STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 08151

DER AYZERNER KNOPL [THE IRON HEEL]

Jack London

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דזשעק לאנדאן

דער אייזערנער קנאפל.

פארלאג אינזעל ניו יארק
1925

Copyright, 1903,
by Jack London.

Yiddish Copy.
Copyright, 1920,
by Lewis Cahan.

דער איזערנער קנאַפּל

איבערזעצט פון

דר. מ. ווײַנבערג

אינהאַלט

קאַפּיטעל | זייט

1. מיין אַדלער — 7
2. אויפפאָדערונגען — 26
3. דזשעקסאָנ׳ס האנד — 46
4. שקלאַפען פון דער מאַשין — 61
5. „די פריינד פון וויסענשאפט“ — 72
6. שאָטענס — 99
7. דעם בישאָפ׳ס חלום — 109
8. די מאַשין־ברעכער — 118
9. די מאַטעמאַטיק פון א חלום — 139
10. דער דרעה־ווינד — 157
11. די גרויסע ריזיקאַלישע אונטערנעהמונג — 169
12. דער בישאָפ — 181
13. דער אַלגעמיינער סטרייק — 197
14. דער אָנהויב פונ׳ם סוף — 208
15. די לעצטע טעג — 218
16. דער סוף — 226
17. די שאַרלאַך רויטע ליוורע — 239
18. אין די שאָטענס פון סאַנאָמאַ — 247

19. די אומוואנדלונג — — — — — — — — — — 258
20. דער פארלוירענער אָליגארך — — — — — — — 269
21. די ברומענדיגע אָפּגרונד־חיה — — — — — — 280
22. די שיקאגאָ'ר קאָמונע — — — — — — — — 288
23. די אָפּגרונד־מענשען — — — — — — — — 306
24. א שרעקליכער חלום — — — — — — — — 327
25. די טעראָריסטען — — — — — — — — 336
באמערקונגען — — — — — — — — — — — 339

דער אײזערנער קנאפּעל

ערשטער קאַפּיטעל

מיין אָדלער

דער לאַשצענדער זומער־ווינטעל שאָקעלט די בוימער פון וואַלד, און דער ווילד־וואַסער־טייכעל הילכט אָב מיט זיסע קלאַנגען לויפענדיג איבער די קליינע מאָכיגע שטיינדלעך. די זומער־פויגעלעך שוועבען אַרום אין דעם זונענשיין און פון איבעראַל הערט זיך דאָס זשומען פון ביהנען. אַלעס איז אַזוי שטיל, און איך זיץ דאָ און טראַכט, טראַכט און בין זעהר אונרוהיג. עס איז די שטילקייט, וועלכע מאַכט מיך אונרוהיג. עס זעהט אויס, ווי אוננאַטירליך. די גאַנצע וועלט איז שטיל, נור עס איז די שטילקייט פאַר א שטורם. איך שטרענג אָן מיינע אויערען און אַלע מיינע חושים און צו דערכאַפּען כאָטש א טאָן פון דעם אָנקומענדען שטורם. אָה, ער זאָל נור ניט קומען פאַר דער צייט! ער זאָל נור ניט קומען פאַר דער צייט! (1)

עס איז גאָר קיין חדוש ניט, וואָס איך בין אונרוהיג, אַז איך טראַכט, טראַכט און קען גאָר ניט אויפהערען טראַכטען. איך בין שוין אַזוי לאַנג אינ׳ם סאַמע קאָך פון לעבען, אַז דיזע שטילקייט דריקט מיך און איך קען זיך גאָר ניט צוריקהאַלטען פון טראַכטען וועגען דעם שרעקליכען שטורם פון טוידט און פאַרניכטונג, וועלכער וועט באַלד אויסברעכען. אין מיינע אויערען קלינגען די געשרייען פון די צושלאָגענע און צו׳הרג׳עטע, און איך קען זעהן, ווי איך האָב פריהער געזעהן (2) דאָס שעהנע מענשען־פלייש צופליקט און פאַרשמירט פון בלוט — און זייערע נשמות אַרויסגעריסען פון זייערע קערפּער מיט געוואַלד און געשליידערט צו גאָט. אַזוי עררייכען מיר עס, אַרימע שטערבליכע, אונזערע צוועקען, שטרע־

1) זעה די באַמערקונגען צום סוף פונ׳ם בוך.

בענדיג צו ברענגען שטענדיגען פריערען און גליק דורך הריגות און צושטערונג.

און אחוץ דעם, פיהל איך אזוי איינזאם, און ווען איך טראכט ניט וועגען דעם, וואָס ערווארטעט אונז, קומט מיר דאָס פארגאַנגענע גליק אויפ'ן געדאנק און וואָס וועט שוין מעהר ניט צוריקקוקען — מיין אָדלער, שלאָגענדיג מיט די מעכטיגע פליעגלען די ארומרינגלענדע פוסטקייט, אויפהויבענדיג זיך צו דאָס, וואָס איז פאר איהם אימער געווען זיין זון־פלאמענדער אידעאל פון מענשליכער פרייהייט. איך קען ניט זיצען מיט פארלייגטע הענד און ווארטען אויף דער גרויסער פאסירונג, וואָס איז, אייגענטליך, זיין אויפטהו, כאָטש ער אליין איז שוין ניטאָ עס צו זעהן מיט זיינע אויגען. ער האָט אָפּגעגעבען אלע זיינע יאָהרען צו דעם און מקריב געווען זיין לעבען. דאָס איז זיין האנד־ארבייט. ער האָט עס געמאכט. (3)

און אָט איצט, אין דיעזער אנגסט פון ווארטען אויף דאָס אָנקומענדע, וועל איך שרייבען וועגען מיין מאַן. עס איז דאָ פיעלעס אין זיין פערזענליכקייט און כאראקטער, אויף וואָס איך נור אליין קען ווארפען א העלען ליכט. אזא נאָבעלער כאראקטער קען ניט געמאָהלען ווערען צו העל. ער האָט געהאט א גרויסע, לייכטענדע זעלע, און ווען מיין ליעבע צו איהם ווערט אין גאנצען ריין און זעלבסטלאָז, באדויער איך מייסטענס דאָס, וואָס ער וועט ניט זעהן אונזער זיעג, ווייל דורכפאלען איצט קענען מיר ניט. ער האָט געבויט צו גוט און געטריי, אז דאָס זאָל מעגליך זיין. וועה וועט יעצט זיין דעם אייזערנעם קנאפעל! אָט באלד וועט ער ווערען אראָפּגעשליידערט פון דער שמאכטענדער מענשהייט. ווי נור עס וועט געגעבען ווערען דער סיגנאל, וועלען אלע ארבייטער־חילות זיך מיט אמאָל אויפהויבען. אזוינס האָט נאָך קיינמאָל ניט פאסירט אין דער וועלט־היסטאָריע. די סאָלידאריטעט פון די ארבייטער איז יעצט א זיכערהייט. און דעם ערשטען מאָל אין דער געשיכטע וועט זיין אָן אינטערנאציאָנאלע רעוואָלוציאָן ברייט און גרויס, ווי די וועלט אליין איז. (4)

אַט ווי איהר זעהט, בין איך פול מיט דעם, וואָס ערוואַרטעט אונז. איך האָב עס דורכגעלעבט טאָג און נאכט און אזוי לאנג, אז דאָס איז די איינציגע זאך, וועגען וואָס איך דענק. איך קען ניט איינמאָל א טראכט טהאָן פון מיין מאַן, און איך זאָל זיך גלייך ניט דערמאָנען וועגען דעם. ער איז אייגענטליך געווען די נשמה פון דער באוועגונג, און ווי אזוי קען איך צושיידען די צוויי?

ווי איך האָב פריהער געזאָגט, עס איז דאָ זעהר פיעלעס צו ערקלערען אין זיין כאראקטער, וואָס בלויז איך קען טהאָן. עס איז גאַנץ גוט באקאנט, אז ער האָט שווער געארבייט פאר פריי־הייט און האָט שרעקליך געליטען. ווי שווער ער האָט גע־ארבייט און ווי שוידערליך ער האָט געליטען, ווייס איך זעהר גוט, ווייל איך בין געווען מיט איהם צוזאמען דורך דיזע צוואנציג אַנגסטליכע יאָהרען און איך ווייס זיין גוואַלדיגע געדולד, זיין אונערמיעדליכע אָנשטרענגונג, זיין אייביגע איבערגעבענהייט צו דער זאך, פאר וועלכער ער האָט בלויז מיט צוויי מאָנאַטען צוריק אוועקגעלעגט זיין לעבען.

איך וועל פּרובירען שרייבען זעהר איינפאך און געלאַסען, ווי אזוי ערנסט עווערהאַרד איז אריינגעטראָטען אין דער געשיכטע פון מיין לעבען — ווי איך האָב איהם צום ערשטען מאָל באגע־גענט, ווי ער איז געוואַקסען, ביז איך בין געוואָרען א טייל פון איהם, און די גרויסע ענדערונג, וואָס ער האָט געבראַכט אין מיין לעבען. אזוי וועט איהר קענען קוקען אויף איהם דורך מיינע אויגען און איהם ערלערנען ווי איך האָב איהם ערלערנט — אין אַלעס, און א חוץ די זאכען, וואָס זיינען צו אינטים און צו זיס און אנגענעהם פאר מיר, אום זיי איבערצוגעבען.

עס איז געווען אין פעברואַר, 1912, ווען איך האָב איהם דאָס ערשטע מאָל באגעגענט, ווען ער איז געקומען אין אונזער הויז, אלס א גאַסט פון מיין פאָטער. (5) איך קען ניט זאָגען, אז מיין ערשטער איינדרוק וועגען איהם איז געווען א באזונדערס גוטער. ער איז געווען איינער פון פיעלע ביים מיטאָג און אין זאַל, וואו מיר האָבען זיך פארזאמעלט און געוואַרט, אז אלע זאָלען צוזאמענ־

קומען, האט ער אויסגעזעהן גאר ניט ווי אויף זיין פלאץ. דאס איז געווען דער „גייסטליכער אבענד", ווי מיין פאטער פלעגט עס רופען, און ערנסט איז זיכער ניט געווען אם פלאץ צווישען די אלע קירכען־מענער.

ערשטענס, האבען איהם זיינע קליידער ניט זעהר גוט גע־פאסט. ער האט געטראגען א דונקעלען טאנדעטנעם אנצוג, וואס האט זעהר שלעכט געפאסט זיין קערפער. דער אמת איז, אז קליידער, ניט באשטעלט פון א שניידער ספעציעל, האבען איהם קיינמאל ניט געפאסט. און אין דיזען אבענד, ווי אימער, האבען זיינע מוסקולען ארויסגעשפארט דורך זיינע קליידער, וועהרענד דער ראק צווישען זיינע אקסלען איז געווען שרעקליך צוקנייטשט צוליעב זיינע שטארק־ענטוויקעלטע שולטערען. זיין נאקען האט אויסגעקוקט ווי ביי א פרייז־פייטער, (6) דיק און שטארק. און איך האב ביי זיך געטראכט: אט דאס איז עס דער פילאזאף און געוועזענער שמיעד, וואס מיין פאטער האט ענטדעקט? און ער האט זיכער אויסגעקוקט ווי א שמיעד, מיט זיינע ארויסשפא־רענדע מוסקולען און זיין גרויסען דיקען נאקען. איך האב איהם גלייך קלאסיפיצירט אלס א מין וואונדער־קינד, א מין בלינדער טאם (7) פון דעם ארביימער־קלאס.

און דאן, ווי ער האט עס מיר געררייכט די האנד! זיין האנד האט אנגעגריפען מיינע מיט קראפט, און ער האט געקוקט אויף מיר דרייסט מיט זיינע שווארצע אויגען — א ביסעל צו דרייסט, האב איך געטראכט. איך בין, פארשטעהט איהר מיך, געווען א פראדוקט פון מיינע אומשטענדען, און צו יענער צייט האב איך געהאט שטארקע קלאס־אינסטינקטען. אזא מין דרייסטקייט פון א מענשען פון מיין אייגענעם קלאס וואלט געווען כמעט אונ־פארצייהליך. איך ווייס, אז איך האב זיך ניט געקענט צוריק־האלטען פון אראפלאזען מיינע אויגען. און איך האב זיך געפיהלט ערלייכטערט, ווען איך האב זיך אומגעקעהרט צו באגריסען בישאפ מארהויז — מיינער א ליעבלינג, אן אנגענעהמער און ערנסטער מאן פון מיטעלע יאהרען. ער איז געווען עהנליך צו קריסט...

אין זיין אויסזעהן, ווי אין זיין גוטסקייט. און דערצו איז ער געווען א גרויסער געלעהרטער.

אָבער דיזע דרייסטיגקייט, וועלכע, איך האָב געמיינט, איז איינפאכע חוצפה, איז געווען א וויכטיגער שליסעל צו דער נאַטור פון ערנסט עווערהארד. ער איז געווען איינפאך, אָפענהערציג, האָט זיך ניט געשראָקען פאר קיין זאך, און האָט זיך ענטזאגט צו פארלירען צייט אויף קאָנווענציאָנעלע מאַניערען. „דו ביזט מיר געפעלען געוואָרען", האָט ער מיר געזאָגט א לאַנגע צייט נאָכדעם, טו ווארום זאָל איך ניט אָנזעטיגען מיינע אויגען מיט דעם, וואָס פארשאפט מיר פארגעניגען?"

איך האָב געזאָגט, אז ער האָט זיך ניט געשראָקען פאר קיין זאך. בטבע איז ער געווען אַן אריסטאָקראט — כאָטש ער האָט זיך אימער געפונען אינ'ם לאגער פון די ניט־אריסטאָקראטען. ער איז געווען אַן איבער־מענש, א בלאָנדע חיה, ווי ניטשע (8) האָט געשילדערט, און דערצו איז ער נאך געווען א הייסער דעמאָקראט.

פאראינטערעסירט אין די אַנדערע געסט און דערצו נאך דאָס, וואָס ער איז מיר נאר ניט געפעלען געוואָרען אויפ'ן ערשטען בליק, האָב איך אין גאנצען פארגעסען אָן דעם ארבייטער־פילאָזאָף, כאָטש איין מאָל אָדער צוויי האָב איך איהם יאָ באַמערקט ביים טיש. איבערהויפט זיין פינטלען מיט'ן אויג, ווען ער האָט זיך איינגעהערט אָט צו איין גייסטליכען, אָט צום צווייטען, און דאַן האָב איך איהם כמעט פארגעבען פאר זיינע אונפּאַסיגע קליי־דער. נור די צייט איז פאַריבער, דער מיטאָג איז געווען צו ענדע און ער האָט ניט געעפענט זיין מויל צו רעדען, ווערענד די גייסטליכע האָבען געהאלטען אין איין רעדען וועגען דעם אר־בייטער־קלאַס און זיין באַציהונג צו דער קירך, און וואָס די קירך האָט געטהאָן און טהוט יעצט. איך האָב באַמערקט, אז מיין פאָטער האָט זיך געערגערט, פאר וואָס ערנסט האָט ניט גערעדט. איינמאָל האָט מיין פאָטער זיך באַנוצט מיט א שטילען מאָמענט און האָט איהם געבעטען ער זאָל עפּעס זאָגען; נור ערנסט האָט א ציה געטהאָן מיט די אַקסלען און א זאָג געטהוענדיג: איך האָב

ניט וואָס צו זאָגען", האָט ער זיך ווידער גענומען עסען געזאַל־צענע מאַנדלען.

אָבער מיין פאָטער האָט זיך איינגעשפּאַרט. נאָך אַ קורצער ווייַלע האָט ער געזאָגט:

— מיר האָבען מיט אונז אַ מיטגליעד פון דעם אַרבייטער־קלאַס. איך בין זיכער, אַז ער קען אונז מאַכען זעהן פּיעלעס פון אַ נייעם שטאַנדפּונקט, וואָס וועט זיין גאַנץ אינטערעסאַנט און אָפּפרישענד. איך מיין עם הערר עווערהאַרד.

די אַנדערע געסט האָבען זיך געמאַכט כלומר'שט פאַראינטער־רעסירט און האָבען געבעטען ערנסט'ן, ער זאָל אַרויסזאָגען זיין מיינונג. זייער האַלטונג צו איהם איז געווען אַזוי געמיטליך, טאָלעראַנט און אַזוי פריינדליך, אַז עס האָט אויסגעקוקט אַזוי ווי זיי וואָלטען איהם געוואָלט ווייזען, ווי ניט שטאָלץ זיי זיינען, ווען זיי פאַרלירען אַ וואָרט מיט איהם. איך האָב געזעהן, אַז ערנסט האָט עס באַמערקט און עס האָט איהם אַמוזירט. ער האָט זיך לאַנגזאַם אַרומגעקוקט. איך האָב געזעהן דעם פלאַם פון שפּאַט אין זיינע אויגען.

— איך בין ניט זעהר באַהאַוונט מיט דעם שעהנעם אַנ־שטענדיגען אופן, ווי גייסטליכע דעבאַטירען, — האָט ער אָנגע־פאַנגען, און ער האָט עטוואָס געשטאַמעלט, אַזוי ווי ער וואָלט געווען אַ צו גרויסער עניו.

— אדרבא, רעדט, — האָבען אַלע אין איהם געדרונגען, און דר. האַמערפיעלד האָט געזאָגט: „אונז איז וויכטיג דער אמת, פון וועמען ער זאָל ניט קומען." „אויב ער איז נור ערנסט גע־מיינט", האָט ער צוגעלייגט.

— אויב אַזוי, מאַכט איהר אַן אונטערשיעד צווישען אמת און ערנסטקייט? — האָט ערנסט, לאַכענדיג, שנעל געענטפערט.

דר. האַמערפיעלד האָט ברייט געעפענט זיין מויל פון ער־שטוינונג, און האָט קוים געענטפערט: „די בעסטע פון אונז קענען האָבען אַ טעות, יונגער־מאַן. זאָגאַר די בעסטע פון אונז."

— גאַנץ גוט, — האָט ער געענטפערט, — און לאָמיר גליייך

אָנפּאַנגען מיט דעם, אַז איהר אַלע האָט אַ גרויסען טעות. איהר ווייסט גאָר ניט, און נאָך מעהר ווי גאָר ניט, וועגען דעם אַר־בייטער־קלאַס. אייער סאָציאָלאָגיע איז אַזוי פאַלש און ווערטה־לאָז, ווי אייער מעטאָדע פון דענקען.

עס איז ניט געווען אַזוי דאָס, וואָס ער האָט געזאָגט, נור ווי ער האָט עס געזאָגט. איך האָב ערוואַכט ביים ערשטען קלאַנג פון זיין שטימע, זי איז געווען אַזוי דרייסט, ווי זיינע אויגען. עס איז געווען דער טרומפּייטען־רוף אין זיין שטימע, וואָס האָט מיך דורכגענומען. און די מענשען אַרום האָבען ער־וואַכט און זיינען אויפגעטרייסעלט געוואָרען פון זייער פאַרשלאָ־פענקייט.

— וואָס איז עס אַזוי שרעקליך פאַלש און ווערטהלאָז אין אונזער דענקונגס־מעטאָדע, יונגער־מאַן ? — האָט דר. האַמערפיעלד געפרעגט. און שוין האָט זיך עטוואָס אונפריינדליכעס באַמערקט אין זיין שטימע און אין דעם מאַניער פון זיין אויסשפּראַך.

— איהר זיינט מעטאַפיזיקער. מיט מעטאַפיזיק קענט איהר אַלעם איבערצייגען, און אַזוי האַנדלענדיג, קען יעדער מעטאַפיזי־קער איבערצייגען, צו זיין אייגענער צופריעדענהייט, אַז דער אַנ־דער מעטאַפיזיקער האָט אַ טעות. איהר זיינט אַנאַרכיסטען אין דער וועלט פון געדאַנק, און איהר זיינט משוגענע וועלטען־מאַכער. יעדער איינער פון אייך וואוינט זיך אין אַ וועלט, וואָס ער האָט זיך אַליין געמאַכט, באַשאַפען לויט זיינע אייגענע פאַנטאַזיען און פאַרלאַנגען. איהר קענט ניט די ריכטיגע וועלט, אין וועלכער איהר לעבט, און אייער דענקען האָט קיין פּלאַץ ניט אין דער ריכ־טיגער וועלט, סיידען נור דאָס, וואָס עס איז אַן ערשיינונג פון פאַגרייזטען דענקען.

— ווייסט איהר, אַן וואָס איך האָב זיך דערמאָנט, ווען איך בין געזעסען ביים טיש און זיך צוגעהערט ווי איהר רעדט ? איהר האָט מיך דערמאָנט אַן די געלעהרטע פון מיטעל־אַלטער, וועלכע האָבען זעהר ערנסט און באַלעהרענד דעבאַטירט איבער די זעהר וויכטיגע פראַגע : וויפיעל מלאכים קענען טאַנצען אויפ׳ן שפּיץ

פון א גאָדעל? מיינע ווערטהע העררען, איהר זיינט אזוי ווייט פונ׳ם אינטעלעקטועלען לעבען פונ׳ם צוואנציגסטען יאָהרהונדערט, ווי דער אינדיאנער דאָקטאָר, וואָס האָט געמאכט זיינע צערעמאָניעס אין די פאַרצייטיגע וועלדער מיט צעהן טויזענד יאָהר צוריק.

ווען ערנסט האָט גערעדט האָט ער אוסגעזעהן צו זיין ליידענשאַפטליך; זיין פּנים האָט געלויכטען, זיינע אויגען האָבען געשטראַהלט און זיין מאָרדע האָט בוכשטעבליך געוויזען אנגריפסקראַפט. אָבער עס איז נור געווען זיין אַרט ריידען. עס האָט אימער אויפגעטרייסעלט די מענשען. זיין צודריקענדער, האַמערדיגער אַרט אָנגרייפען יענע, האָט זיי געמאכט זיך צו פאַרלירען, און אויך יעצט האָבען זיי זיך פאַרלאָרען. בישאָפּ מאָרהויז האָט זיך איינגעבויגען און זיך צוגעהערט. פאַרדרוס און אויפרעגונג האָט זיך געמערקט אין דר. האַמערפיעלד׳ס געזיכט. אַנדערע אויסער איהם זיינען אויך געווען אין כעס. מאַנכע האָבען געשמייכעלט און זיך גוט אַמוזירט. וואָס אנבאַלאַנגט מיר אַליין, האָב איך עס געפונען העכסט אינטערעסאַנט. איך האָב געוואָרפען אַ בליק אויף מיין פאָטער און איך האָב מורא געהאַט, אַז אָט, אָט צולאַכט ער זיך, צוזעהענדיג די ווירקונג, וואָס דיזע מענשליכע באָמבע האָט פאַראורזאכט, און וועלכע ער אַליין האָט אריינגעוואָרפען צווישען אונז.

— אייערע אויסדריקע זיינען אונבאַשטימט, — האָט דר. האַמערפיעלד איהם איבערגעשלאָגען. — וואָס מיינט איהר אייגענטליך, ווען איהר רופט אונז מעטאַפיזיקער?

— איך רוף אייך מעטאַפיזיקער, ווייל איהר דענקט אויף אַ מעטאַפיזישען אַרט, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט. — אייער מעטאָדע פון דענקען איז דער סאַמע היפוך פון דער וויסענשאַפט. עס איז ניטאָ קיין פעסטעס אין די שליסע, וואָס איהר ציהט. איהר קענט איבערצייגען אַלץ און גאָר ניט, און קיינע צוויי פון אייך קענען ניט אויף עטוואָס איינשטימען. יעדער איינער פון אייך דרינגט אריין אין זיין אייגענעם באַוואוסטזיין, אום צו ערקלערען זיך זעלבסט אין דעם אוניווערזום. און פונקט ווי איהר

קענט זיך ניט זעלבסט אויפהויבען ביי אייערע שטיוועל־אויערען, אזוי קענט איהר ניט ערקלערען באוואוסטזיין מיט באוואוסטזיין.

— איך פארשטעה ניט, — האט בישאפ מארהויז געזאגט, — מיר שיינט, אז אלעס, וואס האט צו טהאן מיט שכל, איז מעטא־פיזיקע. די פינקטליכסטע און מעהרסטענס איבערצייגענדע ווי־סענשאפט פון אלע, נעמליך, מאטעמאטיק, איז דורכאויס מעטא־פיזיקע. יעדער געדאנק־פראצעס פונ׳ם וויסענשאפטליכען דענקער איז מעטאפיזיקע. איהר וועט זיכער איינשטימען מיט מיר אין דעם.

— אט ווי איהר זאגט אליין, איהר פארשטעהט ניט, — האט ערנסט געענטפערט. — דער מעטאפיזיקער דענקט דעדוקטיוו, ציהט שליסע פון זיין אייגענער פערזענליכקייט. דער וויסענשאפטס־מאן דענקט אינדוקטיוו פון די פאקטען פון ערפאהרונג. דער מעטאפי־זיקער דענקט פון טעאריע אויף פראקטיקע. דער וויסענשאפטס־מאן — פון פאקטען אויף טעאריע. דער מעטאפיזיקער ערקלערט די וועלט לויט זיך אליין; דער וויסענשאפטס־מאן ערקלערט זיך אליין לויט דער וועלט.

— א דאנק גאט, וואס מיר זיינען ניט קיין וויסענשאפטס־לייט, — האט דר. האמערפיעלד צופריעדען געמורמעלט.

— אויב אזוי, וואס דען זייט איהר? — האט ערנסט גע־פרעגט.

— פילאזאפען.

— וואוהין איהר פארקריכט עס, — האט ערנסט געלאכט. — איהר האט פארלאזט די פעסטע ערד און איהר האט זיך אוועק־געלאזט אין דער לופטען אויף א ווארט, אלס אייער פליה־מאשין. קומט, איך בעט אייך, אראפ אויף דער ערד און זאגט מיר, וואס איהר מיינט, ווען איהר זאגט: „פילאזאפיע".

— פילאזאפיע איז (דר. האמערפיעלד האט זיך אויפגע־שטעלט און אויסגעהוסט זיך) עטוואס, וואס קען ניט ערקלערט ווערען פארשטענדליך אויסער צו אזעלכע מענשען, וועלכע זיינען פילאזאפיש געזאגען. דער ענגער וויסענשאפטס־מאן, מיט זיין

גאַז אריינגעטהאָן אינ'ם פּרוביר־רעהר, קען ניט פארשטעהן קיין פילאָזאָפיע.

ערנסט האָט איגנאָרירט דעם שטאָך. דאָס איז אימער געווען זיין שטייגער אומצוקעהרען דעם שטאָך אויף זיין געגנער, און ער האָט עס אויך יעצט געטהאָן מיט א שטראַהלענדען געזיכט.

— אין אזא פאל וועט איהר דאָך זיכער פארשטעהן די פאַר־טייטשונג, וואָס איך וועל מאַכען אויף פילאָזאָפיע. אָבער איידער איך וועל עס טהאָן, וועל איך אייך אויפפאָדערען אָנצואווייזען א טעות אין מיין פירוש אָדער איהר בלייבט א שווייגענדער מע־טאַפיזיקער. פילאָזאָפיע איז בלויז די ברייטעסטע וויסענשאַפט פון אלע. איהרע דענקונגס־מעטאָדען זיינען די זעלבע, ווי פון יעדער באַשטימטער וויסענשאַפט. און דורך דער זעלבער מעטאָ־דע פון דענקען, די אינדוקטיווע מעטאָדע, שמעלצט די פילאָזאָפיע צוזאַמען אלע גרויסע וויסענשאַפטען אין איינע, ווי ספּענסער דריקט זיך אויס. די פאַקטען פון איין באַשטימטער וויסענשאַפט זיינען בלויז א טייל פון דער איינצעלנער גרויסער וויסענשאַפט. פילאָזאָפיע פאַראייניגט די קענטניס, וואָס ווערען בייגעשטייערט פון אלע וויסענשאַפטען. פילאָזאָפיע איז די וויסענשאַפט פון אלע וויסענשאַפטען! די מייסטער־וויסענשאַפט, זאָ צו זאָגען. ווי גע־פעלט אייך מיין פארטייטשונג?

— זעהר גוט, זעהר גוט, — האָט דר. האַמערפיעלד גע־מורמעלט.

אָבער ערנסט איז געווען אונבאַרמהערציג.

— געדענקט, האָט ער איהם געוואָרענט, — מיין פאַרטיי־טשונג איז געפעהרליך פאַר מעטאַפיזיק. אויב איהר צייגט יעצט קיין פעהלער ניט אָן אין מיין פאַרטייטשונג, קענט איהר שפּעטער ניט אָנגעבען קיינע מעטאַפיזישע אַרגומענטען. איהר וועט מוזען אייער גאַנץ לעבען זוכען דעם פעהלער און בלייבען מעטאַפיזיש שטיל ביז איהר וועט דעם פעהלער געפינען.

ערנסט האָט געוואַרט. די שטילקייט איז געווען שמערצליך. דר. האַמערפיעלד איז געווען געקרענקט. ער האָט זיך געפונען

אין אַ פאַרלעגענהייט. ערנסט׳ס האַמערדיגער אַנגריף האָט איהם צורודערט. ער איז ניט געווען געוואוינט צו דער פּשוט׳ער און דירעקטער מעטאָדע פון אַ דעבאַטע. ער האָט געקוקט אַפּעלירענד אַרום טיש. אָבער קיינער האָט איהם ניט געענטפערט. איך האָב באַמערקט מיין פאָטער, פאַרשטעלענדיג זיין לאַכענדיג מויל אין האַנדטיכעל.

— עס איז דאָ נאָך אַ וועג צו באַווייזען די אונפעהיגקייטען פון די מעטאַפיזיקער, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט נאָכדעם, ווי דר. האַמערפיעלד׳ס נידערלאַגע איז געווען פאָלקאָמען. — שאַצט זיי נאָך זייער ארבייט. וואָס האָבען זיי אויפגעטהאָן פאַר דער מענשהייט אויסער שפּינען פאַנטאַזיען אין דער לופטען און אָנגעהמענדיג זייערע אייגענע שאָטענס פאַר אַ גאָט? זיי האָבען עטוואָס פאַרגרעסערט די פרעהליכקייט פון דער מענשהייט, אַזוי פיעל גיב איך צו; אָבער וואָס ממשות׳דיגעס האָבען זיי אויפגעטהאָן? זיי האָבען פילאָזאָפירט, אויב איהר וועט מיר ערלויבען אַזוי מיסצוברויכען דאָס וואָרט, וועגען דעם, אַז די הארץ איז דער צענטער פון מענשליכע געפיהלען, ווערהרענד די וויסענשאַפטס-לייט האָבען פעסטגעשטעלט דעם פאַקט פון בלוט-צירקולאַציאָן. זיי האָבען ערקלערט הונגער און מגפות אַלס אַן אָנשיקעניש פון גאָט, וועהרענד די וויסענשאַפטס-לייט האָבען געבויט שפּייכלער און געגראָבען קאַנאַלען אָפּצוציהען דעם שמוץ פון די שטעדט. זיי האָבען זיך געשאַפען געטער אין זייער אייגענער פאָרמע און לויט זייערע אייגענע וואונשען, ווען די וויסענשאַפטס-לייט האָבען געבויט וועגען און בריקען. די מעטאַפיזיקער האָבען ערקלערט די ערד אַלס דעם צענטר פון אוניווערזום, וועהרענד די וויסענשאַפּטס-לייט האָבען ענטדעקט אַמעריקא און ענטדעקט די געזעצען פון דער שטערן-באַוועגונג. אין קורצען, די מאַטיפיזיקער האָבען גאָרניט אויפגעטהאָן פאַר דער מענשהייט, אַבסאָלוט גאָרניט. טריט ביי טריט האָבען זיי אָפּגעטראָטען צוריק מיט׳ן פאָרטשריט פון וויסענשאַפט. אַזוי שנעל ווי די ענטדעקטע און באַשטימטע פאַקטען האָבען אומגעוואָרפען זייערע סוביעקטיווע השערות, האָבען זיי

געמאַכט נייע סוביעקטיווע השערות וועגען געגענשטענדע, אַרייג־נעהמענדיג די שפּעטסטע ענטדעקטע פאַקטען — און דאָס, צווייפעל איך ניט, וועלען זיי טהאָן ביז'ן ענדע פון צייט. מיינע הערען, אַ מעטאַפיזיקער איז אַן אינדיאַנער דאָקטאָר. דער אונטערשיעד צווישען אייך און אַן עסקימאָז, וואָס מאַכט זיך אַ פוטער־געקליידעטען, פיש־עסענדען גאָט, איז בלויז אַ חילוק פון עטליכע טויזענד יאָהר אָנגעפיקעוועט מיט גוט באַוואוסטע און באַשטעטיגטע פאַקטען. דאָס איז אַלעס.

— דאָך האָט אַריסטאָטעל'ס לעהרע געהערשט איבער אייראָפּא איבער צוועלף הונדערט יאָהר, — האָט דר. באַללינגפאָרד ערקלערט מיט שטאָלץ, — און אַריסטאָטעל איז בלויז געווען אַ מעטאַפיזיקער.

דר. באַללינגפאָרד האָט אַרומגעקוקט די פאַרזאַמעלטע אַרום טיש און איז באַלוינט געוואָרען מיט צושאָקלען מיט די קעפּ און צושטימענדע שמייכלען.

— אייער אילוסטראַציע איז העכסט אונגינסטיג פאַר אייך, — האָט ערנסט געענטפערט. — איהר האָט אָנגעוויזען אויף זעהר אַ פינסטערער פעריאָדע אין דער מענשליכער געשיכטע. דער פאַקט איז, אַז מיר רופען דאָס „די פעריאָדע פון די פינסטערע צייטען", אַ פעריאָדע, ווען אנשטאָט פיזיקע, האָט מען געזוכט דעם פילאָזאָפישען שטיין, ווען אנשטאָט כעמיע, האָבען מיר געהאַט אַלכעמיע. עס טהוט מיר לייד, וואָס אַריסטאָטעל'ס לעהרע האָט אַזוי לאַנג געהערשט.

דר. באַללינגפאָרד האָט זיך געפיהלט געקרענקט, דאָן איז ער עטוואָס מונטערער געוואָרען און האָט געזאָגט:

— צוגעגעבען, אַז דיזעס שרעקליכע בילד, וואָס איהר האָט געמאָהלען, איז אמת, דאָך מוזט איהר מודה זיין, אַז מעטאַפיזיקע איז געווען אַ גרויסער פאַקטאָר מיט דעם, וואָס זי האָט אַרויסגע־שלעפּט די מענשהייט פון דיזער פינסטערער פעריאָדע אין די קומענדע יאָהרהונדערטע.

— מעטאפיזיקע האָט גאָר ניט געהאט צו טהאָן מיט דעם, — האָט ערנסט געענטפערט.

— וואָס? — האָט דר. האמערפיעלד אויסגעשריען, — איז עס ניט געווען דאָס דענקען און ספעקולירען, וואָס האָט געפיהרט צו די ענטדעקונגס־רייזען?

— אה, מיין ווערטהער הערר, — האָט ערנסט געשמייכעלט, — איך האָב געדענקט, אז איהר האָט זיך אליין אויסגעבראקירט אלם דעבאטאנט. איהר האָט נאָך ניט אויסגעפונען קיין פעהלער אין מיין דעפיניציאָן פון פילאָזאָפיע. איהר שטעהט אויף א ניט־זיכערען באָדען. אָבער דאָס איז אימער דער שטייגער פון מעטאַ־פיזיקער און איך פארגיב אייך. ניין, וויעדערהאָל איך, מעטאפי־זיקע האָט גאָרניט געהאט צו טהאָן מיט דעם. ברויט און פוטער, זייד און ציערונג, דאָלארס און סענטען, און, צופעליגערווייזע, דאָס צומאַכען די וועגען אויף דער יבשה קיין אינדיען, זיינען געווען די פאקטאָרען, וואָס האָבען געטריבען די רייזענדע צו מאַכען ענט־דעקונגען. ווען קאָנסטאנטינאָפּאָל איז ארייגעפאלען צו די טער־קען אין 1453, האָבען זיי פארשטעלט דעם וועג די קאראוואנען נאָך אינדיען. די אייראָפּעאישע סוחרים האָבען געמוזט געפינען אַן אַנדער וועג — אָט דאָס איז געווען די אורזאַך פון די ענטדע־קונגס־רייזען. קאָלומבוס האָט זיך אוועקגעלאָזט אויסצוגעפינען א נייעם וועג נאָך אינדיען. אזוי איז געשריבען אין אלע היסטאָ־רישע ביכער. צופעליגערווייזע האָט מען ערלערענט נייע פאקטען וועגען דעם כאראקטער, גרוים און דער פאָרמע פון דער ערד און די פטאָלאָמישע סיסטעם איז געוואָרען אוועקגעוואָרפען.

דר. האמערפיעלד האָט געשנאָרכעט מיט׳ן נאָז.

— איהר שטימט ניט איין מיט מיר? — האָט ערנסט גע־פרעגט. — אויב אזוי, צייגט מיר, מיט וואָס איך בין אונגערעכט.

— איך קען בלויז וויעדער באשטעטיגען דאָס זעלבע, — האָט דר. האמערפיעלד קורץ געענטפערט. — עס איז צו א לאנגע געשיכטע זיך יעצט ארייננצולאָזען אין דעם.

— קיין געשיכטע איז צו לאנג פאר דעם וויסענשאפטס־

מאַן, — האָט ערנסט אנגענעהם געזאָגט, — און דערפאַר ער־רייכט דער וויסענשאַפטס־מאַן זיין צוועק. אָט דערפאַר איז ער אָנגעקומען אין אַמעריקאַ.

איך וויל ניט באַשרייבן דעם גאַנצען אבענד, כאָטש עס איז מיין העכסטער גענוס צו דערמאָנען יעדען מאָמענט, יעדע איינ־צעלהייט פון די ערשטע עטליכע שטונדען, אין וועלכע איך האָב ערנסט'ן דערקענט.

אַ ווירקליכע שלאַכט איז אָנגעגאַנגען, און די גייסטליכע האָבען געהאַט רויטע געזיכטער, און זיינען געוועזן זעהר אויפגע־רעגט, איבערהויפּט אין די מאָמענטען, ווען ערנסט האָט זיי אָנגע־רופען ראָמאַנטישע פילאָזאָפען, שאָטען־וואַרפערס און עהנליכע נעמען. און אימער צו האָט ער זיי געבראַכט צוריק צו פאַקטען. „דער פאַקט, מענש איינער, דער אונווידערלעגבארער פאַקט!" פלעגט ער אויסרופען טריאומפירענד, ווען ער פלעגט איינעם פון זיי צודריקען. ער איז געוועזן איבערפילט מיט פאַקטען. ער האָט זיי פאַרוואַרפען מיט פאַקטען, באָמבאַרדירט זיי מיט פאַקטען.

— איהר דיענט, ווייזט אויס, ביים מזבח פון פאַקטען, — האָט דר. האַמערפיעלד געשפּאָטט מיט איהם.

— עס איז ניטאָ קיין גאָט אויסער פאַקט, און העררר וועער־האַרד איז זיין נביא, — האָט דר. בעללינגפאָרד זיך געוויצעלט. ערנסט האָט שמייכלענד נאָכגעגעבען.

— איך בין אַזוי ווי דער בירגער פון טעקסאַס, — האָט ער געזאָגט. און אַז מען האָט איהם געפרעגט, וואָס ער מיינט, האָט ער ערקלערט: „פאַרשטעהט איהר מיך, דער בירגער פון מיזורי זאָגט, אַז איהר מוזט איהם „צייגען", דער בירגער פון טעקסאַס זאָגט: „איהר מוזט עס אַריינלעגען אין מיין האַנד", פון וואָס מען קען פאַרשטעהן, אַז קיין מעטאַפיזיקער איז ער ניט".

אַן אַנדערש מאָל, ווען ערנסט האָט געזאָגט, אַז די מאַטפּי־זישע פילאָזאָפען האַלטען ניט אויס די פראָבע פון וואַרהייט, האָט דר. האַמערפיעלד זיך אַרויסגעבאַפט:

— וואָס איז די פּראָבע פון וואַרהייט, יונגער־מאַן? ווער

איהר אזוי גוט זיין און מיר ערקלערען, וואס האט געבראכען די מוחות פון מענשען, א ביסעל קליגער פון אייך?

— גאנץ געוויס, — האט ערנסט געענטפערט. זיין זיכער־הייט האט זיי גערערגערט. — די קלוגע מוחות האבען זיך אזוי לאנג פארפלאנטערט איבער'ן אמת, ווייל זיי זיינען געפלויגען אין דער לופטען נאך איהם. וואלטען זיי געוועזן געבליבען אויף דער פעסטער ערד, וואלטען זיי איהם זיכער לייכט געפונען — נאך מעהר, זיי וואלטען אויסגעפונען, אז זיי האבען פרובירט דעם אמת מיט יעדער פראקטישער האנדלונג און געדאנק פון זייער לעבען."

— די פראבע, די פראבע, — האט דר. האמערפיעלד וויע־דערהאלט אונגעדולדיג. — וואס טויג מיר די פארערדע? גיט אונז דאס, וואס מיר האבען געזוכט אזוי לאנג — די פראבע פון אמת און מיר וועלען זיין ווי די געטער.

אין זיין ריידען האט זיך געהערט א חוצפה'דיגער שפאט און ספק, וועלכער האט שטילערהייט פארשאפט פארגעניגען די פאר־זאמעלטע, כאטש בישאפ מארהויז האט זיך וואהרשיינליך גע־פיהלט געערגערט דערפון.

— דר. זשארדאן (9) האט עס ערקלערט גאנץ באשטימט, — האט ערנסט געזאגט. — זיין פראבע פון אמת איז: „וועט עס האבען די געווינשטע ווירקונג? וועט איהר פארטרויען אייער לעבען צו דעם?"

— פששש! — האט דר. האמערפיעלד אפגעשפאט. — איהר האט זיך ניט גערעכענט מיט בישאפ בערקלי. (10) איהם האט מען נאך קיינמאל ניט געענטפערט.

— דער נאבעלסטער מעטאפיזיקער פון זיי אלע, — האט ערנסט געלאכט. — אבער אייער ביישפיעל איז זעהר אונגינסטיג פאר אייך. ווי בערקלי אליין האט מודה געוועזן, זיין מעטאפיזיקע האט ניט קיין פראקטישען צוועק.

דר. האמערפיעלד איז געוועזן בייז, ווירקליך בייז. עס האט

אויסגעוויזען, ווי ער וואָלט געכאַפּט ערנסט'ן מיט אַ גנבה אָדער זאָגענדיג אַ ליגען.

— יונגער־מאַן, — האָט ער געשריען אויף אַ קול, — דיזע באַהויפּטונג אייערע איז אַזוי ווי אַלעס, וואָס איהר האָט געזאָגט זיינט אַבענד. עס איז אַן אונגערעכטפערטיגטע השערה.

— איהר האָט מיך ממש צודריקט, — האָט ערנסט געמורמעלט זאַנפט. — בלויז איין קלייניגקייט, איך ווייס ניט וואָס, האָט מיך דערשלאָגען. איהר וועט עס מיר מוזען אריינלייגען אין האַנד, הערר דאָקטאָר.

— איך וועל עס טהאָן, איך וועל עס טהאָן, — האָט דר. האַמערפיעלד געשטאַמעלט. — ווי אַזוי ווייסט איהר דאָס? איהר ווייסט ניט, אַז בישאָפּ בערקלי האָט צוגעגעבען, אַז זיין מעטאַפיזיקע האָט ניט געאַרבייט ריכטיג. איהר קענט עס ניט איבערצייגען, יונגער־מאַן. זיינע מעטאַפיזישע אידעען האָבען אימער געאַרבייט.

— איך נעהם אָן אַלס איבערצייגונג, אַז בערקלי'ס מעטאַפיזיקע האָט ניט געאַרבייט, ווייל, — ערנסט האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר אַ מאָמענט, — ווייל בערקלי פלעגט אימער געהן דורך טירען אָנשטאָט דורך ווענט, ווייל ער האָט אָנפאַרטרויט זיין לעבען צו ברויט און פוטער און פלייש, ווייל ער פלעגט זיך ראַזירען מיט אַ מעסער, וואָס פלעגט טהאָן די אַרבייט און אָרונטערנעהמען די האָר פון זיין פּנים.

— אָבער דאָס זיינען דאָך אַלץ ווירקליכע געגענשטענדע, — האָט דר. האַמערפיעלד געשריען. — מעטאַפיזיקע איז דאָך אַ זאַך פון'ם פאַרשטאַנד.

— און עס אַרבייט אין פאַרשטאַנד? — האָט ערנסט זאַנפט געפרעגט.

דער אַנדערער האָט צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— און אַ מאַסע מלאכים קענען טאַנצען אויפ'ן שפּיץ פון אַ נאָדעל אין פאַרשטאַנד, — האָט ערנסט פאַרטגעזעצט, — און אַ פיש־עסענדער פוטער־געקליידטער גאָט קען עקזיסטירען און אַר־

בייטען אין פארשטאנד און מען קען ניט איבערצייגען, אז עס איז אנדערש — אין פארשטאנד. איך דענק, דאָקטאָר, אז איהר לעבט אין פארשטאנד.

— מיין פארשטאנד איז מיין קעניגרייך, — איז געווען זיין ענטפער.

— דאָס איז בלויז אַן אנדער וועג צו זאָגען, אז איהר לעבט אין דער לופט. אָבער איהר קומט צוריק צו דער ערד מיטאָג־צייט. אין דעם בין איך זיכער, אָבער ווען עס מאַכט זיך אַן ערד־ציטערניש. אָבער, זאָגט עס נור, הערר דאָקטאָר, האָט איהר גאָר קיין מורא ניט, אז אין מיטען ערד־ציטערניש זאָל אייער אונמאטעריעלער קערפּער ניט צושלאָגען ווערען פון אַן אונמאַ־טעריעלען ציגעל?

גלייך און ניט ווילענדיג האָט זיך דר. האמערפיעלד'ס האנד אויפגעהויבען צו זיין קאָפּ, וואו א סימן האָט זיך עטוואָס ארויס־געזעהן דורך זיינע האָר. עס האָט גראדע פּאַסירט, אז ערנסט האָט זיך אָנגעשלאָגען אָן א זעהר פּאַסענדען ביישפּיעל. דר. האמער־פיעלד איז שיער ניט דער'הרג'עט געוואָרען אין דער גרויסער ערד־ציטערניש (11) פון א פאלענדען קוימען. יעדער איינער האָט אויסגעבראָכען אין א רוישענדען געלעכטער.

— נו? — האָט ערנסט געפרעגט, נאָכדעם ווי עס איז שטיל געוואָרען, — האָט איהר עפּעס צו זאָגען דאגעגען?

און אז אלע האָבען געשוויגען, האָט ער ווידער געפרעגט:

— הא, אייער ארגומענט איז ניט געווען קיין גוטער?

נור דר. האמערפיעלד האָט זיך געפונען צוגעדריקט בלויז אויף א וויילע און די שלאַכט האָט געבושעוועט אין אנדערע ריכ־טונגען. אויף איין פונקט נאָכ'ן צווייטען האָט ער אויפגעפאָדערט די גייסטליכע. ווען זיי האָבען באשטעטיגט, אז זיי האָבען גוט געקענט דעם ארבייטער־קלאַס, האָט ער זיי געגעבען אזעלכע פונ־דאמענטאלע ווארהייטען וועגען דעם ארבייטער־קלאס, וואָס זיי האָבען קיינמאָל ניט געוואוסט, און האָט זיי אויפגעפאָדערט זיי זאָלען איהם באווייזען, אז עס איז ניט אזוי. ער האָט זיי גע־

געבען פאַקטען, אימער פאַקטען, ער האָט זיי צוריקגעהאַלטען פון אַוועקלאָזען זיך אין דער לופטען, און האָט זיי געבראַכט צוריק צו דער פעסטער ערד און איהרע פאַקטען.

אָה, ווי אַזוי די סצענע קומט צוריק פאַר מיינע אויגען! איך קען איהם זאָגאַר הערען יעצט, מיט יענעם טרומפּייטען־רוף קלאַנג אין זיין שטימע, שלאָגענדיג זיי מיט זיינע פאַקטען, און יעדער פאַקט איז געווען ווי אַ בייטש, וואָס האָט געשמערצט און געשמערצט. און ער האָט גאָר קיין רחמנות ניט געהאַט. ער האָט פון קיינעם קיין רחמנות ניט געזוכט און ניט געגעבען. איך וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסען די שמיץ, וואָס ער האָט זיי דערלאַנגט צו דער ענדע:

— איהר האָט איינמאָל נאָכ'ן צווייטען אַ גאַנצען טאָג מודה געווען, דורך אייערע דירעקטע פעהלערהאַפטע באַהויפּטונגען, אַז איהר קענט דעם אַרבייטער־קלאַס. אָבער מען קען אייך דערפאַר ניט באַשולדיגען. ווי אַזוי קענט איהר גאָר עפּעס וויסען וועגען דעם אַרבייטער־קלאַס? איהר וואוינט ניט אין זייער נאָכבאַרשאַפט, איהר חבר'ט זיך מיט די קאַפּיטאַליסטען און וואוינט אין זייערע געגענדען. און וואָרום ניט? עס איז דער קאַפּיטאַליסטישער קלאַס, וואָס צאָהלט אייך, האָדעוועט אייך און גיט אייך זאָגאַר די קליידער, וואָס איהר טראָגט היינט אָבענד, און אַלס באַלוינונג פּרעדיגט איהר צו אייערע בעלי־בתים דעם סאָרט מעטאַפיזיקע, וועלכער געפעלט זיי, ווייל ער שטערט ניט די עקזיסטירענדע אָרדנונג פון דער געזעלשאַפט.

ביי דעם האָט זיך גענומען רוישען אַרום טיש און אַלע האָבען אָפען אַרויסגעצייגט זייער ניט־איינשטימיגקייט.

— אָה, איך צווייפעל ניט אין אייער ערנסטקייט, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט. איהר זייט ערנסט, איהר פּרעדיגט, וואָס איהר גלויבט. און אין דעם, אייגענטליך, ליגט אייער שטאַרקייט און אייער נוצען פאַר דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס. אָבער טהוט נור אַ בייט איבער אייערע מיינונגען אויף עטוואָס, וואָס זאָל סטראַשען דער עקזיסטירענדער אָרדנונג, וועט אייער פּרעדיגען

ניט אָנגענומען ווערען פון אייערע בעלי־בתים און זיי וועלען אייך ענטזאָגען. גאַנץ אָפּט הערט מען, ווי איינער פון אייערע ווערט ענטזאָגט. (12) זאָג איך ניט דעם אמת?

דאָס מאָל האָט יעדער איינגעשטימט. זיי זיינען געזעסען שטיל, אַזוי ווי אונטערגעבענדיג זיך, אַ חוץ דר. האַמערפיעלד, וועלכער האָט געזאָגט:

— דאָס פּאַסירט בלויז, ווען זייער דענקען איז פאַלש; נור דאַן פאַרלאַנגט מען פון זיי, אַז זיי זאָלען רעזיגנירען.

— דאָס איז בלויז אַן אַנדער וועג צו זאָגען, אַז מען קען זייערע לעהרען ניט אָננעהמען, — האָט ערנסט געענטפערט און דאַן פאָרטגעזעצט: — אָט דערפאַר זאָג איך צו אייך: געהט און פּרעדיגט און קרינט אייער באַלוינונג, אָבער טהוט צוליעב און לאָזט דעם ארבייטער צורוה. איהר באַלאַנגט צום שונא'ס לאַגער. איהר האָט גאָר ניט געמיינשאַפטליכעס מיט'ן ארבייטער־קלאַס. אייערע הענד זיינען ווייך, ווייל אַנדערע טהוען די ארבייט פאַר אייך. אייערע בייכער זיינען רונד פון פיעל עסען. (ביי דעם האָט דר. באַללינגפאָרד אַ ציטער געטהאָן און יעדע אויג האָט זיך געווענדעט אויף זיין קיילעכדיגען בויך. מען האָט געזאָגט, אַז ער האָט זיינע אייגענע פיס ניט געזעהן שוין פאַר יאָהרען). — און אייערע מוחות זיינען אָנגעפילט מיט לעהרען, וועלכע זיינען די זיילען פון דער איצטיגער אָרדנונג. איהר זיינט אַזעלכע פאַרקויפטע נשמות, (ערנסטע פאַרקויפטע נשמות, דאָס גיב איך צו), ווי די שווייצארישע גווארדיע. (13) זייט עהרליך מיט זיך אַליין און מיט די, וואָס דינגען אייך. היט אָפּ מיט אייערע דרשות די אינטערעסען פון אייערע בעלי־בתים; אָבער קומט ניט צו דעם ארבייטער־קלאַס, אַלס פאַלשע לעהרער. איהר קענט ניט זיין עהרליך, געפינענדיג זיך אין ביידע לאַגערען. דער ארבייטער־קלאַס איז זיך אימער באַגאַנגען אָהן אייך. און, גלויבט מיר, ער וועט ווייטער אויך אויסקומען אָהן אייך, און נאָך מעהר, דער ארבייטער־קלאַס קען אויסמאַכען בעסער אָהן אייך, ווי מיט אייך.

צווייטער קאפיטעל

אויפפאָדערונגען.

נאָך דעם, ווען די געסט זיינען אוועק, האָט זיך מיין פאָטער אריינגעוואָרפען אין א שטוהל און האָט זיך צולאכט מיט א היל־כיגען געלעכטער. דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל, זינט מיין מוטער'ס טוידט, וואָס איך האָב איהם געהערט לאכען אזוי פון גאנצען הארצען.

— איך קען וועטען, אז דר. האמערפיעלד האָט אויף אזא מין „אָנשיקעניש" נאָך אין זיין גאנצען לעבען זיך ניט אָנגעשטויסען. — האָט ער געלאכט. — די העפליכקייטען פון א פריסטער־דע־באטע! האָסטו באמערקט, ווי ער האָט אָנגעפאנגען זאנפט ווי א לעמעלע — עווערהארד מיין איך — און ווי שנעל ער איז עס געוואָרען א ברומענדער לייב? ער האָט אַן אויסגעצייכענט־דיס־ציפּלינירטען פארשטאנד. ער וואָלט געוואָרען א גוטער וויסענ־שאפטס־מאַן, ווען ער וואָלט נור געצילעוועט זיך מיט זיין ענערגיע אין דיזער ריכטונג.

איך דארף קוים זאָגען, אז איך בין געווען פאראינטערעסירט אין ערנסט עווערהארד. עס איז ניט געווען בלויז דאָס, וואָס ער האָט געזאָגט און ווי ער האָט געזאָגט, נור דער מענש זעלבסט. איך האָב קיינמאָל ניט באגעגענט אזא מענשען. איך דענק, אז דאָס איז די אורזאך, וואָס כאָטש איך בין שוין געווען פיער און צוואנציג יאָהר אלט, בין איך אלץ נאָך געווען אונפארהייראט. ער איז מיר געווען געפעלען, דאָס האָב איך געמוזט מיר אליין מודה זיין. און ניט מחמת זיין אינטעליגענץ און רעדנער־קראפט. ניט אכטענדיג אויף זיינע גרויסע מוסקולען און דעם פרייז־פייד

טער׳ס האלז, האָט ער אויף מיר געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ זעהר קלוגען אינגעל. איך האָב געפיהלט, אַז אונטער דער מאַסקע פון אַ שטיקעל באַריהמער מיט זיינע גייסטיגע כחות איז פאַר־באַהאַלטען אַן איידעלע און צאַרט־פיהלענדע נאַטור. איך האָב דאָס געשפּירט. ווי אַזוי ווייס איך ניט, סיידען דאָס זיינען געווען מיינע פרויען־אינסטינקטען.

עס איז געווען עטוואָס אין זיין טרומפּייטען־רוף, וואָס האָט אַריינגעדרונגען גלייך אין מיין האַרץ. ער האָט נאָך אַלץ גע־קלונגען אין מיינע אויערען, און איך האָב געפיהלט, ווי צו וועלען הערען איהם נאָך אַמאָל — און נאָך אַמאָל זעהן יענע אויפלויכ־טונג פון שפּאַס אין זיינע אויגען, וועלכער האָט געוויזען, אַז די ליידענשאַפטליך־ערנסטע מינע, וואָס ער האָט אָנגענומען, איז געווען אַ געמאַכטע.

און עס זיינען געווען נאָך פיעל אונערקלערבאַרע געפיהלען, וואָס האָבען אין מיר זיך צושפּיעלט. איך האָב איהם כמעט ליעב געהאַט, כאָטש איך בין זיכער, אַז ווען איך וואָלט איהם מעהר ניט געזעהן, וואָלטען די אונבאַשטימטע געפיהלען פאַראיבער און איך וואָלט איהם לייכט פאַרגעסען.

אָבער עס איז מיר באַשערט געווען איהם נאָך אַ מאָל צו זעהן. מיין פאָטער׳ס ניי־געבוירענער אינטערעס אין סאָציאָלאָ־גיע און זיינע מאָהלצייטען, וואָס ער האָט פאַראַנשטאַלטעט פון צייט צו צייט צוליעב דיזען צוועק, האָבען געבראַכט דערצו. מיין פאָטער איז ניט געווען קיין סאָציאָלאָג. זיין צוזאַמענ־לעבען מיט מיין מוטער איז געווען העכסט גליקליך. און אויך אין די פאָרשונגען פון זיין ליעבלינג־וויסענשאַפט, פיזיק, האָט ער זיך געפיהלט העכסט גליקליך. נור נאָך מיין מוטער׳ס טוידט האָט זיין אַרבייט אַליין ניט געקאָנט אויספילען די פוסטקייט. האָט ער זיך צוערשט, אויף אַ לייכטען אופן, גענומען צו פילאָ־זאָפיע; נאָכהער, אַז ער איז פאַראינטערעסירט געוואָרען, האָט ער זיך אַריינגעלאָזט אין פּאָליטישע עקאָנאָמיע און סאָציאָלאָגיע. ער האָט געהאַט אַ שטאַרק ענטוויקעלטען געפיהל פון גערעכטיג־

קייט, און עס האָט זיך גלייך צופּלאַקערט אין איהם אַ הייסע ליידענשאַפט גוט צו מאַכען דאָס פּאַרגרייזטע. מיט אַ געפיהל פון דאַנקבאַרקייט האָב איך באַמערקט דיזע נייע סימנים פון אינ־טערעס אין לעבען, כאָטש איך האָב דאַן אפילו אין חלום זיך ניט געקענט פאָרשטעלען, וואָס דערפון וועט אַרויסקומען. מיט דער באַגייסטערונג פון אַ יונגען אינגעל, האָט ער זיך אַריינגעוואָרפען אין דיזער נייער אַרבייט, ניט אַכטענדיג וואוהין זי וועט איהם פיהרען.

ער איז געווען זעהר פיעל געוואוינט צו דער לאַבאָראַטאָריע, און אַזוי האָט ער פאַרוואַנדעלט זיין עס־צימער אין אַ סאָציאָלאָ־גישער לאַבאָראַטאָריע. צו אונז אויף אַ מיטאָג זיינען געקומען אַלערליי סאָרטען מענשען — וויסענשאַפטס־מענער, פּאָליטישע מענשען, באַנקיערען, סוחרים, פּראָפעסאָרען, אַרבייטער־פיהרער, סאָציאַליסטען און אַנאַרכיסטען. ער פלעגט זיי אַלעמען מאַכען דיסקוטירען און ער פלעגט אַנאַליזירען זייערע געדאַנקען וועגען לעבען און דער געזעלשאַפט.

ער האָט זיך באַקענט מיט ערנסט'ן אַ קורצע צייט פריהער, פאַר דעם „פריסטער־אַבענד", און נאָך דעם אַוועקגעהן פון די געסט, האָב איך אויסגעפונען, אַז ער האָט זיך געטראָפען מיט איהם, געהענדיג איין אַבענד אין גאַס און זיך אָבשטעלענדיג צו־הערען צו אַ מאַן, וואָס איז געשטאַנען אויף אַ זייף־קאַסטען און געהאַלטען אַ רעדע פאַר אַ מאַסע אַרבייטער. דער מאַן אויף דעם קאַסטען — דאָס איז געווען ערנסט. ער איז גראָדע ניט געווען בלויז אַ זייף־קאַסטען־רעדנער. מען האָט איהם זעהר הויך גע־שעצט אין דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי; ער איז געווען איינער פון די פיהרער, און איז געווען אַנערקענט אַלס איינער פון די גרעסטע סאָציאַליסטישע פילאָזאָפען. נור ער האָט געהאַט אַ גע־וויסע פעהיגקייט צו ערקלערען די פאַרפּלאָנטערסטע פראַגען אין אַ זעהר פשוט'ער שפּראַך. ער איז געווען אַ געבוירענער לעהרער, און ער האָט עס ניט באַטראַכט פאַר אונטער זיין ווירדע צו באַ־

נוצען זיך מיט'ן זייף־קאסמען, אלס א מיטעל צו ערקלערען עקאָ־נאָמיע צו די אַרבייטער.

מיין פאָטער האָט זיך אָפּגעשטעלט איהם צו הערען, איז גע־וואָרען פאראינטערעסירט אין איהם, האָט זיך גלייך באקענט מיט איהם, און נאָך דעם, ווי ער האָט מיט איהם גערעדט א קורצע ווײַלע, האָט ער איהם איינגעלאַדען צו דעם דערמאָנטען מיטאָג. ערשט נאָכ'ן אבענד האָט מיר מיין פאָטער דערצעהלט וועגען איהם דאָס ביסעלע, וואָס ער האָט געוואוסט. ער איז געבוירען געוואָרען צווישען אַרבייטער, כאָטש ער האָט בעלאנגט צו דער אַלטער פאמיליע עווערהארד, וועלכע האָט געוואוינט אין אמעריקא שוין צוויי הונדערט יאָהר. (1) ווען ער איז אַלט געווען צעהן יאָהר, איז ער אוועק אַרבייטען אין פאבריק, און שפּעטער האָט ער געאַרבייט אַלס לערן־אינגעל און איז געוואָרען א שמיעד. ער האָט זיך זעלבסט געבילדעט און אויסגעלערנט פראנצויזיש און דייטש, און איצט האָט ער פאַרדיענט אויף אַן אָרים לעבען, אי־בערזעצענדיג וויסענשאַפטליכע און פילאָזאָפישע ווערק פאַר א סאָציאַליסטישער דרוק־פירמע אין שיקאגאָ, וועלכע האָט זיך קוים געהאַלטען אויף די פיס; צו זיינע פאַרדיענסטען איז נאָך צוגע־קומען א קליינער האָנאָראַר פון זיינע אָריגינעלע פילאָזאָפישע און עקאָנאָמישע ווערק.

אַזוי פיעל האָב איך זיך דערוואוסט וועגען איהם איידער איך בין געגאַנגען שלאָפען, איך בין א לאַנגע צייט געלעגען וואַ־כעדיג און אין געדאַנק זיך צוגעהערט צום קלאַנג פון זיין שטימע. איך האָב זיך דערשראָקען פאַר מיינע אייגענע געדאַנקען. ער איז עפּעס געווען אַזוי אַנדערש פון די מענער פון מיין אייגענעם קלאַס, אַזוי מאָדנע און אַזוי מאכטפול. זיין קראַפט צו באהערשען האָט מיך אי ענטציקט אי געשראָקען, ווייל איך האָב אַזוי פיעל פאַנ־טאזירט, אז איך האָב איהם שוין באטראַכט אַלס מיין ליעבהאָ־בער, אַלס מיין מאַן. איך האָב אימער געהערט, אז די שטאַרקייט פון א מאַן איז זעהר צוציהענד פאַר א פרוי; נור ער איז געווען צו־שטאַרק. „ניין! ניין!“ האָב איך אויסגעשריען, עס איז אונ־

מעגליך, עס איז אַן אונזין !" און אויף מאָרגען אין דער פריה האָב איך זיך אויפגעכאַפּט און אויסגעפונען, אַז איך האָב שטאַרק געוואונשען איהם נאָך אַ מאָל צו זעהן. איך האָב איהם געוואָלט זעהן באַזיעגען מענשען אין אַ דיסקוסיאָן, מיט דעם שלאַכט־רוף אין זיין שטימע ; איהם זעהן אין זיין זיכערהייט און מעכטיגקייט צושמעטערענדיג זייער רוה, אַרויסטרייסלענדיג זיי פון זייער אויס־געטראָטענעם אָרט דענקען. נו, און אַז ער איז יאָ אַ שטיקעל גרויסהאַלטער, איז וואָס ? אום זיך צו באַנוצען מיט זיין איי־גענער פראַזע : „עס האָט געווירקט". ער האָט געמאַכט אַן איינ־דרוק. און אויסער דעם, איז זיין באַריהמעריי געוועזען עטוואָס פיינעס, עס האָט געמאַכט איינעם אויפגערעגט, ווי דאָס פאַרבע־רייטען זיך צו אַ שלאַכט.

עטליכע טעג זיינען פאַראיבער און דורך דער צייט האָב איך געלעזען אייניגע ביכער זיינע, וועלכע איך האָב געליהען פון מיין פאָטער. זיין געשריבען וואָרט איז געוועזען פונקט ווי דאָס גע־שפּראָכענע : קלאָר און איבערצייגענד, אפילו ווען מען איז נאָך אַליין געוועזען אין ספק. ער האָט באַזעסען די מתנה פון קלאָרקייט. ער איז געוועזען אַ פּאָלקאָמענער לעהרער. דאָך, כאָטש ער האָט געהאַט אַ פיינעם סטיל, איז דאָרט געוועזען פיעלעס, וואָס איז מיר ניט געוועזען געפעלען. ער האָט געלייגט צופיעל געוויכט אויף דאָס, וואָס ער האָט גערופען „דער קלאַסענקאַמפּף", די מלחמה צווישען קאַפּיטאַליסטען און אַרבייטער, דער קאָנפליקט פון איני־טערעסען.

מיין פאָטער האָט מיט גרויס הנאה מיר איבערגעגעבען דר. האַמערפיעלד'ס מיינונג וועגען ערנסט'ן, וועלכע איז געוועזען ווי פאָלגט :

„אַן עזות'דיגער יונגער־מאַן, ביי וועמען דער קאָפּ איז פאַר־דרעהט פון אַ ביסעלע וויסען." ער האָט זיך אויך ענטזאַגט נאָך אַ מאָל צו טרעפען זיך מיט ערנסט'ן.

נור בישאָפּ מאָרהויז האָט אַרויסגעוויזען אַ גרויסען אינטע־רעס אין ערנסט'ן און האָט איהם געוואָלט נאָך אַ מאָל זעהן.

„אַ גאַנץ שטאַרקער יונגער־מאַן, ער באַזיצט זעהר פיעל לעבענס־קראַפט, זעהר פיעל ענערגיע, נור אַ ביסעל צו־זיכער ביי זיך, צו־זיכער.“

ערנסט איז געקומען איינמאָל נאָכמיטאָג מיט מיין פאָטער. דער בישאָפּ איז שוין געקומען פריהער, און מיר אַלע האָבען זיך געזעצט טרינקען טהעע אויף דער וועראַנדאַ. ערנסט האָט גע־וואוינט אין בערקלי, ווייל ער האָט גענומען אַ ספּעציעלען קורס אין ביאָלאָגיע אינ׳ם אוניווערזיטעט, און ער האָט צו יענער צייט געשריבען אַ בוך מיט׳ן נאָמען „פילאָזאָפיע און רעוואָלוציאָן“. (2)

די וועראַנדאַ האָט פּלוצים אויסגעקוקט קלענער, ווען ערנסט איז אָנגעקומען. ניט ווייל ער איז געווען אַזוי גרויס — אין גאַנ־צען איז ער געווען פינף פוס און ניין אינטשעס הויך, נור עפּעס האָט אַרויסגעשטראַהלט פון איהם אַן אַטמאָספערע פון גרויסקייט. אַן ער האָט זיך אָפּגעשטעלט מיך צו באַגריסען, האָט ער אַרויס־געוויזען אַ קליין ביסעל אומגעלומפּערטקייט, וואָס איז געווען אַזוי פאַרשיעדען פון זיינע דרייסטע אויגען און שטאַרקען דרוק פון מיין האַנד, וועלכע ער האָט געהאַלטען פאַר אַ מינוט, ווען ער האָט מיך באַגריסט. און אין יענעם מאָמענט זאָגאַר האָבען זיינע אויגען געצייגט די זעלבע זיכערהייט. עס האָט אויסגעזעהן, ווי זיי פרעגען עפּעס און, ווי דאָס ערשטע מאָל, האָט ער געקוקט אַ ביסעל צו לאַנג.

— איך האָב געלעזען אייער „אַרבייטער־קלאַס־פילאָזאָפיע“

— האָב איך געזאָגט, און זיינע אויגען האָבען געלויכטען מיט צופריעדענהייט.

— נאַטירליך, — האָט ער געענטפערט, — האָט איהר גע־נומען אין אַנבאַטראַכט די מענשען, פאַר וועמען דאָס איז גע־שריבען געוואָרען.

— איך האָב עס גענומען אין אַנבאַטראַכט, און דערפאַר טאַקע וויל איך זיך צוקריגען מיט אייך, — האָב איך איהם אויפ־געפאָדערט.

— אויך איך האָב אַ שטיקעל מחלוקה מיט אייך, הערר עווער־הארד, — האָט בישאָפּ מאָרהויז געזאָגט.

ערנסט האָט קאַפּריזנע אַ ציה געטהאָן מיט די אַקסלען און האָט גענומען אַ גלאָז טהעע.

דער בישאָפּ האָט זיך פאַרבויגען צו מיר און מיך געלאָזט פריהער רעדען.

— איהר פּרעדיגט קלאַסענקאַמפּף, — האָב איך געזאָגט. — איך דענק, אַז דאָס איז ניט ריכטיג. עס איז זאָגאַר פאַרברעכע־ריש צו אַפּעלירען צו אַלעס, וואָס איז ענגהערציג און ברוטאַל אין׳ם ארבייטער־קלאַס. קלאַסען־האַס איז אַנטי־סאָציאַל, און, ווי מיר שיינט, אויך אַנטי־סאָציאַליסטיש.

— ניט שולדיג, — האָט ערנסט געענטפערט. קלאַסען־האַס געפינט זיך ניט אין אַלע מיינע ווערק, וואָס איך האָב פאַרפאַסט, ניט אין וואָרט און אויך ניט אין גייסט.

— אָה! — האָב איך אויסגעשריען מיט פאָרוואורף, און האָב גענומען זיין בוך און איהם אויפגעעפענט.

ער האָט געזופּט זיין טהעע און געמיטליך געשמייכעלט, ווען איך האָב געבלעטערט זיין בוך.

— בלאַט הונדערט צוויי און דרייסיג, — האָב איך געלעזען אין דער הויך: — „דער קלאַסענקאַמפּף געהט, דעריבער, אַן אין דעם יעצטיגען צושטאַנד אין דער געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג צווישען די לוין־צאָהלענדע און לוין־באַצאָהלטע קלאַסען”.

איך האָב טריאומפירענד געקוקט אויף איהם.

— דאָ ווערט ניט דערמאָנט קיין קלאַסען־האַס, — האָט ער געשמייכעלט.

— אָבער, — האָב איך געענטפערט, איהר זאָגט קלאַסען־קאַמפּף.

— דאָס איז ניט קלאַסען־האַס, — האָט ער געענטפערט. — און גלויבט מיר, מיר פּרעדיגען ניט קיין קלאַסען־האַס. מיר זאָגען, אַז דער קלאַסענקאַמפּף איז אַ געזעץ פון דער מענשליכער ענט־וויקלונג. מיר זיינען ניט פאַראַנטוואָרטליך פאַר דעם. מיר באַ־

שאַפען ניט דעם קלאַסענקאַמפף. מיר ערקלערען נור זיין באַדייטונג, ווי ניוטאָן האָט ערקלערט גראַוויטאַציע. מיר ערקלערען דעם כאַראַקטער פון געגענזייטיגע אינטערעסען, וועלכע פּראָדוצירען דעם קלאַסענקאַמפף.

— אָבער עס דאַרפען ניט זיין קיין געגענזייטיגע אינטערעסען, — האָב איך אויסגעשריען.

— איך שטים מיט'ן גאַנצען הארצען איין מיט אייך, — האָט ער געענטפערט. — דאָס איז, וואָס מיר סאָציאַליסטען ווילען ברענגען — דאָס פאַרשווינדען פון געגענזייטיגע אינטערעסען. ערלויבט מיר, לאָזט מיך לעזען אַן אויסצוג.

ער האָט גענומען זיין בוך און צוריקגעמישט עטליכע בלעטער. — בלאַט הונדערט זעקס און צוואַנציג. „די עפּאָכע פון קלאַסענקאַמפף, וואָס האָט זיך אָנגעפאַנגען מיט דער אויפהערונג פון דעם רויהען שטאַם־קאָמוניזם און מיט דעם אָנקומען פון פּריוואַט־אייגענטום, וועט זיך ענדיגען, ווען פּריוואַט־אייגענטום וועט זיך אומוואַנדלען אין אַ מיטעל פון דער גאַנצער געזעלשאַפט.“

— אָבער איך שטים ניט איין מיט אייך, — האָט דער בישאָפּ איבערגעשלאָגען. זיין בלאַס, פרום געזיכט האָט אַרויסגעוויזען זיינע ברויזענדע געפיהלען. — דער סאַמע פונדאַמענט פון אייער לעהרע איז פאַלש. עס איז ניטאָ אַזאַ זאַך, ווי געגענזייטיגע אינטערעסען צווישען קאַפּיטאַל און אַרבייט — אָדער, בעסער געזאָגט, עס דאַרף ניט זיין.

— איך דאַנק אייך, — האָט ערנסט כמורנע געענטפערט. — מיט אייער לעצטער באַשטעטיגונג האָט איהר מיר צוריקגעגעבען מיין פונדאַמענט.

— אָבער וואָרום מוזען זיין געגענזייטיגע אינטערעסען? — האָט דער בישאָפּ געפרעגט וואָרימלעך.

ערנסט האָט פאַרצויגען מיט די אַקסלען: — ווייל אַזוי זיינען מיר מסתמא באַשאַפען געוואָרען.

— אָבער מיר זיינען ניט אַזוי באַשאַפען געוואָרען, — האָט דער אַנדערער געשריען.

— רעדט איהר װעגען דעם אידעאַלען מענשען? — האָט ערנסט געפרעגט, — דעם זעלבסטלאָזען און געטליכען, און פון װעלכע עס געפינען זיך אַזױ װעניג, אַז מיר מעגען זאָגען, אַז זײ עקזיסטירען גאָר ניט, אָדער איהר רעדט װעגען דעם געװעהנליכען, אַלטעגליכען, דורכשניטליכען מענשען?

— דעם געװעהנליכען, דורכשניטליכען מענשען, — איז געװען דער ענטפער.

— װעלכער איז שװאַך, פעהלערהאַפט געניײגט אָפט צו פאַר־ברעכען?

— בישאָפ מאָרהויז האָט צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— און קלײנליך און עגאָאיסטיש?

ער האָט װיעדער צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— היט זיך! — האָט ערנסט איהם געװאָרענט. — איך האָב געזאָגט עגאָאיסטיש.

— דער דורכשניטליכער מענש איז עגאָאיסטיש, — האָט דער בישאָפ צוגעשטימט בראװ.

— ער װיל אַלעס, װאָס ער קען קריגען?

— ער װיל אַלעס, װאָס ער קען קריגען! צום באַדױערען איז דאָס אמת.

— אויב אַזױ, האָב איך אײך. — ערנסט'ס געדאַנקען האָבען געקנאַקט װי אַ שטאָהלענע שפּרוזשינע. — לאָזט מיר אײך אי־בערצײגען. אָט נעהמט אַ מאַן, װאָס ארבײט אויפ'ן קאַר.

— ער װאָלט ניט געקענט ארבײטען, װען קאַפּיטאַל װאָלט ניט געװען, — האָט איהם דער בישאָפּ איבערגעשלאָגען.

— אמת. און איהר װעט צוגעבען, אַז קאַפּיטאַל װאָלט אונ־טערגעגאַנגען, אויב עס װאָלטען ניט געװען קײן ארבײטער צו פאַרדיענען די דיװידענדס?

דער בישאָפ האָט געשװיגען.

— װעט איהר עס ניט צוגעבען? — איז ערנסט צוגעשטאַנען.

דער בישאָפּ האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— אויב אַזױ, איז אײנס דעקט דאָס צװײטע, — האָט ערנסט

געזאָגט מיט אַ זיכערען טאָן, און מיר קומען ווידער צו דעם, פון וואָס מיר האָבען אָנגעפאַנגען. יעצט ווידער צום אָנהויב. דער אַרבייטער אויף דער קאַר שטעלט צו די אַרבייט. דער אַק־ציען־באַזיצער שטעלט צו דעם קאַפּיטאַל. דורך די פּאַראייניגטע אַרבייט פון ביידע, פון אַרבייטער און קאַפּיטאַליסט, ווערט פאַר־דינט געלד. (3) זיי צוטיילען זיך מיט'ן געלד, וואָס ווערט פאַר־דינט. קאַפּיטאַל'ס טייל ווערט אָנגערופען „דיווידענד". דעם אַרבייטער'ס — „לוין".

— זעהט גוט, — האָט דער בישאָף אונטערגעזאָגט, — און עס איז ניטאָ קיין אורזאַך ווארום די צוטיילונג זאָל ניט זיין אויף אַ פריעדליכען אופן.

— איהר האָט שוין פאַרגעסען, אַז מיר האָבען איינשטימיג באַשלאָסען, — האָט ערנסט געענטפערט, — אַז דער דורכשניט־ליכער מענש איז עגאָאיסטיש. ער איז וואָס ער איז. איהר זיינט אוועק אין דער לופטען, און איהר מאַכט זיך דאָרט אַ צוטיילונג צווישען אַ סאָרט מענשען, וואָס וואָלט באַדאַרפט זיין, נור זיינען עס ניט. נור זיך אומצוקעהרען צוריק צו דער ערד! דער אַר־בייטער, זייענדיג עגאָאיסטיש, וויל אַלעס, וואָס ער קען קריגען. דער קאַפּיטאַליסט, אויך אַן עגאָאיסט, וויל אַלעס, וואָס ער קען קריגען. ווען עס איז דאָ בלויז אַ באַשטימטע קוואַנטיטעט פון איין זאַך און צוויי מענשען ווילען אַזוי פיעל, וויפיעל זיי קענען נור קריגען פון דער זעלבער זאַך, מוז עס קומען צו אַ שטרייט־טיגקייט פון אינטערעסען. אָט דאָס איז די געגענזייטיגקייט פון אינטערעסען צווישען קאַפּיטאַל און אַרבייט. און עס איז אַ מלחמה וואָס מען קען ניט פאַרמיידען. אַזוי לאַנג ווי אַרבייטער און קאַ־פּיטאַליסטען עקזיסטירען, אַזוי לאַנג וועלען זיי זיך קריגען איבער דער חלוקה. אויב איהר וואָלט היינט געווען אין סאַן פראַנציסקאָ, וואָלט איהר געמוזט געהן צו־פוס. קיין איין גאַסען־באַהן לויפט ניט היינט.

— ווידער אַ סטרייק? (4) — האָט דער בישאָף געפרעגט שטאַרק אויפגערעגט.

—יאָ, זיי קריגען זיך איבער די צוטיילונג פון די פּאַרדיענ־סטען פון די גאַסטען־באַהנען.

בישאָפּ מאָרהויז איז געוועזען נאָך מעהר אויפגערעגט.

— עס איז ניט ריכטיג, — האָט ער געשריען. — עס איז אַזוי קורצזיכטיג פון די אַרבייטער. ווי אַזוי קענען זיי ערוואַרטען אונזער סימפּאַטיע?

— ווען מיר מוזען געהן צופוס! — האָט ערנסט ביטרע אַ זאָג געטהאָן.

נור בישאָפּ מאָרהויז האָט איהם אָנגעקוקט און פאַרטגעזעצט:

— זייער אויסקוק איז צו ענגהערציג. מענשען דאַרפען זיין מענשען, ניט חיות. יעצט וועט פאַרקומען געוואַלד און הריגות און טרויערענדע אַלמנות און יתומים. קאַפּיטאַל און אַרבייט דאַר־פען געהן האַנד אין האַנד צוליעב זייער געגענזייטיגען וואָהלזיין.

— אָה, איהר זיינט שוין ווידער אין דער לופטען, — האָט ערנסט געענטפערט. — קומט אַראָפּ צוריק אויף דער ערד. גע־דענקט, מיר האָבען איינגעשטימט, אַז דער דורכשניטליכער מענש איז עגאָאיסטיש.

— אָבער ער דאַרף ניט זיין, — האָט דער בישאָפּ געשריען.

— און איך שטים איין מיט אייך. — אַזוי איז געווען ערנסט'ס ענטפער. — ער דאַרף ניט זיין עגאָאיסטיש, נור ער וועט אַזוי זיין, אַזוי לאַנג ווי ער וועט לעבען אונטער אַ סאָציאַ־לער סיסטעם, וואָס איז געגרינדעט אויף שוויינען־מאָראַל.

דער בישאָפּ האָט זיך אַזש דערשראָקען, און מיין פאָטער האָט גרויס הנאה געהאַט.

— יאָ, שוויינען־מאָראַל, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט אָהן רחמנות. — אָט דאָס איז, וואָס די קאַפּיטאַליסטישע סיסטעם מיינט. און דאָס איז, פאַרוואָס אייער קירך האַלט שטאָל און אייזען, וואָס איהר פּרעדיגט יעדעס מאָל, ווען איהר שטייגט אַרויף אויף דער בימה. שוויינען־מאָראַל! און קיין פּאַסענדערער נאָ־מען איז ניטאָ פאַר דעם.

בישאָפּ מאָרהויז האָט זיך געווענדעט צו מיין פאָטער, אַפּע־

לירענדיג. אָבער מיין פאָטער האָט געלאַכט און צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— איך האָב מורא, אז הערר עווערהארד איז גערעכט, — האָט ער געזאָגט. — די לאָז־מיך־צורוה טאַקטיק פון יעדען און דאָס האַוען פאַר זיך אליין און זאָל דער טייפעל כאַפּען דעם, וואָס בלייבט פון הינטען, רעכטפערטיגט דעם נאָמען, אזוי ווי הערר עווערהארד האָט געזאָגט דעם פריהערדיגען אבענד. דאָס, וואָס איהר טהוט, העלפט אויפהאַלטען די יעצטיגע געזעלשאַפט, און די געזעלשאַפט איז געגרינדעט אויף אזא פונדאַמענט.

— אָבער דאָס איז ניט די לעהרע פון קריסטוס! — האָט ארויסגעשריען דער בישאָפּ.

— די קירך פּרעדיגט ניט קריסטוס׳עס לעהרע היינטיגע צייטען, — האָט ערנסט שנעל אָפּגעענטפערט. — דאָס איז די אורזאַך, פאַר וואָס די ארבייטער ווילען ניט אריינשמעקען אין אייער קירך. די קירך פאַרגיט די שרעקליכע ברוטאַליטעט און ווילדקייט, מיט וועלכע דער קאַפּיטאַליסטישער קלאַס באהאַנדעלט דעם ארבייטער־קלאַס.

— די קירך פאַרגיט עס ניט, — האָט דער בישאָפּ געהאַט אויסצוזעצען.

— די קירך פּראָטעסטירט ניט, — האָט ערנסט געענטפערט, — און אזוי לאַנג ווי זי פּראָטעסטירט ניט, פאַרגיט זי, ווייל, געדענקט, אז די קירך ווערט געשטיצט פון דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס!

— איך האָב אויף דעם ניט געקוקט פון דיזען שטאַנדפּונקט, — האָט דער בישאָפּ נאַאיוו געענטפערט. — איהר מוזט מאַכען א טעות. איך וויים, אז די קירך האָט פאַרלוירען דעם, וואָס איהר רופט פּראָלעטאַריאַט. (5)

— איהר האָט דעם פּראָלעטאַריאַט קיינמאָל ניט געהאַט, — האָט ערנסט אויסגעשריען. — דער פּראָלעטאַריאַט איז אויסגעוואַקסען אויסער דער קירך און אָהן איהר.

— איך פאַרשטעה אייך ניט, — האָט דער בישאָפּ שוואַך געענטפערט.

— אויב אַזוי, לאָזט מיר אייך ערקלערען. מיט'ן איינפיהר פון מאַשינעריי און די פאַבריקען־סיסטעם אין דעם לעצטען טייל פון אכטצעהנטען יאָהרהונדערט, איז די גרויסע מאַסע ארבייטער אָפּגעריסען געוואָרען פון דער ערד. די אַלטע סיסטעם פון ארבייט איז פאַרשוואונדען. די ארבייטער זיינען געטריבען געוואָרען פון זייערע דערפער און צוזאַמען געקליבען געוואָרען אין די פאַבריקען. די מוטערס און קינדער זיינען געמאַכט געוואָרען צו אַרבייטען ביי די מאַשינען. דער פאַמיליען־לעבען האָט אויפגעהערט. די אומשטענדען זיינען געווען שרעקליך. עס איז אַ בלוטיגע גע־שיכטע.

— איך וויים עס, איך וויים עס, — האָט דער בישאָפּ איהם איבערגעשלאָגען מיט אַן אנגסטליכען אויסדרוק אויף זיין פּנים. — עס איז געווען שרעקליך, נור דאָס האָט דאָך פּאַסירט מיט הונדערט און פופציג יאָהר צוריק.

— און דאַן, אַנדערטהאַלבען הונדערט יאָהר צוריק, איז דער מאָדערנער פּראָלעטאַריאַט ענטשטאַנען, — האָט ערנסט פאָרט־געזעצט און די קירך האָט עס איגנאָרירט, בעת די קאַפּיטאַליסטען האָבען געפיהרט דאָס פאָלק צו דער שחיטה, האָט די קירך גע־שוויגען. זי האָט ניט פּראָטעסטירט, אַזוי ווי פּראָטעסטירט ניט היינט צו טאָג, ווי אָסטין לואיס (6) זאָגט רעדענדיג פון יענער צייט. די יעניגע, צו וועמען דער געבאָט „שפּייז מיינע לעמע־לעך“ איז געגעבען געוואָרען, האָבען געזעהן די זעלביגע לעמעלעך פאַרקויפט, אַלס שקלאַפען, און געטריבען ביז צום טוידט אָהן אַ פּראָטעסט. (7) די קירך האָט געשוויגען — און איידער איך זעץ פאָר, וויל איך, איהר זאָלט אָדער איינשטימען מיט מיר אָדער ניט. האָט די קירך געשוויגען?

בישאָפּ מאָרהויז האָט זיך געקוויינקעלט. ווי דר. האַמער־פיעלד, איז ער ניט געווען געוואוינט צו דעם שרעקליכען אַרט אנגריף פון „דערלאַנגען“ יענעם, ווי ערנסט פלעגט עס רופען.

— די היסטאָריע פונ'ם אַכטצעהנטען יאָהרהונדערט איז אָנגעשריבען, — האָט ערנסט אונטערגעזאָגט. — אויב די קירך האָט ניט געשוויגען, קען מען עס געפינען אין די ביכער.

— מיר שיינט, אַז די קירך האָט יאָ געשוויגען, — האָט דער בישאָפּ געענטפערט.

— און די קירך שווייגט היינט־צו־טאָג.

— אין דעם שטים איך ניט איין מיט אייך, — האָט גע־זאָגט דער בישאָפּ.

ערנסט האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר אַ קליינער ווייל, האָט איהם פאַרשעמד געקוקט אין געזיכט, און האָט אָנגענומען זיין אויפפאָדערונג.

— גאַנץ גוט, — האָט ער געזאָגט, — לאָמיר זעהן. אין שיקאַגאָ ארבייטען פרויען אַ גאַנצע וואָך פאַר ניינציג סענט. האָט די קירך פּראָטעסטירט געגען דעם?

— דאָס איז עטוואָס נייעס פאַר מיר, — איז געוועזן דער ענטפער. — ניינציג סענט אַ וואָך! עס איז שוידערהאַפט!

— האָט די קירך פּראָטעסטירט? — איז ערנסט באַשטאַנען אויף זיינעם.

— די קירך ווייס עס ניט, — האָט דער בישאָפּ זיך גע־וועהרט.

— דאָך דער געבאָט צו דער קירך איז געווען „שפּייז מיינע לעמעלעך“, — האָט ערנסט געענטפערט. און אין נעקסטען מאָ־מענט געזאָגט:

— ענטשולדיגט מיין שפּאָטענדען טאָן, בישאָפּ. אָבער קענט איהר זיך וואונדערען, וואָס מיר פאַרלירען די געדולד מיט אייך? ווען האָט איהר עס פּראָטעסטירט צו אייערע קאַפּיטאַליסטישע געמיינדען געגען דעם באַשעפטיגען פון קינדער אין די זידליכע בוימוואָל פאַבריקען, (8) קינדער זעקס און זיעבען יאָהר אַלט אר־בייטען יעדע נאַכט צוועלף שטונדען. זיי זעהן קיינמאָל ניט די זונען־שיין. זיי שטאַרבען אויס, ווי פליעגען. די דיווידענדס ווערען אויסגעצאָהלט פון זייער בלוט און פון דיזע דיווידענדס

ווערען געבויט פּראַכטפולע קירכען אין ניי־ענגלאַנד, וואו מענשען פון אייער סאָרט פּרעדיגען פאַרגעניגענדע טעמפּקייט צו די ביטרע, פולבייכיגע בענעפיציאַנטען פון דיזע דיווידענדס.“

— איך האָב דאָס ניט געוואוסט, האָט דער בישאָפּ שוואַך געמורמעלט. זיין פּנים איז געווען בלאַס, און עס האָט אויסגע־וויזען ווי עס שלאָגט אויף איהם אַ חלשות.

— אַלזאָ, האָט איהר ניט פּראָטעסטירט.

דער בישאָפּ האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— אַלזאָ, איז די קירך אַזוי שטום היינט־צו־טאָג, ווי אין דעם אַכטצעהנטען יאָהרהונדערט?

דער בישאָפּ האָט געשוויגען און דאָס מאָל האָט זיך ערנסט צוריקגעהאַלטען און איז ניט צוגעשטאַנען צו איהם.

— און פאַרגעסט ניט, אַז ווען אַ גייסטליכער פּראָטעסטירט, ווערט ער ענטזאָגט פון זיין שטעלע.

— איך דענק, אַז דאָס איז ניט פיין געהאַנדעלט, — האָט דער בישאָפּ געהאַט אויסצוזעצען.

— וועט איהר פּראָטעסטירען? — האָט ערנסט פאַרלאַנגט.

— צייגט מיר אַזעלכע געמיינהייטען, ווי איהר דערמאָנט, אין אונזער אייגענער שטאָדט, און איך וועל פּראָטעסטירען.

— איך וועל אייך צייגען, — האָט ערנסט געמיטהליך גע־זאָגט. — איך בין גרייט אייך צו דיענען. איך וועל אייך נעהמען אויף אַ רייזע דורכ׳ן גיהנום.

— און איך וועל פּראָטעסטירען. דער בישאָפּ האָט זיך אויס־געגלייכט און אויף זיין פריינדליכען פּנים האָט זיך פאַרשפּרייט די שטרענגקייט פון אַ קעמפּפער. די קירך טאָר אַזוינס ניט פאַר־שווייגען.

— איהר וועט ענטזאָגט ווערען, — האָט איהם ערנסט גע־וואָרענט.

— איך וועל אייך צייגען דעם סאַמע היפּוך, — איז געווען זיין ענטפער. — איך וועל אייך צייגען, אַז אויב וואָס איהר זאָגט, איז טאַקי אַזוי, אַז די קירך האָט געגרייזט, איז דאָס אויס

אונוויסענהייט, און, נאָך מעהר, איך גלויב, אז דאָס שוידערהאַפטע אין דער אינדוסטריעלער געזעלשאַפט קומט פון דער אונוויסענהייט פון דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס. און ער וועט פאַרריכטען אַלעס, וואָס איז געמיין און שלעכט, אַזוי שנעל, ווי ער וועט זיך דער־וויסען וועגען דעם. און דיזע מיטטיילונג איז אַ פליכט צו דער קירך.

ערנסט האָט געלאַכט, ברוטאַל געלאַכט. און איך האָב גע־פיהלט ווי צו העלפען דעם בישאָפּ.

— גערענקט, — האָב איך געזאָגט, — איהר זעהט בלויז איין זייט. עס געפינט זיך זעהר פיעל גוטעס אין אונז, כאָטש איהר גיט אונז גאָר קיין קרעדיט ניט. בישאָפּ מאָרהויז האָט רעכט. די אינדוסטריעלע געמיינהייט, שרעקליך, ווי איהר זאָגט זי איז, קומט פון אונוויסענהייט. די שפּאַלטונג פון דער געזעל־שאַפט איז צו־ווייט פאַנאַנדערגעגאַנגען.

— דער ווילדער אינדיאַנער איז ניט אַזוי ברוטאַל און באַר־באַריש, ווי דער קאַפּיטאַליסטישער קלאַס, — האָט ער געענט־פערט. אין דיזען מאָמענט האָב איך איהם געהאַסט.

— איהר קענט אונז ניט, — האָב איך געענטפערט. — מיר זיינען ניט ברוטאַל און באַרבאַריש.

— איבערצייגט עס, — האָט ער מיך אויפגעפאָדערט.

— ווי אַזוי קען איך איבערצייגען... איך? איך בין גע־וואָרען בייז.

ער האָט אַ טרייסעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ. — איך האָב אייך ניט געבעטען מיר איבערצייגען. איך וויל, איהר זאָלט זיך זעלבסט איבערצייגען.

— איך זעלבסט וויים, — האָב איך געזאָגט.

— איהר ווייסט גאָר ניט, — איז געווען זיין גרוֹיזאַמער ענטפער.

— נו, נו קינדער, — האָט מיין פאָטער זיך אריינגעמישט, אום צו מאַכען שלום.

— מיך אָרט ניט, — האָב איך אָנגעפאַנגען שרעקליך בייז, נור ערנסט האָט מיך איבערגעשלאָגען.

— ווי איך פאַרשטעה, האָט איהר געלד, אָדער אייער פאָטער האָט, וואָס דאָס איז איינס און דאָס זעלבע, אַריינגעלייגט אין די סיערראַ־פאַבריקען.

— וואָס האָט דאָס צו טהאָן? — האָב איך אויסגעשריען.

— ניט זעהר פיעל, — האָט ער לאַנגזאַם אָנגעפאַנגען. — נור דאָס קלייד, וועלכעס איהר טראָגט יעצט, איז פאַרשמירט מיט בלוט. די שפייז, וואָס איהר עסט, איז געמישט מיט בלוט. דאָס בלוט פון קליינע קינדער און ערוואַקסענע מענער קאַפּעט פון אייער באַלקען. איך קען פאַרמאַכען מיינע אויגען און הערען, ווי עס קאַפּעט, טריפט, קאַפּעט, טריפט איבעראַל אַרום מיר.

צופאַסענדיג די האַנדלונג צו זיינע רייד, האָט ער צוגעמאַכט זיינע אויגען און זיך אָנגעלעהנט אויף זיין שטוהל. איך האָב אויסגעבראָכען אין אַ געוויין פון ערנידריגונג און באַליידיגונג. מיך האָט מען קיינמאָל ניט אַזוי ברוטאַל באַהאַנדעלט אין מיין לעבען. ביידע, דער בישאָפּ און מיין פאָטער, זיינען געוואָרען אונרוהיג. זיי האָבען געפּרובירט אָפּברעכען דעם געשפּרעך; נור ערנסט האָט אויפגעעפענט זיינע אויגען, האָט אויף מיר אַ קוק געטהאָן און ניט דערלאָזען, אַז אונזער דיסקוסיאָן זאָל זיך ענ־דיגען. זיין מויל און זיינע אויגען האָבע אויסגעקוקט שטרענג, און אין די אויגען איז דער גלאַנציגער שמייכעל פאַרשוואונדען. וואָס ער האָט געוואָלט זאָגען, וואָס פאַר אַ שרעקליכע שטראָף ער האָט זיך געקליבען מיר געבען, האָב איך זיך קיינמאָל ניט דער־וואוסט; ווייל אין יענעם מאָמענט האָט אַ מאַן, וואָס איז גע־גאַנגען אויפ׳ן טראָטואַר, זיך אָפּגעשטעלט און אַרויפגעקוקט צו אונז. עס איז געווען אַ גרויסער מענש, אָרים געקליידעט און אויף זיין פּלייצע האָט ער געהאַט אַ שווערע, גרויסע משא פון געפלאָכטענע שטוהלען. ער האָט אַרויפגעקוקט צום הויז, ווי באַ־ראַטהענדיג זיך מיט זיך, צי ער זאָל אַריינקומען אין הויז פּרו־בירען פאַרקויפען זיין סחורה.

— דיזען מאן׳ס נאמען איז דזשעקסאן, — האט ערנסט געזאגט.

— מיט דיזען שטארקען קערפער זיינעם, וואלט ער באדארפט ארבייטען און ניט פעדלען, (9) — האב איך געענטפערט.

— באמערקט דעם ארבעל פון זיין לינקען ארעם, — האט ערנסט נעמיטהליך געזאגט.

— עס איז אויך געווען א ביסעל בלוט פון זיין ארעם, וואס איך האב געהערט קאפען פון אייער דאך, — האט ערנסט געזאגט. — ער האט פארלוירען זיין ארעם אין די סיעררא־פאבריקען און ווי א געפאלען פערד האט איהר איהם ארויסגעווארפען אין דרויסען צו שטארבען. ווען איך זאג „איהר“, מיין איך דעם אויפזעהער און די בעאמטע, וואס איהר און די אנדערע אקציען־באזיצער באצאהלען צו פיהרען די פאבריקען פאר אייך. עס איז געווען א צופאל. ער האט געפרובירט פארשפארען אייער קאמפאניע עטליכע דאלאר. די ציינערדיגע פויק פון דעם אויפקלייבער האט איהם פארכאפט זיין ארעם. ער וואלט געקאנט לאזען דעם קליינעם קרעמען, וואס ער האט געזעהן אין די צייהן, דורכגעהן. עס וואלט געקענט צוברעכען צוויי שורות אייזערנע פלעקער, נור ער האט אויסגעשטרעקט זיין האנד צו נעהמען דעם קרעמען, און זיין ארעם איז אויפגעכאפט געווארען און צושניטען געווארען אויף פאסען פון די שפיצען פינגער ביז צום אקסעל. עס האט פאסירט ביינאכט. די פאבריקען האבען געארבייט נאך דער רעגולער צייט. זיי האבען געצאהלט א גרויסען דיווידענד יענעם קווארטאל. דזשעקסאן האט געארבייט פיעל שטונדען און זיינע מוסקולען האבען פארלארען זייער געשווינדקייט. זיי האבען געמאכט זיינע באוועגונגען א ביסעל לאנגזאם. דאס איז די אורזאך, פאר וואס די מאשין האט פארכאפט זיין ארעם. ער האט געהאט א ווייב מיט דריי קינדער.

— און וואס האט די קאמפאניע געטהאן פאר איהם? — האב איך געפרעגט.

— גאָר ניט. אָה, יאָ, עטוואָס האָבען זיי געטהאָן. זיי האָבען ערפאָלגרייך אָנגעפיהרט דעם פּראָצעס, וועלכען ער האָט געמאַכט, ארויסקומענדיג פון האָספּיטאַל. די קאָמפּאַניע באַשעפּ־טיגט זעהר פעהיגע אדוואָקאַטען, ווי איהר ווייסט.

— איהר האָט ניט דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע, — האָב איך געזאָגט מיט איבערצייגונג, — אָדער איהר זעלבסט ווייסט ניט די גאַנצע געשיכטע. פיליכט איז דער מאַן געווען עזות'דיג?

— עזות'דיג! אה! אה! — און זיין געלעכטער איז געווען אַ מעפיסטאָפילישער. — גרויסער גאָט! עזות'דיג, און זיין אָרעם אָפּגעביסען! דאָך, ער איז געווען אַן אונטערטהעניגער און ער־נידריגטער שקלאַף, און עס איז אין ערגעץ ניט פארשריבען, ער זאָל ווען האָבען געווען עזות'דיג!

— נור דאָס געריכט, -- האָב איך זיך איינגעשפּאַרט, — דער פּראָצעס וואָלט ניט געווען פארלוירען געגאַנגען, ווען עס וואָלט ניט געווען זיין מעהר צו דערצעהלען, ווי דאָס, וואָס איהר האָט אונז דערצעהלט.

— קוירנעל איגגרעם איז דער הויפּט־אדוואָקאַט פאַר דער קאָמפּאַניע. ער איז אַ דורכגעטריבענער אדוואָקאַט. — ערנסט האָט אויף מיר געקוקט מיט אויפמערקזאַמקייט פאַר אַ מאָמענט, און דאַן האָט ער פאָרטגעזעצט: — איך וועל אייך זאָגען, וואָס איהר קענט טהאָן, פריילין קאָנינגהעם.

— דאָס האָב איך שוין זעלבסט באַשלאָסען, — האָב איך געזאָגט קאָלט.

— גאַנץ גוט, — האָט זיין פּנים געלויכטען גוטמוטהיג. — און איך וועל אייך זאָגען, וואו איהר קענט אַלעס אויסגעפינען. נור איך ציטער, ווען איך דענק פון אַלעס, וואָס איהר וועט זיך איבערצייגען דורך דזשעקסאָן'ס אָרעם.

און אַזוי האָט עס פּאַסירט, וואָס ביידע, דער בישאָף און איך, האָבען אָנגענומען ערנסט'ס אויפפאָדערונגען. זיי זיינען ביידע אוועקגעגאַנגען צוזאַמען, איבערלאָזענדיג מיך שמערצענדיג

אונטער א געפיהל פון אונגערעכטיגקייט, וואס איז באנאנגען גע־
ווארען געגען מיר און מיין קלאס. דער מענש האט מיר אויס־
געקוקט ווי א חיה. איך האב איהם געהאסט און זיך געטרויסט
מיט דעם געדאנק, אז זיין אויפפיהרונג איז געווען אזעלכע, ווי
מען האט געקענט ערווארטען פון א מאן פון דעם ארבייטער־קלאס.

דריטער קאַפּיטעל

דזשעקסאָן׳ס האַנד

עס האָט זיך מיר אפילו ניט גע׳חלום׳ט, וואָס פאַר אַ באַזונדערע ראָלע דזשעקסאָן׳ס האַנד וועט שפּיעלען אין מיין שיקזאַל. דזשעקסאָן אַליין האָט ניט געמאַכט אויף מיר קיין זעהר גינסטיגען איינדרוק, ווען איך האָב איהם אויסגעזוכט. איך האָב איהם געפונען אין אַ חורבה (1) נעבען סאַמע ברעג ביים סאַמע זומפּ. לוזשעם שטעהענדע וואַסער זיינען געווען אַרום הויז. זייער אויבערפלעך איז געווען באַדעקט מיט אַ גרינעם שימעל. און דער עיפּוש פון דעם איז געווען אונערטרעגליך. איך האָב געפונען דזשעקסאָנ׳ען אַלס אַן אונטערטהעניגען, אַן ערנידריגטען מענשען, ווי ערנסט האָט איהם געמאָהלען. ער האָט געטהאָן עפּעס אַן ארבייט די גאַנצע צייט, ווען איך האָב גערעדט צו איהם. נור ניט אַכטענדיג אויף זיין אונטערטהעניגקייט, האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אַז איך האָב באַמערקט דעם טאָן פון ביטערקייט אין זיין שטימע, ווען ער האָט געזאָגט: „זיי וואָלטען, לכל הפּחות, מיר געקאָנט געבען די שטעלע, אַלס וועכטער. (2) איך האָב זעהר ווייניג אויסגעפּאָרשט פון איהם. ער האָט מיר אויסגעקוקט צו זיין אַ נאַר; און דאָך, די געשיקטקייט, מיט וועלכער ער האָט געאַרבייט בלויז מיט איין האַנד, האָט געצייגט, אַז זיין נאַרישקייט איז אַ געמאַכטע. דאָס האָט מיר אריינגעגעבען אַ געדאַנק:

— ווי אַזוי האָט עס פּאַסירט, דאָס אייער אָרעם איז פאַרכאַפּט געוואָרען פון דער מאַשין? — האָב איך איהם געפרעגט.

— ער האָט געקוקט אויף מיר מיט אַ פאַרטראַכטער מינע, און האָט נעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ:

— איך ווייס ניט, עס האָט זיך גראָד געמאַכט אַזוי.
— נאַכלעסיגקייט, — האָב איך איהם אונטערגעזאָגט.
— ניין, האָט ער געענטפערט, — איך רוף דאָס ניט אַן אַזוי. איך האָב געאַרבייט אין אַבענד נאָך דער באַשטימטער צייט. און איך דענק, אַז איך בין געוועזן מיער. איך האָב געאַרבייט 17 יאָהר אין דיזע פאַבריקען און איך האָב באַמערקט אַז די מעהר־סטע אונגליקס־פעלע פּאַסירען פונקט פאַר דעם פייפען. (3) איך בין זיכער, אַז מעהר אונגליקס־פעלע פּאַסירען אין דער שטונדע פאַר׳ן פייפען, ווי אַ גאַנצען טאָג. אַ מענש איז ניט אַזוי שנעל נאָך דעם, ווי ער אַרבייט אַפּ פיעל שטונדען. איך האָב געזעהן צו פיעל אַרבייטער צושניטען, צובראָכט און צוקייט אַז איך זאָל עס ניט וויסען.
— פיעל אַזעלכע ? — האָב איך געפרעגט.
— הונדערטע און הונדערטע, און קינדער אויך.
אַ חוץ די שוידערליכע איינצעלהייטען, איז דזשעקסאָן׳ס גע־שיכטע געוועזען עהנליך צו פיעלע, וואָס איך האָב שוין געהאַט גע־הערט. ווען איך האָב איהם געפרעגט, צי ער האָט איבערגע־טראָטען איינעם פון די רעגעלען, ווי צו אַרבייטען אַרום דער מאַ־שינעריע, האָט ער געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.
— איך האָב אַראָפּגעשטופּט דעם רימען מיט מיין רעכטער האַנד און האָב פּרובירט גרייכען דעם שטיין מיט מיין לינקער האַנד. איך האָב ניט אָפּגעשטעלט זיך אַרומצוקוקען, צי דער רימען איז געוועזן אַראָפּגענומען. איך האָב געמיינט, אַז מיין רעכטע האַנד האָט עס געטהאָן — אָבער זי האָט עס ניט געטהאָן. איך האָב עס אַלעס געטהאָן שנעל, און דער רימען איז ניט געוועזן אין גאַנצען אַראָפּגענומען, און דאָן איז מיין אָרעם אָפּגעריסען געוואָרען.
— עס האָט געמוזט זיין שמערצליך, — האָב איך געזאָגט פול מיט סימפּאַטיע צו איהם.
— דאָס כרעשטשען פון די ביינער איז ניט געוועזן זעהר אַנגענעהם, — איז געוועזן זיין ענטפער.

זיין מוח איז איהם געווען א ביסעל צומישט, וואָס אנבא־לאַנגט דעם שאדענס־פּראָצעס. נור איין זאַך איז איהם געווען קלאָר, נעמליך, אז ער האָט קיין שאדענערזאַץ ניט געקראָגען. ער האָט געפיהלט, אז דאס עדות־זאָגען פונ'ם פאָרמאַן און סופּער־אינטענדענט האָט פאראורזאכט די ניט־גינסטיגע ענטשיידונג פון די ריכטער. זייער עדות־זאָגען איז ניט געווען, וואָס עס האָט בּאדארפט זיין.

איך האָב באשלאָסען צו געהן זיי זעהן.

איין זאַך איז געווען באשטימט. דזשעקסאָן'ס לאגע איז געווען שרעקליך. זיין פרוי איז געווען קראנק און ער האָט ניט געקענט פארדיענען פון זיין ארבייט און הויזירען גענוג צום עסען פאר זיך און זיין פאמיליע. ער איז געווען שולדיג דירה־געלד און דער עלטסטער אינגעל, 6 יאָהר אלט, האָט אָנגעפאנגען צו אר־בייטען אין פאבריק.

— זיי וואָלטען מיר געמעגט געבען די וועכטער־שטעלע, — זיינען געווען זיינע לעצטע ווערטער, ווען איך בין אוועקגעגאנגען.

נאָך דעם, ווי איך האָב זיך געזעהן מיט דעם אדוואָקאט, וואָס האָט געהאט דזשעקסאָן'ס פּראָצעס, און מיט די צוויי פאָר־לייט און דעם אויפזעהער פון די פאבריקען, וואָס האָבען עדות געזאָגט, האָב איך אָנגעהויבען צו פיהלען, אז נאָך אַלעמען האָט מען די באהויפּטונגען פון ערנסט'ען ניט געקענט אוועקמאכען מיט'ן האנד.

דער אדוואָקאט איז געווען א שוואכער און אונפעהיגער מענש. קוקענדיג אויף איהם, האָב איך זיך ניט געוואונדערט, וואָס דזשעק־סאָן האָט פארלאָרען זיין פּראָצעס. מיין ערשטער געדאנק איז געווען, אז עס איז געווען א מצוה אויף דזשעקסאָנ'ען. ווארום האָט ער גענומען אזא אדוואָקאט? אָבער אין דעם צווייטען מאָמענט זיינען מיר ערנסט'ס ווערטער דורכגעלאָפען אין מיין מוח: „די קאָמפּאניע באשעפטיגט זעהר פעהיגע אדוואָקאטען, און קוירנעל אינגראם איז א דורכגעטריבענער אדוואָקאט”. איך האָב געדענקט שנעל. ערשט יעצט האָב איך געזעהן, אז די קאָמ־

פאניע קען, נאטירליך, קריגען בעסערען טאלאנט איידער אן אר־בייטער, ווי דזשעקסאן. נור דאס איז נאך אלעמען געווען א קלייניגקייט. עס איז זיכער געווען א גוטע אורזאך, ווארום דזשעקסאן האט פארשפיעלט דעם פראצעס.

— ווארום האט איהר פארלארען דעם פראצעס? — האב איך געפרעגט ביי דזשעקסאן'ס אדוואקאט.

דער אדוואקאט האט זיך געפיהלט אין א פארלעגענהייט פאר א מאמענט, און איך האב רחמנות געהאט אויף דיזער קליינער נידריגער בריאה. דאן האט ער אנגעהויבען צו רעדען מיט א כליפענדער שטימע, וואס איז געווען ביי איהם א גע־בורטס־פעהלער. דאס איז געווען א מענש, וואס איז געווען א דערשלאגענער פון זיין געבורטס־טאג אן. ער האט זיך געקלאגט אויף די עדות. די עדות האבען געגעבען באווייזע, וואס האבען געהאלפען בלויז דער צווייטער זייט. ניט א ווארט האט ער גע־קענט ארויסקריגען פון זיי, וואס וואלט געהאלפען דזשעקסאנ'ען. זיי האבען געוואוסט אויף וואס פאר א זייט עס באצאהלט זיך זיי בעסער. דזשעקסאן איז געווען א נאר. קוירנעל אינגראם האט איהם פארדרעהט דעם קאפ און גענגליך צומישט. קוירנעל אינ־גראם האט אנגעפיהרט א בריליאנטענע פארהערונג פון עדות. ער האט געמאכט דזשעקסאנ'ען ענטפערען אויף פראגען צו זיין איי־גענעם שאדען.

— ווי אזוי האבען זיינע ענטפערס געקענט איהם שאדען, ווען ער איז געווען גערעכט? — האב איך געוואלט וויסען.

— וואס האט רעכט צו טהאן דערמיט? — האט ער פון זיין זייט געפרעגט. — איהר זעהט די אלע ביכער — ער האט איבערגעפיהרט זיין האנד איבער'ן רוקען פון די שורות ביכער אויף די ווענט פון זיין קליינעם קאבינעט. — דורך מיין גאנצען לעזען און לערנען האב איך אויסגעפונען, אז געזעץ איז זיך איין זאך און רעכט איז א גאנץ באזונדערע זאך. פרעגט וועלכען־עס־איז אדוואקאט. איהר געהט אין זונטאג־שולע צו לערנען, וואס

איז רעכט, אָבער איהר געהט צו דיזע ביכער צו לערנען דאָס געזעץ. (4)

— מיינט איהר, אז איהר קענט מיר איינרעדען, אז דזשעק־סאָן איז געווען גערעכט און דאָך פארלאָרען? — האָב איך איהם אויסגעפּרובירט. — ווילט איהר מיר זאָגען, אז עס איז ניטאָ קיין גערעכטיגקייט אין ריכטער קאָלדוועל׳ס געריכט־הויז?

דער קליינער אדוואָקאטעל האָט געקוקט אויף מיר א מינוט און נאכהער איז די גאנצע קאמפף־לוסטיגקייט פארשוואונדען פון זיין פּנים.

— איך האָב ניט געהאט קיין ריכטיגען שאנס, — האָט ער ווידער אָנגעפאנגען קלאָגען אויף זיין שטייגער. — זיי האָבען געמאכט דזשעקסאָנ׳ען צום נאר און מיך אויך. וואָס פאר א שאנס האָב איך געהאט? קוירנעל אינגראם איז א גרויסער אדוואָקאט. וואָלט ער ניט געווען אזוי גרויס, וואָלט מען איהם ניט אָנפאַרטרויט די געזעץ־פיהרונג פון די סיערא־פאבריקען, פון דער ערסטאָן־לאנד־געזעלשאפט, פון די אָקלענדער געזעלשאפט און פון די בערקלי־געזעלשאפט. ער איז א קאָרפּאָריישאָן־לאָיער און אזעלכע צאָהלט מען ניט אומזיסט. פאר וואָס, דענקט איהר, צאָהלען איהם די סיערא־פאבריקען אליין צוואנציג טויזענד דאָלאר א יאָהר? ווייל פאר זיי האָט ער די ווערטה צוואנציג טויזענד דאָלאר א יאָהר. דאָס איז די אורזאך. איך האָב אזוי פיעל ניט ווערטה. ווען יא, וואָלט איך ניט געהאַלטען אזוי שמאָל, שמאכטענדיג פון הונגער און אָננעהמענדיג אזעלכע פּראָצעסען ווי דזשעקסאָן׳ס. וואָס מיינט איהר, וואָלט איך געקראָגען, ווען איך וואָלט געווען געוואונען דזשעקסאָן׳ס פּראָצעס?

— איהר וואָלט איהם וואהרשיינליך בארויבט, — האָב איך געענטפערט.

— געוויס וואָלט איך עס געטהאָן, — האָט ער בייז געשריען. איך דארף לעבען, אפשר ניין? (5)

— ער האָט א פרוי און קינדער האָב איך איהם געטאדעלט.

— איך האָב אויך א פרוי און קינדער — און איך בין דער

איינציגער אין דער גאנצער וועלט, וועמען עס געהט אָן, צי זיי שטאַרבען פון הונגער, צי ניט.

זיין פּנים האָט אָנגענומען אַ מילדען אויסדרוק, און ער האָט אויפגעעפענט זיין זייגער און מיר געציינט אַ בילד פון אַ פרוי און צוויי קליינע מיידעלעך אויף דער אינוועניגסטער זייט פון דעקעל.

— אָט זיינען זיי. טהוט אַ קוק אויף זיי. מיר האָבען גע־האַט זעהר אַ שווערע שטיקעל צייט, זעהר אַ שלעכטע צייט. איך האָב געהאַפט זיי אַוועקצושיקען אויף אַ פאַרם פונ׳ם פּאַרדיענסט פון דזשעקסאָן׳ס פּראָצעס. אין שטאָדט איז זייער געזונד ניט אַם בעסטען, נור יעצט קען איך זיי ניט שיקען.

ווען איך האָב זיך געלאָזט אַוועקגעהן, האָט ער ווידער אָנ־געפאַנגען כליפּענען:

— איך האָב ניט געהאַט דעם מינדעסטען שאַנס. קוירנעל אינגראַם און ריכטער קאַלדוועל זיינען גוטע פריינד. איך זאָג ניט, אַז ווען איך וואָלט געקענט קריגען די ריכטיגע באַווייזע פון די עדות, ווען איך האָב זיי פאַרהערט, אַז זייער פריינדליכקייט וואָלט ענטשיעדען דעם פּראָצעס. און דאָך מוז איך זאָגען, אַז ריכטער קאַלדוועל האָט זעהר פיעל געהאָלפען איך זאָל ניט קענען אַרויסקריגען פון זיי די ריכטיגע באַווייזע. איהר ווייסט, ריכטער קאַלהוועל און קוירנעל אינגראַם באַלאַנגען צום זעלבען פעראיין און דעמזעלבען קלוב. זיי וואוינען אין דער זעלבער נאַכבאַר־שאַפט — אין אַזעלכער, וואו איך קען מיר ניט ערלויבען צו וואוינען. און זייערע פרויען פאַרוויילען זעהר פיעל איינע ביי דער צווייטער אין הויז. זיי האָבען אימער־צו וויהסט־פּאַרטיעס און נאָך אַזעלכע זאַכען.

— אַלזאָ, איהר דענקט, אַז דזשעקסאָן האָט געהאַט רעכט?

— האָב איך געפרעגט, זיך אָפּשטעלענדיג פאַר אַ מאָמענט אויף דער שוועל.

— ניט איך דענק, נור איך בין זיכער, — איז געווען זיין ענטפער, — און פון אָנפאַנג אָן האָב איך זאָגאר געדענקט, אַז

ער האָט אַ שאַנס אויך. נור דאָס האָב איך מיין פרוי ניט גע־זאָגט. איך האָב איהר ניט געוואָלט מאַכען פיהלען שלעכט. זי האָט אויך גענוג געליטען איבער דעם, וואָס זי האָט ניט געקענט אַרויספאָהרען פון שטאָדט.

— ווארום האָט איהר ניט געצויגען זיין אויפמערקזאַמקייט אויפ'ן פאַקט, אַז דזשעקסאָן האָט געוואָלט אָפּהיטען די מאַש־נעריע פון אַ שאָדען? — האָב איך געפרעגט פעטער דאַנעללי'ן, איינעם פון די פּאַרלייט, וואָס האָבען עדות געזאָגט אין פּראָצעס.

ער האָט געטראַכט אַ לאַנגע צייט, איידער ער האָט געענט־פערט, נאָכהער האָט ער זיך שרעקעדיג אַרומגעקוקט און האָט געזאָגט:

— ווייל איך האָב אַ גוטע פרוי און די דריי פיינסטע קינ־דער, וואָס איהר האָט ווען־עס־איז געזעהן, דאָס איז די אורזאַך.

— איך פאַרשטעה ניט, — האָב איך געזאָגט.

— אין אַנדערע ווערטער, ווייל עס וואָלט ניט געווען זעהר געזונד פאַר מיר, — האָט ער געענטפערט.

— מיינט איהר — האָב איך אָנגעפאַנגען.

אָבער ער האָט מיר ליידענשאַפטליך איבערגעשלאָגען.

— איך מיין, וואָס איך האָב געזאָגט. איך האָב געאַרבייט אין דער פאַבריק אַ צייט מיט יאָהרען. איך האָב אָנגעפאַנגען אַלס קליינער אינגעל ביי די שפּינדלאַך. איך האָב זיך געהאַלטען אין אַרויפאַרבייטען פון דאַן אָן. און בלויז דורך שווערער אַרבייט האָב איך זיך אַרויפגעאַרבייט צו דיזער געהויבענער שטעלע. איך בין פאָרמאַן, פאַרשטעהט איהר מיך. און איך צווייפעל, צי עס געפינט זיך איין מענש אין דער גאַנצער פאַבריק, וואָס וואָלט אויסגעשטרעקט אַ האַנד מיך צו ראַטעווען, אויב איך זאָל זיך טרענקען. איך פלעג באַלאַנגען צו דער יוניאָן. נור איך בין געשטאַנען מיט דער קאָמפּאַניע דורך צוויי סטרייקס. זיי האָבען מיך גערופען „סקעב". עס איז ניטאָ קיין איין מענש צווישען זיי, וואָס וואָלט מיט מיר אַזוי פיעל ווי אַ טרונק בראַנפען גענומען, ווען איך זאָל איהם בעטען. זעהט איהר, די סימָנים אויף מיין

קאפ, וואס מען האט מיר געמאכט מיט ציגעל? עס איז ניטא קיין איין קינד ביי די שפינדלאך, וואס שילט ניט מיין נאמען. מיין איינציגער פריינד איז די קאמפאניע. עס איז ניט מיין פליכט, נור מיין ברויט און פוטער און דאס לעבען פון מיינע קינדער, וואס מאכט מיך צו האלטען מיט דער קאמפאניע. דאס איז די אורזאך.

— האט מען דזשעקסאנ'ען געקענט אין עפעס באשולדיגען?

— האב איך געפרעגט.

— ער וואלט באדארפט קריגען שאדענערזאץ. ער איז געווען א גוטער ארבייטער.

— דאן האט איהר ניט געהאט די פרייהייט צו זאגען דעם אמת, ווי איהר האט געשווארען?

ער האט צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ.

— דעם אמת, דעם גאנצען אמת, און קיין זאך ניט אויסער דעם אמת, — האב איך געזאגט מיט פייער.

ווידער האט זיין פנים אנגענומען א ליידענשאפטליכע מינע, און ער האט עס אויפגעהובען, ניט צו מיר, נור צום הימעל.

— איך וואלט געלאזט מיין נשמה ברענען אין אן אייביגען גיהנום־פייער פאר מיינע דריי קינדער, — איז געווען זיין ענטפער.

הענרי דאללאס, דער אויפזעהער, איז געווען א כיטרער חברה־מאן, וועלכער האט עס באטראכט אלס א חוצפה פון מיין זייט און האט זיך ענטזאגט צו רעדען וועגען דעם. ניט קיין איין ווארט האב איך געקענט ארויסקריגען פון איהם וועגען דעם פראצעס אדער זיינע אייגענע אויסזאגען. נור מיט'ן אנדערען פארמאן האב איך שוין געהאט מעהר גליק. דזשיימס סמיטה איז געווען א פארהארטעוועטער מענש און מיין הארץ האט מיר שטיל געקלאפט, ווען איך האב איהם דערזעהן. ער האט מיר אויך כמעט ווי גע־זאגט, אז ער האט ניט געהאט די פרייהייט צו זאגען דעם אמת, און אזוי ווי מיר האבען גערעדט, האב איך איינגעזעהן, אז ער שטעהט גייסטיג העכער פון די אלע מענשען פון זיין סארט. ער האט איינגעשטימט מיט פעטער דאננעלי, אז דזשעקסאן האט באַ־

דארפט קריגען שאדענערזאַץ, און ער איז געגאנגען א טריט ווייטער און האָט כאראקטעריזירט אַלס גרויזאם-הערצלאָז ארויסצרוואַרפען דזשעקסאָנ׳ען נאָך דעם ווי ער איז געוואָרען אַ הילפלאָזער מענש צוליעב זיין אונגליקס-פאַל. אויך האָט ער מיר ערקלערט, אַז עס האָבען פּאסירט פיעל אונגליקס-פעלע און דער קאָמפּאניע׳ס טאקטיק איז געווען צו קעמפפען געגען די נאָכפאַלגענדע שאדענס-פּראָצעסען ביז צום ביטערען סוף.

— דאָס מיינט הונדערטער טויזענדער דאָלאר א יאָהר צו די אקציען-באזיצער, — האָט ער געזאָגט; און ווען ער האָט גערעדט, האָב איך זיך דערמאָנט אָן דעם לעצטען דיווידענד, וואָס מען האָט מיין פאָטער אויסגעצאָהלט, און מיין שעהן קלייד און זיינע ביכער, וואָס מיר האָבען געקויפט מיט׳ן געלד פון דעם דיווידענד. איך האָב זיך דערמאָנט אָן ערנסט׳ס באשולדיגונג, אַז מיין קלייד איז געווען פארשמירט מיט בלוט, און איך האָב גענומען פיהלען, ווי מוראשקעס קריכען איבער מיין לייב.

— ווען איהר האָט עדות געזאָגט ביים פּראָצעס, האָט איהר ניט אָנגעצייגט, אַז דזשעקסאָן׳ס אונגליקס-פאַל איז געקומען ווייל ער האָט געפּרובירט צו פארהיטען די מאשינעריע פון אַ שאָדען?

— האָב איך געזאָגט.

— ניין, איך האָב עס ניט געטהאָן, — איז געווען דער ענטפער, און ער האָט צוגעמאַכט זיין מויל מיט ביטערקייט. — איך האָב געזאָגט, אַז דזשעקסאָן האָט זיך פארוואונדעט דורך נאכלעסיגקייט, און אַז די קאָמפּאניע איז דורכאויס ניט געווען שולדיג אין דעם.

— איז דאָס געווען נאכלעסיגקייט? — האָב איך געפרעגט.

— רופט דאָס אָן וואָס איהר ווילט. דער פאקט איז, אַז אַ מענש ווערט מיעד נאָך דעם ווי ער האָט אָפּגעארבייט לאנגע שטונדען.

איך האָב אָנגעפאנגען זיך צו אינטערעסירען מיט דעם מענשען. ער איז זיכער געשטאנען העכער פון די אַלע אנדערע.

— איהר זיינט בעסער געבילדעט פון די מעהרסטע פון די אַרבייטער, — האָב איך געזאָגט.

— איך בין דורכגעגאַנגען דעם גימנאַזיום, — האָט ער גע־ענטפערט. — איך האָב דורכגעמאַכט די שול, אַרבייטענדיג אַלס אַ הויז־אויפזעהער. איך האָב געוואָלט דורכמאַכען דעם אוניווער־זיטעט, נור מיין פאָטער איז געשטאָרבען און איך האָב אָנגע־פאַנגען אַרבייטען אין פאַבריק.

— איך האָב געוואָלט ווערען אַ נאַטור־פאָרשער, — האָט ער שעהמעדיג ערקלערט, אַזוי ווי ער וואָלט זיך מודה געווען אויף עפּעס אַ שוואַכקייט. — איך האָב ליעב חיות. נור איך האָב אָנ־געפאַנגען אַרבייטען אין פאַבריק. ווען איך בין דערהויבען גע־וואָרען צו דער פאָרמאַן־שטעלע, האָב איך חתונה געהאַט, נאַכהער איז אונטערגעקומען די פאַמיליע און... נו, וואָס איז דאָ צו רעדען? איך בין שוין דאַן ניט געווען בעל־הבית איבער זיך אַליין.

— וואָס מיינט איהר מיט דעם? — האָב איך געפרעגט.

— איך האָב אייך ערקלערט, ווארום איך האָב אַזוי עדות געזאָגט ביים פּראָצעס — ווארום איך האָב געפאָלגט, וואָס מען האָט מיר אָנגעזאָגט.

— קוירנעל אינגראַם. ער האָט עס אונז אויסגעלערנט וואָס צו זאָגען.

— און דאָס האָט געמאַכט דזשעקסאָנ׳ען פאַרלירען דעם פּראָצעס?

ער האָט צוגעשאָקעלט, און דאָס בלוט האָט זיך באַוויזען אין זיין פּנים.

— און דזשעקסאָן האָט אַ ווייב און צוויי קינדער, וואָס זיינען אבהענגיג פון איהם.

— איך ווייס עס, — האָט ער שטיל געזאָגט, כאָטש זיין פּנים איז געוואָרען פינסטערער.

— זאָגט מיר, — האָב איך פאָרטגעזעצט, — איז דאָס אייך אָנגעקומען גרינג זיך צו ענדערען פון דעם, וואָס איהר זיינט געווען, לאָמיר אָננעהמען, אין גימנאַזיום, אויף דעם סאָרט

מענש, וואָס איהר האָט געמוזט ווערען, אום צו טהאָן אזא זאַך ביים פּראָצעס?

זיין פּלוצלינגער אויסברוך האָט מיך איבערראשט און אי־בערנעשראָקען. ער האָט ארויסגעכריפּעט א שרעקליכע קללה (6) און האָט צוזאמענגעדריקט זיין פויסט גלייך ווי ער וואָלט מיך געוואָלט שלאָגען.

— איך בעט אייך אום ענטשולדיגונג, — האָט ער געזאָגט אין נעקסטען מאָמענט. — ניין, עס איז מיר ניט אָנגעקומען לייכט. און יעצט, דענק איך, קענט איהר שוין געהן. איהר האָט ארויסגעקראָגען אלעס, וואָס איהר האָט געוואָלט פון מיר. נור לאָמיר אייך דאָס זאָגען, איידער איהר געהט אוועק: עס וועט אייך גאָר ניט ארויסקומען, אויב איהר וועט אימיצען זאָגען, וואָס איך האָב אייך געזאָגט. איך וועל עס אָפּלייקענען, און איהר האָט ניט קיין עדות. איך וועל אָפּלייקענען יעדעס וואָרט, און אויב איך וועל מוזען, וועל איך עס אָפּלייקענען אונטער א שבועה.

נאָך מיין איבעררעדען מיט סמיטה'ן בין איך געגאנגען צו מיין פאָטער'ס קאבינעט אינ'ם כעמישען אָפּטיילונג און דאָרטען האָב איך זיך צוזאמענגעטראָפען מיט ערנסט'ן. דאָס איז געווען גאנץ אונערוואַרטעט. נור ער האָט מיך באגריסט מיט זיינע דרייסטע אויגען און פעסטען האנד־דרוק און מיט זיין מאָדנער געמישטער אומגעלומפּערטקייט און געפיהל פון באקוועמליכקייט. עס האָט אויסגעקוקט ווי אונזער לעצטער שטורמדיגער צוזאמענ־קונפט איז אין גאנצען פארגעסען געוואָרען; נור איך האָב ניט געוואָלט, אז עס זאָל פארגעסען ווערען.

— איך האָב נאָכגעזוכט דעם דזשעקסאָן־פאַל, — האָב איך געזאָגט פּלוצים.

ער איז גלייך פאראינטערעסירט געוואָרען, און ער האָט גע־וואַרט, איך זאָל פאָרטזעצען, כאָטש איך האָב געקענט זעהען אין זיינע אויגען, אז ער איז געווען זיכער, אז מיינע איבערצייגונגען זיינען א ביסעל צוטרייסעלט געוואָרען.

— עס ווייזט אויס, אז מען האט איהם שלעכט באהאנדעלט, — האב איך מודה געווען. — איך — איך דענק, אז א טייל פון זיין בלוט קאפעט פון אונזערע באלקענס.

— נאטירליך, — האט ער געענטפערט, — אויב דזשעקסאן און אלע זיינע מיטמענשען זאלען ווערען באהאנדעלט מיט רחמנ ת, וואלטען די דיווידענדס ניט געווען אזוי גרויס.

— איך וועל שוין מעהר קיינמאל ניט קענען האבען קיין פארגעניגען פון שעהנע קליידער, — האב איך צוגעלעגט.

איך האב זיך געפיהלט ערנידעריגט און נידערגעשלאגען, און איך האב עפעס געפיהלט אנגענעהם, וואס ערנסט האט געהאט די ראלע פונ׳ם גייסטליכען, פאר וועמען מען איז זיך מודה. דאן ערשט, אזוי ווי אימער נאכדעם, האט זיין מעכטיגקייט אפעלירט צו מיר. עס האט מיר אויסגעוויזען, ווי עס גיט מיר א הבטחה פון פריעדען און באשיצונג.

— איהר וועט שוין אפילו ניט געפינען קיין פארגעניגען אין לייווענטענע קליידער, — האט ער טרויעריג געזאגט. — אין די אינדישע האנף־פאבריקען געהט אן דיזעלבע זאך. עס איז איבעראל דאסזעלבע. אונזער ציוויליזאציאן, מיט וועלכער מיר באריהמען זיך אזוי, איז געגרינדעט אויף בלוט. זי איז דורכ־געווייקט אין בלוט, און קיינער פון אונז איז ניט ריין פונ׳ם רויטען פלעק. די מענשען, מיט וועלכע איהר האט גערעדט — ווער זיינען זיי עס געווען?

איך האב איהם דערצעהלט אלעס, וואס ס׳האט פאסירט מיט מיר.

— און קיינער פון זיי האט ניט געהאט די פרייהייט צו האנדלען, ווי זיי האבען פארשטאנען און געפיהלט, — האט ער געזאגט. — זיי זיינען אלע געווען צוגעבונדען צו דער גרויזאמער אינדוסטריעלער מאשין. און די טראגעדיע איז, וואס אלע זיינען צוגעבונדען צו איהר מיט די אדערען פון זייערע הערצער. זייערע קינדער — אימער צו איז עס דאס יונגע לעבען, וואס איז אין זייער אינסטינקט צו באשיצען. דיזער אינסטינקט איז שטארקער

פון יעדער מאָראַל. מיין פאָטער! ער האָט געשווינדעלט, גע־גנב׳עט, געטהאָן אַלערליי אונערליכע זאַכען, אום צו פאַרשאַפען ברויט פאַר מיר און מיינע ברידער און שוועסטער. ער איז געווען אַ שקלאַף צו דער אינדוסטריעלער מאַשין, און די מאַשין האָט אַרויסגעקוועטשט זיין לעבען פון איהם. ער איז געפאַלען טויט פון דער ארבייט.

— אָבער איהר, — האָב איך איהם אונטערבראָכען, — איהר זיינט דאָך זיכער אַ פרייער מענש.

— ניט אין גאַנצען, — האָט ער געענטפערט. — איך בין ניט צוגעבונדען דורך מיין הארץ. גאַנץ אָפט בין איך גליקליך, וואָס איך האָב קיין קינדער ניט, און איך ליעב קינדער זעהר, אין דאָך, ווען איך זאָל חתונה האָבען, וואָלט איך ניט געוואַגט צו האָבען קיין קינדער.

— דאָס איז זיכער אַ בייזער געדאַנק, — האָב איך אויס־געשריען.

— איך ווייס עס, — האָט ער געזאָגט מיט אַ טרויעריגען נעמיטה, — אָבער עס איז די אייזערנע נויטווענדיגקייט. איך בין אַ רעוואָלוציאָנער, און דאָס איז אַ געפעהרליכער באַרוף.

איך האָב געלאַכט, אַזוי ווי איך וואָלט איהם ניט געגלויבט.

— אויב איך וואָלט פּרובירט אריינצוגעהן אין אייער פאָ־טער׳ס הויז בייננאַכט אַרויסצו׳גנב׳ענען זיינע דיווידענדס פון די סיערראַ־פאַבריקען, וואָס וואָלט ער געטהאָן?

— ער שלאָפט מיט אַ רעוואָלווער צוקאָפּענס, — האָב איך געענטפערט. — ער וואָלט אייך העכסט וואהרשיינליך געשאָסען.

— און אויב איך און נאָך אייניגע זאָלען פיהרען אַ מיליאָן און אַ האַלב מענשען (7) אין די הייזער פון די רייכע, וואָלט געווען פיעל מעהר שיסעריי, אפשר ניט?

— יאָ, אָבער זיי טהוען עס דאָך ניט, — האָב איך אויס־געזעצט דאַגעגען.

— אָט דאָס אייגענטליך איז עס, וואָס איך טהו. און מיר דענקען אוועקצונעהמען ניט בלויז דאָס רייכטום, וואָס איז אין

זי הייזער, נור אַלע קוועלען פון רייכטום, אַלע מינען, אַלע אײַ־זענבאַהנען און פאַבריקען און באַנקען, און קלייטען. אָט דאָס מיינט די רעוואָלוציאָן. עס איז ווירקליך געפעהרליך. עס וועט זיין פיעל מעהר שיסעריי, האָב איך מורא, ווי עס איז זאָגאר מיר ווען עס איז איינגעפאַלען. נור, ווי איך האָב פריהער געזאָגט, קיינער איז היינט צו טאָג ניט קיין פרייער מענש. מיר אַלע זיינען פאַרכאַפּט געוואָרען אין די רעדער פון דער אינדוסטריעלער מאַשין. איהר האָט אויסגעפונען, אַז איהר זעלבסט זיינט פאַר־כאַפּט געוואָרען, און אַז די מענער, צו וועלכע איהר האָט גערעדט, זיינען צווישען די רעדער. רעדט צו אַנדערע, געהט און זעהט קוירנעל אינגראַם. זוכט אויף די רעפּאָרטערס, וועלכע האָבען צוריקגעהאַלטען דזשעקסאָן'ס פּראָצעס פון די צייטונגען, און די רעדאַקטאָרען, וואָס פיהרען די צייטונגען. איהר וועט אויסגעפינען אַז זיי זיינען אַלע שקלאַפען פון דער מאַשין.

עטוואָס שפּעטער אין אונזער שמועס האָב איך איהם גע־פרעגט אַ קליינע פּשוט'ע פראַגע וועגען דער מעגליכקייט פון די אַרבייטער פאַרוואונדעט צו ווערען, און איך האָב געקראָגען אַ סטאַטיסטישע לעקטשור, אַלס אַן ענטפער.

— אַלעס איז פאַרשריבען אין די ביכער, — האָט ער גע־זאָגט. — די ציפערען זיינען צוזאַמענגעקליבען געוואָרען, און עס איז איבערצייגט געוואָרען, אַז אונגליקס־פעלע פּאַסירען זעלטען אין די ערשטע שטונדען פון דער פריהמאָרגענדיגער אַרבייט, נור אַז זיי פאַרמעהרען זיך זעהר שנעל אין די שפּעטערע שטונדען, ווען די אַרבייטער ווערען מיעד סיי אין זייערע מוסקולען און סיי אין זייער דענקונגס־פּראָצעס. ווייסט איהר, אַז אייער פאָטער האָט דריי מאָל אַזוי פיעל שאַנסען פון לעבענס־זיכערהייט, אָדער פון אונגליקס־פעלע, ווי אַן אַרבייטער? יאָ, ער האָט עס זיכער. די פאַרזיכערונגס־קאָמפּאַניעס (8) ווייסען עס. איהם וועלען זיי בלויז רעכענען פיער דאָלאַר און צוואַנציג סענט אַ יאָהר פאַר אַ טויזענד־דאָלאַרדיגע אונגליקס־פּאָליסי און פאַר דערזעלבער פּאָליסי וועלען זיי רעכענען אַן אַרבייטער פופציג דאָלאַר.

— און איהר ? — האָב איך געפרעגט ; און אין דעם מאָ־מענט, וואָס איך האָב דאָס געפרעגט, האָב איך באַמערקט אין מיר אַ באַזאָרגטקייט וועגען איהם.

— אָה, אַלס רעוואָלוציאָנער, האָב איך אָפט שאַנסען פאַר־וואונדעט אָדער געֿהרג׳עט צו ווערען, — האָט ער לייכט אַ זאָג געטהאָן. די פאַרזיכערונגס־קאָמפּאַניעס רעכענען די ספּעציאַלי־זירטע כעמיסטען אָפּטמאָל אַזוי פיעל, ווי זיי רעכענען אַן אַר־בייטער. איך דענק, אַז מיך וועלען זיי גאָר אין גאַנצען ניט פאַרזיכערען. וואָרום האָט איהר עס געפרעגט ?

מיינע אויגען האָבען געפלאַטערט און איך האָב געקענט פיהלען דאָס ווארימע בלוט שפּאַרענדיג זיך אין געזיכט. עס איז ניט געווען גראַדע, וואָס ער האָט אויסגעפונען מיין באַזאָרגט־קייט וועגען איהם, נור וואָס איך זעלבסט האָב זיך דערוואוסט וועגען דעם און אין זיין געגענוואַרט.

גראַדע דאַן איז מיין פאָטער אריינגעקומען און האָט גענומען מאַכען פאָרבאַרייטונגען אַהיים צו געהן מיט מיר. ערנסט האָט איהם אָפּגעבראַכט אייניגע ביכער, וואָס ער האָט געליהען, און איז אוועקגעגאַנגען פאַר אונז. נור ווען ער האָט געהאַלטען ביים געהן, האָט ער זיך אומגעקעהרט און געזאָגט :

— אָה. יאָ, אין איין וועגס, וועיל איהר צושטערט זיך אייער איינענעם פריעדענס־געמיטה און איך רואינער דעם בישאָפּס, וואָלט געווען גלייך, איהר זאָלט אריינגעהן צו פרוי וויקסאָן און פרוי פערטאַנוויים. זייערע מענער זיינען, ווי איהר ווייסט, די צוויי הויפּט־אַקציען־באַזיצער פון די פאַבריקען. ווי די איבריגע מענש־הייט, זיינען די צוויי פרויען אויך צוגעבונדען צו דער מאַשין, נור זיי זיינען אַזוי צוגעבונדען, אַז זיי זיצען אויף ד ע ר מאַשין.

פערטער קאפיטעל

שקלאפען פון דער מאשין

וואס מעהר איך האב געדענקט וועגען דזשעקסאן׳ס האנד, אלץ מעהר בין איך אויפגעטרייסעלט געווארען פון מיין גלייכ־גילטיגקייט. די ווירקליכקייט האט מיר געקוקט אין די אויגען אריין. צום ערשטען מאל האב איך דערזעהן דעם ווירקליכען לעבען. מיין אוניווערזיטעטס־לעבען און דאס שטודירען זיינען ניט געווען דאס, וואס זיי וואלטען באדארפט זיין. איך האב בלויז געלערנט טעאריעס פון לעבען און געזעלשאפט, וואס האבען אויסגעקוקט גאנץ גוט אין בוך. אבער יעצט האב איך דערזעהן דעם לעבען גופא. דזשעקסאן׳ס האנד איז געווען א פאקט פון לעבען. דער פאקט, מענש, דער אונווידערלעגבארער פאקט, ווי ערנסט פלעגט זיך אויסדריקען, האט אפגעקלונגען אין מיין געוויסען.

עס האט אויסגעזעהן ברוטאל, אונמעגליך, דאס אונזער גאנצע געזעלשאפט זאל זיין געגרינדעט אויף בלוט. און דאך, אט איז געווען דזשעקסאן. איך האב איהם ניט געקענט אויסמיידען. שטענדיג זיינען מיינע געדאנקען צוריק געקומען צו איהם, ווי דער קאמפאס צום פאליוס. מען איז זיך ברוטאל באגאנגען געגען איהם. מען האט איהם ניט באצאהלט פאר זיין בלוט, כדי מען זאל קענען באצאהלען א גרעסערען דיווידענד. און איך האב געקענט פיעל גליקליכע, צופריעדענע פאמיליעס, וואס האבען געקראגען דיזע דיווידענדס, און אויף אזוי פיעל האבען זיי פראפיטירט פון דזשעקסאן׳ס בלוט. אויב איין מענש קען ווערען אזוי

שוידערליך באהאנדעלט און די געזעלשאפט געהט זיך און עס אַרט איהר ניט, איז עס דען ניט מעגליך, אז פיעל מענשען זאָלען אזוי שוידערליך באהאנדעלט ווערען? איך האָב זיך דערמאָנט אָן די פרויען פון שיקאגא, וועלכע האָבען געארבייט פאר נײנציג סענט א וואָך, און די קינדער־שקלאפען פון די זיידליכע בוימוואָל־פאבריקען, פון וועלכע ערנסט האָט דערצעהלט. און איך האָב גע־קענט זעהן זייערע בלאסע, ווייסע הענטלעך, פון וועלכע דאָס בלוט איז אויסגעזויגען געוואָרען, ארבייטענדיג אויפ'ן מאטעריאל, פון וועלכען מיין קלייד איז געמאכט. און נאָכדעם האָב איך געדענקט פון די סיעררא־פאבריקען און די דיווידענדען, וואָס זיינען אויס־געצאָהלט געוואָרען, און איך האָב געזעהן דזשעקסאָן'ס בלוט אויף מיין קלייד. דזשעקסאָנ'ען האָב איך ניט געקענט פארגעסען. אי־מער־צו האָבען מיך מיינע געדאנקען געפיהרט צוריק צו איהם.

טיעף אין מיין הארץ האָב איך געפיהלט, ווי איך וואָלט געשטאנען ביים סאמע ברעג פון אָפּגרונד. עס האָט מיר אויסגע־וויזען, ווי איך האָב געהאלטען ביים דערבליקען א נײ לעבען און ניט נור איך אליין, מיין גאנצע וועלט האָט זיך איבערגע־קעהרט קאפּויר. אָט נעהמט, צום ביישפּיעל, מיין פאָטער. איך האָב געקענט זעהן די ווירקונג, וואָס ערנסט האָט אָנגעפאנגען צו האָבען אויף איהם. און דאָן דער בישאָפּ. ווען איך האָב דעם בישאָפּ געזעהן לעצטענס, האָט ער אויסגעקוקט ווי א קראנקער מענש. זיינע נערוועז זיינען געוועזן שרעקליך אָנגעשטרענגט און פון זיינע אויגען האָט ארויסגעקוקט א אונבאשרייבליכער שרעק. פון דאָס וועניגע, וואָס איך האָב אויסגעפונען, האָב איך זי'ך דער־וואוסט, אז ערנסט האָט געהאלטען וואָרט צו פיהרען איהם דורכ'ן גיהנום. נור וואָס פאר העלישע סצענעס דער בישאָפּ האָט גע־זעהן, האָב איך ניט געוואוסט, ווייל ער האָט אויסגעקוקט צופיעל דערשלאָגען צו רעדען וועגען זיי.

אזוי שנעל, ווי איך האָב געפיהלט, אז מיין קליין וועלטעל און די גאנצע וועלט קעהרט זיך איבער, האָב איך באטראַכט ערנסט'ן, אַלס די אורזאך פון דעם; און איך האָב אויך געטראַכט:

„מיר זיינען געווען אזוי גליקליך און צופריעדען, איידער ער איז געקומען. און אין נעקסטען מאָמענט האָב איך באַגריפען, אז דער געדאַנק איז געווען א פאַרראַטה געגען אמת, און ערנסט איז באַלד אין מיינע אויגען אומגעוואַנדערט געוואָרען אין א פּרעדיגער פון וואָרהייט, מיט בליצענדע אויגען און מיט דער פורכטלאָזיגקייט פון א מלאך, קעמפּפענדיג פאַר אמת און רעכט, און קעמפּפענדיג פאַר די אָרימע, עלענדע און אונטערדריקטע. און דאַן איז ערשיע־נען פאַר מיינע אויגען אַן אנדער פּערזאָן: קריסטוס! אויך ער האָט זיך אָנגענומען פאַר די אָרימע און אונטערדריקטע, און איז געווען געגען דער פעסטגעשטעלטער מאַכט פון די גייסטליכע און פּאַרישעער. און איך האָב זיך דערמאָנט אָן זיין סוף, און מיין האַרץ האָט זיך צוזאַמענגעצויגען פון שמערץ, ווען איך האָב געדעדט פון ערנסט׳ן. איז איהם באַשערט צו ענדיגען זיין לעבען אַלס געקריי־ציגטער? — ער, מיט זיין טרומפּייטען־רוף־שטימע, און זיין גאַנצע פּרעכטיגע מעגליכקייט!

און אין דיזען מאָמענט האָב איך געוואוסט, אז איך האָב איהם ליעב, און אז איך בין אויפגעפרעסען געוואָרען פון א שטאַר־קען פאַרלאַנג איהם צו טרויסטען אין זיין נויט. איך האָב גע־דענקט וועגען זיין לעבען. א שמוציג, בייז און געמיין לעבען האָט עס געמוזט זיין. און איך האָב געדענקט פון זיין פאָטער, וועלכער האָט געזאָגט ליגען און גע׳גנב׳עט צוליעב איהם, און איז געשטאָרבען פון האַרעוואַניע, און ער זעלבסט איז אוועק אין פאַבריק, ווען ער איז געווען צעהן יאָהר אַלט! מיין האַרץ איז מיר שיער צופּלאַצט געוואָרען פון א פאַרלאַנג איהם אַרומצו־נעהמען מיט מיינע אָרעמס, און אוועקצולעגען זיין קאָפּ אויף מיין ברוסט, — זיין קאָפּ, וואָס מוז זיין מיעד פון אזוי פיעל פּיינליכע געדאַנקען, און איהם געבען רוה — בלויז רוה — און ערלייכטערונג אום ער זאָל זיך פאַרגעסען פאַר א קורץ שטיקעל צייט.

איך האָב באַגעגענט קוירנעל אינגראַם ביי א קירכען־אונ־טערהאַלט. איך האָב איהם געקענט גוט פאַר א לאַנגע צייט. איך

האָב איהם געכאַפּט אין אַ ווינקעל, אַזוי אַז ער זאָל זיך ניט קענען אַרויסדרעהען פון מיר. ער האָט מיך באַגריסט מיט דער קאָנווענציאָנעלער לוסטיגקייט און העפליכקייט. ער איז אימער געווען גראַציעז, דיפּלאָמאַטיש, טאַקטפול און איבערלעגט. און וואָס אַנבאַלאַנגט זיין אויסזעהן, איז ער געווען דער אויסגעצייכענטסטער מאַן אין אונזער געזעלשאַפט. אין פאַרגלייך מיט איהם, האָט זאָגאַר דער בכבוד'ער אויסזעהן פונ'ם עלטסטען פון אוניווערזיטעט אויסגעזעהן קליין און אונווירדיג.

און דאָך האָב איך געפונען קורנעל אינגראַם אין דער זעלבער לאַגע, ווי די אונגעבילדעטע מעכאַניקער. אויך ער איז ניט געווען אַ פרייער מענש. אויך ער איז געווען צוגעבונדען צום ראָד. איך וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסען די ענדערונג, וואָס איז פאָרגעקומען אין איהם, ווען איך האָב דערמאָנט דזשעקסאָן'ס פּראָצעס. זיין גוטמוטהיגער שמייכעל איז פאַרשוואונדען געוואָרען. אַ פּלוצלינגער אויסדרוק פון שרעק האָט פאַרקרימט זיין זעהר איידעלען פּנים. איך האָב זיך אַזוי דערשראָקען, ווי אין דער צייט, ווען סמיטה האָט זיך שיער אַרויפגעוואָרפען אויף מיר. נור קורנעל אינגראַם האָט ניט געשאָלטען. דאָס איז געווען דער קליינער אונטערשיעד צווישען איהם און דעם אַרבייטער. ער איז געווען באַריהמט אַלס אַ וויצלינג, נור יעצט האָט ער ניט געקענט שפּאַסען, און אונבאַוואוסטערהייט, האָט ער זיך אַרומגעקוקט אויף אַלע זייטען צו געפינען אַ וועג זיך אָפּצוטראָגען, נור ער איז געווען ווי אין אַ פאַסטקע אין דעם ווינקעל, וואו איך האָב איהם געכאַפּט.

אָה, עס האָט איהם שוין דערעסען צו הערען דזשעקסאָן'ס נאָמען. וואָרום האָב איך גאָר גערעדט פון זיין פּראָצעס? מיין שפּאַס איז איהם גאָר ניט געפעלען. עס איז געווען זעהר ניט פּאַסענד פון מיין זייט און זעהר אונבאַרעכענט. האָב איך דען ניט געוואוסט, אַז אין זיין פּראָפעסיע קען מען זיך מיט קיין פערזענליכע געפיהלען ניט רעכענען? ער לאָזט איבער זיינע פערזענליכע געפיהלען אין דערהיים, איידער ער פאָהרט אַרונטער אין זיין אָפיס. און אין אָפיס האָט ער פּראָפעסיאָנעלע געפיהלען.

— האָט דזשעקסאָן בארופט באַדאַרפט קריגען שאַרדענעריזאַץ? — האָב איך געפרעגט.

— געוויס, — האָט ער געענטפערט, — דאָס הייסט, איך פּערזענליך פיהל, אז עס איז איהם געקומען. נור דאָס האָט גאָר־ניט צו טהאָן מיט דעם געזעצליכען שטאַנדפּונקט פון דעם פאַל.

ער האָט זיך ביסלעכווייז ערהאָלט און איז ארויס פון זיין פאַרלעגענהייט.

— זאָגט מיר, האָט רעכט עפּעס אַ שייכות מיט'ן געזעץ? — האָב איך געפרעגט, — אָדער איז עס נור אַ פראַגע פון מאַכט?

קוירנעל אינגראַם איז רויט געוואָרען, ווירקליך רויט געוואָרען, און ווידער אַמאָל האָט ער גענומען זוכען אַ וועג זיך ארויסצו־דרעהען. נור איך האָב איהם פאַרשטעלט דעם וועג און האָב זיך ניט גערירט פון אָרט.

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, — האָב איך געזאָגט, — ווען איינער אונטערדריקט זיינע פּערזענליכע געפיהלען, מעגען מיר ניט אָנרופען אַזאַ האַנדלונג אַלס אַ גייסטיגע פאַרדאָרבענהייט?

איך האָב קיין ענטפער ניט געקראָגען. קוירנעל אינגראַם איז אַנטלאָפען, אומוואָרפענדיג אַ פאַלמע, וואָס איז איהם געשטאַנען אין וועג.

דאַן האָב איך פּרובירט די צייטונגען. איך האָב געשריבען אַ שטילען, איינגעהאַלטענעם רעפּאָרט פון דזשעקסאָן'ס פאַל. איך האָב קיינע קלאַגען ניט געמאַכט אויף די, מיט וועלכע איך האָב גערעדט, איך האָב זיי זאָגאָר ניט דערמאָנט. איך האָב אָנגעגעבען די ריכטיגע פאַקטען, די לאַנגע יאָהרען, וואָס דזשעקסאָן האָט גע־ארבייט אין די פאַבריקען, זיין באַמיהונג צו פאַרשפּאָרען אַ שאָדען פאַר דער קאָמפּאַניע און דעם פאָלגענדען אונגליקס־פאַל. די דריי לאָקאַלע צייטונגען האָבען צוריקגעוויזען מיין קאָרעספּאָנדענץ און די צוויי וועכענטליכע צייטונגען האָבען זיך אויך ענטזאָגט עס צו דרוקען.

איך האָב דערטאַפּט פּערסי לאַטאָן. ער האָט געענדיגט אַן אוניווערזיטעט, און איז געוואָרען אַ זשורנאַליסט, און צו יענער

צייט האָט ער געאַרבייט אַלס רעפּאָרטער אין דער איינפלוסרייכ־סטער צייטונג. ער האָט געשמייכעלט, ווען איך האָב איהם גע־פרעגט, וואָרום די צייטונגען האָבען ניט דערמאָנט אַ וואָרט וועגען דזשעקסאָן׳ס פּראָצעס.

— רעדאַקציאָנעלע פּאָליטיק, — האָט ער געזאָגט. — מיר האָבען דערמיט גאָרניט צו טהאָן. דאָס אַלעס ווענדט זיך אָן רעדאַקטאָר.

— אָבער וואָרום איז דאָס זייער פּאָליטיק? — האָב איך געזאָגט.

— מיר זיינען אַלע שטאַהל און אייזען פאַר די קאָמפּאַניעס, — האָט ער געענטפערט. — אויב איהר זאָלט זאָגאַר באַצאָהלען אַנאָנסען־פּרייזען, וואָלט איהר דיזען מאַטעריאַל ניט געקאָנט דרוקען אין די צייטונגען. ווען איינער זאָל עס אריינשטעלען בגנבה, וואָלט ער פאַרלוירען זיין שטעלע. איהר וואָלט עס ניט געקאָנט קריגען געדרוקט, ווען איהר זאָלט אפילו באַצאָהלען צעהן מאָל דעם אַנאָנסען־פּרייז.

— וואָס איז אייער אייגענע האַלטונג? — האָב איך גע־פרעגט. — ווי עס ווייזט אויס, איז אייער אַרבייט צו פאַרבויגען דעם אמת אויפ׳ן באַפעהל פון אייערע בעלי־בתים, וועלכע, פון זייער זייט, פאָלגען דעם באַפעהל פון דיזע קאָמפּאַניעס.

— איך האָב גאָר ניט צו טהאָן מיט דעם, — האָט ער גע־זאָגט. פאַר אַ מאָמענט איז ער געווען אין אַ פאַרלעגענהייט, דאַן איז ער אַ ביסעל פרעהליכער געוואָרען. ער האָט געזעהן אַ וועג זיך אויסצודרעהען. — איך זעלבסט שרייב ניט קיין פאַלשע זאַכען. איך האַלט מיין געוויסען ריין. נאַטירליך, עס מאַכט זיך פיעלעס, וואָס איז אבשטויסענד אין אַ טאָג׳ס אַרבייט, נור דאָס אַלעס, ווי איהר זעהט, איז אַ טייל פון דער אַרבייט, — האָט ער געענדיגט מעשה אינגעל.

— דאָך האָפט איהר צו זיצען אַמאָל אַליין אין רעדאַקטאָר־שטוהל און אָנהאַלטען זייער פּאָליטיק.

— איך וועל זיין פאַרהאַרטעוועט ביז צו יענער צייט, — איז געווען זיין ענטפער.

— אַזוי ווי אָבער דערוויילע זיינט איהר נאָך ניט פאַרהאַר־טעוועט, זאָגט מיר, וואָס דענקט איהר יעצט וועגען דער אַלגעמיי־נער רעדאַקציאָנס־פּאָליטיק?

— איך דענק גאָר ניט. ווען איינער וויל מאַכען אַן ערפאָלג אין זשורנאַליזם, טאָר ער ניט בריקען מיט די פּיס. אַזוי פיעל, וועניגסטענס, האָב איך שוין אויסגעפונען.

און ער האָט כיטרע געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— אָבער די גערעכטיגקייט? — בין איך צו איהם צוגע־שטאַנען.

— אַך, איהר פאַרשטעהט ניט דעם שפּיעל. געוויס איז אַלעס אַלל־רייט, ווייל אַלעס קומט אַרויס אַלל־רייט, זעהט איהר עס דען ניט?

— העכסט דונקעל, — האָב איך געשטאַמעלט, נור מיין האַרץ האָט מיר וועה געטהאָן פאַר דיזען יונגען־מאַן. איך האָב געפיהלט, אַז איך וועל אָדער מוזען שרייען אָדער גאָר זיך צו־וויינען.

איך האָב אָנגעהויבען צו זעהן די געזעלשאַפט, אין וועלכער איך האָב געלעבט, אינ'ם ריכטיגען ליכט, און אויסגעפונען די שרעקליכע ווירקליכקייט. עס האָט אויסגעוויזען, ווי אַ שטילע קאָנספּיראַציע געגען דזשעקסאָנ'ען. איך האָב אָנגעהויבען פיהלען סימפּאַטיע פאַר'ן קלאָגעדיגען אדוואָקאַט, וואָס האָט געקעמפּפט פאַר איהם ביים פּראָצעס. נור דיזע קאָנספּיראַציע איז געוואָרען גרעסער און גרעסער. ניט נור איז זי געווען געציעלט געגען דזשעקסאָנ'ען, נור געגען יעדען ארבייטער, וואָס איז צוקאַליע־טשעט געוואָרען אין די פאַבריקען. און אויב געגען יעדען מענשען אין ד י ז ע ר פאַבריק, ווארום ניט געגען יעדען ארבייטער אין אַנדערע פאַבריקען? אין פאַקט, איז דען דאָס ניט געווען אמת אין יעדער אינדוסטריע?

און אויב דאָס איז אַזוי, איז דאָך די גאַנצע געזעלשאַפט אַ ליגען. איך האָב זיך דערשראָקען פאַר מיינע אייגענע שליסע.

נור אָט איז געווען דזשעקסאָן, און דזשעקסאָן׳ס אָרעם, און דאָס בלוט, וואָס האָט פאַרפלעקט מיין קלייד און געטריפט פון אונ־זערע באַלקענס. און עס זיינען געווען פיעל דזשעקסאָנס — הונ־דערטער אַזעלכע פעלע אין די פאַבריקען אליין, ווי דזשעקסאָן האָט זיך אויסגעדריקט. דזשעקסאָנ׳ען האָב איך ניט געקענט ארויס־פטר׳ן פון מיין מוח.

איך האָב געזעהן ה׳ וויקסאָן און ה׳ פערטאַנוויט, די צוויי מענער, וועלכע האָבען געהאַט די מעהרסטע אַקציען פון די סיעררא־פאַבריקען. נור זיי האָב איך ניט געקענט אויפטרייסלען, ווי איך האָב אויפגעטרייסעלט די מעכאַניקער, וואָס זיי האָבען באַשעפ־טיגט. איך האָב אויסגעפונען, אַז זיי האָבען אַ מאָראַל, וואָס שטעהט העכער פון דער געזעלשאַפטליכער. עס איז געווען דאָס, וואָס איך וואָלט געקענט אָנרופען אַן אריסטאָקראַטישע מאָראַל. (1) זיי האָבען גערעדט וועגען טאַקטיק, און טאַקטיק און רעכט איז ביי זיי געווען איינס און דאָס זעלבע. צו מיר האָבען זיי גערעדט מיט אַ פאָטערליכען טאָן, און זיי האָבען אויך גענומען אין אנ־באַטראַכט מיין יוגענד און אונערפאַהרענהייט. זיי זיינע געווען די איינגע׳עקשנ׳טע פון אַלע אַנדערע, וועלכע איך האָב געזעהן וועגען דזשעקסאָן׳ס פּראָצעס. זיי האָבען דורכאויס געגלויבט, אַז זייער אויפפיהרונג איז געווען גוט. עס איז גאָר קיין פראַגע ניט געווען וועגען דעם, גאָר ניט געווען וואָס צו דעבאַטירען. זיי זיינען געווען איבערצייגט, אַז זיי זיינען די רעטערס פון דער געזעלשאַפט, און אַז זיי זיינען עס געווען די יעניגע, וואָס האָבען פאַרשאַפט גליק פאַר דער מאַסע, און זיי האָבען געמאָהלען ריח־רענדע בילדער פון די שרעקליכע ליידען פון די ארבייטער, ווען ניט די באַשעפטיגונג פון זיי, און בלויז זיי זעלבסט, מיט זייער חכמה, האָבען פאַר זיי פאַרשאַפט.

קומענדיג פון דיזע צוויי הערען, האָב איך באַגעגענט ערנסט׳ן און איהם איבערגעגעבען מיינע ערפאַהרונגען. ער האָט אויף מיר געקוקט מיט אַ צופריעדענער מינע און געזאָגט:

— ווירקליך? דאָס איז אמת פיין. איהר פאַנגט אָן אויס־

צוגראָבען דעם אמת פאַר זיך אַליין. עס איז אייער אייגענע ענטדעקונג, און זי איז ריכטיג אויך. קיין מענש אין דער אינ־דוסטריעלער מאַשין האָט זיין אייגענעם פרייען ווילען א חוץ דער גרויסער קאַפּיטאַליסט, און ער האָט עס אויך ניט. ווי איהר זעהט, די זעהר רייכע זיינען זיכער, אַז זיי האַנדלען ריכטיג. דאָס איז דער העכסטער אונזין פון דער גאַנצער לאַגע. זיי זיינען אַזוי פיעל געבונדען פון דער מענשליכער נאַטור, אַז זיי קענען קיין זאַך ניט טהאָן סיידען זיי גלויבען, אַז אַזוי איז רעכט. זיי מוזען האָבען אַ הסכמה פאַר זייער יעדער האַנדלונג. אויב זיי ווילען עטוואָס טהאָן, אין געשעפטליכע אַנגעלעגענהייטען, נאַטיר־ליך, מוזען זיי וואַרטען ביז עס ענטוויקעלט זיך אין זייער געהירן אַ וועלכער עס איז באַגריף, אַ מאָראַלער, רעליגיעזער, אָדער ווי־סענשאַפטליכער, אָדער פילאָזאָפישער, אַז דאָס איז רעכט. און דאַן טהוען זיי עס, ניט נעהמענדיג אין אַנבאַטראַכט, אַז איינע פון די שוואַכקייטען פונ׳ם מענשליכען שכל איז, וואָס דער וואונש זעלבסט איז דער באַשעפער פונ׳ם געדאַנק. קיין אונטערשיעד ניט, וואָס זיי ווילען טהאָן. זיי מוזען האָבען עטוואָס עס צו רעכטפערטיגען. זיי זיינען אויבערפלעכליכע פלפול־מאַכער. זיי זיינען יעזואיטיש. זיי פועל׳ן ביי זיך זאָגאַר צו טהאָן שלעכטס, כדי עטוואָס גוטעס זאָל אַרויסקומען פון דעם. איינע פון די אָנ־גענעהמסטע פאַר זיי פעסטגעשטעלטע איינרעדעניש, וואָס זיי האָ־בען, איז אַז זיי שטעהען העכער פון דער גאַנצער מענשהייט אין חכמה און פעהיגקייטען. אָט דערפון נעהמט זיך זייער רעכטפער־טיגונג צו באַלעבאַטעווען איבער׳ן לעבען פון דער גאַנצער מענש־הייט. זיי האָבען זאָגאַר צוריק אויפגעלעבט די טעאָריע פונ׳ם געטליכען רעכט פון קעניגע — קאָמערציעלע קעניגע אין זייער פאַל. (2)

— די שוועריקייט פון זייער פּאָזיציע איז אין דעם, וואָס זיי זיינען פּשוט געשעפטס־מענשען. זיי זיינען ניט קיין פילאָזאָפען. זיי זיינען ניט קיין ביאָלאָגען און אויך קיין סאָציאָלאָגען. אויב זיי וואָלטען עס יאָ געווען, וואָלט אַלעס, נאַטירליך, געווען גוט.

אַ געשעפּטסמאַן, וואָס איז אויך אַ ביאָלאָג און אַ סאָציאָלאָג, וואָלט געוואוסט, אַז ערך, די ריכטיגע זאַך פאַר דער מענשהייט. נור אויסער דער געשעפּטס־וועלט זיינען דיזע לייט אונוויסענד. זיי ווייסען בלויז געשעפּט. זיי קענען ניט די מענשהייט, ווי אויך די געזעלשאַפט, און דאָך שטעלען זיי זיך ארויס אַלס די משגיחים איבער'ן שיקזאַל פון די הונגעריגע מיליאָנען. די היסטאָריע וועט ווען־עס־איז זיך קענען גוט אויסלאַכען פון זיי.

איך האָב זיך ניט געוואונדערט, ווען איך האָב זיך דורכגערעדט מיט פרוי וויקסאָן און פרוי פּערטאַנוויט. זיי זיינען געווען געזעלשאַפט־פרויען. (3) זייערע הייזער זיינען געווען פאַרלאָזען. זיי האָבען געהאַט פיעל הייזער צושפּרייט איבער'ן לאַנד, אויף די בערג, ביי די אָזערען און ביים ים. אַרמעען פון באַדיענטע האָבען זיי געהאַט, און זייער געזעלשאַפטליכע טהעטיגקייט איז געווען העכסט פיעלפאַך. זיי האָבען אונטערשטיצט דעם אוניווערזיטעט און די קירכען און די גייסטליכע איבערהויפּט האָבען געבויגען דעם קאָפּ פאַר זיי. דיזע צוויי פרויען זיינען געווען אַ מאַכט. באַרעכענט נור וויפיעל געלד זיי האָבען פאַרמאָגט. זייער מאַכט פון קריסטאַליזירען די עפענטליכע מיינונג איז געווען אונגעהויער גרויס, ווי איך האָב שנעל געלערנט אונטער ערנסט'ס לייטונג. זיי האָבען נאָכגעקרימט זייערע מענער ווי אַפּען און האָבען אויך גערעדט אויף אַ גרויסען אופן וועגען טאַקטיק און די פליכטען און פאַראַנטוואָרטליכקייטען פון די רייכע. זיי זיינען געווען אונטער'ן איינפלוס פון דער זעלבער מאָראַל, וואָס האָט באַהערשט זייערע מענער — די מאָראַל פון זייער קלאַס; און זיי האָבען זיך באַנוצט מיט גלאַטע פראַזען, וואָס זיי אַליין האָבען ניט פאַרשטאַנען.

זיי זיינען זאָגאַר בייז געוואָרען, ווען איך האָב זיי דערצעהלט די שוידערליכע אומשטענדען פון דזשעקסאָנ'ס פאַמיליע; און ווען איך האָב זיך געוואונדערט, וואָס זיי האָבען פרייוויליג ניט ביינגעשטייערט עפּעס איהם אַרויסצוהעלפען, האָבען זיי געזאָגט, אַז זיי נויטיגען זיך ניט אין אונטערריכט אין זייערע סאָציאַלע

פליכטען. ווען איך האב זיי פשוט געבעטען צו העלפען דזשעק־סאַנ'ען, האבען זיי מיר ענטזאגט. דער ערשטויינענדער פאקט איז געווען, וואס ביידע האבען זיך באנוצט מיט כמעט דער זעלבער שפראך, כאטש איך האב גערעדט צו יעדער איינער באזונדער, און די ערשטע האט ניט געוואוסט, אז איך האב געזעהן אדער האב בדעה צו זעהן די צווייטע. זייער ענטפער איז געווען, זיי זיינען העכסט צופריעדען מיט דער געלעגענהייט צו ערקלערען זיך אפען געגען באלוינען אימיצען פאר זיין נאכלעסיגקייט. און אז זיי ווילען ניט מיט'ן צאהלען פאר אן אונגליקס־פאל אונטערגעבען חשק אנדערע אָרימע ארבייטער זיך צו לאזען פארוואונדען פון דער מאשינעריע. (4)

און זיי האבען אלעס געמיינט גאנץ ערנסט, דיזע צוויי פרויען. זיי זיינען געווען בארוישט פון זייער איבערצייגונג, אז זיי און זייער קלאס זיינען העכער און בעסער פון אלע אנדערע. זיי האבען געהאט די הסכמה פאר יעדער האנדלונג זייערע און זייער אייגענער קלאסען־מאראל. ווען איך בין אוועק פון מרס. פערטענוויט'ס גרויסען פאלאץ, האב איך מיך אומגעקוקט אויף צוריק און האב זיך דערמאנט אן ערנסט'ס אויסדרוק, דאס זיי זיינען געווען צוגעבונדען צו דער מאשין, אבער אזוי צוגעבונדען, דאס זיי זיינען געזעסען אויף איהר.

פינפטער קאפיטעל

„די פריינד פון וויסענשאפט"

ערנסט איז אפט געקומען צו באזוך. און עס איז ניט געווען מיין פאטער אליין, און אויך ניט די דעבאטען ביי די מאהלצייטען, וואס האט איהם געצויגען. שוין דאן זאגאר האב איך געפיהלט, אז טיילווייז בין איך די אורזאך פון זיינע וויזיטען, און עס האט ניט גענומען לאנג, ווען איך האב אויסגעפונען, אז מיין השערה איז געווען ריכטיג. ווייל עס איז קיינמאל ניט געווען אזא ליעב־האבער ווי ערנסט עווערהארד. זיין בליק און זיין האנדדרוק זיינען געוואָרען פעסטער, אויב אזא זאך איז נור מעגליך. און די פראגע, וואס האט זיך געוויזען אין זיינע אויגען צום ערשטען מאָל, איז געוואָרען וואס אמאָל מעהר דרינגענד.

דאס ערשטע מאָל, וואס איך האב איהם באגעגענט, איז ער מיר גאר ניט געווען צום הארצען. דאן האב איך זיך געפיהלט צוגעצויגען פון איהם. שפעטער איז ער מיר געווען אבשטויסענד, ווען ער האט מיר מיין קלאס אזוי ברוטאל אטאקירט. נאך דעם, אז איך האב אויסגעפונען, אז ער האט מיין קלאס ניט פארלוימ־דעט, און אז זיינע בייזע, ביטערע אויסדריקע ווענען זיי האבען זיי ווירקליך פארדיענט, בין איך ווידער צוגעצויגען געוואָרען פון איהם. ער איז געווען מיין נביא. ער האט ארונטערגעריסען פאר מיר די מאסקע פון דער געזעלשאפט און האט מיר געצייגט שטראהלען פון דער ווירקליכקייט, וואס זיינען געווען אזוי אונ־אנגענעהם ווי זיי זיינען געווען אמת.

ווי איך האב געזאגט, עס איז קיינמאָל ניט געווען אזא ליעב־

האָבער, ווי ער. קיין מיידעל האָט ניט געקענט אַלט ווערען 24 יאָהר אין אַ שטאָדט, וואו עס איז דאָ אַן אוניווערזיטעט, און ניט האָבען קיין ליעבעס־ערפאהרונג. עס האָבען זיך ערקלערט אין ליעבע צו מיר יונגע סטודענטען און גרייז־גרויע פּראָפעסאָרען, און די פוט־באָל ריעזען. נור קיינער פון זיי האָט ניט ערקלערט זיין ליעבע, ווי ערנסט. זיינע אָרעמס האָבען מיך ארומגענומען אייד־דער איך האָב עס געוואוסט. זיינע ליפּען האָבען באריהרט מיינע, איידער איך האָב צייט געהאט צו פּראָטעסטירען, אָדער זיך צו וועהרען. געגען זיין ערנסטקייט איז די קאָנווענציאָנעלע מיידעל־שע שטאָלצקייט געווען לעכערליך. ער האָט מיך שיער אומגע־וואָרפען מיט זיין שטורמדיגער ליעבע. ער האָט ניט געמאכט קיין פאָרשלאָג. ער האָט מיך אומארמט און האָט מיך געקושט און האָט עס אָנגענומען פאר זיכער, אַז מיר וועלען חתונה האָבען. עס איז גאָר קיין דיסקוסיאָן ניט אָנגעגאַנגען וועגען דעם. די איינ־ציגע דיסקוסיאָן — און דאָס האָט פּאַסירט ערשט שפּעטער — איז געווען, ווען מיר זאָלען חתונה האָבען.

עס איז געווען עטוואָס, וואָס האָט נאָך קיינמאָל ניט פּאַ־סירט. עס האָט אויסגעזעהן כמעט ווי פאנטאַסטיש, דאָך אין איינקלאַנג מיט ערנסט׳ס פּראָבע פון אמת, עס האָט געווירקט. איך האָב אָנפּאַרטרויט מיין לעבען צו איהם. און אַ גליקליכע אָנפאַרטרויאונג איז דאָס געווען. דאָך דורך יענע ערשטע טעג פון אונזער ליעבע האָב איך אָפט געפיהלט אַ שרעק פאר דער צו־קונפט, ווען איך האָב געדענקט פון זיין ווילדען, פייערדיגען שטייגער פון ליעבען. אָבער דיזע מורא איז געווען גאָר אַן אומ־זיסטע. קיין פרוי איז קיינמאָל ניט געבענשט געוואָרען מיט אַ צערטליכערען, פיינערען מאַן. דיזע צערטליכקייט און ווילדקייט זיינע איז געווען אַ מאָדנע פאראייניגונג, עהנליך צו דער פאַר־איינינונג פון זיין אומגעלומפּערטקייט און אין דערזעלבער צייט לייכטקייט אין זיין האַלטונג. דיזע ביסעל אומגעלומפּערטקייט! קיינמאָל איז ער פון איהר ניט לויז געוואָרען, און עס איז געווען פּראכטפול. זיין אויפפיהרונג אין אונזער זאַל האָט מיך דער־

מאָנט א פאַרזיכטיגער אָקס אין א קלייט פון פארצעלייענע געשיר. (1)

עס איז געווען אין דער צייט, ווען מיין לעצטער צווייפעל אין דער עכטקייט פון מיין ליעבע צו איהם איז פארשוואונדען. עס איז געווען אין דעם קלוב פון „די פריינד פון וויסענשאפט" — א וואונדערבארע נאכט פון מלחמה, אין וועלכער ערנסט האָט אטאַקירט די גרויסע און מעכטיגע אין זייער אייגענעם נעסט. דיזער קלוב איז באשטאַנען פון מיטגליעדער פון דער העכסטער אריסטאָקראַטיע פונ'ם פאַסיפישען ברעג. ער איז אָרגאַניזירט געוואָרען פון פריילין ברענטוואוד, א זעהר רייכע אַלטע מויד, און ער האָט ביי איהר פארנומען דעם פלאַץ פון איהר מאַן, איהר פאמיליע און איהר שפיעלצייג. די מיטגליעדער זיינען געווען די רייכסטע אין דער שטאָדט, און די מעכטיגסטע פון די רייכע, און עס האָבען זיך אויך דורכגעוואָרפען א פאָר געלעהרטע, אום צו געבען דעם קלוב אַן אינטעלעקטועלען טאָן.

דער קלוב האָט ניט געהאט קיין באשטימטען פארזאמלונגס-פלאַץ. איינמאָל אין מאָנאט פלעגען זיך די מיטגליעדער פאר־זאמלען אין דעם פריוואט־הויז פון איינעם פון די מיטגליעדער צו הערען א לעקציע. די לעקטאָר זיינען, געוועהנליך, באַטש ניט אימער, געווען געדונגענע. אויב א כעמיקער אין ניו יאָרק האָט געמאַכט א נייע ענטדעקונג פון, לאָמיר זאָגען, ראדיום, האָבען זיי באצאָהלט אַלע זיינע אויסגאַבען אויף זיין רייזע פון ניו יאָרק, און דערצו איהם נאָך באַצאָהלט א קעניגליכע סומע. דאָס זעלבע איז געווען מיט א רייזענדען, וואָס האָט זיך אומגעקעהרט פונ'ם נאָרד־פאָל, אָדער דער ניי־מאָדערנסטער ערפאָלגרייכער ארטיסט אָדער ליטעראַט. קיין פרעמדע באזוכער זיינען ניט ערלויבט גע־וואָרען אויף דיזע לעקציעס און די טאַקטיק פונ'ם פאראיין איז געווען ניט צו לאָזען דערמאָנען א וואָרט פון די דיסקוסיאָנען אין די צייטונגען. אזוי פלעגען גרויסע שטאַאטס־מענער — און עס האָבען פאַסירט פיעל אזעלכע פעלע — דאָרט פריי אויס־שפרעכען זייערע מיינונגען.

איך שפּרייט אוים פאַר מיר אַ צוקנייטשען בריוועל, וואָס ערנסט האָט צו מיר געשריבען צוואַנציג יאָהר צוריק, און פון'ם בריוועל קאָפּיר איך דאָס פאָלגענדע:

„אייער פאָטער איז אַ מיטגליעד פון די „פריינד פון וויסענ־שאַפט", טאָ קענט איהר קומען. דארום קומט נעקסטען דיענסטאָג אבענד. איך זאָג אייך צו, אַז איהר וועט זיך זעהר גוט אמוזירען. אין אייערע לעצטע באַגעגענישען מיט די בעלי־בתים, האָט איהר זיי ניט געקענט ריהרען. אויב איהר קומט, וועל איך זיי אויפ־טרייסלען פאַר אייך. איך וועל זיי מאַכען ברומען, ווי וועלף. איהר האָט בלויז אָנגעריהרט זייער מאָראל. ווען זייער מאָראל ווערט אַטאַקירט, ווערען זיי נאָך מעהר צופריעדען און שטעהן נאָך ביי זיך העכער. אָבער איך וועל אָנריהרען זייערע געלד־בייטלען. דאָס וועט זיי אויפטרייסלען ביי די וואָרצלען פון זייער סאַמע נאַטור. אויב איהר קענט קומען, וועט איהר זעהן דעם הויף־מענשען אָנגעטהאָן און פאַרפּוצט אין אַריסטאָקראַטישע קליידער, ברומענדיג און קנאַקענדיג מיט די צייהנער איבער אַ ביין. איך זאָג אייך צו אַ פיינעם קאַצען־יאָמער און אַן ערלויכ־טענדען איינבליק אין דער נאַטור פון דער בעסטיע.

„זיי האָבען מיך איינגעלאַדען, אום צו צורייסען מיך אין שטיקער. דאָס איז פריילין ברענטוואוד'ס אידעע. זי האָט מיר געגעבען קאַפּוליער אָנצוהערעניש וועגען דעם, ווען זי האָט מיך איינגעלאַדען. זי האָט זיי שוין איינמאָל פאַרשאַפט אַזאַ שפּאַס. זיי דערפרעהען זיך, ווען זיי קריגען אריין ווייכהערציגע רע־פאָרמערס צו רעדען פאַר זיי. פריילין ברענטוואוד דענקט, אַז איך בין מילד, ווי אַ קעצעלע, און גוטמוטהיג און נאַריש ווי אַ קוה. איך וועל ניט אָפּלייקענען, אַז איך האָב איהר געהאָלפען צו דענקען אַזוי פון מיר. זי האָט מיך זעהר פיעל אויסגעפּרובירט, ביז זי האָט ענטדעקט מיין אונשעדליכקייט. איך וועל קריגען פיין באַצאָהלט — צוויי הונדערט און פופציג דאָלאַר, ווי עס פּאַסט פאַר אַ מאַן, וועלכער, כאָטש אַ ראַדיקאַל, איז געלאָפען פאַר גאָווערנאָר. אויך מוז איך טראָגען אבענד־קליידער (אַן

אריסטאָקראַטישען אנצוג). דאָס בין איך געצוואונגען צו טהאָן. איך בין קיינמאָל ניט געוועזן אזוי געקליידעט אין מיין לעבען. איך דענק, אז איך וועל מוזען קריגען אויף באַרג אַן אנצוג וואו עס איז. נור איך וואָלט נאָך פיעל מעהר אריבערגעטראָגען, אבי צו האָבען די געלעגענהייט זיך אָפצורעכענען מיט די „פריינד פון וויסענשאַפט".

דער קלוב האָט זיך פאַרזאַמעלט יענעם אבענד אין פּער־טאָנוויט'ס הויז. פיעל שטוהלען זיינען ספּעציעל אריינגעשטעלט געוואָרען אין דעם גרויסען זאָל און ארום צוויי הונדערט מיטגליע־דער האָבען זיך אויסגעזעצט צו הערען ערנסט'ס רעדע. זיי זיינען ווירקליך געווען הערשער פון דער געזעלשאַפט. איך האָב זיך אמור־זירט איבעררעכענענדיג אין מיין גערדאַנק די סומען געלד, וואָס דיזע מענשען האָבען פאַרמאָגט און עס האָט אויסגעמאַכט הונ־דערטע מיליאָנען. און זיי זיינען ניט געווען די רייכע פוסט־און־פּאַסטניקעס. זיי זיינען געווען געשעפטס־מענשען, וועלכע האָבען גענומען א זעהר טהעטיגען אנטייל אין דעם אינדוסטריעלען און פּאָליטישען לעבען.

מיר זיינען אַלע געווען אויף אונזערע פּלעצער, ווען פריילין ברענטוואוד האָט אריינגעפיהרט ערנסט'ן. באַלד האָבען זיך אַלע צוגערוקט נעהענטער צום אויבען־אָן פון צימער, וואו ערנסט האָט געזאָלט רעדען. ער איז געווען אָנגעטהאָן אין אבענד־קליידער, און מיט זיינע ברייטע אַקסלען און קעניגליכען קאָפּ האָט ער אויס־געקוקט גרויסאַרטיג. און אויך דאַן האָב איך געזעהן יענע ביסעל אומגעלומפּערטקייט אין זיינע באַוועגונגען. מיר שיינט, אז איך האָב איהם געקענט ליעב׳ האָבען בלויז פאַר דעם אליין. און ווי איך האָב געקוקט אויף דעם האָב איך דערשפּירט אין מיר א גרויסע פרייד. איך האָב וויעדער געפיהלט דעם קלאַפּען פון זיין פּולס אויף מיינעם, די באַריהרונג פון זיינע ליפּען. און איך האָב זיך געפיהלט אזוי שטאָלץ, אז עס האָט זיך מיר געגלוסט זיך אויפ־שטעלען און אויסרופען צו די פאַרזאַמעלטע: ער איז מיינער! ער האָט מיך געהאַלטען אין זיינע אָרעמס, און איך, קליין ווי איך

בין, האָב אָנגעפילט זיין מוח. טראָץ זיינע מאסענהאפטע קעניג־ליכע אידעען.

ביים סאמע אויבען־אָן האָט איהם פריילין ברענטוואוד פאָר־געשטעלט פאר קוירנעל וואן־גילבערט, און איך האָב געוואוסט, אז ער וועט עס זיין דער פּאָרזיצענדער. קוירנעל וואן־גילבערט איז געווען א גרויסער קאָרפּאָריישאָן־לאָיער. אויסער דעם איז ער געווען א גרויסער קענער פון געזעץ. דאָס געזעץ איז געווען זיין ליאַלקע, מיט וועלכער ער האָט זיך געשפּיעלט. ער האָט דאָס געזעץ געקנאָטען ווי ליים, צוזאמענגעדרעהט אין וועלכער פאָרם עס איז איהם געפעלען. אין זיין ערשיינונג און רעדנער־קראפט און קענטניס און אויפטהו איז ער געווען אזוי יונג, ווי דאָס לעצטע געזעץ. זיין ערשטען רוהם האָט ער זיך ערוואָרבען, ווען ער האָט געבראָכען די שארדוועל־צוואה. (2) זיין געהאַלט פאר דעם איין פּראָצעס איז געווען פינף הונדערט טויזענד דאָלאר. פון דאַן אָן איז ער געשטיגען מיט דער געשווינדקייט פון א פייערווערק. מען האָט איהם אָפט אָנגערופען דער גרעסטער אדוואָקאט, נאַ־טירליך, קאָרפּאָריישאָן־אדוואָקאט, אין לאנד; און ווען מען האָט קלאַסיפיצירט די אדוואָקאטען, איז ער אימער געווען אריינגערע־כענט צווישען די ערשטע דריי.

ער האָט זיך אויפגעשטעלט און אין איינינגע געקליבענע ווער־טער, וועלכע זיינען געווען עטוואָס איראָניש, האָט ער פאָרגע־שטעלט ערנסט'ן. קוירנעל וואן־גילבערט האָט לוסטיג געשפּאַסט אין זיין פאָרשטעלען דעם סאָציאַלען רעפאָרמער און א מיטגליעד פון דעם ארבייטער־קלאַס און די פארזאמעלטע האָבען געשמיי־כעלט. מיך האָט עס בייז געמאכט, און איך האָב א בליק געטהאָן צו ערנסט'ן. קוקענדיג אויף איהם, בין איך נאָך מעהר בייז גע־וואָרען. ער האָט אויסגעוויזען גאָר ניט צו ערגערען זיך איבער די שטעכווערטלעך. נאָך מעהר, עס האָט אויסגעוויזען, אז ער האָט גאָר ניט געוואוסט, אין וואָס פאר א טאָן ער רעדט. ער איז גע־זעסען און האָט אויסגעקוקט נאריש און שלעפעריג. ער האָט ווירקליך אויסגעקוקט נאריש. און פאר א מאָמענט האָט ערוואכט

אין מיר אַ געדאַנק: וואָס, אויב ער זאָל זיך שרעקען פאַר דיזער פאַרזאַמלונג פון די מעכטיגע און קלוגע?... דאַן האָב איך גע־שמייכעלט: מיך האָט ער ניט געקענט אָפּנאַרען. ער האָט אָבער אָפּגענאַרט די אַנדערע, פּונקט ווי ער האָט אָפּגענאַרט פריילין ברענטוואוד. זי איז געזעסען אויף אַ שטוהל אין דער ערשטער רייה, און עטליכע מאָל האָט זי אויסגעדרעהט איהר קאָפּ אָט צו איינעם, אָט צום צווייטען פון איהרע פריינד און האָט צוגעשמייכעלט, הנאה האָבענדיג פון די באַמערקונגען.

אַז קוירנעל וואַן־גילבערט איז פאַרטיג געוואָרען, האָט זיך ערנסט אויפגעשטעלט און האָט אָנגעפאַנגען רעדען. ער האָט אָנגעפאַנגען אין אַ שטילער שטימע, לאַנגזאַם און באַשיידען, און מיט אַ טאָן פון איינעם, וואָס איז אין אַ פאַרלעגענהייט. ער האָט גערעדט פון זיין געבורט אין דעם אַרבייטער־קלאַס, און פון דער שמוציגקייט און שוידערליכקייט פון זיינע אומשטענדען, וואו דער קערפּער און דער גייסט ווערען צוזאַמען אויסגעהונגערט און געמוטשעט. ער האָט געמאָהלען זיינע אַמביציעס און אידעאַלען, און זיין באַגריף פון אַ פּאַראַדיז, אין וועלכען עס האָבען געלעבט די מענשען פון די העכערע קלאַסען.

„אויבען איבער מיר", — האָט ער געזאָגט, — „האָב איך געוואוסט, זיינען געווען גרויסע גייסטער, ריינע און נאָבעלע דענקער, שטאַרקע, אינטעלעקטועלע לעבען. איך האָב דאָס אַלעס געוואוסט, וועיל איך האָב אַזוי געלעזען אין די סיסייד לייברערי (3) ראָמאַנען, אין וועלכע, מיט דער אויסנאַהם פון די שאַרלאַטאַנעס און שאַרלאַטאַנקעס, האָבען אַלע מענער און פרויען געדענקט שעהן, האָבען גערעדט מיט אַ שעהנער שפּראַך, און געהאַנדעלט ליבענס־ווירדיג. אין קורצען, אַזוי ווי איך האָב באַגריפען, אַז העכער איבער מיר איז געווען אַלעס, וואָס איז פיין, נאָבעל און חנ'עוודיג, אַלעס, וואָס האָט בייגעשטייערט אַנשטענדיגקייט און לייטישקייט צום לעבען, אַלעס וואָס מאַכט דאָס לעבען ווערטה און באַלוינט פאַר די מאַטערניש און אונגליקען."

ער האָט פאָרטגעזעצט און באַשריבען זיין לעבען אין דער

פאַבריק, דאָס לעבען פון שמידעריי, און זיין באַגעגעניש מיט די סאָציאַליסטען. צווישען זיי, האָט ער געזאָגט, האָט ער אויך געפונען שאַרפע מוחות און גרויסע דענקער, גייסטליכע, וואָס זיינען געוואָרען אָרים און צובראָכען, ווייל זייער קריסטענטום איז געווען צו גרויס און ברייט פאַר וועלכער־ניט־איז געמיינדע פון די דיענער פון מאַמאָן, און פּראָפעסאָרען, וואָס זיינען צו־בראָכען געוואָרען אויפ'ן ראָד פון אוניווערזיטעט־אונטערטהעניג־קייט צו די הערשענדע קלאַסען. די סאָציאַליסטען זיינען רעוואָלו־ציאָנערען, האָט ער געזאָגט, זיי קעמפּפען אום צו שטירצען די געגענוואַרטיגע אונזיניגע געזעלשאַפט און פונ'ם מאַטעריאַל בויען די שכל'דיגע געזעלשאַפט פון דער צוקונפט. ער האָט געזאָגט פיעל מעהר, און עס וואָלט גענומען צופיעל צייט צו שרייבען, אָבער איך וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסען, ווי ער האָט באַשריבען דאָס לעבען פון די רעוואָלוציאָנערען. זיינע געמעסיגטע אויסדריקע זיינען פאַרשוואונדען. זיין שטימע איז געוואָרען שטאַרק און זיכער, און עס האָט געבלישצעט, ווי ער זעלבסט האָט געלויכטען, און ווי זיינע בלישצענדע געדאַנקען, וואָס האָבען זיך אַרויסגע־שפּאַרט פון איהם. ער האָט געזאָגט:

„צווישען די רעוואָלוציאָנערען האָב איך געפונען אויך אַ וואַ־רימען גלויבען אין דער מענשהייט, הייסען אידעאַליזם, זיסקייט פון זעלבסטלאָזיגקייט און אויפּאָפּפערונג. דאָ איז דאָס לעבען געווען ריין, נאָבעל און לעבהאַפט. איך בין געקומען אין באַ־ריהרונג מיט גרויסע נשמות, וועלכע האָבען געשטעלט קערפּער און גייסט, העכער פון דאָלאַרס און סענטען, און פאַר וועמען דאָס וויינען פונ'ם שמאַכטענדען הינטער־גאַס־קינד האָט געמיינט פיעל מעהר פונ'ם גאַנצען שטאָלץ פון קאָמערציעלער גרויסקייט און אַ וועלט־אימפּעריע. אַלע אַרום מיר זיינען געווען פול מיט נאָבעלע צוועקען און העלדישע טהאַטען, און מיינע טעג און נעכט זיינען געווען באַלויכטען פון זונען־שיין און שטערען און פאַר אייגע אויגען האָט אימער געברענט און געפלאַקערט דער הייר־ליגער געבעט־בוך, קריסטוס'עס אייגענער געבעט־בוך, די אָרימע,

לאַנג־ליידענדע און שוידערליך־באַהאַנדעלטע מענשהייט, וואָס וועט אַם ענדע גערעטעט ווערען.״

אזוי ווי איך האָב איהם פריהער געזעהן פּאַרוואַנדעלט, אזוי איז ער אויך יעצט געשטאַנען פאַר מיינע אויגען פאַרוואַנדעלט אין אַן אידער געשטאַלט. זיין שטערען האָט געלויכטען מיט׳ן געטליכען פייער, וואָס איז געווען אין איהם, און זיינע אויגען האָבען נאָך מעהר אַרויסגעשיינט פון דער שטראַהלענדער ליכטיג־קייט, וואָס, עס האָט אויסגעוויזען, האָט איהם אַרומגעוויקעלט, ווי אַ מאַנטעל. נור די אַנדערע האָבען ניט געזעהן דיזע שטראַה־לענדע ליכטיגקייט. יעדענפאַלס, איך האָב געהערט הערר וויקסאָן, וואָס איז געזעסען לעבען מיר, אָפּשפּאָטען אין דער הויך: „אור־טאָפּיש״. (4)

ערנסט האָט ווייטער דערצעהלט, ווי ער האָט געשטיגען אין דער געזעלשאַפט, ביז ער איז ענדליך געקומען אין באַריהרונג מיט די מיטגליעדער פון די העכערע קלאַסען, און געהאַט אַ שטענדיגען פאַרקעהר מיט די מענשען פון הויכען שטאַנד. דאַן איז זיין פאַר־בלענדונג פאַרשוואונדען און ער האָט אויפגעעפענט די אויגען. און ווי אזוי ער האָט זיין אויפקלערונג באַשריבען, האָבען די פאַר־זאַמעלטע ווענייג וואָס געשמייכעלט. ער איז ערשטוינט געוואָרען פונ׳ם פּראָסטען מאַטעריאַל. דאָס לעבען האָט ניט אויסגעקוקט פיין און חנ׳עוודיג. ער איז ערשטוינט געוואָרען זעהענדיג זייער עגאָאיזם און וואָס עס האָט איהם איבערראַשט מעהר פון אַלץ, איז געווען די אבוועזענהייט פון אינטעלעקטועלען לעבען. נור וואָס קומענדיג פון די רעוואָלוציאָנערען, האָט איהם די שטומפּפּ־זיניגקייט פון די העכערע קלאַסען געשווידערט. און דאַן, ניט אַכ־טענדיג זייערע פּראַכטפולע קירכען און גוט־באַצאָהלטע גייסט־ליכע, האָט ער געפונען די רייכע מענער און פרויען, אַלס העכסט מאַטעריאַליסטיש. עס איז אמת, זיי האָבען געפּלאַפּלט זיסע פראַזען, קליינינקע אידעאַלען און קליינינקע מאָראַלע לעהרען, נור מיט זייער גאַנצער פּלאַפּלעריי איז דער הערשענדער טאָן

פון זייער לעבען, וואס זיי האבען געפיהרט, געווען א מאטע־ריאליסטישער. און זיי האבען גאר קיין מאל ניט געהאט.

— איך האב באגעגענט מענער, — האט ער געזאגט, — וועלכע פלעגען דערמאנען דעם נאמען פונ׳ם שר־השלום אין זייערע שימפף־רעדען וועגען מלחמה, און האבען אריינגעטהאן ביק־סען אין די הענד פון די פינקערטאן־חברה (5) צו שיסען סטרייקערס אין זייערע אייגענע פאבריקען. איך האב באגעגענט מענער, וואס זיינען געווען שרעקליך אויפגעבראכט אויף פרייז־פייטינג (א געשלעג צווישען צוויי מענשען פאר געלד), און וועלכע האבען צו דערזעלבער צייט גענומען אנטייל אין שפייז־פעלשונגען, וואס האבען אומגעבראכט מעהר קינדער יעדעס יאהר, ווי זאגאר דער בלוטיגער העראד.

— דיזער איידעלער אריסטאקראטיש־אויסזעהענדער מענש איז געווען א כלומר׳שטדיגער דירעקטאר און א געצייג פון גרויסע קאמפאניעס, וועלכע האבען שטילערהייט בארויבט אלמנות און יתומים. דיזער אדעליגער הערר, וועלכער איז א זאמלער פון פיינע ביכער און אנטיקען, האט געצאהלט כאבאר צו א פיהרער פון א פאליטישער מאשין. דיזער רעדאקטאר, וועלכער דרוקט פאטענטירטע מעדיצין־אנאנסען, האט מיך גערופען שופט און דעמאגאג, ווייל איך האב געוואגט איהם צו זאגען, ער זאל שרייבען אין זיין צייטונג דעם אמת וועגען פאטענטירטע מעדיצין. (6) דיזער מאן, וואס רעדט אזוי פראכטפול איבער דער שעהנקייט פון אידעאליזם און גאט׳ס גוטסקייט, האט נור וואס פאררעטהען זיינע קאמעראדען אין א געשעפטס־אנגעלעגענהייט. דער יעניגער, א זייל פון זיין קירך אוןביישטייערער פון פיעל סומען צו אויסלענ־דישע מיסיאן־הייזער, מאכט זיינע פאבריק־מיידלעך ארבייטען צעהן שטונדען א טאג פאר א הונגער־לוין און דערמיט ערמוטהיגט ער פראסטיטוציע. דיזער מאן, וועלכער שטאטעט אוים פאקולטעטען און אוניווערזיטעטען און בויט פראכטפולע קאפעלען, האט געשווארען פאלש אין געריכטס־הויז צוליעב דאלארס און סענטען. דיזער באהן־מאגנאט האט געבראכען זיין ווארט אלס מענש, אלס עהרען־

מאַן, אַלס בירגער און אַלס קריסט, ווען ער האָט שטילערהייט געגעבען אַ ראַבאַט, און ער האָט עס געטהאָן פיעל מאָל. דיזער סענאַטאָר איז געווען דער שקלאַף, דאָס געצייג און אַ ליאַלקע פון אַן אונגעוויסענדען מאַשין־באָס. (7)און אַזוי איז געווען דיזער גובערנאַטאָר און דיזער ריכטער פון'ם העכסטען געריכט. און אויך דיזער ביטרער קאַפּיטאַליסט באַזיצט די פּאָליטישע מאַשין, דעם מאַשין־באָס און די באַהנען, וועלכע גיבען פרייע טיקעטס דיזע אַלע חברה.

— און אַזוי איז דאָס געווען. אַנשטאָט אַ פּאַראַדיז האָב איך זיך געפונען אין דעם מדבר פון קאָמערציאַליזם. איך האָב געפונען טעמפּפּזיניגקייט אין אַלעמען, אויסער געשעפט. איך האָב ניט געפונען קיינעם, וואָס איז ריין, נאָבעל און אמת־געזונד. וואָס איך האָב יאָ געפונען, איז געווען שוידערליכע אייגענליעבע און הארצלאָזיגקייט, און אַ שרעקליכען מאַטעריאַליזם.

פיעל מעהר האָט ער זיי געזאָגט וועגען זיי און ווי ער האָט זיינע אויגען געעפענט. זייער אינטעלעקט האָט איהם גענודיעט; און מאָראַליש און גייסטיג האָבען זיי איהם דערעסען; און ער איז געווען גליקליך צו געהן צוריק צו זיינע רעוואָלוציאָנערען, וועלכע זיינען געווען ריין, נאָבעל און געזונד, אַלעס וואָס די קאַ־פּיטאַליסטען זיינען ניט.

— און יעצט, — האָט ער געזאָגט, — לאָזט מיר אייך זאָגען עטוואָס וועגען דער רעוואָלוציאָן.

נור צוערשט מוז איך זאָגען, אַז זיין שרעקליכע אַטאַקע האָט זיי ניט געריהרט. איך האָב געקוקט אויף די פּנים'ער אַרום מיר, נור זיי זיינען זיך געזעסען מיט צופריעדענע מינעס און האָבען זיך געפיהלט העכער פון די אַלע זאַכען, וועלכע ער האָט אויס־גערעכענט. און איך האָב זיך דערמאָנט, וואָס ער האָט מיר גע־זאָגט: אַז קיין באַשולדיגונג פון זייער מאָראַל קען זיי ניט אויפ־טרייסלען. דאָך האָב איך געקענט זעהן, אַז זיין מוטהיגע שפּראַך האָט געמאַכט אַן איינדרוק אויף פריילין ברענטוואָוד. זי האָט אויסגעקוקט פאַרזאָרגט און צוטראָגען.

ערנסט האָט אָנגעפאנגען מיט א שילדערונג פון דער רעוואָ־לוציאָנערער אַרמעע, און ווען ער האָט אָנגעפאנגען צו געבען די ציפערען פון זייער מאכט (די וואוטס, וואָס זיינען אָפּגעגעבען געוואָרען אין פארשיעדענע לענדער), האָבען די פארזאמעלטע אָנ־געהויבען צו ווערען אונרוהיג. א זאָרגפולע מינע האָט זיך באַ־וויזען אויף זייערע געזיכטער, און איך האָב באמערקט א בייסען מיט די ליפּען. אָם ענדע איז דער שלייער פון דער שלאכט ארונ־טערגעוואָרפען געוואָרען. ער האָט געשילדערט די אינטערנאציאָ־נאלע אָרגאַניזאציאָן פון די סאָציאַליסטען, וואָס האָט פאראייניגט די אנדערטהאלבען מיליאָן פון די פאראייניגטע שטאאטען מיט די דריי־און־צוואַנציג און א האלב מיליאָן פון דער וועלט.

— אזא רעוואָלוציאָנערע אַרמעע, — האָט ער געזאָגט, — פינף און צוואַנציג מיליאָן שטארק, איז א זאך צו מאכען הערשער און הערשענדע זיך אָפּצושטעלען און באטראכטען. דער געשריי פון דיזער אַרמעע איז: „קיין רחמנות! מיר ווילען אלעס, וואָס איהר פארמאָגט. מיר וועלען ניט זיין צופריעדען מיט ווענינער ווי אלעס וואָס איהר פארמאָגט. מיר ווילען האָבען אין אונ־זערע הענד די לייצעס פון מאכט און דעם שיקזאל פון דער מענשהייט. אָט זיינען אונזערע הענט. זיי זיינען מעכטיגע הענט. מיר געהען נעהמען אייערע רעגירונגען, אייערע פּאלאצען און אייערע באקוועמליכקייטען, און יענעם טאָג וועט איהר ארבייטען פאר אייער ברויט אזוי ווי דער פויער אין פעלד אָדער דער שמאכטענדער, קליינינקער משרת אין אייערע גרויסע שטעדט. דאָ זיינען אונזערע הענט, זיי זיינען שטארקע הענט!

און ווי ער האָט אזוי גערעדט, האָט ער אויסגעשטרעקט זיינע צוויי גרויסע אָרעמס פון זיינע פּראכטפולע שולטערן, און דעם שמיעד'ס הענד האָבען צוזאמענגעדריקט די לופט ווי אַן אָדלער'ס קלויען. ער האָט אויסגעקוקט ווי דער גייסט פון די הערשענדע ארבייטער אזוי שטעהענדיג מיט זיינע הענט אויסגע־שפּרייט פארטיג צו צורייסען און דערשטיקען זיינע צוהערער. איך האָב דערפיהלט א קוים־באמערקבארען ציטערען אין זיינע

צוהערער פון דיזע מעכטיגע, פעסטע ציפערען פון די רעוואָלו־ציאָנערען. דאָס הייסט, די פרויען האָבען געציטערט, און זייערע פנים׳ער האָבען אויסגעדריקט שרעק. אָבער ניט די מענער. זיי זיינען געווען פון די טהעטיגע רייבע, ניט די פוסט־און־פּאַסט־ניקעס, און זיי זיינען אַלע געווען גוטע קעמפּפער. אַ שטילער, הייזעריגער ברוגז האָט זיך געהערט אין דער לופט פאַר אַ מאָ־מענט און האָט גלייך אויפגעהערט. דאָס איז געווען דער אָנ־זאָגער פונ׳ם שטורם, וואָס האָט געזאָלט קומען, און ס׳איז מיר באַשערט געווען עס צו הערען פיעל מאָל יענעם אבענד — דער צייכען פונ׳ם ברוט אין מענשען, די ערנסטקייט פון זיינע פּרי־מיטיוועסטע ליידענשאַפטען, און זיי האָבען זאָגאָר אַליין ניט גע־וואוסט, אַז זיי האָבען געברומט. דאָס איז געווען דאָס ברומען פון דער סטאַדע חיות, וואָס קומט אַרויס פון איהר מויל און גאַנץ אונבאַוואוסט. און אין יענעם מאָמענט האָב איך געזעהן דאָס בילדען־זיך פונ׳ם צאָרן אין זייערע געזיכטער, און איך האָב געזעהן דעם קאַמפּף־גלאַנץ ערשיינען אין זייערע אויגען. איך האָב גלייך באַגריפען, אַז זיי וועלען ניט זעהר לייכט אַרויס־לאָזען די לייצעס פון דער וועלט־רעגירונג פון זייערע הענד.

ערנסט האָט פאָרטגעזעצט מיט זיין אנגריף. ער האָט ער־קלערט, אַז עס געפינען זיך אַ מיליאָן און אַ האַלב רעוואָלוציאָ־נערען אין אַמעריקא, ווייל דער קאַפּיטאַליסטישער קלאַס האָט שלעכט פאַרוואַלטעט די געזעלשאַפט. ער האָט געמאָהלען די עקאָנאָמישע אומשטענדען פונ׳ם הייהל־מענשען און די ווילדע פעלקער פון היינטיגער צייט, אָנצייגענדיג, אַז זיי באַזיצען ניט קיין געצייג און ניט קיין מאַשינען, און זיי האָבען בלויז אַ נאַ־טירליכע פעהיגקייט צו פּראָדוצירען. דאַן האָט ער נאָכגעפאָלגט די ענטוויקלונג פון מאַשינעריע און די געזעלשאַפטליכע אָרגאַני־זאַציאָנען אזוי, אַז היינט איז די פּראָדוצירענדע קראַפט פונ׳ם ציוויליזירטען מענשען טויזענד מאָל גרעסער ווי דעם ווילדענ׳ס.

— פינף מענשען, האָט ער געזאָגט, — קענען פּראָדוצירען ברויט פאַר טויזענד. איין מענש קען פּראָדוצירען בוימוואָל־

מאטעריאל פאר צוויי הונדערט און פופציג מענשען, וואל — פאר דריי הונדערט, און שיך — פאר טויזענד. פון דעם וואלט מען געקענט ציהען דעם שלוס, אז אונטער א פעהיגער פאר־וואלטונג פון דער געזעלשאפט האט דעם מאדערנעם ציוויליזירטען מענשען באדארפט זיין פיעל בעסער פון דעם "הייהל־מענש. אבער איז איהם בעסער? לאמיר נור זעהן. היינט־צו־טאג זיינען פאראן אין די פאראייניגטע שטאאטען פופצעהן מיליאן מענ־שען, (8) וואס לעבען אין גרוים דחקות און ארימקייט; און מיט'ן ווארט ארימקייט מיינען מיר יענע אומשטענדען, אין וועלכע צוליעב מאנגעל אין שפייז און ריכטיגע באשיצונג פון קעלט, קענען זיי זאגאר ניט אנהאלטען זייער געזונדם־צושטאנד, וואס זיי האבען נויטיג פאר זייער ארבייט. היינט־צו־טאג געפינען זיך אין די פאראייניגטע שטאאטען, ניט אכטענדיג אויף אייערע זאגענאנטע ארבייטער־געזעצען, 3 מיליאן קינדער־ארבייט. (9) אין צוועלף יאהר האט זיך זייער צאהל פארדאפעלט. און אין איין וועגם וועל איך אייך, ד' פארוואלטער פון דער געזעלשאפט, פרעגען, ווארום איהר האט ניט ארויסגעגעבען די ציפערען פונ'ם צענזוס פון 1910? און איך אליין וועל ענטפערען פאר אייך, אז איהר האט מורא געהאט. די ציפערען פון די ארימע און אונ־טערדריקטע וואלטען געפיהרט צו דער רעוואלוציאן, וועלכע זאגאר יעצט פיהלט זיך שוין.

— נור זיך אומצוקעהרען צו מיין באשולדיגונג. אויב דעם יעצטיגען מענשענ'ס פראדוקציאנס־קראפט איז א טויזענד מאל גרעסער פונ'ם הייהל־מענשענ'ס קראפט, ווארום־זשע זיינען היינט־צו־טאג דא אין די פאראייניגטע שטאאטען פופצעהן מיליאן מענ־שען, וואס זיינען ניט ריכטיג באשיצט און ניט ריכטיג געשפייזט? ווארום געפינען זיך דריי מיליאן קינדער־ארבייטער? עס איז אן אמת'ע קלאגע. דער קאפיטאליסטישער קלאס האט שלעכט פאר־וואלטעט. נעהמענדיג אין אנבאטראכט דעם פאקט, אז דער מא־דערנער מענש לעבט פיעל ערגער פונ'ם הייהל־מענש, און אז זיין פראדוצירענדע קראפט איז א טויזענד מאל גרעסער פונ'ם

הייהל־מענשענ׳ס קראַפט, קען מען קיין אַנדער שלום ניט ציהען, ווי אַז די קאַפּיטאַליסטישע פּאַרוואַלטונג איז שלעכט, אַז איהר האָט שלעכט פּאַרוואַלטעט, מיינע הערען, און אַז אייער פּאַר־וואַלטונג איז קרימינאַל און עגאָאיסטיש. און אויף דיזער קלאַגע קענט איהר מיר היינט אבענד ניט ענטפערען, פּונקט אַזוי ווי אייער גאַנצער קלאַס קען ניט ענטפערען דעם מיליאָן און אַ האַלב רעוואָלוציאָנערען פון די פאַראייניגטע שטאַאטען. איהר קענט ניט ענטפערען. איך פאָדער אייך יעצט אויף צו ענטפערען. און נאָך מעהר, איך וואַג אייך צו זאָגען, אַז ווען איך וועל ענדיגען וועט איהר מיר ניט ענטפערען. אויף דיזען איינציגען פּונקט וועט אייער צונג זיין געבונדען, כאָטש איהר וועט רעדען גענוג וועגען אַנדערע זאַכען.

— איהר האָט שלעכט פּאַרוואַלטעט. איהר האָט געמאַכט צו גאָר ניט אונזער גאַנצע ציוויליזאַציע. איהר זייט געווען בלינד און האבזיכטיג. איהר האָט זיך אויפגעשטעלט (פּונקט ווי איהר שטעלט זיך היינט אויף) אין אונזערע געזעצגעבענדע געביידעס, און עפענטליך ערקלערט, אַז פּראָפיט איז אונמעגליך אָהן קינדער־אַרבייט. איהר מוזט עס מיר ניט גלויבען אויפ׳ן וואָרט. עס איז אַלעס דאָ פאַרשריבען. איהר האָט פאַרוויגט אייער געוויסען צום שלאָפען מיט פּלאַפּלעריי וועגען זיסע אידע־אַלען און ליעבע מאָראַלע לעהרען. איהר זייט זאַט מיט מאַכט און באַזיץ, פאַר׳שכור׳ט מיט ערפאָלג; און איהר קענט ניט האָפען אויף מעהר פון אונז ווי די פוילע ביהנען, וואָס געפינען זיך אַרום האָניג, ווען די אַרבייטענדע ביהנען וואַרפען זיך אויף זיי אַרויף צו פאַרניכטען זיי. איהר זייט דורכגעפאַלען אין דער פאַרוואַלטונג פון דער געזעלשאַפט, און מען וועט די פאַרוואַלטונג אַרויסנעהמען פון אייערע הענט. אַ מיליאָן און אַ האַלב מענער פון דעם אַרבייטענדען קלאַס זאָגען, אַז זיי וועלען פאַראייניגען די איבעריגע אַרבייטער מיט זיי און צונעהמען די פאַרוואַלטונג פון אייך. אָט דאָס איז די רעוואָלוציאָן, מיינע הערען. שטעלט זי אָפּ, אויב איהר קענט!“

פאַר אַ לענגערע ווײַלע האָט ערנסט'ס שטימע נאָך אַלץ געקלונגען אין דעם גרויסען צימער. דאַן האָט זיך געלאָזט הערען דאָס ברומען, וואָס איך האָב נאָך פריהער געהערט. און אַ דרצענד מענער זײַנען גלײַך אויפגעשטאַנען און האָבען געוואָלט קריגען דאָס וואָרט פון קוירנעל וואַן־גילבערט. איך האָב באַמערקט די קאָנוואולסיווע באַוועגונגען פון פרײַלין ברענטוואָוד'ס אַקסלען, און אין דעם מאָמענט בין איך געוועזן בײַז, ווײַל עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אַז זי לאַכט עס פון ערנסט'ן. און דאַן האָב איך געזעהן, אַז עס איז ניט קיין געלעכטער, בלויז היסטעריקע. זי איז געוועזן בלאַס און צושראָקען, זעהענדיג, וואָס זי האָט אויפגעטהאָן מיט'ן ברענגען אַזאַ פייער־בראַנד פאַר איהר ליעבלינגקלוב.

קוירנעל וואַן־גילבערט האָט ניט געשענקט קיין אויפמערקזאַמקייט די אַלע מענער, מיט זייערע לײַדענשאַפטליך־דערצאָרנטע פּנים'ער, וועלכע האָבען געשטרעבט צו קריגען ערלויבניש צו רעדען. זײַן אייגען פּנים האָט אויסגעקוקט שרעקליך. ער איז אויפגעשפּרונגען, באַוועגענדיג מיט זײַנע אָרעמס, און אַ מאָמענט האָט ער בלויז אויסגעשפּראָכען עטוואָס אונבאַגרײַפליכעס. דאַן האָט זיך זײַן רעדע־קראַפט אומגעקעהרט. אָבער עס איז ניט געוועזן די רעדע פון אַ הונדערט־טויזענד־דאָלאַרדיגען אַדוואָקאַט, און זײַן רעדע איז געוועזן אַלטמאָדיש.

— פאַלש און פאַלש, — האָט ער אויסגעשריען. — קיינמאָל אין מײַן לעבען האָב איך ניט געהערט אַזוי פיעל פאַלשע שליסע אויסגעדריקט אין איין קורצער שטונדע. און אַ חוץ דעם, מוז איך אײַך זאָגען, אַז איהר האָט אונז גאָר קיין נײַעס ניט געזאָגט. איך האָב דאָס אַלעס געלערנט אין אוניווערזיטעט, נאָך איידער איהר זײַט געבוירען געוואָרען. זשאַן זשאַק רוסאָ האָט אויסגעדריקט אײַערע סאָציאַליסטישע טעאָריען כמעט צוויי הונדערט יאָהר צוריק. געהן צוריק צום לאַנד, ווירקליך! זיך אומקעהרען צוריק! אונזער ביאָלאָגיע לערנט אונז ווי אונזיניג דאָס איז! עס איז גאַנץ ריכטיג געזאָגט געוואָרען, אַז אַ ביסעל קענט־

נים איז אַ געפּעהרליכע זאַך, און איהר האָט עס באַשטעטיגט היינט אַבענד מיט אייערע משוגענע טעאָריען. פאַלשקייט איבער פאַלשקייט! עס האָט מיר קיין זאַך אַזוי ניט דערעסען, ווי אייער איבערמאָס מיט פאַלשע שליסע. אָט דאָס האָט איהר פאַר אייערע פאַלשע שליסע און קינדערשען אַרט דענקען!

ער האָט געקנאַקט מיט די פינגער אין אַ פאַראַכטענדען וועג און האָט זיך געוואָלט אַוועקזעצען. פון די פרויען־מיילער האָבען זיך געהערט צושטימענדע אויסגעשרייען, און שטילע צושטימענדע טענער פון די מענער האָבען זיך אויך אַרומגעטראָגען אין דער לופטען. וואָס אַנבאַלאַנגט דעם דוצענד מענער, וואָס האָבען געוואָלט קריגען דאָס וואָרט, האָבען אַ העלפט פון זיי אָנגעפאַנגען רעדען אַלע מיט איין מאָל. דער גערויש און דאָס פּלוידערען איז געוועזן אונבאַשרייבליך. קיינמאָל זיינען פערטאַנוויט'ס ווענד געוועזן די עדות פון אַזאַ מין ספּעקטאַקעל. אָט דאָס זיינען עס די קאַלטע קאַפּיטאַנען פון אינדוסטריע און די לאָרדען פון דער געזעלשאַפט, אָט דיעזע צייהן־קריצענדע אין ברומענדע ווילדע אין פּאַראַדנע קליידער. ווירקליך ערנסט האָט זיי אויפגעטרייסעלט, ווען ער האָט אויסגעשטרעקט זיינע הענד צו זייערע געלד־זעק, זיינע הענד, וואָס האָבען פאַר זיי אויסגעזעהן ווי די הענד פון די פּופּצעהן הונדערט טויזענד רעוואָלוציאָנערען.

נור ערנסט האָט זיך קיינמאָל ניט פאַרלוירען אין אַ סיטוּאַציאָן. נאָך איידער קוירנעל וואַן־גילבערט האָט געהאַט צייט זיך אַוועקצוזעצען, איז ערנסט אויפגעשפּרונגען און געמאַכט אַ פּאָר שריט פאָרווערטס.

— רעדט איינציגווייז! — האָט ער געשטורמט.

די שטימע איז געקומען פון זיינע גרויסע לונגען און האָט באַהערשט דעם מענשליכען שטורם. מיט דער שטאַרקייט פון זיין פּערזענליכקייט האָט ער קאָמאַנדירט, עס זאָל זיין שטיל.

— בלויז איינער קען רעדען, — האָט ער ווידערהאָלט דאָס מאָל זעהר ווייך. לאָזט מיך פריהער ענטפערען קוירנעל וואַן־גילבערט. נאָך דעם קענט איהר אַלע קומען — אָבער בלויז איינ־

ציגווייז, געדענקט! קיין מאַסען־שפּיעל. דאָ איז ניט קיין פוס־באָל שפּיעל (אַן אַמעריקאַנער שפּיעל, אין וועלכען גאַנץ אָפט ווארפען פיעל מענשען זיך אָן אויף איינעם. — איבערז.).

— וואָס אַנבאַלאַנגט אייך, — האָט ער פאָרטגעזעצט, זיך ווענדענדיג צו קוירנעל וואַן־גילבערט, — האָט איהר ניט גע־ענטפערט אויף קיין זאַך, וואָס איך האָב געזאָגט. איהר האָט בלויז אַרויסגעגעבען עטליכע צומישטע און פאַרשימעלטע באַשטע־טיגונגען וועגען מיין דענקונגס־קוואַליטעט. דאָס, קען זיין, מעג אייך צוניץ קומען אין אייערע געשעפטס־אַנגעלעגענהייטען, אָבער איהר קענט ניט קומען צו מ י ר מיט דעם. איך בין ניט קיין אַרבייטער, מיט'ן היטעל און האַנד, בעטענדיג אייך מיר צו פאַר־גרעסערען מיין געהאַלט, אָדער מיך צו באַשיצען פון דער מאַשין, אויף וועלכער איך אַרבייט. איהר קענט ניט זיין דאָגמאַטיש וועגען אמת, ווען איהר האַנדעלט מיט מיר. לאָזט דאָס איבער פאַר אייערע לוין־שקלאַפען. זיי וועלען ניט וואַגען אייך צו ענט־פערען, ווייל איהר האַלט זייער ברויט און פוטער, זייער לעבען אין אייערע הענד.

וואָס אַנבאַלאַנגט דאָס אומקעהרען זיך צו דער נאַטור, וואָס, ווי איהר זאָגט, איהר האָט געלערנט אין אוניווערזיטעט, נאָך איי־דער איך בין געבוירען געוואָרען, לאָזט מיך אייך אָנצייגען, אַז, ווי עס שיינט, האָט איהר קיין אַנדער זאַך ניט געלערנט פון דאַן אָן. סאָציאַליזם האָט אַזוי פיעל צו טהאָן מיט דעם, ווי העבערע מאַטעמאַטיקס מיט אַ ביבעל־קלאַס. איך האָב אָנגערו־פען אייער קלאַס אונוויסענד, ווען זיי זיינען אויסער דער ספערע פון געשעפטס־אַנגעלעגענהייטען. איהר, מיין העהר, האָט זעהר פיין אילוסטרירט מיין באַהויפּטונג.

דיזע שרעקליכע באַשטראָפונג פון איהר הונדערט טויזענד דאָלאַרדיגען אַדוואָקאַט איז געווען צופיעל פאַר פריילין ברענט־וואודס נערוועו. איהר היסטעריע איז געוואָרען שרעקליך, און מען האָט זי אַ ווייגענדע און לאַכענדע אַרויסגעפיהרט פון צימער.

עס איז געווען בעסער פאַר איהר, ווייל עטוואָס ערגערעס האָט נאָכגעפאָלגט.

— גלויבט מיר ניט אויפ'ן וואָרט, — האָט ערנסט פאַרט־געזעצט, נאָך דעם ווי מען האָט איהר ארויסגעפיהרט. — אייערע אייגענע אויטאָריטעטען וועלען איינשטימיג איבערצייגען, אז איהר זייט אונוויסענד. אייערע געדונגענע טרעגער פון וויסענשאַפט וועלען אייך זאָגען, אז איהר זייט אונגערעכט. געהט אריין צו אייער אונטערטהעניגסטען געהילף־לעהרער פון סאָציאָלאָגיע און פרעגט איהם דעם אונטערשיעד פון רוססאָ'ס טעאָריע פון „אומ־קעהרען זיך צו דער נאַטור" און די סאָציאַליסטישע טעאָריע; פרעגט דעם העכסט־אָרטאָדאָקסישען בורזשואזנעם פּאָליטיקאַ־עקאָ־נאָמיסט און סאָציאָלאָג, זוכט נאָך אין די בלעטער פון יעדען לעהרבוך, וואָס איז געשריבען געוואָרען וועגען דעם געגענשטאַנד, און וואָס געפינט זיך אין אייערע ביבליאָטעקען; און פון זיי אלע וועט איהר קריגען דעם ענטפער, אז עס איז ניטאָ קיין געמיינ־שאַפטליכעם צווישען די צוויי. פאַרקעהרט, דער איינשטימיגער ענטפער וועט זיין, אז דאָס אומקעהרען זיך צו דער נאַטור" און סאָציאַליזם זיינען דער סאַמע היפּוך איינער פון צווייטען. ווי איך זאָג, איהר דאַרפט ניט שטעלען אויף מיין וואָרט. די פאַר־צייכנונג פון אייער אונוויסענהייט געפינט זיך אין אייערע איי־גענע ביכער, אייערע ביכער, וועלכע איהר האָט קיינמאָל ניט געלע־זען. און וואָס אנבאַלאַנגט אייער אונוויסענהייט, זייט איהר א גוטער ביישפּיעל פון אייער קלאַס.

— איהר קענט דעם געזעץ, קוירנעל וואן־גילבערט. איהר ווייסט ווי צו דיענען גרויסע געזעלשאַפטען און צו פאַרגרעסערען זייערע דיווידענדען דורך מאַכען דריידלעך מיט'ן געזעץ. זעהר גוט. האַלט זיך ביי דעם. איהר זייט א צימליך באַוואוסטע פּערזענליכקייט. איהר זיינט א גוטער אדוואָקאַט, אָבער זעהר א שלעכטער היסטאָריקער. איהר ווייסט גאָר ניט פון סאָציאָ־לאָגיע און אייער ביאָלאָגיע איז גלייכצייטיג מיט פּליני'ס.

ביי דעם האָט זיך קוירנעל וואן־גילבערט צוזאַמענגעדרעהט אין

זיין שטוהל. אין צימער איז געווען שטיל. יעדער איינער איז געזעסען ווי פּאראליזירט. אזא מין שרעקליכע באהאנדלונג פונ'ם גרויסען קוירנעל וואן־גילבערט איז ניט געהערט געוואָרען, עס האָט זיך גאָר קיינעם ניט גע'חלום'ט, עס איז געווען אונמעגליך עס צו גלויבען — דער גרויסער קוירנעל וואר־גילבערט, פאר ווע־מען ריכטער האָבען געציטערט, ווען ער האָט זיך אויפגעשטעלט אין געריכט־הויז! נו, ערנסט האָט קיינמאָל קיין רחמנות ניט געהאַט אויף אַ געגנער.

— דאָס איז, נאַטירליך, ניט קיין שאַנדע פאר אייך, — האָט ערנסט געזאָגט. — יעדער מאן צו זיין באשעפטיגונג. איהר האַלט זיך ביי אייערער און איך וועל זיך האַלטען ביי מיינער. איהר האָט זיך ספּעציאַליזירט. ווען עס קומט צו קענטנים פון געזעץ, ווי אַמבעסטען אויסצומיידען דעם געזעץ אָדער צו מאַכען נייע געזעצען פאַר'ן בענעפיט פון גנב'ישע געזעלשאַפטען, דאַרף איך זיך וואַלגערען אינ'ם שטויב פאר אייערע פיס. אָבער ווען עס קומט צו סאָציאָלאָגיע — מיין באשעפטיגונג — דאַרפט איהר זיך לייגען אינ'ם שטויב פאר מיינע פיס. געדענקט עס. געדענקט אויך, אַז אייער געזעץ איז בלויז אַ זאַך פון יעצט, און אַז איהר קענט בלויז אַ זאַך פון יעצט. דעריבער זיינען אייערע דאָגמאַטישע באשטעטיגונגען און געכאַפּטע גענעראַליזאַציאָנען פון היסטאָרישע און סאָציאָלאָגישע זאכען ניט ווערטה אייער אָטעם, וואָס איהר ברענגט אויף זיי.

ערנסט האָט זיך אָפּגעשטעלט פאר אַ קליינער ווייל און האָט איהם אויפמערקזאַם באטראַכט, באַמערקענדיג זיין פינסטער פּנים פאַרדרעהט פון כעס, זיין שוועד־אָטעמדיגע ברוסט, זיין צונויפ־געקאַרטשעטען קערפּער, און זיינע איידעלע ווייסע הענט נערוועז אויפעפענענדיג און פאַרמאַכענדיג זיך.

— נור ווי עס ווייזט אויס, האָט איהר גענוג אָטעם צו פאַר־ברענגען אין ניוועץ און איך וועל אייך געבען אַ געלעגענהייט איהם אויסצוניצען. איך האָב באשולדיגט אייער קלאַס. צייגט מיר, אַז מיין באשולדיגונג איז פאלש. איך האָב אייך אָנגעצייגט דעם

עלענד פונ'ם מאָדערנעם מענשען — דריי מיליאָן קינדער ארביי־טען אין די פאראייניגטע שטאאטען, אָהן וועמעס ארבייט עס וואָלט קיין פּראָפיט ניט מעגליך געווען, און פופצעהן מיליאָן מענ־שען אויסגעהונגערטע, שלעכט־געקליידטע, און מיט נאָך ערגערע וואוינונגען. איך האָב אָנגעציינט, אז דעם היינטיגען מענשענ'ס פּראָדוקצירונגס־קראַפט צוליעב דער אָרגאַניזירונג פון דער געזעל־שאפט און דעם געברויך פון מאשינעריע, איז טויזענד־פאך גרעסער ווי דעם הייהל־מענשענ'ס קראַפט. און איך האָב געזאָגט, אז פון די צוויי פאקטען איז קיין אנדער שלוס ניט מעגליך אויסער דער, אז דער קאפּיטאליסטישער קלאַס האָט שלעכט פארוואלטעט. דאָס איז געווען מיין באשולדיגונג, און איך האָב אייך אויפגעפאָדערט מיר צו ענטפערען אויף דעם. ניין, ניט נור דאָס. איך האָב פאָר־אויסגעזאָגט, אז איהר וועט מיר ניט ענטפערען. ס'בלייבט איבער פאר אייער אָטעם צו פארניכטען מיין פּראָפעצייהונג. איהר האָט אָנגערופען מיין רעדע פאַלש. צייגט די פאַלשקייט, קוירנעל וואן־גילבערט. ענטפערט אויף די באשולדיגונגען, וואָס איך און מיינע פופצעהן הונדערט טויזענד קאמעראדען האָבען געבראכט געגען אייער קלאַס און געגען אייך.

קוירנעל וואל־גילבערט האָט זעהר גיך פארגעסען, אז ער איז געוועזען פּאָרזיצענדער, און אוים העפליכקייט האָט ער געזאָלט ער־לויבען די אַנדערע, וואָס האָבען זיך געמאָלדען ביי איהם צו רעדען. ער האָט זיך גלייך אויפגעשטעלט, און, פארלירענדיג זיין רעדנער־קונסט און באהערשענדע קראַפט, באליידיגט ערנסט'ן פאר זיין דעמאגאָגיע און יוגענד, און ווילד אטאקירענדיג דעם ארבייטער־קלאַס, אָנצייגענדיג דעם ארבייטער'ס אונפעהיגקייט און ווערטה־לאָזיקייט.

— אלס אַן אדוואָקאט איז אייך צום שווערסטען זיך האַל־טען ביים פונקט, פון אַלע מענשען, וואָס איך האָב באגע־געגט, — האָט ערנסט אָנגעפאנגען זיין ענטפער צו דעם נייעם שטראָם פון זידלעריי. — מיין יוגענד האָט גאָר ניט צו טהאָן מיט דעם, וואָס איך האָב ערקלערט. און די ווערטהלאָזיגקייט

פונ'ם ארבייטער־קלאס האט אויך גאר ניט צו טהאן מיט דעם. איך האב אנגעקלאגט דעם קאפיטאליסטישען קלאס אין שלעכטער פארוואלטונג פון דער געזעלשאפט. איהר האט ניט געענטפערט, איהר האט זאגאר ניט געמאכט קיין אנשטרענגונג צו ענטפערען. ווארום? איז דאס וויל איהר האט ניט וואס צו ענטפערען. איהר זייט דאך דער פארקעמפפער פון דער פארזאמלונג. יעדער איינער דא, א חוץ מיך, קוקט אייך אין מויל אריין פאר אן ענטפער. זיי קוקען אייך אין מויל אריין, וויל זיי אליין האבען ניט קיין ענטפער. וואס אנבאלאנגט מיר, ווי איך האב פריהער געזאגט, ווייס איך, אז ניט נור קענט איהר ניט ענטפערען, נור איהר וועט זאגאר ניט פרובירען מיר צו ענטפערען.

— דאס איז אונערטרעגליך! — האט קוירנעל וואן־גילבערט אויסגעשריען. — דאס איז א באליידיגונג!

— אז איהר זאלט ניט ענטפערען, איז אונערטרעגליך, — האט ערנסט געענטפערט. קיין מענש קען זיך ניט פיהלען אינ־טעלעקטועל באליידיגט. באליידיגונג איז א געפיהל־זאך. קומט צו־זיך. גיט מיר אן אינטעלעקטועלען ענטפער צו מיין אינטעלעק־טועלער אנקלאגע, אז דער קאפיטאליסטישער קלאס האט שלעכט פארוואלטעט די געזעלשאפט.

קוירנעל וואן־גילבערט איז געבליבען שטיל, מיט א כמורנעם אויסדרוק אויף זיין פנים, וועלכער ערשיינט אויפ'ן פנים פון א מענשען, וועלכער געפינט עס אונטער זיין ווירדע זיך צו געפינען צוזאמען מיט א בויאן.

— זייט ניט געפאלען ביי זיך, — האט ערנסט געזאגט. — איהר קענט זיך טרויסטען מיט'ן פאקט, דאס קיין איינציגער מיטגליעד פון אייער קלאס האט נאך וועו עס איז געענטפערט אויף דער קלאגע.

ער האט זיך געווענדעט צו די אנדערע מענער, וואס האבען אזוי חשק געהאט צו רעדען:

— און יעצט קומט אייער געלעגענהייט. שיסט פייער, און פארגעסט ניט, אז איך פאדער אייך אויף צו געבען דעם ענטפער, וועלכען קוירנעל וואן־גילבערט האט ניט געקענט געבען.

עס וואָלט געווען אונמעגליך פאַר מיר אָנצושרייבען אַלעס, וואָס ס׳איז געזאָגט געוואָרען אין דער דיסקוסיע. איך האָב פריהער גאָר קיינמאָל ניט באַגריפען, וויפיעל ווערטער עס קענען ארויסגעזאָגט ווערען אין בלויז קורצע דריי שטונדען. יעדענפאַלס, עס איז געווען גלענצענד. וואָס מעהר זיינע געגנער זיינען גע־וואָרען אויפגערעגט, אַלץ מעהר האָט זיי ערנסט אומישנע אויפ־גערייצט. ער האָט באַזעסען די קענטנים פון אַן ענציקלאָפּעדיע, און מיט אַ וואָרט אָדער פראַזע האָט ער געמאַכט צו גאָרנישט זייערע אַרגומענטען. ער האָט אָנגערופען די פּונקטען פון זייערע אונלאָגישע אַרגומענטען. דער איז אַ פאַלשער סילאָגיזם, יענער שלוס האָט קיין צוזאַמענהאַנג ניט מיט׳ן גרונד־געדאַנק, בעת דער צווייטער גרונד־געדאַנק איז געווען באַטריגעריש, ווייל ער האָט כיטרע באַהאַלטען אין זיך דעם שלוס, וועלכען דער אַרגומענטאַטאָר האָט געוואָלט ציהען. דאָס איז געווען אַ טעות, יענעס בלויז אַן השערה, און די אַנדערע באַהויפּטונג, וועלכע איז דער סאַמע היפּוך פון די פעסט־געשטעלטע וואַרהייטען, ווי זיי זיינען גע־דרוקט אין אַלע לעהר־ביכער.

און אַזוי איז דאָס אָנגעגאַנגען. אַ מאָל האָט ער פאַרביטען די שווערד אויף אַ שטיק האָלץ און ער האָט געבראָכען שטיקער פון זייערע געדאַנקען רעכטס און לינקס. און אימער האָט ער פאַרלאַנגט פאַקטען און זיך פאַראויס ענטזאָגט פון צו דיסקוטירען טעאָריען. און זיינע פאַקטען זיינען געווען זייער וואָטערלאָ. ווען זיי האָבען אַטאַקירט דעם אַרבייטער־קלאַס, האָט ער אימער גע־ענטפערט: „דער טאָפּ רופט דעם קעסעל אַן שוואַרץ"; דאָס איז אָבער ניט קיין ענטפער צו דער קלאַגע, „אַז אייער אייגען פּנים איז שמוציג." און צו יעדען פון זיי האָט ער געזאָגט: „וואָרום האָט איהר ניט געענטפערט אויף דער קלאַגע, אַז אייער קלאַס האָט שלעכט פאַרוואַלטעט? איהר האָט גערעדט וועגען אַנדערע זאַכען, נור דאָס האָט איהר ניט געענטפערט. איז דאָס אַזוי, ווייל איהר האָט ניט קיין ענטפער?"

עס איז געווען שוין ביי דער ענדע פון דער דיסקוסיאָן, ווען

הערר וויקסאָן האָט גערעדט. ער איז געווען דער איינציגער, וואָס איז געווען געלאַסען, און ערנסט האָט איהם באהאנדעלט מיט א רעספעקט, וועלכען ער האָט די אנדערע ניט ארויסגעצייגט.

— עס איז ניט נויטיג צו ענטפערען, — האָט הערר וויקסאָן געזאָגט לאנגזאם, באדענקענדיג זיך. — איך האָב אויפמערקזאם נאָכגעפאָלגט די דיסקוסיע מיט שטוינען און עקעל. איהר, מיינע הערען, עקעלט מיך, מיטגליעדער פון מיין קלאַס. איהר האָט זיך אויפגעפיהרט ווי קליינע נארישע חדר־אינגלעך, שוין אָפּגע־רעדט פון אריינפאַלען יענעם אין די רייד און דאָס קנאַקען און טראַסקען פון׳ם געמיינעם פּאָליטיקער. איהר זייט באזיעגט געוואָרען. איהר האָט גערעדט א סך, און אַלץ, וואָס איהר האָט געטהאָן, איז זשומען. איהר האָט געזשומט ווי קאָמארעס ארום א בער. מיינע הערען, אָט דאָרט שטעהט דער בער (ער האָט אָנגעוויזען אויף ערנסט׳ן) און אייער זשומען האָט איהם בלויז געקיצעלט אין די אויערען.

— גלויבט מיר, די לאגע איז א גאַנץ ערנסטע. דער בער האָט אויסגעשטרעקט זיינע לאַפּעס היינט אבענד אונז צו דער־שטיקען. ער האָט געזאָגט, אז עס זיינען דאָ א מיליאָן און א האלב רעוואָלוציאָנערען אין די פאראייניגטע שטאאטען. דאָס איז א פאקט. ער האָט געזאָגט, אז זיי האָבען בדעה אוועקצור־נעהמען פון אונז אונזער רעגיערונג, אונזערע פאַלאַצען און אונזער פּורפּורנעם לוקסוס. אויך דאָס איז א פאקט. אַן אומענדערונג, א גרויסע אומענדערונג קומט אָן אין דער געזעלשאפט; נור גליק־ליכערווייזע, קען זיין עס וועט ניט זיין אזוי ווי דער בער ער־וואַרטעט. דער בער האָט געזאָגט, אז ער וועט אונז צודריקען. ווי אָבער, אז מיר וועלען איהם צודריקען?

דער האלז־כאָרכעל האָט זיך ווידער געלאָזט הערען אין צימער, און איינער האָט צוגעשאָקעלט דעם קאָפּ צום צווייטען מיט צושטימונג און באוואוסט. זייערע פּנים׳ער האָבען אויס־געקוקט הארט. זיי זיינען געווען קעמפּפער. דאָס בין איך געווען זיכער

— אָבער ניט מיט זשומען און מיט צודריקען דעם בער, — האָט הערר וויקסאָן פאַרטגעזעצט קאַלט און אונליידענשאַפטליך. מיר וועלען געהן אויפ׳ן יאַגד נאָכ׳ן בער. מיט וועלען איהם ניט ענטפערען מיט ווערטער. אונזער ענטפער וועט זיין מיט בליי. מיר האָבען די מאַכט. קיינער וועט דאָס ניט אָפּלייקענען. און צוליעב דעם, וואָס מיר האָבען די מאַכט, וועלען מיר אויך בלייבען מיט דער מאַכט.

ער האָט זיך פּלוצים געווענדעט צו ערנסט׳ן. דער מאָמענט איז געווען אַ דראַמאַטישער.

— אָט דאָס איז אונזער ענטפער. מיר האָבען ניט קיין ווערטער צו פאַרלירען. ווען איהר וועט אויסשטרעקען אייערע מעכטיגע הענד צו נעהמען אונזערע פּאַלאַצען און לוקסוס, דאַן וועלען מיר אייך צייגען וואָס מאַכט איז. אינ׳ם גערויש פון קוילען און גראַנאַטען, אינ׳ם קלאַנג פון הארמאַטען וועט אונזער ענטפער זיין באַהאַלטען. (10) מיר וועלען אייך, רעוואָלוציאָנערען, צומאָהלען אונטער אונזערע קנאַפּלען, און מיר וועלען געהן איבער אייערע פּנים׳ער. די וועלט איז אונזערע, מיר זיינען איהרע לאָרדען, און זי וועט בלייבען אונזערע. וואָס אנבאַלאַנגט דעם ארבייטער־קלאַס, איז ער געלעגען אין שמוץ פון אָנפאַנג היס־טאָריע, און איך האָב די היסטאָריע ריכטיג געלעזען, און אין שמוץ וועט ער בלייבען אזוי לאַנג, ווי איך און די מייניגע און די יעניגע, וואָס קומען נאָך אונז, וועלען האָבען די מאַכט. אָט דאָס איז דאָס וואָרט. עס איז דער קעניג פון ווערטער — מאַכט, ניט גאָט, ניט מאַמאָן, נור מאַכט. גיסט עס אייך איבער׳ן צונג, ביז עס וועט אייך אָנהויבען שמערצען. מאַכט!

— איך האָב געקראָגען דעם ענטפער, — האָט ערנסט שטיל געזאָגט. — עס איז דער איינציגער ענטפער, וואָס מען האָט גע־קענט געבען. מאַכט. דאָס איז, וואָס מיר פון דעם ארבייטער־קלאַס פּרעדיגען. מיר ווייסען, און מיר ווייסען דאָס דורך בי־טערע ערפאַהרונגען אז קיין רוף צו גערעכטיגקייט, צו מענש־ליכקייט, קען אייך ווען עס איז ריהרען. אייערע הערצער זיינען

אזוי הארט ווי אייערע קנאפלען, מיט וועלכע איהר טרעט איבער די געזיכטער פון די אָרימע. דארום האָבען מיר אָגיטירט פאר מאכט. מיט דער מאכט פון אונזערע שטימען אין וואהל־טאָג ועלען מיר צונעהמען אייער רעגיערונג פון אייך.

— נו, און ווי איז, אז איהר קריגט א מאיאָריטעט, א גרויסע מאיאָריטעט אין וואהל־טאָג? — האָט הערר וויקסאָן איהם אונ־טערבראָכען. — צום ביישפיעל, אז מיר ענטזאגען זיך אייך איבער־צוגעבען די רעגיערונג נאָך דעם ווי איהר האָט געוואונען ביים שטימקאסטען?

— אויך דאָס האָבען מיר באוואָרענט, — האָט ערנסט גע־ענטפערט, — און מיר וועלען אייך געבען אן ענטפער מיט בליי. מאכט, האָט איהר פראָקלאמירט אלס דעם קעניג פון אלע ווערטער. גאנץ גוט. מאכט זאָל עס זיין. און אין דעם טאָג, וואָס מיר זיעגען ביים שטימקאסטען, און איהר ענטזאגט זיך אונז צו געבען די רעגיערונג, וואָס מיר האָבען אויף א פריעדליכען און קאָנסטי־טוציאָנעלען אופן געוואונען, און איהר פארלאנגט צו וויסען, וואָס מיר וועלען דאַן טהאָן — אין יענעם טאָג, זאָג איך אייך, וועלען מיר ענטפערען, און אין דעם גערויש פון קוילען און גראנאטען און אינ׳ם קלאנג פון הארמאטען וועט אונזער ענטפער זיין גע־קליידעט.

— איהר קענט פון אונזערע הענד זיך ניט אויסדרעהען. עס איז אמת, אז איהר האָט ריכטיג פארשטאנען די היסטאָריע. עס איז אמת, אז דער ארבייטער איז פון אָנפאנג פון דער היסטאָריע געווען אין שמוץ. און עס איז גלייכצייטיג אמת, אז אזוי לאנג ווי איהר און אייעריגע און די, וואָס וועלען קומען נאָך אייך, האָבען די מאכט, וועט דער ארבייטער בלייבען אין שמוץ. איך שטים איין מיט אלעם, וואָס איהר האָט געזאָגט. מאכט וועט זיין דער שיעדענס־ריכטער, אזוי ווי עס איז אימער געווען. עס איז א קאמפף פון קלאסען. פונקט אזוי ווי אייער קלאס האָט ארונטערגעשלעפט די אלטע פעאָדאלע אדעל־קלאס, אזוי וועט אייער קלאס ארונטערגעשלעפט ווערען פון מיין קלאס, דעם אר־

בייטער־קלאַס. אויב איהר וועט לעזען אייער ביאָלאָגיע און סאָציאָלאָגיע מיט אזא קלאָרקייט ווי איהר לעזט די היסטאָריע, וועט איהר זעהן, אז די ענדע, וואָס איך האָב אייך דאָ גע־מאָהלען, איז אונפאַרמיידליך. עס מאַכט קיין אונטערשיעד ניט, צי עס וועט נעהמען איין יאָהר, צעהן אָדער א טויזענד — אייער קלאַס וועט ארונטערגעוואָרפען ווערען. און דאָס וועט געטאָן ווערען דורך מאַכט. מיר פון דעם ארבייטער־קלאַס האָבען דאָס וואָרט אזוי פיעל מאָל איבערגע׳חזר׳ט, אז אונזער גאַנצער מוח איז אָנגעפילט מיט דעם. מאַכט. עס איז א קעניגליך וואָרט.

און אזוי האָט זיך געענדיגט די נאַכט מיט די „פריינד פון וויסענשאַפט“.

זעקסטער קאַפּיטעל

שאַטענס

עס איז געווען אַרום די צייט, ווען מיר האָבען אָנגעהויבען פיהלען אַלערליי כמארעס זיך אָנרוקען אויף אונז. ערנסט האָט שוין לאַנג געדענקט, אַז עס איז ניט קלוג פון מיין פאָטער אויפצונעהמען אין זיין הויז סאָציאַליסטען און ארבייטער־פיהרער, און אויך עפענטליך באַזוכען סאָציאַליסטישע פאַרזאַמלונגען. מיין פאָטער האָט זיך אויסגעלאַכט פון זיין שרעקעדיגקייט. וואָס אַנבאַלאַנגט מיר, האָב איך זעהר פיעל געלערנט פון מיין קענטשאַפט מיט די ארבייטער־פיהרער און דענקער. איך האָב געזעהן די צווייטע זייט פון׳ם מעדאַל. איך בין געווען ענטציקט פון דער זעלבסטלאָזיגקייט און דעם הויכען אידעאַליזם, וואָס איך האָב ביי זיי אויסגעפונען, כאָטש איך האָב זיך ווירקליך געשראָקען פאַר די גרויסע וויסענשאַפטליכע און פילאָזאָפישע ליטעראַטור פון סאָציאַליזם. איך האָב געלערנט שנעל גענוג אום צו באַגרייפען די געפאַהר פון אונזער לאַגע.

עס זיינען געווען גענוג וואָרנונגען, נור איך האָב זיי קיין אויפמערקזאַמקייט ניט געשענקט. צום ביישפּיעל, פרוי פּערטאָנווייט און פרוי וויקסאָן האָבען געהאַט אַ גרויסען איינפלוס אין דער הויכער געזעלשאַפט פון דער אוניווערזיטעט־שטאָדט, און פון זיי האָט עס געשטאַמט, אַז איך בין אַ חוצפּה׳דיגע יונגע פרוי מיט אַ שלעכטער נייגונג זיך אריינצומישען אין יענעמ׳ס געשעפטען. דאָס האָב איך באַטראַכט אַלס נאַטירליך, באַרעכענענדיג מיין אויספאָרשונג אין דעם פאַל פון דזשעקסאָן׳ס אָרעם.

נור איך האָב ניט ריכטיג אָפּגעשאַצט די ווירקונג פון אַזאַ מיינונג פון אַזעלכע צוויי מעכטיגע געזעלשאַפטס־ריעזען.

אמת, איך האָב באַמערקט אַ מין דערווייטערונג פון מיר פון דער זייט פון מיינע פריינד, נור דאָס, האָב איך געדענקט, איז געווען צוליעב זייער אונצופריעדענהייט מיט מיין שידוך מיט ערנסט'ן. ערשט אַ שטיקעל צייט נאָכדעם האָט ערנסט מיר אָנגעציינגט, אַז די אַלגעמיינע האַלטונג פון מיין קלאַס איז געווען עטוואָס מעהר ווי אַ צופאַל, נור אַז געהיימע שפּרוזינעס האָבען פאַראורזאַכט דעם באָיקאָט געגען מיר.

— דו האָסט געעפענט דיין הויז צו אַ שונא פון דיין קלאַס, — האָט ער געזאָגט, — און ניט נור דאָס, נור דו האָסט איהם אויך געגעבען דיין ליעבע, דיך זעלבסט. דאָס מיינט, אַז דו האָסט פאַרראַטהען דיין קלאַס. רעד דיר נור ניט איין, אַז דו וועסט זיך אויסדרעהען אונבאַשטראָפט.

נור, נאָך איידער דאָס איז פאָרגעקומען. מיין פאָטער געקומען אַהיים איין נאָכמיטאָג. ערנסט איז דאַן געווען ביי אונז, און מיר האָבען געקענט זעהן, אַז מיין פאָטער איז געווען בייז — פילאָזאָפיש בייז. ער איז זעהר זעלטען געווען ערנסט אין כעס; נור אַ ביסעל קאָנטראָלירטען כעס פלעגט ער זיך ערלויבען. ער פלעגט עס אָנרופען אַ שטאַרקונגס־מיטעל. און מיר האָבען געקענט זעהן, אַז ער האָט דעם שטאַרקונגס־מיטעל יעצט נור־וואָס איינגענומען.

— ווי געפעלט עס אייך? — האָט ער געפרעגט. — איך האָב נור וואָס געהאַט מיטאָג ביי ווילקאָקס.

ווילקאָקס איז געווען דער באַיאָהרענטער פּרעזידענט פונ'ם אוניווערזיטעט, וועמעס אויסגעוועפּטער פאַרשטאַנד איז געווען אָנגעפּיקעט מיט געדאַנקען, וואָס זיינען געווען יונג אין 1870, און וועלכע ער האָט פון דאַן אָן ניט געפונען פאַר נויטיג צו ענדערען.

— איך בין איינגעלאַדען געוואָרען, — האָט מיין פאָטער ערקלערט. — מען האָט געשיקט נאָך מיר.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט. און מיר האָבען געוואַרט.

— אָה, עס איז געטהאָן געוואָרען אויף אַ פיינעם אופן, דאָס איז אמת, נור ער האָט מיך גע׳מוסר׳ט. מיך! און פון דעם אַלטען עובר בטל!

— איך קען וועטען, אַז איך וויים, פאַרוואָס ער האָט אייך גע׳מוסר׳ט, — האָט ערנסט געזאָגט.

— איהר וועט ניט טרעפען אין דריי מייל, — האָט מיין פאָטער געלאַכט.

— איין מייל וועט זיין גענוג, — האָט ערנסט געענטפערט.

— און איך וועל ניט טרעפען. איך ציה בלויז שליסע. מען האָט אייך גע׳מוסר׳ט פאַר אייער פּריוואַטען אויפפיהר.

— אמת, — האָט מיין פאָטער אויסגעשריען, — ווי אזוי האָט איהר עס געטראָפען?

— איך האָב געוואוסט, אַז עס וועט קומען צו דעם. איך האָב אייך דאָך שוין פריהער געוואָרענט.

— יאָ, איהר האָט עס טאַקי געטהאָן, — האָט מיין פאָטער גערעדט מעהר צו זיך אַליין, — נור איך האָב עס מיר ניט גע־קענט גלויבען. יעדענפאַלס איז דאָס מיט איין שטאַרקען באַוויז מעהר פאַר מיין בוך.

— עס איז נאָך גאָרניט אין פאַרגלייך מיט דעם, וואָס וועט ערשט קומען, — האָט ערנסט ווייטער געזאָגט. — אויב איהר וועט אָנהאַלטען אויפצונעהמען סאָציאַליסטען, אַלערליי סאָרטען ראַדיקאַלען, מיך אַריינגערעכענט, אין אייער הויז.

— פּונקט וואָס דער אַלטער ווילקאָקס האָט געזאָגט. אַ ווי אונערוואַרטעט דאָס איז געוועזן פאַר מיר! ער האָט געזאָגט, אַז עס איז זעהר אַ שלעכטער געשמאַק, דורכאויס אונניצליך און ניט אין איינקלאַנג מיט די טראַדיציעס פון אוניווערזיטעט. ער האָט נאָך פיעלעס גערעדט אזוי אונקלאָר. דאַן האָב איך איהם ניט געקענט מאַכען מיר אַנווייזען איין באַשטימטען פאַל. איך האָב איהם געמאַכט זיך פיהלען גאַנץ אונבאַקוועם, און אַלעס, וואָס ער האָט געקענט טהאָן, איז איבערצו׳חזר׳ן און איבערקייען דאָס זעלבע און ווי הויך ער שעצט און עהרט מיך, און די גאַנצע

וועלט עהרט מיך אַלס אַ וויסענשאַפטס־מאַן. עס איז איהם ניט געווען זעהר אַנגענעהם עס צו טהאָן. איך האָב געקענט זעהן, אַז ער האָט עס ניט זעהר גערן געטהאָן.

— ער האָט ניט געהאַנדעלט לויט זיין פרייען ווילען, — האָט ערנסט געזאָגט. — די פּוס־קייט ווערט ניט אימער געטראָגען מיט חשק.

— יאָ, אַזוי פיעל האָב איך אַרויסגעקראָגען פון איהם. ער האָט געזאָגט, אַז דער אוניווערזיטעט נויטיגט זיך אין זעהר פיעל געלד, דאָס יאָהר מעהר, וויפיעל דער שטאַאַט איז וויליג בייצו־שטייערען; און אַז דאָס געלד מוז קומען פון רייכע פּערזאָנען, וועלכע ווילען ניט ליידען, אַז דער אוניווערזיטעט זאָל זיך אָוועק־קעהרען פון זיין הויכען אידעאַל פון שטילע פאָרשונגען אויפ'ן געביעט פון וויסענשאַפט. ווען איך האָב פּראָבירט איהם צודריקען צו דער וואַנד מיט מיין פראַגע: וואָס האָט מיין פּריוואַט־לעבען צו טהאָן מיט'ן אוניווערזיטעט'ס אָפּקעהרען זיך פון זיינע הויכע אידעאַלען, האָט ער מיר אָנגעבאָטען אַן אָברוה אויף צוויי יאָהר מיט פולען געהאַלט, אין אייראָפּאַ. נאַטירליך, אונטער די אומ־שטענדען, האָב איך דאָס ניט געקענט אָננעהמען.

— עס וואָלט געווען פיעל בעסער, ווען איהר וואָלט עס יאָ געווען אָנגענומען, — האָט ערנסט כמורנע געזאָגט.

— עס איז געווען כאבאר, — האָט מיין פאָטער פּראָטעס־טירט; און ערנסט האָט צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— דער בעטלער האָט אויך געזאָגט, אַז מען האָט גערעדט, מענשען האָבען גערעדט צווישען זיך, וועגען מיין טאָכטער, וואָס ווייזט זיך אין דער עפענטליכקייט מיט אַזאַ בעוואוסטען פּערזאָן, ווי איהר, און אַז אויך דאָס איז ניט אין איינקלאַנג מיט דעם אוניווערזיטעט'ס ווירדע. ניט דאָס איז ער, חלילה, דאַגעגען — אָה, ניין, חלילה וחס נור מענשען ריידען און איך דאַרף שוין אַליין פאַרשטעהן.

ערנסט האָט זיך איבערלעגט אַ פּאָר מינוט, און האָט געזאָגט מיט אַ בייזקייט אין זיין פּנים:

— הינטער דעם שטעקט עטוואָס מעהר, ווי דער אוניווערזי־טעט־אידעאַל. אימיצער האָט עס אָנגעשטעלט דעם פּרעזידענט ווילקאָקס.

— דענקט איהר אַזוי? — האָט מיין פאָטער געפרעגט, און זיין פּנים האָט אַרויסגעצייגט מעהר אינטערעס ווי מורא.

— הלואי וואָלט איך געקענט אייך איבערגעבען דעם באַגריף, וואָס בילדעט זיך יעצט אין מיין מוח, — האָט ערנסט געזאָגט. — קיינמאָל נאָך אין דער וועלט'ס געשיכטע, איז די געזעלשאַפט ניט געווען אין אַזאַ לאַגע, ווי יעצט. די שנעלע ענדערונגען אין אונזער אינדוסטריעלער סיסטעם פּאַראורזאַכען פּונקט אַזעלכע שנעלע ענ־דערונגען אין אונזער רעליגיעזער, פּאָליטישער און סאָציאַלער וועלט. אַ שרעקליכע רעוואָלוציע געהט אָן אין די נערווען פון דער געזעלשאַפט. איך קען די זאַכען קוים זעהן. נור זיי זיינען דאָ אין דער לופט, אָט יעצט, היינט. איך קען פיהלען זייער ערשיינען — זאַכען גרויסע, אונבאַשטימטע און שרעקליכע. איך שוידער, ווען איך באַרעכען, אין וואָס די זאַכען קענען זיך קריס־טאַליזירען. איהר האָט געהערט ווויקסאָן'ס רעדע יענעם אַבענד. אונטער אַלעם, וואָס ער האָט געזאָגט, זיינען געווען די זעלבע נאָמענלאָזע, פאָרמלאָזע זאַכען, וואָס איך פיהל.

— איהר מיינט...? — האָט מיין פאָטער אָנגעהויבען, און דאַן זיך אָפּגעשטעלט.

— איך מיין, אַז עס איז דאָ אַ שאָטען פון עטוואָס קאָלאָ־סאַלעס און דראָהענדעס, וואָס פאַנגט שוין יעצט אָן אַרומצונעהמען דאָס לאַנד. רופט עס אָן דעם שאָטען פון אַן אָליגאַרכיע, אויב איהר ווילט; דאָס איז דאָס וויניגסטע, וואָס איך וואָג זיך משער צו זיין. וואָס דער כאַראַקטער פון דעם וועט זיין, ענטזאָג איך זיך זאָגאַר פאָרצושטעלען. (1) נור וואָס איך האָב געוואָלט זאָגען איז, נעמליך: איהר זייט אין אַ געפעהרליכער לאַגע — אַ גע־פאַהר, וואָס מיין אייגענע שרעק מאַכט נאָך פיעל גרעסער, ווייל איך קען ניט מעסטען די גרויסקייט פון איהר. נעהמט מיין ראַטה און נעהמט אָן דעם פאָרשלאַג פון ווילקאָקס.

— אָבער דאָס וועט דאָך זיין א פייגהייט, — האָט מיין פאָטער פראָטעסטירט.

— ניין, איהר זייט אַן אַלטער מאַן. איהר האָט געטהאָן אייער ארבייט אין דער וועלט, און א וויכטיגע ארבייט. לאָזט איבער די מלחמה צו דער יוגענד. מיר, יונגע לייט, האָבען נאָך אונזער ארבייט אויפצוטהאָן. עווים וועט שטעהן ביי מיין זייט אין אַלץ, וואָס ס'וועט פּאַרקומען. זי וועט אייך רעפּרעזענטירען אין די פאָדערשטע רייהען פון דער מלחמה.

— אָבער זיי קענען מיר קיין שלעכטס ניט טהאָן, — האָט מיין פאָטער אויסגעזעצט. — א דאנק גאָט, איך בין אונאבהענגיג. איך פאַרזיכער אייך, דאָס איך וויים די שרעקליכע פאַרפאָלגונגען, וואָס זיי קענען אָנפיהרען געגען א פראָפעסאָר צוליעב מיינע פאַרדיענסטען. איך קען זיך גאַנץ גוט באגעהן בלויז מיט מיין איינקונפט, און דאָס געהאַלט איז די איינציגע זאַך, וואָס זיי קענען צונעהמען פון מיר.

— אָבער איהר באגרייפט ניט ריכטיג, — האָט ערנסט געענטפערט. — אויב אַלעס, פאַר וואָס איך שרעק זיך, איז טאַקי אזוי, קען אייער פּריוואַטער איינקונפט, זאָגאַר אייער קרן, צוגענומען ווערען פון אייך אזוי לייכט ווי אייער געהאַלט.

מיין פאָטער האָט געשוויגען עטליכע מינוטען. ער האָט זיך טיעף פאַרטראַכט, און איך האָב געקענט זעהן די ליניען פון ענטשלאָסענהייט פאַרמירענדיג זיך אין זיין געזיכט. צום ענדע האָט ער געזאָגט:

— איך וועל ניט אָננעהמען דעם פאָרשלאַג. — ער האָט זיך ווידער אָפּגעשטעלט. — איך וועל אָנגעהן מיט מיין בוך. (2) איהר קענט האָבען א טעות, נור צי איהר האָט א טעות, צי ניט, איך וועל בלייבען אויף מיין פאָסטען.

— גוט, — האָט ערנסט געזאָגט, — איהר לאָזט זיך אויפ'ן זעלבען וועג, וואָס בישאָפּ מאָרהויז געהט, און איהר וועט האָבען דיזעלבע נידערלאַגע: „איהר וועט ביידע זיין פּראָלעטאַריער, איידער איהר וועט פאַרטיג ווערען.“

דער געשפּרעך האָט זיך יעצט אומגעווענדעט אויפ'ן בישאָפּ, און מיר האָבען גע'פּועל'ט ביי ערנסט'ן, ער זאָל אונז דערצעהלען וואָס ער האָט געטהאָן מיט איהם.

— זיין נשמה איז קראַנק פון דער רייזע דורכ'ן גיהנום, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט. איך האָב איהם דורכגעפיהרט דורך די היימען פון איינינע פאַבריק־אַרבייטער. איך האָב איהם געוויזען די מענשליכע קרבנות, וואָס זיינען אוועקגעשליידערט געוואָרען אָן א זייט פון דער אינדוסטריעלער מאַשין, און ער האָט זיך צוגע־הערט צו זייערע לעבענס־געשיכטען. איך האָב איהם דורכגעפיהרט דורך די געמיינע נאַכבאַרשאַפט פון סאַן־פראַנציסקאָ, און אין שכרות, פּראָסטיטוציע און פאַרברעכען האָט ער אויסגעפונען א פיעל טיעפערע אורזאַך, ווי געבוירענע פאַרדאָרבענהייט. ער איז זעהר קראַנק, און וואָס איז נאָך ערגער, איך קען איהם ניט קאָנ־טראָלירען. ער איז צו גוט, ער איז צופיעל געריהרט געוואָרען. און ווי געוועהנליך, איז ער אונפּראַקטיש. זיין מוח פליהט איהם מיט אַלערליי איינרעדענישען און ער פּלאַנט א מיסיאָנערען־אַר־בייט צווישען די קולטיווירטע. ער פיהלט עס, אַלס זיין פליכט אויפצולעבען דעם פאַרצייטיגען גייסט פון דער קירך און צו טראָגען איהר מיטטיילונג צו די רייכע. ער איז צופיעל אָנגעשטרענגט. ער וועט ווען־עס־איז אויספּלאַצען, און דאַן וועט קומען א צוזאַ־מענשטויס. וואָס פאַר א פאָרם דאָס וועט אָננעהמען, קען איך זאָגאַר ניט טרעפען. ער באַזיצט א לויטערען, ערהאַבענעם גייסט, נור ער איז צו אונפּראַקטיש. ער איז אויסער מיין קאָנטראָל. איך קען איהם ניט האַלטען אויף דער ערד. און דורך דער לופט איילט ער צו זיין צוזאַמענברוך. און נאָך דעם וועט קומען זיין קרייציגונג. אַזעלכע הויכע גייסטער זיינען ווי געוואונשען פאַר קרייציגונגען.

— און דו? — האָב איך געפרעגט; און אונטער מיין שמייכעל האָט זיך געפיהלט די ערנסטקייט פון אַנגסט, פון ליעבע.

— ניין, ניט איך, — האָט ער געלאַכט. — מיך וועט מען אפשר הינריכטען, אָדער אין געהיים מאָרדען, אָבער מיך וועט

מען קיינמאָל ניט קרייציגען. איך שטעה דאָ פעסט אויף דער ערד.

— אָבער, ווארום פאַראורזאַכסטו די קרייציגונג פונ'ם בישאָפּ? — האָב איך געפרעגט. — דו וועסט דאָך ניט אָפּלייקענען, אַז דו ביזט שולדיג אין דעם.

— ווארום זאָל איך לאָזען אַ צופּריעדענעם זיך פיהלען גליקליך, ווען אַזוי פיעל מיליאָנען געפינען זיך אין דער העכסטער נויט? — האָט ער פון זיין זייט געפרעגט.

— דאַן ווארום האָסטו געראַטהען מיין פאָטער אַנצונעהמען דעם פאָרשלאָג אַוועקצופאָהרען?

— ווייל איך בין ניט אַ געלייטערטער, ערהאַבענער גייסט, — איז געוועזן דער ענטפער. — ווייל איך בין סאָליד און עגאָאיסטיש, ווייל איך ליעב דיך, און פונקט, ווי די פאַרצייטיגע רות, זיינען דיינע אויך מיינע. וואָס אַנבאַלאַנגט דעם בישאָפּ, האָט ער ניט קיין טעכטער. אויסער דעם אָט ווי וועניג גוטס ער וועט ניט טהאָן, וועט זיין קלענקער, אונבאַדייטענדער פישטשען טהאָן עטוואָס גוטעס פאַר דער רעוואָלוציע, און יעדע ביסעל האָט אַ ווערטה.

איך האָב ניט געקענט איינשטימען מיט ערנסט'ן. איך האָב זעהר גוט געוואוסט דעם בישאָפּ'ס נאָבעלען כאַראַקטער, און איך האָב מיר ניט געקענט פאָרשטעלען, אַז ווען ער וועט אויפהויבען זיין שטימע פאַר גערעכטיגקייט, וועט עס זיין ניט מעהר, ווי אַ קליינער אונבאַדייטענדער פישטשען. נור איך בין נאָך ניט געוועזן אַזוי באַהאַוונט אין די טרוקענע טרויעריגע פאַקטען פון לעבען, ווי ערנסט איז געוועזן. ער האָט זעהר קלאָר פאָראויסגעזעהן די נוצלאָזיגקייט פונ'ם בישאָפּ'ס ערהאַבענעם גייסט, פונקט ווי די ווייטערדיגע פּאַסירונגען האָבען עס מיר שנעל געוויזען.

עס איז געוועזן בלויז אַ קורצע צייט נאָכדעם, ווען ערנסט האָט מיר דערצעהלט, אַלס אַן אינטערעסאַנטע נייעס, אַז די רעגיערונג האָט איהם אָנגעבאָטען די שטעלע אַלס דער קאָמישיאָנער פון ארבייט פון די פאַראייניגטע שטאַאטען. איך האָב זיך גע־

פיהלט גליקליך. דאָס געהאַלט איז געווען אַ גרויסע, און עס וואָלט פאַרזיכערט אונזער הייראַטה. און דאַן איז דאָס זיכער געווען אַן אנגענעהמענע סאָרט ארבייט פאַר ערנסט'ן, און נאָך מעהר, מיין שטאָלצירען מיט איהם האָט מיך געמאַכט באַגריסען די אָנגעבאָטענע שטעלע, אלס אַן אנערקענונג פון זיינע פעהיגקייטען.

דאַן האָב איך באַמערקט אַ גלאַנץ אין זיינע אויגען. ער האָט געלאַכט פון מיר.

— דו האָסט ניט בדעה צו... צו ענטזאַגען? — האָב איך געשטאַמעלט.

— עס איז אַ סאָרט כאַבאַר, — האָט ער געזאָגט. הינטער דעם שטעקט די פיינע האַנד פון וויקסאָנ'ען, און הינטער איהם שטעהן נאָך גרעסערע מענער פון איהם. עס איז אַן אַלטער שפּיצעל, אַלט ווי דער קלאַסענקאַמפּף זעלבסט — אוועקצו'גנב'ענען די קאַפּיטאַנען פון דער ארבייטער־אַרמעע. אָרימע, באַטריגענע ארבייטער! אויב איהר וואָלט נור געוואוסט וויפיעל פון אייערע פיהרער עס זיינען געקויפט געוואָרען אויף אַזאַ מין אופן אין דער פאַרגאַנגענהייט! עס קאָסט ביליגער, אַזוי פיעל ביליגער, אונטערצוקויפען אַ גענעראַל, איידער צו קעמפּפען געגען איהם מיט זיין גאַנצער אַרמעע. עס זיינען געווען — אָבער איך וועל ניט אָנרופען קיין נעמען. איך בין גענוג ערביטערט וועגען דעם. טייערע נשמה מיינע, איך בין אַן ארבייטער־קאַפּיטאַן. איך קען זיך ניט פאַרקויפען. אויב ניט אַן אַנדער אורזאַך, וועט דער אַנדענקען פון מיין אָרימען פאָטער און ווי ער האָט געאַרבייט מיך אָפּהאַלטען דערפון.

טרערען האָבען זיך געוויזען אין זיינע אויגען, אָט פון דעם גרויסען העלד מיינעם. ער האָט קיינמאָל ניט געקענט פאַרגעבען די ענטוויקלונג פון זיין פאָטער — די שמוציגע ליגענס און די קליינינקע גנבות, וואָס ער איז געווען געצווינגען צו טהאָן, אום צו פאַרשאַפען ברויט פאַר זיינע קינדער.

— מיין פאָטער איז געווען אַ גוטער מענש, — האָט ערנסט מיר איינמאָל געזאָגט. — זיין גייסט איז געווען גוט און דאָך

פאַרקריפּעלט, צוקאַליעטשעט, און טעמפּ דורך דער ברוטאַליטעט פון זיין אַרט לעבען. זיינע באַלעבאַטים האָבען איהם געמאַכט פאַר אַ דערשלאָגענע בעסטיע, אַ כיטרע בעסטיע. ער וואָלט באַדאַרפט לעבען נאָך היינטיגען טאָג, ווי דיין פאָטער. ער האָט געהאַט אַ שטאַרקען קערפּער. נור די מאַשין האָט איהם אריינגעכאַפּט און איהם פאַרמוטשעט צום טוידט — פאַר פּראָפיט. טהו נור אַ טראַכט וועגען דעם — פאַר פּראָפיט. זיין בלוט איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין אַ וויין־מיטאָג, אָדער אַן אונבאַדייטענד שטיקעל ציערונג, אָדער אַן אַנדערע, זינלאָזע שווינעריי פון די פּאַראַזיטישע פּוסטראָון־פּאַסטניקעס, די ליידיג־געהענדיגע רייכע, זיינע באַלעבאַטים, די בעסטיעס, די בעסטיעס.

זיבעטער קאַפּיטעל.

דעם בישאָפּ׳ס חלום

„דער בישאָפּ איז ארויס פון מיין רשות", האָט ערנסט גע־שריבען צו מיר. „ער איז אין דער לופטען. היינט אבענד געהט ער אָנפאַנגען צו פאַררוכטען אונזער מיזעראַבלע וועלט. ער געהט זיי דערלאַנגען זיין דרשה. ער האָט עס מיר אַליין געזאָגט. און איך קען איהם ניט צוריקהאַלטען. היינט אבענד איז דער פאָרזי־צענדער פון דער י. פ. ה. (1) און ער וועט אין זיין פאָררעדע אַלס פאָרזיצענדער זיי ארויסזאָגען אַלעס, וואָס ער האָט אויפ׳ן הארצען.

„אפשר וואָלט מעגליך געווען, איך זאָל דיך מיטנעהמען אהין, אום דו זאָלסט איהם הערען? נאַטירליך. וועט עס זיין נוצלאָז. דיין הארץ וועט געבראָכען ווערען — אויך זיין הארץ וועט גע־בראָכען ווערען. נור פאַר דיר וועט עס זיין אַן אויסגעצייכענטע באַשיינפּערליכע לעהרע. דו ווייסט, טייערע מיינע, ווי שטאָלץ איך בין, וואָס דו ליעבסט מיך. און איבער דעם וויל איך, אַז דו זאָלסט וויסען מיין פולען ווערט, איך וויל מכפר זיין אין דיינע אויגען, אַ ביסעל אויף מיין אונווירדיגקייט. און אזוי איז דאָס שוין, דאָס מיין גאוה פאַרלאַנגט עס, אַז דו זאָלסט וויסען, אַז מיין אַרט דענקען איז ריכטיג. מיינע מיינונגען וועגען דעם זיינען זעהר גרויזאַם; די נוצלאָזיגקייט פון אַזאַ נאָבעלער פּערזאָן ווי דער בישאָפּ, וועט דיר צייגען די נויטווענדיגקייט פון אַזאַ גרוי־

זאַמקייט. טאָ קומט היינט אבענד. כאָטש די אבענד'ס פּאַ־סירונגען װעלען זיין גאַנץ טרויעריגע, דאָך פיהל איך, אז צוליעב דעם װעסטו װערען נאָך פיעל נעהנטער צו מיר."

די י. פּ. ה. האָט געהאַלטען איהר קאָנװענשאָן יענע נאכט אין סאַן־פראַנציסקאָ. (2) די קאָנװענשאָן איז בארופען געװאָרען צו פארהאַנדלען די פראַגע פון עפענטליכע פאַרברעכענס און די מיטלען פאר דעם. בישאָפּ מאָרהויז איז געװען פּאָרזיצענדער. ער האָט אויסגעקוקט זעהר נערװעז, זיצענדיג אויף דער פּלאַטפּאָרמע, און איך האָב געקענט זעהן, װי אָנגעשטרענגט ער איז געװען. ביי זיין זייט זיינען געזעסען בישאָפּ דיקינסאָן, ה. ה. דזשאָונס, דער עלטסטער פון'ם עטהישען דעפּארטמענט אין דעם קאַליפאָרניער אוניװערזיטעט; פרוי א. װ. הוירד, די גרויסע צדקה־אָרגאַניזאַ־טאָרין; פיליפּ װאָרד, דער גרויסער פילאַנטראָפּ, און פיעל קלע־נערע לייטענדע גייסטער אויפ'ן געביעט פון מאָראַל און צדקה. בישאָפּ מאָרהויז האָט זיך אויפגעשטעלט און האָט פּלוצים אָנ־געפאַנגען:

„איך בין געזעסען אין אן עקיפּאַזש, פאָהרענדיג דורך די גאַסען. עס איז געװען ביינאַכט. יעדע װיילע האָב איך ארויס־געקוקט דורך די פענסטערלעך, און פּלוצים האָבען זיך מיינע אויגען געעפענט, און איך האָב געזעהן זאכען, װי זיי זיינען אין דער װירקליכקייט. צום אָנפאַנג האָב איך פארשטעלט מיינע אויגען מיט די הענד, אום ניט צו זעהן די שרעקליכע סצענען, און דאַן אין דער פינסטער, איז געקומען די פראַגע: װאָס בלייבט צו טהאָן? עטװאָס שפּעטער איז די פראַגע געקומען אין אן אנדע־פאָרם: װאָס װאָלט יעזוס געטהאָן? און מיט דער פראַגע האָט עס אויסגעװיזען, װי א שטאַרקע ליכטיגקייט האָט אָנגעפילט דאָס פּלאַץ און איך האָב געזעהן מיין פליכט אזוי קלאָר, װי די זון, פונקט װי שאול האָט געזעהן זיין פליכט אויף זיין װעג קיין דמשק.

„איך האָב אָפּגעשטעלט דעם עקיפּאַזש, האָב ארויסגעשטיגען, און נאָך א פּאָר מינוטען רעדען מיט זיי, האָב איך איבערגערעדט צװיי גאַסען־פרויען, זיי זאָלען מיטפאָהרען אין מיין עקיפּאַזש.

אויב יעזוס איז געווען גערעכט, דאַן זיינען די צוויי אונגליקליכע מיינע שוועסטער. און די איינציגע האָפנונג פאַר זייער ערלעזונג איז געווען מיין ליעבע און צערטליכקייט.

„איך וואוין אין איינעם פון די שעהנסטע געגענדען אין סאַן־פראַנציסקאָ. די הויז, אין וועלכע איך וואוין, קאָסט הונדערט טויזענד דאָלאַר, און די אויסשטאַטונג ביכער און קונסטווערק קאָסטען נאָך אַ מאָל אַזוי פיעל, אויב ניט מעהר. דאָס איז אַ פּאַלאַץ, אין וועלכען עס געפינען זיך פיעל דיענער. איך האָב קיינמאָל ניט געוואוסט צו וואָס פּאַלאַצען זיינען גוט. אָבער יעצט וויים איך. איך האָב גענומען די צוויי פרויען פון דער גאַס אין מיין פּאַלאַץ, און זיי וועלען וואוינען מיט מיר צוזאַמען. איך האָף אָנצופילען יעדעס צימער אין מיין פּאַלאַץ מיט אַזעלכע שוועסטער, ווי זיי זיינען.״

די פאַרזאַמעלטע זיינען געוואָרען אַלץ מעהר און מעהר אונ־רוהיג, און די פּנים׳ער פון די, וואָס זיינען געזעסען אויפ׳ן פּלאַט־פאָרמע, האָבען ארויסגעוויזען מעהר און מעהר פאַרדרוס און אי־בעררַאשונג. און ביי דעם פּונקט האָט זיך בישאָפּ דיקינסאָן אויפגעהויבען פון זיין פּלאַץ און מיט אַן אויסדרוק פון עקעל אויף זיין פּנים, איז ער אַראָפּ פון פּלאַטפאָרם און האָט פאַרלאָזען דעם זאַל. נור בישאָפּ מאָרהויז, פאַרגעסענדיג אַלעמען, זיינע אויגען פאַרנומען מיט זיין פאַנטאַסטישער ערשיינונג, האָט פאָרטגעזעצט:

„אָה, שוועסטער און ברידער, אין אַזאַ האַנדלונג געפין איך די לעזונג פון אַלע מיינע שווערע פּראָבלעמען. איך האָב ניט גע־וואוסט צו וואָס עקיפּאַזשען זיינען געמאַכט, נור יעצט וויים איך. זיי זיינען געמאַכט צו פיהרען אין זיי די שוואַכע, די קראַנקע און די אַלטע; זיי זיינען געמאַכט צו צייגען עהרע צו יענע, וואָס האָבען זאָגאַר פאַרלוירען דעם אינסטינקט פון בושה.

„איך האָב ניט געוואוסט צו וואָס פּאַלאַצען זיינען געבויט; אָבער יעצט האָב איך געפונען אַ נוץ פאַר זיי. די קירכען־פּאַלאַ־צען דאַרפען זיין האָספּיטעלער און ערציהונגס־אַנשטאַלטען פאַר די

יעניגע, וואָס זיינען געפאַלען אין וועג און האַלטען ביים אונטער־געהן.״

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף א לאַנגער ווייל, און עס איז געווען צו באַמערקען, אַז ער איז באַזיעגט פון זיינע געדאַנקען, און זעהר נערוועז ווי צום בעסטען זיי אויסצודריקען.

„איך בין ניט פעהיג, טייערע ברידער, אייך צו זאָגען עטוואָס וועגען מאָראַל. איך האָב געלעבט אין שאַנד און היפּאָקריטסטוואָ צו לאַנג, אום איך זאָל קענען העלפען אַנדערע; נור מיין האַנדלונג מיט די פרויען, מיינע שוועסטער, צייגט מיר, אַז עס איז לייכט אויסצוגעפינען דעם בעסערען וועג. צו די יעניגע, וואָס גלויבען אין יעזוס׳ען און זיינע לעהרען, קען קיין אַנדער באַציהונג ניט זיין צווישען מענש און מענש, ווי די באַציהונג פון ליעבע. ליעבע זעלבסט איז שטאַרקער פון זינד — שטאַרקער פונ׳ם טוידט. דאַ־רום זאָג איך צו די רייכע צווישען אייך, דאָס עס איז זייער פליכט צו טהאָן, וואָס איך האָב געטהאָן און וואָס איך טהו יעצט. זאָל יעדער איינער פון אייך, וואָס איז רייך געגוג, אריינגעהמען אין זיין הויז א וועלכען עס איז גנב און איהם באַהאַנדלען ווי זיין ברודער; וועלכער עס איז אונגליקליכע און איהר באַהאַנדלען ווי זיין שוועסטער, און סאַן־פראַנציסקאָ וועט זיך ניט נויטיגען אין א פּאָליציי און קיינע ריכטער; די טורמעס וועלען פאַרוואַנדעלט ווערען אין האָספּיטעלער, און דער קרימינאַל און זיינע פאַרברע־כענס וועלען פאַרשווינדען.

„מיר מוזען אוועקגעבען זיך זעלבסט און ניט אונזער געלד. מיר מוזען טהאָן ווי קריסטוס האָט געטהאָן; אָט דאָס איז די אויפגאַבע פון דער קירך היינט. מיר האָבען אוועקגעבלאָנדזשעט ווייט פון יעזוס׳עס לעהרען. מיר זיינען אריינגעטהאָן אין אונ־זערע פלייש־טעפּ. מיר האָבען אוועקגעשטעלט מאַמאָן אויפ׳ן פּלאַץ פון קריסטוס. איך האָב מיט מיר א פּאָעמא, וואָס דער־צעהלט די גאַנצע געשיכטע. איך וועל עס איבערלעזען פאַר אייך. עס איז געשריבען געוואָרען פון א בלאָנדזשענדער נשמה און וואָס האָט דאָך געזעהן קלאָר. (3) איהר מוזט עס ניט אָננעהמען אַלס

א באַליידיגונג פאַר דער קאַטוילישער קירך. עס איז אַן אָנגריף אויף אַלע קירכען, אויפ׳ן גלאַנץ און פּראַכט פון אַלע קירכען, וועלכע האָבען אוועקגעוואַנדערט פון גאָט׳ס וועג און זיך אויס־באַהאַלטען פון זיינע שעפעלאַך. אַט איז דאָס ליעד:

די זילבערנע גלעקער האָבען געקלונגען איבער דער קירך;
די מענשען האָבען געקניעט אויף דער ערד מיט שרעק;
און געטראָגען אויף די העלזער פון די מענער האָב איך געזעהן,
ווי אַ גרויסער גאָט, דעם הייליגען לאָרד פון רוים.

גלח׳יש האָט ער געטראָגען אַ מאַנטעל ווייסער פון שוים,
און מאַיעסטעטיש געקליידט אין קעניגליכען רויטען,
דריי גאָלדענע קרוינען האָבען באַציערט זיין קאָפּ;
און אין פּראַכט און גלאַנץ איז דער פּאַפּסט אַהיים געגאַנגען.

מיין האַרץ האָט צוריק געבליקט איבער פיעל יאָהרען
צו איינעם, וואָס האָט געוואַנדערט איינזאַם בייס ים;
און אומזיסט האָט ער געזוכט אַ רוה־פּלאַץ;
פוקסען האָבען נאָרעס און יעדער פויגעל זיין נעסט.
איך, בלויז איך, מוז אַ מיעדער אומוואַנדערען
און פאַרוואונדען מיינע פיס, און טרינקען ווייִן געזאַלצען
מיט טרערען.

די פאַרזאַמעלטע האָבען אויסגעוויזען צו זיין גערירהרט, נור ניט הינגעריסען. דאָך בישאָפּ מאַרהויז האָט עס ניט באַמערקט. ער האָט געהאַלטען אין איין רעדען.

— און דערפאַר זאָג איך אַזוי צו די רייכע צווישען אייך: איהר אונטערדריקט שוידערליך דעם לאָרד׳ס שעפעלעך. איהר האָט פאַרהאַרטעוועט אייערע הערצער. איהר האָט פאַרשטאָפּט אייערע אויערען צו די שטימען, וואָס לאָזען זיך הערען איבער׳ן גאַנצען לאַנד — די שטימען פון פּיין און טרויער, וואָס איהר

ווילט ניט הערען, נור וואָס וועלען ווען עס איז יאָ געהערט ווערען. און דארום זאָג איך —

נור איין דיזען מאָמענט האָבען ה. ה. דזשאָונס און פיליפ וואָרד, וועלכע האָבען זיך נאָך פריהער אויפגעהויבען פון זייערע שטולען, אראָפּגעפיהרט דעם בישאָפּ פון דער פּלאַטפאָרם, בעת די פאַרזאַמעלטע זיינען געזעסען ערשטוינט און אָטעמלאָז.

ערנסט האָט ווילד און גרויזאַם געלאַכט, ווען מיר זיינען ארויס אויפ'ן גאַס. זיין געלעכטער האָט מיך אויפגערודערט. מיין הארץ איז מיר שיער צושפּרונגען געוואָרען פון מיינע אונ־טערדריקטע טרערען.

— ער האָט זיי מיטגעטיילט זיין שליחות, — האָט ערנסט געשריען. — דאָס מענשליכע און די טיעף פאַרבאָרגענע צאַרטע נאַטור פון זייער בישאָפּ האָט ארויסגעפּלאַצט, און די קריסטליכע געמיינדע, וואָס האָט איהם פריהער ליעב געהאַט, האָט באַשלאָ־סען, אַז ער איז משוגע! האָסטו געזעהן, ווי באַזאָרגט זיי זיינען געוועזן, ווען זיי האָבען איהם אראָפּגעפיהרט פון דער פּלאַטפאָרמע? דער גיהנום האָט געמוזט הילכען פון געלעכטער ביי דעם ספּעק־טאַקעל.

—פונדעסטוועגען וועט דאָס, וואָס דער בישאָפּ האָט געזאָגט היינט אבענד, מאַכען אַ גרויסען איינדרוק, — האָב איך געזאָגט.

—דענקסטו אַזוי? — האָט ערנסט שפּאָטיש געפרעגט.

— עס וועט אָנמאַכען אַ רושם, — האָב איך ווידערהאָלט. — האָסטו ניט געזעהן די צייטונגס־שרייבער, שרייבענדיג שנעל ווי משוגעים, ווען ער האָט גערעדט?

— פון וואָס זאָגאָר איין שורה וועט ניט ערשיינען אין די מאָרגענדיגע צייטונגען.

— איך קען עס ניט גלויבען, — האָב איך געשריען.

— טאָ וואַרט און דו וועסט זעהן, — איז געוועזן דער ענט־פער. — ניט אַ שורה, ניט איין געדאַנק, וואָס ער האָט אויסגע־שפּראָכען. די טעגליכע פּרעס? די טעגליכע פּראָסטיטוטקע?

— אָבער די רעפּאָרטערס, — האָב איך אויסגעזעצט דאַגעגען, — איך האָב זיי געזעהן.

— ניט אַ וואָרט, וואָס ער האָט אויסגערעדט, וועט ווערען געדרוקט. דו האָסט פאַרגעסען די רעדאַקטאָרען. זיי קריגען זייער געהאַלט פאַר דער שטעלונג, וועלכע זיי נעהמען. זייער האַלטונג איז ניט צו דרוקען עטוואָס, וואָס איז אַ געפאַהר פאַר דער עקזיסטירענדער אָרדנונג. דעם בישאָפּ׳ס רעדע איז געווען אַ שרעקליכער אנגריף אויף דער עקזיסטירענדיגער אָרדנונג. עס איז געווען אפּיקורסות. זיי האָבען איהם אַרונטערגעפיהרט פון דער פּלאַטפאָרם, כדי ער זאָל מעהר קיין אפּיקורסות ניט אויסרעדען. די צייטונגען וועלען ציטירען זיין אפּיקורסות דורך פאַרשוויינען עס אין גאַנצען. די פּרעס פון די פאַראייניגטע שטאַאטען? עס איז אַ פּאַראַזיטישער געוויקס, וואָס ווערט פעט פון דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס. איהר אַרבייט איז צו דיענען דער עקזיסטירענדיגער אָרדנונג און פאָרמירען אַן עפענטליכע מיינונג, און זי דיענט דעם קלאַס זעהר גוט.

— לאָז מיך פּראָפעצייהען. די מאָרגענדיגע צייטונגען וועלען בלויז שרייבען, אַז דעם בישאָפּ׳ס געזונד איז ניט זעהר גוט, אַז ער האָט געאַרבייט זעהר שווער, און אַז ער איז קראַנק געוואָרען לעצטען אבענד. אין עטליכע טעג אַרום וועט מען ווייטער שרייבען, אַז ער ליידעט פון נערוועז־צושטערונג און אַז זיין דאַנקבאַרע געמיינדע האָט איהם געגעבען אַ מעגליכקייט זיך אויסצורוהען. נאָך דעם וועט איינס פון די צוויי פּאַסירען: אָדער דער בישאָפּ וועט אנערקענען זיין טעות און וועט זיך אומקעהרען פון זיין וואַקאַציע אַ געזונדער מענש, וועלכער זעהט ניט מעהר קיין פאַנטאַסטישע זאַכען, אָדער ער וועט אַלץ זיך האַלטען ביי זיין משוגעת, און דאַן מעגסטו זיין זיכער צו זעהן אין די צייטונגען אַן ערקלערונג, איינגעהילט אין צערטליכקייט, אַז ער איז משוגע. נאָך דעם וועט מען איהם לאָזען פּלאַפּלען זיינע פאַנטאַזיעס צו די ווענט פון אַ משוגעים־הויז.

— דו געהסט שוין אַ ביסעל צו־ווייט! — האָב איך אויס־געשריען.

— אין די אויגען פון דער געזעלשאַפט וועט עס זיכער זיין משוגעת, — האָט ער געענטפערט. — וועלכער עהרליכער מענש, וואָס איז ניט משוגע, וועט אריינגעהמען פארשטויסענע פרויען און גנבים אין זיין הויז, צו וואוינען מיט זיי ווי מיט שוועסטער און ברידער? אמת, קריסטוס איז געשטאָרבען צווישען צוויי גנבים, אָבער דאָס איז אַ גאַנץ אַנדערע געשיכטע. משוגעת! די גייסטיגע פּראָצעסען פונ'ם מענשען, מיט וועלכען איינער שטימט ניט איין, זיינען אימער פאררעכענט אַלס ניט־נאָרמאַל. וואו איז דער גרענעץ צווישען ניט ריכטיגען דענקען און משוגעת? עס איז אונבאַגרייפליך, אַז אַ וועלכער עס איז קלוגער מענש זאָל אַזוי פאַלשטענדיג ניט איינשטימען מיט מיינע געזונטע באַשלוסען.

— עס איז דאָ אַ גוטער ביישפּיעל אין די היינטיגע אָבענד־צייטונגען. מערי מעקקענאַ וואוינט אויף מארקעט סטריט. זי איז אַן אָרימע, אָבער עה־ליכע פרוי. זי איז אויך אַ פּאַטריאָטקע, נור זי האָט פאַלשע מיינונגען וואָס אַנבאַלאַנגט דער אַמעריקאַנער פאָהן און די באַשיצונג, וועלכע עס סימבאָליזירט. און אָט וואָס עס האָט פּאַסירט מיט איהר: איהר מאַן האָט געטראָפען אַן אונ־גליק און ער איז געבליבען ליגען אין האָספּיטאַל דריי מאָנאַטען. כאָטש זי האָט געוואַשען און געטהאָן אַנדערע ארבייט פאר פרעמ־דע, איז זי געבליבען הינטערשטעליג אין דירה־געלד. נעכטען האָבען זיי איהר ארויסגעשטעלט אויפ'ן גאַס. נור צוערשט האָט זי אויסגעשפּרייט אַן אַמעריקאַנער פאָהן, און פון אונטער דער פאָהן האָט זי אַנאָנסירט, אַז אין זכות פון באַשיצונג, וואָס די פאָהן גיט איהר, קענען זיי איהר ניט ארויסשטעלען אויף דער קעלט אין גאַס. וואָס האָט מען געטהאָן? מען האָט זי ארעס־טירט און אַנגעקלאָגט אין משוגעת. היינט האָבען זי עקספּערטען אונטערזוכט. זי איז ערקלערט געוואָרען אַלס משוגע, און מען האָט איהר אוועקגעשיקט אין משוגעים־אַנשטאַלט.

— אָבער דו פארקריכסט שוין צו ווייט, — האָב איך אויס־

געזעצט. — למשל, אַז איך שטים ניט איין מיט אַלעמען וועגן דעם ליטעראַרישען סטייל פון אַ בוך, וועלען זיי מיר דאָך ניט שיקען אין משוגעים־אַנשטאַלט דערפאַר.

— אמת, — האָט ער געענטפערט. — אָבער אַזאַ מיינונגס־פאַרשיעדענהייט איז ניט פאַררעכענט אַלס אַ געפאַהר פאַר דער געזעלשאַפט. אָט אין דעם איז דער חלוק. די מיינונגס־פאַרשיע־דענהייט פון מערי מעקקענא און דעם בישאָפּ'ס סטראַשען אָבער יאָ דער עקזיסטירענדער אָרדנונג. וואָס וואָלט געווען, אויב אַלע אָרימע זאָלען זיך ענטזאָגען צו צאָהלען דירה־געלד און זוכען שוץ אונטער דער אַמעריקאַנער פאָהן? לאַנד־באַזיץ וואָלט אונטער־געגאַנגען. דעם בישאָפּ'ס מיינונגען זיינען פּונקט אַזוי געפעהרליך פאַר דער געזעלשאַפט. דעריבער — אין משוגעים־הויז!

נור איך האָב פונדעסטוועגען איהם ניט געוואָלט גלויבען.

— וואָרט און זעה, — האָט ערנסט געזאָגט, און איך האָב געוואַרט.

אויף מאָרגען אין דער פריה האָב איך אַרויסגעשיקט נאָך אַלע צייטונגען. אַזוי ווייט האָט ערנסט געהאַט רעכט: ניט אַ וואָרט, וואָס בישאָפּ מאָרהויז האָט געזאָגט, איז געדרוקט גע־וואָרען. אין איינע אָדער צוויי צייטונגען האָט מען יאָ דערמאָנט, אַז זיינע געפיהלען האָבען גענומען די אויבער־האַנד. דאָך זיינען די אַלע פלאַכע רעדען פון די אַנדערע רעדנער איבערגעגעבען גע־וואָרען מיט אַלע איינצעלהייטען.

עטליכע טעג נאָכדעם איז ערשיענען אַן ערקלערונג, אַז ער, דער בישאָפּ, איז אָפּגעפאָהרען, כדי זיך צו ערהאָלען פון זיין שווערער אַרבייט. אַזוי ווייט איז געווען ריכטיג, אָבער ניט אַ וואָרט וועגען משוגעת, אפילו ניט וועגען נערווען־קראַנקהייט. מיר האָט זיך ווייניג וואָס געחלום'ט וועגען דעם שרעקליכען וועג, וואָס איז דעם בישאָפּ געווען באַשערט דורכצומאַכען — די פּיין און די קרייציגונג, וועגען וועלכע ערנסט האָט געטראַכט.

אכטער קאַפּיטעל

די מאַשין־ברעכער

עס איז געווען פּונקט איידער ערנסט איז געלאָפען אויפ׳ן סאָציאַליסטישען טיקעט פאַר קאָנגרעס, ווען מיין פאָטער האָט פאַראַנשטאַלט, וואָס ער האָט גערופען „אַ פּראָפּיט און שאָדען מאָהלצייט”. ערנסט האָט עס גערופען די „מאַשין־ברעכער מאָהלצייט”. נור אין דער ווירקליכקייט איז דאָס געווען אַ מאָהלצייט פאַר געשעפטס־לייט, קליינע געשעפטס־לייט, נאַטירליך. איך צווייפעל, אויב זאָגאַר איינער פון זיי איז געווען פאַראינטערעסירט אין אַ געשעפט, אין וועלכען דער גאַנצער קאַפּיטאַל האָט געגרייכט צוויי הונדערט טויזענד דאָלאַר. זיי זיינען געווען אמת׳ע מיטגליעדער פון דעם מיטעל־קלאַס.

אָווען, פון דיר פירמע סילווערבערג, אָווען און קאָמפּאַניע — אַ גרויסע גראָסערי־פירמע מיט עטליכע קלייטען, איז דאָרטען געווען. מיר האָבען געקויפט אונזער עסענוואַרג ביי זיי.ביידע שותפים פון דער אַפּטייק־פירמע קאָוואַלט און וואַשבורן זיינען אויך געווען, און הערר אַדמונדסאָן, דער אייגענטימער פון אַ גרויסען גראַניט־שטיין־גרוב אין קאָנטראַ קאָסטאַ, איז געווען ביים מאָהלצייט. און עס זיינען געווען פיעל עהנליכע מענער, אייגענטימער אָדער שותפים פון קליינע פאַבריקען, קליינע געשעפטען, קליינע אינדוסטריען — אין קורצען, קלייניקע קאַפּיטאַליסטלעך.

זיי האָבען געהאַט כיטרע פּנים׳ער, גאַנץ אינטערעסאַנטע מענשען, און האָבען גערעדט פּשוט און צו דער זאַך. זייער איינשטימיגע קלאָגע איז געווען געגען די קאָאָפּעראַציאָנען און טראָסטס.

זייער געשריי איז געווען: „ברעכט די טראַסטס!" און יעדער איינער האָט געהאַט די זעלביגע קלאַגע־געשיכטע צו דערצעהלען. זיי האָבען פאַרגעשלאָגען רעגיערונגס־באַזיץ פון אַזעלכע טראַסטס, ווי די אייזענבאַהנען און טעלעגראַפען, און אונגעהויער גרויסע איינ־קונפטס־טעקסעס, אום צו פאַרמיידען די אַנזאַמלונג פון גרויסע פאַרמעגענס. צו דער זעלבער צייט האָבען זיי פאַרגעשלאָגען, אַלס אַ רפואה געגען די שטאָדטישע געמיינהייטען, דעם געמיינ־שאַפטליכען באַזיץ פון עפענטליכע נויטווענדיגקייטען, ווי וואַסער, גאַז, טעלעפאָנען און גאַסען־באַהנען.

צום מעהרסטען אינטערעסאַנט איז געווען הערר אַדמונדסאָן'ס קלאַגע וועגען זיינע צרות, וואָס ער שטעהט זיך אויס אַלס אַ שטיין־גרוב־אייגענטימער. ער האָט מודה געווען, אַז ער האָט קיינמאָל ניט פאַרדיענט קיין געלד אין זיין שטיין־גרוב, כאָטש ער האָט פאַרקויפט זעהר פיעל סחורה צוליעב דער ערד־ציטערניש, וואָס האָט חרוב געמאַכט סאַן־פראַנציסקאָ. זעקס יאָהר האָט גע־נומען דאָס ווידער־אויפבויען פון סאַן־פראַנציסקאָ, און זיינע גע־שעפטען האָבען זיך פאַרמעהרט אַרום אַכט מאָל, און דאָך זיינע אומשטענדען זיינען ניט בעסער, ווי פריהער.

— די אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע ווייסט מיין געשעפט אַ ביסעל בעסער ווי איך אַליין, — האָט ער געזאָגט. זי ווייסט מיינע אַר־בייטס־אויסגאַבען ביז צו אַ סענט, און זי ווייסט די פונקטען פון מיינע קאָנטראַקטען. ווי אַזוי זי ווייס דאָס, קען איך זיך בלויז משער זיין. זי מוז האָבען שפּיאָנען צווישען מיינע אַרבייטער, און זי האָט געוויס אַ וועלכען עס איז פאַרקעהר מיט די מענשען, וואָס מאַכען קאָנטראַקטען מיט מיר. ווייל, קוקט זיך איין, יעדעס מאָל, וואָס איך שליס אַ גרויסען קאָנטראַקט, מיט פונקטען, וועלכע ערלויבען מיר אַ ניש־קשה'דיגען פּראָפיט, ווערט דער פראַכט־פּרייז פון מיין שטיינגרוב צום מאַרקויף־פּלאַץ גלייך געהעכערט. דאַגע־גען, ווען עס האָט זיך געמאַכט אַן אונגליקס־פאַל, גרעסערע אַר־בייטס־אויסגאַבען, אָדער קאָנטראַקטען מיט ניט אַזעלכע גינסטיגע פונקטען, קען איך יאָ פועל'ן ביי דער קאָמפּאַניע, אַז זי זאָל אַרונ־

טערלאָזען פון פרייז. וואָס איז דער רעזולטאַט? גרויסע אָדער קליינע פאַרדיענסטען, די אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע קריגט זיי.

— וואָס עס בלייבט אייך איבער מעהר, וויפיעל עס קאָסט אייך, — האָט ערנסט איבערשלאָגענדיג איהם געפרעגט, — איז מסתמא דער געהאַלט, וואָס איהר וואָלט געקראָגען אַלס פאַרמאַן ביי זיי, ווען די שטיין־גרוב וואָלט געווען זייערע.

— ריכטיג, — האָט אדמונדסאָן געענטפערט. — בלויז מיט אַ קורצער צייט פריהער האָב איך איבערגערעכענט מיינע ביכער פאַר די לעצטע צעהן יאָהר. איך האָט ענטדעקט, אַז פאַר די לעצטע צעהן יאָהר זיינען מיינע פאַרדיענסטען געווען גלייך ווי אַן אויפזעהער'ס געהאַלט. די אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע וואָלט פונקט אַזוי געקענט באַזיצען די שטיין־גרוב און מיך דינגען אַלס אויפזעהער.

— אָבער מיט דער אונטערשייד, — האָט ערנסט געלאַכט:

— די אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע וואָלט באַדאַרפט נעהמען אויף זיך די ריזיקע, וועלכע איהר טראָגט אויף אייערע פּלייצעס.

— אויך אמת, — האָט העררר אדמונדסאָן טרויעריג געענטפערט.

נאָך דעם, ווי ער האָט זיי אַלעמען געלאָזט זיך אויסרעדען, האָט ערנסט גענומען פאַרוואַרפען זיי מיט פראַגען. ער האָט אָנגעפאַנגען מיט העררר אָווען.

— איהר האָט אויפגעעפענט איינע פון אייערע געוועלבען דאָ אין בערקלי, אַרום זעקס מאָנאַטען צוריק?

— יאָ, — האָט אָווען געענטפערט.

— און זייט דאַן האָב איך באַמערקט האָבען זיך די דריי קליינע קלייטלעך צוגעמאַכט. איז אייער קלייט געווען שולדיג אין דעם?

העררר אָווען האָט עס באַשטעטיגט מיט אַ צופריעדענעם שמייכעל: — זיי האָבען ניט געהאַט קיין שאַנס געגען אונז.

— וואַרום ניט?

— מיר האבען א גרעסערען קאפיטאל, און אין א גרעסערען געשעפט איז אימער דא מעהר טאלק און ווענינער פארלוסט.

— און אייער קלייט האט איינגעשלונגען די פראפיטען פון די דריי קלענערע? איך זעה עס איין. אבער זאגט מיר נור, וואס איז געווארען פון די אייגענטימער פון די דריי קלייטען?

— איינער טרייבט א וואגען פאר אונז, און וואס די אנדערע טהוען ווייס איך ניט.

ערנסט האט פלוצלינג זיך געווענדעט צו הערר קאוועלט:

— איהר פארקויפט זעהר פיעל סחורה אויף א ניעדריגען פרייז. (1) וואס איז געווארען פון די אייגענטימער פון די קליינע אפטייקען, וועלכע איהר האט צוגעדריקט צום וואנד?

— איינער פון זיי, הערר האוזפורטהער, איז דער אויפזעהער פון אונזער רעצעפט־דעפארטמענט, — איז געוועזן דער ענטפער.

— און איהר האט איינגעשלונגען די פראפיטען, וואס זיי האבען געמאכט?

— געוויס. דערפאר זיינען מיר אין געשעפט.

— און איהר? — האט ערנסט פלוצלינג געזאגט צו הערר אדמונדסאן, — איך פארדריסט, ווייל די אייזענבאהן־קאמפאניע נעהמט צו אייערע פראפיטען?

הערר אדמונדסאן האט געשאקעלט מיט׳ן קאפ.

— וואס איהר ווילט, איז צו האבען די פראפיטען פאר זיך?

ער האט ווידער צוגעשאקעלט מיט׳ן קאפ.

— פראפיטען פון אנדערע מענשען?

אדמונדסאן האט ניט געענטפערט.

— פון אנדערע מענשען? — האט ערנסט איהם צוגעשפארט.

— אזוי ווערען פראפיטען געמאכט, — האט הערר אדמונדסאן לאקאניש געענטפערט.

— אויב אזוי, בעשטעהט דער געשעפט־שפיעל אין דעם:

צו מאכען פּראָפיטען פון אנדערע און צוריק צו האלטען אנדערע פון מאכען פּראָפיטען פון אייך. אָט דאָס מיינט עס, אפשר ניט?

ערנסט האָט געמוזט ווידערהאָלען זיין פראגע, איידער הערר אדמונדסאָן האָט געענטפערט און דאן האָט ער געזאָגט:

—יא, דאָס מיינט עס, אויסער וואָס מיר האָבען ניט דאגעגען וואָס אנדערע מאכען פּראָפיטען פון אונז, אזוי לאנג ווי זיי זיינען ניט גענומען מיט געוואלד און זיינען ניט גרויס.

— גרויס זאָגט איהר, דאָך זאָגט איהר זיך ניט אָפּ פון גרויסע פּראָפיטען... זיכער ניט?

און הערר אדמונדסאָן האָט געמיטליך מודה געווען אויף זיין שוואכקייט. עס איז געווען נאָך איין מאן, וועמען ערנסט האָט אויסגעפרעגט ביי דיזען פונקט, א הערר קאלווין, וועלכער איז אמאָל געווען דער אייגענטימער פון א מילך-געשעפט.

— מיט א קורצער צייט צוריק האָט איהר געקעמפּט געגען מילך-טראָסט, — האָט ערנסט געזאָגט צו איהם, און היינט זייט איהר גאָר פארנומען מיט פּאָליטיק. (2) ווי אזוי האָט דאָס פּאַסירט?

— אָה, איך האָב נאָך דעם קאמפּף ניט אויפגעגעבען, — האָט הערר קאלווין געענטפערט, און ער האָט אויסגעקוקט קאמפּפס-לוסטיג גענוג. — איך קעמפּף געגען טראָסט אויפ'ן איינציגען פעלד, וואָס איז מעגליך צו קעמפּפען, אויפ'ן פּאָליטישען פעלד. לאָזט מיר אייך צייגען. מיט אייניגע יאָהר צוריק האָבען מיר, מילך-לייט, געקענט טהאָן וואָס מיר האָבען געוואָלט.

— אָבער איהר האָט קאָנקורירט צווישען זיך, — האָט ערנסט איהם איבערגעשלאָגען.

— יאָ. דערפאַר האָבען מיר געהאט קליינע פּראָפיטען. מיר האָבען געפּרובירט זיך צו אָרגאניזירען, נור אונאבהענגיגע מילך-לייט האָבען אונז אימער געשטערט. נאכהער איז געקומען דער מילך-טראָסט.

— פינאנסירט מיט א גרויסען קאפּיטאל פון סטענדארד אָיל (3) — האָט ערנסט געזאָגט.

יאָ, — האָט הערר קאַלווין צוגעשטימט, — נור מיר האָבען עס ניט געוואוסט צו יענער צייט. זיינע אַגענטען זיינען געקומען צו אונז מיט אַ נאַגאַיקע: „קומט אַריין און ווערט פעט" — אַ געוועזן זייער פאָרשלאַג — אָדער בלייבט אויסען און געהט אויס פון הונגער. די מעהרסטע פון אונז זיינען אַריין. די יעניגע, וואָס זיינען ניט אַריינגעטראָטען, זיינען אויסגעגאַנגען. אָה, פון אָנפאַנג האָט זיך עס באַצאָהלט. מילך האָט געשטיגען אַ סענט אויף'ן קוואָרט. איין פערטעל פון דעם סענט איז אַריינגעפאַלען צו אונז. דריי־פערטעל זיינען געגאַנגען צום טראָסט. דאַן איז מילך געשטיגען נאָך איין סענט. אָבער מיר האָבען פון דעם סענט שוין גאָר ניט געקראָגען. אונזערע קלאַגען האָבען אונז ניט געהאָלפען. דער טראָסט האָט געהאַט די קאָנטראָל. מיר האָבען ענטדעקט, אַז מיר זיינען געוועזן פּשוט'ע סאָלדאַטען. ענדליך האָט מען אונז דאָס פערטעל פונ'ם סענט אויך ענטזאָגט. דאַן האָט אונז דער טראָסט גענומען אַרויסשטופּען. וואָס האָבען מיר געקענט טהאָן? מיר זיינען אַרויסגעשטופּט געוואָרען, און אויס מילך־לייט, בלויז אַ מילך־טראָסט.

— אָבער אַז מילך איז געוועזן צוויי סענט העכער, וואָלט איהר דאָך, דוכט זיך, געקענט קאָנקורירען, — האָט ערנסט כיטרע פאַרגעשלאָגען.

— מיר האָבען טאַקע אַזוי געדענקט. מיר האָבען עס פּרובירט. — הערר קאַלווין האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ מינוט. — עס האָט אונז געמאַכט פאַר אָרימע לייט. דער טראָסט האָט געקאָנט פאַרקויפען מילך פאַר ביליגער ווי מיר. ער האָט געקאָנט פאַרקויפען מיט אַ קליינעם פאַרדיענסט, בעת מיר האָבען פאַרקויפט מיט פאַרלוסט. איך האָב פאַרלאָרען פופציג טויזענד דאָלאַר אין יענער אונטערנעהמונג. פיעל פון אונז האָבען באַנקראָטירט. די מילך־לייט זיינען ווי אָפּגעווישט געוואָרען פון דער ערד.

— הייסט עס, דער טראָסט האָט צוגענומען אייערע פּראָפיטען פון אייך, — האָט ערנסט געזאָגט, — און איהר זייט אַריינגעטראָטען אין פּאָליטיק אום צו מאַכען געזעצען אַרויסצוטרייבען

דעם טראָסט און איהר זאָלט קענען קריגען די פּראָפיטען צוריק?

הער קאַלווין׳ס פּנים איז ליכטיג געוואָרען. — דאָס איז פּונקט וואָס איך זאָג צו די פאַרמערס אין מיינע רעדעס. דאָס איז אונזער גאַנצע אידעע איבערגעגעבען אין קורצען.

— און דאָך פּראָדוצירט דער טראָסט מילך פיעל ביליגער, ווי דער אונאבהענגיגער מילך־מאַן? — האָט ערנסט געפרעגט.

— ווארום זאָל ער עס ניט טהאָן, מיט דער פּראַכטפולער אָרגאַניזאַציע און די נייע מאַשינעריע וואָס ער קען קויפען מיט זיין גרויסען קאַפּיטאַל?

— קיינער דיסקוטירט ניט דיזען פּונקט, — האָט ערנסט גע־ענטפערט. — גאַנץ געוויס, ער קען עס טהאָן, און נאָך מעהר, ער טהוט עס.

הערר קאַלווין האָט זיך פאַנאַנדערגעלאָזט אין אַ פּאָליטישער רעדע, ערקלערענדיג זיינע מיינונגען. פיעל אַנדערע האָבען איהם נאָכגעפאָלגט, און דער אַלגעמיינער געשריי איז געוועזען צו פאַרניכ־טען די טראָסטס.

— אָרימע, איינפאַכע נאַראָנים, — האָט ערנסט געזאָגט צו מיר שטילערהייט, — זיי זעהען זעהר גוט אַזוי ווייט, ווי זיי זעהען, אָבער זיי זעהען ניט ווייטער פון זייערע שפּיץ־נעזער.

אַ ביסעל שפּעטער האָט ער גענומען דאָס וואָרט נאָך אַמאָל, און אויף זיין כאַראַקטעריסטישען שטייגער האָט ער זיי קאָנטראָ־לירט דעם גאַנצען אָבענד.

— איך האָב אייך אַלעמען אויפמערקזאַם אויסגעהערט היינ־ אָבענד, — האָט ער אָנגעפאַנגען, — און איך זעה, אַז איהר שפּיעלט דעם געשעפט־שפּיעל אויף דעם אַלטען אָרטאָדאָקסישען אופן. לעבען ביי אייך הייסט מאַכען מעהר פּראָפיט. איהר האָט אַ פעסטען גלויבען, אַז איהר זייט באַשאַפען געוואָרען אין דער וועלט מיט׳ן איינציגען צוועק צו מאַכען פּראָפיטען. נור עס איז דאָ איין שטיקעל אָפּהאַלט. אָט אין סאַמע מיטען פון אייער שאַרען פאַרדיענסט קומט דער טראָסט און נעמט אייערע פּראָפי־טען צו. דאָס איז אַ רעטעניש, וואָס קומט אין צוזאַמענשטויס

מיט'ן צוועק פון דער באשאפונג, און דער איינציגער צוועק צו לעזען די רעטעניש איז צו פארניכטען די יעניגע, וואס נעהמען צו אייערע פראפיטען; אזוי גלויבט איהר.

— נון, איך האב זיך צוגעהערט צו אייך זעהר אויפמערקזאם, און עס איז דא בלויז איין נאמען, וואס קען אייך כאראקטעריזירען. איהר זיינט „מאשין־ברעכער“. ווייסט איהר יואס א מאשין־ברעכער איז? לאזט מיר אייך זאגען. אינ'ם אכטצעהנטען יאהרהונדערט האבען מענער און פרויען אין ענגלאנד געוועבט מאטעריע אויף וועב־שטוהלען אין זייערע אייגענע שטיבלעך. עס איז געווען א לאנגזאמער, אומגעלומפערטער און קאסטבארער וועג צו וועבען. דאן איז געקומען די דאמפף־מאשין און די ארבייט־שפארענדע מאשינעריע. טויזענד וועב־שטוהלען פארזאמעלט אין איין פאבריק און געטריבען פון א צענטראלער מאשין האט געוועבט מאטעריע פיעל ביליגער ווי די הויז־וועבער האבען עס געקענט טהאן אויף זייערע האנד־ווערקשטאטען. דא אין דער פאבריק איז געווען דער פרינציפ פון קאמבינאציע, און עס האט פארטריבען קאנקורענץ. די מענער און פרויען, וואס האבען געארבייט אויף די וועב־שטוהלען פאר זיך זעלסט, זיינען יעצט אוועק אין פאבריק און האבען געארבייט אויף די מאשין־וועב־שטוהלען, ניט פאר זיך, נור פאר די קאפיטאליסטישע אייגענטימער. נאך מעהר, קליינע קינדער זיינען געגאנגען ארבייטען אויף די מאשינען פאר א קלענערען לוין, און האבען צוגענומען די פלעצער פון די מענער. דאס האט געבראכט שלעכטע צייטען פאר די מענער. זייערע לעבענס־מיטעל זיינען געווען ווענינ. זיי האבען געליטען פון הונגער. און זיי האבען געזאגט, אז די מאשינען זיינען געווען שולדיג אין דעם. דארום האבען זיי זיך גענומען ברעכען די מאשין. זיי זיינען ניט געווען ערפאלגרייך, און זיי זיינען געווען זעהר נאריש מיט דעם.

— דאך האט איהר זיך ניט אפגעלערנט פון זיי. אט זייט איהר אנדערהאלבען הונדערט יאהר שפעטער, און איהר פרובירט אלץ צו צוברעכען די מאשינען. לויט אייערע אייגענע ווערטער,

טהוען די טראָסט־מאַשינען די ארבייט פיעל בעסער און ביליגער, ווי איהר קענט עס טהאָן. דערפאַר קענט איהר מיט זיי ניט קאָנקור־רירען. און דאָך ווילט איהר צוברעכען די מאַשינען! איהר זייט זאָגאר מעהר אונוויסענד, ווי די אונוויסענדע ענגלישע אַר־בייטער. און ווייל איהר געהט ארום און פלאַפּעלט וועגען דער אויפלעבונג פון קאָנקורענץ, פארניכטען אייך די טראָסטס גאָר אין גאַנצען.

יעדער איינער פון אייך דערצעהלט די זעלביגע געשיכטע — דאָס פארשווינדען פון קאָנקורענץ און דאָס אַנקומען פון קאָמ־בינאַציע. איהר, הערר אָווען, האָט פארניכטעט קאָנקורענץ דאָ אין בערקלי, ווען אייער קלייט האָט פארטריבען דריי קליינע קרעמערלעך און צוגעשלאָסען זייערע געשעפטען. אייער קאָמבי־נאַציע איז געווען מעהר ווירקזאַם. דאָך פיהלט איהר דעם דרוק פון אנדערע קאָמבינאַציעס אויף אייך: די טראָסט־קאָמבינאַציע, און איהר שרייט: געוואַלד! איז דאָס, ווייל איהר זייט ניט קיין טראָסט. אויב איהר וואָלט געווען אַ גראָסערי־טראָסט פאַר די גאַנצע פאַראייניגטע שטאַאטען, וואָלט איהר געזונגען גאָר אַן אנדער ליעדעל, און דאָס ליעדעל וואָלט געווען: „געבענשט זיינען די טראָסטס!” און ווידער אַמאָל, ניט נור איז אייער קליינע קאָמבינאַציע ניט קיין טראָסט, נור איהר זעלבסט, ווייסט אויך, ווי שוואַך אייער קאָמבינאַציע איז. איהר פאַנגט אָן פאָראויס־צוזעהן אייער אייגענעם סוף. איהר פיהלט זיך זעלבסט אין איי־ערע קראָמען אַלס סאָלדאַטען אין דעם שפּיעל. איהר זעהט די מעכטיגע רייכע ווערענדיג שטאַרקער פון טאָג צו טאָג; איהר פיהלט זייערע כאַפּענדע הענד אוועקלעגען זיך אויף אייערע פּראָ־פיטען און צונעהמענדיג צו ביסלעך דאָ און דאָרטען — דער איי־זענבאַהן־טראָסט, דער אָיל־טראָסט, דער שטאָהל־טראָסט, דער קויה־לען־טראָסט; און איהר ווייסט, אַז צום ענד וועלען זיי אייך פארניכטען, אוועקנעהמען דאָס לעצטע פון אייערע קליינע פאַר־דיענסטען.

— איהר, מיין הערר, פיהרט אַ גאַנץ געמיינע שפּיעל. ווען

איהר האָט אַרויסגעשטופּט די דריי קליינע קרעמערלעך דאָ אין בערקלי, מיט אייער בעסער־אָרגאַניזירטער קאָמבינאַציע, האָט איהר געמאַכט אַ גרויסען אָנשטעל, איהר האָט גערעדט וועגען פעהיג־קייט און אונטערנעהמונגס־גייסט און האָט געשיקט אייער פּרוי קיין אייראָפּא פון די פּאַרדיענסטען, וואָס איהר האָט געמאַכט, איינשלינגענדיג די דריי קליינע קרעמלעך. עס מיינט, אַז איין הונדערט דעם צווייטען, און איהר האָט זיי אויפגעפרעסען. נור אין צווייטען פאַל, ווערט איהר אויפגעפרעסען פון גרעסערע הינט, און דאַרום שרייט איהר. און וואָס איך זאָג אייך פּערזענליך, איז אויך אמת וועגען די אַלע אַנדערע, וואָס זיצען אַרום טיש. איהר זייט אַלע שרייערס. איהר אַלע פאַרלירט אינ'ם שפּיעל, און איהר שרייט וועגען דעם.

— אָבער ווען איהר שרייט, מאַהלט איהר ניט די סיטואַציע אַזוי קלאָר, ווי איך טהו עס. איהר זאָגט ניט אויס, אַז איהר גלייכט אַרויסצוקוועטשען פּראָפיטען פון אַנדערע, און אַז איהר לייגט עס אַזוי איין דער וועלט, ווייל אַנדערע פרעסען אַרויס אייערע פּראָפיטען פון אייך. אָבער ניין, איהר זייט צו קלוג פאַר דעם. איהר זאָגט גאָר אַנדערעס. איהר האַלט קליין־קאַפּיטאַליס־טישע פּאָליטישע רעדעס, אַזוי ווי הערר קאַלווין טהוט. וואָס האָט ער געזאָגט? אָט זיינען עטליכע פראַזען, וועלכע איך האָב אויפ־געכאַפּט: אונזערע גרונד־פּרינציפּען זיינען גוט גענוג; וואָס דאָס לאַנד דאַרף האָבען, איז זיך אומצוקעהרען צו די פונדאַמענטאַלע אַמעריקאַנער מעטאָדען — פרייע געלעגענהייט פאַר יעדען, דער פרייהייטס־גייסט, אין וועלכע די נאַציע איז באַשאַפען געוואָרען. לאָמיר זיך אומקעהרען צו די פּרינציפּען פון אונזערע אור־עלטערען.

— ווען מען זאָגט „פרייע געלעגענהייט פאַר אַלע", מיינט ער פרייע געלעגענהייט אויסצוקוועטשען פּראָפיטען, די פרייהייט וואָס איז יעצט אָוועקגענומען געוואָרען פון די גרויסע טראָסטס. און די לעבערליכסטע זייט פון דער גאַנצער געשיכטע איז, וואָס איהר האָט ווידערהאָלט די פראַזען אַזוי אָפט, אַז איהר גלויבט שוין אין זיי. איהר ווילט האָבען די געלעגענהייט צו באַרויבען אייערע

מיטמענשען אויף אייער אייגענעם קליינעם שטייגער, נור איהר היפּנאָטיזירט זיך זעלבסט, מאַכענדיג זיך גלויבען, אַז איהר ווילט פּרייהייט, איהר זייגט חזיר'יש און ווילט אַלעס פאַר זיך, נור די צויבער־קראַפט פון אייערע פראַזען מאַכט אייך גלויבען, אַז איהר זייט פּאַטריאָטען. אייער וואונש פאַר פּראָפיטען, וועלכער איז איינפאַכער עגאָאיזם, האָט איהר פארביטען אין אַן אַלטרואיס־טישער באַזאָרגטקייט פאַר דער ליידענדער מענשהייט. קומט אַרויס מיט'ן אמת, אָט דאָ צווישען אייערע אייגענע, און זייט כּאָטש איינמאָל עהרליך. קוקט דעם געגענשטאַנד גלייך אין די אויגען און רופט אָן זאַכען מיט זייערע ריכטיגע נעמען.

פיעל פּנים'ער זיינען געוועזן רויט און האָבען אויסגעקוקט בייז, און אין אַלגעמיין האָט יעדען עפּעס אַרומגענומען אַ שרעק. זיי האָבען זיך געשראָקען פאַר דיזען גלאַט־ראַזירטען יונגען־מאַן און זיין שטאַרקען רעדען און שרעקליכען שטייגער פון רופען אַ זאַך ביים ריכטיגען נאָמען. הערר קאַלווין האָט גלייך געענטפערט:

— און וואָרום ניט? — האָט ער געפרעגט. — וואָרום קענען מיר זיך ניט אומקעהרען צו דעם אויפפיהר פון אונזערע עלטערען, ווען די רעפּובליק איז געגרינדעט געוואָרען? איהר האָט גע־זאָגט זעהר פיעל אמת, אָט ווי ניט אנגענעהם עס איז געוועזן פאַר אונז. אָבער דאָ צווישען זיך זעלבסט לאָמיר זיך אויסרעדען. לאָמיר אראָפּוואַרפען אונזערע מאַסקען און אָננעהמען דעם אמת, ווי הערר עווערהאַרד האָט איהם זעהר פּשוט באַשטעטיגט. עס איז אמת, אַז מיר, קלענערע קאַפּיטאַליסטען, יאָגען זיך נאָך פּראָ־פיט, און אַז די טראַסטס נעהמען אונזערע פּראָפיטען אַוועק פון אונז. עס איז אמת, אַז מיר ווילע פאַרניכטען די טראַסטס כּדי די פּראָפיטען זאָלען פאַרבלייבען ביי אונז. און וואָרום קענען מיר דאָס ניט טהאָן? וואָרום ניט? איך פרעג, וואָרום ניט?

— אָה, יעצט קומען מיר צום סאַמע פּונקט, — האָט ערנסט געזאָגט מיט אַ צופריעדענער מינע. — איך וועל פּרובירען אייך זאָגען, וואָרום ניט, כאָטש עס וועט מיר זיין גאַנץ אונאַנגענעהם אייך עס צו זאָגען. ווי איהר זעהט, אייערע לייט האָבען געשטו־

דירט געשעפטס־אנגעלעגענהייטען אויף א קליינעם אופן, אָבער איהר האָט גאָר ניט געלערנט וועגען געזעלשאפטליכער ענטוויק־לונג. איהר זייט אין סאמע מיטען פון אַן איבערגאנגס־פעריאָד אין עקאָנאָמישער ענטוויקלונג, וואָס געהט יעצט אָן, אָבער איהר פארשטעהט עס ניט, און דערפאר זייט איהר אין אזא מיש־מאש. ווארום קענט איהר זיך ניט אומקעהרען? ווייל איהר קענט ניט. איהר קענט ניט מאכען דעם שטראָם פון עקאָנאָמישער עוואָלוציע פליסען צוריק, פונקט ווי איהר קענט ניט מאכען וואסער פליסען בארג ארויף. יהושוע האָט געמאכט די זון שטעהן אין גבעון. נור איהר ווילט נאָך איבערשטייגען יהושוע'ן. איהר ווילט מאכען די זון געהן ריקווערטס אין הימעל. איהר ווילט, אז די צייט זאָל נעהמען א שריט ריקווערטס פון מיטאָג־צייט צו פריהמאָרגען.

— אין דער צייט פון ארבייט־שפּאָרענדיגע מאשינען, פון אָר־גאניזירטער פּראָדוקציע, פון פארמעהרטע פעהיגע קאָמבינאציעס, ווילט איהר אומקעהרען די עקאָנאָמישע זון אויף א גאנצען דור צוריק, צו דער צייט, ווען עס זיינען ניט געווען קיין גרויסע קאפּיטאליסטען, ניט קיין גרויסע מאשינעריע, ניט קיין אייזענ־באהנען — א צייט, ווען א גרופּע קליינע קאפּיטאליסטלעך האָבען מלחמה געהאלטען איינער מיט'ן צווייטען אין אַן עקאָנאָמישער אנארכיע, און ווען פּראָדוקציע איז געווען פּארצייטיג, אויסברענ־געריש, אונאָרגאניזירט און קאָסטבאר. גלויבט מיר, יהושוע'ס ארבייט איז געווען פיעל לייכטער, און ער האָט נאָך געהאַט דעם גרויסען גאָט, וואָס זאָל איהם ארויסהעלפען. אָבער גאָט האָט אייך, קליינע קאפּיטאליסטען, פארלאָזט. די זון פונ'ם קליינעם קאפּיטאליסט געהט אונטער, און וועט שוין קיינמאָל מעהר ניט אויפגעהן. אויך זייט איהר ניט בכח צו מאכען די זון שטעהן אויף איין פלאץ. איהר שטארבט אויס, און עס איז אייך באשערט אויסצושטארבען אין גאנצען און אויסגעמעקט צו ווערען פון דער געזעלשאפט.

—דאָס איז א באפעהל פון עוואָלוציע. עס איז גאָט'ס וואָרט. קאָמבינאציע איז שטארקער פון קאָנקורענץ. דער פארצייטיגער

מענש איז געווען אַ קליינינקע באַשעפעניש, וואָס פלעגט זיך באַהאַלטען אין די שפּאַלטען פון אַ שטיין. ער האָט זיך פאַר־אייניגט מיט אַנדערע און געהאַלטען מלחמה מיט זיינע מענשען־פרעסענדע שונאים. זיי זיינען געווען קאָנקורירענדע חיות. דער פאַרצייטיגער מענש איז געווען אַ גזזעלשאַפטליכע חיה, און איבער דעם איז ער געשטיגען העכער פון אַלע חיות. און מענשען האָבען דערגרייכט גרעסערע קאָמבינאַציעס פון דאָן אָן. עס איז קאָמבי־נאַציע געגען קאָנקורענץ, אַ הונדערט־טויזענד יאָהריגער קאַמפף. אין וועלכען קאָנקורענץ איז אימער געשלאָגען געוואָרען. יעדער איינער, וואָס שטעלט זיך אויף דער זייט פון קאָנקורענץ, געהט אונטער.

— אָבער די טראָסטס זעלבסט האָבען דאָך אַרויסגעשפּראָצט פון קאָנקורענץ! — האָט הערר קאַלווין איבערגעשלאָגען.

— אמת, — האָט ערנסט געענטפערט, — און די טראָסטס זעלבסט האָבען פאַרניכטעט קאָנקורענץ. דאָס איז, לויט אייערע אייגענע ווערטער, די אורזאַך ווארום איהר זייט אויס מילך־מאַן.

דער ערשטער געלעכטער פונ׳ם אבענד האָט זיך געלאָזט הערען אַרום טיש, און זאָגאַר הערר קאַלווין האָט מיטגעלאַכט אויף זיין אייגענעם רעכנונג.

— און יעצט, ווייל מיר רעדען וועגען טראָסטס, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט, — לאָמיר פעסטשטעלען אייניגע זאַכען, און אויב איהר שטימט ניט איין מיט זיי, זאָגט עס גלייך אַרויס. שווייגען וועט מיינען איינשטימיגקייט. איז עס ניט אמת, אַז אַ מאַשין־וועב־שטוהל וועבט אויס מעהר מאַטעריע און פיעל ביליגער, ווי אַ האַנד־וועב־שטוהל?

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, נור קיינער האָט ניט געזאָגט אַ וואָרט.

— איז דען ניט העכסט נאַריש צו צוברעכען אַ מאַשין־וועב־שטוהל און צוריקקעהרען צו דער אומגעלומפּערטער און פיעל קאָסטבאַרער האַנד־מאַשין־מעטאָד פון וועבען?

קעפּ האָבען צוגעשאָקעלט זייער איינשטימיגקייט.

— איז דאָס אויך ניט אמת, אַז די קאָמבינאַציע, וואָס איז באַוואוסט אַלס אַ טראָסט, פּראָדוצירט בעסער און פיעל ביליגער, ווי עס קענען אַ טויזענד קאָנקורירענדיגע קליינע פירמען?

קיינער האָט נאָך אַלץ ניט געהאַט דאַגעגען.

— אויב אַזוי, איז דאָס ניט העכסט נאַריש צו פאַרניכטען די פעהיגע און ביליג־פּראָדוצירענדיגע קאָמבינאַציע?

קיינער האָט ניט געענטפערט פאַר אַ לאַנגער ווייִלע. דאַן האָט הערר קאָוואַלט געזאָגט:

— וואָס־זשע זאָלען מיר טהאָן? — האָט ער פאַרלאַנגט צו וויסען. — די פאַרניכטונג פון די טראָסטס איז דער איינציגער וועג, וואָס מיר זעהן, זיך אויסצודרעהן פון זייער הערשאַפט.

ערנסט איז גלייך געוואָרען היים און פול מיט לעבען.

— איך וועל אייך צייגען אַן אַנדער וועג, — האָט ער גע־שריען. — לאָמיר ניט פאַרניכטען די וואונדערבאַרע מאַשינען, וואָס זיינען פעהיגע און ביליגע פּראָדוצירער. לאָמיר זיי קאָנטראָ־לירען. לאָמיר זעלבסט פּראָפּיטירען פון זייער פעהיגקייט און בי־ליגקייט. לאָמיר זיי זעלבסט פאַרוואַלטען. לאָמיר ארויסוואַרפען די יעצטיגע אייגענטימער פון די וואונדערבאַרע מאַשינען, און לאָמיר זיי זעלבסט באַזיצען. אָט דאָס, מיינע העררען, איז סאָ־ציאַליזם, אַ גרעסערע קאָמבינאַציע פון די טראָסטס, די גרעסטע עקאָנאָמישע און סאָציאַלע קאָמבינאַציע, וואָס איז ווען ערשיענען אויף דעם פּלאַנעט. עס איז אין איינקלאַנג מיט עוואָלוציע. עס איז דער צד פון׳ם געווינער. קומט אַריבער צו אונז, סאָ־ציאַליסטען, און זייט אויף׳ן געווינער׳ס זייט.

איצט זיינען שוין ניט אַלע געווען איינשטימיג. קעפּ האָבען זיך געשאָקעלט, און עס האָט זיך געהערט אַ מורמלען איבער׳ן גאַנצען צימער.

— גאַנץ גוט. איהר ווילט, אַלזאָ, בעסער בלייבען אַלט־מאָ־דיש, — האָט ערנסט געלאַכט. איהר ווילט שפּיעלען אַטאַוויס־טישע ראָלען. איהר זייט פאַראורטיילט צום טוידט, פּונקט ווי דער אַטאַוויזם. האָט איהר זיך ווען עס איז געפרעגט, וואָס ווער

פּאַסירען, ווען אַ גרעסערע קאָמבינאַציע זאָגאַר פון די יעצטיגע טראָסטס וועט זיך ענטוויקלען? האָט איהר אַמאָל אַ טראַכט געטהאָן, וואו איהר וועט זיך געפינען, ווען די גרויסע טראָסטס וועלען זיך פאַראייניגען אין דער גרעסטער קאָמבינאַציע — אין דעם סאָציאַלען, עקאָנאָמישען און פּאָליטישען טראָסט?

ער האָט זיך פּלוצלינג און אָהן אַ שום שייכות געווענדעט צו הערר קאַלווין:

— זאָגט מיר, האָט ערנסט געזאָגט, — אויב עס איז ניט אמת. איהר זייט געצוואונגען צו גרינדען אַ נייע פּאָליטישע פּאַרטיי, ווייל די אַלטע פּאַרטייען זיינען אין די הענד פון ד׳ טראָסטס. די העכסטע שטערונג צו אייער פּראָפּאַגאַנדע זיינען די טראָסטס. יעדער שטיין אין וועג, און וועלכען איהר שלאָגט זיך אָן, יעדער קלאַפּ, וואָס פאַלט אויף אייך, יעדע נידערלאַגע, וואָס איהר קריגט, איז אַלץ פון די טראָסטס. איז דאָס ניט אזוי, זאָגט מיר נור.

— עס איז אמת, — האָט הערר קאַלווין מודה געווען. — מיר האָבען פאַרכאַפּט די שטאַאַט־לעגיסלאַטור פון אָרעגאָן און דורכגעפיהרט פּראַכטפולע פּראָטעקציע־געזעצען, נור זיי האָבען ניט געקראָגען די צושטימונג פונ׳ם גובערנאַטאָר, וועלכער איז געווען אַ טראָסט־מענש. מיר האָבען ערוועהלט אַ גובערנאַטאָר אין קאָלאָראַדאָ און די לעגיסלאַטור האָט זיך ענטזאָגט איהם צו לאָזען אריינטרעטען אין אמט. צוויי מאָל האָבען מיר דורכגעפיהרט אַ נאַציאָנאַלען איינקונפט־שטייער און יעדעס מאָל האָט איהם דער העכסטער געריכט ערקלערט אַלס אונקאָנסטיטוציאָנעל. די גע־ריכטס־הייזער זיינען אין די הענד פון די טראָסטס. מיר, דאָס פאָלק, צאָהלען ניט די ריכטער גענוג. נור עס וועט קומען אַ צייט —

— ווען די קאָמבינאַציע פון די טראָסטס וועט קאָנטראָלירען אַלע געזעץ־קערפּערשאַפטען, ווען די קאָמבינאַציע פון די טראָסטס זעלבסט וועט זיין די רעגיערונג, — האָט ערנסט איבערגעשלאָגען.

— קיינמאָל ניט, קיינמאָל ניט! — זיינען געווען די גע־

שרייען פון אלע זייטען. יעדער איינער איז געווען אויפגערעגט און קאמפפסלוסטיג.

— זאגט מיר, האט ערנסט זיי צוגעשפארט, — וואס וועט איהר טהאן, ווען אזא צייט וועט קומען?

— מיר וועלען באנוצען אונזער מאכט, — האט הערר אד־מונדסאן אויסגעשריען, און פיעל שטימען האבען צוגעשטימט מיט זיין באשלוס.

— דאס וועט זיין א בירגער־קריעג, — האט זיי ערנסט גע־ווארענט.

— זאל עס זיין אזוי, א בירגער־קריעג, — איז געווען הערר אדמונדסאן׳ס ענטפער. און די אויסגעשרייען פון אלע מענשען ארום טיש האבען זיך געהערט גלייכצייטיג מיט זיינעם. — מיר האבען ניט פארגעסען די טאטען פון אונזערע אור־עלטערען. מיר זיינען גרייט צו קעמפפען און שטארבען פאר אונזער פרייהייט.

ערנסט האט געשמייכעלט.

— פארגעסט ניט, — האט ער געזאגט, — אז מיר האבען שטילערהייט איינגעשטימט, אז פרייהייט אין אייער פאל, מיינע הערען, מיינט פרייהייט ארויסצוקוועטשען פראפיטען פון אנ־דערע מענשען.

די מענשען ארום טיש זיינען געווען בייז, יעצט זיינען זיי געווען בייז גענוג צו קעמפפען; נור ערנסט האט קאנטראלירט דעם טומעל און זיי האבען איהם געמוזט אויסהערען.

— נאך איין פראגע: ווען איהר וועט זיך אפרופען מיט אייער מאכט, געדענקט, די אורזאך פאר אייער אויפשטאנד וועט זיין, ווייל די רעגיערונג איז אין די הענד פון די טראסטס. דארום, געגען אייער מאכט וועט די רעגיערונג ארויסשיקען די רעגוליארנע ארמע, די פלאט, די מיליץ, די פאלים —אין קורצען, די גאנצע ארגאניזירטע שלאכט־מאשינעריע פון די פאראייניגטע שטאאטען. וואס וועט אייער מאכט זיין אין פארגלייך מיט דיזען?

מוטלאזיגקייט האט זיך באוויזען אויף זייערע פנים׳ער, און

איידער זיי זיינען געקומען צו זיך, האָט ערנסט דערלאַנגט נאָך אַ קלאַפּ.

— געדענקט איהר, ניט זעהר לאַנג צוריק, ווען אונזער רעגוליאַרנע אַרמעע איז באַשטאַנען פון בלויז פופציג טויזענד? פון יאָהר צו יאָהר איז די אַרמעע פאַרגרעסערט געוואָרען און היינט צו טאָג באַשטעהט די אַרמעע פון דריי הונדערט טויזענד.

ווידער אַמאָל האָט ער זיי אָנגעגריפען.

— אויך ניט דאָס איז אַלעס. ווייל איהר האָט אַזוי פלייסיג זיך נאָכגעיאָגט אייער ליעבלינגס־פאַנטאַזיע, מיט'ן נאָמען פּראָפיט און האָט מאַראַליזירט וועגען אייער ליעבלינגס־געצקע, מיט'ן נאָמען קאָנקורענץ, האָט קאָמבינאַציע אָפּגעטהאָן גרעסערע און מעהר טרויעריגע זאַכען. אָט נעהמט די מיליץ.

— עס איז אונזער מאַכט, — האָט הערר קאָוואַלט אויסגעשריען. — מיט דער מיליץ וועלען מיר ווידערשטעהן דעם אַנגריף פון דער רעגוליאַרנע אַרמעע.

— איהר זעלבסט וועט געהן אין דער מיליץ, — איז געווען ערנסט'ס ענטפער, — און מען וועט אייך אַוועקשיקען קיין מעין אָדער פלאָרידאַ, אָדער די פיליפּינס, אָדער ערגעץ אַנדערש־וואו, צו דערטרינקען אין בלוט אייערע אייגענע קאַמעראַדען, וואָס פיהרען אָן דעם בירגער־קריעג פאַר זייער פרייהייט, בעת פון קענזעס, וויסקאָנסין אָדער וועלכער עס איז אַנדער שטאַאַט, וועלען אייערע אייגענע קאַמעראַדען געהן אין דער מיליץ און קומען קיין קאַליפאָרניע צו דערטרינקען אין בלוט אייערע קאַמעראַדען אין דעם בירגער־קריעג.

יעצט זיינען זיי ווירקליך געוועזן איבעראַשט און זיי זיינען געזעסען שטום, ביז הערר אָווען האָט אַרויסגעמורמעלט:

— מיר וועלען ניט געהן אין דער מיליץ — דאָס וועט מאַכען אַן ענד. אַזוי נאַריש וועלען מיר ניט זיין.

ערנסט האָט זיך גלייך צולאַכט.

— איהר פאַרשטעהט ניט דעם אויפּטהו זייערען. איהר

קענט זיך גאָר ניט העלפען. מען וועט אייך סיי־ווי־סיי פּאַרציי־
כענען אַלס מיליץ־מאַשינען.

— עס איז דאָ אַזאַ זאַך ווי ציוויל־געזעץ, — האָט הערר
אָווען זיך איינגעשפּאַרט.

— ניט ווען די רעגיערונג סוספּענדירט ציוויל־געזעץ. אין
יענעם טאָג, ווען איהר רעדט פון ווידערשטאַנד, וועט אייער מאַכט
אָנגעווענדעט ווערען געגען אייך זעלבסט. אין דער מיליץ וועט
איהר מוזען געהן, צי איהר ווילט, צי ניט. העיבאַס־קאָרפּוס (אַ
באַפעהל צו באַפרייען אַ פּערזאָן פון פּריזאָן) האָב איך געהערט אי־
מיצען אונטערמורמלען. אנשטאָט העיבאַס־קאָרפּוס וועט איהר
קריגען פּאָסט־מאורטעמס (פּאָלמעסען נאָכ'ן טויט), אויב איהר
וועט זיך ענטזאָגען צו געהן אין דער מיליץ, אָדער צו פאָלגען,
נאָכדעם ווי איהר האָט אריינגעטראָטען אין איהר. איהר וועט
פּראָצעסירט ווערען פאַר אַ קריעגס־געריכט און געשאָסען ווערען
ווי די הינד. דאָס איז דער געזעץ.

— עס איז ניט דער געזעץ, — האָט הערר קאַלווין פּאָזיטיוו
באַשטעטיגט. — עס איז ניטאָ אַזאַ געזעץ. יונגערמאַן, איהר
האָט דאָס אַלעס געזעהן אין חלום. איהר האָט גערעדט פון
שיקען די מיליץ אין די פיליפּין־אינזלען. דאָס איז אונקאָנסטי־
טוציאָנעל. די קאָנסטיטוציע באַשטעטיגט אויסדריקליך, אַז מיליץ
קען ניט אַרויסגעשיקט ווערען קיין אויסלאַנד.

— וואָס האָט די קאָנסטיטוציע צו טהאָן דערמיט? — האָט
ערנסט איבערגעפרעגט. — די ריכטער פּאַרטייטשען די קאָנסטי־
טוציע, און די ריכטער, לויט הערר אדמונדסאָן'ס צושטימונג,
זיינען טראָסט־נפשות. אַ חוץ דעם, איז דאָס, ווי איך האָב געז־
זאָגט, אַ געזעץ. דער געזעץ איז אין קראַפט פאַר יאָהרען, ניין
יאָהר, מיינע העררען.

— אַז מיר קענען גענומען ווערען אין דער מיליץ געגען
אונזער ווילען? — האָט הערר קאַלווין אונגלויביג געפרעגט. —
אַז זיי קענען אונז פאַרדאַמען צום שיסען דורך אַ קריעגס־געריכט,
אויב מיר ענטזאָגען זיך?

— יאָ, — האָט ערנסט געענטפערט, — נעמליך, דאָס איז עס.

— ווי קומט עס, וואָס מיר האָבען קיינמאָל ניט געהערט פון אזא געזעץ? — האָט מיין פאָטער געפרעגט, און איך האָב געקענט זעהן, אז דאָס איז געווען עטוואָס נייעס אויך פאר איהם.

— צוליעב צוויי אורזאכען, — האָט ערנסט געזאָגט. — ערשטענס איז נאָך קיינמאָל ניט אויסגעקומען צו ברענגען דעם געזעץ אין קראַפט. אויב אזא געלעגענהייט וואָלט פּאַסירט, וואָלט איהר גלייך געהערט וועגען דעם. און, צווייטענס, דאָס געזעץ איז דורכגעשמוגעלט געוואָרען פון קאָנגרעס און סענאַט כמעט שטילערהייט אָהן וועלכער עס איז דיסקוסיע. נאַטירליך, די צייטונגען האָבען ניט דערמאָנט אַ וואָרט וועגען דעם. מיר האָבען עס באַנאַכריכטעט אין אונזערע צייטונגען, נור איהר לעזט קיינמאָל ניט אונזערע צייטונגען.

— איך באהויפּט נאָך אַלץ, אז איהר חלום׳ט, — האָט הערר קאַלווין זיך איינגעמישט׳ט. — דאָס לאַנד וואָלט עס קיינמאָל ניט ערלויבט.

— אָבער זי האָט עס יאָ ערלויבט, — האָט ערנסט געענטפערט. — און וואָס אנבאַלאַנגט מיין חלום׳ען, — ער האָט אַרויסגענומען אַ קליינעם פּאַמפלעט פון זיין קעשענע. — זאָגט מיר, אויב דאָס קוקט אויס ווי אַ חלום?

ער האָט אויפגעעפענט דעם פּאַמפלעט און אָנגעפאַנגען לעזען:

„סעקציע 1. עס זאָל זיין געזעץ, און זאָ ווייטער און זאָ ווייטער, דאָס מיליץ זאָל באַשטעהן פון יעדען געזונדען מענליכען בירגער פון די שטאַאטען, טעריטאָריען און קאָלאָמביאַ דיסטריקט, וועלכער איז עלטער פון אכטצעהן און אינגער פון פינף און צוואַנציג יאָהר.

„סעקציע 7. יעדער בעאַמטער אָדער פּאַרצייכענטער מיליץ־מאַן — געדענקט די ערשטע סעקציע, מיינע הערען, איהר זייט אַלע מיליץ־לייט — דאָס וועלכער עס איז מיליץ־מאַן, וועל-

כער זאָל זיך ענטזאגען אָדער פארנאכלעסיגען צו ערשיינען פאר א קאָמאנדירענדען אָפיציער, ווען ער ווערט פאָרגערופען אזוי ווי דאָ איז אָנגעשריבען, זאָל ווערען גע׳משפט פון א קריעגס־געריכט, און זאָל באשטראָפט ווערען, ווי דער קריעגס־געריכט וועט רע־קאָמענדירען.

„סעקציע 8. דער קריעגס־געריכט, אינ׳ם פּראָצעס כ׳ין מי־ליץ־לייט אָדער בעאַמטע, זאָל באשטעהן בלויז פון מיליץ־אָפי־ציערען.

—„סעקציע 9. די מיליץ, ווען זי ווערט ארויסגערופען פאר דיענסט אין די פאראייניגטע שטאאטען, זאָל זיין אונטער־וואָרפען די זעלבע מלחמה — רעגלען אָדער אָרדנונגען, ווי די רעגולערע סאָלדאטען פון דער פאראייניגטער שטאאטען ארמעע.“

— אָט האָט איהר עס, מיינע העררען, אמעריקאנער בירגער און קאמעראדען מיליץ־לייט. ניין יאָהר צוריק האָבען מיר, סאָ־ציאַליסטען, געדענקט, אז דיזער געזעץ איז געווען געציעלט געגען די ארבייטער. נור, ווי עס ווייזט אויס, איז ער אויך געציעלט געגען אייך. קאָנגרעסמען ווייליע, אין דער קורצער דיסקוסיע, וואָס איז ערלויבט געוואָרען, האָט געזאָגט, אז דיזער געזעץ גרייט אָן א זאפאס־קראפט, וועלכע זאָל אָננעהמען די מאסע ביים האַלז. איהר זייט די מאסע, דער פעבעל, מיינע העררען — און באשיצט, ניט אכטענדיג אויף קיין סכנה, לעבען, פרייהייט און אייגענטום! און ווען די צייט וועט קומען, ווען איהר וועט אויפשטעהן מעכטיג און גרייט צום קאמפף, געדענקט, אז דער אויפשטאנד וועט זיין געגען דעם טראָסט׳ס אייגענטום, און די פרייהייט פונ׳ם טראָסט, לויט געזעץ, אייך צו דריקען און צו צוקוועטשען. מען האָט אייך אייערע צייהן ארויס־געשלעפט, מיינע העררען. אייערע נעגעל זיינען אונטערגעשאָרען. אינ׳ם טאָג, וואָס איהר וועט אויפשטעהן מעכטיגע און קעמפפענ־דיג — ציינערלאָז און נעגעללאָז, וועט איהר זיין אזוי אונשעדליך, ווי זשאבעס.

— איך גלויב עס ניט, — האָט קאָוואַלט געשריען. — עס איז ניטאָ אַזאַ געזעץ. דאָס איז בלויז אַ סאָציאַליסטישער אויפטהו.
— דער דאָזיגער געזעץ איז פאָרגעשלאָגען געוואָרען אין דעם הויז פון די פאָרשטעהער דעם 30טען יולי, 1902 — איז געווען דער ענטפער. — קאָנגרעססמאַן דיק פון אָהייאָ האָט איהם פאָרגעשלאָגען. מען האָט דעם געזעץ דורכגעפיהרט זעהר געשווינד. דער סענאַט האָט איהם דורכגעפיהרט איינשטימיג דעם 14טען יאַנואַר, 1903. און פונקט זיעבען טעג שפּעטער האָט איהם דער פּרעזידענט פון די פאַראייניטע שטאַאטען אונטערגעשריבען. (4)

נײַנטער קאַפּיטעל

די מאַטעמאַטיק פון אַ חלום

בעת יעדער איינער איז נאָך געווען ווי פאַרטויבט פון דער נייעס, וואָס ערנסט האָט פאַר זיי ענטדעקט, האָט ער ווידער אָנגעפאַנגען צו ריידען.

— איהר האָט געזאָגט, ־במעט יעדער איינער פון אייך, היינט אבענד, אַז סאָציאַליזם איז אונמעגליך. יעצט לאָזט מיר אייך באַווייזען זיין אונפאַרמיידליכקייט. ניט נור איז עס אונפאַרמיידליך, אַז איהר, קליינע קאַפּיטאַליסטלעך, זאָלט פאַרשווינדען, נור דאָס פאַרשווינדען פון די גרויסע קאַפּיטאַליסטען און פון די טראָסט איז אויך אונפאַרמיידליך. געדענקט, דער שטראָם פון עוואָלוציע פליסט קיינמאָל ניט צוריק. ער לויפט ווייטער און ווייטער. ער פליסט פון קאָנקורענץ צו קאָמבינאַציע, און פון קליינע קאָמבינאַציעס צו גרויסע, און פון גרויסע קאָמבינאַציעס צו קאָלאָסאַלע פאַראייניגונגען, און ער פליסט ווייטער ביז צום סאָציאַליזם, וועלכער איז די העכסט־קאָלאָסאַלע קאָמבינאַציע פון זיי אַלע.

— איהר זאָגט מיר, דאָס איך חלום. גאַנץ גוט. איך וועל אייך ווייזען די מאַטעמאַטיק פון מיין חלום; און אָט יעצט, גלייך פון אָנפאַנג, פאָדער איך אייך אויף מיר צו צייגען, דאָס מיין חשבון איז אַ פאַלשער. איך וועל באַווייזען דעם אונפאַרמיידליכען פאַלען פון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדנונג און איך וועל אייך מאַטעמאַטיש דעמאָנסטרירען, ווארום זי מוז פאַלען. יעצט פאַנג איך אָן און האָט געדולד, אויב פון אָנפאַנג וועל איך זיך ניט האַלטען ביים ענין, לויט אייער מיינונג.

— לאָמיר, צוערשט, אונטערזוכען אַן איינצעלנעם אינדוסט־

ריעלען פּראָצעס, און ווען איך זאָג עטוואָס, מיט וואָס איהר זייט ניט איינשטימיג, זייט אַזוי גוט און שלאָגט מיר גלייך איבער. אָט וועלען מיר נעהמען אַ שוה־פבאַריק. די פאַבריק נעהמט לעדער און מאַכט שיך דערפון. אָט איז לעדער, וואָס איז ווערט הונדערט דאָלאַר. עס געהט דורך דער פאַבריק און קומט אַרויס אין דער פאָרם פון שיך, לאָמיר זאָגען, צוויי הונדערט דאָלאַר ווערט. וואָס האָט פּאַסירט? הונדערט דאָלאַר איז צוגעלייגט געוואָרען צו דעם ווערט פונ'ם לעדער. ווי אַזוי איז דאָס צו־געלייגט געוואָרען? אָט וועלען מיר זעהן.

— קאַפּיטאַל און אַרבייטער האָבען צוגעלייגט דעם ווערט פון הונדערט דאָלאַר. קאַפּיטאַל האָט צוגעשטעלט די פאַבריק, די־בען צוגעשטעלט די אַרבייט. דורך דער פאַראייניגטער מיה פון מאַשינעריע און האָט באַצאָהלט אַלע אויסגאַבען. אַרבייטער האָ־קאַפּיטאַל און אַרבייט איז צוגעלייגט געוואָרען הונדערט דאָלאַר. שטימט איהר אַלע איין אַזוי ווייט.

די קעפּ אַרום טיש האָבען צוגעשאָקעלט זייער צושטימונג.

— אַרבייט און קאַפּיטאַל, האָבענדיג פּראָדוצירט די הונ־דערט דאָלאַר, נעהמען זיך יעצט צום טיילען. די סטאַטיסטיק פון דער חלוקה גיט אָן זאָגאַר די איינצעלנע סענטען; נור מיר וועלען צוליעב באַקוועמליכקייט געבען אַן ערך פון זיי. קאַ־פּיטאַל נעהמט פופציג דאָלאַר אַלס חלק, און די אַרבייטער קריי־גען פופציג דאָלאַר זייער חלק אויסגעצאָהלט אין שכירות. מיר וועלען יעצט ניט באַהאַנדלען די קריעגערייען איבער דער חלוקה. (1) קיין אונטערשיעד ניט, וויפיעל זיי קריעגען זיך, זיי צוטיילען זיך ווי עס איז. און מערקט אייך, אַז וואָס עס איז אמת וועגען איין אינדוסטריעלען פּראָצעס, איז אויך אמת וועגען די אַלע אַנדערע. האָב איך רעכט?

וויעדער האָבען אַלע צוגעשאָקעלט מיט די קעפּ.

יעצט, אָנגענומען, אַז די אַרבייטער, האָבענדיג געקראָגען פופ־ציג דאָלאַר, ווילען צוריק קויפען שיך, קענען זיי בלויז קויפען שיך אין ווערט פון פופציג דאָלאַר. דאָס איז קלאָר, ניין אפשר?

— און יעצט וועלען מיר איבערגעהן פון דעם פראצעס צו דער אלגעמיינער סומע פון אינדוסטריען אין די פאראייניגטע שטאאטען, און וועלכע מיר וועלען ארייגרעכענען די לעדער זעלבסט, רויהען מאטעריאל, פארקעהר־מיטלען, דאס פארקויפען, מיט איין ווארט, אלעס. מיר וועלען זאגען אין רונדע ציפערען, אז די גאנצע פראדוקציע פון די פאראייניגטע שטאאטען אין איין יאהר באטרעפט פיער ביליאן. ארבייט קריגט אויסגעצאהלט אין שכירות דורך דעם פעריאד צוויי ביליאן דאלאר. פיער ביליאן זיינען פראדוצירט געווארען. וויפיעל פון דעם קען ארבייט צוריק קויפען? צוויי ביליאן. וועגען דעם איז ניטא וואס צו דיסקוטירען. דאס איז זיכער. מיינע פראצענטען, וואס איך גיב אן, זיינען נאך צו־מילד, ווייל צוליעב פיעל קאפיטאליסטישע שפיצלעך קען ארבייט ניט צוריקקויפען זאגאר א העלפט פון דער גאנצער פראדוקציע.

— נור זיך אומקעהרען צום ענין. מיר וועלען זאגען, אז ארבייט קויפט צוריק צוויי ביליאן. דאן איז דאס זעלבסטפארשטענדליך, אז ארבייט קען בלויז געברויכען צוויי ביליאן. בלייבען נאך צוויי ביליאן, וועלכע ארבייט קען ניט קויפען און געברויכען.

— ארבייט פארברויכט זאגאר ניט די גאנצע צוויי ביליאן, — האט איינער זיך אנגערופען. — אויב זיי וואלטען עס אין גאנצען פארברויכען, וואלטען די ארבייטער ניט געהאט קיין געלד אין די שפאר־באנקען.

— ארבייטער־געלד אין די שפאר־באנקען איז בלויז א רעזערוו־פאנד, וואס ווערט פארברויכט אזוי שנעל ווי עס ווערט אנגעזאמעלט. די זאמלונגען ווערען געהאלטען פאר די עלטערע יאהרען, קראנקהייטען און אונגליקס־פעלען און באערדיגונגס־אויסגאבען. די שפאר־באנקען־זאמלונג איז פשוט א שטיק ברויט אוועקגעלייגט אויף דער פאליצע, כדי צו האבען וואס צו עסען דעם צווייטען טאג. ניין, ארבייטער פארברויכען דעם גאנצען פראדוקט, וואס זיי קענען קויפען פאר זייערע שכירות.

— צוויי ביליאן בלייבען איבער פאר קאפיטאל. נאך דעם

ווי אַלע אויסגאַבען זיינען אויסגעצאָהלט געוואָרען, פאַרברויכט קאַפּיטאַל אַלעס, וואָס איז איבערגעבליבען? פאַרברויכט קאַפּי־טאַל די גאַנצע צוויי ביליאָן?

ערנסט האָט זיך אָפּגעשטעלט און האָט געשטעלט די פראַגע דירעקט צו אייניגע מענער. זיי האָבען בלויז געשאָקעלט מיט די קעפּ.

— איך ווייס ניט, — האָט איינער פון זיי אָפּגעהערציג געזאָגט.

— געוויס ווייסט איהר ניט, — האָט ערנסט פאָרטגע־זעצט. — באַדענקט זיך נור אַ מינוט. אויב קאַפּיטאַל וואָלט פאַרברויכט דעם גאַנצען חלק, וואָלט זיך די סומע פון קאַפּיטאַל ניט פאַרגרעסערט. עס וואָלט אימער געווען די זעלבע סומע. אויב איהר וועט זיך צוקוקען צו דער עקאָנאָמישער היסטאָריע פון די פאַראייניגטע שטאַאטען, וועט איהר זעהן, אַז קאַפּיטאַל ווערט וואָס אַ מאָל גרעסער. דערפון נעהמען מיר אַרויס, אַז קאַפּיטאַל פאַרברויכט ניט זיין חלק. געדענקט איהר די צייט, ווען ענגלאַנד האָט געהאַט אַזוי פיעל פון אונזערע אייזענבאַהן־אַקציעס? דורך אַ משך פון פאַרגאַנגענע יאָהרען האָבען מיר אָפּגעקויפט די אַקציעס. וואָס מיינט דאָס? דער אונגעברויכטער חלק פון קאַ־פּיטאַל האָט צוריק געקויפט די אַקציעס. וואָס מיינט דער פאַקט, וואָס אין דער יעצטיגער צייט באַזיצען די הויגע קאַפּיטאַליסטען הונדערט און הונדערט מיליאָנען ווערט פון מעקסיקאַנער אַקציעס, רוסישע אַקציעס, איטאַליענישע און גריכישע? דאָס מיינט, אַז הונדערט און הונדערט מיליאָנען זיינען געווען אַ טייל פון קאַ־פּיטאַל׳ס חלק, וועלכען קאַפּיטאַל האָט ניט פאַרברויכט. נאָך מעהר, פונ׳ם סאַמע אָנפאַנג פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם, האָט קאַפּיטאַל קיינמאָל ניט פאַרברויכט זיין גאַנצען חלק.

— און יעצט קומען מיר צום סאַמע עיקר. פיער ביליאָן דאָלאַרס רייכטום ווערט פּראָדוצירט אין איין יאָהר אין די פאַר־אייניגטע שטאַאטען. אַרבייט קויפט צוריק צוויי ביליאָן און פאַר־ברויכט עס. קאַפּיטאַל פאַרברויכט ניט די איבעריגע צוויי ביליאָן.

א גרויסער באלאנס בלייבט איבער, וואס ווערט ניט פארברויכט. וואס טהוט מען מיט דעם באלאנס? וואס קען מען טהאן מיט איהם? ארבייט קען גאר ניט געברויכען פון דעם, ווייל ארבייט האט שוין אויסגעגעבען אלעס. קאפיטאל וועט ניט פארברויכען דעם באלאנס, ווייל ער האט שוין, לויט זיינע אייגענע אייגענ־שאפטען, פארברויבט אלעס, וואס איז מעגליך. און דאך בלייבט איבער א באלאנס. וואס קען מען טהאן מיט דעם? וואס ווערט געטהאן מיט דעם?

— מען פארקויפט איהם אין אויסלאנד, — האט הערר קא־וואלט פרייוויליג געענטפערט.

— דאס איז אייגענטליך וואס זיי טהוען, — האט ערנסט צוגעשטימט. — צוליעב דעם באלאנס דארפען מיר האבען אן אויסלענדישען מארק. דאס ווערט פארקויפט אין אויסלאנד. מען מוז איהם פארקויפען אין אויסלאנד. עס איז ניטא קיין אנדער וועג ווי פטור צו ווערען דערפון. און דער אונגעברויכ־טער איבערפלוס, וועלכער ווערט פארקויפט אין אויסלאנד, ווערט אנגערופען אונזער גינסטיגער געשעפטס־באלאנס. שטימען מיר אלע איין אזוי וויט?

— זיכער, דאס איז אן איינפאכער צייט־פארלוסט צו ער־קלערען דיזען א"ב פון מסחר, — האט הערר קאלווין שארף גע־זאגט. — מיר אלע פארשטעהן די אלע פרינציפען זעהר גוט.

— און גראדע מיט דיזען א"ב, וואס איך האב אזוי ברייט ערקלערט, וועל איך אייך צומישען, — האט ערנסט געענטפערט. — אט דאס איז דאס חריפות. און איך געה עס גלייך טהאן. ריכט זיך.

— די פאראייניגטע שטאאטען זיינען א קאפיטאליסטיש לאנד, וועלכע האט ענטוויקעלט איהרע רייכטומס־קוועלען. לויט דער קאפיטאליסטישער סיסטעם פון אינדוסטריע, האט דאס לאנד אן אונברויכבארען איבערפלוס, וועלכע זי מוז פטר'ן, און מוז עס פטר'ן אין אויסלאנד. (2) וואס עס איז אמת וועגען די פאראיי־ניגטע שטאאטען, איז אויך אמת וועגען יעדער אנדער קאפיטא־

ליסטישער לאַנד מיט ענטוויקעלטע רייכטום־קוועלען. יעדעס לאַנד אַזעלכעס האָט אַן אונברויכבאַרען איבערפּלוס. פאַרגעסט ניט, אַז זיי האָבען שוין געהאַנדעלט צווישען זיך און אַז דער איבער־פּלוס בלייבט נאָך אַלץ. אַרבייט אין אַלע די לענדער האָט אויס־געגעבען די גאַנצע שכירות און קען ניט קויפען קיין זאַך פונ'ם איבערפּלוס. קאַפּיטאַל אין די אַלע לענדער האָט אויך פאַר־ברויכט אַלעס, וואָס איז מעגליך. און דאָך בלייבען איבער די קאַפּיטאַלען צווישען זיך. ווי אַזוי קענען זיי עס פּטר'ן?

— זיי אויספּאַרקויפען אין די לענדער, וועלכע זיינען אונ־ענטוויקעלט, — האָט ה' קאָוואַלט פאָרגעשלאָגען.

— ריכטיג. איהר זעהט, מיין אַרגומענט איז אַזוי קלאָר און איינפאַך, אַז איהר זעלבסט פיהרט איהם אָן פאַר מיר. און יעצט צום נעקסטען שריט. אָנגענומען, אַז דאָס לאַנד פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען שיקט אָפּ איהר איבערפּלוס אין אַ לאַנד, וואָס איז אונענטוויקעלט, ווי בראַזיליען. געדענקט, אַז דער איבערפּלוס איז שוין איבער אַלע געשעפטען, וועלכע ווערען אָנ־געפיהרט צווישען די צוויי לענדער. וואָס, דענקט איהר, קריגט דאָס לאַנד צוריק פון בראַזיליען?

— געלד, — האָט געזאָגט הערר קאָוואַלט.

— אָבער עס איז דאָ בלויז אַזוי פיעל געלד, און ניט זעהר פיעל, אין דער וועלט, — האָט ערנסט אויסגעזעצט דאַגעגען.

— געלד אין דער פאָרם פון פאַרזיכערונגען, באָנדס, אַקציעס און עהנליכעס, — האָט הערר קאָוואַלט צוגעלעגט.

— יעצט האָט איהר געטראָפען, — האָט ערנסט געזאָגט. — פון בראַזיליען קריגט דאָס לאַנד פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען פאַר איהר איבערפּלוס אַקציעס און פאַרזיכערונגס־פּאַפּיערען. און וואָס מיינט דאָס? עס מיינט, אַז די פאַראייניגטע שטאַאַטען פאַרמאָגען אין בראַזיליען באַהנען, פאַבריקען, מינען און לאַנד. און וואָס מיינט דאָס?

הערר קאָוואַלט האָט זיך פאַרטראַכט און ענדליך צוגעשאָ־קעלט מיט'ן קאָפּ.

— איך וועל אייך זאָגען, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט. — עס מיינט, אז די בראַזיליאַנער רייכטום־קוועלען ווערען ענטוויקעלט און בעאַרבייט. און יעצט, דער נעקסטער פונקט: ווען בראַזיליען, אונטער דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם, האָט ענטוויקעלט איהרע רייכטימער, וועט זי זעלבסט אויך האָבען אַן איבערפלוס. קען זי אָפּשיקען איהר איבערפלוס אין די פאַראייניגטע שטאַאטען? ניין, ווייל דאָ האָבען מיר אונזער אייגענעם איבערפלוס. קען דאָס לאַנד פון די פאַראייניגטע שטאַאטען טהאָן דאָס, וואָס זי האָט פריהער געטהאָן אין בראַזיליען — לויז ווערען פון איהר איבערפלוס אין בראַזיליען? אויך ניין, ווייל בראַזיליען האָט שוין אויך אַן איבערפלוס.

— וואָס האָט פּאַסירט? ביידע, אי די פאַראייניגטע שטאַאַטען, אי בראַזיליען, מוזען יעצט זוכען נייע אונענטוויקעלטע לענדער, אום פּטור צו ווערען פון זייער איבערפלוס. נור דורכ'ן זעלבען פּראָצעס פון אָפּוואַרפען ביי זיי דעם איבערפלוס, ווערען די אַנדערע לענדער ענטוויקעלט. באַלד האָבען זיי אַליין אַן איבערפלוס, און אויך זיי זוכען אַנדערע אונענטוויקעלטע לענדער. יעצט, מיינע העררען, פאָלגט מיר נאָך. אונזער פּלאַנעט איז פון אַ באַשטימטער גרויס. עס זיינען בלויז דאָ אַ באַשטימטע צאָהל לענדער אין דער וועלט. וואָס וועט ווערען, ווען יעדעס לאַנד פון דער וועלט, זאָגאַר די קלענסטע און די לעצטע, שטעהט מיט אַן איבערפלוס פּנים אל פּנים מיט דיזע אַלע איבעריגע לענדער פון דער וועלט אויך מיט איבערפלוס?

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט און באַטראַכט זיינע צוהערער. דער שטוינען, וואָס איז געווען אויסגעמאָהלט אויף זייערע פּנים'ער, איז געווען העכסט אַנגענעהם. אויך שרעק האָט זיך געמערקט. פון בלויז אַבסטראַקטען האָט ערנסט צוזאַמענגעשטעלט אַ פיגור און האָט זיי געמאַכט צו זעהן. זיי האָבען עס געזעהן, זיצענדיג ביים טיש, און זיי האָבען זיך געשראָקען דערפאַר.

— מיר האָבען אָנגעפאַנגען מיט אלף־בית, הערר קאַלווין, האָט ערנסט כיטרע געזאָגט. — יעצט האָב איך אייך געגעבען

דעם גאַנצען א"ב ביז „ת". עס איז גאַנץ איינפאַך. אָט דאָס איז די חריפות. איהר האָט זיכער אַן ענטפער מיר צו געבען. וואָס, אויב יעדעס לאַנד אין דער וועלט האָט אַן איבערפלוס, וואָס איז אונברויכבאַר? וואו וועט זיך אייער קאַפּיטאַליסטישע סיס־טעם אהינטהאָן דאַן?

נור הערר קאַלווין האָט געשאָקעלט זיין פאַרזאָרגטען קאָפּ. ער האָט וואַרשיינליך געזוכט אין ערנסט'ס געדאַנק אַ טעות.

— לאָמיר איבערגעהן דעם גאַנצען ענין בקיצור, — האָט ערנסט געזאָגט. — מיר האָבען אָנגעפאַנגען מיט אַן איינצעלנעם אינדוסטריעלען פּראָצעס, די שוה־פאַבריק. מיר האָבען געפונען, אַז די חלוקה פון דער פאַראייניגטער פּראָדוקציע אין דיזער פאַב־ריק איז עהנליך צו דער אין אַלע אינדוסטריען. מיר האָבען אויס־געפונען, אַז ארבייט האָט געקענט צוריק קויפען מיט די שכירות בלויז אַזוי פיעל פון דער פּראָדוקציע, און אַז קאַפּיטאַל האָט ניט פאַרברויכט אַלעס, וואָס ס'איז איבערגעבליבען. מיר האָבען אויס־געפונען, אַז נאָך דעם ווי ביידע קאַפּיטאַל און ארבייט, האָבען פאַר־ברויכט אַלעס, וואָס איז מעגליך, איז געבליבען אַן איבערפלוס. מיר האָבען צוגעשטימט, אַז דער איינציגער וועג לויז צו ווערען פון דעם איז צו פאַרטהאָן עס אין אויסלאַנד. מיר האָבען אויך צוגעשטימט, אַז דער עפעקט פון אָנוואַרפען דעם איבערפלוס אויף אַן אַנדער לאַנד איז צו ענטוויקלען די רייכטימער פון יענעם לאַנד און אין אַ קורצער צייט געפינט זיך אויך דאָרט אַן אונברויכבאַרער איבערפלוס. מיר האָבען אָנגעפיהרט דעם פּראָצעס צו אַלע לענ־דער אויפ'ן פּלאַנעט, ביז יעדעס לאַנד פּראָדוצירט יעדעס יאָהר, און יעדען טאָג, אַן אונברויכבאַרען איבערפלוס, וועלכען זי קען ניט אָוועקשיקען אין אַן אַנדער לאַנד. און יעצט פרעג איך ווייטער, וואָס וועלען מיר טהאָן מיט דעם איבערפלוס?

קיינער האָט נאָך אַלץ ניט געענטפערט.

— הערר קאַלווין? — האָט ערנסט געפרעגט.

— איך בין באַזיעגט, — האָט הער קאַלווין מודה געווען.

— מיר האָט זיך אַזאַ זאַך קיינמאָל ניט גע'חלום'ט, — האָט

הערר אדמונדסאָן געזאָגט. — און דאָך צייגט עס אויס אַזוי קלאָר, ווי דאָס געדרוקטע וואָרט.

עס איז געוועזן דאָס ערשטע מאָל, וואָס איך האָב געהערט קאַרל מאַרקס׳עס (3) מעהר־ווערט־לעהרע ערקלערט, און ערנסט האָט עס געטהאָן אַזוי איינפאַך, אַז אויך איך בין געווען צומישט און ערשטוינט.

— איך וועל אייך אָנצייגען אַ וועג, ווי צו פּטר׳ן דיזען איבערפלוס, — האָט ערנסט געזאָגט. — ווארפט איהם אריין אין ים. יעדען יאָהר ווארפט אריין אין ים הונדערטער מיליאָנען ווערט סחורה, ווי שיך, קליידער, ווייץ און אנדערע אַרטיקלען. דאָס וועט אַלעס פאַררעכטען, אַ?

— נאַטירליך אַזוי וועט מען אַלעס פאַרריכטען, — האָט הערר קאַלווין געענטפערט. — אָבער עס איז לעכערליך, וואָס איהר רעדט גאָר אַזוי.

ערנסט האָט זיך גלייך אַרויפגעוואָרפען אויף איהם מיט דער שנעלקייט פון אַ בליץ.

— איז דאָס מעהר לעכערליך פון אייער פאָרשלאַג, איהר מאַשין־ברעכערס, זיך אומצוקעהרען צו די פאַר־מבול׳דיגע מעטאָדען פון אונזערע אור־עלטערען? וואָס האָט איהר פאָרגעשלאָגען אַלס אַ מיטעל צו פּטר׳ן דעם איבערפלוס? איהר ווילט אויסמיידען די פּראָבלעם פונ׳ם איבערפלוס דורך ניט פּראָדוצירען אַן איבערפלוס? מיט אייער אומקעהרען זיך צו אַ פאַרצייטיגער פּראָדוקציאָנס־מעטאָד, וועלכע איז אַזוי אונ׳שכל׳דיג, אָהן אָרדנונג, און קאָסטבאַר, אַז עס וואָלט געווען אונמעגליך צו פּראָדוצירען אַן איבערפלוס.

הערר קאַלווין האָט עס אַראָפּגעשלונגען. דער פונקט איז איהם פאָלשטענדיג ערקלערט געוואָרען. ער האָט נאָך אַ מאָל אַראָפּגעשלונגען און זיך אויסגעריי ניגט זיין האַלז.

— איהר האָט רעכט, — האָט ער געזאָגט, — איך בין פאַר־משפט. עס איז לעכערליך, נור מיר מוזען עפּעס טהאָן. עס איז אַ פאַל פון לעבען און טויט פאַר אונז מענשען פון דער מיטעל־

קלאַס. מיר ענטזאַגען זיך אונטערצוגעהן. מיר וועלען בעסער זיין אונזיניג און זיך אומקעהרען צו דער רויהער און פאַרשווענדערישער מעטאָד פון אונזערע אור־עלטערן. מיר וועלען אוועקשטעלען די אינדוסטריע אויף איהר פאַר־טראָסטיגען שטאַפעל. מיר וועלען צוברעכען די מאַשינען. און וואָס וועט איהר טהאָן וועגען דעם?

— אָבער איהר קענט ניט צוברעכען די מאַשינען, — האָט ערנסט געענטפערט. — איהר קענט ניט מאַכען דעם שטראָם פון עוואָלוציע פליסען צוריק. אַלס אייערע געגנער זיינען דאָ צוויי גרויסע מעכטע, יעדער איינער פון די צוויי איז מעכטיגער פון דעם מיטעל־קלאַס. די גרויסע קאַפּיטאַליסטען, אין קורצען, די טראָסטס, וועלען אייך ניט לאָזען זיך אומקעהרען צוריק. זיי ווילען ניט, אַז די מאַשינען זאָלען פאַרניכטעט ווערען. און גרעסער פון די טראָסטס, און נאָך מעהר מעכטיג, איז אַרבייט. אַרבייט וועט אייך ניט לאָזען פאַרניכטען די מאַשינען. דער באַזיץ פון דער וועלט, די מאַשינען אריינגערעכענט, ליגט צווישען דיזע צוויי, די טראָסטס און אַרבייט. דאָס זיינען די קאַמפּפס־רייהען. נור יעדער צד וויל פאַראייניגען די מאַשינען. אין דעם דאָזיגען קאַמפּף האָט דער מיטעל־קלאַס ניט קיין פּאָזיציע. דער מיטעל־קלאַס איז אַ קאַרליק צווישען צוויי ריעזען. זעהט איהר דאָס ניט? אָרימער, אָפּשטאַרבענדער מיטל־קלאַס, איהר זייט אריינגעכאַפּט געוואָרען צווישען די אויבערשטע און אונטערשטע מאָהל־שטיינער און זאָגאַר יעצט האָט דאָס מאָהלען זיך שוין אָנגעפאַנגען.

— איך האָב מאַטעמאַטיש דעמאָנסטרירט דעם אונפאַרמיידליכען שטורץ פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם. ווען יעדעס לאַנד וועט שטעהן מיט אַן אונגברויכבאַרען און אונפאַרברויכבאַרען איבערפלוס, וועט די קאַפּיטאַליסטישע געביידע צוזאַמענברעכען אונטער דעם שרעקליכען בנין פון פּראָפיטען וועלכען זי אַליין האָט אויפגעבויט. און אין יענעם טאָג וועלען די מאַשינען ניט פאַרניכטעט ווערען. דער קאַמפּף וועט דאַן אָנגעהן פאַר דעם באַזיץ פון די מאַשינען. אויב אַרבייט געווינט, וועט אייך אָפּגעהן גלאַט. די פאַראייניגטע שטאַאַטען און אגב אורחא די גאַנצע וועלט, וועט

אריינגטרעטען אין א נייער גרויסער עפּאָך. אנשטאָט צודריקט צו ווערען פון די מאַשינען, וועט דאָס לעבען זיין שעהנער, גליקליכער און נאָבעלער טאַקי דורך די זעלבע מאַשינען. פאַר אייך פון דעם פּאַרניכטעטען מיטעל־קלאַס, צוזאַמען מיט די ארבייטער — דאַן וועט קיין אנדער קלאַס ניט זיין אויסער ארבייטער; און אזוי וועט איהר און די איבריגע ארבייטער אנטייל נעהמען אין דער גלייכער צוטיילונג פון דער פּראָדוקציע פון די וואונדערבארע מאַשינען. און מיר, אלע, וועלען מאַכען נייע און מעהר וואונ־דערבארע מאַשינען. און עס וועט ניט זיין קיין אונברויכבארער איבערפלוס, ווייל עס וועלען ניט זיין קיין פּראָפיטען.

— אָבער, ווי, צום ביישפּיעל, אז די טראָסטס געווינען דעם קאַמפּף פאַר׳ן באזיץ פון די מאַשינען און די וועלט? — האָט הערר קאָוואלט געפרעגט.

— דאַן, — האָט ערנסט געענטפערט, — איהר און די אר־בייטער און מיר אלע וועלען געדריקט און געשטיקט ווערען אונ־טערן אייזערנעם קנאַפּעל פון א דעספּאָטיזם, וואָס וועט זיין אזוי אונבארמהערציג און שרעקליך, ווי דער ערגסטער דעספּאָטיזם, וואָס האָט ווען עס איז פארשווארצט די בלעטער פון דער מענש־ליכער היסטאָריע. דאָס וועט זיין א גוטער נאָמען פאַר דעם דעס־פּאָטיזם, דער א י י ז ע ר נ ע ר ק נ א פּ ע ל. (4)

א לאַנגע פּויזע האָט נאָכגעפאָלגט. און יעדער מענש ארום טיש האָט זיך טיעף פארטראַכט.

— אָבער דיזער סאָציאליזם אייערער איז א חלום, — האָט הערר קאָלווין געזאָגט, און גלייך איבערגע׳חזר׳ט: א חלום.

— איך וועל אייך צייגען עטוואָס, וואָס איז ניט א חלום, — האָט ערנסט געענטפערט. — און דאָס וועל איך אָנרופען די אָלי־גארכיע. איהר רופט עס פּלוטאָקראַטיע. מיר ביידע מיינען די זעלבע זאַך, די גרויסע קאַפּיטאַליסטען אָדער די טראָסטס. לאָמיר זעהן, וואו די מאַכט ליגט היינט צו טאָג. און כדי דאָס אייך צו צייגען, לאָמיר צוטיילען די געזעלשאַפט אין די קלאַסען.

— היינט זיינען דאָ דריי גרויסע קלאַסען אין דער געזעל־

שאַפט. צוערשט קומט די פּלוטאָקראַטיע, וועלכע באַשטעהט פון רייכע באַנקירען אייזענבאַהן־מאַגנאַטען, דירעקטאָרען פון גרויסע געזעלשאַפטען און טראַסט־מאַגנאַטען. צווייטענס, איז די מיטעל־קלאַס, אייער קלאַס, מיינע הערען, וועלכע באַשטעהט פון לאַנד־באַזיצער, סוחרים, קליינע פאַבריקאַנטלעך און פּראָפעסיאָנעלע מענשען. דריטענס, צולעצט, קומט מיין קלאַס, דער פּראָלעטאַריער, וועלכער באַשטעהט פון לוין־ארבייטער. (5)

— איהר מוזט צוגעבען, אז דער באַזיץ פון רייכטום רעפּרע־זענטירט די מאַכט אין די פאַראייניגטע שטאַאטען היינט. ווי אַזוי זיינען די רייכטימער צוטיילט צווישען די דריי קלאַסען? אָט זיינען די ציפערען. די פּלוטאָקראַטיע פאַרמאָגט 67 ביליאָן פונ׳ם רייכטום. פון דער גאַנצער סומע מענשען, וואָס זיינען באַשעפטיגט אין פאַרשיעדענע אונטערנעהמונגען אין די פאַראייניגטע שטאַא־טען, זיינען בלויז ניין־צעהנטעל פון איין פּראָצענט פון זיי פּלוטאָ־קראַטען. דאָך פאַרמאָגט די פּלוטאָקראַטיע זיעבציג פּראָצענט פון דעם גאַנצען רייכטום. די מיטעל־קלאַס פאַרמאָגט פיער־און־צוואַנ־ציג ביליאָן. ניין און צוואַנציג פּראָצענט באַשעפטיגטע מענשען זיינען פון דער מיטעל־קלאַס, און זיי פאַרמעגען פינף־און־צוואַנציג פּראָצענט פונ׳ם גאַצען רייכטום. בלייבט איבער דער פּראָלעטאַ־ריאַט. ער פאַרמאָגט פיער ביליאָן. פון אַלע באַשעפטיגטע מענשען, שטעלט דער פּראָלעטאַריאַט צו זיעבציג פּראָצענט; און דער פּראָ־לעטאַריאַט פאַרמאָגט פיער פּראָצענט פון דעם גאַנצען רייכטום. וואו ליגט די מאַכט, מיינע הערען?

—לויט אייערע ציפערען, זיינען מיר, פון דער מיטעל־קלאַס, מעכטיגער פון די ארבייטער — האָט הערר אדמונדסאָן געמאַכט אַ באַמערקונג.

— אָנרופענדיג אונז שוואַך, מאַכט אייך ניט שטאַרקער אין פאַרגלייך מיט דער מעכטיגקייט פון דער פּלוטאָקראַטיע — האָט ערנסט געענטפערט. — און נאָך מעהר, איך בין נאָך ניט פאַרטיג מיט אייך. עס איז דאָ אַ גרעסערע מאַכט פון רייכטום, און די גרויסקייט באַשטעהט אין דעם, וואָס קיינער קען עס ניט צונעהמען.

אונזער מאכט, די מאכט פון די פראָלעטאריער, איז אין אונזערע מוסקולען, אין אונזערע הענד, מיט וועלכע מיר וואַרפען גאַלקעס, און אין אונזערע פינגער, מיט וועלכע מיר קענען שיסען פון רעוואָל־ווערען. די מאכט קען מען פון אונז ניט אַוועקנעהמען. עס איז די פרימיטיווע מאכט, עס איז די מאכט, וואָס איז דער סאַמע עצם פון לעבען, עס איז די מאכט, וואָס איז שטאַרקער פון רייכטום, און דער רייכטום קען ניט צוגענומען ווערען.

— אָבער אייער מאכט קען אָבגעזונדערט ווערען פון אייך. מען קען זי אַוועקנעהמען פון אייך. זאָגאַר יעצט נעהמט די פּלוטאָקראַטיע זי אַוועק פון אייך. צום סוף וועט זי עס אין גאַנצען אַוועקנעהמען. און דאַן וועט איהר אויפהערען זיין די מיטעל־קלאַס. איהר וועט אַרונטערשטייגען צו אונז. איהר וועט ווערען פּראָלעטאַריער. און דאָס שעהנסטע דערפון איז, וואָס איהר וועט נאָך מעהר פאַרגרעסערען אונזער מאכט. מיר וועלען אייך אויפנעהמען ווי ברידער. און מיר וועלען קעמפּפען האַנד אין האַנד פאַר דער מענשהייט.

— איהר זעהט, אַרבייט האָט נ׳ט קיין קאָנקרעטע זאַך, וואָס מען קען צונעהמען. דעם אַרבייטער׳ס חלק פון דעם לאַנד׳ס רייכטום באַשטעהט פון קליידער און הויז־מעבעל, און אין פיעל זעלטענע פאַלען, אַ הויז, וואָס איז אין גאַנצען אָבגעצאָהלט. איהר אָבער האָט יאָ אַ קאָנקרעטען רייכטום, פיער און צוואַנציג ביליאָן, און די פּלוטאָקראַטיע וועט עס אַוועקנעהמען. עס איז דאָ אַ מעגליכקייט, אַז די אַרבייטער־קלאַס וועט עס פריהער אַוועקנעהמען פון אייך. קענט איהר ניט זעהן אייער לאַגע, מיינע העררען? די מיטעל־קלאַס איז אַ קליין לעמעלע צווישען אַ לייב און אַ טיגער. אויב איינער וועט אייך ניט פאַרצוקען, וועט עס דער צווייטער טאָן. און אויב די פּלוטאָקראַטיע וועט אייך פאַרשלינגען צום ערשטען, וועט עס דאַן זיין בלויז אַ פראַגע פון צייט ביז דער פּראָלעטאַריאַט וועט פאַרניכטען די פּלוטאָקראַטיע.

— זאָגאַר אייער יעצטיגער רייכטום גיט ניט קיין ריכטיגע אָפּשאַצונג פון אייער מאכט. די מאכט פון אייער רייכטום איז בלויז אַ אויסגעבלאָזען איי. דערפאַר שרייט איהר מיט אייער שוואַכען

קליינעם קאמפּאס־געשריי: קערהט זיך אום צו די מעטאָדען פון אונזערע עלטערען. איהר באמערקט שוין אייער מאכטלאָזיגקייט.

— וואס פאר א מאכט האָבען די לאנד־באזיצער? איבער פופ־ציג פּראָצענט פון זיי זיינען שקלאַפען צוליעב דעם פאקט, וואס זיי דינגען בלויז די ערד, אָדער זייער לאנד איז פאר'משכנ'ט. און זיי אלע זיינען שקלאפען צוליעב דעם פאקט, וואס די טראָסטס, אָט יעצט שוין, באזיצען אָדער קאָנטראָלירען (וואס איז איינס און דאס זעלבע) אלע מיטלען פון פארקויפען די תבואה, למשל, באהנען, קאלטע שפּייכלער, תבואה־שפּייכלער און שיפען. נאָך מעהר, די טראָסטס קאָנטראָלירען די פארקויפס־פּלעצער. אין דעם אלעם האָבען די לאנד־באזיצער ניט קיין מאכט. וואס אנבאלאנגט זייער פּאָליטישע און רעגיערענדיגע מאכט, וועל איך רעדען ווענען דער פּאָליטישער מאכט פון דער גאנצער מיטעל־קלאס.

—טאָג־טעגליך שטופען די טראָסט ארוים די לאנד־אייגענ־טימער פונקט ווי זיי האָבען ארויסגעשטופּט העררר קאלווין און די איבעריגע מילך־לייט פונ'ם מ לך־געשעפט. און טאָג־טעגליך ווערען די סוחרים אויך דערשטיקט אויפ'ן זעלבען אופן. געדענקט איהר, ווי בלויז אין זעקס מאָנאטען האָט דער טאבאק־טראָסט דערשטיקט פיער הונדערט טאבאק־געוועלבען אין ניו יאָרק אליין? וואו זיינען די אמאליגע בעלי־בתים פון די קוילען־פעלדער? איהר ווייסט עס אָהן מיין דערצעהלען, אז דער באהנען־טראָסט באזיצט אָדער קאָנ־טראָלירט אלע הארטע און ווייכע קוילען־פעלדער. באזיצט ניט דער סטענדערד־אויל־טראָסט וועלכע צוואנציג דאמפּף־שיפען? און קאָנטראָלירט ניט דער זעלבער טראָסט דעם גאנצען קופּער־האנדעל, שוין ניט רעדענדיג פון א שמעלצער־טראָסט, וואס איז בלויז א זייטיגע אונטערנעהמונג? צעהן טויזענד שטעדט אין די פאראיי־ניגטע שטאאטען זיינען באלויכטע פון קאָמפּאניס, וואס זיינען דאס אייגענטום, אָדער אונטער דער קאָנטראָל פון סטענדארד אויל טראָסט, און פונקט אין אזוי פיעל שטעדט זיינען אלע עלעקטרישע פארקעהר־מיטלען — שטאָדטישע, צווישען שטעדטיגע און אין די פאָרשטעדט — אין די הענד פון סטענדארד אויל. די קליינע

קאַפּיטאַליסטען, וואָס זיינען געווען אין די דאָזיגע טויזענדיגע אונטערנעהמונגען, זיינען ניטאָ מעהר. איהר ווייסט דאָס.

— דער קליינער פאַבריקאַנט איז ווי דער לאַנד־באַזיצער; קליינע פאַבריקאַנטען און לאַנד־באַזיצער זיינען לכל הדעות אַרונטער געפאַלען צום שטאַפּעל פון פעאָדאַליזם. וואָס אַנבאַלאַנגט די פּראָ־פעסיאָנעלע מענשען און אַרטיסטען פון היינטיגע צייטען, זיינען זיי אינ'ם יעצטיגען מאָמענט פּשוט'ע פאַרברעכער, בעת די פּאָלי־טישענס זיינען תּלינים. ווארום אַרבייט איהר, הערר קאַלווין, טאָג און נאַכט צו אָרגאַניזירען די מיטעל־קלאַס, און מאַכען אַ נייע פּאָליטישע פּאַרטיי? ווייל די פּאָליטישענס פון די אַלטע פּאַרטייען ווילען ניט האָבען צו טאָן מיט אייערע אַטאַוויסטישע אידעען, ווייל, ווי איך האָב געזאָגט, זיי זיינען תּלינים, אויפהאַלטערס פון דער פּלוטאָקראַטיע.

איך האָב גערעדט פון די פּראָפעסיאָנעלע מענשען און אַרטיסטען אַלס פאַרברעכער. וואָס דען אַנדערש זיינען זיי? יעדער איינער פון זיי, די פּראָפעסאָרען ,די פּרעדיגער און די רע־דאַקטאָרען האַלטען אָן זייערע שטעלען דורך זייער דיענען דער פּלוטאָקראַטיע, און זייער דיענסט באַשטעהט אין דעם, וואָס זיי פּראָפּאַגאַנדירען בלויז אַזעלכע אידעען, וואָס זיינען אָדער אונשעד־ליך אָדער גוט פאַר דער פּלוטאָקראַטיע. ווען זיי פּראָפּאַגאַנדירען אידעען, וואָס זיינען שעדליך פאַר דער פּלוטאָקראַטיע, פאַרלירען זיי זייערע שטעלען, אין וועלכען פאַל, אויב זיי האָבען זיך ניט פאַר־זאָרגט פאַר אַ שלעכטער צייט, פאַלען זיי אַרונטער צום פּראָלעטאַ־ריאַט, און אָדער זיי שטאַרבען, אָדער זיי ווערען אַרבייטער־קלאַס־אַגיטאַטאָרס. און פאַרגעסט ניט, אַז עס איז די פּרעס, די קירך־ביהנע און דער אוניווערסיטעט, וועלכע גיבען דעם טאָן צו דער עפענטליכער מיינונג. זיי פיהרען די נאַציאָ אויפ'ן געדאַנקען־וועג, אַזוי צו זאָגען. וואָס אַנבאַלאַנגט די אַרטיסטען, זיי שאַפען בלויז פאַר'ן נידעריגען געשמאַק פון דער פּלוטאָקראַטיע.

— נור נאָך אַלעמען, רייכטום אַן און פאַר זיך איז ניט די ריכטיגע מאַכט; עס איז דאָס מיטעל צו מאַכט, און מאַכט זעלבסט

איז רעגיערונגס־מאַכט. ווער קאָנטראָלירט די רעגיערונג היינט? דער פּראָלעטאַריאַט מיט זיינע צוואַנציג מיליאָן באַשעפטיגטע? זאָגאַר איהר לאַכט פון אַזאַ אידעע. קאָנטראָלירט די מיטעל־קלאַס מיט זיינע אַכט מיליאָן באַשעפטיגטע די רעגיערונג? ניט מעהר פון'ם פּראָלעטאַריאַט. ווער זשע קאָנטראָלירט די רעגיערונג? די פּלוטאָקראַטיע מיט איהר קאַרגען פערטעל מיליאָן באַשעפטיגטע מיטגליעדער. נור דיזער פערטעל מיליאָן קאָנטראָלירט ניט די רעגיערונג, כאָטש זיי טוען גלענצענדע אַרבייט אין זייער פאַך. עס איז דער פאָרשטאַנד, דער מח פון דער פּלוטאָקראַטיע, וואָס קאָנטראָלירט די רעגיערונג, און דיזער מוח באַשטעהט פון זיבען (6) קליינע און מעכטיגע גרופּען. אויך פאַרגעסט ניט, אַז די גרופּען אַרבייטען היינט האַנד אין האַנד.

לאָזט מיך אייך אָנצייגען די מאַכט פון בלויז איינע פון די גרופּען. זי באַשעפטיגט פערציג טויזענד אַדוואָקאַטען צו באַזיעגען איין מענשען אין די געריכטס־הייזער. זי גיט אַוועק אונצעהליגע טויזענטער פריע בילעטען צו ריכטער, באַנקירען, רעדאַקטאָרען, גלחים, אוניווערסיטעטס־לייט, מיטגליעדער פון שטאַאַטס־לעגיס־לאַטורען און קאָנגרעס־לייט. זי האַלט אָן פּראַכטפולע לאַבבים (7) אין יעדען שטאַאַט, הויפּט־שטאָדט און אויך אין דער נאַציאָנאַלער הויפּט־שטאָדט; און אין אַלע שטעדט און דערפער פון'ם לאַנד באַשעפטיגט זי אַ גרויסע אַרמעע יאַבעדניקעס און קליינע פּאָליטי־שענס, וועמעס אויפגאַבע עס איז אויפצופּאַסען אויף די פּריימע־רים (וואַהלען, וואָס ווערען געהאַלטען פאַר די אַלגעמיינע וואַהלען, אין וועלכע די וועהלער פון יעדער פּאַרטיי קלייבען זייערע קאַנדי־דאַטען). זיי פּיקעווען אָן די קאָנווענשאָנס מיט זייערע חברה, ווע־רען אויסערוועהלט אַלס געריכטס־געשוואָרענע, קויפען אונטער ריכ־טער, און אַרבייטען אויף פאַרשיעדענע אופנים פאַר די אינטערעסען פון די רייכע. (8)

— מיינע הערען, איך האָב בלויז געמאָהלען די מאַכט פון איינע פון די זיעבען גרופּען, וועלכע שטעלען צוזאַמען די גֶעהירען פון דער פּלוטאָקראַטיע. (9) אייערע פיער און צוואַנציג ביליאָן

גיבען אייך ניט קיין רעגירונגס־מאכט, וואָס האָט די ווערט פינף און צוואנציג סענט. עס איז אַן אויסגעבלאָזען איי, און גאַנץ גיך וועט זאָגאר דאָס אוועקגעהמען ווערען פון אייך. די פּלוטאָקראַטיע האָט די גאַנצע מאכט אין איהרע הענד יעצט. זי מאכט די געזעצען, ווייל זי באַזיצט דעם סענאַט דעם קאָנגרעס, די ריכטער און די שטאַאַס־לעגיסלאַטורען. און ניט נאָר דאָס. הינטער דעם געזעץ מוז זיין די מאכט אָנצואווענדען דעם געזעץ. היינט־צו־טאָג מאכט די פּלוטאָקראַטיע דעם געזעץ און אַרויף צו צווינגען דעם געזעץ, האָט זי די פּאָליציי, די אַרמעע, די פלאָט, און, לעצטענס, די מיליץ, וואָס מיינט: איהר און יעדער איינער פון אונז.

זעהר ווייניג האָבען זיי דיסקוטירט נאָך 'דעם, און דער מיטאָג איז גלייך געקומען צו אַן ענד. אַלע זיינען געזעסען שטיל, דערשלאָגען, און דאָס געזעגענען זיך איז צוגעגאַנגען זעהר שטיל. עס האָט אויסגעוויזען, ווי זיי האָבען זיך איבערגעשראָקען פאַר דער ערשיינונג, וואָס זיי האָבען נור וואָס דערזעהן.

— די לאַגע איז אין דער אמת'ען אַ גאַנץ ערנסטע — האָט הערר קאַלווין געזאָגט. — איך האָב ווייניג וואָס אויסצוזעצען געגען אייך, ווי איהר האָט זי געמאָהלט. נור איך שטים ניט איין מיט אייך וועגען דעם שיקזאַל פון דער מיטעל־קלאַס. מיר וועלען זיי איבערלעבען, און מיר וועלען נאָך שטיצען די טראַסטס.

— און זיך אומקעהרען צו אונזערע עלטערענס מעטאָדען — האָט ערנסט געענדיגט פאַר איהם.

— זאָל זיין אַזוי — האָט הערר קאַלווין טרויעריג געזאָגט — איך ווייס, אַז עס איז אַ מין מאַשין־ברעכעריי, און אַז עס איז אונזיניג. נור דאָס לעבען איז אויך אונזיניג, מיט די אַלע פּלוטאָקראַטישע מאכערייקעס. און יעדענפאַלס, אונזער סאָרט מאַשין־ברעכעריי איז אַמווענינגסטען פּראַקטיש און מעגליך, און אייער סאָציאַליזם איז דאָס ניט. נור אַ חלום. מיר קענען אייך ניט נאָכגעבען.

— איך ווינש נור, אַז איהר זאָלט וויסען עטוואָס וועגען

עוואָלוציע און סאָציאָלאָגיע — האָט ערנסט נאָכדענקענד גע־זאָגט, ווען ער האָט זיי געררייכט די האנד. — מיר וואָלטען זיך פארשפּאָרט אַזוי פיעל צרות, אויב איהר וואָלט געוואוסט עפּעס וועגען די דאָזיגע זאַכען.

צעהנטער קאפיטעל

דער דרעה-ווינד

שרעקליכע פאסירונגען האבען געפאלגט איינע נאך דער צווייטער, מיט דער שנעלקייט פון׳ם דונער׳ס קלאפעריי נאך דעם „געשעפטס-לייט-מיטאג״; און איך, ניט-ווירדיגער איך, וועלכע האב אזוי פריעדליך געלעבט אלע מיינע יאהרען אין דער אוניווערזיטעט-שטאדט האט געפונען זיך און מיינע פערזענליכע אנגעלעגענהייטען אריינגעשלעפט אין דעם דרעה-ווינד פון די גרויסע וועלט-אנגעלעגענהייטען. צי עס איז געוועזן מיין ליעבע צו ערנסט׳ען, אדער די באלויכטונג זיינע פון דעם אמת׳ען כאראקטער פון דער געזעלשאפט, אין וועלכער איך האב געלעבט, וואס האט מיך געמאכט פאר א רעוואלוציאנערקע, ווייס איך ניט; נור איך בין געווארען א רעוואלוציאנערקע. און איך בין אריינגעווארפען געווארען אין א קרייז פון פאסירונגען, וועלכע איך וואלט צוריק מיט דריי מאנאטען גאר ניט געקענט באגרייפען.

דער קריזיס אין מיין אייגענעם גליק איז געקומען גלייכצייטיג מיט גרויסע קריזיסען אין דער געזעלשאפט. ערשטענס, איז מיין פאטער ענטזאגט געווארען פון זיין שטעלע אינ׳ם אוניווערזיטעט. אה, עס האט ניט געהייסען, אז מען האט איהם ענטזאגט. מען האט בלויז פארלאנגט זיין רעזיגנאציע, דאס אלעס. דאס אליין, אן און פאר זיך, האט ניט אויסגעמאכט זעהר פיעל. מיין פאטער האט זיך ווירקליך געפרעהט מיט דעם. עס האט איהם איבערהויפט געפרעהט, וואס זיין ענטזאגונג איז פאראורזאכט געווארען ביי דער ערשיינונג פון זיין בוך „עקאנאמיק און בילדונג״. דאס האט בא־

פעסטיגט זיין ארגומענט, האָט עס באַשטעטיגט. וואָס פאַר אַ בעסערע צייגנים האָט מען געקענט אָנגעבען צו באַווייזען, אַז ביל־דונג איז קאָנטראָלירט פון דער קאַפּיטאַליסטישער קלאַס?

נור די איבערצייגונג איז ווייט ניט געגאַנגען. קיינער האָט ניט געוואוסט, אַז מען האָט איהם געצוואונגען צו רעזיגנירען פון אוניווערזיטעט. חאָטש ער איז געווען אַזאַ באַריהמטער וויסענ־שאַפטס־מאַן, און אַזאַ ערקלערונג, צולעגענדיג דערצו די אורזאַך פון זיין געצוואונגענער רעזיגנאַציע, וואָלט געמאַכט אַ פּוראָר איבער דער גאַנצער וועלט. די צייטונגען האָבען איהם געזונגען שבחים, און איהם געלויבט פאַ׳רן אויפגעבען די שווערע ארבייט פון האַלטען לעקציעס אום ער זאָל קענען אָבגעבען זיין גאַנצע צייט צו וויסענשאַפטליכע פאָרשונגען.

פון אָנפאַנג האָט מיין פאָטער געלאַכט. נאָכהער איז ער גע־געוואָרען בייז — אויף זיין שטייגער. נאָכהער איז געקומען די אונ־טערדריקונג פון זיין בוך. די אונטערדריקונג איז אָפּגעטאָן געוואָרען שטילערהייד, אַזוי שטיל, אַז פון אָנפאַנג האָבען מיר גאָר נישט געקענט פאַרשטעהן. די ארויסגאַבע פונ׳ם בוך האָט באַלד געמאַכט אַ שטיקעל רושם אין לאַנד. מיין פאָטער איז אין אַן אנשטענדיגען אופן אָנגעגריפען געוואָרען אין דער קאַפּיטאַליסטישער פּרעסע, דער טאָן פונ׳ם אנגריף איז געווען, אַז עס איז אַ שאָד, וואָס אַזאַ גרויסער וויסענשאַפטס־מאַן זאָל איבערלאָזען זיין אייגענעם געביעט און זיך אריינלאָזען אין סאָציאָלאָגיע, וועגען וועלכע ער האָט גאָר־ניט געוואוסט און איז גלייך צומישט געוואָרען. דאָס האָט אָנגע־האַלטען ארום אַ וואָך צייט. און מיין פאָטער האָט זיך געפיהלט גוט און האָט געזאָגט, אַז דער בוך האָט באַריהרט אַ וואונד אין דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם. און דאַן, פּלוצים, האָבען די צייט־טונגען און די קריטישע מאַגאַזין אויפגעהערט צו דערמאָנען אַ וואָרט וועגען בוך. אויך איז דער בוך, מיט דער זעלבער פּלוצלינג־קייט, פאַרשוואונדען פון די פאַרקויף־פּלעצער. מען האָט ניט גע־קענט קריגען אַ קאָפּיע פון די בוכהאַנדלערס. מיין פאָטער האָט גע־שריבען צו די אַרויסגעבערס און זיי האָבען איהם געלאָזט וויסען,

אַז די פּלאַטען זיינען דורך אַ צופאַל געשעדיגט געוואָרען. אַ זעהר אונצופריעדענע קאָרעספּאָנדענץ האָט נאָכגעפאָלגט. בלייבענדיג צוגעשפּאַרט צום וואַנד, האָבען די אַרויסגעבער איהם געשריעבען, אַז זיי קענען מעהר דעם בוך ניט דרוקען, נור אַז זיי זיינען צו־פרידען אָפּצוזאָגען אַלע זייערע רעכט אויף דעם בוך.

— און איהר וועט ניט געפינען אַן אַנדער פאַרלעגער איבער'ן גאַנצען לאַנד, וואָס וועט זיך וועלען צוריהרען צו דעם — האָט ערנסט געזאָגט. — און אויב איך וואָלט געווען אויף אייער פּלאַץ, וואָלט איך גלייך געהאַלטען מויל. איהר האָט פּשוט פאַרזוכט אַ ביסעל פון דעם „א י י ז ע ר נ ע ם ק נ א פּ ע ל".

אָבער מיין פאָטער איז געווען אַ וויסענשאַפטס־מאַן, ער האָט קיינמאָל ניט געגלויבט אין באַשליסען שנעל. אַ לאַבאָראַטאָריע־עקספּערימענט איז ניט געווען קיין עקספּערימענט, סיידען ער האָט דורכגעזוכט יעדע קלייניגקייט. דאַרום האָט ער געדולדיג אויסגע־פּרובירט יעדער פאַרלעגער־פירמע. זיי האָבען געגעבען אונצעהליגע תירוצים, נור קיין איינער פון זיי האָט ניט געוואָלט דרוקען דעם בוך.

ווען מיין פאָטער האָט זיך איבערצייגט, אַז דער בוך איז ווירקליך אונטערדריקט געוואָרען, האָט ער געפּרובירט צו פאַר־עפענטליכען דעם פאַקט אין די צייטונגען; נור זיינע בריעף זיי־נען איגנאָרירט געוואָרען. אויף אַ פּאָליטישער פאַרזאַמלונג פון די סאָציאַליסטען, וואו פיעל צייטונגס־רעפּאָרטער זיינען געווען, האָט מיין פאָטער געדענקט, אַז ער האָט געהאַט אַ גוטע געלעגענהייט. ער האָט זיך אויפגעשטעלט און האָט דערצעהלט די גאַנ־צע געשיכטע פון דער אונטערדריקונג פון זיין בוך. אויפ'ן קומענדיגען טאָג האָט ער געלאַכט, ווען ער האָט גע־לעזען אין די צייטונגען, און נאכהער איז ער בייז געוואָרען, זעהר בייז געוואָרען. די צייטונגען האָבען גאָר ניט דערמאָנט וועגען זיין בוך, נור זיי האָבען געשריבען אַ גאַנץ פאַלשען רעפּאָרט. זיי האָבען פאַרדרעהט די ווערטער און די פראַזען פון דעם אינהאַלט פון זיין רעדע, און זיי האָבען געמאַכט פון זיין שטילע, קאָנטראָלירטע

באַמערקונגען אַ גריל־צענדע אַנאַרכיסטישע רעדע. עס איז אָבגעטאָן געוואָרען קינסטלעריש. איין ביישפּיעל, איבערהויפּט, געדענק איך. ער האָט זיך באַנוצט מיט דער פראַזע „סאָציאַלע רעוואָלוציע“. דער רעפּאָרטער האָט בלויז אַרויסגעוואָרפען דאָס וואָרט „סאָציאַלע“. דאָס איז אַרויסגעשיקט געוואָרען איבער'ן גאַנצען לאַנד אין אַן „אַסאָשיאייטעד פּרעס“־טעלעגראַמע, און איבער'ן גאַנצען לאַנד האָט זיך אויפגעהויבען אַ געשריי פון שרעק. מיין פאָטער איז געבראַנדמאַרקט געוואָרען אַלס אַ ניהיליסט און אַן אַנאַרכיסט, און אין איין צייטונגס־קאַריקאַטור, וואָס איז קאָפּירט געוואָרען פון זעהר פיעל צייטונגען, איז ער געמאָהלען געוואָרען, ווי ער פאָכט מיט אַ רויטער פאָהן אָן דער שפּיצע פון אַ מענגע לאַנג־האָריגע, ווילד־אויסקוקענדיגע מענער, וועלכע האָבען געהאַלטען פאַקעלען, מעסערס און דינאַמיט־באָמבעס אין זייערע הענד.

די פּרעס האָט איהם שרעקליך אַנגעגריפען, אין לאַנגע און שימפּפענדע לייט־אַרטיקלען, פאַר זיין אַנאַרכיזם. און מען האָט געגעבען אָנצוהעריניש, אַז ער האָט וואַרשיינליך פאַרלאָרען זיין פאַרשטאַנד. די דאָזיגע באַנעהמונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּרעס איז קיין נייעס ניט געווען, פלעגט ערנסט אונז זאָגען. עס איז געווען דער מנהג, האָט ער געזאָגט, צו שיקען רעפּאָרטערס צו אַלע סאָציאַליסטישע פאַרזאַמלונגען מיט'ן איינציגען צוועק צו רעפּאָרטען פאַלש און צו פאַרדרעהען אַלעס, וואָס איז געזאָגט געוואָרען, אום אָבצושרעקען די מיטעל־קלאַס, פון וועלכער עס איז מעגליכער פאַראייניגונג מיט'ן פּראָלעטאַריאַט. און ערנסט האָט פיעל מאָל געוואָרענט מיין פאָטער אויפצוהערען צו קעמפּפען און זיך צוריק ציהען פון עפענטליכקייט.

די סאָציאַליסטישע פּרעס פון'ם לאַנד האָט אויפגענומען דעם קאַמפּף און דורך דעם לעזענדיגען טייל פון די אַרבייטער איז געווען באַוואוסט, אַז דער בוך איז אונטערדריקט געוואָרען. נור בלויז די אַרבייטער האָבען דאָס געוואוסט. נאָכהער האָט דער „אַפּפּיעל טו ריזען“, אַ גרויסע סאָציאַליסטישע דרוק־פירמע, אַראַנזשירט מיט מיין פאָטער אַרויסצוגעבען דעם בוך. מיין פאָטער

איז געווען העכסט אויפגעלעגט דערפון, נור ערנסט איז געווען שטאַרק באַזאָרגט.

— איך זאָג אייך, אַז מיר זיינען ביים סאַמע שוועל פון׳ם „אונבאַוואוסטען” האָט ער אַרגומענטירט. — גרויסע זאַכען פּאַסירען שטילערהייט אַרום אונז. מיר קענען זיי פיהלען. מיר ווייסען ניט וואָס גראָד די זאַכען זיינען, נור זיי פּאַסירען זיכער. די גאַנצע געזעלשאַפטליכע געביידע טרייסעלט זיך איבער זיי. פרעגט מיך ניט. איך זעלבסט וויים אויך ניט. נור פון דעם געזעלשאַפטליכען פלוס וועט זיך עטוואַס קריסטאַליזירען. עס קריסטאַליזירט זיך יעצט. די אונטערדריקונג פון׳ם בוך איז געווען אַ איבעראיילטע האַנדלונג. וויפיעל ביכער זיינען שוין אונטערדריקט געוואָרען? מיר האָבען ניט דעם מינדעסטען באַגריעף דערפון. מיר טאַפּען אין דער פינסטער. מיר האָבען ניט קיין וועג, ווי עס אויסצוגעפינען. פּאַסט אויף און איהר וועט זעהן, אַז נעקסט וועלען די סאָציאַליסטישע צייטונגען אונטערדריקט ווערען, און די סאָציאַליסטישע דרוק־פירמען. איך האָב מורא, אַז עס קומט שוין. מיר וועלען דערוואָרגען און דערשטיקט ווערען.

ערנסט האָט געפיהלט דעם פּולס פון די פּאַסירונגען זאָגאַר בעסער פון אַלע אַנדערע סאָציאַליסטען, און אין צוויי טעג אַרום האָט מען דערלאַנגט דעם ערשטען קלאַפּ. דער „אַפּפּיעל טו ריזען” איז געווען אַ וועכענטליכע צייטונג, און איהר דורכשניטליכע צירקולאַציע צווישען דעם פּראָלעטאַריאַט איז געווען זיבען הונדערט און פופציג טויזענד. זי איז אויך גאַנץ אָפט ערשיענען אין ספּעציעלע אויסגאַבען פון צוויי ביז פינף מיליאָן. די גרויסע אויסגאַבען זיינען באַצאָהלט און פארשפּרייט געוואָרען פון אַ קליינע צאָהל פריינוויליגע אַרבייטער, וועלכע האָבען זיך אַרומגעקליבען אַרום „אַפּפּיעל”. דער ערשטער קלאַפּ איז געציעלט געוואָרען געגען די ספּעציעלע אויסגאַבען, און עס איז געווען אַ צושמעטערענדער קלאַפּ. דורך אַ פריינוויליגען אָרדער פון׳ם פּאָסט־אָפיס זיינען די אויסגאַבען ערקלערט געוואָרען אַלס די ניט רעגוליאַרע ציר־

קולאַציע פון דער ציימונג, און צוליעב דער אורזאַך האָט מען זיי אויף דער פּאָסט ניט אָנגענומען.

א וואָך שפּעטער האָט דער מיניסטער פון פּאָסט־אָפּיס ענט־שיעדען, אז די ציימונג איז א העצענדע, און מען האָט זי מעהר ניט אויפגענומען אויף דער פּאָסט. דאָס איז געווען א שרעק־ליכער קלאַפּ פאַר דער סאָציאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדאַ. דער „אפּפּיעל" איז געווען אין א פארצווייפעלטער לאַגע. די ארויסגע־בער האָבען אויסגעארבייט א פּלאַן צו גרייכען זייערע אבאָנענטען דורך די עקספּרעס־קאָמפּאַניעס, נור זיי האָבען זיך ענטזאַגט צו פיהרען די ציימונג. דאָס איז געווען די ענד פונ׳ם „אפּפּיעל". אָבער ניט אין גאַנצען. זיי האָבען זיך גענומען דרוקען מיין פּאָ־טער׳ס בוך. צוואַנציג טויזענד קאָפּיעס פון דעם בוך זיינען שוין געווען אין דער בוכבינדער־אָבטיילונג, און די דרוק־מאַשינען האָ־בען געדרוקט נאָך. און דאַן, אָהן א שום ווארנונג, האָט זיך צו־זאַמענגעקליבען א פּעבעל אין איין נאַכט, און מיט אַן אמעריקאַנער פאָהן אָן זייער שפּיץ און זינגענדיג פּאַטריאָטישע ליעדער, האָבען זיי אונטערגעצונדען די גרויסע געביידע פונ׳ם „אפּפּיעל" און זי פאַר־ניכטעט.

זשיראַרד, קענזעס, איז געווען א שטיל, רוהיג שטעדטעל. דאָרטען האָבען קיינמאָל ניט פּאַסירט קיין ארבייטער־צוזאַמענ־שטויס. דער „אפּפּיעל" האָט געצאָהלט יוניאָן־פּרייזען; און איז פאַקטיש געווען די שטיצע פונ׳ם שטעדטעל, געבענדיג באַשעפטי־גונג צו הונדערטער מענער און פרויען. ניט קיין זשיראַרדער ביר־גער האָבען אנטייל גענומען אין דיזער געוואַלד־טאַט. דיזער פּע־בעל איז ווי ארויסגעשפּרונגען פון דער ערד, און לויט אַלע אויס־זיכטען, נאָכ׳ן אָבטהאָן די טייפעלשע ארבייט, איז ער ווי צוריק איינגעזונקען אין דער ערד. ערנסט האָט אנערקענט די פּאַסירונג אַלס א זעהר וויכטיגע.

— די שוואַרצע מאה (1) ווערט אָרגאַניזירט אין די פאַר־איינינטע שטאַאַטען — האָט ער געזאָגט — דאָס איז דער אָנ־

פאַנג, מיר וועלען נאָך האָבען פּיעל מעהר פון זיי. דער אייזערנער קנאַפּעל ווערט פּרעך.

און אזוי איז מיין פּאָטער׳ס בוך אונטערגעגאַנגען. עס איז אונז באַשערט געווען צו זעהן פיעל מעהר פון די שווארצע מאות אין די קומענדע טעג. יעדע וואָך זיינען אַנדערע סאָציאַליסטישע צייטונגען ארויסגעוואָרפען געוואָרען פון דער פּאָסט; און אין אונ־צעהליגע פאַלען האָבען די שווארצע מאות פארניכטעט די סאָציאַ־ליסטישע דרוק־הייזער. נאַטירליך האָבען די צייטונגען פון׳ם לאַנד אָנגעהאַלטען זייער רעאַקציאָנערע שטעלונג אין זייער פּארטיידי־גונג פון דער הערשענדער קלאַס, און די פארניכטעדיגע סאָציאַליס־טישע פרעס איז מיסרעפּרעזענטירט און געשימפּפט געוואָרען, בעת די שווארצע מאות זיינען גֶעלויבט געוואָרען אַלס אמת׳ע פּאַט־ריאָטען און געזעלשאַפטס־רעטער. אזוי איבערצייגענד איז די מיס־רעפּרעזענטאַציע געווען, אַז ערנסטע גייסטליכע האָבען געלויבט די שווארצע מאות אויף דער בימה אין דער צייט, ווען זיי האָבען באַדויערט די נויטווענדיגקייט פון געוואַלד.

היסטאָרישע פּאַסירונגען האָבען געפאָלגט איינע נאָך דער צווייטער זעהר שנעל, און ערנסט איז נאָמינירט געוואָרען פון דער סאָציאַליסטישער פּארטיי צו לויפען פאַר קאָנגרעסמאַן. זיין שאַנס ערוועהלט צו ווערען איז געווען זעהר גוט. דער גאַסען־באַהן־סטרייק אין סאַן פראַנציסקאָ איז פארלוירען געגאַנגען, און גלייך נאָכדעם איז דער פוהרמאַן סטרייק אויך פארלוירען. די צוויי נידערלאַגען זיינען געווען אַן אומגליק פאַר די אָרגאַניזירטע אר־בייטער. די גאַנצע וואַסער־ברעג־פעדעראַציע, און אַלע זייערע בונד־גענאָסען אין דעם בוי־פאַך האָבען געשטיצט די פוהר־לייט, און אַלע זיינען געשלאָגען געוואָרען אויף אַ שענדליכען אופן. עס איז געווען אַ בלוטיגער סטרייק. די פּאָליציי האָט צובראָכען אונ־צעהליגע קעפּ מיט זייערע שטעקענס; און די טוידטען־ליסט איז פארגרעסערט געוואָרען פון׳ם שיסען אויף די סטרייקערס מיט מיט אַן הארמאַט, וועלכען מען האָט אוועקגעשטעלט אינ׳ם שטאַל פון די „מארסדען־ספּעציעל־דעליווערי־קאָמפּאַני“.

אלס א רעזולטאט זיינען די מענער געווען אויפגערעגט און נקמה־דורשטיג. זיי האָבען געוואָלט בלוט און נקמה. זייענדיג גע־שלאָגען אויף זייער אייגענעם פעלד, זיינען זיי געווען גרייט צו נעהמען נקמה דורך פּאָליטישע אקציאָן. זיי האָבען נאָך אַלץ אויפגעהאלטען זייערע ארבייטער־אָרגאַניזאציעס, און דאָס האָט זיי געגעבען מאכט אינ׳ם פּאָליטישען קאמפּף, וואָס איז אָנגעגאנגען. ערנסט׳ס שאַנס פאר זיעג איז געוואָרען וואָס א מאָל שטארקער. טאָג־טעגליך האָבען מעהרערע יוניאָנס זיך ערקלערט פאר שטיצען די סאָציאַליסטען, ביז אפילו ערנסט אליין האָט געלאכט, ווען די קברות־לייט־יוניאָן און די עופות־קלייבער־יוניאָן האָבען זיך אָנ־געשלאָסען אין די רייהען. די ארבייטער זיינען געוואָרען הארטנע־קיג. ווייל זיי האָבען אָנגעפּאקט די סאָציאַליסטישע פאַרזאמלונגס־פּלעצער מיט א מין משוגע׳נעם ענטוזיאזם, פלעגען זיי זיך צו די פּאָליטישענס פון די אַלטע פארטייען גאָר ניט וועלען צוהערען. די אַלטע פארטיי־רעדנערס פלעגען באגריסט ווערען פון ליידיגע זאַלען, כאָטש גאַנץ אָפט האָבען זיי געפונען געפּאקטע זאַלען, וואו זיי פלעגען אזוי גרויזאם באהאנדעלט ווערען, אז מען פלעגט גאַנץ אָפט דארפען ארויסרופען ספּעציעלע פּאָליסלייט.

ווי איך האָב פריהער געזאָגט, היסטאָריע איז שנעל געמאכט געוואָרען. די לופט איז געווען פול מיט זאכען, וואָס האָבען פּאַ־סירט און וואָס זיינען געווען אין פאָרבערייטונג. דאָס לאנד איז געווען ביים אָנפאנג פון א שלעכט שטיקעל צייט, (2) וואָס איז פאראורזאכט געוואָרען פון א צאָהל גוטע יאָהרען, דורך וועלכע די שווערקייט פון פטר׳ן דעם אונברויכבארען איבערפלוס אין אויסלאנד איז געוואָרען נאָך שווערער. די פארשיעדענע אינדוסט־ריען האָבען ניט געארבייט די פולע צייט; פיעל גרויסע פאב־ריקען זיינען געשטאנען לעדיג, ווארטענדיג אויף דער צייט, ווען דער איבערפלוס וועט פארנוצט ווערען; און דער לוין פון די ארבייטער איז געפאלען זעהר שטארק.

דער גרויסער מאשיניסטען־סטרייק איז אויך געבראָכען גע־וואָרען. צוויי הונדערט טויזענד מאשיניסטען, צוזאמען מיט זייערע

פינף הונדערט גענאָסען אין דעם מעטאַל־ארבייטער־פאַך, זיינען באזיגט געוואָרען אין דעם בלוטיגען סטרייק, וועמענס גלייכען האָט נאָך ניט פארשמירט די היסטאָרישע בלעטער פון די פאראייניגטע שטאַאטען. געשלעגען זיינען אָנגעגאַנגען מיט די קליינע אַרמעען פון באַוואַפענטע סטרייק־ברעכער, (3) וועלכע זיינען צו־געשטעלט געוואָרען פון די בעלי־בתים־פאראיינען; די שווארצע מאות, אין פיעל וויט־צושפּרייטע פּלעצער האָבען צושטערט איי־גענטום; און ענדליך, זיינען הונדערט טויזענד רעגולערע סאָלדאַ־טען פון די פאראייניגטע שטאַאטען ארויסגערופען געוואָרען צו מאַכען אַ שרעקליכע ענד פון די פּאַסירונגען. פיעל ארבייטער־פיהרען זיינען היגגעריכטעט געוואָרען; פיעל אַנדערע זיינען פאַר'משפט געוואָרען צו געפענגנים, און טויזענדער פון די סטריי־קערס זיינען אַריינגעזעצט געוואָרען אין די בול־פּענס (4) (אָקסען־שטאַל) און מערדעריש באַהאַנדעלט געוואָרען פון די סאָלדאַטען.

מען האָט זיך יעצט אָבגערעכענט מיט זיי פאַר די גוטע יאָה־רען. אַלע פארקויף־פּלעצער זיינען געווען איבערפילט מיט סחורה; אַלע פרייזען זיינען געפאַלען; און צווישען דעם אַלגעמיינעם פאַ־לען פון פרייזען איז די פרייז פון ארבייט געפאַלען אַם נידריגסטען. דאָס לאַנד איז געווען אין אַ קאָנוואולסיע פון אינדוסטריעלע שטרייטיגקייטען. ארבייטער האָבען געסטרייקט איבעראַל; און וואו זיי האָבען ניט געסטרייקט, האָבען זיי די קאַפּיטאַליסטען אליין ארויסגעשיקט. די צייטונגען זיינען געווען פול מיט געשיכ־טעס פון בלוט און געוואַלדטהאַט. און אין אַלעמען האָבען די שווארצע מאות געהאַט אַן אנטייל. בונטען, אונטערצינדונגען און צושטערונג פון אייגענטום זיינען געווען זייערע פונקציאָנען און זיי האָבען זייער אַרבייט גוט געטאָן. די גאַנצע אַרמע פון די פאַר־אייניגטע שטאַאטען איז געווען אויפ'ן פּלאַץ, ארויסגערופען דורך די האַנדלונגען פון די שווארצע מאות. (5) אַלע שטעדט און שטעדטלעך האָבען אויסגעקוקט ווי באַוואַפענטע לאַגערען, און אַרבייטער זיינען געשאָסען געוואָרען ווי די הינט. פון דער גרויסער אַרמע אונבאַשעפטיגטע האָבען זיי געקראָגען די סטרייק־ברע־

בערס; און ווען די סטרייק־ברעכערס פלעגען אַ מאָל געשלאָגען ווערען פון די יוניאָנס, פלעגען די סאָלדאטען זיי קומען צו הילף און צודריקען די יוניאָן־לייט. אַ חוץ דעם איז געווען די מיליץ. דערווייל האָבען זיי זיך נאָך ניט באדארפט באַנוצען מיט דעם סעקרעטנעם מיליץ־געזעץ. בלויז די רעגוליארנע אָרגאַניזירטע מי־ליץ איז געווען אויף די קאמפפס־פּלעצער, און זי איז געווען אי־בעראל. און אין דער שרעקליכער צייט האָט די רעגיערונג פאַר־גרעסערט די אַרמע מיט נאָך הונדערט טויזענד סאָלדאטען.

קיינמאָל האָט די ארבייטער־קלאַס ניט געליטען אַזאַ שרעק־ליכע נידערלאַגע. די גרויסע קאַפּיטאַנען פון אינדוסטריע, די אלי־גארכען, האָבען צום ערשטען מאָל געגעבען שטיצע די וואַקלענדיגע בעלי־בתים פאַראיינען אין זייער קאַמפף. די פאַראיינען זיינען געווען צוזאַמענגעשטעלט כמעט דורכאוים פון מיטעלקלאַס מענ־שען, און יעצט, געצוואונגען פון שלעכטע צייטען און קראַכענדע פּרייזען און געשטיצט פון די גרויסע קאַפּיטאַנען פון אינדוסטריע, האָבען זיי געהאַט אַ גרויסען גלענצענדען זיעג איבער די אָרגאַ־ניזירטע ארבייטער. עס איז געווען אַ מעכטיגער פאַרבאַנד, אָבער עס איז געווען די פאַראייניגונג פון אַ לייב מיט אַ שעפּעלע, ווי די מיטעל־קלאַס האָט עס טאַקי גלייך נאָכדעם אויסגעפונען.

די ארבייטער זיינען געווען צובלוטיגט און בייז, אָבער באַ־זיעגט. דאָך האָט זייער נידערלאַגע ניט געענדיגט די שלעכטע צייט. די באַנקען, אַן און פאַר זיך אַ פעסטונג פון דער אָליגאַר־כיע, האָבען געהאַלטען אין איין צוריקציהען קרעדיט. די וואָל־סטריט (6) באַנדע האָט געמאַכט פון׳ם אקציען־פאַרקויף־פּלאַץ אַ קעסעל־גרוב, אין וועלכען די פּרייזען פון לאַנד זיינען אַרונ־טערגעשטיגען כמעט צו גאָר־ניט. און פון דיזען חורבן האָט זיך אויפגעהויבען די ניי־געבאָרענע אָליגארכיע, אַן אונצושטערבאַרע, אַ גלייכגילטיגע און אַ פעסטע. איהר זיכערהייט און באַשטימט־הייט האָט געוואָרפען אַ שרעק. ניט נור האָט זי זיך באַנוצט מיט איהר אייגענער מאַכט, נור זי האָט אויך גענוצט די גאַנצע מאַכט

פון דער קאַסע פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען אויסצופיהרען איהרע פּלענער.

די קאַפּיטאַלען פון אינדוסטריע האָבען זיך יעצט גענומען צו דער מיטעל־קלאַס. די בעלי־בתים פאַראייניגען, וואָס האָבען גע־האָלפען די קאַפּיטאַלען צו צורייסען און דערשטיקען די אַרביי־טער, זיינען יעצט צופליקט געוואָרען פון זייערע געוועזענע בונ־דעס־גענאָסען. אין סאַמע מיטען קראַך פון די מיטעל־לייט, דער קליינער געשעפטס־מאַן און קליינער פאַבריקאַנט, זיינען די טראַסטס געשטאַנען אייזען־פעסט. ניט נור זיינען זיי געשטאַנען פעסט, נור זיי זיינען נאָך געווען טעטיג. זיי האָבען פאַרזייעט ווינד, ווינד און מעהר ווינד; ווייל בלויז זיי אַליין האָבען גע־וואוסט ווי צו שניידען אין דעם שטורם־ווינד, וואָס האָט נאָכ־געפאָלגט, און נאָך מאַכען פּראָפיט דערפון. און נאָך וואָס פאַר פּראָפיטען! שטאַרק גענוג איבערצוטראָגען דעם שטורם, וואָס, אייגענטליך, זיי אַליין האָבען פאַראורזאַכט, האָבען זיי זיך אונ־פאַרשעהמט ארויסגעלאָזט פאַנגען די קרבנות, וואָס זיינען געפאַ־לען ארום זיי. פרייזען זיינען אונ׳ברחמנות׳דיג און אונבאַגרייפ־ליך געזונקען, און די טראַסטס האָבען פאַרגרעסערט זייערע גע־שעפטען, וועלכע זיינען אזוי אויך געווען גרויס גענוג, זאָגאַר פאַרשפּרייטענדיג זיך אויף אַנדערע געביטען — און אימער האָבען זיי עס געטהאָן אויפ׳ן רעכנונג פון דער מיטעל־קלאַס.

און אזוי האָט דער זומער פון 1912 בוכשטעבליך געזעהן דעם טויט־שלאַג פון דער מיטעל־קלאַס. זאָגאַר ערנסט איז ער־שטוינט געוואָרען פון דער שנעלקייט, מיט וועלכער עס איז געטהאָן געוואָרען. ער האָט באַדייטענד געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ און האָט געקוקט האָפנונגסלאָז אויף די קומענדע הערבסט־וואַה־לען.

— ניטאָ וואָס צו רעדען — האָט ער געזאָגט. — מיר זיינען באַזיעגט. דער אייזערנער קנאַפּעל איז שוין דאָ. איך האָב גע־האָפט אויף אַ פריעדליכען זיעג ביים באַלאָט־קאַסטען, נור איך האָב זיך גענאַרט. וויקסאָן האָט געהאַט רעכט. מיר וועלען באַרויבט

ווערען פון אונזערע איבערגעבליבענע פריוהייטען; דער אייזער־נער קנאַפּעל וועט טרעטען איבער אונזערע פּנים׳ער; עס בלייבט גאָר־ניט פאר׳ן ארבייטער־קלאַס אויסער אַ בלוטיגע רעוואָלוציע. מיר וועלען, נאַטירליך, געווינען, נור איך שוידער, ווען איך טראַכט פון דעם.

און פון דאַן אָן האָט ערנסט געלעגט זיין האָפנונג אויף דער רעוואָלוציע. אין דעם הינזיכט איז ער געווען פּאַראַלעל פון זיין גאַנצער פּאַרטיי. זיינע סאָציאַליסטישע קאַמעראַדען האָבען ניט איינגעשטימט מיט איהם. זיי האָבען נאָך אַלץ באַשטעטיגט, אַז דער זיעג קען געוואונען ווערען דורך די וואַהלען. עס איז ניט געווען מחמת זיי זיינען צומישט געוואָרען. זיי זיינען געווען צו קאַלטבלוטיג און מוטיג אום צומישט צו ווערען. זיי האָבען פּשוט ניט געגלויבט. דאָס אַלעס. ערנסט האָט זיי ניט געקאָנט מאַכען צו באַטראַכטען די קומענדע אָליגאַרכיע צו־ערנסט. ער האָט זיי אַ ביסעל אויפגעמונטערט, נור זיי זיינען געווען צו זיכער מיט זייער אייגענער מאַכט. אין זייער טעאָרעטישער סאָציאַלער עוואָ־לוציע איז ניט געווען קיין פּלאַץ פאר אַן אָליגאַרכיע. און דאָריבער האָט די אָליגאַרכיע ניט געקענט ווערען.

— מיר וועלען אייך אויסוועהלען און שיקען אין קאָנגרעס און אַלעס וועט זיין ווי געוואונשען — האָבען זיי איהם געזאָגט ביי איינע פון אונזערע סעקרעטנע פאַרזאַמלונגען.

— און ווען זיי וועלען מיך אַרויסנעהמען פון קאָנגרעס, — האָט ערנסט קאַלטבלוטיג געענטפערט — און וועלען מיך אָנ־שפּאַרען אָן אַ וואַנט און מיך שיסען — וואָס וועט זיין נאָכהער?

— דאַן וועלען מיר זיך באַנוצען מיט אונזער מאַכט און ווי־דערשטעהן, — האָבען אַ דוצענד שטימען געענטפערט אויף איין מאָל.

— דאַן וועט איהר זיך באָדען אין אייער גאַל — איז געווען זיין ענטפער. — איך האָב געהערט די מיטעל־קלאַס זינגען דאָס זעלבע ליעדעל. און וואו איז זי יעצט מיט איהר מאַכט?

עלפטער קאַפּיטעל

די גרויסע ריזיקאַלישע אונטערנעהמונג

הערר וויקסאָן האָט ניט געשיקט נאָך מיין פאָטער. זיי האָבען זיך דורך א צופאַל באַגעגענט אויפ'ן שיף, פאָהרענדיג אין סאַן פראַנציסקאָ, פון וואָס עס איז צו זעהן, אז די ווארנונג, וואָס ער האָט מיין פאָטער געגעבען, איז ניט געווען צוגעגרייט פון פריהער. ווען זיי זאָלען זיך ניט געווען באַגעגענען, וואָלט ער די ווארנונג ניט געקראָגען. דער רעזולטאַט וואָלט, פונדעסטוועגען, געווען דער זעלבער. מיין פאָטער האָט געשטאַמט פון די „מייפלאָוער" (1) פּאַסאַזשירען, און ער האָט געהאַט היים בלוט.

— ערנסט האָט געהאַט רעכט — האָט ער מיר געזאָגט, ווען ער איז אַהיים געקומען. — ערנסט איז א מערקווירדיגער יונגערמאַן. און איך וויל בעסער דיך זעהן אַלס זיין פרוי איידער די פרוי פון א ראָקעפּעלער זעלבסט. אָדער פון דעם ענגלישען קעניג.

— וואָס איז שוין נייעס? — האָב איך א צושראָקענע געפרעגט.

— די אָליגאַרכיע געהט אונז טרעטען אויפ'ן קאָפּ — אויף מיינעם און אויף דיינעם. וויקסאָן האָט עס מיר כמעט אויסדריקליך געזאָגט. ער איז געווען זעהר פריינדליך — פאַר אַן אָליגאַרך. ער האָט מיר פאָרגעשלאָגען, מיך צוריק אויפצונעהמען אין אוניווערסיטעט. ווי געפעהלט עס דיר? ער, וויקסאָן, א שמוציגער געלד־כאַפּער, האָט די מאַכט צו באַשליסען, צי איך זאָל האַלטען לעקציעס אינ'ם שטאַאַטס־אוניווערסיטעט. נור ער האָט מיר געמאַכט נאָך א בעסערען פאָרשלאַג — דער פאָרשלאַג איז צו מאַכען מיך פאַר א פּרעזידענט פון א גרויסען לעהר־אַנשטאַלט פון פיזי־

שע וויסענשאַפטען, וועלכער ווערט יעצט געפּלאַנט — די אָליגאַר־כיע, ווי דו זעהסט, מוז געפינען אַ פּלאַץ פאַר איבערפלוס.

— געדענקסט איהר, וואָס איך האָב געזאָגט אייער טאָכטער׳ס סאָציאַליסטישען ליעבהאָבער? — האָט ער געזאָגט. — איך האָב איהם געזאָגט, אַז מיר וועלען טרעטען די אַרבייטער אויף די קעפּ. און מיר וועלען עס טאָן. וואָס אַנבעלאַנגט אייך זעלבסט, רעס־פּעקטיר איך אייך זעהר פיעל פאַר אייער וויסענשאַפט. נור אויב איהר ווילט פּרובירען אייער מזל מיט די אַרבייטער — נו, היט זיך אָפּ אייער קאָפּ, דאָס איז אַלעס! און דאַן האָט ער מיך פאַרלאָזט.

— עס מיינט, אַז מיר וועלען דאַרפען התונה האָבען פריהער, ווי מיר האָבען געפּלאַנט — איז געווען ערנסט׳ס פּירוש, ווען מיר האָבען דאָס איהם דערצעהלט.

איך האָב זיין לאָגיק גלייך אויפ׳ן פּלאַץ ניט פאַרשטאַנען. נור איך האָב באַלד נאָכדעם אויסגעפונען, אַז עס איז ריכטיג. עס איז געווען אין דער צייט, וואָס די פיערטעל־יעהריגע פאַר־דיענסטען פון די סיערראַ־פאַבריקען איז אויסגעצאָהלט געוואָרען — אָדער, בעסער געזאָגט, האָט געזאָלט אויסגעצאָהלט ווערען, ווייל מיין פאָטער האָט נאָך זיי ניט געקראָגען. נאָכ׳ן וואַרטען איינִיגע טעג, האָט מיין פאָטער געשריבען צום סעקרעטאַר. דער ענטפער איז גלייך געקומען אַז אין די ביכער געפינט זיך קיין רעקאָרד, אַז מיין פאָטער פאַרמאָגט אַקציעס פון דער קאָמפּאַניע, און אַ העפליכע בקשה פאַר אַ מעהר ערקלערענדיגער אינפאָרמאַציע.

— איך וועל עס זיי מאַכען קלאָר גענוג, פאַרדאַמט זאָלען זיי ווערען! — האָט מיין פאָטער זיך געבייזערט, און איז אוועק־געגאַנגען אין דער באַנק צו קריגען זיינע דאָקומענטען פון זיין געדונגענעם קאַמעריל אין דער באַנק׳ס שטאָהלענעם קאַסטען.

— ערנסט איז אַ זעהר מערקווירדיגער מענש — האָט ער געזאָגט, ווען ער איז צוריקגעקומען און בעת איך האָב איהם גע־האָלפען אַראָבנעהמען זיין אויבערראָק. — איך ווידערהאָל עס

נאָך אַ מאָל, טאָכטער מיינע, דיין חתן איז אַ זעהר מערקווירדיגער יונגער־מאַן.

איך בין שוין געוועהנט געווען צו ערוואַרטען אַ נייעם אומ־גליק, ווען ער פלעגט ליובען ערנסטען אַזוי שטאַרק.

— זיי האָבען מיר שוין געטראָטען אויפ׳ן קאָפּ — האָט מיין פאָטער מיר ערקלערט. — עס זיינען ניט געווען קיין אַקציעס. דאָס קאַמעריל איז ליידיג. דו און ערנסט וועלען מוזען חתונה האָבען גאַנץ שנעל.

מיין פאָטער האָט זיך נאָך אַלץ געהאַלטען ביי זיינע לאַבאָראַ־טאָריע מעטאָדען. ער האָט איינגעקלאָגט די סיעררא־פאַבריקען אין געריכטס־הויז. ער האָט אָבער ניט קאָנטראָלירט די ריכטער, בעת די סיעררא־פאַבריקען האָבען זיי יאָ קאָנטראָלירט. דאָס האָט ער־קלעהרט אַלעס, ער איז באַזיעגט געוואָרען דורכ׳ן געזעץ. און די אונפאַרשעהמטע רויבעריי האָט זיי אָבגעגאָלטען.

יעצט זאָגאַר מוז איך לאַכען, ווען איך קוק צוריק אויף יענער צייט, ווי מיין פאָטער איז באַזיעגט געוואָרען. ער האָט ווידער באַגעגענט וויקסאָן׳ען צופעליג אין סאַן פראַנציסקאָ אויף דער גאַס, און ער האָט איהם גערופען אַ פאַרדאַמטער שורקע. און דאַן האָט מען מיין פאָטער ארעסטירט פאַר אנגריעף. ער איז באַ־שטראָפט געוואָרען אין פּאָליציי־געריכט, און האָט געגעבען אַ פאַרזיכערונג, אַז ער וועט זיין פריעדליך. דאָס אַלעס איז געווען אַזוי לעכערליך, אַז ווען ער איז אַהיים געקומען, האָט ער געלאַכט. אָבער וואָס פאַר אַ רעש דאָס האָט אָנגעמאַכט אין די צייטונגען! זיי האָבען גערעדט זעהר ערנסט וועגען דעם באַציל פון געוואַלד־טאַט, וואָס האָט אָנגעשטעקט יעדען מענשען, וואָס האָט אויפ־גענומען סאָציאַליזם; און מיין פאָטער, מיט אַ רעקאָרד פון אַ לאַנגען פריעדליכען לעבען, איז אָנגעגעבען געוואָרען אַלס אַ גו־טער ביישפיעל פון דער ארבייט פון די באַצילען. איינינגע צייַ־טונגען האָבען אויך באַשטעטיגט, אַז מיין פאָטער׳ס פאַרשטאַנד איז אָבגעשוואַכט געוואָרען פון צופיעל לערנען די וויסענשאַפטען און זיי האָבען פאָרגעשלאָגען איהם צו פאַרשפּארען אין אַ

משוגעים־אַנשטאַלט. און דאָס זיינען ניט געווען קיין פּוסטע רייד. עס איז געווען אַ ריכטיגע און באַלדיגע סכנה. נור מיין פאָטער איז געווען קלוג גענוג עס פאַראויסצוזעהן. ער האָט זיך געקאָנט אָבלערנען פונ'ם בישאָפּ'ס ערפאַהרונגען, און ער האָט זיך עס גוט גענומען אין אַכט. ער האָט פון דאַן אָן געשוויגען, וואָס פאַר אַן אונרעכט זיי האָבען איהם ניט אָבגעטאָן, און ער האָט מיט דעם ווירקליך איבערראַשט זיינע שונאים.

נעהמט, למשל, אונזער הויז — אונזער היים. מיר האָבען גע־מוזט אָבגעבען אונזער הויז, ווייל זיי האָבען געוויזען, אַז עס איז געווען פאַר'משכנ'ט צו דער צייט, און מיר האָבען קיינמאָל ניט געהאַט קיין משכון אויף דעם. די ערד, אויף וועלכע די הויז איז געבויט געוואָרען, האָט מיין פאָטער געקויפט פאַר מזומן געלד, און ער האָט באַצאָהלט פאַר'ן הויז, ווען ער האָט עס געבויט. און אי דאָס הויז און אי די ערד, אויף וועלכע עס איז געשטאַנען, זיינען קיינמאָל ניט געווען פאַר'משכנ'ט. דאָך האָבען זיי געציינט די גערזעצליכע פּאַפּירען, ריכטיג און געזעצליך אָנגעשריבען, און אַ פאָלקאָמענעם רעקאָרד פון פּראָצענט צאָהלונגען אין פארשיע־דענע דאַטען פון די לעצטע עטליכע יאָהר. מיין פאָטער האָט דאָס אַלץ פארשוויגען. פּונקט ווי מען האָט איהם בארויבט פון זיין געלד, אַזוי האָט מען איהם בארויבט פון זיין היים. און ער האָט זיך ניט געקאָנט וועהרען. די מאַשינערי פון דער געזעלשאַפט איז געווען אין די הענד פון די מענשען, וועלכע האָבען עס גע־מאַכט פאַר זייער אויפגאַבע איהם צו רואינירען. ער איז געווען אַן אמת'ער פילאָזאָף, און ער האָט זיך שוין זאָגאַר ניט געבייזערט וועגען דעם.

— עס איז מיר שוין באַשעהרט צובראָכען צו ווערען — האָט ער מיר געזאָגט, — אָבער דאָס מיינט ניט, אַז איך דאַרף זיך ניט אויסהיטען פון געבראָכען צו ווערען וואָס ווייניגער. מיינע אַלטע ביינער זיינען שוין האַרט און ברעכען זיך לייכט, און איך האָב זיך שוין אָבגעלערענט פון ערפאַהרונג. גאָט ווייס, אַז איך וויל ניט אָבלעבען מיינע לעצטע עטליכע יאָהר אין אַ משוגעים־הויז.

דאָס דערמאָנט מיך אינ׳ם בישאָפּ מאָרהויז, וועמען איך האָב פאַרנאַכלעסיגט אין אַזוי פיעל בלעטער פון מיין בוך. נור לאָמיך, ערשטענס, שרייבען וועגען מיין חתונה. אין די רייכע פּאַסירונגען, ווייס איך, איז די ערצעהלונג פון מיין חתונה זעהר אונוויכטיג, דאָרום וועל איך עס בלויז דערצעהלען אין קורצען.

— יעצט וועלען מיר ווערען אמת׳ע פּראָלעטאַריער — האָט מיין פאָטער געזאָגט, ווען מיר זיינען אַרויסגעטריבען געוואָרען פון אונזער הויז. — איך האָב אימער צו מקנא געווען דעם חתן דיינעם פאַר זיין ריכטיגע באַקאַנטשאַפט מיט׳ן פּראָלעטאַריאַט. יעצט וועל איך זיי אליין זעהן און זיך באַקענען מיט זיי.

מיין פאָטער האָט געמוזט זיין אַ גרויסער ריזיקאַנט. ער האָט באַטראַכט אונזער קאַטאַסטראָפע אלס אַ סאָרט ריזיקאַלישע אונטערנעהמונג. ער איז ניט געווען פאַרביטערט, אויך ניט דער־צאָרענט וועגען דעם. ער איז געווען צופיעל פילאָזאָפיש און אייג־פאַך כדי צו זיין נקמה־דורשטיג, און ער איז געווען צופיעל אַריינ־געלאָזט אין רוחניות, אַז די מאַטעריעלע באַקוועמליכקייטען, וואָס מיר האָבען געהאַלטען אין פאַרלירען, זאָלען איהם אויספּעה־לען צו פיעל. און ווען מיר האָבען זיך אַריבערגעצויגען קיין סאַן פראַנציסקאָ אין פיער חשך׳דיגע צימערען אין דעם נידריגען טייל פון שטאָדט, נידעריגער פון מאַרקעט גאַס, האָט מען געזעהן, אַז ער האָט זיך אַריינגעלאָזט אין זיין אונטערנעהמונג מיט קינדערשען ענטוזיאַזם און פרייד. ער האָט קיינמאָל ניט קריסטאַליזירט זיי־נע בעאָבאַכטונגען אויפ׳ן מח. ער האָט קיינמאָל ניט געשעצט פאַלש. קאָנווענציאָנעלע אָדער געוואוינהייטס־פּאַרשאצונגען האָ־בען ביי איהם גאָר ניט אויסגעמאַכט. די איינציגע ווערט, וואָס ער האָט אַנערקענט, איז געווען אַ מאַטעמאַטישער און וויסענשאַפטלי־כער פאַקט. מיין פאָטער איז געווען אַ גרויסער מאַן. ער האָט געהאַט אַ גייסט און אַ פאַרשטאַנד, וואָס בלויז גרויסע לייט באַ־זיצען. אין אייניגע פאַכען איז ער אפילו געווען גרעסער פון ערנסט׳ען, וועמעס גלייכען זאָגאַר איך האָב קיינמאָל ניט באַ־געגענט.

זאָגאר איך האָב געפונען אַן ערלייכטערונג אין אונזער גע־ביטענעם אַרט לעבען. אַם וועניגסטען, האָב איך זיך אויסגעדרעהט פון דעם אָרגאַניזירטען חרם, אין וועלכען מיר האָבען זיך געפונען אין דער אוניווערזיטעט־שטאָדט, זינט מיר האָבען ערוועקט די שנאה פון דער ניי־געבוירענער אָליגאַרכיע. און דער איבערבייט איז ביי מיר אויך געווען אַ סאָרט ריזיקאַלישע אונטערנעהמונג. און נאָך די גרעסטע פון אַלע, ווייל עס איז געווען אַ ליעבעס־אונטערנעהמונג. דער פאַרלוסט פון אונזער פאַרמעגען האָט צו־געאיילט מיין חתונה, און איך בין געקומען אַלס פרוי וואוינען אין פיער צימערען אויף פעלל־גאַס אין דער סאַן פראַנציסקאָ ני־דער־שטאָדט.

און דאָס איז געווען אַלעס, וואָס איז אונז געבליבען. איך האָט ערנסט׳ען געמאַכט זיך פיהלען גליקליך. איך בין אריינגע־טראָטען אין זיין שטורמדיגען לעבען, ניט ווי אַ נייער באַאונרו־היגענדיגער פאַקטאָר, נור ווי איינער, וואָס ברענגט רוה און פריע־דען. איך האָב איהם געגעבען רוה. דאָס איז געווען דער לוין פון מיין ליעבע צו איהם. דאָס איז געווען דער איינציגער אונפעהל־באַרער צייכען, וואָס איך האָב קיינמאָל ניט פאַרפעהלט איהם צו געבען. צו ברענגען פאַרגעסענהייט, אָדער דעם גלאַנץ פון צופריע־דענהייט — אין זיינע מיעדע אויגען — מיט וואָס פאַר אַ גרעסערע ברכה האָב איך געקענט געבענשט ווערען?

זיינע טייערע, מיעדע אויגען! ער האָט געאַרבייט שווערער פון אַלע אַנדערע מענשען, און זיין גאַנץ לעבען האָט ער געאַרבייט פאַר אַנדערע. דאָס איז געווען אַ ריכטיגע אָפּשאַצונג פון זיין מענ־ליכקייט. ער איז געווען אַ מענשענפריינד און אַ ליעבהאָבער. און ער מיט זיין איינגעפונדעוועטען קאַמפּפּס־גייסט, זיין אייזען־פעסטען קערפּער און זיין אָדלער־גייסט איז דאָך געווען אַזוי צאַרט און אַנגענעהם מיט מיר, ווי אַ פּאָעט. ער איז געווען אַ פּאָעט. אַ זינגער אין זיינע טאַטען. און זיין גאַנץ לעבען האָט ער געזונגען דאָס מענשליכע ליעד. און ער האָט עס געטאָן אויס ריינער ליעבע

צו מענשען, און פאר די מענשען האָט ער אוועקגעגעבען זיין לע־בען און איז געקרייציגט געוואָרען.

און דאָס אַלעס האָט ער געטאָן אָהן וועלכע עס איז האָפנונג פאר א צוקינפטיגע באלוינונג. אין זיין וועלט־אנשויאונג האָט קיין צוקינפטיגעס לעבען ניט עקזיסטירט. ער, וועלכער האָט ווירקליך געברענט מיט אונשטערבליכקייט, האָט אליין ניט געגלויבט אין זיין אייגענע אונשטערבליכקייט — אזוי פּאראדאָקסיש איז ער געווען. ער, מיט אזא ברענענדען גייסט, איז געווען באהערשט פון דער קאַלטער פילאָזאָפיע, די מאטעריאַליסטישע לעהרע. איך פלעג איהם זיין דאגעגען, ווען איך האָב איהם געזאָגט, אז כ׳האָב געמאָסטען זיין אונשטערבליכקייט מיט די פליגעל פון זיין נשמה, און אז איך וואָלט באדארפט איבערלעבען אונצעהליגע דורות אום צו קענען עס אָבמעסטען. ער פלעגט זיך צולאכען, און זיינע אָרעמס פלעגען מיך ארומכאפּען, און פלעגט מיך רופען זיין זיסע מעטאפיזיקערין; און דאָס מיעדקייט פלעגט פארשווינדען פון זיינע אויגען, און עס פלעגט אין זיי אריינפליסען די גליקליכע ליעבעס־ליכט, וועלכעס אן און פאר זיך איז געווען א נייער און גענוינער צייכען פון זיין אונשטערבליכקייט.

ער פלעגט מיך אויך רופען זיין דואַליסטקע, (איינע וואָס באַ־שטעהט פון צוויי — איבערז.) און ער פעלגט ערקלעהרען, ווי קאַנט, באַנוצענדיג זיך מיט׳ן שכל. האָט פארניכטעט דעם שכל, אום צו קענען דיענען צו גאָט. און ער האָט געצויגען א פאראלעל צווישען מיר און איהם, און האָט מיך באשולדיגט אין דער זעלבער האנדלונג. און ווען איך האָב זיך ערקלעהרט שולדיג, נור איך האָב פארטיידיגט מיין האנדלונג אלס א העכסט שכל׳דיגע, האָט ער מיך צוגעדריקט נאָך שטארקער און האָט געלאַכט טאַקי נור ווי איינער פון גאָט׳ס ליעבהאָבערס קען לאכען. איך פלעג אָב־לייקענען, אז ירושה און אומשטענדען האָבען געקענט ערקלעהרען זיין אָריגינאַליטעט און געניוס, פונקט ווי די קאַלטע, טאַפּענדע פינגער פון וויסענשאַפט קענען כאפּען, אנאַליזירען און קלאַסיפי־צירען דעם סאַמע עצם, וואָס שטעלט צוזאַמען לעבען זעלבסט.

איך האָב געגלויבט, אַז דער רוים איז אַן ערשיינונג פון גאָט, און אַז די נשמה איז אַ פּראָדוקט פון גאָט׳ס כאַראַקטער זעלבסט; און ווען ער פלעגט מיך רופען זיין זיסע מעטאַפיזיקערין, האָב איך איהם גערופען מיין אונשטערבליכער מאַטעריאַליסט. און אַזוי האָבען מיר זיך געליעבט און געוועןן גליקליך; און איך האָב איהם געליעבט פאַר זיינע מאַטעריאַליסטישע אַנשויאונגען, ווייל ער האָט אויפגעטאָן אַזוי פיעל אַרבייט אויף דער וועלט, און געטאָן די אַרבייט אָהן אַ שום געדאַנק פון אַ גייסטיגען פאַר־דיענסט, און צוליעב זיין זעהר עניו׳דיגען גייסט, וועלכער האָט איהם צוריקגעהאַלטען פון שטאָלצקייט און אַ באַוואוסטהייט פון זיין קעניגליכען גייסט.

נור ער האָט יאָ געהאַט שטאָלץ. ווי אַזוי האָט ער געקאָנט זיין אַן אָדלער און ניט באַזיצען קיין שטאָלץ? זיין אַרגומענט איז געוועןן, אַז עס איז פיינער פאַר אַ שטאַרבענדיגען לעבענס־פינטעל צו פיהלען געטליך, איידער פאַר אַ גאָט צו פיהלען געטליך; און דערפאַר האָט ער אַזוי הויך געשעצט וואָס ער פלעגט אָנרופען זיין שטערבליכקייט. ער פלעגט זעהר ליעב האָבען ציטירען אַ פראַגמענט פון אַ באַוואוסטער פּאָעמאַ. ער האָט קיינמאָל ניט געזעהן די גאַנצע פּאָעמאַ, און אַלע זיינע אַנשטרענגונגען אויסצור־געפינען דעם נאָמען פון׳ם פאַרפאַסער זיינען געוועןן אומזיסט. איך גיב דאָ איבער דעם פראַגמענט, ניט בלויז, ווייל ער האָט עס אַזוי ליעב געהאַט, נור ווייל עס צייגט אין קורצען, וואָס פאַר אַ פּאַראַדאָקסישען גייסט ער האָט געהאַט, און זיין אייגענעם באַגריעף פון זיין גייסט. ווייל ווי אַזוי קען אַ מאַן, מיט אַזוי פיעל ברענענדע ליידענשאַפט, אַזוי ערהאַבען, אַזוי אַנגענעהם דעקלאַמירען דאָס פאָלגענדע און דאָך זיין שטערבליך, אַ שטיקעל אונדויערענדיגע קראַפט, אַ פאָרמע, וואָס ווערט פאַרשוואונדען? אָט איז די פּאָעמאַ:

„פרייד איבער פרייד און געווינס איבער געווינס
זיינען מיינע באַשטימטע רעכט פון מיין געבורט.

און איך שריי אויס די ליוב פון מיינע אונענדליכע טעג
צו דעם אָבקלינגענדען עכאָ ביים ברעג פון דער ערד.
באַטש איך לייד אַלערליי מיתות, מיט וועלכע אַ מענש קען
שטארבען
ביז צו דעם לעצטען סוף פון צייט,
האָב איך אָבער אויסגעליידיגט מיין כוס פון װעגען
אין יעדען דור און קלימאַט —
דער שוים פון שטאָלץ, דער געשמאַק פון מאכט.
די זיסקייט פון ווייבליכען געשלעכט!
איך ליידיג אויס דעם סאַמע אָבזאַץ אויף מיינע קניה,
ווייל, אַה, דער געטראַנק איז גוט;
איך טרינק צו לעבען, איך טרינק צו טוידט,
און סמאַקע מיינע ליפען מיט געזאַנג,
ווייל ווען איך שטארב, וועט אַנאַנדער „איך" טרינקען פון
דעם זעלבען געטראַנק.

„דער מענש, וואָס דו האָסט פארטריבען פון גן עדן,
בין איך דאָס געוועזן, מיין גאָט, דאָס בין איך געוועזן.
און איך וועל דאָרטען זיין, ווען די ערד און לופט
וועלען אָבגעריסען ווערען פונ'ם ים ביז'ן הימעל,
ווייל עס איז מיין וועלט, מיין פראכטפולע וועלט,
די וועלט פון מיינע טייערסטע יסורים,
פונ'ם ערשטען שוואכען געשריי פונ'ם ניי־געבוירענעם,
ביז צו דער קוועלונג פון פרויען־גסיסה.

„איבערפילט מיט'ן פולס פון אַ נאָך ניט געבוירענע ראסע,
צוריסען פון אַ וועלט־גרויסען פארלאַנגען
מיין שטאַרקער שטראָם פון ווילד, יונג בלוט
וואָלט געקענט דערטרינקען זאַגאר דאָס פייער פון גיהנם.
איך בין מאַן, מאַן, מאַן, פון מיין צוואוועהטאַגטען פלייש

ביז צום שטויב פון מיין ערדישען ציעל,
פון דער אומעטיגקייט פון דער טראָגעדיגער מוטער,
ביז צום גלאַנץ פון מיין נאַקעטער נשמה.
ביין פון מיין ביין און פלייש פון מיין פלייש,
די גאַנצע וועלט שפּרינגט אויף, ווען איך וויל,
און דער ניט־געשטילטער דורשט פון אַ פאַרשאָלטענעם גן־עדן
זאָל בראָנעווען די ערד איבער געגוג.
אַלמעכטיגער גאָט, ווען איך ליידיג אוים דעם לעבענס־כוס
פון אַלע זיינע רעגענבויגען גלאַנצען,
וועט די אונגליקליכע פלאָג פון דער אייביגער נאַכט
ניט זיין צו לאַנג פאַר מיינע חלומות.

„דער מאַן, וואָס דו האָסט פאַרטריבען פון גן־עדן,
בין איך דאָס געוועזן, מיין גאָט, דאָס בין איך געוועזן,
און איך וועל דאַרט זיין, ווען די ערד און לופט
וועלען אָבגעריסען ווערען פונ'ם ים ביז'ן הימעל;
ווייל עס איז מיין וועלט, מיין פּראַכטפולע וועלט,
די וועלט פון מיינע טייערע פאַרגעניגענס,
פון דעם שיינענדען גלאַנץ פון נאָרדליכען שטראָם
ביז צו דער טונקעלהייט פון מיין אייגענער ליעבע־נאַכט"

ערנסט האָט אימער זיך איבערגעאַרבייט. זיין וואונדערבאַרער קערפּער־געבוי האָט איהם אויפגעהאַלטען; נור זאָגאַר זיין מעכטיגער געבוי האָט ניט געקאָנט צוריק האַלטען דעם מיעדען בליק פון זיינע אויגען. זיינע ליעבע, מיעדע אויגען! ער איז קיינמאָל ניט געשלאָפען מעהר ווי פיער און אַ האַלב שטונדען אַ נאַכט; דאָך האָט ער קיינמאָל ניט געפונען גענוג צייט צו טאָן אין גאַנצען די אַרבייט, וואָס ער האָט געוואָלט טאָן. ער האָט קיינמאָל ניט אויפגעגעבען זיין פּראָפּאַגאַנדא־טעטיגקייט, און איז געוועזן אַנגאַזשירט צו געבען לעקטשורס צו אַרבייטער־אָרגאַניזאַציאָנען

פאַר מאַנאַטען. דאַן איז געקומען דער קאַמפּיין (דער פּאָליטישער וואַהל־קאַמפּף — איבערז.) ער האָט געטאָן גענוג ארבייט אין דעם אַליין. מיט דער אונטערדריקונג פון די סאָציאַליסטישע פאַרלאַג־הייזער האָבען זיינע קליינע האָנאָראַרען גאָר אויפגע־הערט, און ער האָט זיך געמאַטערט צו מאַכען אַ לעבען, ווייל ער האָט געמוזט פאַרדינען צום לעבען אַ חוץ אַלע זיינע איבעריגע ארבייטען. ער האָט איבערזעצט זעהר פיעל וויסענשאַפטליכע און פילאָזאָפישע ארטיקלען פאַר די זשורנאַלען; און אַהיים קו־מענדיג שפּעט ביי־נאַכט, אויסגעמאַטערט פון׳ם קאַמפּיין אָנ־שטרענגונגען, פלעגט ער פאַרזונקען ווערען אין אַ מאַסע ארבייט, איבערזעצענדיג און ארבייטענדיג שווער ביז פאַר־טאָג. און אַ חוץ דעם אַלעמען, האָט ער דאָך אָנגעהאַלטען זיין שטודיום. ביז צום טאָג פון זיין טוידט האָט ער אָנגעהאַלטען זיין שטודיום, און ער האָט וואונדערבאַר פלייסיג שטודירט.

און דאָך האָט ער געפונען צייט צו ליעבען און מאַכען מיך גליקליך. נור דאָס איז ערהייכט געוואָרען דורך מיין ענדערען מיין ארט לעבען אויף זיינעם. איך האָב אויסגעלערנט סטענאָגראַפיע און שרייבען אויפ׳ן שרייב־מאַשין און בין געוואָרען זיין סעקרע־טאַר. ער פלעגט באַשטעטיגען, אַז איך האָב פאַרלייכטערט זיין ארבייט אויף אַ העלפט. און אַזוי האָב איך זיך אויסגעלערענט צו פאַרשטעהן זיין ארבייט. אונזערע אינטערעסען זיינען געוואָ־רען געגענזייטיג און מיר האָבען געאַרבייט צוזאַמען און געשטיפט צוזאַמען.

און דאַן זיינען געווען אונזערע זיסע, גע׳גנב׳עטע מינוטען אין מיטען פון אונזער ארבייט — בלויז אַ וואָרט, אַ לאַשטשע, אָדער אַ בליק פון ליעבע־ליכט; און אונזערע מאָמענטען זיינען געווען מעהר אנגענעהמענער, ווייל זיי זיינען געווען גע׳גנב׳עט, ווייל מיר האָבען געלעבט אין די הויכע פלעצער, וואו די לופט איז שאַרף און פינקלענד, וואו די ארבייט פאַר דער מענשהייט ווערט געטאָן, און וואו שמוץ און עגאָאיזמוס האָט קיינמאָל ניט

אַריינגעטראָטען. מיר האָבען ליעב געהאַט די ליעבע, און אונזער ליעבע איז קיינמאָל ניט פארשמירט געוואָרען פון עטוואָס, וואָס איז ניט געוועזען די סאַמע בעסטע. און דאָס בלייבט איבער פון דעם אַלעמען: איך האָב ניט געהאַט קיין נידערפאַל. איך האָב איהם נעגעבען רוה — ער, וועלכער האָט געאַרבייט אזוי שווער פאַר אַנדערע, מיין טייערער, מיעד־אויגיגער גלויבינגער אין שטערב־ליכקייט.

צוועלפטער קאפיטעל

דער בישאָפּ

עס איז שוין געווען נאָך מיין חתונה ווען איך האָב זיך צו־פעליג באגעגענט מיט בישאָפּ מאָרהויז. נור איך מוז איבערגעבען די פּאסירונגען אין זייערע ריכטיגע פאָלגען. נאָך זיין אויסברוך ביי דער י. פּ. ה. קאָנוועגשאָן, האָט דער בישאָפּ, זייענדיג א גוטע נשמה, זיך געלאָזט איינרעדען פון זיינע פריינד, וועלכע האָבען איהם צוגעדריקט, און ער איז אוועקגעפאָהרען אויף איניי־גע וואָכען זיך אָברוהען. נור ער האָט זיך אומגעקעהרט מיט א נאָך פעסטערען באשלוס צו פּרעדיגען די שליחות פון דער קירך. צום גרויסען שטוינען פון זיין געמיינדע, איז זיין ערשטע פּרעדיגונג געווען כמעט עהנליך צו דער רעדע, וואָס ער האָט גע־האלטען ביי דער קאָנוועגשאָן. ווידער א מאָל האָט ער געזאָגט, און געגעבען איינצעלהייטען, אז די קירך האָט אוועקגעוואנדערט פונ׳ם מייסטער׳ס לעהרען און אז מאמאָן האָט פארנומען דעם פּלאץ פון קריסטוס.

און דער רעזולטאט איז געווען, דאָס מען האָט איהם, וויל־ענ־דיג אָדער ניט ווילענדיג, אוועקגעפיהרט אין א פּריוואטען אנ־שטאלט פאר גייסטיגע קראנקהייטען, און אין די צייטונגען זיי־נען ערשיענען ריהרענדע באשרייבונגען פון זיין גייסטיגע קראנק־הייט און פון דער ערהאבענהייט פון זיין כאראקטער. ער איז געהאלטען געוואָרען א געפאנגענער אין דעם סאניטאריום. איך בין געגאנגען אהין אונצהליגע מאָל, נור מען האָט מיך ניט צו־געלאָזט צו איהם; און איך בין שרעקליך געריהרט געוואָרען פון דער טראגעדיע פון א קלוגען, נאָרמאלען, הייליגען מאן, וואָס

ווערט דערקוועטשט פון דער ברוטאַלער געזעלשאַפט, ווייל דער בישאָף איז געווען קלוג, איידעל און נאָבעל. ווי ערנסט פלעגט זאָגען, דער גאַנצער חסרון זיינער איז געווען, וואָס ער האָט גע־האַט אונריכטיגע ביאָלאָגישע און סאָציאָלאָגישע אידעען, און צוליעב דיזע אונריכטיגע אידעען זיינע האָט ער זיך גענומען פאַרריכטען די אַלע זאַכען ניט אויף אַ ריכטיגען אופן.

וואָס מיך האָט געשראָקען אַם מעהרסטען, איז געווען דעם בישאָפ'ס הילפלאָזיגקייט. אויב ער וואָלט זיך איינגעשפאַרט פאַר'ן אמת, ווי ער האָט איהם געזעהן, דאַן פאַרבלייבט ער אויף זיין גאַנץ לעבען אין אַ משוגעים־אָבטיילונג. און ער וואָלט גאָרניט געקאָנט טאָן. זיין געלד, זיין קולטור, זיין שטעלע וואָלט איהם ניט געקאָנט ראַטעווען. זיינע מיינונגען זיינען געפעהרליך פאַר דער געזעלשאַפט און די געזעלשאַפט האָט ניט געקאָנט באַגריי־פען, אַז אַזעלכע געפעהרליכע אידעען האָבען געקאָנט זיין אַ פּראָ־דוקט פון אַ קלוגען פאַרשטאַנד, אָדער, אַם ווענינגסטענס, מיר ציינגט זיך אויס, אַז דאָס איז געווען דער געזעלשאַפט'ס שטעלונג אין דיזען הינזיכט.

נור דער בישאָף, כאָטש ער האָט געהאַט אַן עדעלען און נאָבעלען גייסט, איז ער געווען פון דעסטוועגען כיטרע גענוג. ער האָט באַגריפען זיין געפעהרליכע לאַגע גאַנץ קלאָר. ער האָט געזעהן, אַז ער איז געפאַנגען געוואָרען אין נעץ, און ער האָט געפּרופט זיך אַרויסצודרעהען. ניט צולאָזענדיג צו איהם קיין הילף פון זיינע פריינד, ווי איך, ערנסט, אָדער מיין פאָטער וואָל־טען איהם געקאָנט געבען, האָט ער געמוזט אַליין אָנפיהרען דעם קאַמפף. און אין דער אַרויפגעצוואונגענער איינזאַמקייט פון דעם סאַניטאַריום איז ער געזונד געוואָרען. ער איז ווידער קלוג גע־וואָרען. זיינע אויגען האָבען אויפגעהערט צו זעהן די אַלע פאַנ־טאַזיעס; זיינע געהירען זיינען אויסגעלייטערט געוואָרען פונ'ם איינפאַל, אַז עס איז די פליכט פון דער געזעלשאַפט צו שפּייזען דעם מייסטער'ס שעפּעלעך.

ווי איך האָב געזאָגט, ער איז געוואָרען געזונד. און די ציי־

טונגען, די קירך־מענשען האבען באגריסט זיין צוריק־קומען מיט פרייד. איך בין איינמאל געגאנגען צו זיין קירך. די דרשה זיי־נע איז געווען פונ'ם זעלביגען טאָרט, וואס ער פלעגט זיי געבען לאנג צוריק איידער ער האט גאר געזעהן זיינע פאנטאזיעס. איך בין געווען ענטטוישט, געערגערט. האט איהם די געזעלשאפט ארויסגעשלאגען אלעם פון קאפ? איז ער געוואָרען א פייגלינג? האבען זיי איהם אנגעשראקען און איהם געבראכט צו חרטה? אדער איז די אנשטרענגונג געווען צופיעל פאר איהם, און ער האט הכנעה'דיג באשלאסען זיך אונטערצוגעבען צו דער עקזיסטי־רענדער אָרדנונג?

איך האב איהם באזוכט אין זיין פראכטפאלער היים. ער איז געווען שרעקליך געביטען. ער איז געווען אויסגעמאָגערט, און איך האב באמערקט קנייטשען אויף זיין פנים, וועלכע איך האב פריהער ניט געזעהן. מען האט געקענט זעהן, אז מיין וויזיט איז איהם ניט געווען זעהר אנגענעהם. ער האט נערוועז געצופט זיין ארבעל, בעת מיר האבען גערעדט; און זיינע אויגען זיינען געווען אונרוהיג, קוקענדיג איבעראל, נור ענטזאגענדיג זיך צו קוקען מיר אין די אויגען אריין. ער האט אויסגעקוקט צו זיין פארטראכט איבער עפעס אנדערש, און ער האט זיך אלע מאל מאָדנע אָבגעשטעלט אין מיטען שמועס, ער האט אָפט פלוצים גע־ביטען דעם ענין, וועגען וועלכען מיר האבען גערעדט, און ער האט זיך אין גאנצען זעהר משונה'דיג באנומען. זאל דאס זיין דער רוהיגער, פעסטער און געטליכער מאַן, וועלכען איך האב געקאַנט, מיט זיינע ריינע, קלאָרע אויגען, און זיין פעסטע בליק? ער איז מיסבאהאנדעלט געוואָרען; ער איז נידערגעשלאָגען געוואָרען און פון שרעק איז ער געוואָרען אונטערטעניג. זיין נשמה איז געווען צו צארט. זי איז ניט געווען מעכטיג גענוג אויסצושטעהן געגען דיזע אָרגאניזירטע וועלף־באנדע פון דער גע־זעלשאפט.

איך האב זיך געפיהלט טרויעריג, אויסדריקליך טרויעריג. ער האט גערעדט צווייידייטיג, און ער האט זיך אזוי געשראָקען

פאַר דעם, וואָס איך וואָלט געוואָלט איהם פרעגען, אז מיין הארץ האָט מיר ניט דערלאָזט איהם איבערצופרעגען. ער האָט גערעדט וועגען זיין קראַנקהייט, און ער האָט גערעדט אָהן א שום צוזאַמענהאַנג וועגען דער קירך, וועגען דער פאַרריכטונג פונ'ם אָרגעל און וועגען קליינינקע צדקות. און ער האָט אויסגעקוקט אזוי צופריעדען מיט מיין אוועקגעהן, אז איך וואָלט זיך שטארק צולאַכט, ווען מיין הארץ וואָלט מיר ניט געווען צוריסען ווערען אויף שטיקער אוים רחמנות צו איהם.

אָרימער העלד! אויב איך וואָלט עס נור געוואוסט! ער האָט געקעמפפט ווי א ריעז, און איך האָב זיך עס גאָר ניט אָנגעשטויסען. אליין. איינער אליין, צווישען מיליאָנען פון זיינע מיטמענשען האָט ער געקעמפפט זיין קאַמפף. צוריסען און צוואַוועהטאָגט פון זיינע ליידען אינ'ם משוגעים־אַנשטאַלט און זיין טרייהייט צו אמת און גערעכטיגקייט, האָט ער זיך פעסטגעהאַלטען ביים אמת און יושר; נור ער איז געווען אזוי עלענד, אז ער האָט זאָגאר ניט געוואַגט מיר צו גלויבען. ער האָט אויסגעלערענט גוט — צו גוט.

נור עס האָט ניט לאַנג גענומען פאַר מיר עס אויסצוגעפינען. מיט אמאָל איז דער בישאָפ פארשוואונדען געוואָרען. ער האָט קיינעם ניט געזאָגט, אז ער פאָהרט אוועק; און אז עטליכע טעג זיינען פאַראיבער און ער איז ניט צוריק געקומען, האָבען פיעל פארשפרייט א קלאַנג, אז ער האָט זיך גענומען דאָס לעבען דורך אַן אָנפאַל פון משוגעת. נור קיינער האָט דאָס ניט געגלויבט, ווען מען האָט אויסגעפונען, אז ער האָט צוערשט פארקויפט אלעס, וואָס ער האָט פאַרמאָגט — זיין פאַלאַץ אין שטאָדט, זיין זומערוואוינונג אין מענלאָ־פּאַרק, זיינע געמאָהלטע בילדער און זאַמלונגען, און זאָגאַר זיין באַליעבטע ביבליאָטעק. עס איז געווען גאַנץ קלאָר, אז ער האָט צונויפגעזאמעלט זיין גאַנץ פארמעגען איידער ער איז פארשוואונדען.

דאָס האָט פאַסירט, ווען דער אונגליק האָט אונז געטראָפען אין אונזערע אייגענע אַנגעלעגענהייטען; און ביז וואַנען מיר

האָבען זיך איינגעאָרדענט אין אונזער נייער היים, האָבען מיר זאַגאר קיין צייט ניט געהאט צו טראַכטען וועגען בישאָפּ. און דאן איז אונז אַלעס קלאָר געוואָרען. איינמאָל פריה אין אָבענר. עס איז נאָך ווירקליך געווען בין השמשות, בין איך אריבערגעלאָפען די גאס צו קויפען פליייש פאר ערנסט׳ס אבענד־מאָהלצייט.

פּונקט אינ׳ם מאָמענט, וואָס איך בין ארויסגעקומען פונ׳ם פלאץ, וואו איך האָב געקויפט דאָס פליייש, איז אַ מאַן ארויסגעקור־מען פון דעם שפּייז־געוועלב וואָס איז געווען דערביי. אַ מאָדנער געפיהל פון פאמיליאריטעט מיט דיזען מאַן האָט מיך געמאכט זיך ארומצוקוקען נאָך אַ מאָל, נור דער מאַן האָט זיך אומגעדרעהט און איז אוועק מיט שנעלע טריט. עס איז געווען עטוואָס אין דער משופּע׳דיגקייט פון זיינע אַקסלען און די זילבערנע האָר פון זיין קאַלנער און זיין ווייכען הוט, וואָס ער האָט געטראָגען, וואָס האָט ערוועקט אין מיר אונבאַשטימטע עראינערונגען. אַנשטאָט איבער־צוגעהן די גאס, האָב איך זיך נאָכגעיאָגט נאָך דעם מאַן. איך האָב געמאכט שנעלערע טריט, פּרובירענדיג ניט צו טראַכטען די געדאַנקען, וואָס האָבען זיך פאַרמירט אין מיין מח. ניין, עס איז געווען אונמעגליך. עס איז ניט מעגליך געווען — ניט אין די אָפּגעקראָכענע איבער־הויזען, וועלכע זיינען צו־לאנג און עס הענ־גען פון זיי ארוים פעדים.

איך האָב זיך אָפּגעשטעלט, געלאַכט פון מיר אַליין, און כמעט אויפגעגעבען דעם געיעג נאָך איהם, נור די פאמיליאריטעט מיט זיינע אַקסלען און די זילבערנע האָר! און ווידער האָב איך זיך נאָכגעאיילט נאָך איהם. ווען איך בין איהם פאַרבייגעגאַנגען, האָב איך געוואָרפען אַ שנעלען בליק אין איהם; דאַן האָב איך זיך שנעל אומגעדרעהט און איך בין געשטאַנען פּנים אל פּנים מיט׳ן — בישאָפּ.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט מיט דער זעלבער פּלוצלינגקייט, און האָט ברייט אויפגעעפענט זיין מויל. אַ גרויסע פּאַפּיר־בייטעל, וואָס ער האָט געהאַלטען אויף זיין רעכטער האנד, איז ארונטער־געפאַלען אויף דער ערד. דער בייטעל האָט געפּלאַצט, און ארום

זיינע און מיינע פיס האָבען זיך געקייקעלט קאַרטאָפעל. ער האָט געקוקט אויף מיר פאַרוואונדערט און מיט שרעק, דאַן האָט עס אויסגעקוקט, ווי ער ווערט איינגעזונקען. זיינע אַקסלען זיינען אַרונטערגעפאַלען פון דערשלאָגענקייט, און ער האָט אַרויסגעלאָזט אַ טיעפען זיפץ.

איך האָב איהם געררייכט מיין האַנד. ער האָט איהר אָנגעגריפען מיט זיינער, וועלכע איז געוועזן קאַלט און קלעפּעדיג. ער האָט זיך אויסגערייניגט זיין האַלז אויס פאַרלעגענהייט, און איך האָב געקענט זעהן דעם שוויים אַרויסשפּאַרענדיג אויף זיין שטערען. עס איז גאַנץ קלאָר, אַז ער האָט זיך שטאַרק איבערגעשראָקען.

—די קאַרטאָפעל — האָט ער שוואַך געמורמעלט — זיי זיינען זעהר קאָסטבאַר.

מיר ביידע האָבען זיי אויפגעהויבען און זיי צוריקגעלעגט אינ׳ם צוריסענעם פּאַפּירענעם בייטעל, וועלכען ער האָט יעצט זעהר פאָרזיכטיג געהאַלטען אין זיין האַנד. איך האָב געפּרובירט איהם זאָגען, ווי עס האָט מיך געפרעהט, וואָס איך האָב איהם באַגעגענט און אַז ער מוז גלייך געהן מיט מיר צו אונזער היים.

— מיין פאָטער וועט זיך ווירקליך פרעהען אייך צו זעהן — האָב איך געזאָגט. — מיר וואוינען בלויז אַ קורץ שטיקעל וועג פון דאַנען.

— איך קען ניט — האָט ער געזאָגט — איך מוז געהן. אַ גוטע נאַכט.

ער האָט זיך אַרומגעקוקט אַ צושראָקענער, אַזוי ווי ער וואָלט מורא געהאַט, אַז מען זאָל איהם ניט דערזעהן. און ער האָט זיך געלאָזט אַוועקגעהן.

— זאָגט מיר, וואו איהר וואוינט, און איך וועל קומען שפּעטער — האָט ער געזאָגט, ווען ער האָט געזעהן, אַז איך בין איהם נאָכגעגאַנגען, און אַז איך האָב געהאַט בדעה איהם ניט אָפּצולאָזען נאָכדעם ווי איך האָב איהם שוין אויסגעפונען.

— ניין — האָב איך פּעסט געענטפערט — איהר מוזט יעצט געהן מיט מיר.

ער האָט אַ קוק געטהאָן אויף די קאַרטאָפּעל, אייניגע פון וועל־כע האָבען זיך אַרויסגעשאָטען אויף זיין אָרעם, און אויף די קליינע בינטלעך, וואָס זיינען געלעגען אויף זיין צווייטען אָרעם.

— עס איז ווירקליך אוממעגליך — האָט ער געזאָגט — פאַר־צייהט מיין אונהעפליכקייט. אַז איהר וואָלט געוואוסט...

ער האָט אויסגעזעהן ווי ער האַלט ביים פאַרלירען זיך, נור אין אַ מאָמענט האָט ער זיך ווידער קאָנטראָלירט.

— אַ חוץ די שפּייזען, — האָט ער ווידער געזאָגט, — איז עס אַ זעהר טרויעריגער פאַל. עס איז שרעקליך. זי איז אַן אַלטע פרוי. איך מוז עס איהר אַלעס גלייך צוטראָגען. זי ליידט שרעקליך. איך מוז גלייך געהן אַהין. דאַן וועל איך קומען, איך גיב אייך מיין וואָרט.

— לאָזט מיך געהן מיט אייך — האָב איך וואָלונטירט. — לאָמיר זיך צואיילען.

אַ דאַנק דעם בישאָפּ, האָב איך אויסגעפונען עטוואָס וועגען מיין אייגענער נאַכבאַרשאַפט. מיר האָט זיך קיינמאָל ניט פאַרגע־שטעלט, אַז אַזאַ אָרימקייט און נויט געפינט זיך דאָ. נאַטירליך, דאָס איז אַלעס געווען, ווייל איך האָב זיך ניט אָפּגעגעבען מיט צדקה. איך האָב זיך איבערצייגט, אַז ערנסט האָט געהאַט רעכט, ווען ער האָט חוזק געמאַכט פון צדקה, אָנרופענדיג עס אַ פלאַסטער צו אַן אייטערענדער וואונד. שניידט עס אויס — פלעגט זיין זיין רפואה; גיט דעם אַרבייטער, וואָס ער פּראָדוצירט; פּענ־סיאָנירט פונקט ווי די סאָלדאַטען, די, וואָס ערטערען זיך, בכבוד אַרבייטענדיג. און מיר וועלען ניט דאַרפען האָבען קיין צדקה. זייענ־דיג איבערצייגט אין דער ריכטיגקייט פון דעם, האָב איך געאַרבייט מיט איהם צוזאמען פאַר דער רעוואָלוציע, און איך האָב ניט אויס־געבראַכט מיין ענערגיע, צו פאַרלייכטערען די געזעלשאַפטליכע איב־לען, וואָס זיינען אימער צו אַרויסגעקומען פון דער געזעלשאַפט׳ס אונגערעכטיגקייט און געמיינהייט.

איך בין נאָכגעגאַנגען דעם בישאָפּ אין אַ קליין צימער, צען ביז צוועלף פוס די גרויס, אין אַן אונטערשטען טענעמענט־הויז. און דאָרטען האָבען מיר געפונען אַן אַלטע, קליינינקע דייטשע פרוי — פיער און זעכציג יאָהר אַלט — האָט מיר דער בישאָפּ געזאָגט. זי האָט זיך שטאַרק פאַרוואונדערט, ווען זי האָט מיך דערזעהן, נור זי האָט אונז פריינדליך באַגריסט און האָט ניט אויפגעהערט נייהען אַ פּאָר מענערשע הויזען, וועלכע זי האָט געהאַלטען אויף איהרע קניה. נעבען איהר, אויף דער פּאָדלאָגע, איז געלעגען אַ גאַנצער הויפען הויזען. דער בישאָפּ האָט אויסגעפונען, אַז זי האָט ניט געהאַט קיין קוילען אָדער שפּענדלעך און ער איז אַרויסגעגאַנגען איינקויפען די זאַכען.

איך האָב אויפגעהויבען אַ פּאָר הויזען און באַטראַכט איהר אַרבייט.

— זעקס סענט, גנעדיגע פרוי — האָט זי געזאָגט, שאָקלענדיג מיט׳ן קאָפּ, בעת זי האָט גענייהט. זי האָט גענייהט זעהר לאַנגזאַם, נור זי האָט ניט אויפגעהערט נייהען זאָגאַר פאַר אַ מינוט. עס האָט אויסגעוויזען, ווי דאָס וואָרט „נייהען" האָט געהערשט איבער איהר.

— פאַר דיזער גאַנצער אַרבייט? — האָב איך געפרעגט — איז דאָס אַלעס, וואָס זיי צאָהלען? ווי לאַנג נעהמט עס אייך?

— יאַ — האָט זי געענטפערט. — דאָס איז אַלעס, וואָס זיי צאָהלען. צוויי שטונדען אַרבייט אויף יעדע פּאָר.

— אָבער דער בעל־הבית ווייס דאָס ניט — האָט זי שנעל צוגעלעגט, אַרויסצייגענדיג איהר מורא פון אַריינשלעפּען איהם אין אַ צרה. — איך אַרבייט זעהר לאַנגזאַם. איך האָב רהומאַטיזם אין מיינע הענד. מיידלעך אַרבייטען שנעלער. זיי ענדיגען אויס אַ פּאָר הויזען אין אַ העלפט — צייט. דער בעל־הבית איז זעהר גוט צו מיר. ער לאָזט מיך נעהמען די אַרבייט אַהיים, ווייל איך בין אַלט און דער טומעל פון די מאַשינען האַקט מיר אין קאָפּ. אויב ניט צוליעב זיין פריינדליכקייט, וואָלט איך אויסגעגאַנגען פון הונגער.

— יאָ, מענשען, וואָס ארבייטען אין שאַפּ, קריגען אַכט סענט פאַר א פּאַר. אָבער וואָס קען איך טהאָן? עס איז ניטאָ גענוג ארבייט אפילו פאר די יונגע. די אַלטע האָבען גאָר קיין שאַנס ניט. אָפט קריג איך בלויז איין פּאָר א טאָג. היינט גראַדע האָט זיך געמאַכט, וואָס איך האָב געקראָגען אַכט פּאָר צו ענדיגען ביז נאַכט.

איך האָב איהר געפרעגט וויפיעל שטונדען א טאָג זי ארבייט, און זי האָט געענטפערט, אז עס ווענדט זיך נאָכ׳ן סעזאָן.

— אין זומער־צייט, ווען דער בעל־הבית קריגט אָרדערס צו מאַכען שנעל, ארבייט איך פון פינף אין דער פריה ביז ניין ביי־נאַכט. נור ווינטער־צייט איז צו קאַלט. די הענד זיינען שטייף און זיי ווארימען זיך ניט אָן אַזוי שנעל. דאַן מוז איך ארבייטען שפּעטער — ביז נאָך האַלבע נאַכט אויך אַמאַל.

— יא, עס איז געווען א שלעכטער זומער, די שלעכטע צייטען. גאָט מוז אודאי זיין אין כעס. דאָס איז דאָס ערשטע מאָל, וואָס דער בעל־הבית האָט מיר געגעבען ארבייט היינטיגע וואָך. עס איז בעסער, עס איז ניטאָ פיעל צו עסען, ווען מען ארבייט ניט. איך בין שוין געוואוינט דערצו. איך האָב גענעהט מיין גאַנץ לעבען, אין דייטשלאַנד און דאָ, אין סאַן־פראַנציסקאָ — דריי און דרייסיג יאָהר.

—אז איך בין זיכער מיט מיין דירה־געלד, איז מיר שוין אַלעס רעכט. ער רעכענט בלויז דריי דאָלאר פאר דיזען צימער. דאָס איז זעהר ביליג. נור עס איז ניט אַזוי לייכט צונויפצוקריגען דריי דאָלאר יעדען מאָנאַט.

זי האָט אויפגעהערט רעדען, און, שאָקלענדיג מיט׳ן קאָפּ, האָט זי פאָרטגעזעצט איהר ארבייט.

— איהר מוזט זיין זעהר פאָרזיכטיג, ווי איהר ברענגט אויס אייערע פאַרדיענסטען — האָב איך איהר געגעבען אָנצוהערען.

זי האָט עס באַשטעטיגט מיט א שאָקעל מיט׳ן קאָפּ.

— נאָכ׳ן אָפּצאָהלען דאָס דירה־געלד איז שוין ניט אַזוי שלעכט. נו, נאַטירליך, קיין פלייש קען איך מיר ניט פארגינען, און

איך האָב ניט קיין מילך צו טרינקען מיט דער קאַפע, נור איך האָב אימער־צו אַ מאָהלצייט אַ טאָג, און גאַנץ אָפט צוויי אַ טאָג.

די לעצטע באַמערקונג האָט זי געמאַכט מיט שטאָלץ. איהרע ווערטער האָבען געקלונגען מיט נצחון. נור אין דער שטילקייט, וואָס האָט נאָכגעפאָלגט, האָב איך באַמערקט דעם אומעט אין איהרע פייכטע אויגען. דער בליק אין איהרע אויגען האָט אויס־געקוקט צו זיין ווייט, ווייט אַוועק. זי האָט אויסגעריבען איהרע אויגען. עס האָט איהר געשטערט אין איהר נייהען.

— ניין, דער הונגער מאַכט ניט מיין האַרץ וועה טהאָן — האָט זי ערקלערט. — מען קען געוואוינט ווערען צו הונגער. דאָס וויין איך פאַר מיין קינד. די מאַשין האָט זי דער׳הרג׳עט. אמת איז, זי האָט געאַרבייט שווער, נור איך קען עס ניט פאַרשטעהען. זי איז געוועזען אַ שטאַרקע. און זי איז געוועזען יונג — בלויז פערציג; און זי האָט בלויז געאַרבייט דרייסיג יאָהר. עס איז אויך אמת, זי האָט אָנגעפאַנגען ווען זי איז געוועזען יונג; נור מיין מאַן איז געשטאָרבען. דער קעסעל פון דער פאַבריק האָט געפלאַצט. און וואָס האָבען מיר געקענט טהאָן? זי איז געוועזען בלויז צעהן יאָהר אַלט, אָבער זי איז געוועזען שטאַרק. נור די מאַשין האָט איהר דער׳הרג׳עט. יא, די מאַשין האָט עס געטהאָן. די מאַשין האָט איהר גע׳הרג׳עט. און זי איז געוועזען די שנעלסטע אַרבייטערין אין פאַבריק. איך האָב אָפט איבערגעטראַכט וועגען דעם, און איך ווייס. אָט דערפאַר קען איך יעצט אין שאָפּ ניט אַרבייטען. די מאַשין פאַרדולט מיר דעם קאָפּ. איך הער די מאַשין אימער־צו זאָגענדיג: איך האָב עס געטהאָן, איך האָב עס געטהאָן. און די מאַשין זאָגט עס דעם גאַנצען טאָג. און דאַן טראַכט איך וועגען מיין טאָכטער, און איך קען ניט אַרבייטען.

די פייכטקייט האָט זיך ווידער געוויזען אין איהרע אַלטע אויגען און זי האָט געמוטשעט אויסווישען די אויגען איידער זי האָט געקענט אָנגעהן מיט איהר אַרבייט.

איך האָב געהערט דעם בישאָפּ אַרויפקומען די טרעפּ און איך

האָב געעפּענט די טיר פאַר איהם. וואָס פאַר ספּעקטאַקעל! ער האָט געטראָגען אַ האַלבען זאַק קויהלען אויף זיין פּלייצע, און אויף די קויהלען זיינען געלעגען די שפּענדלעך. דער קויהלען־שטויב האָט פאַרדעקט זיין פּנים, און דער שוויים האָט גערונען פון זיין גרויסער אָנשטרענגונג. ער האָט אַראָפּגעוואָרפען זיין משא אין ווינקעל לעבען אויווען און האָט זיך אָפּגעווישט דאָס פּנים מיט אַ האַנדטיכעל. איך האָב מיינע חושים קוים געקאָנט גלויבען. דער בישאָפּ, שוואַרץ, ווי אַ קוילען־טרעגער אָנגעטהאָן אין אַן אַרביי־טער'ס ביליגע העמד (דאָס אויבערשטע קנעפּעל אָפּגעריסען) און אין אויבער־הויזען! דאָס איז נאָך געווען אונפּאַסענדער פון אַלעם — די אויבער־הויזען אויסגעריבען אונטען, און אַרומגעגאַרטעלט אַרום די לענדען מיט אַ לעדערנעם רימען פּונקט ווי די פּראָסטע אַרבייטער טראָגען.

כאָטש דעם בישאָפּ איז געווען וואַרים גענוג, זיינען אָבער דער אָרימער פּרוי'ס געשוואָלענע הענד געווען געקרעמפּפט פון קעלט; און איידער מיר זיינען אַוועקגעגאַנגען, האָט דער בישאָפּ איינגע־הייצט דעם אויווען, ווייל איך האָב אָפּגעשיילט די קאַרטאָפעל און האָב זיי אַרויפגעשטעלט קאָכען. איך האָב מיט דער צייט אויס־געפונען, אַז עס זיינען געווען פיעל עהנליכע פעלע, און פיעל נאָך ערגערע, באַהאַלטען אין דיזע שוידערליכע טענעמענט־הייזער פון מיין נאכבאַרשאַפט.

ווען מיר זיינען אַהיים געגאַנגען, האָבען מיר געפונען ערנסט'ן שטאַרק אונרוהיג איבער מיין אבוועזענהייט. נאָך דער ערשטער איבערראַשונג, האָט דער בישאָפּ זיך באַקוועם אַוועקגעזעצט אויף אַ שטוהל, האָט אויסגעצויגען זיינע פיס, און האָט אַ זיפץ געטהאָן. קענטיג, די באַקוועמליכקייט איז איהם געווען העכסט אַנגענעהם. מיר זיינען געווען די ערשטע פון אַלע זיינע פריינד, וואָס ער האָט באַגעגענט זינט ער איז פאַרשוואונדען געוואָרען האָט ער אונז גע־זאָגט; און דורך די עטליכע וואָכען, וואָס זיינען פאָראיבער, האָט ער געמוזט שרעקליך ליידען פון איינזאַמקייט. ער האָט אונז דער־צעהלט זעהר פיעל, נור דאָס מעהרסטע, וואָס ער האָט אונז געזאָגט,

איז געווען זיין פאַרגעניגען, וואָס ער האָט געהאַט פון זיין אָפּהיטען דעם מייסטער׳ס באַפעהל.

— ווייל בלויז יעצט — האָט ער געזאָגט — שפּייז איך זיינע שעפּעלעך, און איך האָב אויסגעפונען אַ גרויסען אמת. די נשמה קען ניט דערגרייכט און אויסגעבעסערט ווערען סיידען דער מאָגען ווערט פריהער איינגעשטילט. זיינע שעפּעלעך מוזען פריהער קריי־גען ברויט און פּוטער, און קאַרטאָפעל און פלייש. נאָכהער, און בלויז נאָכהער, זיינען זייערע נשמות פּאַסענד אויפצונעהמען מעהר עדעלערע שפּייז.

ער האָט געגעסען דעם מאָהלצייט, וואָס איך זעלבסט האָב געקאָכט, מיט אַ שטאַרקען אַפּעטיט. ער האָט קיינמאָל ניט אַרויס־געוויזען אַזאַ אַפּעטיט ביי אונזער טיש אין די אַלטע צייטען. מיר האָבען אויך גערעדט וועגען דעם, און ער האָט געזאָגט, אַז ער האָט זיך קיינמאָל אין זיין לעבען ניט געפיהלט אַזוי געזונד.

— איך געה צו־פוס יעצטיגע צייטען — האָט ער געזאָגט, און אַ רויטקייט האָט זיך באַוויזען אויף זיינע באַקען, ווען ער האָט זיך דערמאָנט אָן דער צייט, ווען ער פלעגט אַרומפאָהרען אין זיין עקיפּאַזש, אַזוי ווי דאָס וואָלט געווען אַ זינד, וואָס איז ניט לייכט צו פאַרגעבען.

— מיין געזונד־צושטאַנד איז פיעל בעסער— האָט ער שנעל צוגעלעגט. — און איך פיהל זיך גליקליך — ווירקליך, זעהר גליק־ליך. אָט יעצט פיהל איך זיך ווי אַ הייליגער.

און דאָך האָט מען געקענט זעהן אויף זיין פּנים אַ שטענדיגען וועהטאָג, דעם וועלט־וועהטאָג, וואָס ער האָט גענומען אויף זיך. ער האָט יעצט געזעהן דאָס אמת׳ע לעבען, און עס איז געווען אַ גאַנץ אַנדער לעבען, ווי דער, וואָס ער האָט געקאָנט פריהער פון זיינע געדרוקטע ביכער פון זיין ביבליאָטעק.

— און איהר זייט פאַראַנטוואָרטליך פאַר דעם יונגען מאַן — האָט ער זיך געווענדעט דירעקט צו ערנסט׳ן.

ערנסט האָט אויסגעקוקט פאַרזאָרגט און אומגעלומפּערט.

— איך — איך האָב אייך געוואָרענט — האָט ער געשטאַ־מעלט.

— ניין, איהר פאַרשטעהט מיך ניט — האָט דער בישאָפּ גע־ענטפערט. — איך מוסר אייך ניט, פאַרקעהרט, איך בין אייך זעהר דאַנקבאַר. איך דאַרף אייך דאַנקען פאַר׳ן צייגען מיר מיין ריכטיגען וועג. איהר האָט מיך געפיהרט פון טעאָריען וועגען לעבען צום לעבען זעלבסט. איהר האָט אַרונטערגענומען דעם שלייער פון געזעלשאַפטליכע פאַלשקייטען. איהר זייט געוועזן ליכט אין מיין פינסטערניס, נור יעצט זעה איך אויך דאָס ליכט. און איך בין זעהר גליקליך, בלויז... ער האָט געשטאַמעלט, און אין זיינע אויגען האָט זיך באַוויזען שרעק. — בלויז די פאַרפאָלגונג... איך מהו קיינעם קיין שלעכטס ניט, וואָרום זאָלען זיי מיך ניט לאָזען צו רוה? נור עס איז זאָגאר ניט דאָס. עס איז דער כאַראַק־טער פון זייער פאַרפאָלגונג. עס וואָלט מיך ניט גאָרט, ווען זיי וואָלטען שניידען מיין פלייש אויף פּאַסען, אָדער זיי וואָלטען מיך גאָר פאַרברענט אויפ׳ן שייטער־הויפען, אָדער מיך קרייציגען און לאָזען מיך הענגען מיט׳ן קאָפּ אַראָפּ. נור עס איז דער משוגעים־אַנשטאַלט, וואָס שרעקט מיך אָפּ. באַדענקט זיך נור! איך — אין אַ משוגעים־אַנשטאַלט! עס איז שרעקליך. איך האָב געזעהן פיעל פאַלען אינ׳ם סאַניטאַריום. זיי זיינען געוועזן ווילד. מיין בלוט ווערט פאַרקיהלט, ווען איך דענק פון דעם. און צו זיין פאַרשפּאַרט מיין גאַנץ לעבען צווישען אויפגערעגטע סצענען פון משוגעת! ניין! ניין! דאָס ניט! דאָס ניט!

עס האָט געריסען דאָס האַרץ פון רחמנות. זיינע הענד האָבען זיך געטרייסעלט, זיין גאַנצער קערפּער האָט געציטערט און האָט זיך צוריקגעצויגען פון דעם בילד, וועלכע ער האָט געמאָהלען, נור אינ׳ם נעקסטען מאָמענט איז ער שוין געוועזן רוהיג.

— פאַרצייהט מיר — האָט ער איינפאַך געזאָגט — דאָס זיינען נור מיינע צושמעטערטע נערוועז. און אויב דעם מייס־טער׳ס אַרבייט וועט מיך טרייבען צו דעם, זאָל עס קומען. ווער בין איך עס, קליין מענשעלע, זיך צו באַקלאָגען אויף איהם?

איך האָב געפיהלט ווי אויסצושרייען, קוקענדיג אויף איהם: „גרויסער בישאָפ! אָ, גרויסער העלד! גאָט׳ס העלד!“

שפּעטער אין אבענד האָבען מיר אויסגעפונען מעהר פון זיינע אנגעלעגענהייטען.

— איך האָב פארקויפט מיין הויז, בעסער געזאָגט, מיינע הייזער — האָט ער געזאָגט — און מיין גאַנץ אייגענטום. איך האָב געוואוסט, אַז איך מוז עס טאָן שטילערהייד, אויב ניט, וואָלטען זיי עס אַלעס צוגענומען פון מיר. דאָס וואָלט געווען שרעקליך. איך וואונדער זיך אין יעצטיגער צייט גאַנץ אָפט איבער דער גרויסער צאָהל קארטאָפעל, וואָס צוויי אָדער דריי הונדערט טויזענד דאָלאַר קענען קויפען, אָדער ברויט, פלייש און קויהלען. ער האָט זיך געווענדעט צו ערנסט׳ן: — איהר זייט גערעכט, יונגער מאַן. די ארבייטער ווערען שרעקליך בארויבט פון זייער פארדיענסט. איך האָב קיינמאָל ניט געטהאָן א שטאָך ארבייט אין מיין לעבען, א חוץ אפּעלירען אויף אַן עסטעטישען אופן צו היפּאָקריטען — איך האָב געדענקט, אַז איך האָב געפּרעדיגט — און דאָך פארמאָג איך א האַלבען מיליאָן דאָלאַר. איך האָב קיינמאָל ניט געוואוסט, וואָס א האַלבער מיליאָן דאָלאַר מיינט, ביז איך האָב באַגריפען וויפיעל קארטאָפעל און ברויט און פוטער און פלייש מען קען קויפען מיט דעם. און דאַן האָב איך באַגריפען עטוואָס מעהר. איך האָב באַגריפען, אַז די אַלע קארטאָפעל און די ברויט און פוטער און פלייש באַלאַנגען ניט צו מיר, און אַז איך האָב ניט געאַרבייט זיי צו מאַכען. דאַן איז עס מיר קלאָר געוואָרען, אימי־צער אַנדערש האָט געאַרבייט אויף דעם, האָט זיי געמאַכט, און מען האָט איהם בארויבט פון דעם אַלעמען. און ווען איך בין געקומען צווישען די אָרימע, האָב איך געפונען די יעניגע, וועלכע זיינען בארויבט געוואָרען און וועלכע זיינען געווען הונגעריג און אומגליקליך, ווייל מען האָט זיי בארויבט.

מיר האָבען איהם צוריק אַרויפגעבראַכט אויף׳ן שמועס.

— דאָס געלד? איך האָב עס אריינגעלעגט אין פארשיע־דענע באַנקען אונטער פארשיעדענע נעמען. מען קען עס קיינמאָל

ניט צונעהמען פון מיר, ווייל מען קען עס קיינמאָל ניט געפינען. און דאָס געלד איז אזוי גוט. מען קען קויפען אזוי פיעל עסענ־ווארג מיט דעם. איך האָב פריהער קיינמאָל ניט געוואוסט וואָס פאר גוטס געלד קען טהאָן.

— הלואי וואָלט איך געקענט קריגען א ביסעל פון דעם געלד פאר פראָפּאגאנדא, — האָט ערנסט נאָכדענקענד געזאָגט. — עס וואָלט זעהר פיעל גוטס געטהאָן.

— דענקט איהר אזוי ? — האָט דער בישאָפּ געפרעגט. — איך האָב ניט זעהר פיעל צוטרויען אין פּאָליטיק. דער אמת איז, איך האָב מורא, אז איך פארשטעה ניט קיין פּאָליטיק.

ערנסט האָט באהאנדעלט אזעלכע פאלען זעהר דעליקאטנע. ער האָט ניט ווידערהאָלט זיין פאָרשלאָג, כאָטש ער האָט ניט געוואוסט די טרויעריגע לאגע פון דער סאָציאָליסטישער פארטיי איבער דעם, וואָס זי האָט קיין געלד ניט געהאט.

— איך שלאָף אין ביליגע קווארטיר־הייזער, — האָט דער בישאָפּ פאָרטגעזעצט. — איך האָב מורא, און איך האלט זיך ניט אויף צופיעל אין איין פלאַץ. נאָך א זאך, איך דינג צוויי צי־מערען אין ארבייטער־הייזער אין פארשיעדענע קווארטאלען פון שטאָדט. איך ווייס, אז עס איז א גרויסע אויסברענגעריי, אָבער איך מוז עס טהאָן. איך קאָך דערפאר אליין, כאָטש פיעל מאָל עס איך אין ביליגע קאפע־הייזער. איך האָב געמאכט אן ענטדע־קונג אז טאמאלעס (1) זיינען זעהר גוט צום עסען ביינאכט, ווען די לופט ווערט קיהל. די איינציגע זאך איז, וואָס זיי זיינען א ביסעל צו טייער. נור איך האָב אויסגעפונען א פלאַץ, וואו איך קען קויפען דריי פאר צעהן סענט. זיי זיינען ניט אזוי גוט, ווי די אנדערע, נור זיי ווארימען מיך אָן גאנץ גוט.

— און אזוי האָב איך צום סוף דאָך אויסגעפונען מיין אר־בייט אין דער וועלט, א דאנק אייער מיה, יונגער־מאן. עס איז דעם מייסטער׳ס ארבייט. — ער האָט א קוק געטהאָן אויף מיר און האָט געפינטעלט מיט די אויגען: — איהר האָט מיך גע־

כאַפּט, שפּייזענדיג זיינע שעפּעלעך, און איהר אַלע ווײסט, נאַטיר־ליך, עס האַלטען בסוד.

ער האָט גערעדט גאַנץ פריי וועגען דעם אַלעמען, נאָר דאָך האָט זיך געפיהלט, אַז ער שרעקט זיך זעהר. ער האָט אונז צו־געזאָגט נאָך אַ מאָל צו באַזוכען. נור אַ וואָך שפּעטער האָבען מיר געלעזען אין די צייטונגען וועגען דעם טרויעריגען פאַל פון בישאָפּ מאָרהויז, וועלכען מען האָט פאַרשפּאַרט אינ'ם משוגעים־אַנשטאַלט און פאַר וועמען עס איז נאָך געווען אַ האָפנונג, ער זאָל געזונד ווערען. אומזיסט איז געווען אונזער מיה איהם צו זעהן, אָדער צו קריגען אַ נייע אונטערזוכונג פאַר איהם. מיר האָבען אויך גאָר ניט געקענט אויסגעפינען וועגען איהם, אויסער די ווידערהאָלטע באַשטעטיגונגען, אַז עס איז נאָך דאָ אַ שטיקעל האָפנונג, אַז ער וועט ווען־עס־איז צו זיך קומען.

— קריסטוס האָט געהייסען דעם רייכען יונגען־מאַן פאַר־קויפען אַלץ, וואָס ער האָט געהאַט, — האָט ערנסט אַ פאַרביטער־טער געזאָגט. — דער בישאָפּ האָט געפאָלגט קריסטוס'עס געבאָט און איז דערפאַר איינגעשפּאַרט געוואָרען אין אַ משוגעים־הויז. די צייטען האָבען זיך געביטען זינט קריסטוס'עס צייטען. היינ־טיגע צייטען, אויב אַ רייכער מענש גיט אַלץ, וואָס ער האָט, צו די אָרימע, ווערט ער פאַרוי'עכענט אַלס משוגע. ניטאָ וואָס צו דיס־קוטירען. די געזעלשאַפט האָט די דעה.

דרייצעהנטער קאפיטעל

דער אלגעמיינער סטרייק

ערנסט איז נאטירליך ערוועהלט געווארען אלס קאנגרעסמאן אינ'ם גרויסען סאציאליסטישען זיעג, וועלכער האט פאסירט אינ'ם הערבסט פון 1912. איין גרויסער פאקטאר אין דער פארגרעסערונג פון דער סאציאליסטישער צאהל שטימען איז געווען הוירסט'ס (1) אונטערגאנג. דאס איז זיי אנגעקומען גאנץ לייכט. עס האט הוירסט'ן געקאסט 18 מיליאן דאלאר א יאהר אנצוהאלטען זיינע צייטונגען, און די סומע פלעגט ער צוריקריגען פון דעם מיטעל־קלאס אין צאהלונגען פאר אנאנסען. די קוועלען פון זיין פינאנציעלער מאכט איז געווען די מיטעל־קלאס דורכאויס. די טראסטס פלעגען ניט אנאנסירען. (2) אלץ, וואס זיי האבען באדארפט טהאן צו פארניכטען הוירסט'ען, איז געווען בלויז אוועקצונעהמען פון איהם די אדווערטייזמענטס.

דער גאנצער מיטעל־קלאס איז נאך ניט געווען אויסגעראטען. דער סקעלעט איז נאך געווען; נור דער מיטעל־קלאס האט קיין מאכט ניט געהאט. די קליינע פאבריקאנטען און קליינע סוחרים, וועלכע האבען נאך עקזיסטירט, זיינען געווען אין די הענט פון דער פלוטאקראטיע. זיי האבען ניט געהאט קיין עקאנאמישע אדער פאליטישע פרייהייט. ווען דער ארדער פון דער פלוטאקראטיע איז געגעבען געווארען, האבען זיי אלע באלד צוריקגעצויגען זייערע אנאנסען פון הוירסט'ס צייטונגען.

הוירסט האט אנגעפיהרט א בראווען קאמפף געגען זיי. ער האט ארויסגעגעבען זיינע צייטונגען ליידענדיג א פארלוסט פון א מיליאן און א האלב יעדען מאנאט. ער פלעגט נאך אלץ דרוקען

די אדוועטייזמענטס, פאַר וועלכע ער האָט שוין מעהר ניט גע־קראָגען באַצאָהלט. ווידער א מאָל איז דער באפעהל פון דער פּלוטאָקראַטיע פאַרטגעגאַנגען, און די קליינע סוחרים און פאַבריקאַנטען האָבען איהם פאַרוואָרפען מיט בריעף פון אַלע זייטען, אַנזאָגענדיג איהם, אַז ער מוז אויפהערען דרוקען זייערע אדווער־טייזמענטס. הויורסט האָט זיי אָבער נאָך אַלץ געדרוקט. זיי האָבען ארויסגענומען אינדזשאַנקשאָנס (ריכטער'ס פאַרבאָט. — איבערז.) געגען איהם. דאָך האָט ער זיי געדרוקט. האָט ער געקראָגען זעקס מאָנאַט געפענגניס פאַר ניט פאָלגען דעם אינ־דזשאַנקשאָן, און ער איז געטריבען געוואָרען צו באַנקראָט פון די פיעל קלאַגען פאַר שאַדענערזאַץ, וואָס זיי האָבען געבראַכט געגען איהם. ער האָט קיין שאַנס ניט געהאַט. די פּלוטאָקראַטיע האָט איהם פאַראורטהיילט. די ריכטער זיינען געווען אונטער דער קאָנ־טראָל פון דער פּלוטאָקראַטיע אויסצופיהרען זייער אורטהייל. און מיט הויורסט'ן איז אויך צושמעטערט געוואָרען די דעמאָקראַטישע פּאַרטיי, וועלכע ער האָט בלויז מיט א קורצער צייט צוריק פאַר־כאַפּט אונטער זיין קאָנטראָל.

מיט'ן אונטערגאַנג פון הויורסט'ן און די דעמאָקראַטישע פּאַר־טיי, זיינען געבליבען בלויז צוויי וועגען פאַר זיינע אנהענגער. איין וועג האָט געפיהרט צו דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי; דער צווייטער — צו דער רעפּובליקאַנער פּאַרטיי. ערשט דאַן האָבען די סאָציאַליסטען פּראָפּיטירט פון הויורסט'ס אויך־מיר־סאָציאַליס־טישע פּראָפּאַגאַנדא; ווייל די גרויסע מאַיאָריטעט פון זיינע נאָכ־פאָלגער האָט זיך אַנגעשלאָסען אין אונזערע רייהען.

די עקספּראָפּריאַציע פון די ערד־ארבייטער, וואָס איז אָנ־געגאַנגען צו דער צייט, וואָלט נאָך מעהר פאַרגרעסערט אונזער צאָהל שטימען, ווען ניט די קורצע קאַריערע פון דער גרענדזש פּאַר־טיי. ערנסט און די סאָציאַליסטישע פיהרער האָבען אָנגעפיהרט א הייסען קאַמפּף אריינצוקריגען די לאַנד־באַזיצער; נור די פאַר־ניכטונג פון דער סאָציאַליסטישער פּרעס און דרוק־הייזער האָט געשטערט זעהר פיעל, און די מינדליכע פּראָפּאַגאַנדא איז נאָך ניט

געוועזן פארפאלקאמט און אזוי האט עס פאסירט, וואס פאליטי־שענס, ווי הערר קאלווין, אליין אן עקספראפריאירטער לאנד־באזיצער, האט ארייננעכאפט די אלע אנדערע און זיי האבען אוועק־געווארפען זייער פאליטישע מאכט אויף גארניט.

— די ארימע לאנד־ארבייטער, — האט ערנסט ברוטאל גע־לאכט, — די טראסטס שינדען זיי אפ פון ביידע זייטען.

און דאס איז ווירקליך געוועזן די לאגע. די זיבען גרויסע טראסטס, ארבייטענדיג צוזאמען, האבען צוזאמענגעלייגט זייערע גרויסע איבערפלוסען און האבען געמאכט א לאנד־טראסט. די אייזענבאהן, קאנטראלירענדיג פראכט־פרייזען, און די באנקירען און בערזען־ספעקולאנטען, קאנטראלירענדיג די פרייזען פון די פראדוקטען, האבען שוין לאנג אויסגעזאפט פון זיי כמעט דעם לעצטען טראפען בלוט. די באנקירען און אלע אנדערע טראסטס האבען געליהען די לאנד־באזיצער גרויסע סומען געלד. די פאר־מערס זיינען געוועזן געכאפט אין נעץ. אלעס, וואס ס׳איז זיי גע־בליבען צו טהאן, איז ארויסציהען דעם נעץ. און דאס האט דער טראסט געטהאן.

די שלעכטע צייטען פון 1912 האבען אזוי אויך פאראורזאכט נידעריגע פרייזען אין לאנד־פראדוקטען. די פרייזען זיינען אומיש־נע נאך מעהר ארונטערגעשליידערט געווארען כמעט צו באנקראט־פרייזען, בעת די אייזענבאהנען, מיט זייערע דריקענדיגע פראכט־פרייזען, האבען זיי, די לאנד־באזיצער, געדריקט צום איבעריגען. אזוי זיינען די לאנד־באזיצער געוועזן געצוואונגען צו ליידען מעהר און מעהר, בעת זיי האבען ניט געקענט אפצאהלען קיין אלטע הובות. דאן האבען זיי זיך גענומען איינמאהנען אויף זייערע וועקסלען. די לאנד־באזיצער האבען פשוט געמוזט איבערגעבען זייער לאנד צום פארם־טראסט. קיין אנדער אויסוועג איז פאר זיי ניט געבליבען. נאכ׳ן איבערגעבען דאס לאנד, זיינען די פרי־הערדיגע גוט־באזיצער געווארען ארבייטער פאר׳ן טראסט, ווע־רענדיג פארוואלטערס, אויפזעהער, פארלייט און פשוט׳ע ארביי־טער. זיי האבען געארבייט פאר א לוין. זיי זיינען געווארען

שקלאַפּען. אין קורצען — שקלאַפּען צוגעבונדען צו דער ערד מיט א לוין גענוג דאָס לעבען צו דערהאַלטען. זיי האָבען ניט גע־קענט פאַרלאָזען זייערע בעלי־בתים, ווייל זייערע בעלי־בתים האָ־בען באַלאַנגט צו דער פּלוטאָקראַטיע. זיי האָבען ניט געקענט געהן אין די שטעדט אריין, ווייל אויך דאָרטען האָט די פּלוטאָקראַטיע געהאַט די אויבערהאַנד. זיי האָבען בלויז געהאַט איין ברירה — צו פאַרלאָזען די ערד און זיך אַרומשלעפּען אויף דער וועלט, אין קורצען — צו שמאַכטען פון הונגער. און דאָס אפילו האָבען זיי ניט געקענט טהאָן, ווייל נייע שטרענגע געזעצען זיינען איינגע־פיהרט געוואָרען געגען וואַנדערער.

נאַטירליך, האָבען זיך געפונען איינינגע לאַנד־באַזיכער און אפילו גאַנצע געמיינדעס, וואָס צוליעב אויסערגעוועהנליכע אומ־שטענדען איז זייער האָב און גוטס ניט עקספּראָפּריאירט גע־וואָרען. נור זיי זיינען בלויז געווען בלאַנזשענדיגע שפּעלער, און זיי זיינען סיי ווי סיי אריינגעכאַפּט געוואָרען אינ'ם קומענדיגען יאָהר. (3).

דארום האָבען די סאָציאַליסטישע פיהרער, אלע, א חוץ ערנסט'ן, באשלאָסען, אין הערבסט פון 1912, אז דער ענד פון קאַפּיטאַליזם איז געקומען. בארעכענענדיג די שלעכטע צייטען און די גרויסע ארמעע פון אונבאשעפטיגטע, וועלכע איז פאַראַוּו־זאַכט געוואָרען; אויך די צושטערונג און פאַרניכטונג פון די לאַנד־באַזיצער און מיטעל־קלאַס; און אויך די שרעקליכע נידער־לאַגע, וואָס אלע יוניאָנס זעהן אויסגאַהם האָבען געליטען — האָבען די סאָציאַליסטען געהאַט א רעכט צו גלויבען, אז דער ענד פון קאַ־פּיטאַליזם איז געקומען און זיי אליין האָבען פאַראורזאַכט די מלחמה מיט דער פּלוטאָקראַטיע.

אך, ווי שלעכט מיר האָבען אָפּגעשאַצט דעם שונא'ס מאַכט! איבעראַל האָבען די סאָציאַליסטען פּראָקלאַמירט זייער קומענדי־גען זיעג ביים שטימקאַסטען, בעת זיי האָבען אויך ערקלערט די ריכטיגע לאַגע. די פּלוטאָקראַטיע האָט אָנגענומען די אויפפאָ־דערונג. עס איז געווען דער פּלוטאָקראַטיע'ס שפּיצלעך, וואָס

האָבען אונז באַזיעגט, צושמעטערענדיג אונזערע רייהען. די פּלוּ־
טאָקראַטיע, דורך איהרע שפּיאָנען, האָט אויפגעהויבען דעם געֿ־
שריי, אַז סאָציאַליזם איז אַטעאיסטיש און אַפּיקורס׳יש. די פּלוּ־
טאָקראַטיע האָט אַרויסגעטריבען די קירך און איבערהויפּט די קאַ־
טוילישע פון אונזערע רייהען און אונז דאדורך באַרויבט פון דער
שטיצע פון אַ גרויסער צאָהל אַרבייטער. און עס זיינען, נאַטיר־
ליך, געווען דער פּלוטאָקראַטיע׳ס שפּיאָנען, וועלכע האָבען אונ־
טערגעהאָלפען דער גרענזש פּאַרטיי, און אפילו געהאָלפען איהר
פּאַרשפּרייטען זיך אין די שטעדט צווישען דעם גוסס׳דיגען מיטעל־
קלאַס.

פונדעסטוועגען איז די סאָציאַליסטישע צאָהל שטימען געווען
אונגעהויער גרויס. נור אָנשטאָט אַ געוואַלדיגען זיעג מיט הויכע
בעאַמטע און מאַיאָריטעטען אין אַלע געזעצליכע קערפּערשאַפטען,
האָבען מיר זיך געפונען אין דער מינאָריטעט. עס איז אמת, מיר
האָבען ערוועהלט פופציג קאָנגרעסלייט; נור ווען זיי זיינען גע־
קומען אין קאָנגרעס, אין פריהלינג פון 1913, האָבען זיי אַרויס־
געזעהן, אַז זיי באַזיצען ניט קיין שום מאַכט. דאָך זיינען זיי
נאָך געווען גליקליכער פון די גרענזשערס, וועלכע האָבען געוואָר־
נען אין די וואַהלען אַ דוצענד שטאַאט־רעגיערונגען, און אין פריה־
לינג האָט מען זיי ניט ערלויבט אַריינצוטרעטען אין אַמט. די
פריהערדיגע בעאַמטע האָבען זיך ענטזאַגט אַרויסצוטרעטען פון
אַמט, און די ריכטער זיינען געווען אין די הענט פון דער אָלי־
גאַרכיע. נור איך האָב פאַרכאַפּ צופיעל. איך האָב נאָך גענוג צו
דערצעהלען פון די שטורמישע צייטען פונ׳ם ווינטער פון 1912.

די שלעכטע צייטען אינ׳ם לאַנד גופא האָבען זעהר פיעל פאַר־
קלענערט דעם היימישען געברויך. די אַרבייטער, אַרומגעהענדיג
ליידיג, האָבען ניט געהאַט מיט וואָס צו קויפען. דער רעזולטאַט
איז געווען, דאָס די פּלוטאָקראַטיע האָט געהאַט אַ גרעסערען אי־
בערפלוס. די פּלוטאָקראַטיע איז געווען געצוואונגען לויז צו ווערען
פון דעם איבערפלוס אין אויסלאַנד, און צוליעב די דאָזיגע גרויסע
פּלענער האָט זי באַדאַרפט געלד. איבער די אָנשטרענגונגען צו

פארקויפען דעם איבערפלוס אויפ׳ן וועלט־מארק, האט די פלוטאָ־קראטיע אָנגעפאנגען א שטרייט מיט דייטשלאנד. עקאָנאָמישע שטרייטיגקייטען האָבען זיך מעהרערע מאָל געענדיגט אין מלחמות, און דער דאָזיגער שטרייט איז ניט געווען קיין אויסנאהם. דער גרויסער דייטשער קאמפּאָס־לאָרד האט זיך פאָרבארייטעט, און די פאראייניגטע שטאאטען האָבען זיך אויך פאָרבארייטעט צו דער מלחמה.

די שלאכט־וואָלקענס, פינסטערע און דיקע, זיינען געהאנגען אין דער לופטען. די ביהנע איז געווען צוגערייט פאר א וועלט־קאטאסטראָפע, ווייל איבער דער גאנצער וועלט זיינען די צייטען געווען שלעכט, ארבייטער צרות, אויסשטארבענדיגע מיטעל־קלאַסען, ארמעען פון אונבאשעפטיגטע, עקאָנאָמישע שטרייטיגקייטען אין דעם וועלט־מארק, דאָס מורמלען און הוזשען פון דער סאָציאַ־ליסטישער רעוואָלוציע. (4)

די אָליגארכיע האט געוואָלט האלטען מלחמה מיט דייטש־לאנד, און זי האט געהאט פיעל אורזאכען. אין די ראשענדע פּאַ־סירונגען, וואָס אזא מלחמה וועט פאראורזאכען, אינ׳ם טאשען פון די אינטערנאציאָנאלע קאָרטען און דאָס מאכען פון נייע קאָנטראַק־טען, האט די אָליגארכיע געקענט פיעל געווינען. און, נאָך מעהר, די מלחמה וואָלט פארברויכט פיעל נאציאָנאלע איבערפלוסען, וואָלט פארקלענערט די ארמעען פון די אומבאשעפטיגטע, וואָס האָבען געסטראשעט אלע לענדער, און וואָלט געגעבען דער אָליגאר־כיע א שאנס אָפּצוציהען דעם אָטעם און צו פארפאָלקאָמענען אלע איהרע פּלענער. אזא מין מלחמה וואָלט געגעבען דער אָליגארכיע די מעגליכקייט צו באזיצען דעם וועלט־מארק. אזא מלחמה וואָלט אויך באשאפען א גרויסע שטענדיגע ארמעע, וואָס מען וואָלט שוין מעהר ניט באדארפט אויפלעזען, בעת אין די מענשליכע מוחות וואָלט די פראגע „אמעריקא געגען דייטשלאנד“ פארנומען דעם פּלאַץ פון סאָציאַליזם געגען אָליגאַרכיע.

און די מלחמה וואָלט דאָס ווירקליך אלעס אויפגעטהאָן פאר זיי, ווען די סאָציאַליסטען וואָלטען ניט געווען. א געהיימע פאר־

זאמלונג פון די מערב'דיגע פיהרער איז אפגעהאלטען געוואָרען אין אונזערע פיער קליינע צימערען. ביי דער פארזאמלונג איז פארהאנדעלט געוואָרען וועגען דער שטעלונג פון די סאָציאליסטען. דאָס איז ניט געווען דאָס ערשטע מאָל, וואָס מיר האָבען פארמידען מלחמה. (5) נור עס איז יאָ געווען דאָס ערשטע מאָל וואָס מיר האָבען עס געוואָלט טהאָן אין די פאראייניגטע שטאאטען. נאָך אונזער געהיימער פארזאמלונג האָבען מיר זיך געשטעלט אין פאר־בינדונג מיט דער נאציאָנאלער אָרגאניזאציע, און באלד זיינען אונזערע סיגנאל־קייבעלס געלאָפען הין און צוריק דורכ'ן אטלאנ־טישען ים צווישען אונז און דער אינטערנאציאָנאלער אָרגאניזאציע.

די דייטשע סאָציאליסטען זיינען געווען גרייט צו האנדלען, ווי מיר האָבען פארגעשלאָגען. פון זיי זיינען געווען איבער פינף מיליאָן, פיעל פון זיי זיינען געווען אין דער אַרמעע, און אויסער דעם האָבען זיי געהאט פריינדליכע באציהונגען מיט די ארבייטער־יוניאָנס. איןביידע לענדער האָבען זיך די סאָציאליסטען אָפען אויסגעשפראָכען געגען דער מלחמה און האָבען געסטראשעט מיט'ן גענעראל־סטרייק. און צו דער זעלבער צייט האָבען זיי געמאכט פארבארייטונגען פאר'ן סטרייק. נאָך מעהר, די רעוואָלוציאָנערע פארטייען אין אלע לענדער האָבען אנאָנסירט דעם סאָציאליסטי־שען פרינציפּ פון אינטערנאציאָנאלען פריעדען, וואָס מוז אויפ־געהאלטען ווערען אין יעדען פאל, זאָגאר ווען עס פאראורזאכט רעוואָלוציע אינ'ם אייגענעם לאנד.

דער גענעראל־סטרייק איז געווען דער איינציגער גרויסער זיעג, וואָס מיר, אמעריקאנער סאָציאליסטען, האָבען געוואונען. דעם 14טען דעצעמבער איז דער אמעריקאנער קאָנסול צוריקגע־רופען געוואָרען פון דער דייטשער הויפּט־שטאָדט. יענע נאכט האָט אַ דייטשער פלאָט געמאכט אַן איבערפאל אויף האָנאָלולו, זינקענדיג דריי אמעריקאנער שיפען און באָמבארדירט די שטאָדט. אויפ'ן צווייטען טאָג האָבען דייטשלאנד און די פאראייניגטע שטאאטען ערקלערט די מלחמה, און אין איין שטונדע ארום

האָבען די סאָציאַליסטען ערקלערט דעם גענעראַל־סטרייק אין בייד־
דע לענדער.

צום ערשטען מאָל איז דער דייטשער מלחמה־לאָרד געשטאַ־
נען פּנים אל פּנים מיט די מענער פון זיין אימפּעריע, וואָס האָבען
געמאַכט זיין אימפּעריע אַ מעגליכקייט. אָהן זיי האָט ער ניט
געקענט פיהרען זיין אימפּעריע. די מאָדנעקייט פון דער לאַגע
איז געוועזן אין דעם, וואָס זייער רעוואָלוציע איז געוועזן אַ פּאַסיוו.
זיי האָבען ניט געקעמפּפט. זיי האָבען איינפאַך גאָר ניט געטהאָן.
און טהוענדיג גאָר ניט, האָבען זיי ממש געבונדען זייער לאָרד'ס
הענט. ער וואָלט זיך ניט געוואונשען קיין בעסערע זאַך ווי אַ
געלעגענהייט אָפּצולאָזען זיינע שלאַכט־הינט אויף זיין רעוואָלטי־
רענדיגען פּראָלעטאַריאַט. נור ער האָט די געלעגענהייט ניט גע־
קראָגען. ער האָט ניט געקענט אָנשיקען זיינע שלאַכט־הינט. ער
האָט אויך ניט געקענט מאָביליזירען זיין אַרמעע צו שיקען אין
דער מלחמה, און האָט אויך ניט געקענט באַשטראָפען זיינע ווי־
דערשטעהענדע אונטערטאַנען. קיין איין ראַד האָט זיך ניט גע־
דרעהט אין דער גאַנצער אימפּעריע. קיין איין באַהן איז ניט גע־
לאָפען, ווייל די טעלעגראַפיסטען און די באַהן־ארבייטער האָבען
אוועקגעלעגט די ארבייט גלייך מיט אַנדערע.

און דאָס זעלבע האָט פּאַסירט אין די פאַראייניגטע שטאַאטען.
צום ענד האָבען די אָרגאַניזירטע אַרבייטער זיך אָפּגעלערענט פון
זייער ערפאַהרונג. ווערענדיג געשלאָגען אויף זייער אייגענעם גע־
ביעט, האָבען זיי דאָס פאַרלאָזט און זיינען איבערגעגאַנגען צום
פּאָליטישען געביעט פון די סאָציאַליסטען; ווייל דער גענעראַל־
סטרייק איז געוועזן אַ פּאָליטישער סטרייק. אַ חוץ דעם, די אָרגאַ־
ניזירטע ארבייטער זיינען געוועזן אַזוי דערשלאָגען, אַז קיין זאַך
האָט זיי ניט אויסגעמאַכט. זיי זיינען צוגעשטאַנען צום סטרייק
אויס פאַרצווייפלונג. מיליאָנען ארבייטער האָבען אוועקגעוואָרפען
זייער געצייג. איבערהויפּט זיינען געוועזן טעטיג די מאַשיניסטען.
זיי זיינען געוועזן צוקיילט און צובייזט. זייער אָרגאַניזאַציאָן איז
כמעט פאַרניכטעט געוואָרען. און דאָך זיינען זיי אַרויס אין סטרייק

צוזאַמען מיט זייערע בונדעס־גענאָסען אין דער מעטאַל־באַשעפ־טיגונג.

אפילו די פּראָסטע אַרבייטער און אַלע אונאָרגאַניזירטע אַר־בייטער האָבען אויפגעהערט צו אַרבייטען. דער סטרייק האָט אַלץ אַזוי אָפּגעשטעלט, אַז קיינער האָט ניט געקענט אַרבייטען. אַ חוץ דעם, האָבען זיך די פּרויען אַרויסגעצייגט אַלס די שטאַרקסטע אנהענגער פון׳ם סטרייק. זיי האָבען ניט געוואָלט קיין מלחמה. זיי האָבען ניט געוואָלט, אַז זייערע מענער זאָלען געהן באַגעגענען דעם טוידט. דאַן איז דער גענעראַל־סטרייק גלייך געפעלען דעם עולם. ער האָט אויך געהאַט אַ קאָמישע זייט. די אידעע איז געווען אַנשטעקענד. די קינדער אין די שולען האָבען געסטרייקט, און די לעהרער, וועלכע זיינען יאָ געקומען, האָבען געמוזט צוריק געהן אַהיים, ווייל די צימערען זיינען געווען פּוסט. דער גענעראַל־סטרייק האָט אָנגענומען די פאָרם פון אַ נאַציאָנאַלען יום־טוב, און די אידעע פון דער סאָלידאַריטעט פון אַרבייטער, וועלכע איז פעסט־געשטעלט געוואָרען, האָט אַפּעלירט צו יעדענס פאַנטאַזיע. און נאָך אַלעמען איז דער גרויסער שפּיעל ניט געווען געפעהרליך פאַר קיינעם. ווען יעדער איינער איז געווען שולדיג, ווי אַזוי האָט מען אימיצען געקענט באַשטראָפען?

די פאַראייניגטע שטאַאַטען זיינען געווען פּאַראַליזירט. קיי־נער האָט ניט געוואוסט, וואָס עס האָט פּאַסירט. עס זיינען ניט געווען קיין צייטונגען, קיין בריעף, קיינע טעלעגראַמען. יעדע געמיינדע איז געווען אַזוי פאָלקאָמען איזאָלירט גלייך ווי צעהן טויזענד מייל וויסטעניש וואָלטען זיי געווען אָפּגעשיידט פון דער וועלט. די וועלט האָט בוכשטאַבליך אויפגעהערט צו עקזיסטירען. אַ גאַנצע וואָך האָט דאָס אָנגעהאַלטען.

אין סאַן־פראַנציסקאָ האָבען מיר ניט געוואוסט, וואָס עס פּאַסירט פון יענער זייט טייך אין אָוקלאַנד אָדער בערקלי. עס האָט געהאַט אַ דריקענדען עפעקט אויף אַלעמענס חושים. עס האָט אויסגעוויזען ווי אַ וועלט־גרויסע זאַך ליגט טוידט. דער פּולס פון׳ם לאַנד האָט אויפגעהערט צו שלאָגען. די נאַציע איז

אין אמת'ען געשטאָרבען. עס זיינען ניט געווען קיין וואַגענס אויפ'ן גאַס, ניט קיין פייפערייי פון די פאַבריקען, ניט קיין זשומען פון עלעקטריציטעט אין דער לופט. מען האָט ניט געזעהן קיין פאַרביילויפענדיגע גאַסען־באַהנען. עס זיינען ניט געווען קיין שרייענדיגע צייטונגס־פאַרקויפער — גאָרנישט, נור זעהר זעלטען פלעגען איינציגע פערזאָנען פאַרבייגעהן ווי גייסטער, אויסקוקענדיג דערשלאָגען און פאַרטרויערט.

און דורך יענער וואָך פון שטילקייט האָט די אָליגאַרכיע גע־קראָגען איהר חלק און האָט עטוואָס געלערענט. און זי האָט עס גיך געגומען אין אכט. דער גענעראַל־סטרייק איז געווען אַ וואָר־נונג. מעהר טאָר עס ניט פּאַסירען. די אָליגאַרכיע וועט שוין אויפּפּאַסען אויף דעם.

און ביי דער ענד פון דער וואָך, ווי עס איז פריהער אַראַנ־זשירט געוואָרען, האָבען זיך די טעלעגראַפּיסטען פון די פאַראיי־ניגטע שטאַאטען און דייטשלאַנד אומגעקעהרט צו זייערע שטעלען. דורך זיי האָבען די סאָציאַליסטישע פיהרער פוןביידע לענדער געשטעלט זייערע באַדינגונגען צו די הערשער. די מלחמה מוז צו־ריק גערופען ווערען, אָדער זיי וועלען פאָרטזעצען דעם גענעראַל־סטרייק. עס האָט ניט לאַנג גענומען צו מאַכען שלום. די מלחמה האָט ניט אויסגעבראָכען, און די איינוואוינער פון ביידע לענדער זיינען געגאַנגען צוריק צו דער אַרבייט.

די דאָזיגע באַנייאונג פון פריעדען האָט עס געבראַכט צו דער פאַראייניגונג פון די פאַראייניגטע שטאַאטען און דייטשלאַנד. אין דער ווירקליכקייט איז דאָס געווען אַ פאַראייניגונג צווישען דעם קייזער און די אָליגאַרכיע מיט'ן צוועק צו באַקעמפּפען זייער אַל־געמיינעם שונא, דעם רעוואָלוציאָנערען פּראָלעטאַריאַט פון ביידע לענדער. און דעם בונד האָט די אָליגאַרכיע שפּעטער פאַררעטע־ריש געבראָכען ווען די דייטשע סאָציאַליסטען האָבען אַרונטער־געוואָרפען דעם דייטשען קייזער פון זיין טראָן. דאָס איז אייי־גענטליך געווען, וואָס זיי האָבען אַזוי שטאַרק געוואָלט — די פאַר־ניכטונג פון איהר גרויסען קאָנקורענט אינ'ם וועלט־מאַרק. דער

דייטשער קייזער אָפּגעראַמט פון וועג, וועט דייטשלאַנד ניט האָבען קיין איבערפלוס צו פאַרקויפען אין אויסלאַנד. האָבענדיג אַ סאָציאַליסטישען שטאַאט, וועט די דייטשע באַפעלקערונג געברויכען אַלעס, וואָס זי פּראָדוצירט. נאַטירליך, וועט זי דאַרפען אויסטוישען אַרטיקלען, וועלכע זי פּראָדוצירט פאַר אַזעלכע, וואָס ווערען פּראָדוצירט אין אויסלאַנד; אָבער דאָס איז עטוואָס אַנדערש פון אַן אונברויכבאַרען איבערפלוס.

— איך וועל וועטען, אַז די אַליגאַרכיע וועט נאָך געפינען עטוואָס רעכטצופערטיגען איהר האַנדלונג, — האָט ערנסט געזאָגט, ווען איהר פאַרראַט צום דייטשען קייזער איז באַוואוסט געווארען. — ווי געוועהנליך וועט די אַליגאַרכיע גלויבען, אַז זי האָט רעכט.

און דאָס איז טאַקי געווען דער פאַל. דער אָליגאַרכיע'ס עפענטליכע פאַרטיידיגונג איז געווען, אַז זי האָט עס געטהאָן כדי צו באַשיצען די אינטערעסען פון דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג. זי האָט אַרויסגעשמיסען איהר פאַרהאַסטען שונא פונ'ם וועלט־מאַרק און זי האָט עס געמאַכט מעגליך פאַר אונז צו פאַרקויפען אונזער איבערפלוס.

און די גרילצענדיגע אידיאָטסטוואָ דערפון איז, וואָס מיר זיינען אַזוי הילפלאָז, אַז אַזעלכע אידיאָטען פאַרוואַלטען אונזערע אינטערעסען, — איז געווען ערנסט'ס פּירוש. — זיי האָבען עס געמאַכט מעגליך מעהר צו פאַרקויפען אין אויסלאַנד, וועלכעס מיינט, אַז מיר וועלען זיין געצוואונגען צו געברויכען ווייניגער אין אונזער אייגענעם לאַנד.

פערצעהנטער קאפיטעל

דער אָנהויב פונ'ם סוף

פריה ווי אין יאַנואַר, 1913, האָט ערנסט געזעהן די ריכטונג פון די פּאַסירונגען, נור ער האָט ניט געקענט באאיינפלו־סען זיינע קאמעראַדען, די אַנדערע פיהרער, צו זעהן די ערשיינונג פונ'ם „אייזערנעם קנאַפּעל", וואָס ער האָט געזעהן מיט זיין גייס־טיגען אויג. זיי זיינען געוועזן צופיעל פארטרויט אין זייערע טרוי־מערייען. א וועלט קריזיס איז אָנגעקומען. זאַכען האָבען פּאַ־סירט מיט ראַשיגער שנעלקייט. די אַמעריקאַנער אָליגאַרכיע האָט פּראַקטיש באַזעצט דעם וועלט־מארק און אונצעהליגע לענדער מיט אונברויכבארע און אונפארקויפבארע איבערפלוסען זיינען ארויס־געשליידערט געוואָרען פונ'ם וועלט־מארק. פאר אַזעלכע לענדער איז קיין זאך ניט געבליבען צו טהאָן נור זיך צו רעאָרגאַניזירען. זיי האָבען ניט געקענט פאָרטזעצען זייער מעטאָד פון פּראָדו־צירען איבערפלוסען. די קאַפּיטאַליסטישע סיסטעם, וואָס אנבאַ־לאַנגט זיי, איז געשטירצט געוואָרען.

די רעאָרגאַניזירונג פון די דאָזיגע לענדער האָט אָנגענומען די פאָרם פון א רעוואָלוציע. עס איז געוועזן א פּעריאָד פון צומישע־ניש און געוואַלדטאַטען. איבעראַל האָבען רעגיערונגען און אינ־סטיטוטען געקראַכט. איבעראַל, א חוץ אין צוויי אָדער דריי לענ־דער, האָבען די פריהערדיגע קאַפּיטאַליסטישע לאָרדען שרעקליך געקעמפפט פאר זייער אייגענטום. נור די רעגירונגען זיינען צו־גענומען געוואָרען פון זיי, פון די קעמפּפענדע פּראָלעטאַריער. צום ענד איז קארל מארקס'עס קלאַסישער זאַץ פארווירקליכט גע־וואָרען: „דער גלאָקען־קלאַנג פון דער לויה פון פּריוואַט־קאַפּיטאַ־ליסטישען אייגענטום הערט זיך שוין. די עקספּראָפּריאַטאָרס ווע־

רען עקספראָפּריאירט". און אזוי שנעל ווי קאַפּיטאַליסטישע רע־גירונגען זיינען געשטירצט געוואָרען, אזוי שנעל האָבען קאָאָפּע־ראַטיווע געמיינדען פאַרנומען זייער פּלאַץ.

„ווארום שלעפּט זיך אייער לאַנד פון די פאַראייניגטע שטאַא־טען נאָך אזוי לאַנגזאַם?" ווערט טעטיג, איהר אמעריקאַנער רע־וואָלוציאָנערען!" „וואָס איז געשעהן מיט אייך דאָרט אין אמע־ריקא?" — דאָס זיינען געווען די מיטטיילונגען, וואָס מיר האָבען געקראָגען פון אונזערע ערפאָלגרייכע קאמעראַדען אין אנדערע לענ־דער. נור מיר האָבען ניט געקענט נאָכהאַלטען מיט זיי. די אָלי־גאַרכיע איז אונז געשטאַנען אין וועג. איהר גרויס האָט פאַר־שטעלט אונזער וועג, פּונקט ווי אַ גרויסער שרעקליכער מאָנסטער.

— וואַרט ביז מיר וועלען אריינטרעטען אין אמת אין פריה־לינג, — האָבען מיר געענטפערט, — דאַן וועט איהר זעהן.

אָט אין דעם איז געווען אונזער סעקרעט. מיר האָבען גע־וואונען די גרענזשערס אויף אונזער זייט, און אין פריהלינג וועלען אַ דוצענד שטאַאטען איבערגעהן אין זייערע הענט, ווייל זיי האָבען זיי געוואונען אין די לעצטע וואהלען. מיר וועלען באַלד דאָרטען איינפיהרען קאָאָפּעראַטיווע שטאַאטען. נאָך דעם וועט שוין זיין לייכט צו קריגען די אנדערע.

— נו, וואָס וועט זיין, אז די גרענזשערס וועלען ניט אריינ־קריגען די שטאַאטען אין זייער באַזיץ? — האָט ערנסט געפרעגט. און זיינע קאַמעראַדען האָבען איהם אָנגערופען אַ פּעסימיסטישער שרייער.

נור דאָס אליין איז ניט געווען די הויפּט-געפאַהר, וואָס ערנסט האָט אין זינען געהאַט. ער האָט פאָראויסגעזעהן די אָפּפאַלונג פון די גרויסע אַרבייטער־יוניאָנס און דעם אויפשטאַנד פון די קלאַסען.

— גהענט האָט אויסגעלערענט די אָליגאַרכיען וואָס צו טהאָן, — האָט ערנסט געזאָגט. — איך וועל ווערען, אז זיי האָבען גע־מאַכט אַ לעהרבוך פון זיין וואָהלטעטיגען פּעאָדאַליזם. (1)

איך וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסען דעם אָבענד, ווען נאָך אַ היציגער דיסקוסיע מיט אַ האַלב דוצענד אַרבייטער־פיהרער, האָט

זיך ערנסט געווענדט צו מיר און האָט שטילערהייט געזאָגט:
„דאָס באַשטימט עס. דער אייזערנער קנאָפּעל האָט געוואונען.
דער סוף קומט אָן.

דער דאָזיגער קליינער קאָנפערענץ אין אונזער היים איז געווען אונאָפיציעל; נור ערנסט, פּונקט ווי די איבעריגע קאַמעראַדען זיינע, האָט געאַרבייט צו קריגען פאַרזיכערונגען פון די אַרבייטער־פיהרער, אַז זיי וועלען אַרויסרופען זייערע אַרבייטער אין דעם נעקסטען גענעראַל־סטרייק. אָ'קאָננער, דער פּרעזידענט פון דער מאַשיניסטען־געזעלשאַפט, איז געווען מעהר אויסגעשפּראָכען פון די איבעריגע פינף פיהרער און האָט זיך ענטזאָגט פון פאַרזיכערען ערנסט'ן.

— איהר האָט אַליין געזעהן, ווי פאַלקאָמען איהר זייט געשלאָגען געוואָרען מיט אייער אַלטער טאַקטיק פון סטרייק און באָיקאָט, — האָט ערנסט איהם צוגעשפּאַרט.

אָ'קאָננער און די אַנדערע האָבען געשאָקעלט מיט די קעפּ.

— און איהר האָט געזעהן, וואָס אַ גענעראַל־סטרייק קען אויפטהאָן, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט. — מיר האָבען אָפּגעהאַלטען די מלחמה מיט דייטשלאַנד. פריהער איז נאָך קיינמאָל די סאָלידאַריטעט און מאַכט פון די אַרבייטער אַזוי גוט דעמאָנסטרירט געוואָרען. די אַרבייטער קענען און וועלען רעגירען איבער דער וועלט. אויב איהר וועט ווייטער אויך שטעהן מיט אונז, וועלען מיר מאַכען אַן ענד פון'ם קאַפּיטאַליסטישען רעזשים. דאָס איז אייער איינציגע האָפנונג. און נאָך מעהר, איהר ווייסט עס. קיין אַנדער אויסוועג האָט איהר ניט. קיין אונטערשייד ניט וואָס איהר זאָלט טהאָן, לויט אייער אַלטער טאַקטיק זייט איהר געשלאָגען, פּשוט צוליעב דער איינער אורזאַך, וואָס די קאַפּיטאַליסטען קאָנטראָלירען די ריכטער. (2)

— איהר לויפט פאָראויס צו שנעל, — האָט אָ'קאָננער געענטפערט. — איהר ווייסט ניט אַלע וועגען פון אויסגאַנג. עס איז נאָך דאָ אַן אַנדער אויסוועג. מיר ווייסען, וואָס מיר האָבען צו טהאָן. סטרייקס האָבען זיך אונז שוין דערעסען. זיי האָבען

אונז באַזיגט אויף דעם אופן. נור איך דענק, אַז מיר וועלען שוין קיינמאָל מעהר ניט דאַרפען אַרויסרופען די אַרבייטער אין אונזער פאַך פאַר אַ סטרייק.

— וואָס איז אייער אויסגאַנג? — האָט ערנסט געפרעגט.

אַ׳קאָננער האָט געלאַכט און געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ: — אַזוי פּיעל קען איך אייך ניט זאָגען. — מיר זיינען ניט געשלאָפען, און יעצט חלום׳ען מיר ניט.

— איך האָף, אַז עס איז ניט עטוואָס, מיט וואָס איהר שעהמט זיך, אָדער איהר האָט גלאַט מורא אַרויסצוזאָגען, — האָט ערנסט איהם אויפגעפאָדערט.

— איך דענק, אַז מיר ווייסען אונזערע אַנגעלעגענהייטען אַם בעסטען, — איז געווען דער ענטפער.

— עס איז אַ דונקעלער געשעפט, זעהענדיג ווי איהר היט זיך מיט דעם, — האָט ערנסט געזאָגט, ווערענדיג אין כעס.

— מיר האָבען באַצאָהלט פאַר אונזערע ערפאַהרונגען מיט בלוט און שוייס, און מיר פאַרדיענען אַלעס, וואָס עס קומט אונז יעצט אָן, — איז געווען דער ענטפער. „ענייי עירך קודמים“.

— אויב איהר האָט מורא מיר צו זאָגען אייער אויסוועג, וועל איך עס אייך זאָגען. — ערנסט׳ס בלוט האָט געקאָכט אין איהם. — איהר געהט אַריין אין כאַפּ־לאַפּ־שותפות. איהר האָט זיך אָנגעשלאָסען אָן דעם שונא, אָט וואָס איהר האָט געטהאָן. איהר האָט פאַרקויפט די אַרבייטער־זאַך, אַלע אַרבייטער. איהר פאַרלאָזט דאָס שלאַכטפעלד, ווי פּייגלינגען.

— איך זאָג גאָר ניט, — האָט אָ׳קאָננער געענטפערט, — אויסער דאָס פאָלגענדע, דאָס איך בין פּרעזידענט פון דער מאַשי־ניסטען־געזעלשאַפט, און עס איז מיין אויפגאַבע אויפצופּאַסען אויף די אינטערעסען פון די מענשען, וואָס איך רעפּרעזענטיר. דאָס אַלעס.

ווען די אַרבייטער־פיהרער זיינען אַוועקגעגאַנגען, האָט ערנסט, מיט דער רוהיגקייט פון אַ נידערלאַגע, מיר אָנגעצייגט די ריכטונג פון די קומענדע פּאַסירונגען.

— די סאָציאַליסטען פלעגען אויסזאָגען מיט פרייד — האָט ער געזאָגט — דאָס אָנקומען פונ׳ם טאָג ווען די אָרגאַניזירטע אַר־בייטער, געשלאָגענע אויפ׳ן אינדוסטירעלען פעלד, וועלען אריבער־געהן אויפ׳ן פּאָליטישען פעלד. נו, האָט דער אייזערנער קנאַפּעל באַזיעגט די ארביטער־יוניאָנס אויפ׳ן אינדוסטריעלען פעלד און האָט זיי געטריבען צום פּאָליטישען קאמפּף; און אָנשטאָט מיר זאָלען זיך פרעהען, וועלען מיר האָבען איבער וואָס צו טרויערען. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט געקראָגען אַ לעקציע. מיר האָבען איהם געוויזען אונזער מאכט אינ׳ם גענעראַל־סטריק. יעצט האָ־בען זיי גענומען שריט צו פאַרמיידען אַנאַנדער גענעראַל־סטרייק.

— אָבער ווי אַזוי? — האָב איך געפרעגט.

— פשוט דורך אַרויסהעלפען די גרויסע יוניאָנס, זיי וועלען ניט פאַרלאָזען די ארבייט אינ׳ם נעקסטען גענעראַל־סטרייק. דאַ־רום וועט עס ניט זיין קיין גענעראַל־סטרייק.

— אָבער דער אייזערנער קנאַפּעל קען ניט אָנהאַלטען אַזאַ קאָסטבאַר פּראָגראַם פאַר אימער, — האָב איך אויסגעזעצט.

— הע, ניט אַלע יוניאָנס זיינען געשטיצט געוואָרען. דאָס איז ניט נויטיג. אָט וואָס עס וועט פּאַסירען. די שכירות וועט געהעכערט ווערען און ארבייטס־שטונדען פאַרקירצט ווערען אין די אייזענבאַהן־יוניאָנס, אין די אייזען־ און שטאָהל־יוניאָנס, און אין די אינזשעניערען און מאַשיניסטען יוניאָנס. אין די דאָזיגע יוניאָנס וועלען די גינסטיגע אומשטענדען אימער אָנגעהאַלטען ווערען. מיטגליעדערשאַפט אין די יוניאָנס וועלען געגליכען ווערען צו פּלע־צער אין גן־עדן.

— איך פאַרשטעה דיך נאָך אַלץ ניט, — האָב איך געזאָגט.

— און וואָס וועט ווערען פון די אַלע אַנדערע יוניאָנס? עס זיינען דאָ מעהרער יוניאָנס אויסער די עטליכע, וואָס דו האָסט דערמאָנט.

די אַנדערע יוניאָנס וועלען פאַרניכטעט ווערען — אַלע אַנ־דערע יוניאָנס, ווייל קענסט דען אַליין ניט זעהן, די אייזענבאַהן־אַרבייטער, מאַשיניסטען און אינזשיניערען, אייזען־ און שטאָהל־

אַרבייטער טהוען די גיצליכע אַרבייט אין אונזער מאשין־ציוויליזאַציע, זייענדיג פאַרזיכערט מיט זייער טרייהייט, קען דער אייזערנער קנאַפּעל זיך אויסלאַכען פון די אַלע איבעריגע אַרבייטער. אייזען, שטאָהל, קויהלען, מאַשינעריע און די פּאַרקעהר־מיטלען זיינען די הויפּט־זיילען פון דער אינדוסטריעלער געביידע.

— נו, און קויהלען? — האָב איך געפרעגט. — עס זיינען דאָך דאָ כמעט אַ מיליאָן קויהלען־גרעבער.

— זיי זיינען אייגענטליך פּראָסטע אַרבייטער. מיט זיי וועט מען זיך ניט רעכענען. זייערע שכירות וועלען אַרונטערפאַלען און זייערע שטונדען וועלען פאַרלענגערט ווערען. זיי וועלען זיין שקלאַפען, ווי מיר אַלע, און זיי וועלען באַהאַנדעלט ווערען ווי עזלען. זיי וועלען געצוואונגען ווערען צו אַרבייטען, פּונקט ווי די לאַנד־אַרבייטער ווערען יעצט געצוואונגען צו אַרבייטען פאַר די הערר׳ען וואָס האָבען זיי באַרויבט פונ׳ם לאַנד. און דאָס זעלבע וועט פּאַסירען מיט אַלע אַנדערע יוניאָנס אויסער׳ן פאַרבאַנד. פּאַס נור אויף און זעה, ווי זיי וועלען זיך אָנהויבען טרייסלען און דאַן צופאַלען אויף שטיקער, און זייערע מיטגליעדער וועלען ווערען שקלאַפען, וואָס ווערען געטריבען צו זייער אַרבייט דורך זייערע לעדיגע מאָגענס און געזעץ פונ׳ם לאַנד.

— ווייסטו, וואָס עס וועט ווערען פון פאַרלי׳ן (3) און זיינע סטרייק־ברעכער? איך וועל דיר זאָגען. די באַשעפטיגונג פון סטרייק־ברעכעריי וועט שוין מעהר ניט זיין. אַנשטאָט סטרייקס וועלען זיין שקלאַפען־רעוואָלוציעס. פאַרלי און זיין באַנדע וועלען דערהויבען ווערען צום ראַנג פון שקלאַפען־טרייבער. אָך, זיי וועלען דאָס ניט אָנרופען מיט דעם נאָמען; עס וועט אָנגערופען ווערען: „צווינגען זיי אָפּצוהיטען דעם געזעץ פונ׳ם לאַנד, וועלכער הייסט יעדען אַרבייטען. דאָס פאַרלענגערט פּשוט דעם קאַמפּף, דער פאַרראַט פון די גרויסע יוניאָנס. גאָט ווייסט יעצט וואו און ווען די רעוואָלוציע וועט טריאומפירען״.

— אָבער געגען אַזאַ מעכטיגער קאָמבינאַציע, ווי די אָליגאַרכיע און די גרויסע יוניאָנס, קענען מיר דען האָפען, אַז די רעוואָ־

לוציע וועט ווען עס איז טריאומפירען? — האָב איך געפרעגט. קען די קאָמבינאַציע ניט גערויערען אייביג?

ער האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ. „איינע פון אונזערע הויפּט־לעהרען איז, אַז יעדער סיסטעם, וואָס איז געגרינדעט אויף קלאַ־סען און סעקטען, ענטהאַלט אין זיך זעלבסט די מיקראָבען, פון וועלכע זיי אַליין וועלען אָנפאַנגען פוילען. אויב אַ סיסטעם איז געגרינדעט אויף פאַרשיעדענע קלאַסען, ווי אַזוי קענען זיי פאַר־מיידען די קלאַסען־פאַרשיעדענהייט? דער אייזערנער קנאַפּעל וועט עס ניט קענען אויסמיידען, און צום סוף וועלען די קלאַסען זעלבסט פאַרניכטען דעם אייזערנעם קנאַפּעל. די אָליגאַרכיען האָבען שוין ענטוויקעלט קליקעס צווישען זיך; נור וואַרט ביז די אויסגעוועהלטע יוניאָנס וועלען ענטוויקלען זייערע קליקעס. דער אייזערנער קנאַפּעל וועט באַנוצען זיין גאַנצע מאַכט עס צו פאַרמיידען, נור ער וועט ניט זיין ערפאָלגרייך.

„און די אויסדערוועהלטע יוניאָנס זיינען די בעסטע פון די אַמעריקאַנער ארבייטער־מיטגליעדער. זיי זיינען שטאַרקע און פעהיגע מענער. זיי זיינען געוואָרען מיטגליעדער פון דיזע יוניאָנס דורך קאָנקורירען פאַר זייערע פּלעצער. יעדער פעהיגער אַרבייטער אין די פאַראייניגטע שטאַאַטען וועט האָבען די אַמביציע צו ווערען אַ מיטגליעד פון די יוניאָנס. די אָליגאַרכיע וועט ערמוטיגען די אַמביציע און די קאָנקורענציע. אַזוי וועלען די שטאַרקסטע און די בעסטע, וואָס וואָלטען פיליייכט געווען רעוואָלוציאָנערען, גע־נומען ווערען אויף זייער זייט און זייער מאַכט וועט שטיצען די אָליגאַרכיע.

— אין צווייטען פאַל, וועלען די אַרבייטער־קלובען, די מיט־גליעדער פון די אויסדערוועהלטע יוניאָנס, פּרובירען מאַכען זייערע אָרגאַניזאַציעס פאַר פאַרשלאָסענע קערפּערשאַפטען. און זיי וועלען זיין ערפאָלגרייך. מיטגליעדערשאַפט אין די אַרבייטער־קלי־קעס וועט איבערגעהן בירושה. די זיהן וועלען נאָכפאָלגען זיי־ערע עלטערען, און עס וועט ניט זיין קיין צופלוס פון נייער מאַכט פון יענעם אייביגען קוואַל פון מאַכט, דאָס פּשוט'ע פאָלק. דאָס

וועט מיינען, דאָס די ארבייטער־קליקעס וועלען אָפּגעשוואַכט ווע־רען, אום צום סוף וועלען זיי אַלע זיין שוועכלינגען. צו דער זעלבער צייט וועלען זיי זיין זעהר מעכטיג אַלס אַן אינסטיטוציע. זיי וועלען זיין ווי די שומרים אין דעם רוימישען פּאַלאַץ, און עס וועלען זיך געפינען פּאַלאַץ־רעוואָלוציאָנערען, דורך וועלכע די אר־בייטער־קליקעס וועלען פארכאַפּען די רעגיערונגס־לייצעס אין זיי־ערע הענט. און עס וועלען זיין רעוואָלוציעס פון די אַליגאַרכיען, און פיעל מאָל וועלען איינע, דאַן די צווייטע באַזיצען די רעגיע־רונגס־מאַכט. און דורך דעם אַלעמען וועט די אונפאַרמיידליכע קלאַסען־שוואַכקייט אָנגעהן, ביז דאָס פאָלק וועט צום סוף קריגען אַלעס, וואָס באַלאַנגט צום פאָלק.

די דאָזיגע פּראָפעצייהונג פון אַ לאַנגזאַמער סאָציאַלער רע־וואָלוציע איז ארויסגעזאָגט געוואָרען, ווען ערנסט האָט זיך גע־פיהלט געשלאָגען פון דעם פאַרראַט פון די גרויסע יוניאָנס. איך האָט קיינמאָל מיט איהם ניט איינגעשטימט אין דעם און שטים יעצט, ווען איך שרייב די צייגען, נאָך מעהר ניט איין, ווי פריהער; ווייל אפילו יעצט, כאָטש ערנסט איז טוידט, זיינען מיר אויף דער סאַמע שוועל פון אַ רעוואָלוציע, וואָס וועט אָפּווישען אַלע אַליגאַר־כיעס. דאָך האָב איך איבערגעגעבען ערנסט׳ס נביאות, ווייל ער האָט עס געזאָגט. כאָטש ער האָט געגלויבט אין די נביאות, דאָך האָט ער געארבייט ווי אַ ריעז געגען דעם, און ער, מעהר פון יעדען איינעם, האָט עס געמאַכט מעגליך די רעוואָלוציע, וועלכע וואַרט אויפ׳ן סיגנאַל, כדי אויסצוברעכען. (4)

— אָבער אויב די אַליגאַרכיע וועט עקזיסטירען, — האָב איך איהם געפרעגט יענעם אבענד, — וואָס וועט ווערען פון די גרויסע איבערפלוסען, וואָס וועלען אויסקומען אויף זייער חלק יעדעס יאָהר?

— זיי וועלען זיי אויסברענגען אויף וועלכען עס איז אופן, — האָט ער געענטפערט. — איך פאַרלאָז זיך אויף די אַליגאַרכיען צו געפינען אַ וועג. פיינע וועגען וועלען געבויט ווערען. עס וועט זעהר פיעל אויפגעטהאָן ווערען אין דער וויסענשאַפט און

איבערהויפּט אין דער קונסט. נאָך דעם, ווען די אָליגאַרכיען וועלען קריגען די אויבערהאַנד איבער'ן פאָלק, דאַן וועלען זיי אין זינען האָבען אַנדערע זאַכען. זיי וועלען ווערען ליעבהאָבער פון קונסט. און אונטער זייער פיהרערשאַפט, און גוט באַצאָהלט פון זיי, וועלען די אַרטיסטען טהאָן זייער אַרבייט. דער רעזולטאַט וועט זיין, דאָס קונסט וועט זיין ערהויבען; ווייל די אַרטיסטען וועלען ניט דאַרפען, ווי זיי האָבען ביז יעצט געטהאָן, טאַנצען נאָכ'ן פייפעל פון דער בורזשואַזיע. די קונסט וועט זיין גרויס, זאָג איך דאַרום, און וואונדער־שטעדט וועלען געבויט ווערען, וואָס וועלען מאַכען די פאַרצייטיגע שטעדט אויסקוקען ביליג און פון פּוסטען גלאַנץ. און אין די דאָזיגע שטעדט וועלען די אָליגאַרכיען וואוינען און דיענען דעם גאָט פון שעהנהייט. (5)

און אַזוי וועלען די איבערפלוסען אויסגענוצט ווערען בעת די אַרבייטער וועלען טהאָן די אַרבייט. דאָס בויען פון די גרויסע פּאַלאַצען און שטעדט וועט ערלויבען אַ הונגער־לוין פאַר מיליאָנען פּראָסטע אַרבייטער, ווייל דער אונגעהויער גרויסער איבערפלוס וועט זיי צווינגען צו מאַכען אויך גרויסע אויסגאַבען, און די אָלי־גאַרכיען וועלען בויען פאַר טויזענד יאָהר — זאָגאַר פאַר צעהן טויזענד יאָהר. זיי וועלען בויען אַזעלכע זאַכען, וואָס די מענשען פון מצרים און בבל האָבען זיך אפילו ניט געקענט פאָרשטעלען; און ווען פון די אָליגאַרכיען וועט קיין זכר ניט בלייבען, וועלען זייערע גרויסע וועגען און זייערע וואונדער־שטעדט בלייבען פאַר דער ברודערשאַפט פון אַרבייטער, וואָס וועלען טרעטען אויף די וועגען און וואוינען אין די שטעדט. (6)

די זאַכען וועלען די אָליגאַרכיען טהאָן, ווייל זיי וועלען ניט קענען טהאָן עפּעס אַנדערש. די גרויסע קונסטווערק וועלען איינ־שלינגען די איבערפלוסען זייערע, און אויף'ן זעלבען אופן ווי די הערשענדע קלאַסען פון מצרים האָבען אויסגעגעבען זייערע איבער־פלוסען, וואָס זיי האָבען גערויבט פונ'ם פאָלק מיט בויען טעמפּלען און פּיראַמידען. אונטער דער אָליגאַרכישער הערשאַפט וועט אויפ־בליהען, ניט אַ פּריסטער־קלאַס, נור אַ קינסטלער־קלאַס. און אַנ־

שטאָט די מיטעל־קלאַס סוחרים, די בורזשואַזיע, וועלען זיין די אַרבייטער־קליקעס. און אונטער זיי וועט זיין דער אָפּגרונד, וואו עס וועלען אויפגעבראַכט ווערען און שמאַכטען פון הונגער און פוילען, און אַזוי זיך ווידער באַנייען דאָס פּראָסטע פּאָלק, די גרויסע באַפעלקערונגס־מאַסע. און צום סוף, נור ווער ווייסט דעם טאָג, וועט דאָס פּראָסטע פּאָלק זיך אויפהויבען פונ׳ם אָפּגרונד; די אַרבייטער־קליקעס און די אָליגאַרכיע וועט צופאַלען ווערען אויף שטיקלאַך און דאַן, ערשט דאַן, נאָך הונדערטע יאָהרען פון מאַטערניש, וועט דעם פּראָסטען מענשענס טאָג ערשט קומען. איך האָב געדענקט, אַז איך אַליין וועל נאָך דערלעבען צו זעהן יענעם טאָג; נור יעצט ווייס איך, אַז איך וועל שוין דעם טאָג קיינמאָל ניט זעהן.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר אַ קליינער פּויזע, און דאַן האָט ער צוגעלעגט:

— די סאָציאַלע עוואָלוציע איז פאַרדריסליך לאַנגזאַם, ניין, אפשר, טייערע?

איך האָב ארומגעוואָרפען מיינע אָרעמס ארום איהם, און ער האָט אָנגעלעהנט זיין קאָפּ אויף מיין ברוסט.

— פאַרזינג מיך צום שלאָף, — האָט ער קאַפּריזנע געמורמעלט. — איך האָב גע׳חלום׳ט און איך וויל עס אַלעס פאַרגעסען.

פופצעהנטער קאַפּיטעל

די לעצטע טעג

עס איז געווען כמעט ביי ענד פון יאַנואַר, 1913, ווען די גע־ביטענע האַלטונג פון דער אָליגאַרכיע צו די אויסדערוועהלטע יוניאָנס איז פאַרעפענטליכט געוואָרען. די ציטונגען האָבען גע־דרוקט די נייעס וועגען אַן אונפאַרגלייכליכען שטייגען אין שכירות פון די אייזענבאַהן־באַשעפטיגטע, די אייזען־ און שטאָהל־אַרביי־טער, פון די אינזשעניערען און מאַשיניסטען. נור דעם גאַנצען אמת האָט מען ניט אַרויסגעזאָגט. די אָליגאַרכיען האָבען ניט גע־וואַגט צו זאָגען דעם גאַנצען אמת. אין דער ווירקליכקייט זיינען די שכירות געווען געהעכערט פיעל מעהר, און די פּריווילעגיען זייערע זיינען נאָך געווען פאַרהעלטניסמעסיג גרעסער. דאָס אַלעס איז געווען אַ סוד, נור אַ סוד קען ניט לאַנג דויערען. מיטגליעדער פון די אויסדערוועהלטע יוניאָנס האָבען דערצעהלט זייערע פרויען, און די פרויען האָבען געפּלוידערט, און די גאַנצע אַרבייטער־וועלט האָט זיך שנעל דערוואוסט פון דער פּאַסירונג.

עס איז בלויז געווען אַ לאָגישע ענטוויקלונג פון דעם, וואָס איז אין ניינצעהנטען יאָהרהונדערט געווען באַוואוסט אַלס כאַפּ־לאַפּ־חלוקה. אין דער אינדוסטריעלער שלאַכט פון יענע ציטען האָט מען פּרובירט פּראָפיט־צוטיילונג, דאָס הייסט, די קאַפּיטאַ־ליסטען האָבען געפּרובירט איינצושטילען די אַרבייטער דורכ'ן פאַראינטערעסירען זיי פינאַנציעל אין זייער אַרבייט. נור פּראָ־פיט־צוטיילונג אַלס אַ סיסטעם איז געווען אונמעגליך און לעכערליך. פּראָפיט־צוטיילונג האָט געקענט זיין ערפאָלגרייך בלויז אין איזאָ־לירטע פאַלען פון אַ סיסטעם פול מיט אינדוסטריעלע קריעגע־

רייען; ווייל אויב אלע ארבייטער און קאפיטאליסטען זאלען זיך געווען צוטיילען מיט די פראפיטען, וואלטען די אומשטענדען גע־ווען די זעלביגע ווי די, וואס זיינען געווען אין דער צייט וואס זיי האבען זיך נאך ניט געטיילט מיט די פראפיטען.

און אזוי איז פון דער אונפראקטישער אידעע פון פראפיט־צוטיילונג ארויסגעשפרונגען די פראקטישע אידעע פון כאפ־לאפ־חלוקה. „גיט אונז א גרעסערען לוין און רעכענט עס צו צום פוב־ליקום", איז געווען דאס שפריכווארט פון די שטארקע יוניאנס. און אין אייניגע פלעצער פלעגט די זעלבסטזיכטיגע האלטונג זיי־ערע זיין ערפאלגרייך. און צורעכענענדיג דאס צום פובליקום, פלעגט עס ארויסגענומען ווערען פון דער גרויסער מאסע אונאר־גאניזירטע ארבייטער. די ארבייטער האבען ווירקליך געצאהלט די געהעכערטע שכירות פון זייערע מעכטיגע ברידער־ארבייטער, מיטגליעדער פון יוניאנס, וועלכע זיינען געווען פשוט'ע ארבייטער־טראסטס. די אידעע איז, ווי איך זאג, ארויסגעפיהרט געווארען אויף א גרויסען פארמאט, דורך דער קאמבינאציע פון די אליגאר־כיען און די אויסדערוועהלטע יוניאנס. (1)

אזוי שנעל ווי דער סוד פון דעם פארראט פון די אויסדער־וועהלטע יוניאנס איז באוואוסט געווארען, האבען די איבעריגע ארבייטער אנגעהויבען צו מורמלען בייז. דאן האבען זיך די אויס־דערוועהלטע יוניאנס צוריקגעצויגען פון דער אינטערנאציאנאלער ארגאניזאציע און האבען אפגעבראכען אלע באציהונגען. דאן איז אנגעקומען א צייט פון שטורם און געוואלדטאט. די מיטגליעדער פון די יוניאנס זיינען ערקלערט געווארען אלס פאררעטער, און אין שענקען און אין אויסגעלאסענע הייזער, אויף דער גאס און ביי דער ארבייט, און, אין פאקט, איבעראל זיינען זיי אנגעגריי־פען געווארען פון זייערע קאמעראדען, ווענען זיי האבען אזוי פאר־רעטעריש פארלאזען.

פיעל קעפ זיינען צובראכען געווארען, און פיעל זיינען דער־הרג'עט געווארען. קיין מיטגליעד פון די אויסדערוועהלטע יוניאנס איז ניט געווען זיכער מיט זיין לעבען. זיי פלעגען זיך צוזאמענ־

קלייבען אין גרופּען צו געהן צו דער ארבייט אָדער אהיים פון דער ארבייט. זיי פלעגען אימער־צו געהן אויפ׳ן מיטען גאס. אויף די טראָטוארען האָט מען זיי געקענט צוברעכען די קעפּ מיט א ציגעל אָדער א ברוק־שטיין, וואס איז ארונטערגעוואָרפען געוואָרען פון א פענסטער אָדער א דאך. מען האָט זיי ערלויבט צו טראָגען וואפען, און זיי בעאמטע האָבען זיי געשטיצט אויף אַלערליי אופנים. זייערע פארפאָלגער זיינען פאראורטיילט געוואָרען צו לאַנגע געפענגניס־טערמינען, וואו זיי פלעגען זעהר שלעכט באהאנדעלט ווערען; אָבער קיין מאן, וואָס איז ניט געווען א מיטגליעד פון די אויסדערוועהלטע יוניאָנס, איז ניט ערלויבט געווען צו טראָגען וואפען מיט זיך. פאר׳ן איבערטרעטען דיזען געזעץ איז דער זינדיגער שווער באשטראָפט געוואָרען.

די פארביטערטע ארבייטער האָבען פונדעסטוועגען פאָרטגעזעצט זייער מעטאָד פון נעהמען ראכע פון די פאַרשטעהער. קלאַסען אָפּגעזונדערטקייט זיינען געמאכט געוואָרען כמעט פון זיך אליין. די קינדער פון די פאררעטער זיינען פארפאָלגט געוואָרען פון די קינדער פון די פּאַוראטענע ארבייטער, ביז עס איז געווען אונמעגליך פאר זיי זיך צו שפּיעלען אויפ׳ן גאס אָדער צו באזוכען די פּאָבליק־שולען. אויך די פרויען און די גאַנצע פאמיליע פון די פאררעטער זיינען ארייגגעלעגט געוואָרען אין חרם. און די לאָקאַלע שפּייז־הענדלער, וואָס האָבען געהאנדעלט מיט זיי, זיינען באָיקאָטירט געוואָרען.

אלס רעזולטאט, פארפאָלגט פון אַלע זייטען, זיינען די פאררעטער און זייערע פאמיליעס געוואָרען אָפּגעזונדערט. געפינענדיג עס אונזיכער צו וואוינען צווישען דעם פּראָלעטאריאט, האָבען זיי זיך איבערגעצויגען אין נייע נאכבארשאפטען, וואס זיינען געווען באוואוינט בלויז פון זייערע מענשען. די אָליגארכיען האָבען זיי אונטערשטיצט אין דעם. גוטע וואוינונגען, מאָדערנע און סאַניטאַרע, זיינען געבויט געוואָרען פאר זיי. די הייזער זיינען געווען ארומגערינגעלט מיט גרויסע, גראַמע הויפען, און פיעל שפּיעל־פּלעצער און שפּאציער־גערטנער זיינען געמאכט

געוואָרען אין זייערע געגענדען. זייערע קינדער האָבען באזוכט שולען, וואָס זיינען ספּעציעל געבויט געוואָרען פאר זיי, און אין די שולען האָבען זיי זיך אויך ספּעציאַליזירט אין האנד־ארבייט און אין פּראַקטישע וויסענשאַפטען. אַזוי האָט גלייך פון אָנפאנג ארויסגעשטאַמט די קלאַסענפאַרשיעדענהייט. די מיטגליעדער פון די אויסדערוועהלטע יוניאָנס זיינען געוואָרען די אריסטאָקראַטען פון אַרבייט. זיי זיינען געווען אַ באַזונדערער טייל פון די איבע־ריגע אַרבייטער. זיי האָבען געהאַט בעסערע הייזער, בעסערע קליידער, בעסערע שפּייז, און אויך בעסערע באהאנדלונג. זיי האָבען אָפּגעלעקט אַ פעטען ביין.

אין דער זעלבער צייט זיינען די איבעריגע אַרבייטער באַ־האנדעלט געוואָרען זעהר שלעכט. פּיעל קליינע פּריווילעגיעס זיי־נען צוגענומען געוואָרען פון זיי, און זייערע שכירות און אַרט לעבען זיינען געוואָרען וואָס אַמאָל ערגער. זייערע פּאַבליק־שולען זיינען געוואָרען אָפּגעלאָזען, און ביסלעכווייז האָט מען זיי אויפגעהערט צווינגען צו שיקען זייערע קינדער אין די שולען. די גרויסע צאָהל קינדער פונ׳ם יונגען דור, וואָס האָבען ניט געקענט לעזען אָדער שרייבען, איז געווען געפעהרליך.

דער באַזיץ פונ׳ם וועלט־מאַרק, וואָס די פאַראייניגטע שטאַאטען האָבען געקראָגען, האָט אָנגעמאַכט אַ חורבן איבער דער גאַנצער וועלט. אינסטיטוטען און רעגיערונגען איבער דער גאַנצער וועלט זיינען צושמעטערט געוואָרען אָדער איבערגעאַנ־דערשט געוואָרען. דייטשלאַנד, איטאַליען, פראַנקרייך, אויסטראַ־ליע און ניי זילאַנד זיינען געווען שטאַרק פאַרנומען מאַכענדיג קאָאָפּעראַטיווע געמיינדען. די ענגלישע אימפּעריע איז זיך צו־פאַלען אויף שטיקער. ענגלאַנד האָט געהאַט צרות איבער׳ן קאָפּ. די רעוואָלוציע אין אינדיען איז געווען אין פולען גאַנג. דער גע־שריי איבער גאַנץ אַזיע איז געווען: „אַזיע פאַר די אַזיאַטען!“ און הינטער זיי אַלע איז געשטאַנען יאַפּאַן, אימער־צו רייצענדיג און שטיצענדיג די געלע און ברוינע ראַסען געגען דער ווייסער ראַסע. און בעת יאַפּאַן האָט גע׳חלום׳ט פון אַן אַזיאַטישער אימ־

פעריע און האָט געשטרעבט מיט אַלע כחות צו פאַרווירקליכען דעם חלום, האָט זי אונטערדריקט איהר אייגענע פּראָלעטאַרישע רעוואָלוציע. עס איז געווען אַ פּשוט׳ע מלחמה פון קלאַסען. קוליעס — געגען סאַמוראַיען, און די קוליע־סאָציאַליסטען זיינען הינגעריכטעט געוואָרען אין טויזענדער און צעהנער־טויזענדער. פערציג טויזענד זיינען גע׳הרג׳עט געוואָרען אין דעם גאַסען־געשלעג אין טאָקיאָ און אין דעם אונגעראָטענעם איבערפאַל אויפ׳ן מיקאַדאָ׳ס פּאַלאַץ. קאָב איז געווען אַ יאַטקע. די אויסשלאַכטונג פון די בוימוואָל אַרבייטער דורך די האַרמאַטען איז געווען באַוואוסט אַלס די שרעקליכסטע הינריכטונג, וואָס מאָדערנע האַרמאַטען האָבען ווען עס איז פאַראורזאַכט. די יאַפּאַנעזישע אָליגאַרכיע, וואָס איז אויפגעשטאַנען, איז געווען ווילדער פון זיי אַלע. יאַפּאַן האָט באַהערשט דעם גאַנצען מזרח, און האָט אָפּגענומען פאַר איהר חלק דעם גאַנצען מאַרק פונ׳ם אזיאַטישען וועלט־טייל, אויסער אינדיע.

ענגלאַנד האָט געהאַט ערפאָלג אין אונטערדריקען איהר אייגענעם רעוואָלוציאָנערען פּראָלעטאַריאַט און אָנצוהאַלטען אינדיע, כאָטש זי איז שיער געטריבען געוואָרען צו באַנקראָט. זי איז אויך געצוואונגען געוואָרען צו באַפרייען אַלע איהרע גרויסע קאָלאָניעס. אזוי איז דאָס געקומען, וואָס די סאָציאַליסטען פון אויסטראַליען און ניו־זעעלאַנד זיינען געווען ערפאָלגרייך אין גרינדען קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטען. און אויס דער זעלבער אורזאַך איז אויך קענעדע אָפּגעריסען געוואָרען פונ׳ם מוטער־לאַנד. נור קענעדע האָט אונטערדריקט איהר אייגענע סאָציאַליסטישע רעוואָלוציע, ווערענדיג אונטערשטיצט פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל. צו דער זעלבער צייט האָט דער אייזערנער קנאַפּעל געהאָלפען מעקסיקאָ און קובע צו אונטערדריקען זייערע רעוואָלוציעס. דער רעזולטאַט איז געווען, דאָס דער אייזערנער קנאַפּעל איז געווען פעסט עטאַבלירט אין דער נייער וועלט. ער האָט צונויפגעגאָסען אין איין פּאָליטישען שטיק מעטאַל דעם גאַנצען נאָרד־אַמעריקאַנער וועלט־טייל פונ׳ם פּאַנאַמאַ־קאַנאַל ביז׳ן נאָרדליכען ים.

און ענגלאַנד, האָבענדיג מקריב געווען אַלע איהרע קאָלאָניעס, האָט בלויז אָנגעהאַלטען אינדיען. נור דאָס איז אויך געווען בלויז אויף אַ ווײַלע. דער קאַמפּף מיט יאַפּאַן און די איבעריגע טייל פון אַזיע פאַר'ן באַזיץ פון אינדיען, איז בלויז אָפּגעלייגט געוואָרען אויף אַ שטיקעל צייט. ענגלאַנד איז געווען באַשערט צו פאַרלירען אינדיען, בעת הינטער דער פּאַסירונג האָט געשטעקט דער קאַמפּף צווישען אַ פאַראייניגטער אַזיע און די איבריגע וועלט.

בשעת די גאַנצע וועלט איז צוריסען געוואָרען פון שטרייטיג־קייטען, זיינען מיר אין די פאַראייניגטע שטאַאַטען אויך ניט געווען שלום ושלוה. דער אָפּשטעהן פון די גרויסע יוניאָנס האָט אָפּגעהאַלטען אונזער געפּלאַנטע פּראָלעטאַרישע רעוואָלוציע. נור געוואַלדטאַט איז אָנגעגאַנגען איבעראַל. אַ חוץ די ארבייטער־אונרוהען, און די אונצופריעדענהייט פון די ערד־ארבייטער און די רעשטלעך פון דער מיטעל־קלאַס, האָט נאָך אויפגעפלאַמט אַ רעליגיעזער פלאַקער. אַ צווייגעל פון די זיבען טעג אדוועגטאַרס איז פּלוצים געוואָרען פּאָפּולער און זיי האָבען ערקלערט, אַז די וועלט קומט צו אַן ענד.

— פאַרדאַמט די מוחות צומישעניש, טויזענד מאָל פאַר־דאַמט! — האָט ערנסט געשריען. — ווי אַזוי קענען מיר האָפען אויף סאָלידאַריטעט מיט די אַלע צווישטיגקייטען און שטרייטיג־קייטען?

אוןווירקליך, די רעליגיעזע אויפלעבונג איז מאָמענטאַן גע־וואָרען אַ וויכטיגע פּאַסירונג. דאָס פאָלק, פאַרביטערט און ענט־מוטיגט אין אַלע זיינע מאַטעריעלע ערוואַרטונגען, איז געווען גרייט אָנצונעהמען אַ הימעל, וואו אינדוסטריעלע טיראַנען האָבען ניט געקענט אַריינקומען, פּונקט ווי אַ העלפאַנט קען ניט דורכגעהן דעם לאָך פון אַ נאָדעל. אַרומפאָהרענדיגע פרעדיגער, מיט ווילדע אוי־גען און מאַניערען, האָבען פאַרפלייצט דאָס לאַנד; און ניט אַכ־טענדיג דעם פאַרבאָט פון די ציוויל־בעאַמטע, און די פאַרהאַפטונג פאַר ניט פאָלגען דעם באַפעהל, זיינען די פלאַמען פון דעם רע־

ליגיעזען פייער אויפגעבלאָזען געוואָרען אין פיעל רעליגיעזע פאַר־זאַמלונגען.

עס זיינען געווען די לעצטע טעג, — האָבען זיי ערקלערט. דער אָנפאַנג פון דעם סוף פון דער וועלט. די פיער ווינטען זיינען אָפּגעלאָזט געוואָרען אויף דער וועלט. גאָט האָט אָנגערייצט די פעלקער צו מלחמה. עס איז געווען אַ צייט פון נסים און איינ־בילדונגען, און זעהער און נביאים האָבען זיך געיאָוועט אין די טויזענטער. טויזענטער מענשען האָבען אויפגעהערט צו אַרבייטען און זיינען אַוועק אויף די בערג, פאַרטיג צו ערוואַרטען גאָט'ס אָנקומען און דאָס אויפהויבען זיך אין די הימלען אַריין פון די הונדערט און פיער און פערציג טויזענט. נור גאָט איז ניט גע־קומען און טויזענטער פון זיי זיינען אויסגעשטאָרבען פון הונגער. אין זייער פאַרצווייפלונג, האָבען זיי חרוב געמאַכט די פאַרמס, זוכענדיג וואָס צו עסען, און די אַנאַרכיע אין די דערפער האָט נאָך פאַרגרעסערט די צרות פון די עקספּראָפּריאירטע פאַרמערס.

ווייעדער, די פאַרמס און שפּייכלערס זיינען געווען דאָס איי־גענטום פון דעם אייזערנעם קנאָפּעל. אַרמעען סאָלדאַטען זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען און די פאַנאַטיקער זיינען מיט די באַיאָנע־טען געטריבען געוואָרען צוריק צו זייער אַרבייט אין די שטעט. דאָרטען האָבען זיי אָבער אַלע מאָל זיך געבונטעוועט. זייערע פיהרער זיינען הינגעריכטעט געוואָרען פאַר רייצען צום אויפ־שטאַנד אָדער זיי זיינען איינגעשפּאַרט געוואָרען אין משוגעים־הייזער. די יעניגע, וואָס זיינען הינגעריכטעט געוואָרען, זיינען געגאַנגען צום טוידט מיט דער פרייד פון מאַרטירער. עס איז געווען אַ צייט פון משוגעת. די אונרוהען האָבען זיך פאַרשפּרייט. אין די זומפּען און וויסטעניישען און לייידיגע פּלעצער, פון פלאָרידא ביז אַלאַסקא, האָבען די קליינע גרופּען אינדיאַנער, וואָס זיינען נאָך פאַרבליבען, געטאַנצט פאַנאַטיש־רעליגיעזע טענץ און האָבען ערוואַרטעט דאָס אָנקומען פון זייער אייגענעם משיח.

און דורך דעם גאַנצען מיש־מאַש האָט זיך אויפגעהויבען די פאַרם פון'ם שרעקליכסטען מאָנסטער פון אַלע צייטען, די אָליגאַר־

כיע. מיט אַן אייזערנער האַנד און אייזערנעם קנאַפּעל האָט זי גע־
הערשט איבער די מיליאָנען מענשען. פון צומישעניש האָט זי
געבראַכט אָרדנונג, פון דעם סאַמע תהו־ובהו האָט זי אויפגעבויט
איהר פונדאַמענט און אוועקגעשטעלט איהר געביידע.

— וואַרט בלויז ביז מיר וועלען אַריינטרעטען, — האָבען די
גרענזשערס געזאָגט. קאַלווין האָט געזאָגט צו אונז אין אונזער
פּעלל־גאַס־קוואַרטיר: „זעהט נור די שטאַאַט־רעגיערונגען, וואָס
מיר האָבען פאַרכאַפּט. מיט אייך, סאָציאַליסטען, אַלס אַ שטיצע,
וועלען מיר זיי מאַכען זינגען אַן אַנדער ליעדעל, ווען מיר וועלען
אַריינטרעטען אין אַמט״.

— די מיליאָנען אונצופריעדענע און פאַראָרימטע זיינען אונ־
זערע, — האָבען די סאָציאַליסטען געזאָגט. — די גרענזשערס
זיינען אַריבער אין אונזערע רייהען, אויך די פאַרמערס, די מי־
טעל־קלאַס און די אַרבייטער. די קאַפּיטאַליסטישע סיסטעם וועט
צופאַלען ווערען אויף שטיקער. אין אַ מאָנאַט אַרום וועלען מיר
שיקען פופציג מענער אין קאָנגרעס. אין צוויי יאָהר אַרום וועט
יעדער אַמט זיין אונזערער, פון׳ם פּרעזידענט ביז דעם לאָקאַלען
הינט־שלעגער.

און ערנסט, ענטפערענדיג די אַלע אַרגומענטען, פלעגט שאָק־
לען מיט זיין קאָפּ און זאָגען:

— וויפיעל ביקסען האָט איהר? ווייסט איהר, וואו מען
קען קריגען גענוג בליי? ווען עס קומט צו פולווער, זיינען כע־
מישע שטאָפען בעסער פון מעכאַנישע שטאָפען. איהר מעגט מיר
גלויבען אויפ׳ן וואָרט.

זעבצעהנטער קאַפּיטעל

דער סוף

ווען די צייט איז געקומען פאַר מיר מיט ערנסט׳ן צו פאָהרען קיין וואַשינגטאָן, איז מיין פאָטער ניט מיטגעפאָהרען מיט אונז. ער האָט זיך איינגעליעבט אין פּראָלעטאַריער לעבען. ער האָט באַטראַכט אונזער וויסטע נאַכבאַרשאַפט אַלס אַ גרויסע סאָציאָלאָגישע לאַבאָראַטאָריע, און ער האָט זיך, ווייזט אויס, אַריינגעלאָזט אין אונענדליכע נאָרשונגען. ער האָט זיך גע׳חבר׳ט מיט די אַרבייטער, און איז געווען פאַררעכענט פאַר אַן אינטימען פריינד אין צעהנדליגער הייזער. ער האָט אויך געאַרבייט אָפט, און די אַרבייט איז געווען ביי איהם אַ מין שפּילכעל און צו דער זעלבער צייט שטודירענדיגע אונטערזוכונג, ווייל ער האָט אמת הנאה געהאַט דערפון און ער פלעגט אַהיים קומען מיט פיעל פאַרצייכנונגען און פול מיט התפעלות פון זיינע ענטדעקונגען. ער איז געווען אַ פאָלקאָמענער וויסענשאַפטס־מאַן.

ער האָט אייגענטליך ניט באַדאַרפט אַרבייטען, ווייל ערנסט האָט פאַרדיענט גענוג פון זיינע איבערזעצונגען צום לעבען פאַר אונז אַלע. נור מיין פאָטער האָט דוקא נור געוואָלט אָנהאַלטען זיין ליעבלינג־פאַנטאַזיע, און ווי שנעל זיין פאַנטאַזיע האָט אָנגענומען אַן אַנדער פאָרם, קען מען זעהן פון די פאַרשיעדענע אַרבייטען, וואָס ער האָט געטהאָן. איך וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסען דעם אבענד, ווען ער האָט אַהיים געבראַכט זיין פאַק סחורה פון שיך־בענדלעך און שלייקעס, און אַ צווייטעס מאָל, ווען איך בין אַריינגעגאַנגען עפּעס קויפען אין דעם דערבייאיגען שפּייז־געוועלב און ער האָט געאַרבייט דאָרטען. נאָך דעם האָט מיך שוין ניט גע־

וואונדערט, ווען ער האָט געאַרבייט אין׳ם שענק געגענאיבער אונ־זער וואוינונג. ער האָט געאַרבייט אַלס נאַכט־וועכטער, פאַרקויפט קאַרטאָפעל פון א וואָגען, געאַרבייט אין א פאַבריק פון פאַפּיער־פושקעס, און איז געווען א וואַסער־טרעגער פאַר א גרופּע פון איי־זענבאַהן־בויערס, און האָט זיך אפילו אָנגעשלאָסען אָן דער געשיר־וואַשערס יוניאָן, פונקט איידער זי איז צופאַלען געוואָרען אויף שטיקער.

איך דענק, אַז דעם בישאָפּ׳ס אַרט קליידונג האָט מיין פאָטער ווי באַצויבערט, ווייל ער האָט פון דאַן אָן אימער געטראָגען א ביליג בוימוואָל העמד און איבערהויזען מיט א שמאָלען פּאַס אַרום די לענדען. דאָך איז איהם געבליבען איין געוואוינהייט פון׳ם פריי־הערדיגען אַרט לעבען: ער האָט זיך אימער איבערגעטהאָן פאַר׳ן אָבענד־מאָהלצייט.

איך האָב זיך געקענט פיהלען גליקליך מיט ערנסט׳ן וואוהין ער זאָל מיך ניט געווען פיהרען; און מיין פאָטער׳ס צופריעדענ־הייט מיט אונזער נייער לאַגע האָט דערפילט מיין מאָס פון גליק.

— ווען איך בין געווען א אינגעל, — האָט מיין פאָטער גע־זאָגט, — בין איך געווען זעהר נייגעריג. איך האָב געוואָלט וויסען די אורזאַכען פון פאַרשיעדענע ערשיינונגען. דאָס איז געווען אַזוי, ווייל איך בין געווען א פיזיקער. די לעבענסקראַפט אין מיר יעצט אפילו איז פונקט אַזוי נייגעריג ווי אין מיין יוגענד. און עס איז די נייגעריגקייט, וואָס מאַכט איינעם פיהלען, אַז זיין לעבען האָט עפּעס א ווערט.

פיעל מאָל פלעגט ער וואַגען אַריבערגעהן אויף דער צפון־זייט פון מאַרקעט־גאַס אין׳ם טעאַטער־געגענד, וואו ער פלעגט פאַרקויפען צייטונגען און געהן א שליחות, און עפענען די טירען פון עקיפּאַזשען. דאָרטען האָט ער איין טאָג, פאַרמאַכענדיג אָן עקיפּאַזש, באַגעגענט הערר וויקסאָן. מיט גרויס שמחה האָט מיין פאָטער איבערגעגעבען אונז די פּאַסירונג.

— וויקסאָן האָט אויף מיר שאַרף א קוק געטהאָן, ווען איך האָב צוגעמאַכט די טיר, און געבורטשעט: „פאַרדאַמט זאָל עס

ווערען!" זיין פּנים איז רויט געוואָרען און ער איז אַזוי צו־מישט געוואָרען, אַז ער האָט פאַרגעסען מיר צו געבען עפּעס פאַר מיין טרחה. נור ער האָט געמוזט קומען צו זיך זעהר שנעל, וויל דער עקיפּאַזש איז ניט אָפּגעפאָהרען קיין פופציג שפאַן, און ער האָט זיך אומגעקעהרט. ער האָט ארויסגעשטעקט זיין קאָפּ.

— הערט נור, פּראָפעסאָר, — האָט ער געזאָגט, — דאָס איז אַ ביסעל צופיעל. מיט וואָס קען איך אייך באַהילפיג זיין?

— איך האָב פאַרמאַכט דעם עקיפּאַזש פאַר אייך, — האָב איך געענטפערט. — לויט דעם געוועהנליכען מנהג, וואָלט איהר מיר געמעגט געבען אַ צעהן־סענט־שטיק.

— אַך, נאַרישקייטען! — האָט ער ארויסגעברומט. — איך מיין עפּעס ממשות'דיגס.

ער האָט ווירקליך אויסגעקוקט צו זיין ערנסט. ער האָט אויס־געקוקט, ווי אַ פאַרשטיינערטע חרטה, אָדער עטוואָס עהנליכעס; און דארום האָב איך געטראַכט פאַר אַ פּאָר מינוטען.

זיין פּנים האָט אויסגעקוקט פול מיט ערוואַרטונג, ווען איך האָב אָנגעפאַנגען מיין ענטפער, נור איהר וואָלט איהם געמעגט אָנקוקען ווען איך האָב געענדיגט.

— איהר וואָלט מיר געמעגט אָפּגעבען מיין היים, — האָב איך געזאָגט, — און מיינע ווערט־פּאַפּיערען פון די סיעררא־פּאַב־ריקען.

מיין פאָטער האָט זיך אָפּגעשטעלט.

— וואָס האָט ער געזאָגט? — האָב איך נייגעריג געפרעגט.

— וואָס האָט ער געקענט זאָגען? ער האָט גאָר ניט גע־זאָגט. נור איך האָב געזאָגט: „איך האָף, אַז איהר זייט גליקליך". ער האָט אויף מיר מאָדנע געקוקט.

— זאָגט מיר, זייט איהר גליקליך? — האָב איך איהם גע־פרעגט.

ער האָט געהייסען דעם קוטשער אוועקפאָהרען, און זיך גע־האַלטען אין איין זידלען, אָפּפאָהרענדיג. און מיר ניט געגעבען דעם צעהן־סענט־שטיק, וועגן רעדט מיין היים און פאַרמעגען. אַזוי

ווי דו זעהסט, מיין טייערע, איז דיין פאָטער׳ס גאַסען־שלעפּער־קאַ־ריערע פול מיט ענטוישונגען.

מיין פאָטער האָט אויפגעהאַלטען אונזערע צימערען, ווען מיר זיינען אַוועקגעפאָהרען קיין וואשינגטאָן. אויסער די סאַמע ענד, איז שוין די גאַנצע אָרדנונג אין גאַנצען פארשוואונדען, און דער עיקר סוף איז שוין אויך געווען נעהנטער, ווי איך האָב גע׳חלומ׳ט. געגען אונזערע ערווארטונגען, זיינען קיינע שטערונגען ניט געמאַכט געוואָרען פאַר די סאָציאַליסטען צו פארנעהמען זייערע פּלעצער אין קאָנגרעס. אַלץ איז צוגעגאַנגען גלאַט, און איך פלעג זאָגען, אַז דאָס גלאַטקייט גופא איז אַ שלעכטער סימן.

מיר האָבען געפונען אונזערע סאָציאַליסטישע קאַמעראַדען פארטרויענדיגע, אָפּטימיסטיש ווענען זייער מאַכט און ווענען דעם, וואָס זיי וועלען אויפטהאָן. אייניגע גרענזשערס, וואָס זיינען ער־וועהלט געוואָרען, האָבען פארגרעסערט אונזער מאַכט, און אַן אויסגעאַרבייטע פּראָגראַם פון אונזער וויטערדיגער טעטיגקייט איז אָנגענומען געוואָרען פון די פאַראייניגטע קרעפטען. אין דעם אַלעם האָט זיך ערנסט ענערגיש און געטריי באַטייליגט, כאָטש גאַנץ אָפט האָט ער זיך ניט געקענט צוריקהאַלטען פון צו זאָגען, גלאַט אין דער וועלט אריין: „ווען עס קומט צו פּולווער, זיינען כעמישע שטאָפען בעסער פון מעכאַנישע שטאָפען, איהר מעגט מיר גלויבען.“

די ערשטע צרות זיינען געווען מיט די גרענזשערס אין די פארשיעדענע שטאַאַטען, וועלכע זיי האָבען געוואונען אין די לעצ־טע וואַהלען. עס זיינען געווען צוועלף אַזעלכע שטאַאַטען, נור די גרענזשערס, וואָס זיינען ערוועהלט געוואָרען, האָבען ניט געקראָגען זייערע עמטער. די פריהערדיגע בעאַמטע האָבען זיך ענטזאָגט ארויסצוטרעטען פון אַמט. עס איז צוגעגאַנגען גאַנץ פּשוט. זיי האָבען ערקלערט, אַז די לעצטע וואַהלען זיינען צוגעגאַנגען אונ־געזעצליך און האָבען פארפּלאָנטערט דעם גאַנצען עסק מיט געזעץ־קלאָגען. די גרענזשערס זיינען געווען הילפלאָז. די ריכטער־זיינען געווען די לעצטע, צו וועמען זיי האָבען זיך געקענט ווענ־

דען, און די ריכטער זיינען געווען בלויז א ווערקצייג פון זייערע שונאים.

דאָס איז געווען אַ געפעהרליכער מאָמענט. אויב די באַ־טראָגענע וועלען זיך נעהמען צו געוואלדטאַט, דאַן וועט אַלץ זיין פארלאָרען. אָ, ווי שווער מיר, סאָציאַליסטען, האָבען געאַרבייט זיי צוריקצוהאַלטען! עס זיינען פארגאַנגען טעג מיט נעכט, ווען ערנסט האָט אַן אויג ניט צוגעמאַכט. די גרויסע פיהרער פון די גרענזשערס האָבען אַרויסגעזעהן די געפאַהר און זיי האָבען אַלע געהאָלפען מיט אונז; נור דאָס אַלעס האָט ניט געהאָלפען. די אָליגאַרכיע האָט געוואָלט געוואַלדטאַט, און זי האָט אַרויסגעשיקט איהרע אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס אויפצובלאָזען דעם פלאַקער. עס איז גאָר קיין צווייפעל ניט, אַז די אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס האָבען פאַראורזאַכט דעם בויערען־אויפשטאַנד.

אין אַ טוץ שטאַאַטען האָט זיך דער אויפשטאַנד צופלאַקערט. די עקספּראָפּריאירטע פאַרמערס האָבען פאַרכאַפּט די שטאַאַטס־רעגיערונגען מיט געוואַלד. דאָס איז, נאַטירליך, געווען אונקאָנ־סטיטוציאָנעל, און די סאָלדאַטען פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען געגען זיי. איבעראַל האָבען די אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס אָנגערייצט די אויפגערעגטע מאַסען. די שלוחים פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל האָבען זיך פאַרשטעלט פאַר בעלי־מלאכות, פאַרמערס און פּראָסטע אַרבייטער. אין סאַקראַ־מענטאָ, די הויפּט־שטאָדט פון קאַליפאָרניע, האָבען די גרענזשערס ווי עס איז אויפגעהאַלטען אָרדנונג. טויזענטער געהיים־אַגענטען זיינען געשיקט געוואָרען אין דער דערמאָנטער שטאָדט. זיי זעלבסט האָבען זיך פאַנאַנדערגעלאָזט איבער דער שטאָדט אין באַנדעס און האָבען אונטערגעצונדען און באַרויבט הייזער און פאַבריקען. זיי האָבען דעם עולם אַזוי אויפגערייצט, ביז אַנדערע מענשען האָבען זיך באַטייליגט אין דער רויבעריי. מען האָט אויסגעטיילט זעהר פיעל געטראַנק צו די נידעריגערע קלאַסען, כדי מ׳זאָל זיי נאָך מעהר אויפרייצען. און דאַן, ווען אַלעס איז שוין געווען פאַרטיג, זיינען די פאַראייניגטע פעדעראַל־סאָלדאַטען, וועלכע זיינען אייגענטליך

געווען סאָלדאטען פונ׳ם אייזערנעם קנאָפּעל, ערשיענען אויף דער סצענע. עלף טויזענד מענער. פרויען און קינדער זיינען דערשאָסען געוואָרען אין די סאקראמענטער גאסען, אָדער ערמאָרדעט געוואָרען אין זייערע הייזער. די נאציאָנאלע רעגיערונג האָט איבערגענומען די שטאאט־רעגיערונג, און דאָס איז געווען די ענד פון קאלי־פאָרניא.

און אזוי ווי אין קאליפאָרניא, אזוי איז געווען איבעראל. יעדער גרענזשער־שטאאט איז פארוויסטעט און פארטרונקען גע־וואָרען אין בלוט. צום ערשטען האָבען די געהיימע אגענטען און די שווארצע מאות אויפגערייצט דעם עולם און פאראורזאכט די אונאָרדנונג, און דאן זיינען די סאָלדאטען ארויסגערופען געוואָרען. דער גאנצער דאָרפישער געגענד האָט זיך געבונטעוועט. טאָג און נאכט האָט דער רויך פון ברענענדיגע פארמס. שפייכלער, דערפער און שטעדט אָנגעפילט די לופט. דאן האָט מען גענומען באנוצען דינאמיט. אייזענבאהן־בריקען און טונעלען זיינען צושטערט גע־וואָרען און באהנען זיינען צושמעטערט געוואָרען. די אָרימע פאר־מערס זיינען געשאָסען און געהאנגען געוואָרען אין מאסען. זיי האָבען זיך אָבער אויך רעכט אָפּגערעכענט און פיעל פלוטאָקראטען און ארמעע־אָפיציערען זיינען ערמאָרדעט געוואָרען. בלוט און נקמה האָבען אָנגעפילט די מענשליכע ברוסט. די רעגולערע סאָל־דאטען האָבען געקעמפפט געגען די פארמערס אזוי ברוטאל, ווי זיי וואָלטען געווען אינדיאנער. און די סאָלדאטען האָבען געהאט אורזאכען זיך אזוי אויפצופיהרען. אכט און צוואנציג הונדערט פון זייערע חברה זיינען אומגעבראכט געוואָרען אין א סעריע די־נאמיט עקספּלאָזיאָנען אין אָרעגאָן, און אויפ׳ן זעלבען אופן זיינען עטליכע וואגאָנען פול מיט סאָלדאטען אין פארשיעדענע צייטען און פלעצער פארניכטעט געוואָרען. און אזוי האָבען די סאָל־דאטען געקעמפפט פאר זייער לעבען פונקט ווי די פארמערס.

דער מיליץ־געזעץ פון 1903 איז איינגעפיהרט געוואָרען אין קראפט, און די ארבייטער פון איין שטאאט זיינען געצוואונגען געוואָרען, אונטער דער געפאהר פון טוידט־שטראָף, צו שיסען אויף

זייערע ארבייטער־חברים פון אנדערע שטאַאטען. נאַטירליך, פון אָנפאַנג איז די איינפיהרונג פונ'ם געזעץ ניט צוגעגאַנגען אַזוי גלאַט. פיעל מיליץ־אָפיציערען זיינען ערמאָרדעט געוואָרען, און פיעל מיליץ־לייט זיינען פאַר'משפט געוואָרען צום טוידט פון אַ קריעגס־געריכט. ערנסט'ס נבואה אין באַצוג צו הערר קאָוואַלט און הערר אדמונדסאָן איז ערפיהלט געוואָרען. ביידע זיינען געווען אונטערוואָרפען אונטער'ן מיליץ־געזעץ, און זיי זיינען פאַרצייכענט געוואָרען צו דיענען אין ד'ער עקספעדיציע, וואָס איז געשיקט געוואָרען פון קאַליפאָרניא צו באַשטראָפען די פאַרמערס פון מיזורי. הערר קאָוואַלט און הערר אדמונדסאָן האָבען זיך ענטזאַגט צו דיענען. האָט מען מיט זיי געהאַנדעלט קורץ און שאַרף: זיי פאָר־געפיהרט פאַר אַ קריעגס־געריכט, און מיליטערישע הינריכטונג איז געווען זייער סוף. מען זאָט זיי געשאָסען, מיט זייערע רוקענס אומגעקעהרט צו דער שיסענדיגער ראָטע.

פיעל יונגע מענער זיינען אַנטלאָפען אויף די בערג כדי זיך ארויסצודרעהען פון דיענען אין דער מיליץ. דאָרטען זיינען זיי פאַררעכענט געוואָרען פאַר אויסוואורפען און פאַרברעכער, און ביז עס איז אַ ביסעל שטילער געוואָרען האָט מען זיך מיט זיי אָפּ־גערעכענט. עס איז געווען שנעל און שוידערהאַפט. די רע־גיערונג האָט ארויסגעלאָזט אַ פּראָקלאַמאַציע צו אַלע געזעץ־ליע־בענדע בירגער ארונטערצוקומען פון די בערג אין אַ משך פון דריי מאָנאַטען. ווען דער לעצטער טאָג איז פאַראיבער, זיינען אַ האַל־בער מיליאָן סאָלדאַטען ארויסגעשיקט געוואָרען איבעראַל אין די בערג־געגענדען. זיי האָבען ניט אונטערזוכט, און קיינע פּראַצע־סען זיינען ניט פאָרגעקומען. ווי נור מען האָט דערזעהן אַ מאַן, האָט מען איהם גלייך אויפ'ן אָרט דערשאָסען. די סאָלדאַטען האָבען אַזוי געהאַנדעלט אויפ'ן גרונד, אַז יעדער איינציגער מאַן, וואָס איז ניט ארונטערגעגאַנגען פון די בערג, איז אַן אויסוואורף און אַ פאַרברעכער. פיעל באַנדעס אין שטאַרקע פּאָזיציעס האָבען בראַוו געקעמפפט, נור צום ענד איז יעדער איינער, וואָס איז אַנט־לאָפען פון דער מיליץ־דיענסט, ערמאָרדעט געוואָרען.

אַ מעהר איינדרוקספולע שטראָף איז געווען די, וואָס די קענ־זעם־מיליץ האָט געקראָגען. דער גרויסער קענזעם־אויפשטאַנד האָט פּאַסירט אין סאַמע אָנפאַנג פון די מיליץ־טעטיגקייט געגען די גרענזשערס. זעקס טויזענד מיליץ־לייט האָבען זיך צובונטעוועט. עטליכע וואָכען נאָכאַנאַנד זיינען זיי געווען אונרוהיג און בייז. און דערפאַר האָט מען זיי געהאַלטען אין לאַגער. נור זייער אָפּע־נער בונד איז אָהן צווייפעל אויפגערייצט געוואָרען פון אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס.

אין דער נאַכט פון׳ם 22טען אַפּריל זיינען זיי אויפגעשטאַנען און ערמאָרדעט זייערע אָפיציערען, פון וועלכע בלויז אייניגע האָבען זיך גערעטעט. דאָס איז שוין געגנאַגען אַ ביסעלע ווייטער, ווי דער אייזערנער קנאַפּעל האָט געוואָלט, ווייל די פּראָוואָקאַטאָרס האָבען געטהאָן זייער אַרבייט אַ ביסעל צו גוט. נור יעדע זאַך איז געווען אַ תירוץ פאַר׳ן אייזערנעם קנאַפּעל. ער האָט זיך פריי־הער צוגעגרייט פאַר׳ן אויפשטאַנד, און די הריגה פון אַזוי פיעל אָפיציערען האָט זיי געגעבען אַ גוטען אויסרייד פאַר דעם, וואָס האָט נאָכגעפאָלגט. ווי מיט אַ כשוף, האָבען פערציג טויזענד סאָלדאַטען פון דער רעגולערער אַרמעע אַרומגערינגעלט די מיאַ־טעזשניקעס. עס איז געווען אַ פאַסטקע. די אָרימע מיליץ־לייט האָבען אויסגעפונען, אַז מען האָט זיך געפּאַרעט מיט זייערע קאַ־נאָנען, און אַז די פּאַטראָנען, וואָס זיי האָבען פאַרכאַפּט אין די פּולווער־מאַגאַזינען זיינען ניט געווען נוצבאַר פאַר זייערע ביקסען. זיי האָבען אַרויפגעצויגען די ווייסע פאָהן אַלס אַ צייכען פון אונ־טערגעבונג, נור דאָס איז איגנאָרירט געוואָרען. קיינער פון זיי איז ניט געבליבען אַ לעבעדיגער. אַלע זעקס טויזענד זיינען אומ־געבראַכט געוואָרען. געוועהנליכע קוילען און שראַפּנעלען זיינען אַריינגעוואָרפען געוואָרען צווישען זיי פון דער ווייטענס, און ווען זיי, אוים פאַרצווייפלונג, האָבען זיך אַרויפגעוואָרפען אויף די סאָלדאַטען, וואָס האָבען זיי אַרומגערינגעלט, זיינען זיי אויסגע־לייגט געוואָרען פון די ביקסען אָהן רחמנות. איך האָב גערעדט מיט איינעם, וואָס איז געווען דערביי, און ער האָט געזאָגט, אַז

דאָס נאָהענטסטע, וואָס איינער פון זיי איז ווען צוגעקומען צו אַ מאַשין־ביקס, איז געווען אַ הונדערט און פופציג אייל. די ערד איז געווען באַדעקט מיט ערמאָרדעטע, און צום סוף האָט די קאַ־וואַלעריע אַרויפגעריטען און מיט די קאַפּיטעס פון די פערד, רע־וואָלווערען און שווערדען אַריינגעקוועטשט די פאַרוואונדעטע אין דר׳ערד אַריין.

גלייכצייטיג מיט דער פאַרניכטונג פון די גרענזשערס איז געקומען דער אויפשטאַנד פון די קויהלען־גרעבער. דאָס איז גע־ווען די גוסס׳דיגע אָנשטרענגונג פון אָרגאַניזירטע אַרבייט. דריי־פערטעל מיליאָן קויהלען־גרעבער זיינען אַרויס אין סטרייק. נור זיי זיינען געווען צו ווייט פאַרשפּרייט איבער׳ן גאַנצען לאַנד, כדי צו באַנוצען זיך מיט דער מאַכט פון זייער גרויסער צאָהל. זיי זיינען אָפּגעזונדערט געוואָרען אין זייערע אייגענע געגענדען און אונטערטעניגט געוואָרען. דאָס איז געווען די ערשטע גרויסע שקלאַפען־טרייבעריי. פּאָקאָק (1) האָט זיך אויסגעצייכענט אַלס אַ שקלאַפען־טרייבער און האָט זיך פאַרדיענט די אייביגע שנאה פון׳ם פּראָלעטאַריאַט. אונצעהליגע מאָל האָט מען פּרובירט איהם צו נעהמען דאָס לעבען, נור ער האָט געהאַט גרויס מזל, ווי עס ווייזט אויס. ער האָט עס איינגעפיהרט די רוסישע פּאַספּאָרטען סיסטעם צווישען די מיינערס, און האָט זיי פאַרבאָטען זיך איבער־צוציהען פון איין טייל פון׳ם לאַנד אין׳ם צווייטען.

אין דער זעלבער צייט האָבען זיך די סאָציאַליסטען געהאַלטען פעסט. בעת די גראַנזשערס זיינען אומגעקומען אין פלאַמען און אין בלוט, און אָרגאַניזירטע אַרבייטער זיינען צוריסען געוואָרען אויף שטיקער, האָבען זיך די סאָציאַליסטען געהאַלטען פריעדליך און האָבען פאַרפאָלקאָמט זייער געהיימע אָרגאַניזאַציע. אומזיסט האָבען זיך די גרענזשערס געבעטען ביי אונז. מיר האָבען ער־קלערט, און מיט רעכט, אַז וועלכער עס איז אויפשטאַנד פון אונ־זער זייט איז אַ שטערונג צו דער גאַנצער רעוואָלוציע. דער איי־זערנער קנאַפּעל, מורא האָבענדיג פון אָנפאַנג צו קעמפּפען מיט׳ן גאַנצען פּראָלעטאַריאַט אויף איינמאָל, האָט אויסגעפונען, אַז די

ארבייט איז פיעל לייכטער ווי ער האָט זיך גערעכט, און ער וואָלט זיך גאָר בעסער ניט געוואונשען ווי אַן אויפשטאַנד פון אונזעריגע. נור מיר האָט עס אויסגעמידען, ניט אַכטענדיג, וואָס מיר זיינען פּאַרפלייצט געוואָרען פון אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס. אין יענע צייטען זיינען די אַגענטען פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל געווען אומגעלומפּערט אין זייערע מעטאָדען. זיי האָבען באַדאַרפט פיעל זיך אויסלערנען און דערווייל, דורך דער צייט, האָבען אונזערע קעמפּפענדע גרופּען זיי אויסגעראָטען. עס איז געווען אַ ביטערע, בלוטיגע ארבייט, נור מיר האָבען געקעמפּפט פאַר׳ן לעבען און פאַר דער רעוואָלוציע, און מיר האָבען געמוזט קעמפּפען געגען שונא מיט זיינע אייגענע וואפען. דאָך זיינען מיר געווען עהרליך. קיין אַגענט פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל איז ניט הינגעריכטעט געוואָרען אָהן אַ פּראָצעס. מיר האָבען אפשר געמאַכט אַטעות אַ מאָל, אָבער אויב יאָ, איז דאָס געווען זעהר זעלטען. די בּאַוואוסטע, די מוטיגסטע, די קאַמפּפס־פעהיגסטע און מעהרסט־אויפּאָפּפערענדע פון אונזערע קאַמעראַדען האָבען אריינגעטראָטען אין די קעמפּפענדע גרופּען. איינמאָל, נאָך דעם אַז צעהן יאָהר זיינען פאַראיבער, האָט ערנסט אויסגעמאַכט אַ סטאַטיסטיק פון ציפּערען, וואָס זיינען איהם צוגעשיקט געוואָרען פון די עלטסטע פון די קעמפּפענדע גרופּען, און זיינע באַשליסע זיינען געווען, אַז דאָס דורכשניטליכע לעבען פון אַ מאַן אָדער פרוי, ווערענדיג אַ מיטגליעד, איז געווען בלויז פינף יאָהר. די קאַמעראַדען פון די קעמפּפענדע גרופּען זיינען אַלע געווען העלדען, און וואָס איז געווען מעהר מאָדנע פון אַלעמען איז וואָס יעדער איינער פון זיי איז געווען געגען הרג׳ענען מענשען. זיי האָבען פאַרגוואַלדיגט זייער אייגענעם כּאראַקטער, דאָך האָבען זיי געליעבט פרייהייט און זיי האָבען ניט געוואוסט פון קיין אָפּפער, וואָס איז צו גרוים צו ברענגען צו דער זאַך. (2)

די אַרבייט, וואָס מיר האָבען זיך אונטערנומען צו טהאָן, איז געווען אַ דרייפאַכע. ערשטענס, דאָס אויסראַמען פון אונזער קרייז די געהיים־אַגענטען פון דער אָליגאַרכיע. צווייטענס, די

אָרגאַניזאַציע פון די קעמפּפענדע גרופּען, און אַרום זיי די אַלגע־מיינע געהיימע אָרגאַניזאַציע פון דער רעוואָלוציע. און דריטענס, דאָס אריינטרעטען פון אונזערע אייגענע געהיים־אַגענטען אין דער דיענסט פון דער אָליגאַרכיע — אין די ארבייטער־קליקעס און איבערהויפּט צווישען די טעלעגראַפיסטען און סעקרעטאַרען און בוכהאַלטערס, אין דער אַרמעע, צווישען די אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס, און די שקלאַפען־טרייבער. עס איז געווען אַ לאַנגזאַמע ארבייט, און אַ געפעהרליכע, און גאַנץ אָפט איז אונזער ארבייט געווען ארויסגעוואָרפען.

דער אייזערנער קנאַפּעל האָט טריאומפירט אין אָן אָפענער מלחמה, נור מיר זיינען געווען ערפאָלגרייך אין דעם נייעם זאָרט מלחמה, וואָס מיר האָבען אָנגעפיהרט. אַלעס איז געווען אומגעזעהן, פיעל איז געווען אונגעריכט; די פינסטערניש האָט געקעמפּפט געגען פינסטערניש, און דאָך דורך דעם אַלעמען איז געווען אָרדנונג, צוועק און קאָנטראָל. מיר האָבען דורכגעדרונגען די גאַנצע אָרגאַניזאַציע פון דעם אייזערנעם קנאַפּעל מיט אונזערע אַגענטען, בעת אונזער אייגענע אָרגאַניזאַציע איז געווען דורכגעדרונגען פון די אַגענטען פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל. עס איז געווען אַ פינסטערע און טייפעלשע מלחמה, אָנגעפילט מיט אינטריגען און קאָנספּיראַציעס, פאַרשווערונגען און געגען־פאַרשווערונגען. און איבער דעם אַלעמען האָט געשוועבט דער טוידט, אַ שרעקליכער און גוואַלדיגער. מענער און פרויען זיינען פאַרשוואונדען געוואָרען, אונזערע נאָהענטסטע און טייערסטע קאַמעראַדען; מיר האָבען זיי קיינמאָל מעהר ניט געזעהן, און מיר האָבען געוואוסט, אַז זיי זיינען געשטאָרבען.

מען האָט קיינעם ניט געקענט גלויבען, און קיינעם ניט פאַרטרויען. דער מאַן, וועלכער האָט אייך געהאָלפען אין אייער אינטריגע, האָט לכל הדעות, געקענט זיין אַן אַגענט פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל. מיר האָבען אונטערגעגראָבען די אָרגאַניזאַציע פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל מיט אונזערע געהיים־אַגענטען, און דער אייזערנער קנאַפּעל האָט דאַגעגען געווירקט מיט זיינע אייגענע גע־

היים־אַגענטען אין זייער אייגענער אָרגאַניזאַציע. און דאָס זעלבע איז געווען מיט אונזער אָרגאַניזאַציע. און ניט אַכטענדיג דעם מיסטעריען, זיינען מיר געווען געצוואונגען צו פאַרלאָזען זיך אין יעדער אונטערנעהמונג אונזערער אויף צוטרויען און גלויבען. אָפט זיינען מיר באַטראָגען געוואָרען, די מענשען זיי נאָך געווען שוועכ־לינגע. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט געקענט געבען געלד, פרייע צייט, די פאַרגעניגענס, וואָס האָבען ערוואַרטעט אַ מענשען אין די וואונדער־שטעדט. מיר האָבען גאָרניט געקענט געבען יענעם אויסער די צופריעדענהייט פון זייענדיג טריי צו אַ נאָבעלען אי־דעאַל. וואָס אנבאַלאַנגט די איבעריגע, איז דער לוין פון די, וואָס זיינען געווען טריי זייער אידעאַל, געווען אונאויפהערענדיגע גע־פאַהר, מאַטערניש און טוידט.

מענשען זיינען געווען שוואַך, ווי איך זאָג, און צוליעב זייער שוואַכקייט זיינען מיר געווען געצוואונגען צו געבען בלויז די אַנ־דערע באַלוינונג, וואָס איז געווען אין אונזער קראַפט. עס איז געווען די באַלוינונג פון טוידט. מיר זיינען געווען געצוואונגען צו באַשטראָפען אונזערע פאַררעטער. פאַר יעדען איינעם, וואָס האָט אונז באַטראָגען, האָבען מיר ארויסגעשיקט פון איינעם ביז אַ טוץ ראַכע־נעהמערס זיך אָפּצורעכענען מיט איהם. מיר קענען פיליייכט אַ מאָל ניט אויספיהרען אונזער אורטייל געגען אונזערע פיינד, ווי, למשל, פּאַקאַק; נור איין זאַך, וואָס מיר האָבען ניט געקענט און געטאָרט דערלאָזען, איז געווען, ניט צו לאָזען פאַר־רעטער אונבאַשטראָפט. קאַמעראַדען זיינען געווען פאַררעטער בכוון און מיט אונזער ערלויבניש, כדי זיך אריינצוקריגען אין די וואונדער־שטעדט און דאָרטען אויספיהרען דעם אורטייל אויף די אמת'ע פאַררעטער. אין דער אמת'ען, מיר זיינען געווען אזוי שרעק־ליך און נקמה־זיכטיג, דאָס עס איז געווען פיעל געפעהרליכער אונז צו פאַראַטען, ווי צו בלייבען געטריי.

די רעוואָלוציע האָט אָנגענומען אַ מין רעליגיעזען כאַראַקטער. מיר האָבען געדיענט ביים מזבח פון דער רעוואָלוציע, וועלכע איז געווען דער מזבח פון פרייהייט. עס האָט געברענט אין אונז דער

געטליכער פלאם. מענער און פרויען האבען אפגעגעבען זייערע לעבענס פאר דער זאך, און ניי־געבוירענע קינדער זיינען באצייכענט געווארען פאר דער זאך, אזוי ווי אין אמאליגע צייטען, זיינען זיי באצייכענט געווארען פאר גאט'ס־דיענסט. מיר זיינען געווען ליעבהאבער פון דער מענשהייט.

זיבעצענטער קאַפּיטעל.

די שאַרלאַך רויטע־ליווריע

נאָך דער פאַרניכטונג פון די גרענזשער־שטאַאטען, זיינען די גרענזשער־קאָנגרעסלייט אויך אַראָפּ פון דער סצענע. זיי זיינען פּראָצעסירט געוואָרען פאַר פאַרראַט, און זייערע פלעצער זיינען פאַרנומען געוואָרען פון חברה, וואָס האָבען געדיענט דעם אייזערנעם קנאַפּעל. די סאָציאַליסטען האָבען געהאַט אַ קליינע מינאָריטעט, און זיי האָבען געוואוסט, אַז זייער סוף וועט אויך באַלד קומען. דער קאָנגרעס און סענאַט זיינען געווען פּוסטע תירוצים, קאָמעדיעס. פאָלקס־אינטערעסען זיינען דעבאַטירט און דורכגעפיהרט געוואָרען לויט דער אַלטער פאָרם, בעת אין דער אמת'ן איז דאָס אַלעס געווען בלויז צו געבען אַ קאָנסטיטוציאָנעלע הסכמה צו די באַפעהלען פון דער אָליגאַרכיע.

ערנסט איז געווען דער סאַמע הויפּט אין קאַמפּף, ווען די ענד איז געקומען. עס איז פאָרגעקומען אַ דעבאַטע וועגען אַ געזעץ־פּראָיעקט אויסצוהעלפען די אונבאַשעפטיגטע. די שלעכטע צייטען פונם פריהערדיגען יאָהר האָבען אריינגעשליידערט גרויסע מאַסען פּראָלעטאַריער אין די רייהען פון די הונגעריגע, און די אָנהאַלטענדע אונאָרדנונג האָט זיי געמאַכט זינקען נאָך טיעפער. מיליאָנען מענשען האָבען געשמאַכטעט פון הונגער, בשעת די אָליגאַרכיען און זייערע אנהענגער האָבען זיך געלאָזט וואוילגעהן פונ'ם איבערפלוס. (1) מיר רופען די אונגליקליכע, די מענשען פונ'ם אָפּגרונד (2) און כדי צו פאַרלייכטערען זייערע שמערצען האָבען די סאָציאַליסטען פאָרגעשלאָגען דעם געזעץ־פּראָיעקט פאַר די אונבאַשעפטיגטע. נור דאָס איז ניט געווען דער ווילען פונ'ם

אייזערנעם קנאַפּעל. אויף זיין אייגענעם שטייגער האָט דער אייזערנער קנאַפּעל געוואָלט צווינגען די אַלע מיליאָנען מענשען צו אַרבייטען, נור דאָס איז געווען געגען אונזער ווילען, און דאַרום האָט דער אייזערנער קנאַפּעל אַרויסגעגעבען אַ באַפעהל, אַז אונזער געזעץ־פּראָיעקט זאָל דורכפאַלען. ערנסט און זיינע קאַמעראַדען האָבען געוואוסט, אַז זייער אַרבייט איז אַרויסגעוואָרפען, נור זיי זיינען שוין מיעד געוואָרען וואַרטענדיג. זיי האָבען געוואָלט, אַז עפּעס זאָל פּאַסירען. זיי האָבען גאָרניט אויפגעטהאָן, און דאָס בעסטע, וואָס זיי האָבען יעצט ערוואַרטעט, איז צו ענדיגען די געזעצליכע קאָמעדיע, אין וועלכער זיי זיינען געווען גאַנץ אונוויליגע אַקטיאָרען. זיי האָבען ניט געוואוסט, וואָס אַ סוף ס'וועט קומען, נור זיי האָבען זיך זיכער ניט געריכט אויף אַן ערגערען סוף, ווי דער, וואָס זיי האָבען געקראָגען.

איך בין געזעסען אויף דער גאַלערי יענעם טאָג. מיר האָבען אַלע געוואוסט, אַז עטוואָס שרעקליכעס איז בעפאָרשטעהענד. עס האָט זיך געפיהלט אין דער לופט, און דאָס שרעקליכע איז געווען כמעט זעהבאַר צוליעב די סאָלדאַטען, וועלכע האָבען זיך געפונען אין די קאָרידאָרען און צוליעב די אָפיציערען, וועלכע האָבען זיך צוזאַמענגעשפּאַרט אין די אַריינגאַנגען פון דעם זאַל. די אָליגאַרכיע איז געווען גרייט. ערנסט האָט גערעדט. ער האָט געמאָהלען די ליידען פון די אונבאַשעפטיגטע, פּונקט ווי אַ ווילד נאַרישע אידעע האָט איהם באַהערשט, אַז ער וועט אויף וועלכען עס איז אופן ריהרען זייערע פאַרשטיינערטע הערצער, נור די רעפּובליקאַנישע און דעמאָקראַטישע מיטגליעדער האָבען פון איהם אָפּגעשפּאָט, און עס איז געווען אַ חוכא וטלולא איבער'ן גאַנצען זאַל. ערנסט האָט פּלוצים געביטען זיין טאָן.

— איך ווייס ניט, וואָס אַזוינס איך קען אייך זאָגען, וואָס זאָל אייך באַאיינפלוסען, — האָט ער געזאָגט. — איהר האָט ניט קיין רוקענס. איהר זייט בויגיגע זאַכען. איהר רופט זיך רעפּובליקאַנער אָדער דעמאָקראַטען. עס איז ניטאָ קיין דעמאָקראַטישע פּאַרטיי. אין דעם קאָנגרעס זיינען ניטאָ קיין רעפּובליקאַנער

אָדער דעמאָקראַטען. איהר זייט טעלער־לעקער און חונפים. איהר זייט ברואים פון דער פּלוטאָקראַטיע. איהר רעדט מיט אַלטמאָדישע פּראַזען וועגען אייער ליעבע צו פרייהייט, בעת די גאַנצע צייט טראָגט איהר די שאַרלאַך־רויטע ליוורע פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל.

יעצט האָבען די געשרייען פון „אָרדנונג! אָרדנונג!״ פאַרטויבט זיין שטימע, און ער איז געשטאַנען און געוואַרט ביז דער ליאַרם איז אַ ביסעל איינגעשטילט געוואָרען. ער האָט אַ מאַך געטהאָן מיט זיין האַנד, כדי אָנצוצייגען אויף זיי אַלע. דאַן האָט ער זיך געווענדט צו זיינע אייגענע קאַמעראַדען, און האָט געזאָגט:

— הערט זיך נור צו צום ברום פון די אָנגעהאָדעוועטע חיות.

אַ ליאַרם האָט ווידער אויסגעבראָכען. דער פּאָרזיצענדער האָט געקלאַפּט מיט׳ן האַמער און האָט געקוקט אויפמערקזאַם אויף די אָפּיציערען. עס זיינען געוועזן אויסגעשרייען פון „אַן אויפשטאַנד!״ און אַ גרויסער, קייכעלדיגער מיטגליעד פון ניו יאָרק האָט אָנגעפאַנגען שרייען אויף ערנסט׳ן: „אַנאַרכיסט!״ און ערנסט האָט ניט אויסגעקוקט זעהר אַנגענעהם. ער האָט געציטערט מיט׳ן גאַנצען קערפּער, און זיין פּנים האָט אויסגעקוקט ווי דאָס פּנים פון אַ קעמפּפענדער חיה, נור פונדעסטוועגען איז ער געוועזן קאַלט און איבערלעגט.

— געדענקט! — האָט ער געזאָגט, אין אַ שטימע, וואָס האָט איבערגעשריען זייער גאַנצען ליאַרם, — דאָס וועהרענד איהר צייגט ניט אַרויס קיין רחמנות יעצט צו דעם פּראָלעטאַריאַט, וועט דער זעלבער פּראָלעטאַריאַט ווען עס איז אייך י אַ אַרויסצייגען רחמנות.

די געשרייען: „אַן אויפשטאַנד!״ און „אַנאַרכיסט!״ זיינען פאַרמעהרט געוואָרען.

— איך וויים, אַז איהר וועט ניט שטימען פאַר דעם געזעץ,

— האָט ערנסט פאָרטגעזעצט. — איהר האָט געקראָגען דעם באַפעהל פון אייערע בעלי־בתים צו שטימען געגען דעם געזעץ. און דאָך רופט איהר מיך אַנאַרכיסט. איהר, וועלכע האָבען פאַרניכטעט

דעם פאָלק׳ס רעגיערונג און וועלכע פלאַטערט אייער שאַרלאַך־רויטע שאַנדע אין דער עפענטליכקייט, רופט מיך אַנאַרכיסט. איך גלויב ניט אין גיהנום, פייער און שוועבעל; נור אין אַזעלכע מאָמענטען בין איך גענויגט צו גלויבען. עס מוז זיכער ערגעץ־וואו זיין אַ גיהנום, ווייל קיין אַנדער פלאַץ קען ניט זיין, וואו עס איז מעגליך פאַר אייך צו קריגען אַ שטראָף, וועלכע זאָל אייך גענוג באַצאָהלען פאַר אייערע פאַרברעכענס. אַזוי לאַנג, ווי איהר עקזיסטירט, איז פאַראַן אַ וויכטיגער געברויך פאַר אַ גיהנום אויף דער וועלט.

אַ באַוועגונג איז אַנגעגאַנגען אין די טירען. ערנסט, דער פּאָרזיצענדער און אַלע מיטגליעדער האָבען זיך אויסגעדרעהט צו זעהן, וואָס עס געהט פאָר.

— וואָרום רופט איהר ניט אַריין אייערע סאָלדאַטען, הערר פּאָרזיצענדער, און הייסט זיי ניט טהאָן זייער אַרבייט? — האָט ערנסט געפרעגט. — זיי דאַרפען אויספיהרען זייערע פּלענער גיך.

— עס זיינען פאַראַן פּלענער געפּלאַנט פון אַנדערע, — איז געוועזען דער ענטפער. — אַט דערפאַר געפינען זיך דאָ די סאָלדאַטען.

— אונזערע פּלענער אודאי, — האָט ערנסט געשפּאָט. — מאָרדען אין געהיים אָדער עטוואָס עהנליכעס.

נור ווען ער האָט אַרויסגערעדט די ווערטער „מאָרדען אין געהיים״ — האָט דער טומעל וויעדער אויסגעבראָכען. ערנסט האָט ניט געקענט רעדען הויך גענוג כדי מען זאָל איהם הערען, נור ער איז נאָך אַלץ געשטאַנען, וואַרטענדיג עס זאָל שטיל ווערען. און דאַן האָט עס פּאַסירט. פון מיין פלאַץ אין דער גאַלערי האָב איך גאָר ניט געזעהן אויסער דעם פלאַם פון דער עקספּלאָזשען. דער רויש דערפון האָט אָנגעפילט מיינע אויערען און איך האָב געזעהן, ווי ערנסט האָט זיך אָנגעפאַנגען וואַקלען און איז געפאַלען אַרומגערינגעלט פון רויך, און די סאָלדאַטען זיינען געלאָפען צווישען די בענק. זיינע קאַמעראַדען זיינען גלייך אויפגעשפּרונגען,

אין ווילדען צאָרן, גרייט צו באַגעהן גוואַלדטאַט. נור ערנסט האָט זיך אויסגעגלייכט פאַר אַ מינוט און אַ מאַך געטהאָן מיט די הענט, כדי עס זאָל ווערען שטיל.

— עס איז אַן אינטריגע, — האָט זיין שטימע אויסגעקלונ־גען אין דער הויך, וואַרנענדיג זיינע קאַמעראַדען. — טהוט גאָר נישט, איהר וועט פאַרניכטעט ווערען.

דאַן איז ער לאַנגזאַם צוריקגעפאַלען. און די סאָלדאַטען האָ־בען איהם דערגרייכט. אין דעם נעקסטען מאָמענט האָבען די סאָלדאַטען אַרויסגעטריבען יעדען פון די גאַלערעען און איך האָב מעהר גאָר ניט געזעהן.

כאָטש ער איז געווען מיין מאַן, האָט מען מיר ניט ערלויבט איהם צו זעהן. ווען איך האָב געזאָגט, ווער איך בין, האָט מען מיך גלייך אַרעסטירט. און צו דער זעלבער צייט זיינען אַלע סאָציאַליסטישע קאָנגרעסלייט אין וואַשינגטאָן אַרעסטירט גע־וואָרען. אפילו דער אונגליקליכער סימפּסאָן, וועלכער איז גע־לעגען אין זיין האָטעל קראַנק אויף טיפוס, איז אויך אַרעסטירט געוואָרען.

דער פּראָצעס איז פאָרגעקומען באַלד און איז געווען קורץ. די מענשען זיינען געווען פאַראורטיילט נאָך פון פריהער. די איינציגע זאַך, וואָס האָט אונז געוואונדערט, איז וואָס ערנסט איז ניט הינגעריכטעט געוואָרען. דאָס איז געווען אַ פאַרזעהן פון דער אָליגאַרכיע, וועלכער האָט זיי דערנאָך טייער געקאָסט. נור די אָליגאַרכיע האָט זיך געפיהלט צו זיכער אין פעסט אין יענע צייי־טען. די אָליגאַרכיע איז געווען פאַר׳שכור׳ט מיט ערפאָלג, און עס האָט זיך איהר ניט גע׳חלום׳ט, אַז אַזאַ הייפעלע העלדען האָבען די מאַכט זי אויפצוטרייסלען. מאָרגען, ווען דער גרויסער אויפ־שטאַנד וועט אויסברעכען און די גאַנצע וועלט וועט אָפּהילכען מיט׳ן מאַרש פון די מיליאָנען, וועט די אָליגאַרכיע ערשט באַגריי־פען, און צו שפּעט, ווי מעכטיג יענע גרופּע העלדען איז געווען. (3)

איך זעלבסט, זייענדיג אַ רעוואָלוציאָנערין, איינע פון׳ם אי־

נערסטען צירקעל, וואָס האָט געוואוסט די האַפנונגען און שרעקען און געהיימע פּלענער פון די רעוואָלוציאָנערען, ביז בכח צו ענט־פּערען, מעהר פון פיעל אנדערע, אויף דער קלאַגע, אַז זיי זיינען עס געוועזען שולדיג אינ׳ם וואָרפען פון דער באָמבע. און איך קען זאָגען באשטימט, אָהן אַ שום צווייפעל, אַז די סאָציאַליסטען אינ׳ם קאָנגרעס און אויסערען קאָנגרעס, האָבען ניט גענומען קיין אַנטייל אין דער אַנגעלעגענהייט. ווער עס האָט געוואָרפען די באָמבע, ווייסען מיר ניט, נור איין זאַך ווייסען מיר אויף זיכער, אַז מיר האָבען זי ניט געוואָרפען.

עס איז, אין געגענטייל, פאַראַן גענוג באווייזע, אַז דער אייזערנער קנאַפּעל איז געוועזען פאַראַנטוואָרטליך פאַר דעם. נאַטירליך, מיר קענען עס ניט איבערצייגען. אונזער שלום איז געגרינדעט בלויז אויף אַן השערה. נור אַט זיינען די פאַקטען, וואָס מיר ווייסען. דער פאָרזיצענדער איז אָנגעזאָגט געוואָרען, דורך געהיימע רעגירונגס־אַגענטען, אַז די סאָציאַליסטישע קאָנגרעס־לייט וועלען זיך נעהמען צו טעראָריסטישע טאַקטיק, און אַז זיי האָבען באַשלאָסען אויף דעם טאָג, ווען זיי וועלען אָנפאַנגען. דיזער טאָג איז געוועזען דער טאָג, אין וועלכען די באָמבע האָט געפּלאַצט. דארום איז די הויפּט־שטאָדט געוועזען אָנגעפּיקעוועט מיט סאָלדאַטען. אזוי ווי מיר האָבען גאָר ניט געוואוסט וועגען דער באָמבע, און אזוי ווי אַ באָמבע האָט יאָ עקספּלאָדירט, און אזוי ווי די רעגירונג האָט זיך פאָרבערייטעט פאַר דעם עקספּלאָזשען, דאָן איז עס ניט מעהר ווי רעכט צו באַשליסען, אַז דער אייזערנער קנאַפּעל האָט עס יאָ געוואוסט. נאָך מעהר, מיר באַשולדיגען דעם אייזערנעם קנאַפּעל מיט דעם פאַרברעכען, און אַז דער אייזערנער קנאַפּעל האָט געפּלאַנעוועט און אויסגעפיהרט דעם פאַרברעכען מיט׳ן איינציגען צוועק אַרויפצולייגען די שולד אויף אונזערע פּלייצעס און דורך דעם אונז פאַרניכטען.

פונ׳ם פאָרזיצענדער האָט זיך די נייעס פאַרשפּרייט צו אַלע נידריגע נפשות אין קאָנגרעס, וואָס האָבען געטראָגען די רויטע ליווּרע. זיי האָבען געוואוסט, בעת ערנסט האָט גערעדט, אַז אַ

געוואלד־טאט וועט באלד באגאנגען ווערען פון די סאָציאַליסטען. ביים פּראָצעס, און אליין גלויבענדיג, האָבען איינינע עדות געזאָגט, אז זיי האָבען געזעהן ערנסט׳ן זיך צוגרייטענדיג צו ווארפען די באָמבע, און אז זי האָט געפּלאצט פאר דער צייט. נאַטירליך, האָבען זיי אזוינס ניט געזעהן. אין זייער צוהיצטער פאנטאזיע און שרעק האָט זיך זיי אויסגעוויזען, אז זיי האָבען געזעהן. דאָס איז אלעס.

ווי ערנסט האָט געזאָגט ביים פּראָצעס: לייגט זיך עס אויפ׳ן שכל, אויב איך זאל געווען ווארפען א באָמבע, אז איך זאל ווארפען אזא שוואכינקען ראקעט, ווי דער, וועלכער איז געוואָרפען געוואָרען? די באָמבע האָט ניט געהאט גענוג פּולווער. זי האָט ארויסגעלאָזט גענוג רויך, אָבער זי האָט קיינעם ניט געשאדט, אויסער מיר. זי האָט עקספּלאָדירט ביי מיינע פיס, און דאָך האָט זי מיך ניט גע׳הרג׳עט. גלויבט מיר, ווען איך וועל זיך נעהמען ווארפען באָמבעס, וועל איך טאָן שאָדען מיט זיי. עס וועט זיין מעהר פון רויך אין מיינע שפּרינגענדע שטיקער פון דער באָמבע.

אלס ענטפער צו דעם, האָט דער פּראָקוראָר ארגומענטירט, אז די שוואכקייט פון דער באָמבע איז געווען א פּארזעהן פון די סאָציאַליסטען, פּונקט ווי די עקספּלאָזשען פאר דער צייט, וואָס איז פאראורזאכט געוואָרען פון ערנסט׳ס פארלירען זיך און אראָבלאָזענדיג זי. און צו באפעסטיגען זיין ארגומענט זיינען געווען די איינינע קאָנגרעס־לייט, וואָס האָבען עדות געזאָגט, אז זיי האָבען געזעהן ערנסט׳ן ארונטערלאָזען די באָמבע.

וואָס אנבאלאנגט אונז, האָט קיינער פון אונז ניט געוואוסט, אז א באָמבע איז געוואָרפען געוואָרען. ערנסט האָט מיר געזאָגט, אז עטוואָס ווענינער פון א סעקונדע איידער זי האָט עקספּלאָדירט, האָט ער געהערט און געזעהן די באָמבע פּלאצען פאר זיינע פיס. ער האָט אזוי עדות געזאָגט ביים פּראָצעס, נור קיינער האָט איהם ניט געגלויבט. אויסער דעם, די גאנצע זאך איז, ווי א ווערטעל

זאָגט, געווען „פאַרקאָכט פון פריהער". דער אייזערנער קנאַפּעל האָט באַשלאָסען אונז צו פאַרניכטען, און קיינער האָט איהם ניט געקענט צוריקהאַלטען.

עס איז דאָ אַ ווערטעל, אַז דער אמת שווימט ארויף. איך האָב אָנגעהויבען צו צווייפלען אין דעם ווערטעל. נײַנצעהן יאָהר זײַנען פאָראיבער. און כאָטש מיר האָבען די גאַנצע צייט נאָכגעשפּירט, האָבען מיר קיינמאָל ניט געקענט אויסגעפינען דעם מאַן, וואָס האָט געוואָרפען די באָמבע. ער איז, אָהן צווייפעל, געווען אַ שליח פונ'ם אייזערנעם קנאַפּעל, נור ער האָט זיך גוט אויסבאַהאַלטען. מיר האָבען קיינמאָל ניט געפונען דעם מינדעסטען שפּור פון איהם. און יעצט, אַזאַ לאַנגע צייט נאָכדעם, בלייבט איבער די דאָזיגע אַנגעלעגענהייט אַלס אַ היסטאָרישער סוד (4).

אכטצענטער קאפּיטעל.

אין די שאָטענס פון סאַנאַמאַ

וועגען מיך זעלבסט אין דעם פּעריאָד האָב איך נים פיעל צו דערצעהלען. זעקס מאָנאַטען בין איך געווען פארשפּארט אין גע־פענגענים, כאָטש איך בין אין קיין שום פארברעכען נים פאר־קלאָגט געוואָרען. איך בין געווען אַ פארדעכטיגטע — אַ שרעקענס־וואָרט, וועמעס באַדייטונג אַלע רעוואָלוציאָנערען האָבען אויסגע־פונען אין אַ קורצער צייט. נור אונזערע אייגענע ניי־געבוירענע געהיים־פּאָליציי האָט אָנגעהויבען צו ארבייטען. צום סוף פון׳ם צווייטען מאָנאַט פון מיין זיצען אין געפענגענים, האָט זיך איינער פון די געפענגנים-וועכטער ארויסגעגעבען צו מיר אַלס רעוואָלוצ־יאָנער, וועלכער שטעהט אין פארבינדונג מיט דער אָרגאַניזאציע. עטליכע וואָכען שפּעטער האָט זיך דער ניי־אויסדערוועהלטער דאָקטאָר, דזשאָסעף פּארקהוירסט, ארויסגעצייגט אַלס אַ מיטגליעד פון די קעמפּפענדיגע גרופּען.

אזוי האָט זיך אונזער אָרגאַניזאציע פארשפּרייט און צוצווי־גען ווי אַ שפּינוועבס דורך דער אָליגארכישער אָרגאַניזאציע. און דורך דעם בין איך געשטאַנען אין באריהרונג מיט דער אויסערלי־כער וועלט, און נאָך מעהר, יעדער איינער פון אונזערע געפאַנגע־נע פיהרער איז געקומען אין באריהרונג מיט קאַמעראַדען, וועלכע האָבען פּאראדירט אין דער ליוורע פון׳ם אייזערנעם קנאַפּעל. כאָטש ערנסט איז געווען פארשפּארט אין געפענגנים דריי טויזענד מייל אוועק, אויף׳ן פּאַסיפישען ברעג, האָבען מיר זיך דאָך דורך געשריבען, און אונזערע בריעף זיינען געגאַנגען אונגעשטערט הין און צוריק.

די פיהרער, אין געפענגנים און אויסער דעם געפענגנים, האָבען דיסקוטירט און אָנגעפיהרט זייערע פּלענער פונ׳ם קאַמפּף. עס וואָלט געווען מעגליך אין איינינגע מאָנאַטען צו באַפרייען איינינגע פון זיי. נור אַזוי ווי ד׳ער זיצען אין געפענגנים האָט ניט געשטערט אונזער טעטיגקייט, איז באַשלאָסען געוואָרען זיך ניט צו איילען. צוויי און פופציג קאָנגרעס־לייט זיינען געווען פאַרשפּאַרט און אַמוועניגסטען נאָך דריי הונדערט פון אונזערע פיהרער. עס איז געפּלאַנט געוואָרען, אַז זיי זאָלען פריי געלאָזען ווערען צו דער זעלבער צייט. אויב בלויז אַ טייל פון זיי זאָל אַנטלויפען, דאַן וועט דער פאַרדאַכט פון דער אָליגאַרכיע פאַראורזאַכען אַ שטרענגערע וואַך און וועט פאַרמיידען די רעטונג פון די אַנדערע. צווייטענס, האָבען מיר געדענקט, אַז אַ גלייכצייטיגע באַפרייאונג דורך אונזערע הענד איבער׳ן גאַנצען לאַנד וואָלט געהאַט אַן אונגעהויערען גרויסען פּסיכאָלאָגישען איינפלוס אויפ׳ן פּראָלעטאַריאַט. עס וואָלט אַרויסגעוויזען אונזער מאַכט און וואָלט געגעבען צוטרויען.

און דארום האָבען מיר אַראַנזשירט, אַז ווען איך בין באַפרייט געוואָרען צום סוף פון זעקסטען מאָנאַט, אַז איך זאָל צוגרייטען אַ גוט באַהעלטעניש פאַר ערנסט׳ען. פאַרשוואונדען צו ווערען איז ניט געווען אַזוי לייכט, ווייל אַזוי שנעל ווי איך בין באַפרייט געוואָרען, בין איך נאָכגעפאָלגט געוואָרען אויף יעדען טריט פון די שפּיאָנען פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל. מיר האָבען געפונען פאַר נויטיג, אַז זיי זאָלען פאַרלירען דעם מינדסטען שפּור, וואָס זיי האָבען געהאַט פון מיר, און אַז איך זאָל זיך אריבערכאַפּען קיין קאַליפאָרניע. עס איז ווירקליך צום לאַכען, ווי אַזוי מיר האָבען אונזער צוועק דערגרייכט.

שוין צו יענער צייט האָט זיך די רוסישע פּאַספּאָרטען־סיסטעם שוין כמעט ענטוויקעלט. איך האָב ניט געוואַגט דורכצורייזען דאָס לאַנד אויף מיין אייגענעם נאָמען. עס איז געווען נויטיג, אַז איך זאָל אין גאַנצען פאַרשוואונדען ווערען, אויב איך זאָל נאָך

ווען עס איז קענען זעהן ערנסט׳ן, ווייל דורך זייערע שפיאָנען, וואָס האָבען מיך נאָכגעשפירט נאָך ערנסט׳ס אנטלויפען, וואָלטען זיי איהם ווידער געקענט כאפען. אויך האָב איך זיך ניט געקענט פארקליידען אלס א פראָלעטאריער און רייזען. עס איז נור געבליבען איין וועג: צו פארמאסקירען זיך אלס מיטגליעד פון דער אָליגארכיע. בעת די הויפט־אָליגארכיען זיינען בלויז געווען געצעהלטע, זיינען אָבער געווען זעהר פיעל פון די קלענערע, למשל, א וויקסאָן — מענער, וועלכע האָבען פארמאָגט עטליכע מיליאָנען, און וועלכע זיינען געווען אנהענגער פון דער אָליגארכיע. די פרויען און די טעכטער פון די קלענערע אָליגארכיען האָבען זיך געצעהלט אין די טויזענדער, און עס איז באשלאָסען געוואָרען, אז איך זאָל זיך פארקליידען אלס איינע פון די. עטליכע יאָהר שפעטער וואָלט דאָס געווען אונמעגליך, ווייל די פאספּאָרטען־סיסטעם איז אזוי פארפאָלקאָמט געוואָרען, אז קיין מאן, פרוי, אָדער קינד איבער׳ן גאנצען לאנד איז ניט געווען ניט פארשריבען און מען האָט אימער געוואוסט פון יעדען ריהר, וואָס זיי האָבען געטהאָן.

ווען אלעס איז געווען פארטיג, זיינען די שפיאָנען פארפיהרט געוואָרען אויף פאלשע שפורען. א שטונדע שפעטער איז שוין עווים עווערהארד מעהר ניט געווען. צו יענער צייט האָט איינע מיט׳ן נאָמען פעלים וואן ווערדיגהאן, באגלייט פון צוויי קאמערדיענערינס און א שויס־הינטעל (1), וועלכער איז באדיענט געוואָרען פון א ספּעציעלען דיענער, באשטיגען א פולמאן (2) וואגאָן, און אין א פּאָר מינוטען ארום איז דער שנעל־צוג געלאָפען זיין וועג נאָך סאן־פראנציסקאָ.

די דריי מיידלאך, וואָס האָבען מיך באגלייט, זיינען געווען רעוואָלוציאָנערקעס. צוויי זיינען געווען מיטגליעדער פון די קעמפפענדע גרופּען, און די דריטע, גרייס האלברוק, האָט אריינגעטראָטען אין א גרופּע דעם נעקסטען יאָהר, און אין זעקס מאָנאטען שפעטער האָט זי דער אייזערנער קנאפעל דער׳הרג׳עט. זי האָט באדיענט דעם הונד. די אנדערע צוויי זיינען בעטרהא סטאל,

וועלכע איז פארשוואונדען געוואָרען צוועלף יאָהר שפעטער, און אנגא ראלסטאָן, וואס לעבט נאָך יעצט און שפּיעלט וואס א מאָל א גרעסערע ראָלע אין דער רעוואָלוציע. (3)

מיר זיינען אריבערגעפאָהרען די פאראייניגטע שטאאטען ביז קאליפארניא אָהן א שום סיבה. ווען דער באהן האָט זיך אָפּגע־שטעלט ביי דער זעכצעהנטער־גאס־סטאנציע אין אָוקלענד, האָבען מיר ארונטערגעשטיגען און פון דאָרט זיינען פעלים וואן ווערדוגהאן, מיט איהרע צוויי קאמערד'יענערינס, איהר שוים־הינטעל און דעם שוים־הינטעל־דיענערין, פארשוואונדען אויף אייביג. די יונגע פרויען געפיהרט פון פארטרויענסווערטע קאמעראדען, זיינען אוועק־געגאנגען זייער וועג. אנדערע קאמעראדען האָבען אויך מיך אוועק־געפיהרט. אין א האלבער שטונדע ארום נאָך מיין פארלאָזען דעם באהן, בין איך געווען אויף א קליינעם פישער־שיפעל אויפ'ן ים לעבען סאן־פראנציסקאָ. דער ווינט האָט שטארק געבלאָזען, און מיר האָבען געבלאָנדזשעט כמעט די גאנצע נאכט. נור איך האָב דערזעהן די ליכט פון אלקאטראז, וואו ערנסט איז געווען פאר־שפּארט, און איך האָב זיך געטרויסט מיט'ן געדאנק, וואס איך בין נאָהענט צו איהם. ביי זונען־אויפגאנג, מיט דער הילף פון די פישער־לייט, וואס האָבען אונז געשיפט, זיינען מיר צוגעקומען צו די מארין־אינזלען. דאָ זיינען מיר געלעגען באהאלטען א גאנ־צען טאָג, און אויפ'ן צווייטען אבענד, ווערענדיג געטראָגען פון דער עבבע און א פרישען ווינט, האָבען מיר איבערגעקרייצט די סאן־פאבלא אין צוויי שטונדען און מיר זיינען געפאָהרען ארויף־צו אויפ'ן פעטעלומא־טייך.

דאָ זיינען געווען צוגעריכט פערד און אן אנדער קאמעראד, און אָהן א שום אָפּהאלט האָבען מיר אָפּגעריטען ביים שיין פון די שטערען. צו צפון זייט האָב איך געזעהן די שפּיצען פון די סאנאמא־בערג, צו וועלכע מיר זיינען געפאָהרען. מיר האָבען אויס־געלאָזט דאָס אלטע שטעדטעל סאנאמא און מיר זיינען געפאָהרען אויף א וועג, וואס איז געלאָפען צווישען די בערג. דער וואָגען־

וועג איז געוואָרען בלויז אַ וואַלד־וועג, און דאַן איז שוין געווען בלויז אַ שמאָלע סטעזשקע, וועלכע איז ענדליך צונישט געוואָרען און אין גאַנצען אויפגעהערט צווישען די בערגיגע פּאַשע־פּלעצער. מיר זיינען געפאָהרען גלייך איבער דעם סאַנאַמאַ־באַרג. עס איז דאָרטען קיינער ניט געווען, וואָס זאָל אונז זעהן דורכפאָהרען.

ווען עס האָט אָנגעהויבען טאָגען, זיינען מיר געווען ביים מעריב־ברעג, און ביי דער שיין פונ׳ם גרויסען ליכט האָבען מיר אַרונטערגעשטיגען דעם באַרג דורך קליינע געוויקס און טיעפע טאָלען אָנגעפילט מיט בוימער און מיט וואַרימקייט פונ׳ם פאַר־גאַנגענעם זומער. דאָס איז געווען אַ לאַנד, מיט וועלכען איך בין געווען גוט באַקאַנט, און איך בין געוואָרען דער וועגווייזער. דאָס באַהעלטענים פּלאַץ איז געווען מיינס. איך האָב עס אויסגעקליבען. מיר האָבען דורכגערייזט נאָך אַ לאָנקע. דאַן זיינען מיר געפאָהרען איבער אַ קליינעם באַרג באַדעקט מיט דעמבאָווע בוימער און מיר האָבען אַרונטערגעשטיגען אויף אַ קליינער לאָנקע. מיר זיינען ווידער געפאָהרען באַרג־אַרויף, דאָס מאָל פאָהרענדיג אונטער רויטע בוימלעך. די ערשטע זונען־שטראַהלען האָבען געוואַרימט אונזערע פּלייצעס, ווען מיר האָבען געשטיגען דעם באַרג. דאָס פליהען פון וואַכטלען האָט זיך געהערט אינ׳ם געדיכטען וואַלד. אַ גרויסער האָז איז דורכגעלאָפען לעבען אונז, שפּרינגענדיג שנעל און שטיל, פונקט ווי אַ הירש. און דאַן איז אַ הירש מיט פיעל שפּיציגע הערנער, די זונענשיין באַלויכטענדיג זיין האַלז און אַקס־לען מיט אַ רויט־גאָלדענעם ליכט, פאַרבייגעלאָפען אויפ׳ן שפּיץ באַרג און איז פאַרשוואונדען.

מיר האָבען נאָכגעפאָלגט זיין וועג פאַר עטליכע מינוט און דאַן האָבען מיר זיך אַרונטערגעלאָזט אויף אַ זיגזאַגען וועג, וועל־כען דער הירש האָט ניט נאָכגעפאָלגט, און וואָס האָט געפיהרט צו אַ גרופּע רויטע בוימער, וואָס זיינען געשטאַנען אַרום אַ טייַ־כעלע וואַסער, וואָס איז געווען קאַלעמוטנע פון די מינעראַלען, וואָס זיינען אַראָפּגעוואַשען געוואָרען פון די בערג. איך האָב גע־

וואוסט יעדען שפּאַן פון דעם וועג. איין מאָל האָט אַ פריינד מיינער, אַ שרייבער, פאַרמאָגט די פאַרם. נור אויך ער איז געוואָרען אַ רעוואָלוציאָנער, ער איז אָבער געווען פיעל אונגליקליכער פון מיר, ווייל ער איז שוין טוידט, און קיינער האָט ניט געוואוסט ווי אַזוי און וואו ער איז באַגראָבען געוואָרען. בלויז ער אליין, ווען ער האָט געלעבט, האָט געוואוסט דעם סוד פון דעם באַהעל־טעניש־פּלאַץ, וואוהין איך בין געפאָהרען. ער האָט געקויפט דעם פאַרם פאַר זיין שעהנקייט, און האָט באַצאָהלט אַ גרויסען פּרייז דאַפיר, עטוואָס, וואָס האָט די דערבייאיגע פאַרמערס פיעל גע־ערגערט. ער פלעגט שטאַרק הנאה האָבען, ווען ער האָט דער־צעהלט ווי זיי פלעגען שאָקלען מיט די קעפּ, באַדויערענדיג דעם פּרייז, פּרובירענדיג צו באַרעכענען, און דאַן פלעגען זיי זאָגען: „אָבער איהר קענט ניט פאַרדיענען קיין זעקס פּראָצענט אויף דעם".

נור ער איז שוין געווען טוידט יעצט און זיינע קינדער האָבען ניט גע'ירש'ענט דעם פאַרם. עס איז יעצט געווען דאָס אייגענ־טום פון הערר וויקסאָן, צו וועמען עס האָט געהערט דער גאַנצער מזרח־צפון'דיגער באַרג־אַראָפּ פון סאָנאָמאַ־באַרג, וועלכער האָט זיך געצויגען פון די ספּרעקלעס־גיטער ביז צו בעננעט־טאָל. פון דעם אַלעמען האָט ער געמאַכט אַ פּראַכטפולען הירש־גאָרטען, וואו די הירשען זיינען אַרומגעלאָפען איבער טויזענדער אַקערס לאַנד. די מענשען, צו וועמען די ערד האָט באַלאַנגט פריהער, זיינען פאַרטריבען געוואָרען. אַ שטאַאט־אַנשטאַלט פאַר אידיאָ־טען און אַנדערע קראַנקע איז אויך צושטערט געוואָרען, כדי צו מאַכען פּלאַץ פאַר הירשען.

אַ חוץ דעם איז וויקסאָן'ס יאַגד־הויז געשטאַנען בלויז אַ פער־טעל מייל פון מיין באַהעלטעניש־פּלאַץ. דאָס איז געווען אַ הילף אַנשטאָט אַ געפאַהר. מיר זיינען באַשיצט געוואָרען אונטער די סאַמע פליגעל פון איינעם פון די קלענערע אָליגאַרכיען. צוליעב דעם פּלאַץ האָבען מיר ניט געקענט מורא האָבען פאַר קיין שום פאַרדאַכט. וויקסאָן'ס הירש־גאָרטען איז דער לעצטער פּלאַץ אין

דער וועלט, וואו ס׳וואָלט איינגעפאַלען די שפּיאָנען פון׳ם אייזערנעם קנאַפּעל מיך צו זוכען, אָדער ערנסט׳ן, ווען אויך ער איז אַהין געקומען.

מיר האָבען צוגעבונדען אונזערע פערד צווישען די בוימער ארום טייכעל. פון אַ לאָך אין דער ערד, וואָס איז געווען פאַרדעקט מיט אַ פאַרפוילטען בוים, האָט מיין באַגלייטער ארויסגעבראַכט פאַרשיעדענע זאַכען — אַ פופציג־פונטיגען זאַק מעהל, פאַרשיעדענע זאָרטען שפּייזען אין בלעכענע פושקעס, קיך־געשיר, וואָלענע בעט־דעקען, אַ טערפּעלין קענוועס (מאַטעריאַל, דורך וועלכען דער רעגען געהט ניט דורך. איבערז.), ביכער און שרייב־מאַטעריאַל, אַ גרויסע צאָהל בריעף, אַ פינף גאַלאָן קעראָסין, אַ גאַז־אויווען, און, דאָס וויכטיגסטע, אַ שטאַרקען שטריק. אַזוי גרויס איז געווען דער זאַפּאַס, אַז מיר האָבען באַדאַרפט געהן הין און צוריק עטליכע מאָל עם אריינצוטראָגען אין אונזער שוץ־פּלאַץ.

נור דאָס פּלאַץ איז געווען גאַנץ נאָהענט. נעהמענדיג דעם שטריק און צייגענדיג איהם דעם וועג, בין איך געגאַנגען דורך אַן אָפענעם שטיק פּלאַץ פון׳ם וואַלד, אין וועלכען עס זיינען בלויז געווען קליינע בוימלעך און וואָס האָט זיך געצויגען צווישען צוויי באַוואַלדיגטע בערגלעך. דאָס אָפענע פּלאַץ האָט זיך פּלוצים געענדיגט ביי אַ זעהר משופּע׳דיגען ברעג פון אַ וואַסער־שטראָם. עס איז געווען אַ גאַנץ קליינער שטראָם, וועלכער האָט זיך אָנגעפאַנגען פון עטליכע וואַסער־קוועלען, און איז ניט אויסגעטריקענט געוואָרען אפילו אין הייסען זומער. פון יעדער זייט זיינען געווען באַוואַלדיגטע בערג. קיין שטיינערנע ערד איז דאָ ניט געווען. און די בערג זיינען געווען צוזאַמענגעשטעלט פון רויטער וואולקאַנישער ערד, די באַריהמטע וויין־ערד פון סאַנאָמאַ. דער וואַסער־שטראָם האָט זיך אויסגעשניטען זיין וועג דורך די בערג.

מען האָט זיך באַדאַרפט נישט־קשה׳דיג דראַפּען ארונטערצוקומען, זיינען מיר אָפּגעגאַנגען גענוי הונדערט פוס. און דאַן זיינען מיר צוגעקומען צום גרויסען לאָך. פון דרויסען איז קיין

שום צייכען ניט געווען פון דער עקזיסטענץ פון דעם לאָך. און אייגענטליך איז דאָס ניט געווען קיין פּראָסטער לאָך. מען האָט באַדאַרפט קריכען דורך געדיכטע קוסטאַרניקעס און צווייגען, און דאַן האָט מען זיך געפונען ביים סאַמע אָנפאַנג אַרויסקוקענדיג דורך אַ גרינעם שירם. די לאָך איז געווען צוויי הונדערט פוס לאַנג און אַזוי ברייט, און ביי אַ העלפט דערפון טיעף. די לאָך איז פילייכט אויסגעגראָבען געוואָרען פון דעם וואַשען פון די וואַסערען דורך די פאַרלאָפענע יאָהר־הונדערט. די הוילע ערד האָט מען ניט געקענט אַרויסזעהן. די גאַנצע לאָך איז געווען באַ־קליידט מיט אַ גרינעם געוויקס, וואָס איז באַשטאַנען פון קליינע בליהמעלעך און גרויסע יעלאָווע בוימער. די גרויסע בוימער האָ־בען אויך אַרויסגעוואַקסען פון די ווענט פון'ם לאָך. מאַנכע זיינען געווען געבויגען אין שאַרפע ווינקלען, כאָטש די מעהרסטע פון זיי האָבען אַרויסגעשטאַרטשט גלייך ווי די ווייכע און כמעט ווייכע ווענט.

עס איז געווען אַ ריכטיג באַהעלטעניש־פּלאַץ. קיינער איז אַהינצו ניט געקומען, אפילו ניט די קינדער פון גלען עללען. ווען דער לאָך זאָל זיך געווען געפינען אין אַ טיעפען טאָל אַ מייל לאַנג, אָדער עטליכע מייל לאַנג, וואָלט זי געווען גוט באַוואוסט. נור דאָס איז ניט געווען קיין טאָל. פון'ם אָנפאַנג ביז צו דער ענד שטראָם איז אין גאַנצען געווען ניט מעהר פון פינף הונדערט מייל. דריי הונדערט מייל העכער פון'ם לאָך האָט זיך דער שטראָם אָנ־געפאַנגען פון אַ וואַסער־קוואַל ביים ברעג פון אַ פלאַכער לאָנקע. אַ הונדערט מייל נידעריגער פון'ם לאָך איז דער שטראָם געלאָפען אויפ'ן פרייען לאַנד, אַריינפליסענדיג אינ'ם הויפּט־שטראָם און פון דאָרט פליסענדיג איבער'ן גראָז־באַדעקטען לאַנד.

מיין באַגלייטער האָט אַרומגעדרעהט דעם שטריק אַרום אַ בוים, און איך האָב זיך אָנגעהאַלטען פעסט אָן דעם צווייטען עק, און ער האָט מיך לאַנגזאַם אַרונטערגעלאָזט. עס האָט ניט גע־נומען לאַנג און איך בין געווען אונטען. און אין בלויז אַ קורצער

װײלע האָט ער צוגעבראַכט די אַלע אַרטיקלען פונ׳ם פריהערדיגען לאַך און האָט זיי אַרונטערגעלאָזען צו מיר. ער האָט אַרויפגע־צויגען דעם שטריק און איהם באַהאַלטען, און איידער ער איז אָפּ־געפאָהרען, האָט ער זיך לעבהאַפט אָפּגעזעגענט.

איידער איך זעץ פאָר װייטער מיין ערצעהלונג, וויל איך זאָגען אַ פּאָר ווערטער פאַר דעם קאַמעראַד, דזשאהן קארלסאָן, אַ ענִיוות־דיגע פּערזאָן אין דער רעוואָלוציע, איינער פון די אונצעהליגע געטרייע סאָלדאַטען. ער האָט געאַרבייט אין וויקסאָן׳ס שטאַלען נעבען דעם יאַגד־הויז, און דאָס זיינען מיר געפאָהרען איבער דעם סאָנאָמא־באַרג אויף וויקסאָן׳ס פערד. כמעט איבער צוואַנציג יאָהר איז יעצט זינט ער איז דער שומר פון יענעם שוץ־פּלאַץ. קיין געדאַנק פון אונטרייהייט איז איהם ווען עס איז געקומען אויף זיין געדאַנק, ווענגען דעם בין איך זיכער. צו באַטריגען ווען מען האָט זיך איהם אנפאַרטרויט, איז פאַר איהם געװען אוממעגליך. ער איז געװען קאַלטבלוטיג און אַזוי נאַריש, אַז מיר האָבען זיך גע־װאונדערט, וואָס די רעוואָלוציע האָט געהאַט װעלכען עס איז אינ־טערעס פאַר איהם. און דאָך האָט די ליעבע פאַר פרייהייט גע־טליהעט אין זיין נשמה. אין אייניגע אופנים איז עס געװען אַ גאַנץ גוטע זאַך, וואָס ער האָט ניט געהאַט קיין איינבילדונגס־קראַפט. ער האָט זיך קיינמאָל ניט פאַרלאָרען. ער האָט אימער־צו געפאָלגט און אויסגעפיהרט באַפעהלען. איינמאָל האָב איך איהם געפרעגט, ווי אַזוי ער איז געוואָרען אַ רעוואָלוציאָנער.

— ווען איך בין געװען אַ יונגערמאַן, בין איך געװען אַ סאָלדאַט, — איז געװען זיין ענטפער. עס איז געװען אין דייטש־לאַנד. דאָרט מוזען אַלע יונגע־לייט דיענען אין דער אַרמעע, נו, בין איך אויך געװען אין דער אַרמעע. איך האָב זיך דאָרט באַקענט מיט אַ סאָלדאַט, אויך אַ יונגער־מאַן. זיין פאָטער איז געװען, וואָס איהר רופט אָן, אַן אַגיטאַטאָר, און ער איז געװען פאַר־שפּאַרט אין געפענגניש פאַר מאַיעסטעט־באַליידיגונג — וואָס מען דאַרף אָנרופען: זאָגען דעם אמת װעגען דעם קייזער. און דער

יונגער־מאַן, דער זוהן, האָט גערעדט מיט מיר זעהר פיעל וועגען מענשען און ארבייט, און ווי די קאַפּיטאַליסטען בארויבען דאָס פאָלק. ער האָט מיך געמאַכט זעהן זאַכען אין א נייעם ליכט, און איך בין געוואָרען א סאָציאַליסט. זיינע רייד זיינען געווען גוט און אמת, און איך האָב עס קיינמאָל ניט פארגעסען. ווען איך בין געקומען אין די פאראייניגטע שטאַאטען, האָב איך אויפגעזוכט די סאָציאַליסטען. איך בין געוואָרען א מיטגליעד פון ס. ל. פּ. דאַן, שפּעטער, ווען די שפּאַלטונג איז געקומען, האָב איך זיך אַנגעשלאָסען אָן א לאָקאַל פון דער ס. פּ. איך האָב דאַן געאַר־בייט אין א שטאָל אין סאַן־פראַנציסקאָ. דאָס איז געווען נאָך פאַר דער ערד־ציטערניש. איך האָב געצאָהלט מיינע דיוס צוויי און צוואַנציג יאָהר. איך בין נאָך אַלץ א מיטגליעד און צאָהל נאָך אַלץ מיינע דיוס; כאָטש יעצט מוז איך עס טהאָן אין גע־היים. איך וועל אימער צאָלען מיינע דיוס, און ווען די קאָ־אָפּעראַטיווע געזעלשאַפט וועט עטאַבלירט ווערען, וועל איך זיין גליקליך.

איבערבלייבענדיג אַליין, האָב איך גענומען קאָכען מיין פריה־שטיק אויפ'ן גאַז־אויווען און צוגרייטען מיין היים. אָפטמאָל, גאַנץ פריה, אָדער אין אבענד, ווען עס איז פינסטער געוואָרען, פלעגט קאַרלסאָן זיך ארונטער'גנב'ענען אינ'ם שוץ־פּלאַץ און פלעגט אר־בייטען א פּאָר שטונדען. פון אָנפאַנג איז מיין היים באַשטאַנען פון טארפּאַלין לייוועגט. שפּעטער האָבען מיר אויפגעשטעלט א פּאַלאַטקע, און נאָך שפּעטער, ווען מיר האָבען געפונען דעם פּלאַץ דורכאויס זיכער, האָבען מיר אויפגעבויט א קליין הויז. דאָס הויז איז געווען גענצליך פארשטעלט און באַהאַלטען פון וועלכען עס איז אויג, וואָס האָט געקענט דורך א צופאַל ארונטערקוקען פונ'ם ברעג פון לאָך. דאָס דונקעל־פארביגע גרינע געוויקס פון דעם שוץ־פּלאַץ האָט געמאַכט א נאַטירליכען שוץ. די הויז איז אויך געבויט געוואָרען ביי דער גלייכער וואַנט; און אין דער וואַנט גופא, געשטיצט אויף פעסטע און שטאַרקע באַלקענס, האָבען מיר

אויסגעאַרבייט צוויי צימערען, וועלכע זיינען געווען גוט געלופּ־טערט און געטריקענט. אַך, גלויבט מיר, מיר האָבען געהאַט פיעל באַקוועמליכקייטען. ווען ביערדענבאַרד, דער דייטשער טעראָריסט, האָט זיך באַהאַלטען מיט אונז אַ שטיקעל צייט שפּעטער, האָט ער געמאַכט אַ מאַשין, וואָס האָט איינגעזאַפּט דעם רויך, און דורך דעם האָבען מיר געקענט זיצען ביי אַ פרעהליכען האָלץ־פייער דורך די ווינטערדיגע נעכט.

און איך מוז אָט יעצט זאָגען אַ וואָרט פאַר יענעם איידעלען גייסט, דעם טעראָריסט, וועלכער איז מיספאַרשטאַנען געוואָרען מעהר פון וועלכען עס איז אַנדערען רעוואָלוציאָנער. גענאָסע ביע־דענבאַרד האָט ניט פאַרראַטען די רעוואָלוציע. ער איז אויך ניט הינגעריכטעט געוואָרען פון אונזערע קאַמעראַדען, ווי עס ווערט געהאַלטען פון יעדען. די לעבערליכע געשיכטע איז פאַרשפּרייט געוואָרען פון דער אָליגאַרכישער באַנדע. קאַמעראַד ביערדענבאַרד איז געווען אַ צוטראָגענער, ער האָט אָפט פאַרגעסען זאַכען. ער איז געשאָסען געוואָרען פון איינעם פון אונזערע וועכטער ביי דעם שויץ־פּלאַץ קאַרמעל, ווייל ביערדענבאַרד האָט פאַרגעסען דעם גע־היימען סיגנאַל. עס איז געווען אַ טרויעריגער טעות. און אַז ער האָט פאַרראַטען זיין קעמפּפענדע גרופּע, איז אַן אַבסאָלוטער ליגען. קיין אמת'ערער, מעהר איבערגעבענער מאַן פון איהם, האָט ניט געאַרבייט פאַר דער רעוואָלוציע. (4)

עס איז שוין נייצעהן יאָהר זינט דאָס באַהעלטעניש־פּלאַץ, וואָס איך האָב אויסגעקליבען, איז צו יעדער צייט פאַרנומען, און דורך דער גאַנצער צייט, מיט איין אויסנאַהם, איז עס ניט ענט־דעקט געוואָרען פון אַ זייטיגען מענשען. און דאָך איז דאָס בלויז געווען אַ פערטעל מייל פון וויקסאָן'ס יאַגד־הויז, און אַ מייל פינף פון'ם דאָרף גלען־עללען. איך האָב אימער געהערט די באַהנען אָנקומען און אוועקגעהן יעדען מאָרגען און אבענד, און איך פלעג אָנשטעלען מיין זייגער נאָכ'ן פייפען פון די ציגעל־פאַבריקען (5).

נײַנצעהנטער קאַפּיטעל

די אומוואַנדלונג

„דו מוזט זיך אויפ'ס־נײַ איבערמאַכען", האָט מיר ערנסט געשריבען. „דו מוזט אויפהערען זײַן. דו מוזט ווערען אַן אַנדער פרוי — און ניט בלויז אין די קליידער, וואָס דו טראָגסט, נור אויך אין דײַן הויט אונטער די קליידער וואָס דו טראָגסט. דו מוזט זיך אויף אַזוי פיעל איבערמאַכען, אַז אפילו איך זאָל דיך ניט דערקענען — דײַן שטימע, דײַנע באַוועגונגען, דײַנע מאַניערען, דײַן האַלטונג, דײַן גאַנג, מיט איין וואָרט אַלעס."

דעם באַפעהל האָב איך געפאָלגט. יעדען טאָג האָב איך פּראַקטיצירט שטונדענווייז באַגראָבענדיג די אַלטע עווים עווערהאַרד אונטער דער הויט פון אַנאַנדער פרוי, ווענען איך מעג אָנרופען מײַן אַנדערען איך. בלויז מיט לאַנג פּראַקטיצירען האָבען אַזעלכע רעזולטאַטען געקענט דערגרייכט ווערען. אין די איינצעלהייטען אַליין, געמליך, די שטימע־באַטאָנונג, האָב איך פּראַקטיצירט כמעט שטענדיג ביז די שטימע פון מײַן נייעם איך איז געוואָרען פעסט־שטעהענדיג, אויטאָמאַטיש. די אויטאָמאַטישע אָננעהמונג פון אַ ראָלע איז פאַררעכענט געוואָרען אַלס אַן אַבסאָלוטע נויטווענדיגקייט. מען האָט זיך געמוזט אַזוי פאַרבייטען, אַז מען זאָל זיך זעלבסט קענען אָפּנאַרען. עס איז געווען אַזוי שווער, ווי אויסצו־לערנען אַ נייע שפּראַך, למשל פראַנצויזיש. צום אָנפאַנג איז די פראַנצויזישע אויסשפּראַך אונטער דער קאָנטראָל פונ'ם ווילען, און איז מיט'ן פולען באַוואוסטזיין פונ'ם ריידענדיגען. דער סטודענט, וואָס לערענט די שפּראַך, דענקט אין ענגליש און פיהרט עס איבער

אויף פראַנצויזיש, אָדער לעזט אין פראַנצויזיש און פיהרט עס איבער אויף ענגליש אייער ער קען עס פאַרשטעהן. דאַן שפּעטער, ווערענדיג גוט איינגעשטודירט, אויטאָמאַטיש, לעזט דער סטודענט און שרייבט, און דענקט אין פראַנצויזיש, ניט באַנוצענדיג זיך מיט'ן ענגלישען גאָר אין גאַנצען.

און אַזוי איז דאָס צוגעגאַנגען מיט אונזער פּאַרמאַסקירונג. מיר האָבען געמוזט אַזוי לאַנג פּראַקטיצירען, ביז אונזערע ראָלען, וואָס מיר האָבען געשפּיעלט, זיינען געוועזען די ווירקליכקייט; ביז צו ווערען וואָס מיר זיינען געוועזען אין אָריגינאַל, האָט פאַרלאַנגט אַ שטאַרקע אָנשטרענגונג פונ'ם ווילען. נאַטירליך, פון אָנפאַנג האָבען מיר זעהר פיעל עקספּערימענטירט און פיעלעס איז געוועזען נוצלאָז. מיר האָבען באַשאַפען אַ נייע קונסט, און מיר האָבען באַדאַרפט ענטדעקען זעהר פיעל זאַכען. נור די אַרבייט איז אָנגעגאַנגען איבער'ן גאַנצען לאַנד; קינסטלער אין זייער פאַך האָבען זיך ענטוויקעלט, און אַ גרויסע צאָהל קונצען און פאַרשיעדענע פּלענער זיינען אויסגעאַרבייט געוואָרען. די זאַמלונג איז געוואָרען אַ סאָרט לעהר־בוך און איז איבערגעגאַנגען פון האַנט צו האַנט אַלס אַ טייל פון שטודיום, אין דער רעוואָלוציאָנערער שול. (1)

אין דער צייט איז מיין פאָטער פאַרשוואונדען געוואָרען. זיינע בריעף, וועלכע איך פלעג קריגען רעגוליאַרנע, האָבען אויפגעהערט קומען. ער האָט זיך מעהר ניט געוויזען אין אונזער פּעלגאַס־וואוינונג. אונזערע קאַמעראַדען האָבען איהם איבעראַל געזוכט. דורך אונזער געהיים־פּאָליציי האָבען מיר דורכגעזוכט יעדע געפענגניס אין לאַנד, נור ער איז פאַרלאָרען געגאַנגען, אַזוי ווי די ערד וואָלט איהם איינגעשלונגען, און ביז היינטיגען טאָג האָבען מיר ניט געפונען קיין שפּור פון איהם. (2)

איך האָב פאַרבראַכט זעקס איינזאַמע מאָנאַטען אין דעם שוץ־פּלאַץ, נור זיי זיינען ניט געוועזען פּוסט פאַר מיר. אונזער אָרגאַניזאַציע האָט זיך ענטוויקעלט, און עס איז געוועזען אַ סך אַרבייט צו טהאָן. ערנסט און די אַנדערע פיהרער, אין זייערע געפענג־

נישען, האָבען געפּלאַנעװעט װאָס צו טהאָן; און מיר אין דרויסען האָבען דאָס באַדאַרפט אויספיהרען. מיר האָבען באַדאַרפט אָר־גאַניזירען די מויל־צו־מויל־פּראָפּאַגאַנדא; אונזער שפּיאָנען־סיס־טעם־אָרגאַניזאַציע, מיט איהרע אַלע צװייגען; די עטאַבלירונג פון אונזערע געהיימע דרוקערייען, און דאָס בויען פון אונזערע אונטעראירדישע באַהנען, װעלכע האָבען פאַראייניגט אונזערע מי־ליאָנען שוץ־פּלעצער, און אויך מעגליך געמאַכט נייע שוץ־פּלעצער, װאָס האָבען אויסגעפּעהלט אין פיעל טיילען פון לאַנד.

דארום זאָג איך עס, אַז די גאַנצע ארבייט איז קיינמאָל ניט אָפּגעטהאָן געװאָרען. אין דער ענד פון'ם זעקסטען מאָנאַט האָט זיך מיין איינזאַמקייט געענדיגט, װען צװיי גענאָסינען זיינען אָנגעקומען. זיי זיינען געװען יונגע מיידלעך, בראַװע גייסטער און ליידענשאַפטליכע ליעבהאָבער פון פרייהייט: לאַרא פּעטער־סאָן, װעלכע איז פאַרשװאונדען געװאָרען אין 1922, און קייטי ביערס, װעלכע האָט שפּעטער געהייראַט פּאַר דו־באָים (3) און װעלכע געפינט זיך נאָך יעצט אין אונזער קרייז מיט אויגען אויפ־געהויבען צו דער מאָרגענדיגער זון, װעלכע װעט אריינברענגען די נייע צייט.

די צװיי מיידלאַך זיינען אָנגעקומען שטאַרק צורודערט, אַנט־לויפענדיג פון געפאַהר און פּלוצלינגען טוידט. אין דער מאַנשאַפט פון'ם פישער־שיפעל, װאָס האָט זיי אריבערגעפיהרט איבער סאַן־פּועבלאָ, האָט זיך געפונען אַ שפּיאָן. אַ נפש פון'ם אייזערנעם קנאַפּעל, װאָס האָט אריינגעדרונגען טיעף אין די סודות פון אונ־זער אָרגאַניזאַציע. ער איז אָהן צװייפעל געװען אויף מיין שפּור, װייל מיר האָבען שוין געהאַט געהערט לאַנג פאַר דעם, אַז מיין פאַרשװאונדען האָט זעהר פיעל געערגערט די געהיים־פּאָליציי פון דער אָליגאַרכיע. גליקליכערװייז, װי עס האָט זיך שפּעטער אַרויס־געװיזען, האָט ער ניט אַרויסגעגעבען זיינע ענטדעקונגען צו קיי־נעם. ער האָט, װייזט אויס, אָפּגעלעגט זיין רעפּאָרט אויף דער צייט, װען ער װעט ענטדעקען מיין באַהעלטעניש אָרט און מיר

ברענגען צוריק צו דער אָליגאַרכיע. זיין אינפאָרמאַציע איז גע־שטאָרבען מיט איהם. מיט אַן אויסרייד האָט ער פאַרלאָזט דאָס שיפעל גלייך נאָכדעם ווי די מיידלאַך זיינען ארונטערגעשטיגען אין פעטאַלומאַ גריק און זיינען אוועקגעריטען אויף די פערד.

אָפּפאָהרענדיג אַ שטיקעל וועג באַרג־אַרויף־צו אויפ׳ן סאָנאָ־מאַ־באַרג, האָט דזשאַהן קאַרלסאָן געלאָזט די מיידלאַך אַליין פאָה־רען, און איבערגעבענדיג זיי זיין פערד, איז ער אַליין געגאַנ־גען צוריק צופוס. עפּעס איז ער געוואָרען פאַרדעכטיג. ער האָט געכאַפּט דעם שפּיאָן, און וואָס ווייטער האָט פּאַסירט, האָט קאַרל־סאָן אונז נאָכהער דערצעהלט ווי פאָלגט:

„איך האָב איהם צורעכט געמאַכט", איז געווען קאַרלסאָן׳ס פּשוט׳ער אופן פון דערצעהלען די געשיכטע. „איך האָב איהם צורעכט געמאַכט", האָט ער איבערגע׳חזר׳ט, און אַ דונקעלע שיין האָט זיך באַוויזען אין זיינע אויגען, און זיינע מאַזאָלישע הענט האָבען זיך געעפענט און פאַרמאַכט, בעת ער האָט גערעדט. „ער האָט ניט געמאַכט קיין גוואַלד. איך האָב איהם באַהאַלטען, און היינט ביינאַכט וועל איך צוריקגעהן און איהם טיעף באַגראָבען".

דורך יענעם פּעריאָד פלעג איך זיך אָפט וואונדערען איבער מיין אייגענעם איבערבייט. אָפט פלעגט זיך מיט אויסצייגען אומ־מעגליך, מיין שטיל פריעדליך לעבען אין דער אוניווערזיטעט־שטאָדט, און דאָס, וואָס איך בין געוואָרען אַ רעוואָלוציאָנערין, און בין געוואוינט געוואָרען צו זעהן גוואַלדטאַטען און בלוטיגע סצענעס. אָדער איינס אָדער דאָס צווייטע האָט ניט געקענט זיין אמת. איינס איז געווען די ווירקליכקייט, און דאָס צווייטע אַ חלום, אָבער וועלכע פון די צוויי? איז דאָס יעצטיגע לעבען פון אַ רעוואָלוציאָנערין, וואָס האָט ערגעץ־וואו אויף וועלכען עס איז אופן גע׳חלום׳ט, דאָס אין אַ פריהערדיגען עקזיסטענץ האָב איך געוואוינט אין בערקלי און האָב קיינמאָל ניט געוואוסט אין לעבען קיין אַנדער טעטיגקייט, ווי טיי־פּאַרטיען און טאַנצען, דעבאַטי־רענדיגע געזעלשאַפטען און לעקציעס? נור נאָך אַלעמען דענק

איך, אַז דאָס איז געווען די ערפאַהרונג פון אַלע אונזעריגע, וואָס האָבען זיך צונויפגעזאַמעלט אונטער׳ן רויטען פאַהן פון דער ברי־דערשאַפט פון מענשען.

איך האָב אָפט זיך דערמאָנט אָן פּערזאָנען פון יענעם אַנ־דערען לעבען, און — אַ מאָדנע זאַך — זיי פלעגען ערשיינען און ווידער פאַרשווינדען אין מיין נייעם לעבען. אָט נעהמט, למשל, בישאָפּ מאָרהויז. אומזיסט האָבען מיר איהם ארומגעזוכט נאָך דעם ווי אונזער אָרגאַניזאַציע האָט זיך ענטוויקעלט. ער איז אי־בערגעפיהרט געוואָרען פון איין סאַניטאַריום אין צווייטען. פון׳ם שטאַאַט־האָספּיטאַל פאַר משוגעים אין נאַפּא, האָבען מיר איהם נאָכגעשפּירט אינ׳ם צווייטען סאַניטאַריום אין סטאַקטאָן, און פון דאָרטען אין אַן אַנדערען, אין סאַנטאַ־קלאַראַ טייל, וואָס ווערט אָנגערופען אַגניוס, און דאָרטען האָט דער סליאַד אונזערער אָפּגע־בראָכען. מיר האָבען ניט געקענט געפינען קיין רעקאָרד פון זיין טוידט. ער האָט מסתמא געמוזט אַנטלויפען. איך האָב ווייניג וואָס גע׳חלום׳ט פונ׳ם שרעקליכען צו שטאַנד, אין וועלכען עס איז מיר באַשערט געווען איהם צו זעהן נאָך אַ מאָל — דער דורכ־פליהענדער בליק, וואָס איך האָב אויף איהם געוואָרפען אין דער שרעקליכער הריגה פון דער שיקאַגאָ־קאָמונע.

דזשעקסאָן, וועלכער האָט פאַרלאָרען זיין אָרעם אין די סיער־ראַ־פאַבריקען און וועלכער איז געווען די אורזאַך פון מיין באַ־קעהרונג צום סאָציאַליזם, איז מיר מעהר אויף די אויגען קיינמאָל ניט געקומען; נור מיר האָבען אַלע געוואוסט, וואָס ער האָט גע־טהאָן פאַר זיין טוידט. ער האָט זיך קיינמאָל ניט אָנגעשלאָסען אָן די רעוואָלוציאָנערען. זייענדיג פאַרביטערט פון זיין שיקזאַל, און טראַכטענדיג איבער דער אונגערעכטיגקייט, וואָס מען האָט איהם אויסגעטיילט, איז ער געוואָרען אַן אַנאַרכיסט — ניט קיין פילאָזאָפישער אַנאַרכיסט — נור אַ פּשוט׳ע בעסטיע, משוגע פון שנאה און נקמה־דורשטיג. און ער האָט זיך גוט נוקם געווען. אויסמיידענדיג די שומרים, האָט ער אין מיטען נאַכט, בעת אַלע

זיינען געשלאָפען, צושטערט פערטאנווייט'ס פאלאץ מיט דינאמיט. קיין איין מענש האָט זיך ניט גערעטעט, אפילו ניט די שומרים. און ווען ער איז געווען אין געפענגניש ערווארטענדיג דעם פראָצעס, האָט ער זיך דערשטיקט אונטער זיין בעט־דעק.

דר. האמערפיעלד און דר. באללינגפאָרד האָבען דערגרייכט גאַנץ אנדערע שטופען פון דזשעקסאָנ'ען. זיי זיינען געטריי צו זייערע הערדען, און זיי זיינען באלוינט געוואָרען מיט פאלאצען, אין וועלכע זיי לעבען בשלום.ביידע זיינען פארטיידיגער פון דער אָליגארכיע. ביידע זיינען געוואָרען זעהר פעט. „דר. האמערפיעלד", האָט ערנסט איינמאָל אונז געזאָגט, „האָט שוין פאסּ־פייעט צו פארענדערען זיין מעטאפיזיק אזוי, אז ער האָט שוין גאָט'ס הסכמה פאר'ן אייזערנעם קנאפעל".

פעטער דאננעלי, דער סקעב־פאָרמאַן אין די סיעררא־פאבריקען, וועמען איך האָב באגעגענט בשעת איך האָב אונטערזוכט דזשעקסאָנ'ס פאַל, האָט אונז אלעמען איבערראַשט. אין 1918 האָב איך בייגעוואוינט א פארזאמלונג פון די „פריסקאָ רויטע". פון אלע אונזערע קעמפפענדע גרופען איז די געווען די געפעהרליכסטע, בייז, אָהן רחמנות. עס איז ווירקליך ניט געווען א טייל פון אונזער אָרגאניזאציע. די מיטגליעדער זיינען געווען פאנאַטיקער, משוגעים. מיר האָבען ניט געוואגט צו ערמוטיגען אזא מין גייסט. און דאָך, כאָטש זיי האָבען ניט באלאנגט צו אונז, האָבען מיר זיך פארהאלטען פריינדליך מיט זיי. עס איז געווען א זעהר וויכטיגער געגענשטאַנד, צוליעב וועלכען איך בין אהין געגאנגען יענעם אָבענד . איך, די איינציגע צווישען צוואנציג מענער, בין געווען די איינציגע ניט־פארמאסקירטע פערזאָן. נאָך דעם ווי איך האָב אָפּגעטהאָן מיין ארבייט, האָט מיך איינער פון זיי אוועקגעפיהרט. אין א פינסטערען דורכגאנג, האָט דער וועגווייזער מיינער אָנגעצונדען א שוועבעלע, און האלטענדיג עס נאָהענט צו זיין געזיכט, האָט ער ארונטערגערוקט זיין מאסקע. פאר א מאָמענט האָט איך געקוקט אויף די ליידענשאפטליכע געזיכטס־

ציגע פון פּעטער דאַננעלי. דאַן האָט דאָס שוועבעלע אויסגע־ברענט.

— איך האָב בלויז געוואָלט, איהר זאָלט וויסען, אַז דאָס בין איך, — האָט ער געזאָגט אין דער פינסטער. — געדענקט איהר דאַללאַס, דעם אויפזעהער?

איך האָב צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ אַלס אַ באַשטעטיגונג פון מיין עראינערונג אָן דעם ביטרען אויפזעהער פון די סיעררא־פּאַב־ריקען.

— נון, איך האָב איהם געפּאַקט צום ערשטען, — האָט דאַנ־נעלי שטאָלץ געזאָגט. — טאַקי גלייך נאָך דעם האָב איך זיך אָנ־געשלאָסען אָן די רויטע.

—אָבער ווי אַזוי קומט איהר אַהער? — האָב איך געפרעגט.

— גו, און אייער פרוי און קינדער?

— טוידט, — האָט ער געענטפערט. — אָט ווארום. ניין, — האָט ער שנעל געזאָגט, — עס איז ניט אויס נקמה פאַר זיי. זיי זיינען געשטאָרבען מיט אַ לייכטען טוידט אין זייערע בעטען — קראַנק געווען גאַנץ אָפּט. זיי האָבער מיר מיינע הענט געבונדען, ווען זיי האָבען געלעבט. און יעצט, ווען זיי זיינען ניטאָ מעהר, נעהם איך עס נקמה פאַר מיין צושמעטערטער מענשליכקייט. אַ מאָל בין איך געווען פּעטער דאַננעלי דער סקעב־פאָרמאַן, אָבער היינט אבענד בין איך נומער 27 פון די פּריסקאָ רויטע. קומט, איך וועל אייך אַרויספיהרען פון דאַנען.

איך האָב שפּעטער נאָך אַ מאָל געהערט וועגען איהם. פון זיין שטאַנדפּונקט האָט ער מיר געזאָגט דעם אמת, ווען ער האָט דערצעהלט, אַז זיי זיינען אַלע געשטאָרבען. נור איינער האָט גע־לעבט, טימאָטהי, און זיין פאָטער האָט איהם פאַררעכענט אַלס גע־שטאָרבען, ווייל ער האָט אַריינגעטרעטען אין דיענסט פון דעם אייזערנעם קנאַפּעל׳ס מערסענאַרים. (4) יעדער מיטגליעד פון די פּריסקאָ רויטע האָט זיך אונטערגענומען צו הרג׳ענען צוועלף מענ־שען יעדען יאָהר. די שטראָף, אין פאַל ער טהוט עס ניט, איז געווען

דער טוידט. א מיטגליעד, וועלכער האט ניט דערגרייכט די צאהל, פלעגט זיך נעהמען דאס לעבען. די אומבריינגונג פון מענשליכע לעבענס איז ניט געווען אהן אן ארדנונג. די גרופע משוגעים האט זיך אפט פארזאמעלט און האט געאורטיילט זינדיגע מיטגליעדער און דיענער פון דער אליגארכיע. די הינריכטונגען פלעגען דערנאך צוטיילט ווערען דורך א גורל.

אייגענטליך, איז מיין אנגעלעגענהייט יענעם אבענד געווען אזא פראצעס. איינער פון אונזערע קאמעראדען, וועלכער האט יאהרען־לאנג געדיענט אלס א בוכהאלטער אין דעם לאקאלען קאבינעט פון דער געהיים־פאליציי פון דעם אייזערנעם קנאפעל, האט זיך פארזינדיגט ביי די פריסקא רויטע און איז פראצעסירט געווארען. נאטירליך, איז ער ניט געווען דערביי, און זיינע ריכטער האבען ניט געוואוסט, אז ער איז איינער פון אונזערע קאמעראדען. מיין שליחות איז געווען עדות צו זאגען וועגען זיין כאראקטער און אנגעבען זיין ריכטיגען נאמען. מען קען זיך פיילייכט וואונדערען. ווי אזוי מיר האבען זיך גאר דערוואוסט פון דער גאנצער אנגעלעגענהייט. נור עס איז געווען גאנץ פשוט. איינער פון אונזערע געהיים־אגענטען איז געווען א מיטגליעד פון די פריסקא רויטע. מיר האבען געפונען פאר נויטיג צו היטען א פריינד פונקט ווי א שונא, און די דאזיגע באנדע משוגעים איז געווען וויכטיג גענוג, אז מיר זאלען אויפפאסען אויף זיי.

נור זיך אומצוקעהרען צו פעטער דאננעלי און זיין זוהן. דאננעלי האט זיך אויפגעפיהרט ריכטיג, ביז ער האט, אויפ'ן צווייטען יאהר, געפונען אין זיין בינטעל נעמען, וואס ער האט באדארפט אומברענגען, דעם נאמען פון טימאטהי דאננעלי. דאן האט זיך זיין פאמיליען־ליעבע, וועלכע איז אין איהם געווען שטארקער ענטוויקעלט, ווי אין אנדערע, זיך ארויסגעוויזען. צו מציל זיין זוהן, האט ער אנגעפאנגען צו פארראטען זיינע חברים. טיילווייז האבען זיינע פלענער געפעהלט, נור א טוץ פון די פריסקא רויטע זיינען היינגעריכטעט געווארען, און די גרופע איז שיער ניט פאר־

ניכטעט געוואָרען. די איבערגעבליבענע האָבען אָפּגעצאָהלט דאַנ־נעלי דעם פּאררעטער מיט'ן טוידט.

טימאָטהי דאננעלי האָט אויך לאַנג ניט געלעבט. די פּריסקאָ רויטע האָבען זיך פארשוואָרען צו הרג'ענען איהם. די אָליגארכיע האָט אָנגעווענדעט אַלערליי מיטלען איהם צו ראַטעווען. ער איז איבערגעשיקט געוואָרען פון איין טייל פונ'ם לאַנד אין צווייטען. דריי פון די רויטע האָבען פאַרלאָרען זייערע לעבענס איהם צו טוידטען. די גרופּע איז באַשטאַנען בלויז פון מענער. צום סוף האָבען זיי זיך פאַרלאָזט אויף אַ פרוי, איינע פון אונזערע גע־נאָסינען, די זעלביגע אננא ראולסטאן. אונזער אינערליכער צירקעל האָט איהר פאַרבאָטען עס צו טהאָן. נאָר זי האָט געהאַט אַ פעסטען ווילען און געהאַסט דיסציפּלין. נאָך מעהר, זי איז געווען אַ געניאַלע און לעבענסווירדיגע פרוי, און מיר האָבען איהר סיי ווי סיי קיינמאָל ניט געקענט דיסציפּלינירען. זי איז געווען אַ באַזונדערע סאָרט פרוי און זיך ניט אונטערוואָרפען צו די געווענ־ליכע מאסשטאַבען פון די רעוואָלוציאָנערען.

ניט אַכטענדיג, וואָס מיר האָבען איהר ענטזאַגט די ערלוי־בעניש אויסצופיהרען דעם טאַט, האָט זי פאַרטגעזעצט עס צו טהאָן. אננא ראולסטאן איז געווען אַ באַצויבערענדיגע פרוי. אַלעס, וואָס זי האָט באַדאַרפט טהאָן, איז ווינקען צו אַ מאַן, און עס איז געווען גענוג. זי האָט געבראָכען די הערצער פון צעהנד־ליגע פון אונזערע קאַמעראַדען, און צעהנדליגע אַנדערע האָט זי געפאַנגען און דורך זייערע ליעבע־געפיהלען — געמאַכט פאַר רע־וואָלוציאָנערען. דאָך האָט זי זיך ענטזאַגט חתונה צו האָבען. זי האָט זעהר ליעב געהאַט קינדער, נאָר זי האָט געגלויבט אַז איהר'ס אַ קינד וועט איהר אָוועקרויבען פון דעם קאַמפּף, דעם קאַמפּף פאַר דער רעוואָלוציע, פאַר וועלכען זי האָט שוין לאַנג צוריק אָפּגע־געבען איהר גאַנץ לעבען.

פאַר אננא'ן איז געווען גאַנץ לייכט צו געווינען טימאָטהי דאַננעלי'ס ליעבע. איהר געוויסען האָט איהר ניט געפּלאָגט, ווייל

פונקט צו יענער צייט האט פאסירט דער גרויסער געשווילער פאגראם, אין וועלכען די מערסענארים, אונטער דער קאמאנד פון דאננעלי׳ן האבען גע׳הרג׳עט אכט הונדערט וועבערס פון יענער שטאדט, נאר זי האט דאננעלי׳ן ניט גע׳הרג׳עט. זי האט איהם איבערגעגעבען, אלס א געפאנגענעם, צו די „פריסקא׳רויטע“. דאס האט פאסירט ערשט לעצטען יאהר, און יעצט האט מען איהר גע־געבען א נייעם נאמען. די רעוואלוציאנערען פון איבעראל רופען איהר די „רויטע בתולה“. (5)

קאלאנעל אינגראם און קאלאנעל וואן־גילבערט זיינען צוויי באקאנטע פערזאנען, וועלכע איך האב שפעטער באגעגנט. קא־לאנעל אינגראם האט דערגרייכט א הויכע שטופע אונטער דער אליגארכיע און איז געווען דער אמעריקאנער קאנסיל אין דייטש־לאנד. ער איז שרעקליך פארהאסט געווארען פונ׳ם פראלעטא־ריאט פוןביידע לענדער. איך האב איהם באגעגנט אין בערלין, וואו איך בין אויפגענומען געווארען אלס א פארטרויענדיגע אינ־טערנאציאנאלע שפיאנין פון דעם אייזערנעם קנאפעל און האט מיר פיעל מיטגעהאלפען. אגב אורחא, מעג איך דערמאנען, דאס אין מיין צווייענדיגע ראלע, וואס איך האב געשפיעלט, האב איך אויסגעפיהרט וויכטיגע זאכען פאר דער רעוואלוציע.

קאלאנעל וואן־גילבערט איז באריהמט געווארען אלס דער „ווארטשענדיגער“ וואן־גילבערט. זיין וויכטיגסטע אנטייל אינ׳ם אייזערנעם קנאפעל׳ס ארבייט איז געווען זיין מאכען די נייע געזעצען נאך דער שיקאגא׳ר קאמונע. נאר נאך פאר דעם, אלס ריכטער, האט ער זיך פארדיענט טוידט־שטראף פאר זיין טייפעלשער שלעכטקייט. איך בין געווען איינע פון די, וואס האבען איהם פראצעסירט. אננא ראולסטאן האט אויסגעפיהרט דעם אורטייל.

נאך איין פיגור פונ׳ם אלטען לעבען וואכט אויף אין מיין זכרון — דזשעקסאן׳ס אדוואקאט. איהם, דזשאזעף הוירד, האב איך זיכער ניט ערווארט צו זעהן. עס איז געווען א מאדנע בא־

געגעניש. שפּעט ביי־נאַכט, צוויי יאָהר נאָך דער שיקאַגאָ'ר קאָ־מונע, בין איך און ערנסט צוזאַמען פאַרפאָהרען אין דעם בענטאָן שוץ־פּלאַץ. דער פּלאַץ איז געווען אין מישיגען פון יענער זייט אַזערע פון שיקאַגאָ. מיר זיינען אָנגעקומען פּונקט ביים ענד פּראָצעס פון אַ שפּיאָן. טויטס־שטראָף איז געווען דער אורטייל, און מען האָט איהם געהאַלטען ביי אָוועקפיהרען. דאָס איז געווען די סצענע, ווען איך בין אַריינגעקומען. איכ'ם נעקסטען מאָמענט האָט זיך דער אומגליקליכער מענש אַרויסגעריסען פון די, וואָס האָבען איהם געהאַלטען, און זיך אַנידער געוואָרפען פאַר מיינע פיס. און מיט זיינע אָרעמס אַרום מיינע קניה, ווי צוויי אייזער־נע צוואַנגען, האָט ער מיך געבעטען פאַר רחמנות. פון אַלע שרעקליכע זאַכען, וואָס איך האָב ביינעוואוינט, האָט מיך נאָך קיין זאַך ניט צורודערט, ווי די ווילדע באַשעפעניש בעטענדיג זיך פאַר'ן לעבען. ער איז געווען משוגע פאַרליעבט אין לעבען. עס איז געווען הארצרייסענדיג. ער האָט זיך ענטזאַגט מיך אָפּלאָזען, כאָטש אַ דוצענד קאַמעראַדען האָבען געפּרובירט איהם אָפּצורייסען פון מיר. און ווען ער איז ענדליך אַוועקגעשלעפּט געוואָרען, שריי־ענדיג, בין איך געפאַלען צו דער ערד אין חלשות. עס איז פיעל לייכטער צו זעהן בראַווע מענשען שטאַרבען, איידער צו הערען אַ פיינגלינג זיך בעטענדיג פאַר זיין לעבען. (6)

צוואנציגסטער קאפיטעל

דער פארלוירענער אליגארך

נאר ערוואגענדיג זיך אן מיין אלט לעבען, האב איך פאר־כאפט מיט איבערגיבען פאסירונגען פונ׳ם נייעם לעבען, וועמענס פלאץ קומט ערשט שפעטער אין דער ערצעהלונג. די גרויסע באַ־פרייאונג פון אונזערע קאמעראדען האט ערשט שטאטגעפונען שפעט אין יאהר 1915. אט ווי פארפלאנטערט עס איז געווען, דאך איז דאס דורכגעגאנגען אהן א שום אפהאלט, און אלס א זעהר לויבענסווערטע טאט, וואס האט אונז פיעל אויפגעמונטערט און געגעבען חשק צו ארבייטען ווייטער. פון קובא ביז קאליפאר־ניא, פון צעהנדליגער געפענגעניש, מיליטערישע געפענגעניש, טורעמס און פעסטונגען, האבען מיר אין איין נאכט ארויסגע־לאזט איין און פופציג פון אונזערע צוויי און פופציג קאנגרעסלייט, און א חוץ דעם אויך דריי הונדערט אנדערע פיהרער. עס איז ניט געווען קיין איין דורכפאל. ניט נאר זיינען זיי אנטלאפען, נאר יעדער האט דערגרייכט זיין שוץ־פלאץ, ווי עס איז געפלאנט געווארען. דער איינציגער קאמעראד־קאנגרעסמאן, וואס מיר האַ־בען ניט ארויסגעקראגען, איז געווען ארטהור סימפסאן, און ער איז שוין געשטארבען לאנג צוריק פון די שרעקליכע יסורים, וואס זיי האבען איהם אנגעטהאן.

די אכטצעהן מאנאטען, וואס האבען נאכגעפאלגט, זיינען פיי־לייכט געווען די גליקליכסטע אין מיין לעבען מיט ערנסט׳ן. דורך יענער צייט זיינען מיר קיינמאל ניט געווען צושיידט. שפעטער, ווען מיר זיינען צוריק געגאנגען צו דער אויסערליכער וועלט, זיינען מיר געווען זעהר פיעל אפגעזונדערט. איך ערווארט יעצט

נ̣יט מעהר אַזוי ליידענשאַפטליך דעם אויסברוך פון דער מאָרגענ־דיגער רעוואָלוציע, ווי איך האָב יענע נאַכט ערוואַרט ערנסט'ס אָנקומען. איך האָב איהם שוין אַזוי לאַנג ניט געזעהן, און דער געדאַנק, אַז פון וועלכען עס איז אָפּהאַלט אָדער פאַרזעהן אין אונזערע פּלענער, וועט איהם פּיקייכט צוריק האַלטען אין זיין געפענגעניש, האָט מיך שיער משוגע געמאַכט. די שטונדען האָ־בען זיך געצויגען לאַנגזאַם, ווי גאַנצע דורות. איך בין געווען איינע אַליין. ביערענבאַרד און דריי יונגע־לייט, וואָס האָבען דאָן געוואָרט אינ'ם שוץ־פּלאַץ, זיינען אַרומגעגאַנגען איבער די בערג, שווער באַוואָפענט און גרייט פאַר אַלעס. די שוץ־פּלעצער איבער'ן גאַנצען לאַנד האָבען געמוזט פּוסטעווען אין יענער נאַכט.

פּונקט ווען דער הימעל איז בלייך געוואָרען מיט'ן ערשטען בראַך פון טאָג, האָב איך געהערט דעם סיגנאַל פון אויבען און האָב געגעבען דעם ענטפער. אין דער פינסטערניש האָב איך שיער אַרומגעאַרעמט ביערענבאַרד'ן, וועלכער איז צוערשט אַרונ־טערגעקומען; נאָר אינ'ם נעקסטען מאָמענט בין איך געווען אין ערנסט'ס אָרעמס. אין יענעם מאָמענט, אַזוי גרויס איז געווען מיין איבערבייט, האָב איך ענטדעקט, אַז עס איז מיר אָנגעקומען מיט פיעל אָנשטרענגונג, צו זיין די אַלטע עווים עוועדר־האַרד, מיט די אַלטע מאַניערען און שמייכלען, פראַזען און באַ־טאָנונגען. איך האָב ווירקליך באַדאַרפט זיך שטאַרק אָנשטרענגען אָנצוהאַלטען מיין אַלטע אינדיווידואַליטעט; איך האָב זיך ניט געקענט ערלויבען צו פאַרגעסען זיך פאַר אַ מינוט, אַזוי אויטאָ־מאַטיש איז מיין נייע פערזענליכקייט, וואָס איך האָב באַשאַפען, געווען.

ווען מיר זיינען אַריינגעקומען אין אונזער כאַלופּקע, האָב איך ערשט דערזעהן ערנסט'ס פּנים. אַ חוץ די געפענגעניש־בלייב־קייט, האָט ער זיך ניט געביטען — אַמוועניגסטען, ניט זעהר פיעל. ער איז געווען דער זעלבער ליעבהאָבער, מאַן און העלד. און דאָך האָבען זיך געוויזען באַשטימטע לאַנגע ליניען אויף זיין

פנים. נאר עס האט ניט אויסגעמאכט, ווייל עס האט צוגעגעבן א נאבעלע עדעלקייט צו זיין פנים, וואס האט אימער געשפריצט מיט לעבען. ער איז פיליכט געווען א ביסעל טרויעריגער ווי א מאל, נאר דער גלאנציגער געלעכטער איז נאך אלץ געווען אין זיינע אויגען. ער האט געוואויגען צוואנציג פונט וועניגער, נאר ער איז געווען פריש און געזונד. ער האט אנגעהאלטען זיינע גימנאסטישע איבונגען די גאנצע צייט, וואס ער איז געווען פארשפארט, און זיינע מוסקולען זיינען געווען ווי אייזען. דעם אמת זאגענדיג, איז ער געווען אין א בעסערען צושטאנד, ארויסקומענדיג פון פריזאן, ווי ווען ער איז אריינגעגאנגען. שטונדען זיינען פאראיבער איידער זיין קאפ האט באריהרט דאס קישען און איך האב איהם בארוהיגט, ער זאל קענען איינשלאפען. נאר איך האב ניט געקענט איינשלאפען. איך בין געווען צו גליקליך, און איך בין ניט געווען מיעד פון אנטלויפען פון געפענגעניש און נאכהער פאהרען רייטענדיג.

בעת ערנסט איז געשלאפען, האב איך זיך איבערגעקליידט, פארקעמט מיינע האר אנדערש, און בין ווידער געווארען אן אנדערער, אויטאמאטישער איך. דאן, ווען ביעדענבארד און די אנדערע גענאסען זיינען אויפגעשטאנען, האב איך מיט זיי אפגעמאכט א שטיקעל קאנספיראציע. אלעס איז געווען פארטיג און מיר זיינען געווען אינ'ם הויל-צימער, וואס מיר האבען גענוצט אלס קיך און עס-צימער, ווען ערנסט האט געעפענט די טיר און איז אריינגעקומען. אין יענעם מאמענט האט מיך ביעדענבארד גערופען ביים נאמען מערי, און איך האב זיך אויסגעדרעהט און איהם געענטפערט. דאן האב איך געקוקט אויף ערנסט'ן מיט א גרויסער קוריאזיטעט, פונקט ווי א יונגע גענאסין וואלט ארויסגעוויזען ביים ערשטען מאל זעהן אזא באריהמטען העלד פון דער רעוואלוציע. נאר ערנסט'ס בליק איז געפאלען אויף מיר און ער האט אונגעדולדיג געקוקט ארום דעם צימער. אינ'ם נעקסטען מאמענט האט מען מיך פארגעשטעלט פאר איהם אלס מערי האלמס.

צו פאַרפּאַלקאָמענען די נאַרעריי, האָבען מיר אַוועקגעשטעלט אַן עקסטראַ טעלער, און ווען מיר האָבען זיך אַלע געזעצט בּיים טיש, איז איין שטוהל געבּליבען לעדיג. איך האָב געפיהלט ווי אויסצושרייען פון פרייד, ווען איך האָב בּאַמערקט ערנסט׳ן ווערען אומרוהיג און מעהר אומגעדולדיג. ענדליך האָט ער אויך שוין מעהר ניט געקענט אויסהאַלטען.

— וואו איז מיין פרוי? — האָט ער טעמפּ געפרעגט.

— זי שלאָפט נאָך, — האָב איך געענטפערט.

דאָס איז געווען די אינטערעסאַנטסטע מינוט. מיין שטימע איז געווען אַ גאַנץ פרעמדע און ער האָט ניט געפונען קיין באַקאַנטעס אין איהר. מיר האָבען גענומען עסען, איך האָב גערעדט זעהר פיעל און ענטוזיאַסטיש, פונקט ווי איינע, וועלכע פאַרגעטערט אַ העלד, דאָרף רעדען, און עס איז געווען גאַנץ קלאָר, אַז ער האָט אויסגעקוקט ביי מיר ווי אַ העלד. איך האָב דערגרייכט אַ הויכע שטופע פון ענטוזיאַזם און פאַרגעטערונג, און, נאָך איידער ער האָט געקענט טרעפען, וואָס איך האָב בּדעה צו טהאָן, האָב איך איהם געהאַלזט און געקושט אין די ליפּען. ער האָט מיך צוריק געהאַלטען פון זיך מיט זיינע אָרעמס און האָט זיך אַרומגעקוקט געערגערט און ווי אין אַ פאַרלעגענהייט. די פיער מענער האָבען אויסגעשאָסען מיט אַ געלעכטער, און מיר האָבען איהם אַלעם ערקלערט. פון אָנפאַנג איז ער געווען סקעפּטיש. ער האָט אויסגעפאָרשט מיין געזיכט און האָט זיך שוין כמעט איבערצייגט, נאָר דאַן האָט ער אַ טרייסעל געטהאָן מיט׳ן קאָפּ און האָט אונז ניט געוואָלט גלויבען. ניט ביז וואַנען איך בין געוואָרען די אַלטע עווים עווערהאַרד און האָב איהם אַריינגעשושקעט אין אויער סודות, וואָס קיינער האָט ניט געוואוסט אויסער איהם און עווים עווערהאַרד, האָט ער מיך אָנגענומען אַלס זיין ריכטיגע פרוי.

שפּעטער בּייטאָג־צו האָט ער מיך אַריינגענומען אין זיינע אָרעמס, אַרויסצייגענדיג זיך אין אַ גרויסער פאַרלעגענהייט און באַשולדיגענדיג זיך אין פּאָליגאַמי (פיעל־ווייבעריי).

— דו ביזט מיין עווים, האָט ער געזאָגט, — און דו ביזט אויך אימיצער אַנדערש. דו ביזט צווי פּרויען, און דערפאר ביזטו מיין הארעם. יעדענפאלס זיינען מיר זיבער יעצט. אויב די פאראייניגטע שטאאטען וועלען ניט זיין גוט גענוג פאר אונז, האָב איך שוין ארויסגעצייגט, אז איך קען זיין א גוטער און ניצ־ליכער בירגער אין טערקיי. (1)

מיין לעבען פון דאן אָן איז געווען א זעהר גליקליכער די גאנצע צייט, וואָס מיר זיינען געווען אינ'ם שוץ־פּלאַץ. עס איז אמת, מיר האָבען שווער געארבייט און זעהר לאנגע שטונדען; נאָר מיר האָבען צוזאמען געארבייט. מיר זיינען געווען צוזאמען אכטצעהן לאנגע מאָנאטען, און מיר האָבען זיך קיינמאָל ניט גע־פיהלט עלענד, ווייל עס זיינען אימער אָנגעקומען און אוועקגע־גאנגען פיהרער און גענאָסען — מאָדנע שטימען פון דער אינטרי־גישער און רעוואָלוציאָנערער אונטערוועלט, דערצעהלענדיג נאָך זעהר מאָדנע געשיכטען פון שטרייטיגקייטען און מלחמות פון אונזערע קאמפּפס־רייהען. און עס איז אויך געווען פיעל שפּאסינגס און פרעהליכס. מיר זיינען ניט געווען בלויז טרויעריגע, דער־שלאָגענע קאָנספּיראטאָרס. מיר האָבען שווער געארבייט און שרעקליך געליטען. מיר האָבען צורעכט געמאכט די שפּאלטען אין אונזערע רייהען, און באָטש ארבייטענדיג שווער און שפּיעלענדיג זיך מיט'ן טוידט יעדע סעקונדע, האָבען מיר דאָך געפונען צייט צו לאכען און צו ליעבען. עס האָבען זיך געפונען צווישען אונז ארטיסטען, וויסענשאפטס־לייט, סטודענטען, מוזיקער און פּאָע־טען; און אין די לעבער אונטער דער ערד איז די קולטור גע־שטאנען העכער ווי אין די פּאלאצען פון די וואונדער־שטעדט. דער אמת איז, דאָס פיעל פון אונזערע גענאָסען האָבען געאר־בייט ביים פארשעהנערען די פּאלאצען אין די וואונדער־שטעדט. (2)

מיר זיינען אפילו ניט געווען פארשפּארט אינ'ם שוץ־פּלאַץ די גאנצע צייט. מיר פלעגען גאנץ אָפט ארומפאָהרען ביינאכט איבער די בערג, און מיר פלעגען פאָהרען אויף וויקסאָן'ס פערד.

אויב ער זאָל נאָר געווען וויסען וויפיעל רעוואָלוציאָנערען זיינע פערד האָבען איבערגעפיהרט! מיר פלעגען זאָגאר געהן צו פּיק־ניקס, וואָס מיר האָבען געהאַלטען אויף איינזאַמע פּלעצער, פון וועלכע מיר האָבען געוואוסט, און וואו מיר פלעגען בלייבען אַ גאַנצען טאָג, געהענדיג אַהין איידער עס איז טאָג געוואָרען, און זיך אומקעהרענדיג, ווען עס איז פינסטער געווען. מיר פלעגען אויך פאַרברויכען וויקסאָן'ס סמעטענע און פּוטער. (3) און ערנסט האָט זיך זאָגאר ערלויבט צו שיסען זיינע וואַכטלען און קראָליקעס, און פיעל מאָל אויך אַ יונגען הירש.

און עס איז ווירקליך געווען אַ זיכערער שוץ־פּלאַץ. איך האָב געזאָגט, אז עס איז בלויז איין מאָל ענטדעקט געוואָרען, און דאָס ברענגט מיך אַרויף אויפ'ן ענין פון דער פאַרשווינדונג פונ'ם יונ־גען וויקסאָנ'ען, און, אגב אורחא, וועל איך שוין אויך ערקלערען דעם סוד פון זיין פאַרשווינדונג. יעצט, אז ער איז שוין טוידט, מעג איך שוין רעדען וועגען דעם. עס איז געווען איין ווינקעל אין לאָך, וואו די זון האָט געשיינט עטליכע שטונדען און וואָס איז דאָך געווען פאַרשטעלט פון אויבען. אהערצו האָבען מיר גע־בראַכט פיעל זאַמד פונ'ם גרונד פון שטראָם, וועלכעס איז אויס־געטריקענט געוואָרען, און עס איז געווען אַ פיין פּלאַץ זיך צו וואַ־רימען אין דער זון; און דאָ בין איך איין נאָכמיטאָג געזעסען, האַלב איינדרימלענדיג, איבער אַ בוך פון מענדעלהאָל. (4) איך האָב זיך געפיהלט אזוי באַקוועם און זיכער, דאָס אפילו זיינע פלאַמענדע ליעדער האָבען מיך ניט אויפגערודערט.

איך האָב זיך אויפגעכאַפּט, ווען אַ שטיק ערד איז געפאַלען לעבען מיינע פיס. דאַן האָב איך געהערט פון אויבען, ווי איינער דראַפּעט זיך. אינ'ם נעקסטען מאָמענט האָט אַ יונגער־מאַן אַראָפּ־געגליטשט זיך פון דער פאַלענדער וואַנט און איז געבליבען ליגען פאַר מיינע פיס. עס איז געווען פיליפּ וויקסאָן, כאָטש צו יענער צייט האָב איך עס ניט געוואוסט. ער האָט אויף מיר געקוקט גאַנץ קאַלטבלוטיג און האָט צוגעפּייפט פון איבערראַשונג.

— נו, — האָט ער געזאָגט אינ׳ם נעקסטען מאָמענט, האַל־טענדיג זיין היטעל אין די הענט, — איך בעט פאַרצייהונג. איך האָב ניט ערוואַרטעט צו געפינען דאָ אימיצען.

— איך בין אָבער ניט געווען אַזוי קאַלט און איבערלעגט. איך בין נאָך געווען אַן אָנפאַנגער וואָס אנבאַלאַנגט וויסען, ווי זיך צו באַנעהמען אונטער פאַרצווייפלענדיגע אומשטענדען. שפּעטער, ווען איך בין געווען אַן אינטערנאַציאָנאַלער שפּיאָן, וואָלט איך זיכער ניט געווען אַזוי אומגעלומפּערט. נור דאָס מאָל בין איך גלייך אויפגעשטאַנען און האָב אויסגעשריען דעם געפאַהר־סיגנאַל.

— ווארום האָט איהר דאָס געטהאָן? — האָט ער געפרעגט, קוקענדיג אויף מיר זעהר פאַרשענד.

עס איז געווען אויגענשיינליך, אַז ער האָט ניט פאַרדעכטיגט אונזער אנוועזענהייט אין דעם פּלאַץ. איך האָב געפיהלט פיעל ערלייכטערט, ווען איך האָב דאָס אנערקענט.

— ווארום, דענקט איהר, האָב איך דאָס געטהאָן? — האָב איך איהם געפרעגט. איך בין ווירקליך געווען אומגעלומפּערט אין יענע צייטען.

— איך ווייס ניט, — האָט ער געענטפערט, שאָקלענדיג מיט׳ן קאָפּ, — סיידען איהר האָט דאָ פריינד ערגעץ. ווי עס איז, איהר זייט מיר שולדיג אַן ערקלערונג. מיר געפעלט ניט זעהר דער עסק. איהר געפינט זיך דאָ געגען געזעץ. דאָס איז מיין פאָטער׳ס לאַנד, און —

נור אין דעם מאָמענט האָט ביעדענבאַרד, וואָס איז אימער־צו געווען העפליך און עדעל, געזאָגט פון הינטער איהם, זעהר שטיל: — „הויבט אויף אייערע הענט, מיין יונגער העדר.“

דער יונגער וויקסאָן האָט פריהער אויפגעהויבען זיינע הענט, דאַן האָט ער זיך אומגעדרעהט מיט זיין פּנים צו בידענבאַרד׳ן, וועלכער האָט געהאַלטען אַ דריי־און־דרייסיג אויטאָמאַטישען ביקס געציעלט געגען איהם. וויקסאָן איז ניט געווען קיין איבערגע־שראָקענער חברה־מאַן.

— אָה, אָה, — האָט ער געזאָגט, — אַ נעסט פון רעוואָ־לוציאָנערען — און ווי עס ווייזט אויס, נאָך גאַנץ פּרעכטע חברה אויך. נו, איהר וועט דאָ לאַנג ניט וואוינען, פאַרזיכער איך אייך.

— פיליכט וועט איהר דאָ וואוינען לאַנג גענוג צוריק צו נעהמען די באַשטעטיגונג אייערע, — האָט ביעדענבאַרד שטיל גע־ענטפערט. — און דערווייל מוז איך אייך בעטען אריינצוגעהן מיט מיר אינוועניג.

— אינוועניג ? ? — דער יונגערמאַן איז זיכער ערשטוינט געוואָרען. — האָט איהר דאָ אַן אונטער־אירדיש וואוינונג ? איך האָב געהערט פון אַזעלכע זאַכען.

— קומט און איהר וועט זעהן, — האָט ביעדענבאַרד גע־זאָגט מיט זיין פראַכטפולען אַקצענט.

— אָבער עס איז דאָך אומגעזעצליך ! — האָט ער פּראָטעס־טירט.

— יאָ, לויט אייער געזעץ, — האָט דער טעראָריסט געענט־פערט באַדייטונגספול, -- נור לויט אונזער געזעץ, גלויבט מיר, איז עס העכסט געזעצליך. איהר מוזט זיך צוגעוואוינען צום פאַקט, דאָס איהר זייט אין אַן אַנדער וועלט פון יענער וועלט פון אונטערדריקונג און ברוטאַליטעט, אין וועלכער איהר האָט געלעבט.

— וועגען דער באַשטעטיגונג אייערע איז נאָך דאָ וואָס צו דעבאַטירען, — האָט וויקסאָן ארויסגעמורמעלט.

— אויב אַזוי, פאַרבלייבט־זשע מיט אונז און דיסקוטירט עס.

דער יונגער־מאַן האָט געלאַכט און האָט נאָכגעפאָלגט זיין פאַנגער אין הויז אריין. מען האָט איהם אריינגעפיהרט אין דעם אינוועניגסטען הויל־צימער, און איינער פון די יונגע קאַמעראַדען איז געבליבען איהם צו היטען, בעת מיר האָבען דיסקוטירט די אנגעלעגענהייט אין קיך.

ביעדענבאַרד, מיט טרערען אין די אויגען, האָט געהאַלטען, אַז ער מוז שטאַרבען, און האָט זיך ווירקליך געפיהלט לייכטער, ווען מיר אַלע האָבען געשטימט געגען זיין פאָרשלאָג. מיר האָבען

אָבער אפילו ניט געקענט טראַכטען פון לאָזען דעם יונגען אָליגאַרך צוריק אהיים געהן.

— איך וועל אייך זאָגען, וואָס מיר וועלען טהאָן, — האָט ערנסט געזאָגט. —מיר וועלען איהם דאָ האַלטען און מיר וועלען איהם אויסבילדען.

— אויב אזוי, וויל איך די פּריווילעגיע פון בילדען איהם אין יוריספּרודענץ, — האָט ביערענבאַרד אויסגעשריען.

און אזוי האָבען מיר לאַכענדיג באַשלאָסען, וואָס צו טהאָן. מיר וועלען האַלטען פיליפּ וויקסאָן א געפאַנגענעם און איהם אויס־בילדען אין אונזער מאָראַל און סאָציאָלאָגיע. נור דערווייל איז געווען זעהר פיעל אַרבייט פאַר אונז. אַלע שפּורען פון׳ם יונגען אָליגאַרך מוזען אָפּגעווישט ווערען. עס זיינען געווען סימנים, וואָס ער האָט געמאַכט, אַראָפּשטייגענדיג אויף דער פאַלענדער וואַנט. די אַרבייט איז אויסגעפאַלען אויף ביערענבאַרד׳ן, און, הענגענדיג אויף א שטריק פון אויבען, האָט ער געאַרבייט א גאַנ־צען טאָג ביז קיין סימן איז ניט געבליבען. צוריק־צו־וועגס פונ׳ם לאַך דורכ׳ן גאַנצען טייל זיינען אויך אַלע סמנים פאַרשוואונדען געוואָרען. דאַן פאַר־נאַכט צו, איז געקומען דזשאהן קאַרלסאָן, וועלכער האָט פאַרלאַנגט וויקסאָן׳ס שיך.

דער יונגער־מאַן האָט ניט געוואָלט גיבען די שיך, און האָט אפילו געוואָלט פאַרפיהרען א געשלעג, ביז ער האָט דערפיהלט דעם שמיעד׳ס קראַפט אין ערנסט׳ס הענט. קאַרלסאָן האָט אונז דער־נאָך געוויזען עטליכע בלאָטערען און פיעל אָפּגעקראַצבענע הויט פון די קליינע שיך זיינע, נור ער האָט געטהאָן בראַווע אַרבייט מיט זיי. צוריק פונ׳ם מויל פון לאַך, וואו עס האָט זיך געענדיגט דעם יונגען־מאַן׳ס פאַרדעקטער סליאַד, האָט קאַרלסאָן אָנגעטהאָן יענע שיך און איז אוועקגעגאַנגען מיט זיי לינקס. ער איז אָפּגעגאַנגען מיילען ווייט, אַרום בערגלעך, איבער בערג און דורך טאָלען, און ענדליך האָט ער פאַרדעקט דעם סליאַד אינ׳ם טייך. דאָ האָט ער

אַראָפּגענומען די שיך, און נאָך אַלץ באַהאַלטענדיג דעם סליאַד פֿאַר אַ שטרעקע, האָט ער ענדליך אָנגעטהאָן זיינע שיך.

יענע נאַכט זיינען די הינט געווען וואַך, און מיר אינ׳ם שוץ־פּלאַץ זיינען ניט געשלאָפֿען. אויפ׳ן צווייטען טאָג זיינען די ביילענדיגע יאַגד־הינט אַרונטערגעלאָפֿען אין טאָל, זיך אַוועקגעלאָזט לינקס אויפ׳ן סליאַד, וואָס קאַרלסאָן האָט אויסגעטראָטען פֿאַר זיי, און דאָן האָבען זיי זיך געהערט פֿון ווייטענס אין די ווייטערע טיילען העכער אויפ׳ן באַרג. און די גאַנצע צייט האָבען אונזערע מענער אין שוץ־פּלאַץ געוואַרט, די וואַפֿען אין זייערע הענט — אויטאָמאַטישע רעוואָלווערען און ביקסען, שוין ניט רעדענדיג פֿון אַ האַלב דוצענד באָמבעס, וואָס ביעדענבאַרד האָט געמאַכט. די רעטענדיגע פּאַרטיי, וואָס האָט איהם געזוכט, וואָלט געווען העכסט איבעררַאשט, ווען זיי קומען אַרונטער אין אונזער באַהעלטעניש־פּלאַץ.

איך האָב איבערגעגעבען די פֿאַרשווינדונג פֿון וויקסאָן, דעם אַמאָליגען אָליגאַרך און שפּעטערדיגען גענאָסע, פּונקט ווי זי האָט פּאַסירט. מיר האָבען איהם ענדליך באַקעהרט. זיין מוח איז נאָך געווען פֿריש און בויגזאַם, און בטבע איז ער געווען זעהר מאָראַליש. עטליכע מאָנאַטען שפּעטער האָבען מיר איהם געפֿיהרט אויף איינעם פֿון זיין פֿאָטער׳ס פֿערד איבער דעם סאַנאַמאַ־באַרג קיין פּעטאַלומאַ־גריק און דאָרטען איהם אויפֿגעזעצט אויף אַ קליין פֿישער־שיפֿעל. ביסלעכווייז האָבען מיר איהם דורכגעשמוגעלט דורך אונזער אונטער־אירדישער באַהן צו דעם קאַרמעל־שוץ־פּלאַץ.

דאָרטען איז ער פֿאַרבליבען אַכט מאָנאַטען, צו וועלכער צייט ער האָט אונז ניט געוואָלט פֿאַרלאָזען צוליעב צוויי אורזאַכען. איין אורזאַך איז געווען, וואָס ער האָט זיך פֿאַרליעבט אין אננא ראָולסטאָן, און די אַנדער אורזאַך איז געווען, וואָס ער איז געוואָרען אָן אונזעריגער. ניט ביז ער האָט זיך איבערצייגט, ווי האָפֿנונגסלאָז זיין ליעבע פֿאַר אננא׳ן איז, האָבען מיר גע׳פּועל׳ט ביי איהם, ער זאָל געהן צוריק צו זיין פֿאָטער. כלומר׳שט אַן אָלי־

גארך ביז זיין טוידט, איז ערווירקליך געווען איינער פון אונזערע וויכטיגע אגענטען. זעהר אָפט איז דער אייזערנער קנאפעל ער־שטוינט געוואָרען פונ׳ם דורכפאל פון זייערע אונטערנעהמונגען געגען אונז. אויב ער זאָל נור געווען וויסען וויפיעל פון זיינע אייגענע מיטגליעדער זיינען געווען אונזערע אגענטען, וואָלט ער יאָ פארשטאנען די דורכפאלען זיינע. דער יונגער וויקסאָן איז געבליבען טריי זיין גאנץ לעבען. דער אמת איז, אז זיין פריהצייטיגער טוידט איז איהם געקומען פון זיין טרייהייט צו ערפילען זיינע פליכטען. אינ׳ם גרויסען שטורם פון 1927, ווען ער האָט בייגעוואוינט א פארזאמלונג פון אונזערע פיהרער, האָט ער געקראָגען לונגען־ענטצינדונג, פון וואָס ער איז געשטאָרבען. (5)

איין און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

די ברומענדיגע אָפּגרונד־חיה

דורך דער גאַנצער צייט, וואָס מיר האָבען פאַרבראַכט אינ׳ם שויץ־פּלאַץ. זיינען מיר געשטאַנען אין אַ זעהר נאָהענטער פאַרבינדונג מיט דער אויסערער וועלט, און מיר האָבען זיך גענוי דערוויסט וועגען דער מאַכט פון דער אָליגאַרכיע, מיט וועלכער מיר האָבען מלחמה געהאַלטען. פון דעם איבערגאַנגס־פּעריאָד זיינען אַרויסגעשפּרונגען נייע אינסטיטוציעס, וועלכע האָבען געקראָגען אַ באַשטימטען אויסזעהן און האָבען אויסגעוויזען זיך צו באַפעסטיגען און זייער עקזיסטענץ איז געווען ווי פאַרזיכערט. די אָליגאַרכיען האָבען געהאַט ערפאָלג אין זייער אויפבויען פון אַ נייער רעגיערונגס־מאַשין, אַ פאַרפּלאָנטערטע, אַ גרויסע, נור וואָס האָט געאַרבייט גלאַט — כאָטש מיר האָבען זיך באַנוצט מיט אַלערליי מיטלען זיי צו שטערען און קאַליע צו מאַכען די מאַשינערי.

דאָס איז געווען אַן איבעררעאַשונג פאַר פיעל רעוואָלוציאָנערען. זיי האָבען זיך עס ניט אויסגעמאָהלען, אַלס אַ מעגליכקייט. פונדעסטוועגן איז די אַרבייט איבער׳ן גאַנצען לאַנג אָנגעגאַנגען. די מענער האָבען געאַרבייט אויף די פעלדער און אין די מינען — צוגעגעבען, אַז זיי זיינען געווען ניט מעהר ווי שקלאַפען. וואָס אַנבאַלאַנגט די וויכטיגסטע אינדוסטריען, זיינען זיי געווען אין אַ גלענצענדען צושטאַנד. די מיטגליעדער פון די גרויסע אַרבייטערקליקעס זיינען געווען צופריעדען און האָבען געאַרבייט אונגעשטערט. צום ערשטען מאָל אין זייער לעבען האָבען זיי פאַרזוכט אינדוסטריעלען שלום. זיי האָבען זיך מעהר ניט באַדאַרפט זאָרגען

וועגן לײדיג ארומגעהן, סטרייקס און זיין אויסגעשלאָסען פון דער ארבייט, און די יוניאָן־לייבעלס. זיי האָבען געוואוינט אין באַקוועמע הייזער און אין זייערע אייגענע פיינע שטעדט — פיין אין פארגלייך מיט די גהעטאָס און שמוציגע קווארטאַלען, אין וועלכע זיי האָבען פריהער געוואוינט. זיי האָבען געהאט בעסערע שפייז צום עסען, ווענינער ארבייטס־שטונדען, מעהר ימים־טובים, און א גרעסערע צאָהל פארגעניגענס און פארשיעדענע אינטערעסען. און פאר זייערע אומגליקליכע ברידער און שוועסטער, די אונאויסדערוועהלטע ארבייטער, די געטריבענע אָפּגרונד־שקלאַפען, האָבען זיי זיך ווייניג וואָס געערגערט. אַן עפּאָך פון עגאָאיזם האָט זיך אָנגערוקט אויף דער מענשהייט. די ארבייטער־קליקעס זיינען געוועהן אָנגעפּיקעוועט מיט אונזערע אגענטען — מענשען, וועמענס אויגען האָבען געזעהן פיעל ווייטער פון זייערע מאַטעריעלע אינטערעסען, די שטראַהלענדיגע פיגור פון פרייהייט און ברודערשאַפט.

אַן אנדער גרויסע אינסטיטוציע, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען און האָט געארבייט גלאַט, איז געווען די מערסענארים. די קערפּערשאַפט, באשטעהענדיג פון סאָלדאַטען, איז ענטוויקעלט געוואָרען פון דער אמאָליגער רעגולער ארמעע און האָט יעצט געצעהלט א מיליאָן מיטגליעדער, שוין ניט רעדענדיג פון די קאָלאָניאַלע סאָלדאַטען. די מערסענארים זיינען געווען כמעט א באַזונדערע ראַסע. זיי האָבען געוואוינט אין זייערע אייגענע שטעדט, וועלכע זיינען געווען כמעט זעלבסט־רעגיערענדיג, און זיי האָבען געקראָגען פיעל ספּעציעלע פּריווילעגיען. זיי האָבען פארברויכט א גרויסען טייל פונ׳ם איבערפלוס. זיי האָבען פארלאָרען זייער גאַנצע סימפּאַטיע פאר די איבעריגע מענשען און זיינען מיט זיי ניט געקומען אין באריהרונג, און זיי האָבען אפילו ענטוויקעלט זייערע אייגענע קלאַס־מאָראַל און געוויסען. און דאָך האָבען מיר געהאט טויזענטער אגענטען אונזערע צווישען זיי. (1)

די אָליגארכיען זעלבסט זיינען דורכגעגאַנגען דורך א וואונדערבאַרער און, מען מוז מודה זיין, אונערווארטעטער שטופּע פון

ענטוויקלונג. אַלס אַ קלאַס האָבען זיי זיך דיסציפּלינירט. יעדער מיטגליעד האָט געהאַט זיין ארבייט צו טהאָן אין דער וועלט און ער איז געווען געצוואונגען עס צו טהאָן. עס זיינען מעהר נִיט געווען קיין רייכע פּוסט־און־פּאַסטניקעס. זייער מאַכט איז אויסגענוצט געוואָרען צו געבען אַ פּאַראייניגטע מאַכט צו דער אָליגאַרכיע. זיי האָבען געדיענט אַלס פיהרער פון דער אַרמעע, לִיוטענאַנטען און קאַפּיטאַנען פון אינדוסטריע. זיי האָבען גע־מאַכט קאַריערעס אין די פּראַקטישע וויסענשאַפטען און פיעל פון זייערע זיינען געוואָרען גרויסע אינזשיניערען. זיי האָבען פּאַרפּלייצט די טויזענטער רעגיערונגס־אָפּטיילונגען. זיי האָבען געדיענט דער רעגיערונג אין די פאַרשיעדענע קאָלאָניעס, וואָס האָבען יעצט באַלאַנגט צום לאַנד, און צעהנדליגע טויזענטער פון זיי האָבען געדיענט אין די פאַרשיעדענע געהיימע אָרגאַניזאַציעס. איך קען זאָגען, אַז זיי האָבען זיך אָפּגעגעבען צו בילדונג, דער קירך, וויסענשאַפט, און ליטעראַטור; און ארבייטענדיג אויף די געביעטען, האָבען זיי געטהאָן די וויכטיגע אַרבייט פון געבען די ריכטונג צום נאַציאָנאַלען געדאַנקען־פּראָצעס צו פּאַראייביגען די אָליגאַרכישע סיסטעם.

מען האָט זיי געלערענט, און נאַכהער האָבען זיי געלערענט אַנדערע, אַז וואָס זיי האָבען געטהאָן, איז רעכט. זיי האָבען איינגעזאַפּט די אידעע פון אַריסטאָקראַטיזם אַזוי שנעל, ווי זיי האָבען, אַלס קינדער, אָנגעפאַנגען קריגען אַ באַגריף פון דער אוי־סערליכער וועלט. די אַריסטאָקראַטישע אידעע איז אַזוי שטאַרק איינגעפלאַנצט געוואָרען אין זיי, ביז זי איז געוואָרען אַ טייל פון זייער בלוט און פלייש. זיי האָבען זיך זעלבסט בעטראַכט אַלס ערציהער און הערשער פון ווילדע חיות. אונטער זיי האָט זיך אימער געהערט דער אונטער־אירדישער ברומען פון דער רע־וואָלוציע. אַ פריהצייטיגער טויט האָט אימער־צו געלויערט אויף זיי. באָמבע, מעסער און קויל זיינען באַטראַכט געוואָרען אַלס די צייהן פון דער ברומענדיגער חיה פונ׳ם אָפּגרונד, וואָס זיי מוזען

באהערשען כדי די מענשהייט זאָל קענען עקזיסטירען. זיי זיינען געווען די רעטערס פון דער געזעלשאפט, און זיי האָבען זיך באַטראכט אלס העלדען און אויפאָפּפערענדיגע ארבייטער פאר'ן וואוילזיין פון דער געזעלשאפט.

זיי, אלס א קלאס, האָבען געגלויבט, אז בלויז זיי האלטען אויף די ציוויליזאציע. זיי האָבען געגלויבט, אז אויב זיי וועלען וועקן עס איז שוואך ווערען, וועט די גרויסע חיה ווארפען אין אָבגרונד זיי און אלעס, וואָס איז גוט, שעהן, וואונדערבאר און לעבהאפט. אָהן זיי וואָלט אנארכיע געקראָגען די אויבערהאנד און די מענשהייט וואָלט צוריקגעזונקען אין דער פארצייטיגער פינסטערניש, פון וועלכער זי האָט זיך מיט אזא מאטערניש ארויסגעדראפּעט. דאָס שוידערליכע בילד פון אנארכיע איז אימער צו געהאלטען געוואָרען פאר זייערע קינדער'ס אויגען, ביז זיי, אָנגעשראָקענע פון דעם בילד, האָבען עס אויך געהאלטען פאר זייערע קינדער. דאָס איז געווען די חיה, וועלכע מען דאַרף טרעטען מיט די פיס, און די העכסטע פליכט פונ'ם אריסטאָקראט איז געווען צו טרעטען אויף איהר. אין קורצען, זיי, בלויז זיי, מיט זייער אונערמידליכער ארבייט און אויפאָפּפערונג, זיינען געשטאנען צווישען דער שוואכער מענשהייט און דער פרעסענדער חיה; און זיי האָבען עס געגלויבט, באשטימט געגלויבט אין דעם.

איך קען ניט אָנדייטען צופיעל די וויכטיגקייט פון דיזען מאָראלען אנזיכט פון דער אָליגארכישער קלאס. אין דעם איז געלעגען די מאכט פונ'ם אייזערנעם קנאפּעל, און צופיעל פון אונזערע גענאָסען האָבען דאָס אָדער לאנגזאם אנערקענט אָדער גאָר איינגאנצען עס ניט אנערקענט. פיעל פון זיי האָבען געדענקט, דאָס די מאכט פונ'ם אייזערנעם קנאפּעל ליעגט אין דער סיסטעם פון באלוינונג און באשטראָפונג. דאָס איז א טעות. גן־עדן און גיהנם קענען פיליכט זיין די הויפּט־פאקטאָרען אינ'ם רעליגיעזען פאנאַטיזם; נור פאר דער גרויסער מאסע רעליגיעזע זיינען דער גיהנום און גן־עדן פון קליינער וויכטיגקייט און זיי האָבען א העכערען באַ־

גריף פון גוטס און שלעכטס. די ליעבע צו גערעכטיגקייט, א וואונש צו טהאָן וואָס רעכט איז, אונצופריעדענהייט מיט אונרעכט — אין קורצען, ריכטיג אויפפיהרען זיך, איז דער הויפט־פאַקטאָר פון רעליגיע, און אזוי אויך מיט דער אָליגארכיע. געפענגעגנישען, פאַר־שיקונגען און ערנידערונגען, כבוד, פּאַלאַצען און וואנדער־שטעדט זיינען בלויז צופעליגע זאכען. די גרויסע טרייבענדיגע קראַפט פון די אָליגארכיען איז דער גלויבען, דאָס זיי האָבען רעכט. מיר דארפען זיך ניט רעכענען מיט די אויסנאהמען, אויך ניט מיט דער אונטערדריקונג און אונרעכט, אין וועלכען דער אייזערנער קנאַפּעל איז באַשאַפען געוואָרען. מיר גיבען צו אַלעס. דער פאַקט איז, אז די גאַנצע מאַכט פון די אָליגארכען היינט צו טאָג ליגט אין זייער צופריעדענשטעלענדיגען באגריף פון זייער אייגענעם יושר.

מען מוז צוגעבען, אז די מאַכט פון דער רעוואָלוציע דורך די גאַנצע צוואַנציג יאָהר איז אויך געווען צו פאַרדאַנקען דעם געפיהל פון גערעכטיגקייט. אַנדערש קען מען ניט ערקלערען אונזער אויפ־אָפּפעריגקייט און מארטירערטום. ניט פאַר אַ אַנדער אורזאַך האָט רודאָלף מענדעלהאל אויסגעברענט זיין נשמה פאַר דער רע־וואָלוציע און האָט געזונגען זיין ווילדען שוואַן־ליעד אין יענער לעצטער נאכט פון זיין לעבען. ניט אויס וועלכער עס איז אַנדער אורזאַך איז הולבערט געשטאָרבען מיט די שוידערליכסטע שמער־צען, ענטזאגענדיג זיך ביז צו דער לעצטער מינוט צו פאַרראַטען זיינע חברים. ניט אויס וועלכער אַנדער אורזאַך האָט זיך אננא ראָולסאָן אָפּגעזאָגט פון גליקליכער מוטערשאַפט. ניט אויס אַ אַנדער אורזאַך איז דזשאהן קארלאָסאָן געווען דער געטרייער און אונבאַלוינטער שומר פון גלען עללען שוץ־פּלאַץ. עס מאַכט ניט אויס, יונג צי אַלט, מאַן אָדער פרוי, הויך אָדער נידריג, גאון אָדער פּראָסטער, זוכט וואו איהר ווילט צווישען די גענאָסען פון דער רעוואָלוציע און די איינציגע טרייבקראַפט איז געווען אַ הייסער וואונש צו טהאָן וואָס איז רעכט.

נור איך בין אוועק אין אַ זייט, און וועל זיך אוםקעהרען

צו דער ערצעהלונג. ערנסט און איך האָבען זעהר גוט פארשטאַנען, איידער מיר האָבען פארלאָזט דעם שוץ־פּלאַץ, ווי שטאַרק דער אייזערנער קנאַפּעל האָט זיך ענטוויקעלט. די ארבייטער־קליקעס, די מערסענאַרים, און די גרויסע מחנות געהיים־אַגענטען און פאַרשיעדענע פּאָליציי־מענשען האָבען אַלע געשוואָרען טרייהייט צום אייזערנעם קנאַפּעל. אין אַלגעמיין זיינען זיי געוועזען בעסער אָפּ, ווי פריהער, אויסער וואָס זיי האָבען פאַרלאָרען זייער פרייהייט. דאַגעגען, אָבער, האָט די גרויסע מאַסע, די מענשען פונ׳ם אָפּגרונד, געזונקען טיעפער אין דער ברוטאַלער געפיללאָזיגקייט און טעמפּע צופריעדענהייט מיט זייערע מיזעראַבלע אומשטענדען. ווי נור שטאַרקע פראָלעטאַריער האָבען ארויסגעוויזען זייער מאַכט איבער דער מאַסע, האָט זיי די אָליגאַרכיע דערוויטערט פון דער מאַסע און זיי אריינגענומען אָדער אין די ארבייטער־קליקעס, אָדער צווישען די מערסענאַרים. אַזוי פלעגט אונצופריעדענהייט געשטילט ווערען און די מאַסען פלעגען בארויבט ווערען פון זייערע באַגאַבטע פיהרער.

די אומשטענדען פון די אָפּגרונד־מענשען זיינען געוועזען שוידערליך. געוועהנליכע בילדונג, וואָס אנבאַלאַנגט זייערע קינדער, האָט אויפגעהערט צו עקזיסטירען. זיי האָבען געוואוינט ווי חיות אין שמוציגע ארבייטער־געהעטאָס, קוועלענדיג זיך אין אָרימקייט און נויט. אַלע זייערע אמאָליגע פרייהייטען זיינען צוגענומען געוואָרען. זיי זיינען געווען ארבייטער־שקלאַפען. די רעכט פון אויסקלייבען זייער ארבייט איז אויך צוגענומען געוואָרען פון זיי. אַזוי איז אויך צוגענומען געוואָרען זייער רעכט איבערצוציהען זיך פון איין פּלאַץ צום צווייטען, אויך דאָס רעכט צו זיין באַוואָפענט. זיי זיינען ניט געווען קיין לאַנד־שקלאַפען, ווי די פאַרמערס, נור זיי זיינען געווען מאַשין־שקלאַפען און ארבייטער־שקלאַפען. ווען עס האָט זיך געמאַכט אַן אויסערגעוועהנליכער געברויך פאַר ארבייטער, ווי, למשל, ביים בויען פון נייע גרויסע וועגען און לופט־ליניען, קאַנאַלען, טונעלען, אונטעראירדישע באַהנען און פעסטונ־

גען, זיינען זיי אויפגעזאַמעלט געוואָרען ווי פאַר'ן מיליטער אין די גהעטאָס, און צעהנדליגער טויזענטער שקלאַפען זיינען, העגדום־פענדום, אַוועקגעשיקט געוואָרען צום אַרבייטס־פּלאַץ. גרויסע מחנות פון זייעריגע אַרבייטען יעצט אין אַרדים, זיי וואוינען אין שרעקליכע קאַזאַרמעס, וואו פאַמיליען־לעבען קען ניט עקזיסטירען, און פון אַנשטענדיגקייט קען ניט דערמאָנט ווערען. עס איז אמת, אַז אין דער אַרבייטער־גהעטאָ ברומט די אָפּגרונד־חיה, פאַר וועלכער די אָליגאַרכען האָבען אַזוי שטאַרק מורא — נור עס איז אַ חיה, וואָס זיי אַליין האָבען באַשאַפען.

און פונקט יעצט איז אַרויסגעקומען אַ באַפעהל צו זאַמלען שקלאַפען צו בויען אסגאַרד, די געפּלאַנטע וואונדער־שטאָדט, וועלכע וועט איבערשטייגען אַרדים, ווען זי וועט זיין פאַרטיג. (2) מיר, רעוואָלוציאָנערען, וועלען פאָרטזעצען די אַרבייט, נור זי וועט ניט געטהאָן ווערען פון אונטערדריקטע דערשלאָגענע שקלאַפען. די ווענט און די טורעמס פון יענער פראַכטפולער שטאָדט וועלען געבויט ווערען מיט געזאַנג און אין איהר שעהנקייט און וואונדערליכקייט וועט זיין איינגעפּלאַנצט ניט קיין זיפצען און קרעכצען, נור מוזיק און געלעכטער.

ערנסט איז געווען זעהר אונגעדולדיג און האָט געוואָלט אַרויס אויף דער פרייער וועלט, ווייל אונזער שלים־מזל'דיגע ערשטע רעוואָלוציע, וואָס איז דורכגעפאַלען אין דער שיקאַגאָ'ר קאָמונע, האָט געהאַלטען ביים אויסברעכען, דאָך האָט ער זיך באַהערשט, און דורך דער צייט פון זיינע שרעקליכע יסורים, ווען העדלי, וועלכער איז ספּעציעל געבראַכט געוואָרען פון אילינאָאיז, האָט געמאַכט אַן אַנדער מענש פון איהם, (3) האָט ער געמאַכט פּלענער אין זיין מוח פאַר דער אָרגאַניזירונג פונ'ם געבילדעטען פּראָלעטאַריאַט, און פאַר דער אָנהאַלטונג אַמווענינגסטען פונ'ם ביסעל בילדונג, וואָס איז געבליבען צווישען די מענשען פונ'ם אָפּגרונד. די אַלע פּלענער זיינען, נאַטירליך, געווען אין פאַל די ערשטע רעוואָלוציע וועט זיין אַ דורכפאַל.

מיר האָבען פאַרלאָזט דעם שוץ־פּלאַץ אין יאַנואַר, 1917. אַלעם איז געווען אַראַנזשירט. מיר האָבען גלייך אָנגענומען שטעלען אַלס אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס פאַר דעם אייזערנעם קנאַפּעל. איך האָב פיגורירט אַלס ערנסט׳ס שוועסטער. אַליגאַרכען קאַמעראַדען, וואָס זיינען געשטאַנען הויך אין דער געזעלשאַפט, האָבען געמאַכט פּלאַץ פאַר אונז, און פאַרשאַפט אַלע נויטיגע דאָקומענטען, און אָנגעגעבען אַ רעפּאָרט פון אַ גוטער אויפפיהרונג אין דער פאַרגאַנגענהייט. מיט אינוועניגסטער הילף, איז דאָס ניט אָנגעקומען זעהר שווער, ווייל אין דער שאָטענדיגער וועלט פון געהיים־אַרבייט איז יעדע פּערזענליכקייט געווען פאַרדונקעלט. די אַגענטען פלעגען קומען און געהן, ווי די גייסטער, פאָלגענדיג באַפעהלען, אויספילענדיג זייערע פליכטען, נאָכפאָלגענדיג שפּורען, אויסמאַכענדיג זייערע באַריכטען גאַנץ אָפט צו העכערע בעאַמטע, וואָס זיי האָבען פריהער קיינמאָל ניט געזעהן, אָדער זיי פלעגען אַרבייטען האַנד אין האַנד מיט אַגענטען, וועלכע זיי האָבען פריהער קיינמאָל ניט געזעהן און וועלען קיינמאָל מעהר ניט זעהן.

צוויי און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

די שיקאַגאָ'ר קאָמונע

ניט נור האָבען מיר געקענט אַרומרייזען, זייענדיג אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס, נור אונזער אַרבייט האָט עס געמאַכט מעגליך פאַר אונז צו קומען אין באַריהרונג מיט'ן פּראָלעטאַריאַט און מיט אונזערע קאַמעראַדען, די רעוואָלוציאָנערען. אַזוי האָבען מיר זיך געפונען איןביידע לאַגערען צו דער זעלבער צייט, כלומר'שט אַרבייטענדיג פאַר'ן אייזערנעם קנאַפּעל און אין געהיים אַרביי־טענדיג מיט אַלע אונזערע קרעפטען פאַר דער רעוואָלוציע. פיעל פון אונזערע גענאָסען זיינען געווען באַשעפטיגט אין דער געהיים־פּאָליציי פון דער אָליגאַרכיע, און כאָטש די אָרגאַניזאַציע איז פיעל מאָל איבערגעענדערט געוואָרען און פיעל מענשען זיינען אַרויסגעוואָרפען געוואָרען, דאָך האָבען זיי קיינמאָל ניט געקענט אין גאַנצען אונז אויסראָטען.

ערנסט האָט געפּלאַנט דעם ערשטען אויפשטאַנד, און דער באַשטימטער טאָג איז געווען פריה אינ'ם פריהלינג פון יאָהר 1918. אינ'ם הערבסט פון 1917 זיינען מיר נאָך ניט געווען פאַרטיג; פיעלעס איז נאָך געבליבען צו טהאָן, און ווען די רע־וואָלוציע האָט אויסגעבראָכען פאַר דער צייט, איז זי, נאַטירליך, דורכגעפאַלען. די פּלענער זיינען, נויטוועגדיגערווייז, געווען פאַר־פּלאָנטערט, און יעדע זאַך, געטהאָן פאַר דער צייט, וואָלט זיכער אַלעס קאַליע געמאַכט. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט דאָס אויך אנערקענט און האָט אויסגעאַרבייט זיינע פּלענער לויט די אויס־זיכטען.

מיר האבען געפלאנט צו געבען דעם ערשטען קלאפ דער נערוועו־סיסטעם פון דער אליגארכיע. די פלוטאקראטען האבען געדענקט דעם גענעראל־סטרייק און האבען זיך געהיט פון א מעגליכקייט פון דעם אויפשטאנד פון טעלעגראפיסטען דורך דעם בויען פון דראטלאזע סטאנציעס, וועלכע זיינען געשטאנען אונטער דער קאנטראל פון מערסענארים. מיר, פון אונזער זייט, האבען געפלאנט דאגעגען דעם אויך. לויט אן אפגעמאכטען סיגנאל האבען אונזערע קאמעראדען, איבער׳ן גאנצען לאנד, פון יעדער שטאדט און שטעדטעל, דערפער און קאזארמעס, בעדארפט ארויסגעהן און אויפרייסען די דראטלאזע סטאנציעס מיט דינאמיט. אזוי וואלט דער אייזערנער קנאפעל מיט׳ן ערשטען קלאפ געווארפען געווארען צו דער ערד.

צו דער זעלבער צייט האבען אנדערע קאמעראדען געזאלט אויפרייסען די בריקען, טונעלען און פארניכטען די גאנצע אייזענבאהן־סיסטעם. נאך אנדערע האבען געדארפט פארכאפען, ווען דער סיגנאל איז געגעבען געווארען, די אפיציערען פון די מערסענארים און די פאליציי, און אויך די אויסערגעוועהנליך פעהיגע אליגארכען, אדער די יעניגע, וואס האבען געהאט הויכע שטעלען. אזוי וואלטען די פיהרער פון׳ם שונא צוגענומען געווארען פון די לאקאלע מלחמות, וואס וואלטען, אהן צווייפעל, געפאכטען געווארען איבער׳ן גאנצען לאנד.

פיעל זאכען האבען געדארפט פאסירען גלייכצייטיג, ווען דער סיגנאל איז געגעבען געווארען. די קענעדער און מעקסיקאנער פאטריאטען, וועלכע זיינען געווען פיעל מעכטיגער, ווי דער אייזערנער קנאפעל האט געדענקט, האבען בעדארפט טהאן דאס זעלבע. דאן זיינען געווען קאמעראדען (די פרויען, ווייל די מענער וואלטען געווען פארנומען ערגעץ אנדערש), וואס האבען בעדארפט אויסקלעפען די פראקלאמאציעס, געדרוקט אויף אונזערע געהיימע דרוק־מאשינען. די יעניגע פון אונזערע קאמעראדען, וועלכע האבען געהאט הויכע שטעלען, ארבייטענדיג פאר׳ן

אייזערנעם קנאפעל, האָבען געדאַרפט באַלד צומישען און איינ־פיהרען אַנאַרכיע אין אַלע זייערע אָפּטיילונגען. צווישען די מער־סענאַרים זיינען געווען מייזענטער פון אונזערע קאַמעראַדען. זייער אַרבייט איז געווען צו פּאַרניכטען די פּולווער־מאַגאַזינען און קאַ־ליע צו מאַכען די דעליקאַטנע מעכאַניזם פון דער שלאַכט־מאַ־שינעריע. די זעלבע פּראָגראַם פון צושטערונג האָט באַדאַרפט אויסגעפיהרט ווערען אין די שטעדט פון די מערסענאַרים און אַרבייטער־קליקעס.

אין קורצען, א פּלוצלינגער, קאָלאָסאַלער און באַטויבענדיגער קלאַפּ האָט געזאָלט דערלאַנגט ווערען. איידער די פּאַראַליזירטע אָליגאַרכיע וואָלט געקענט קומען צו זיך, וואָלט איהר סוף שוין געווען געקומען. עס וואָלט, נאַטירליך, געווען א ביטערע צייט און פיעל לעבענס וואָלטען פאַרלאָרען געגאַנגען, נור קיין רעוואָ־לוציאָנער וואָלט זיך ניט אָפּגעשטעלט צוליעב דעם. מיר האָבען זיך זאָגאַר פאַרלאָזט זעהר פיעל אויף די אונאָרגאַניזירטע מאַסען פון׳ם אָפּגרונד. זיי האָבען געזאָלט באַפרייט ווערען און אָנגע־שיקט ווערען אויף די פּאַלאַצען און שטעדט פון די לאָרדען. זאָרגט ניט וועגען דער צושטערונג פון פּארמעגענס און מענשליכע לע־בענס. זאָל די אָפּגרונד־חיה ברומען און זאָלען די פּאָליציי און מערסענאַרים הרג׳ענען. די אָפּגרונד־חיה וואָלט סיי ווי געברומט און די פּאָליציי און מערסענאַרים וואָלטען סיי ווי גע׳הרג׳עט. עס וואָלט בלויז געמיינט, דאָס פאַרשיעדענע געפעהרליכע עלע־מענטען פאַר אונז, האָבען זיך איינס דאָס אַנדערע פאַרניכטעט, דערווייל וואָלטען מיר געטהאָן אונזער אַרבייט, מעהרסטענס אונ־געשטערט, און מיר וואָלטען געקראָגען די קאָנטראָל איבער דער געזעלשאַפט.

אַזוי איז געווען אונזער פּלאַן, וועלכער האָט געדאַרפט אויס־געפיהרט ווערען אין געהיים, און, ווען דער טאָג האָט זיך דער־נעהנטערט, האָבען מיר באַדאַרפט מיטטיילען מעהר און מעהר קאַמעראַדען. די פאַרשפּרייטונג פון דער קאָנספּיראַציע איז געווען

אונזער געפעהרליכער פּונקט; נור מיר האָבען קיינמאָל דעם פּונקט ניט דערגרייכט. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט דורך זיין שפּיאָנען־סיסטעם דערשמעקט דאָס אָנקומען פונ'ם אויפשטאַנד און האָט זיך פּאָרבאַרייטעט אונז צו געבען אַ בלוטיגען לעסאָן. שיקאַגאָ איז געווען די איבערגעגעבענע שטאָדט, וועלכע איז אויסגעקליבען געוואָרען אַלס דאָס פּלאַץ, וואו מען וועט לערנען בלק מיט אונז, און זיי האָבען אונז אָנגעלערענט.

שיקאַגאָ (1) איז געווען מעהר פּאָרבאַרייטעט פון אַלע — שיקאַגאָ, וועלכע איז נאָך אין די אַלטע צייטען געווען די בלוטיגע שטאָדט, און וועלכע האָט געהאַלטען ביים פּאַרדיענען דעם נאָמען אויפס־ניי. אין שיקאַגאָ איז דער רעוואָלוציאָנערער גייסט געווען שטאַרק. צופיעל ביטערע סטרייקס זיינען געבראָכען געוואָרען נאָך אין די קאַפּיטאַליסטישע צייטען, כדי די ארבייטער זאָלען עס אַזוי גיך פאַרגעסען. אפילו די אויסדערוועהלטע אַרבייטער, די זאָגענאַנטע קליקעס, זיינען געווען רעוואָלוציאָנעריש געזאָנען. צופיעל קעפּ זיינען צוברָאכען געוואָרען אין די פריי־הערדיגע סטרייקס. ניט אַכטענדיג אויף זייערע פאַרענדערטע און בעסערע אומשטענדען, איז זייער שנאה פאַר דעם הערשענדען קלאַס ניט אויסגעלאָשען געוואָרען. דער גייסט האָט אויך באַהערשט די מערסענארים, פון וועלכע דריי רעגימענטען האָבען געזאָלט איבערגעהן צו אונז אויף איין מאָל.

שיקאַגאָ איז אימער־צו געווען דער שטורם־צענטר פון די מלחמות צווישען קאַפּיטאַל און ארבייט. אַ שטאָדט פון גאַסען־קאַמפּף און שטענדיגע גוואַלדטאַטען, אַ שטאָדט מיט אַ קלאַסען־באַוואוסטע קאַפּיטאַליסטישע אָרגאַניזאַציע און אַ קלאַסענבאַוואוס־טע ארבייטער־אָרגאַניזאַציע, וואו, אין די אַלטע צייטען, זיינען אפילו די שוה־לעהרער געווען אָרגאַניזירט אין יוניאָנס און פאַר־אייניגט מיט די ליים־טרעגער און מויערער־יונאָנס אין דער אַמע־ריקאַנער ארבייטער־פעדעראַציע. און שיקאַגאָ איז אויך געווען דער שטורם־צענטר פון דער אונצייטיגער ערשטער רעוואָלוציע.

דער שטורם האָט אויסגעבראָכען אין איילעניש איבער דער ביטראָסט פונ'ם אייזערנעם קנאָפּעל. עס איז אָפּגעטהאָן געוואָרען קונציג. די גאַנצע באַפעלקערונג, אפילו די ארבייטער־קליקעס, זיינען שוידערליך באַהאַנדעלט געוואָרען. הבטחות און קאָנטראַקטען זיינען געבראָכען געוואָרען, און די מינדסטע זינדיגער זיינען געמאַטערט געוואָרען, כדי זיי אויפצוטרייסלען פון זייער גלייכגילטיגקייט. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט זיך פאָרבאַרייטעט צו מאַכען די אָפּגרונד־חיה ברומען. און צו דער זעלבער צייט, ווען דאָס איז אָנגעגאַנגען, זיינע אַלע פאָרזיכטיגע מיטלען אין שיקאַגאָ אראָפּגענומען געוואָרען אונגלויבליך נאַכלעסיג. די דיסציפּלין צווישען די איבערגעבליבענע מערסענאַרים איז געוואָרען זעהר לייכט, בעת פיעל רעגימענטען זיינען צוריקגעצויגען געוואָרען און זיינען אוועקגעשיקט געוואָרען אין פאַרשיעדענע טיילען פונ'ם לאַנד.

עס האָט ניט גענומען לאַנג אויסצופיהרען די פּראָגראַם — בלויז עטליכע וואָכען. מיר, רעוואָלוציאָנערען, האָבען עפּעס יאָ געקראָגען אָנצוהערענישען, נור מיר האָבען ניט געהאַט קיין ממשות'דיגעס, כדי צו קענען האָבען אַ ריכטיגע פאַרשטענדניש וועגען וואָס עס געהט אָן. ווירקליך, מיר האָבען געדענקט, אַז עס איז אַ פריייוויליגער רעוואָלוציאָנערער גייסט, וועלכען מיר וועלען דאַרפען פאָרזיכטיג צוריקהאַלטען, און עס איז אונז קיינמאָל ניט איינגעפאַלען, אַז עס איז געווען אַ קינסטליכער אויפבלאָזען — און אַזוי געהיים איז דאָס געטהאָן געוואָרען, פון דעם סאַמען געהיימען קרייז פון דעם אייזערנעם קנאַפּעל, דאָס מיר האָבען ניט געוואוסט דאָס מינדסטע וועגען דעם. די גאַנצען פּלאַן איז געווען אַ גלענצענדיגע שטיקעל ארבייט, און פעהיג אויסגעפיהרט.

איך בין געווען אין ניו יאָרק, ווען איך האָב געקראָגען דעם באַפעהל צו פאָהרען באַלד קיין שיקאַגאָ. דער מאַן, וואָס האָט מיר געגעבען דעם באַפעהל, איז געווען איינער פון די אָליגאַרכיען,

איך האָב דאָס דערקענט אָן זיין אָרט רעדען, כאָטש איך האָב ניט געוואוסט זיין נאָמען און האָב זיין פּנים נ׳ט געזעהן. זיינע איג־סטרוקציאָנען זיינען געווען צו קלאָר, אז איך זאָל האָבען א טעות. איך האָב גלייך געלייענט צווישען די שורות, אז אונזערע פּלענער זיינען ענטדעקט געוואָרען, און אז זיי האָבען די אַלע פּלענער אונטערגעגראָבען. די עקספּלאָזשען איז געווען כמעט פאַרטיג און אַלעס, וואָס עס האָט געפעהלט, איז געווען אונטערצוצינדען דעם פּולווער, און פיעל אַגענטען פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל, און איך צווישען זיי, וואָס זיינען שוין געווען אויפ׳ן פּלאַץ, אָדער זיינען יעצט געשיקט געוואָרען, האָבען עס באַדאַרפט אונטערצינדען און פאַראורזאַכען די עקספּלאָזשען. איך מוז זיך אַליין קאָמפּלימענ־טירען פאַר מיין מעגליכקייט אַרויסצואווייזען א רוהיגע מינע, ווען דער אָליגאַרך האָט גערעדט צו מיר, נור מיין הארץ האָט געקלאַפּט זעהר שטאַרק. איך וואָלט געקענט אויסשרייען און זיך אַרויפ־וואַרפען אויף זיין האַלז און איהם צורייסען מיט מיינע בלויזע הענט דורך דער צייט.

אַזוי שנעל ווי איך האָב איהם פאַרלאָזט, האָב איך אויס־גערעכענט די צייט. איך האָב בלויז געהאַט אייניגע מאָמענטען, אויב איך וואָלט געווען גליקליך גענוג צו קומען אין באַריהרונג מיט א לאָקאַלען רעוואָלוציאָנערען פיהרער, איידער איך האָב באַ־דאַרפט באַשטייגען די באַהן. זיך היטענדיג, טאָמער שפּירט מען מיר נאָך, בין איך אַוועקגעלאָפען אין דעם „עמוירדזשענסי האָס־פּיטאַל“. מיר האָט אָפּגעגליקט, און איך האָב גלייך געקראָגען די ערלויבניש צו זעהן קאַמעראַד גאַלווין, דעם הויפּט־כירורג. איך האָב אָנגעפאַנגען אַרויסשטאַמלען מיין אינפאָרמאַציע, נור ער האָט מיר איבערגעשלאָגען די רייד.

— איך ווייס שוין, — האָט ער געזאָגט שטיל, כאָטש זיינע איירישע אויגען האָבען געשפּריצט מיט פייער. — איך האָב גע־וואוסט, צוליעב וואָס דו ביזט געקומען. איך האָב געקראָגען די נאַכריכט 15 מינוטען פריהער, און איך האָב שוין געלאָזט

וויסען אנדערע. אלעס, וואס מיר קענען טהאן דא, וועלען מיר טהאן כדי איינצושטילען די קאמעראדען. שיקאגא מוז אויפגע־אפפערט ווערען, נור עם וועט זיין בלויז שיקאגא.

— האט איהר געפרובירט לאזען אימיצען וויסען אין שי־קאגא? — האב איך געפרעגט.

ער האט געשאקעלט מיט'ן קאפ. — קיינע טעלעגראפישע פארבינדונגען מיט שיקאגא. די שטאדט איז ווי אפגעשניטען. א גיהנום וועט דארטען אויסברעכען.

ער האט זיך אפגעשטעלט פאר א מינוט, און איך האב גע־זעהן זיינע ווייסע פויסטען צוזאמענדריקענדיג זיך. דאן האט ער ארויסגעפלאצט:

— מיין גאט! הלואי וואלט איך געקענט זיין דארטען!

— עס איז נאך דא א האפנונג עס צו פארמיידען, — האב איך געזאגט, — אויב עס וועט זיך ניט מאכען קיין סבה מיט דעם צוג, אויף וועלכען איך פאהר און איך וועל קומען אהינצו אין צייט. אדער פילייכט אנדערע קאמעראדען, וואס זיינען אין דעם געהיים־דיענסט, קענען קומען אהין אין צייט.

— איהר, וועלכע זייט דאס מאל ניט געוועזען וואכענדיג גענוג, — האט ער געזאגט.

איך האב צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ ווי א דערשלאגענע.

— עס איז אפגעטהאן געווארען אין געהיים, — האב איך געענטפערט. — בלויז די גאר הויכע בעאמטע האבען געוואוסט עטוואס וועגען דעם היינטיגען טאג. מיר האבען נאך ניט אריינ־געדרונגען אזוי ווייט, טא האבען מיר, נאטירליך, געטאפט ווי אין דער פינסטערניש. ערנסט זאל כאטש געוועזען זיין דא! פילייכט איז ער יעצט אין שיקאגא, און דאן וועט אלעס זיין רעכט.

דר. גאלוויין האט געשאקעלט מיט'ן קאפ. — „די לעצטע נייעס, וואס איך האב געקראגען פון איהם, איז, אז ער איז גע־שיקט געווארען קיין באסטאן אדער ניו־הייווען. די געהיים־

דיענסט פאַר'ן שונא מוז איהם שטערען זעהר פיעל אין זיין ארבייט, נור עס איז בעסער ווי צו ליגען אין אַ באהעלטעניש-פּלאַץ.״

איך האָב אָנגעהויבען צו געהן און גאַלווין האָט געדריקט מיין האַנד.

— שטאַרקט אייער הארץ, — זיינען געוועזן זיינע לעצטע ווערטער. נו, און וואָס איז אַזוינס, אַז די ערשטע רעוואָלוציע וועט דורכפאַלען ? עס וועט זיין אַ צווייטע, און דאַן וועלען מיר זיין באַשיידענער און האָבען מעהר ערפאַהרונג. זייט געזונד און גליקליך. איך ווייס ניט, צי איך וועל אייך נאָך זעהן אַ מאָל. אַ גיהנום וועט דאָרטען אויסברעכען, נור איך וואָלט געגעבען צעהן יאָהר פון מיין לעבען פאַר דעם שאַנס צו זיין דאָרטען.

דער צוואַנציגסטער יאָהרהונדערט-צוג (2) האָט פאַרלאָזט ניו-יאָרק 6 אוהר אין אבענד, און האָט געזאָלט אָנקומען קיין שי-קאַגאָ 7 אוהר אין דער פריה. נור ער האָט פאַרלאָרען פיעל צייט דורך דער נאַכט. מיר זיינען נאָכגעפאָהרען אַנאַנדער באַהן. צווישען די רייזענדע אין מיין וואַגאָן איז געוועזן גענאָסע הארט-מאַן, וועלכער האָט געדיענט אין דער געהיים-פּאָליציי פּונקט ווי איך. ער האָט עס מיר געזאָגט וועגען דעם צוג, וואָס איז גע-פאָהרען פאַר אונז. דער צוג האָט אויסגעקוקט פּונקט ווי אונ-זערער, כאָטש ער האָט ניט ענטהאַלטען קיין פּאַסאַזשירען. דאָס איז אומישנע געטהאָן געוואָרען, כדי מען זאָל פאַרמיידען אַן אומגליק אין פאַל אימיצער וויל אויפרייסען דעם באַהן מיט די-נאַמיט. עס זיינען אייגענטליך ניט געוועזן צופיעל מענשען אויף דעם צוג — פּילייכט אַ דוצענד אין אונזער וואַגאָן.

— עס מוזען זיך געפינען איניגע פון די גדולים אויף דעם צוג, — האָט הארטמאַן באַשלאָסען. — איך האָב באַמערקט אַ פּריוואַט-וואַגאָן פון הינטען.

עס איז שוין געוועזן נאַכט, ווען מיר האָבען צוערשט געביטען

די לאָקאָמאָטיווען, און איך האָב אראָפּגעשטיגען און ארומגעשפּאַ־צירט איבער׳ן פּלאַטפאָרם צו קריגען א ביסעל פרישע לופט און צו זעהן אזוי פיעל ווי מעגליך. דורך די פענסטער פון דעם פּריוואַטען וואַגאָן האָב איך דערזעהן דריי מענשען, וועלכע איך האָב געקענט. הארטמאַן האָט געהאַט רעכט. איינער פון זיי איז געווען גענעראַל אַלטענדאָרף, און די אנדערע צוויי זיינען געווען מייסאָן און וואַנדערבילד, די סאַמע געהירען פון דעם אינערען צירקעל פון דער אָליגאַרכיע׳ס געהיים־דיענסט.

די לבנה האָט געלויכטען, נור איך בין געווען אומרוהיג און האָב ניט געקענט איינשלאָפען. פינף אוהר אין דער פריה האָב איך זיך אָנגעטהאָן און פארלאָזט מיין בעט.

איך האָב געפרעגט דער דיענסט־מיידעל אין גארדאָראָב־צי־מער וויפיעל דער צוג האָט זיך פארשפּעטיגט, און זי האָט מיר געזאָגט, אז צוויי שטונדען. זי איז געווען א מולאַט־פרוי (א קינד, וואָס ווערט געבוירען ביי א ווייסען און א ניגער), און איך האָב באמערקט א טיעפע, טרויעריגע מינע אויף איהר געזיכט, און ארום איהרע אויגען איז געווען רויט, און איהרע אויגען זעלבסט האָבען ארויסגעוויזען שרעק.

— וואָס איז געשעהן? — האָב איך געפרעגט.

— גאָר נישט, פריילין, איך בין ניט גוט געשלאָפען, — איז געווען איהר ענטפער.

איך האָב איהר גוט באטראכט, און איהר געפּרובירט מיט איינעם פון אונזערע סיגנאַלען. זי האָט געענטפערט, און איך בין געווען זיכער, אז זי איז א רעוואָלוציאָנערין.

— עטוואָס שרעקליכעס געהט טרעפען שיקאַגאָ, — האָט זי געזאָגט. — אָט דער פאַלשער צוג, וואָס לויפט פאַר אונז, און די סאָלדאַטען־באַהנען — אָט צוליעב זיי זיינען מיר שפּעט.

— סאָלדאַטען־באַהנען? — האָב איך איבערגעפרעגט.

זי האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ: — יאָ, די גאַנצע ליניע איז אָנגעפּאַקט מיט זיי. מיר האָבען איבערגעיאָגט הונדערטער

באַהנען אָנגעפילט מיט סאָלדאַטען, און זיי פאָהרען אויך אויף די פליה־מאַשינען — דאָס מיינט עטוואָס ערנסטעס.

איך האָב אַ ליעבהאָבער אין שיקאַגאָ, — האָט זי געזאָגט, אַלס אַ פּאַרענטפערונג. — ער איז איינער פון אונזערע און ער דיענט אין די מערסענאַרים. איך האָב זעהר מורא פאַר זיין סוף.

אָרימע מיידעל, נעבעך! איהר ליעבהאָבער איז געוועזן אין איינעם פון די דריי אונטרייע רעגימענטען.

האַרטמאַן און איך האָבען צוזאַמען געפריהשטיקט אין דעם עס־וואַגאָן, און איך האָב זיך באַדאַרפט צווינגען עפּעס צו עסען. דער הימעל איז פאַרוואָלקענט געוואָרען, און דער צוג איז גע־לאָפען ווי אַ שטורם דורך דעם גרויען נעבעל פון׳ם אָנקומענדיגען טאָג. אפילו די ניגערס, וואָס האָבען אונז באַדיענט, האָבען גע־וואוסט, אַז עפּעס שוידערליכעס געהט פאָרקומען. די דריקענדיגע שטימונג האָט געווירקט אויף זיי; זייער נאַטירליכע לייכטזיניג־קייט איז פאַרשוואונדען; זיי זיינען געווען צוטראָגען, און זיי האָבען זיך טרויעריג געשושקעט אין אַ ווינקעל פון וואַגאָן. האַרט־מאַן האָט פאַרלאָרען די גאַנצע האָפנונג זיינע.

— וואָס קענען מיר טהאָן? — האָט ער איבערגעפרעגט צום צוואַנציגסטען מאָל, ציהענדיג מיט די אַקסלען.

ער האָט אָנגעצייגט דורכ׳ן פענסטער: — זעהט, אַלעס איז פאַרטיג, איהר קענט זיך פאַרלאָזען אויף זיי, אַז זיי האַלטען די סאָלדאַטען אַזוי אָנגעגריים אויף יעדען וועג, וואָס פיהרט אין שטאָדט אַריין פאַר דרייסיג אָדער פערציג מייל.

ער האָט עס אָנגעוויזען די סאָלדאַטען־באַהנען, וועלכע זיינען געשטאַנען אויף די זייטען ליניען. די סאָלדאַטען האָבען געקאָכט זייערע פריהשטיקס איבער פייער, וואָס זיי האָבען געמאַכט נעבען די רעלסען, און זיי האָבען געקוקט ערשטוינט אויף אונזער באַהן, וואָס איז פאַרביי־געלאָפען מיט אַזאַ שנעלקייט.

עס איז געווען שטיל אין שיקאַגאָ, ווען מיר זיינען אַריינגע־

קומען. מיר האָבען געזעהען, אז עס האָט נאָך גאָר נישט פּאסירט. אין די פאָרשטעדט זיינען די מאָרגען־צייטונגען ארויפגעבראכט געוואָרען אויפ'ן צוג. עס איז גאָר ניט געווען אין זיי, און דאָך איז געווען גענוג מאטעריאל פאר דעם, וועלכער איז געווען געוואוינט צו לייענען צווישען די שורות, וואָס מען האָט געמיינט דער גע־וועהנליכער לעזער זאָל ארויסנעהמען פון דעם. די פיינע ארבייט פונ'ם אייזערנעם קנאפעל האָט ארויסגעשיינט פון יעדען זאַץ. עס איז פארשטעלט אָנגעדייטעט געוואָרען וועגען די שוואכקייט פון דער אליגארכישער ארמעע. נאטירליך, עטוואָס באשטימטעס איז ניט געזאָגט געוואָרען. עס איז אזוי אָנגעשריבען געוואָרען, אז דער לעזער האָט זיך באדארפט אָנשטויסען. עס איז געטהאָן גע־וואָרען קונציג אלס אַן אויסגעטראכטע זאך.

די לאָקאלע נייעס האָט גאָר אויסגעפעהלט. דאָס אליין איז געווען א גלענצענדער איינפאל. עס האָט איינגעהילט שיקאגאָ אין א געהיימניס, און עס האָט געגעבען דעם דורכשניטליכען שיקאגאָ'ר לעזער דעם איינדרוק, אז די אָליגארכיע האָט ניט געוואגט צו געבען די לאָקאלע נייעס. אָנצוהערענישען, פאלשע, נאטירליך, וועגען אויפשטאנדען איבער'ן גאנצען לאנד, זיינען אָנגעגעבען געוואָרען. עס איז אויך דערמאָנט געוואָרען, אז די אלע וועלען באשטראָפט ווערען. עס זיינען אויך געווען באריכטען וועגען דראָטלאָזע סטאנ־ציעס, וואָס זיינען אויפגעריסען געוואָרען, און אז גרויסע באלוינונ־גען וועלען געגעבען ווערען צו די, וואָס וועלען העלפען כאפּען די שולדיגע פערזאָנען. דער אמת איז, אז קיינע סטאנציעס זיינען ניט אויפגעריסען געוואָרען. פיעל עהנליכע גוואלדטאטען אזעלכע, וועלכע האָבען געפּאסט צום רעוואָלוציאָנערען פּלאַן, זיינען דער־מאָנט געוואָרען. דער איינדרוק, וואָס האָט געזאָלט געמאכט ווערען אויף די שיקאגאָ'ר קאמעראדען, איז געווען, דאָס די גענעראל־רעוואָלוציע האָט זיך שוין אָנגעפאנגען, כאָטש די איינצעלהייטען זיינען ניט געווען קלאָר. עס איז געווען אונמעגליך פאר אזעלכען וואָס האָט עטוואָס געוואוסט, ניט צו קריגען אַן אהנונג, אז דאָס

לאַנד איז געווען גרייט פאַר דער רעוואָלוציע, וואָס האָט שוין אָנ־געהויבען אויסצוברעכען.

עס איז אויך באַריכטעט געוואָרען, אַז דער אויפשטאַנד פון די מערסענאַרים אין קאַליפאָרניא איז געוואָרען אַזוי ערנסט, דאָס זעקס רעגימענטען זיינען אויפגעלעזט געוואָרען, און דאָס זייערע מיטגליעדער און זייערע פרויען און קינדער זיינען אַרויסגעטריבען געוואָרען פון זייערע שטעדט צוריק אין די אַרבייטער־געהעטאָס. און די קאַליפאָרניער מערסענאַרים זיינען אין דער אמת'ען געווען די געטרייעסטע פון אַלע! נור ווי אַזוי האָט שיקאַגאָ, זייענדיג אָפּגעזונדערט פון דער איבעריגער וועלט, געקענט וויסען? דאָ איז געווען אַ טעלעגראַמע, וואָס האָט באַשריבען מיט אַלע איינ־צעלהייטען דעם אויפשטאַנד פון דער ניו־יאָרקער באַפעלקערונג, און אין וועלכען די אַרבייטער־קליקעס האָבען אויך אַנטייל גענומען, ענדיגענדיג מיט דער באַשטעטיגונג (מיינענדיג דערמיט צו געבען דעם איינדרוק, אַז עס איז אַ ליגען, אַז די סאָלדאַטען האָבען שוין געקראָגען די אויבערהאַנד).

און פונקט ווי די אָליגאַרכיען האָבען געטהאָן מיט די מאָרגען־צייטונגען, אַזוי האָבען זיי אויך געטהאָן אין אַ טויזענד אַנדערע וועגען. דאָס האָבען מיר שוין אויסגעפונען נאַכהער, ווי למשל, די געהיימע מיטטיילונגען, וואָס די אָליגאַרכען האָבען געשיקט, וועלכע זיינען בכיון געשיקט געוואָרען, כדי די רעוואָלוציאָנערען זאָלען זיי איבערנעהמען, און אַזעלכע נייעסען זיינען געשיקט גע־וואָרען כמעט אַ גאַנצע נאַכט.

— איך דענק, אַז דער אייזערנער קנאַפּעל וועט זיך שוין ניט נויטיגען אין מיין אַרבייט, — האָט האַרטמאַן באַמערקט, אַוועק־לעגענדיג די צייטונג, וואָס ער האָט געלעזען, ווען דער צוג איז אַריינגעפאָהרען אין צענטראַלען וואָקזאַל. — זיי האָבען אומזיסט אונז געמאַכט פאַרלירען צייט. זייערע פּלענער האָבען זיי אָפּגע־גאָלטען בעסער, ווי זיי האָבען ערוואַרטעט. דער גיהנום קען אויס־ברעכען כמעט יעדע מינוט.

ער האָט זיך אומגעדרעהט און האָט געקוקט אויפ׳ן צוג, ווען מיר האָבען ארונטערגעשטיגען.

— איך האָב געדענקט אזוי, — האָט ער געמורמעלט. — זיי האָבען אָפּגעשטעפּעט דעם פּריוואט־וואגאָן, ווען מען האָט ארויפגעבראכט די צייטונגען.

הארטמאַן איז געווען שטארק דערשלאָגען. איך האָב געפּרובירט איהם אויפצומונטערען, נור ער האָט דאָס איגנאָרירט און האָט פּלוצים אָנגעהויבען רעדען זעהר שנעל און זעהר שטיל, ווייל מיר זיינען ארויסגעגאנגען פונ׳ם וואָקזאל. פון אָנפאנג האָב איך איהם כמעט ניט פארשטאַנען.

— „איך בין געווען זיכער, — האָט ער געזאָגט, — און איך האָב עס קיינעם ניט געזאָגט. איך האָב שוין געארבייט אויף דעם איינינגע וואָכען, און איך בין נאָך אַלץ ניט זיכער. גיט אכטונג אויף קנאולטאָנ׳ען. איך פארדעכטיג איהם. עס ווייסט די סודות פון אריבער צוואנציג שוץ־פלעצער אונזערע. ער האלט אין זיין האנד דאָס לעבען פון הונדערטער פון אונזערע קאמעראדען, און איך דענק, אז ער איז א פאררעטער. עס איז מעהר א געפיהל־זאך מיט מיר. נור מיר שיינט, אז איך האָב באמערקט אין איהם, אז ער האָט זיך געביטען די לעצטע צייט. איך האָב מורא, אז ער האָט אונז פארקויפט צום שונא, אָדער אז ער וועט אונז פארקויפען. איך בין כמעט זיכער וועגען דעם. איך וואָלט עס ניט ארויסגעגעבען צו קיינעם, נור עפּעס האָב איך מורא, אז איך וועל ניט ארויס א לעבעדיגער פון שיקאגאָ. פּאסט אויף אויף איהם. שפּרייט אויס א נעץ פאר איהם. געפינט אוים. איך ווייס מעהר גאָר ניט. עס איז בלויז א חשד, און ביז יעצט האָב איך ניט געקענט אויסגעפינען דעם מינדסטען שפור.״ מיר האָבען נור וואָס געהאט ארויסגעטראָטען אויפ׳ן טראָטואר. „געדענקט, — האָט הארטמאַן ערנסט געענדיגט, — פּאסט גוט אויף אויף קנאולטאָנ׳ען.״

און הארטמאַן איז געווען גערעכט. איידער א מאָנאט איז פאריבער, האָט קנאולטאָן באצאָהלט מיט זיין לעבען פאר זיין

פּאַרראַט. די קאַמעראַדען פון מילוואָקי האָבען איהם פּאַראור־טיילט און איהם הינגעריכטעט.

עס איז געווען שטיל אין די גאַסען — צו שטיל. שיקאַגאָ איז געווען טוידט. מען האָט ניט געהערט דעם הוזשען פון רע־דער. עס זיינען אפילו ניט געווען קיין דראָזשקעס אויפ'ן גאַס. די לעקטרישע קארס און די איבעראירדישע אייזענבאַהנען זיינען ניט געלאָפען. בלויז זעלטען זיינען דורכגעלאָפען איינציגע איינ־זאַמע פוס־געהער אויף די טראָטוארען, און זיי האָבען זיך ניט אָפּגעשטעלט פאַר אַ מינוט. זיי זיינען געגאַנגען זייער וועג שנעל און באַשטימט. עס האָט זיך עפּעס יאָ געוויזען, ווי זיי וואָלטען זיך געפיהלט זיכער, גלייך זיי האָבען ערוואַרטעט, אַז אַ הויז זאָל פאַלען אויף זיי, אָדער אַז דער טראָטואַר וועט נעהמען זינקען, אָדער אַז זיי זעלבסט זאָלען פּלוצים ניט ארויפפליהען אין דער לופטען. עטליכע קליינע ווייסע־חברה'ניקעס זיינען, פונדעסט־וועגען, ארומגעלאָפען הין און צוריק. און מען האָט געקענט זעהן, אַז זיי האָבען נייגעריג ערוואַרטעט וואונדערבאַרע און איבערראַ־שענדיגע פּאַסירונגען.

פון ערגעץ־וואו וויט אין דרום־זייט האָט זיך געהערט אַ טעמפּער אָפּקלאַנג פון אַן עקספּלאָזשען. דאָס אַלעס. דאַן איז ווידער געווען שטיל, כאָטש די קליינע חברה האָבען זיך איינגע־הערט און געוואָלט לויפען, ווען זיי האָבען דערהערט דעם קלאַפּ. די טירען פון אַלע הייזער זיינען געווען פאַרמאַכט, און די לאָדענס פון די קלייטען זיינען געווען פאַרשלאָסען, נור פיעל פּאָליסלייט און וועכטער זיינען אומגעגאַנגען, און יעדע ווייל איז פאַרבייגע־לאָפען אַן אויטאָמאָביל געפּאַקט מיט מערסענאַרים.

הארטמאַן און איך האָבען באַשלאָסען, אַז עס איז ניט נויטיג צו ווייזען זיך צו די לאָקאַלע הויכע בעאַמטע פון דער געהיים־פּאָ־ליציי. מיר האָבען געוואוסט, אַז מען וועט אונז פאַרגעבען אונזער נאַכלעסיגקייט צוליעב די שוידערליכע פּאָלגענדע פּאַסירונגען, וואָס מען האָט ערוואַרטעט. מיר זיינען דארום גלייך אוועקגעגאַנגען צו

דער גרויסער ארבייטער־געהעטא אין דרום טייל פון שטאָדט, האָ־פענדיג צו קומען אין באריהרונג מיט אייניגע לאָקאלע קאמעראַדען. אָבער עס איז געווען צו שפּעט. מיר האָבען עס געוואוסט. נור מיר האָבען ניט געקענט שטעהן מיט פּארליינטע הענט אין יענע שטילע גאסען. וואו איז ערנסט? האָב איך זיך געוואונדערט. וואָס האָט פּאסירט אין די שטעדט פון די ארבייטער־קליקעס און מערסענאַרים? וואָס געהט אָן אין די פעסטונגען?

פּונקט ווי אימיצער האָט מיר געוואָלט ענטפערען, האָט זיך דערהערט אַ שטאַרקער קנאַלען און קראַכען, אַ ביסעל פּארטויבט פון דער ווייטקייט, און דער קראַכען האָט זיך ווידערהאָלט איי־ניגע מאָל.

— דאָס איז די פעסטונג, — האָט הארטמאַן געזאָגט. — גאָט זאָל זיך דערבארימען איבער די דריי רעגימענטען!

דורכקרייצענדיג אַ גאַס, האָבען מיר באמערקט אין דעם גע־גענד פון די סטאַקיארדס (פיה־שטאַלען) אַ זייל רויך. ביי דער נעקסטער גאַס האָבען מיר באמערקט פיעל אַזעלכע זיילען רויך אין דער מעריב־זייט פון שטאָדט. איבער דער טייל שטאָדט פון די מערסענאַרים האָבען מיר געזעהן אַ גרויסע שלאַכט־לופט־שיף, וואָס האָט געפּלאַצט, בעת מיר האָבען געקוקט אויף איהר, און איז ארונ־טערגעפאַלען אין פלאַמענדע שטיקער אויף דער ערד. מיר האָבען קיין שפּור ניט געפונען פון יענער טראַגעדיע אין דער לופטען. מיר האָבען ניט געקענט אויסגעפינען, צי יענער באַלון איז געווען געטריבען פון אונזערע גענאָסען אָדער שונאים. אַ פּארטויבטער רעש האָט זיך געהערט, פּונקט ווי אַ גרויסער דאמפּף־קעסעל, ווען די וואסער זידט אין איהם, און הארטמאַן האָט געזאָגט, אַז דאָס קומט פון הארמאַטען און אויטאָמאַטישע ביקסען.

און מיר האָבען ווייטער פּארטגעזעצט אין דער שטילקייט, וואָס האָט אונז ארומגערינגעלט. וואו מיר זיינען געווען, האָט גאָר ניט פּאסירט. די פּאָליציי און אויטאָמאָביל־פּאַטרולען זיינען אָפּט פארבייגעלאָפען, און איינמאָל עטליכע פייער־אינדזשינס, אומקעה־

רענדיג זיך ווארשיינליך פון א פייער. איין בעאַמטער אין אַן אויטאָמאָביל האָט עפּעס געפּרעגט א פייערמאַן און מיר האָבען איהם געהערט צוריק שרייען: „ניטאָ קיין וואסער! זיי האָבען אויפגעבלאָזען די וואסער־רערען מיט דינאַמיט".

— מיר האָבען צושמעטערט די וואסער־לייטונג, — האָט הארטמאַן אויסגעשריען פון באגייסטערונג. — אויב מיר קענען דאָס אויפטהאָן אין א פּאָר־דער־צייטיגען, אָפּגעזונדערטען, איבער־געשלאָגענעם איבערפאַל, וואָס וועלען מיר קענען טהאָן אין א קאָנצענטרירטען, צייטיגען אָנפאַל איבער'ן גאַנצען לאַנד.

דער אויטאָמאָביל, אין וועלכען דער פרעגענדיגער בעאַמטער איז געזעסען, איז אוועקגעפאָהרען. פּלוצים האָט זיך געהערט א שרעקליכער קראַך. די מאַשין, מיט דער גאַנצער מענשליכער משא, איז אויפגעהויבען געוואָרען אין דער לופטען, ארומגערינגעלט מיט רויך, און איז צוריק אראָפּגעפאַלען א חורבה, און די מענשען טוידט!

הארטמאַן איז געווען מלא שמחה. „גלענצענד! גלענצענד!" האָט ער ווידערהאָלט אפשר הונדערט מאָל שטילערהייט. „דער פּראָלעטאַריאַט קריגט זיין גאָב היינט, נור ער דערלאַנגט אָבער צוריק אויך".

די פּאָליציי איז געלאָפען צום פּלאַץ, וואו דער אומגליק האָט געטראָפען. אויך אַנאַנדער פּאַטרול־מאַשין האָט זיך אָפּגעשטעלט. וואָס אַנבאַלאַנגט מיר, בין איך געווען צומישט. דאָס פּלוצלינג־קייט איז געווען שטוינענד. ווי אַזוי האָט עס פּאַסירט? איך האָב ניט געוואוסט, כאָטש איך האָב די גאַנצע צייט געקוקט אויפ'ן אויטאָמאָביל. איך בין געווען אַזוי צומישט פאַר א ווייל, אַז איך האָב כמעט ניט באַגריפען, דאָס די פּאָליציי פּארהאַלט אונז. איך האָב פּלוצלינג דערזעהן, אַז א פּאָליציי־מאַן ציעלט זיך אויף הארט־מאַנ'ען. נור הארטמאַן איז געשטאַנען קאַלטבלוטיג און האָט גע־געבען דאָס ריכטיגע צייכען־וואָרט. איך האָב געזעהן דעם אויס־געשטרעקטען רעוואָלווער אַרונטערלאָזען זיך, און האָב געהערט

ווי דער פּאָליציי־מאַן האָט בייז געוואָרטשעט. ער איז געווען שרעק־ליך אויפגעבראַכט און האָט געשאָלטען די גאַנצע געהיים־פּאָליציי. זי איז אימער־צו בלויז געווען יענעם אין וועג, האָט ער באַשטע־טיגט, בשעת הארטמאַן האָט איהם שטאָלץ אָפּגעענטפערט, ווי עס פּאַסט פאַר אַ געהיים־פּאָליציי־מענשען, און האָט איהם נאָך אויפ־געוויזען די אומגעלומפּערטקייט פון דער פּאָליציי.

אינ׳ם נעקסטען מאָמענט האָט איך געוואוסט, ווי אַזוי עס האָט פּאַסירט. עס זיינען יעצט געשטאַנען פיעל מענשען אַרום דעם חורבן, און צוויי מענער האָבען אויפגעהויבען דעם פּאַרוואונ־דעטען בעאַמטען, איהם איבערצוטראָגען אויף אַן אַנדער מאַשין. פּלוצלינג איז זיי אָלעמען באַפאַלען אַ שרעק, און זיי זיינען זיך צולאָפען אין אַלע זייטען, און איבערלאָזענדיג דעם פּאַרוואונדע־טען אָפיציער, איז קיין איינער פון זיי ניט געבליבען. דער פּאָ־ליציי־מאַן, וואָס האָט די גאַנצע צייט געזידעלט הארטמאַנ׳ען, איז אויך געלאָפען, און הארטמאַן און איך זיינען געלאָפען. מיר האָבען ניט געוואוסט וואָרום, נור מיר זיינען אַלע געווען באַהערשט פון יענעם בלינדען שרעק פאַר דעם אונגליקס־פּלאַץ.

עס האָט ווירקליך מעהר גאָר ניט פּאַסירט, נור יעדע זאַך איז באַלד אויפגעקלערט געוואָרען. די צולויפענדיגע מענער זיינען צוריקגעקומען פאַרשעהמטע, נור די גאַנצע צייט האָבען זיי געהאַל־טען די אויגען אַרויף צו די געביידעס מיט די פיעל פענסטער, וועלכע זיינען געשטאַנען פוןביידע זייטען גאַס און האָבען אויס־געקוקט ווי די ווענט פון אַ שמאָלען, טיעפען טאָל. פון איינעם פון די אונצעהליגע פענסטער איז די באָמבע געוואָרפען געוואָרען, נור פון וועלכען פענסטער? קיין צווייטע באָמבע איז ניט גע־וואָרפען געוואָרען, נור מען האָט מורא געהאַט פאַר אַ צווייטער.

נאָך דעם האָבען מיר געקוקט פול מיט שרעק אויף די פענ־סטער. יעדער פענסטער האָט מעגליך ענטהאַלטען דעם טוידט פאַר אונז. יעדע געביידע איז, מעגליך, געווען אַ באַהאַלטונגס־פּלאַץ פאַר באָמבען־וואַרפער. דאָס איז געווען אַ שלאַכט אין אַ

מאָדערנעם וואַלד, די גרויסע שטאָדט. יעדע גאַס איז געווען אַ טיעפער טאָל, יעדע הויז — אַ בארג. מיר האָבען זיך ניט פיעל געביטען פון׳ם פארצייטיגען מענשען, ניט אַכטענדיג די גרויס. אויטאָמאָבילען, וואָס זיינען אָפּט פארבייגעפאָהרען.

זיך אַוועק קעהרענדיג אין אַ זייטיגער גאַס, האָבען מיר דער־זעהן אַ פרוי. זי איז געלעגען אויפ׳ן טראָטואר, אין אַ טייך בלוט. הארטמאַן האָט זיך אָנגעבויגען איבער איהר און איהר עקזאַמי־נירט. איך האָב זיך געפיהלט קראַנק. מיר איז באַשערט געווען צו זעהן פיעל טוידטע יענעם טאָג, נור די גאַנצע הריגה האָט ניט געהאַט אַזאַ שרעקליכען עפעקט אויף מיר, ווי דער ערשטער קער־פער, וואָס איז געלעגען אויפ׳ן טראָטואר. „געשאָסען אין ברוסט״, איז געווען הארטמאַנ׳ס באריכט. אין איהר האַנד האָט ער געפונען צוזאַמענגעדריקט אַ בינטעל געדרוקטע פאַפּיערען. אפילו ווען זי האָט געהאַלטען ביים שטארבען, האָט זי זיך, ווייסט אויס, ניט געוואָלט שיידען מיט דעם, וואָס האָט פאַראורזאַכט איהר טוידט; ווייל ווען הארטמאַן האָט ענדליך ארויסגענומען דאָס בינטעל פון איהר צוזאַמענגעדריקטען פויסט, האָבען מיר געפונען, אז עס האָט ענטהאַלטען רעוואָלוציאָנערע פּראָקלאַמאַציעס.

— אַ קאַמעראַדין, — האָב איך געזאָגט.

נור הארטמאַן האָט בלויז געשאָלטען דעם אייזערנעם קנאַפּעל, און מיר זיינען געגאַנגען ווייטער. אָפּט זיינען מיר אָפּגעשטעלט געוואָרען פון די פּאָליציי־פּאַטרולען, נור צוליעב די צייכען־ווער־טער האָבען מיר געקראָגען די ערלויבניש צו געהן וואוהין מיר האָבען געוואָלט. מעהר קיין באָמבעס זיינען ניט געפאַלען פון די פענסטער, די לעצטע פוס־געהער זיינען פארשוואונדען פון די גאַ־סען, און די ארומיגע שטילקייט איז געוואָרען נאָך טיעפער; כאָטש דער גרויסער קעסעל האָט געזאָטען ערגעץ ווייט, און עס האָבען זיך געהערט עקספּלאָזשענס פון דער ווייטענס גאַנץ אָפּט, און די רויך־זיילען זיינען געשטיגען וואָס אַ מאָל העכער צו די הימלען.

דריי און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

די אַפּגרונד-מענשען

פלוצים האָט זיך אַלעס געביטען. עפּעס האָט זיך געפּיהלט אַ קאַכעניש און רעש. אויטאָמאָבילען זיינען געלאָפען איינער נאָכ'ן צווייטען, אפשר צוועלף, און פון יעדען איינעם פון זיי האָט מען אונז געוואָרענט. איינער פון די מאַשינען האָט זיך פלוצים לוי־פענדיג שנעל אויסגעקירעוועט אין אַ זייט, און אינ'ם נעקסטען מאָמענט איז די טייל גאַס, אויף וועלכער די מאַשין איז נור וואָס דורכגעפאָהרען, אויפגעריסען געוואָרען פון אַ געפּלאַצטער באָמבע. מיר האָבען געזעהן, ווי די פּאָליציי האָט זיך געלאָזט לויפען אויף אַ זייטיגער גאַס, און מיר האָבען געוואוסט, אַז עטוואָס שרעקליכס געהט פאָרקומען. מיר האָבען שוין געקענט הערען דאָס ברומען און די געשרייען.

—אונזערע בראַווע קאַמעראַדען קומען יעצט, — האָט הארט־מאַן געזאָגט.

מיר האָבען געקענט זעהן די ערשטע רייה זייערע אָנפילענ־דיג די גאַס פון איין עק צום צווייטען, פונקט ווי דער לעצטער שלאַכט־אויטאָמאָביל איז פאַרביי געלאָפען. די מאַשין האָט זיך אָפּגעשטעלט בלויז פאַר אַ מאָמענט פונקט נעבען אונז. אַ סאָל־דאַט איז אַרויסגעשפּרונגען פון אויטאָמאָביל, טראָגענדיג עפּעס אין זיין האַנד זעהר פאָרזיכטיג. ער האָט דאָס אַוועקגעלעגט מיט דער זעלביגער פאָרזיכטיגקייט אין דער קאַנאַווע. דאַן איז ער צוריק אריינגעשפּרונגען אין אויטאָמאָביל, וועלכער איז שנעל אַוועק געפאָהרען, אַוועק דרעהענדיג זיך אין אַ זייטיגער גאַס.

האַרטמאַן איז צוגעלאָפן צו דער קאַנאַווע און האָט זיך אָנגע־בויגן איבער דעם געגנשטאַנד.

— האַלט זיך פון דער ווייטנס, — האָט ער מיך געוואָרנט.

איך האָב איהם געזעהן אַרבייטענדיג שנעל מיט זיינע הענט. ווען ער האָט זיך אומגעקעהרט צו מיר, האָט דער שוויים גערונען פון איהם.

— איך האָב עס אָפּגעזונדערט, — האָט ער געזאָגט, — און אין דער סאַמע ריכטיגער מינוט. דער סאָלדאַט איז געווען אומ־געלומפּערט. ער האָט געוואָלט, אַז זי זאָל פּלאַצען, ווען אונזערע קאַמעראַדען געהען פאַרביי, נור ער האָט ניט ערלויבט גענוג צייט פאַר דעם. זי וואָלט געוועזן עקספּלאָדירט פאַר דער צייט. יעצט וועט זי שוין גאָר ניט עקספּלאָדירען.

יעדע זאַך האָט יעצט פּאַסירט שנעל. פון יענער זייט גאַס, אַ האַלבען קוואַרטאַל נידריגער, האָב איך געקענט זעהן קעפּ אַרויס־שטעקענדיג פון די פענסטער אין די העכערע שטאָקען פון אַ גע־ביידע. איך האָב זיי נור וואָס געהאַט אָנגעצייגט צו האַרטמאַן׳ען, ווען אַ זייל פון פלאַם און רויך האָט איינגעהילט די געביידע, אין וועלכער די קעפּ האָבען זיך געזעהן. און די לופט האָט אַזש גע־ציטערט פונ׳ם שטאַרקייט פון דער עקספּלאָזשען. אין אייניגע פּלעצער זיינען די שטיינער פון דער געביידע אַרויסגעריסען גע־וואָרען, און די שטאָלענע באַלקענס האָבען זיך אַרויסגעזעהן. אינ׳ם נעקסטען מאָמענט האָט דאָס זעלביגע פּאַסירט מיט דער געביידע אויפ׳ן צווייטען זייט גאַס. צווישען די עקספּלאָזשענס האָבען מיר געקענט הערען דאָס גערויש פון אויטאָמאַטישע רעוואָלווערען און ביקסען. די מלחמה אין דער לופטען האָט אָנגעהאַלטען עטליכע מינוט און דאַן האָט זי אויפגעהערט. מיר האָבען געוואוסט, אַז אונזערע קאַמעראַדען זיינען געווען אין איין געביידע און די מער־סענאַרים אין דער אַנדערער געביידע, און אַז די שלאַכט איבער דער גאַס איז אָנגעגאַנגען צווישען זיי. נור מיר האָבען ניט געקענט

וויסען, אין וועלכער געביידע די קאַמעראַדען זיינען געוועז און אין וועלכער די מערסענאַרים האָבען זיך געפונען.

צו דער צייט זיינען די מאַרשירענדיגע געוועז לעבען אונז. ווען די ערשטע רייהען האָבען פאַרביימאַרשירט די שלאַכטענדיגע געביידעס, האָבען ביידע ווידער אָנגעפאַנגען צו פייערען — פון איין געביידע זיינען באָמבעס געוואָרפען געוואָרען אויפ'ן גאַס, ווע־רענדיג אַטאַקירט פון געגענאיבער, און אַטאַקירענדיג צוריק אין דער זעלבער צייט. אַזוי האָבען מיר אויסגעפונען וועלכע געביידע עס האָט ענטהאַלטען אונזערע קאַמעראַדען, און זיי האָבען געטהאָן גלענצענדיגע אַרבייט, רעטענדיג די מענשען אויפ'ן גאַס פונ'ם שונא'ס באָמבעס.

האַרטמאַן האָט אָנגעגריפען מיין אָרעם און האָט מיך אַריינ־געשלעפּט אין אַ ברייטען אַריינגאַנג פון אַ הויז.

— זיי זיינען ניט אונזערע קאַמעראַדען, — האָט ער מיר אַריינגעשריען אין אויער.

די אינעווענגיסטע טירען פונ'ם אַריינגאַנג זיינען געוועז פאַר־ריגעלט און פאַרשלאָסען. מיר האָבען ניט געקענט אַנטלויפען. אינ'ם נעקסטען מאָמענט איז די פאָדערשטע רייהע פאַרבייגעגאַנגען. עס איז ניט געוועז אַ רייהע מאַרשירענדיגע, בלויז אַ מאַסע, אַ שרעקליכער טייך, וואָס האָט אָנגעפילט די גאַס. דאָס זיינען געוועז די אָפּגרונד־מענשען, משוגע פון געטראַנק און פאַרביטערט פון זייערע ליידען, וועלכע האָבען ענדליך ערוואַכט, זיינען זיי גע־ווען זשעדנע פאַר'ן בלוט פון זייערע אונטערדריקער. איך האָב געזעהן די אָפּגרונד־מענשען פריהער, איך בין געגאַנגען דורך זיי־ערע געהעטאָס, און איך האָב געדענקט, אַז איך האָב זיי געניי גע־קענט. נור יעצט האָב איך אויסגעפונען, אַז דאָס זעה איך זיי צום ערשטען מאָל. די שטומפּיגע גלייכגילטיגקייט איז פאַרשוואונ־דען. יעצט איז די מאַסע געוועז אַן אַרבייטענדיגע קראַפט. די מאַסע האָט זיך געשטופּט, אַ בייזע, אַ ברומענדיגע, שצירענדיג מיט די צייהן, אַ מענשען־עסענדיגע, אָנגע'שכור'ט פון בראַנפען,

וואָס זיי האָבן אַרויסגעקראָגן, באַרויבענדיג שענקען, פאַר׳שכור׳ט פון שנאה, באַזויפען מיט בלוטדורשטיגקייט. מענער, פרויען און קינדער, אַנגעקליידעט אין טראַנטעס, זייערע פּנים׳ער פינסטערע, און אַלעס, וואָס איז געטליך אין אַ מענשענ׳ס געזיכטסציגע, פאַרשוואונדען פון זייערע פּנים׳ער, און אַלעס, וואָס איז בעסטיאַליש, איז געווען אויסגעגאָסען אויף זיי, אַפען און טיגערס, בלוטלאָזע סמאַטאַטשניקעס און גרויסע, האָריגע לאַסטען־טרעגער, פאַרמאַטערטע פּנים׳ער, פון וועלכע דער וואַמפּיר, די געזעלשאַפט האָט אַרויסגעזויגט דעם לעצטען טראָפּען בלוט און לעבען, געשוואָלענע פיגורען, פאַרגרעבטע און פאַרדאָרבענע, פאַרוועלקטע מכשפות, מיאוס׳קייטען, און טויגעניכטסען, טראָגענדיג בערד ווי פּאַטריאַרכען, פאַרביטערטע יונגע און פאַר׳חושך׳טע אַלטע, פּנים׳ער פון פאַרברעכער, צודרעהטע, צו׳הרג׳עטע, אומגעלומפערטע מאָנסטערס, וואָס זיינען רואינירט געוואָרען פון שמוציגע קראַנקהייטען און אַלע שוידערליכקייטען פון כראָנישער אונגאַרהאַפּטיגקייט — דאָס שמוץ און די שוים פון לעבען, אַ ברויזענדע, קוויטשענדע, גרילצענדע, צווישעטע, משוגע׳נע מחנה איז דאָס געווען.

און וואָרום ניט? די מענשען פונ׳ם אָפּגרונד האָבען ניט געהאַט וואָס צו פאַרלירען. און געווינען? גאָר ניט, אַ חוץ איין לעצטען שרעקליכען נקמה־ביסען. און בעת איך האָב געקוקט אויף זיי, איז מיר אַרויפגעקומען אַ געדאַנק, אַז אין דעם לויפענדיגען שטראָם פון לאַווא (הייסערמעטאַל פון וואולקאַנען. איבערז.) זיינען געווען מענער, קאַמעראַדען און העלדען, וועמעס עובדא ס׳איז געווען אויפצואוועקען די אָפּגרונד־חיה און צו באַלעסטיגען דעם שונא מיט דער אַרבייט פון איינשטילען די דאָזיגע חיה.

און יעצט האָט מיט מיר פּאַסירט עטוואָס זאָנדערבאַרעס. איך בין עפּעס מגולגל געוואָרען. דער שרעק פאַר׳ן טוידט, מיין אייגענעם און אַנדערענס, איז פאַרשוואונדען. קיין זאַך האָט מיר ניט אויסגעמאַכט. די רעוואָלוציע איז פאַרלוירען געגאַנגען דאָס מאָל, אָבער די זאַך גופא וועט בלייבען און וועט דאָ זיין מאָרגען,

די זעלביגע, נאָך מעהר ענערגיש און ברענענד. און נאָכדעם, דורך די אַלע אומשטענדען, אין וועלכע די שוידערליכע פּאַסירונגען זיי־נען אָנגעגאַנגען, האָב איך זיך געקענט רוהיג פאַראינטערעסירען. דער טוידט האָט גאָר נִיט געמיינט פאַר מיר, און אויך לעבען האָט גאָר ניט געמיינט. איך בין געווען אַ צושויער, פאַראינטערעסירט אין די פּאַסירונגען פון׳ם טאָג און פיעל מאָל, זייענדיג מיטגעשלעפּט, בין איך אויך געווען אַן אַנטייל־נעהמער. דאָס איז געווען אַזוי, ווייל מיין פאַרשטאַנד האָט געשטיגען צו אַ הויכער, קיהלער ווייטקייט און איך האָב באַגריפען דעם ווערט פון זאַכען אַנדערש ווי פריהער. ווען איך זאָל ניט געווען זיין אין דעם צושטאַנד, וויים איך זיכער, אַז איך וואָלט געווען געשטאָרבען.

א האַלבער מייל פון דער מאַסע איז פאַרבייגעגאַנגען, ווען מיר זיינען ענטדעקט געוואָרען. אַ פרוי אין שמאַטעס, מיט איינ־געפאַלענע באַקען און שמאָלע, שוואַרצע אויגען, ווי עגבערס, האָט דערזעהן מיך און האַרטמאַנ׳ען. זי האָט אַרויסגעלאָזט אַ גרילצענ־דיגען קוויטש און האָט זיך אַרויפגעוואָרפען אויף אונז. אַ טייל פון דער מאַסע האָט זיך אָפּגעריסען פון די איבעריגע און האָט איהר נאָכגעפאָלגט. איך זעה איהר אפילו יעצט, ווען איך שרייב די צייַלען, פאַר מיינע אויגען, אַ שפּרונג טהוענדיג פאַר דער מאַסע, איהרע גרויע האָר צושויבערט, דאָס בלוט טריפענדיג פון איהר שטערען פון אַ וואונד אין איהר קאָפּ־הויט, אין איהר רעכטע האַנד האָט זי געהאַלטען אַ האַמער, און איהר לינקע האַנד, אַן אויסגע־דאַרטע, אַ געקנייטשע, אַ געלע לאַפּע, האָט קאָנוואולסיוו צוזאַ־מענגעדריקט דעם פויסט. האַרטמאַן האָט אַ שפּרונג געטהאָן מיך צו פאַרשטעלען. דאָס איז נִיט געווען קיין צייט צו געבען ערקלע־רונגען. מיר זיינען געווען פיין געקליידט און דאָס איז געווען גענוג. ער האָט אויסגעשטורעקט זיין קולאַק, אַ קלאַפּ טהוענדיג דער פרוי צווישען איהרע פלאַמענדיגע אויגען. דער שטויס פונ׳ם שטאַרקען קלאַפּ האָט איהר צוריקגעוואָרפען, נור זי האָט זיך אָנ־געשלאָגען אָן דער מאַסע, וואָס איז געקומען הינטער איהר, און

איז ווידער געפאַלען צוריק, אַ צומישטע און הילפלאָזע, און דער האַמער, וואָס זי האָט געהאַלטען אויסגעשטרעקט, איז געפאַלען אויף האַרטמאַנ׳ס אַקסעל.

אינ׳ם נעקסטען מאָמענט האָב איך ניט געוואוסט, וואָס עס געהט אָן אַרום מיר. איך בין צוגעקוועטשט געוואָרען פון דער מאַסע. דאָס ענגע שטיקעל פּלאַץ איז געווען אָנגעפילט מיט געשרייען, קוויטשערייען און קללות. קלעפּ זיינען געפאַלען אויף מיר פון אַלע זייטען. הענט האָבען געריסען שטיקער פון מיין פלייש און קליידער. איך האָב געפיהלט, אַז איך ווער צוריסען אויף שטיקער. איך ווער דערקוועטשט, דערשטיקט. אַ מעכטיגע האַנד האָט מיך פּלוצים אָנגעכאַפּט פאַר׳ן אַקסעל אין מיטען פון דער גאַנצער שטופּעריי און האָט מיך אַוועקגעשלעפּט. פון וועהטאָג און שטאַרקע צודריקונג האָב איך גע׳חלש׳ט. האַרטמאַן איז ניט אַרויס לעבעדיג פונ׳ם אַריינגאַנג. ער האָט מיך פאַרשטעלט און ער האָט דערפאַר אַריינגעכאַפּט די ערגסטע קלעפּ פון די אָנגרייפער. דאָס האָט מיך געראַטעוועט, ווייל די שטופּעריי און ענגשאַפט איז באַלד געווען אַזוי גרויס, אַז מעהר ווי אַרומרייסען זיך מיט די הענט האָט קיינער ניט געקענט טהאָן.

ווען איך בין געקומען צו זיך, בין איך געווען אין מיטען פון אַ שנעלבאַוועגענדער מאַסע. איך בין אויפגעכאַפּט געוואָרען פון אַ ווילדען שטראָם, וואָס האָט מיך געטראָגען אין דער וועלט אַריין. איך האָב געפיהלט אַ פרישׁ ווינטעל אויף מיינע באַקען און מיינע לונגען האָבען פריי אויפגעאָטעמט. שוואַך און פאַרמאַטערט, האָב איך קוים געפיהלט אַ שטאַרקען אָרעם אַרום מיין קערפּער אונטער די אָרעמס, און וואָס האָט מיך אויפגעהאַלטען און מיך געשלעפּט. מיינע אייגענע פיס זיינען געווען שוואַך און האָבען מיר ווייניג וואָס געהאָלפען. פאַר מיר האָב איך געזעהן די באַוועגענדיגע פּלייצע פון אַ מאַנ׳ס ראָק. דער ראָק איז געווען צושניטען פון אויבען ביז אַראָפּ דורך דער מיטעלסטער נאָט, און דער שפּאַלט האָט זיך געעפענט און פאַרמאַכט מיט יעדער באַ־

וועגונג, וואָס דער מאַן האָט געמאַכט. די ערשיינונג האָט מיך אינטערעסירט פאַר אַ ווייל, און מיין פאַרשטאַנד האָט זיך אַ ביסעל אויסעלייטערט. דאַן האָב איך גענומען פיהלען אַ וועהטאָג אין מיינע באַקען און נאַז, און איך האָב געקענט פיהלען בלוט טרי־פענדיג פון מיין פּנים. מיין הוט האָב איך פאַרלוירען. מיינע האָר זיינען געווען צופּאַלען און צושויבערט, און פון דעם וועהטאָג אין מיין קאָפּ־הויט האָב איך זיך דערמאָנט, דאָס ווען איך בין געווען אינ׳ם ענגשאַפט אין אַריינגאַנג, האָט עפּעס אַ האַנד מיך געריסען פאַר די האָר. מיין ברוסט און אָרעמס זיינען געווען פאַרוואונדעט און האָבען מיר שטאַרק וועה געטהאָן.

מיין מוח האָט זיך מיר אַ ביסעל מעהר אויסגעלייטערט, און איך האָב זיך אומגעדרעהט ווייל איך בין געלעגען און האָב אַ קוק געטהאָן אויפ׳ן מאַן, וואָס האָט מיך אונטערגעהאַלטען. ער איז דאָס געווען דער מאַן, וואָס האָט מיך אַרויסגעשלעפּט און האָט מיך געראַטעוועט. ער האָט באַמערקט, ווי איך האָב זיך אויס־געדרעהט.

— אַלעס איז רעכט, — האָט ער אויסגעשריען אין אַ הייזעריגער שטימע. — איך האָב אייך גלייך דערקענט.

איך האָב איהם ניט דערקענט, נור איידער איך האָב געקענט אַ וואָרט אַרויסרעדען, האָב איך אָנגעטראָטען אויף עפּעס, וואָס האָט געלעבט, און וואָס האָט זיך געדרעהט אונטער מיין פוס. איך בין היגגעריסען געוואָרען מיט דער מאַסע, אַזוי דאָס איך האָב ניט געקענט זיך איינבויגען און זעהן, וואָס דאָס איז. און דאָך האָב איך געוואוסט, אַז עס איז געווען אַ פרוי, וואָס איז געפאַלען און איז יעצט געטראָטען געוואָרען פון טויזענטער פיס.

— אַלעס איז רעכט, — האָט ער איבערגע׳חזר׳ט, — איך בין גערטהוויטה.

ער האָט געהאַט אַ באָרד, איז געווען אויסגעדאַרט און שמוציג, נור איך האָב זיך דערמאָנט אָן איהם אַלס דער שטאַרקער, מוטיגער יונגער־מאַן, וואָס האָט פאַרבראַכט עטליכע מאָנאַטען

אין דעם גלען־עלען שויז־פּלאַץ. ער האָט מיר געגעבען עטליכע סיגנאַלען פון דער געהיים־פּאָליציי פון אייזערנעם קנאפּעל, אַנ־צייגענדיג, אַז ער איז אויך באַשעפטיגט אין מיין ארבייט.

— איך וועל אייך אַרויספיהרען פון דאַנען, אַזוי שנעל, ווי מעגליך, — האָט ער מיר פארזיכערט. — נור פּאַסט אויף, ווי איהר געהט. איהר זאָלט אויפּפּאַסען ניט צו פאַלען.

אַלעם האָט פּאַסירט פּלוצים אין יענעם טאָג, און מיט אַ פּלוצלינגקייט, וואָס האָט מיך שיער קראַנק געמאַכט, האָט זיך די מאַסע פּלוצים אָפּגעשטעלט. איך האָב זיך אָנגעשטויסען אָן אַ גרויסער פרוי, וואָס איז געגאַנגען פאַר מיר. (דער מאַן מיט׳ן צושפּאָלטענעם ראָק איז פארשוואונדען), בעת די יעניגע, וואָס זיינען געגאַנגען הינטער מיר, האָבען זיך אָנגעשטויסען אָן מיר. אַ טייפעלשער מיש־מאַש האָט נאָכגעפאָלגט — געשרייען, קולות און טוידטליכע גוואַלדען האָבען זיך אויסגעמישט מיט׳ן גערודער און קלאַפּעריי פון הארמאטען און דעם מאַנאָטאָנעם קלאַפּען פון ביקסען. פון אָנפאַנג האָב איך גאָר ניט געקענט זעהן. מענשען זיינען געפאַלען ארום מיר, ווי די פליעגען. די פרוי, וואָס איז געווען פאַר מיר, האָט זיך איינגעבויגען אין צווייען און איז געזונקען צו דער ערד, האַלטענדיג איהרע הענט צוגעדריקט צו איהר בויך. אַ מאַן, וואָס איז געפאַלען לעבען מיינע פיס, האָט גע׳גוסס׳ט.

איך האָב פּלוצים באַגריפען, אַז מיר זיינען געווען די מאַסע ערשטע אין דער רייה. אַ האַלבער מייל פון דער מאַסע איז פאַרשוואונדען — וואוהין אָדער ווי אַזוי, האָב איך קיינמאָל ניט אויסגעפונען. ביז היינטיגען טאָג ווייס איך ניט, וואָס עס איז געוואָרען מיט יענעם האַלבען מייל מענשען — צי עס איז אויס־געמעקט געוואָרען פון דער שרעקליכער מלחמה, ציז עס איז גלאַט צושפּרייט געוואָרען און פארניכטעט געוואָרען ביסלעכווייז, אָדער די מענשען זיינען זיך גאָר צולאָפען. נור אַט זיינען מיר שוין געווען אין סאַמע פראָנט אָנשטאט אין דער מיט, און מיר זיינען

אויסגעווישט געוואָרען פון צווישען די לעבעדיגע דורך א שטראָם גרילצענדיגען בליי.

אזוי שנעל, ווי דער טוידט פון פיעל האָט אונז א ביסעל גראמער געמאכט, האָט גארטהוויטה, נאָך אלץ האַלטענדיג מיין אָרעם, אריינגעפיהרט א מאסע פון די, וואָס זיינען איבערגעבליבען לעבעדיג, אין א גרויסען אריינגאנג פון א גרויסער אָפיס-געביידע. דאָ, זייענדיג פון פאָרענט פון די אלע מענשען, זיינען מיר צוגע־דריקט געוואָרען פון א שווער־אָטמענדיגע מאסע באשעפענישען. פאר א קורץ שטיקעל צייט זיינען מיר געבליבען אין דער פאָזיציע און די לאגע האָט זיך ניט געביטען.

— איך האָב עס זעהר פיין אָפגעארבייט, — האָט גארטה־וויטה זיך באקלאָגט פאר מיר. — איך האָב אייך אריינגעפיהרט גלייך אין א נעץ אריין. דאָרטען האָבען מיר אמוועניגסטען געהאַט א שאַנס פון א קאָרטען־שפּיעלער, נור דאָ האָבען מיר גאָר קיין שאַנס ניט. עס איז שוין יעצט נאָך אלעמען. לאנג לעבט די רעוואָלוציע!

דאָן, וואָס עס האָט ערוואַרטעט, האָט זיך אָנגעפאנגען. די מערסענאַרים האָבען גע׳הרג׳עט אָהן רחמנות. פון אָנפאנג איז די שטופּעריי הינטער אונז געווען נאָך ערגער, נור ווען די הריגה האָט זיך אָנגעפאנגען, איז די דרוק־קראפט א ביסעל לייכטער גע־וואָרען. די טוידטע און די יעניגע, וואָס האָבען געהאַלטען ביים שטאַרבען, זיינען אנידערגעפאלען און געמאכט א ביסעל גראמער. גארטהווייטה האָט צוגעלעגט זיין מויל צו מיין אויער און האָט אריינגעשריען, נור איבער דעם שרעקליכען ליאַרם, האָב איך ניט געקענט הערען, וואָס ער זאָגט מיר. ער אָבער האָט ניט געוואַרט. ער האָט מיך ארומגעכאפּט און מיך אומגעוואָרפען צו דער ערד. דאָן האָט ער צוגעשלעפּט א טוידטע פרוי און זי אוועקגעלעגט איבער מיר און דאָן, זיך שטופּענדיג און שארענדיג, איז ער אויך ארונטערגעקראָכען אונטער דער פרוי און האָט זיך אוועקגעלעגט טיילוויז לעבען מיר און טיילוויז אויף מיר. א בארג פון טוידטע

און שטאַרבענדיגע האָט זיך גענומען אָנזאַמלען איבער אונז, און איבער דעם באַרג האָבען אַרומגעפּויזעט די קרעכצענדיגע פאַר־וואונדעטע מענשען, וואָס זיינען איבערגעבליבען לעבעדיג. נור אויך די האָבען באַלד אויפגעהערט, און אַ שטילקייט, צייטענווייז איבערגעשלאָגען פון קרעכצען און פאַרדומפּפטע קולות איז אַלעם באַפאַלען.

איך וואָלט געוועזן צוקוועטשט געוואָרען, ווען ניט גאַרטה־ווייטה. איך האָב סיי ווי סיי ניט געקענט פאַרשטעהן, ווי אַזוי איך האָב געקענט פאַרטראָגען אַזאַ שווערע געוויכט. און דאָך, אויסער מיינע שמערצען, האָט מיך צום מעהרסטען באַהערשט אַ געפיהל פון קוריאָזיטעט. ווי אַזוי וועט זיך דאָס אַלעס ענדיגען? וואָס וועט זיין דער טעם פון טוידט? אַזוי בין איך עס געטויפט געוואָרען אין דער רוישיגער שיקאַגאָ׳ר יאַטקע. בעפאָר דעם, איז טוידט בלויז געוועזן אַ טעאָריע אין מיינע אויגען; נור זייט דאַן האָט מיר דער טוידט אויסגעקוקט ווי אַ פּשוט׳ער פאַקט, אַ זאַך, וואָס מען קומט איבער זעהר לייכט.

נור די מערסענאַרים האָבען זיך ניט צופריעדענגעשטעלט מיט דעם, וואָס זיי האָבען געטהאָן ביז יעצט. זיי זיינען באַפאַלען דעם אַריינגאַנג, הרג׳ענדיג די פאַרבאַהעלטענע, וועלכע האָבען זיך געמאַכט פאַר טוידט. איך געדענק איין מאַן, וועלכען זיי האָבען אַרויסגעשלעפּט פו׳ן אונטער אַ הויפען טוידטע, וועלכער האָט זיך געבעטען ביי זיי, ביז אַ רעוואָלווער־שאָס האָט איהם איינגע־שטילט. דאַן איז געוועזן אַ פרוי, וועלכע איז אָנגעפאַלען אויף זיי, אַראָפּשפּרינגענדיג פון אַ הויפען טוידטע, אַ שילטענדיגע און שיסענדיג. זי האָט אויסגעשאָסען זעקס מאָל איידער זיי האָבען איהר דערשאָסען, כאָטש מיר האָבען ניט געוואוסט וויפיעל שאָדען זי האָט געטהאָן דעם שונא. מיר האָבען געקענט בלויז הערען די אַלע טראַגעדיעס. יעדע ווייל האָבען אַזעלכע אונרוהען פּאַ־סירט, און יעדער שטורם אַזעלכער האָט זיך געענדיגט מיט אַ רעוואָלווער־שאָס. און צווישען די צייט פלעגען מיר הערען די

סאָלדאַטען רעדען און זידלען, בעת זיי האָבען ארומגעזוכט צווי־שען די קערפּערס, און זייערע אָפיציערען האָבען זיי די גאַנצע צייט צוגעאיילט.

ענדליך האָבען זיי אָנגעפאַנגען צו אַרבייטען אויף אונזער קופּע, און מיר האָבען געקענט פיהלען, ווי די דרוק־קראַפט ווערט אַלץ ווייניגער, ווען זיי האָבען אַוועקגעשלעפּט די טויטע און פאַרוואונדעטע. גאַרטהאָווייטה האָט אָנגעהויבען אויסצושרייען די סיגנאַלען אין דער הויך. פון אָנפאַנג האָט מען איהם ניט געהערט. דאַן האָט ער אָנגעהויבען נאָך העכער צו שרייען.

— האַלט זיך איין! — האָבען מיר געהערט ווי אַ סאָלדאַט האָט געזאָגט. און אינ׳ם נעקסטען מאָמענט די שאַרפע שטימע פון אַן אָפיציער: — לאַנגזאַם! פּאַס אויף, ווי דו טהוסט דאָרטען דיין אַרבייט.

אָך, דער ערשטער אָטעם פרישע לופט, וואָס מיר האָבען געקראָגען, ווען מען האָט אונז אַרויסגעשלעפּט! גאַרטהאָווייטה האָט צום ערשטען גערעדט, נור איך האָב געמוזט דורכמאַכען אַ שטיקעל עקזאַמען, כדי איבערצוציייגען איהם, אַז איך האָב גע־דיענט דעם אייזערנעם קנאַפּעל.

— אמת, אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס, — איז געווען דעם אָפי־ציער׳ס באַשלוס. ער איז נאָך געווען אַ גאַנץ יונגער מענש, וואַרשיינליך אַ קאַדעט, אַ מיטגליעד פון אַ גרויסער אָליגאַרכי־שער פאַמיליע.

— דאָס איז אַ פאַרדאַמטע אַרבייט, — האָט גאַרטהאָווייטה געבורטשעט. — איך געה, דענק איך, רעזיגנירען און אַריינטרע־טען אין דער אַרמעע. איהר חברה האָט אַ לייכטע שטעלע.

— איהר האָט עס כשר פאַרדיענט, — איז געווען דעם יונגען אָפיציער׳ס ענטפער. — איך האָב אַ שטיקעל ידיעה אין די הויכע פענסטער, און איך וועל זעהן עפּעס צו טהאָן פאַר אייך. איך וועל זיי זאָגען, ווי אַזוי איך האָב אייך געפונען.

ער האָט פאַרשריבען גאַרטהוּוייטה'ס נאָמען און נומער, דאַן האָט ער זיך געווענדעט צו מיר:

— און איהר?

— אה, איך געה באַלד חתונה האָבען, — האָב איך געענט־פערט, — און דאַן וועל איך עס גאָר אין גאַנצען פּטר'ן.

און אַזוי האָבען מיר גערעדט, בעת די הריגה פון די פאַר־וואונדעטע איז אָנגעגאַנגען. יעצט, ווען איך בליק צוריק אויף דעם אַלעמען, צייגט עס מיר אויס ווי אַ חלום; נור אין יענער צייט האָט דאָס אויסגעקוקט ווי די נאַטירליכסטע זאַך אין דער וועלט. גאַרטהוּוייטה און דער יונגער אָפיציער האָבען פאַרפיהרט אַ חיציגע דעבאַטע איבער'ן אונטערשיעד צווישען דער זאַגענאַנ־טער שלאַכט און דעם יעצטיגען גאַסען־קאַמפּף און הימעל־קראַצער־געביידען קאַמפּף, וואָס זיינען אָנגעהאַנגען איבער דער גאַנצער שטאָדט. איך האָב זיך אויפמערקזאַם צוגעהערט, פאַרריכטענדיג מיינע האָר צו דער זעלבער צייט און צוזאַמענטשעפּענדיג מיינע צוריסענע קליידער. און דורך דער גאַנצער צייט איז די הריגה פון די פאַוואונדעטע אָנגעגאַנגען. פיעל מאָל האָבען די שיסענ־דיגע ביקסען פאַרטויבט די שטימען פון'ם אָפיציער און גאַרטה־וּוייטה, און זיי האָבען געמוזט, אין אַזאַ פאַל, איבערזאָגען צוויי מאָל איין זאַך.

איך האָב איבערגעלעבט דריי טעג פון דער שיקאַגאָ'ר קאָ־מונע, און מען קען זיך פאָרשטעלען ווי גרויזאַם, ווי שווידערליך די הריגה איז געווען, ווען איך זאָג, אַז דורך דער גאַנצער צייט האָב איך כמעט קיין אַנדער זאַך ניט געזעהן אויסער דאָס הרג'ע־נען פון די אָפּגרונד־מענשען און די מלחמות אין דער לופטען צווישען די הויכע געביידען. איך האָב ווירקליך ניט געזעהן פיעל פון די העלדענטאַטען, וואָס די קאַמעראַדען האָבען אויפגעטהאָן. איך האָב געקענט הערען זייערע באָמבען עקספּלאָדירען, און דעם רויך פון די פייערען, וואָס זיי האָבען פאַראורזאַכט, און דאָס איז געווען אַלעס. נור איין העלדענטאַט, וואָס איז אָפּגעטהאָן געוואָרען

פון אונזערע געגאָסען אין דער לופטען, האָב איך יאָ געזעהן, נעמ־ליך, די אָנגריפען, וואָס זיי האָבען געמאַכט אויף דער פעסטונג. דאָס האָט פּאַסירט אויפ'ן צווייטען טאָג. די טרייע און אונ־טרייע רעגימענטען זיינען ביז איינעם אויסגע'הרג'עט געוואָרען אין דער פעסטונג. די אַנדערע פעסטונגען זיינען געווען איבער־געפּאַקט מיט מערסענאַרים. דער ווינד האָט געבלאָזען אין אַ גוטער ריכטונג, און אונזערע לופט־באַלונען זיינען ארויפגעפלוי־גען אין דער לופטען פון אַן אָפיס־געביידע אין שטאָדט.

ביערענבארד, נאָך דעם ווי ער האָט פאַרלאָזט גלען־עללען, האָט ענטדעקט אַ זעהר מעכטיגען עקספּלאָדירענדען מאַטעריאַל, „עקספּעדיט" האָט ער עס גערופען. דאָס איז געווען די וואַפע, מיט וועלכער די באַלונען האָבען זיך באַנוצט. דאָס זיינען בלויז געווען הייסע לופט־באַלונען, אומגעלומפּערט און שנעל געמאַכט, נור זיי האָבען געטהאָן זייער ארבייט גלענצענד. איך האָב עס אַלעס געזעהן פונ'ם דאַך פון אַ וואָלקען־קראַצער־געביידע. דער ערשטער באַלון האָט אויסגעפעהלט די פעסטונג גאָר אין גאַנצען און איז פאַרשוואונדען געוואָרען, אוועקפליהענדיג איבער'ן לאַנד; נור מיר האָבען ערשט שפּעטער אויסגעפונען, וואָס עס איז גע־וואָרען מיט'ן ערשטען באַלון. בוירטאָן און אָ'סאַליוואַן זיינען געווען אין יענעם באַלון. ווען זיי זיינען ארונטערגעשטיגען צו דער ערד צו, זיינען זיי געפלויגען פונקט איבער אַ צוג פול מיט סאָל־דאַטען, וואָס איז געלאָפען מיט דער העכסטער שנעלקייט קיין שיקאַגאָ. זיי האָבען ארונטערגעוואָרפען זייערע גאַנצען זאַפּאַס עקספּעדיט אויפ'ן לאָקאָמאָטיוו. דער חורבן פון דעם צוג האָט פאַרשפּאַרט די ליניע אויף עטליכע טעג. און דאָס בעסטע פון דער גאַנצער געשיכטע איז געווען, וואָס אַראָפּוואַרפענדיג די משא פונ'ם עקספּעדיט, איז דער באַלון ארויף צוריק אין דער לופטען און איז ארונטערגעפאַלען אויף דער ערד זעקס מייל פון דאָרטען, און ביידע העלדען זיינען ארויס אונבאַשעדיגט.

דער צווייטער באַלון איז געווען אַ דורכפאַל. ער איז גע־

פליגען זעהר געמיין. ער האט געשוועבט צו נידריג און ער איז געשאסען געווארען אין פיעל פלעצער איידער ער איז גאר צו־געקומען צו דער פעסטונג. הערפארד און גיננעס זיינען געווען אין דעם באלון, און זיי זיינען צושאסען געווארען אויף פיצלעך, פונקט ווי דער פעלז, אויף וועלכען זיי זיינען ארונטערגעפאלען. ביעדענבארד איז געווען אין פארצווייפלונג — מיר האבען גע־הערט וועגען דעם אלעם ערשט נאכדעם — און ער אליין איז אריינגעגאנגען אינ׳ם דריטען באלון. אויך ער איז געפלויגען נידריג צו דער ערד, נור ער האט געהאט מעהר מזל, ווייל זיי האבען ניט שטארק צושעדיגט זיין באלון. איך זעה נאך יעצט פאר מיינע אויגען, פונקט ווי איך האב דאן געזעהן, פון דער הויכער געביידע — דעם אנגעבלאזענעם בייטעל, און דאס קליינע פינטעלע, דער מענש, אנהאלטענדיג זיך אונטען. איך האב די פעסטונג ניט געקענט זעהן, נור די יעניגע, וואס זיינען געשטא־נען אויפ׳ן דאך, האבען געזאגט, אז ער איז געווען פונקט איבער דער פעסטונג. איך האב אויך ניט געזעהן דעם עקספעדיט פאלען, ווען ער האט עס אפגעשניטען. נור איך האב יא געזעהן דעם באלון פלוצים זיך אויפהויבען אין דער לופטען. א שטיקעל צייט נאכדעם האט ער ערשט עקספלאדירט און נאכדעם האב איך ערשט געהערט דעם שרעקליכען דונער און קראך. ביעדענבארד, דער עדעלער, וויכהערציגער מענש, האט פארניכטעט א גאנצע פעס־טונג. צוויי אנדערע באלונס זיינען נאכגעפלויגען זיינעם. איינער איז צוריסען געווארען אויף שטיקער אין דער לופטען, ווייל דער עקספעדיט האט עקספלאדירט, און דאס טרייסלען האט צוריסען דעם צווייטען באלון, וועלכער איז אריינגעפאלען גלייך אין דער פעסטונג, וואס איז איבערגעבליבען. עס האט גאר בעסער ניט געקענט געפלאנט ווערען, כאטש די צוויי קאמעראדען, וואס זיינען געווען אינ׳ם באלון, האבען אויפגעאפפערט זייערע לעבענס.

נור לאמיך דערצעהלען מעהר פון די אפגרונד־מענשען, מיט וועלכע איך האב געהאט מיין גאנצע ערפאהרונג. זיי האבען גע־

בושעוועט, געמאָרדעט און פאַרניכטעט אייגענטום איבער דער גאַנצער שטאָדט און זיי זיינען אויך פאַרניכטעט געוואָרען; אָבער ניט איין מאָל אפילו האָבען זיי געגרייכט דעם מעריב־טייל פון שטאָדט, וואו די אָליגארכען האָבען זיך גוט באַשיצט. קיין אונ־טערשיעד ניט, וואָס פאַר אַ חורבן אין אַלע איבעריגע טיילען פון שטאָדט עס איז אָנגעגאַנגען, זיי, זייערע פרויען און קינדער זיינען געוועזען אונבאַשעדיגט. מען האָט מיר געזאָגט, אַז זייערע קינדער האָבען זיך געשפּיעלט אין די שפּאַציער־גערטנער און אַז זייער ליעבלינגס־שפּיעל אין יענע שרעקליכע טעג איז געווען זיך נאָכ־צוקרימען זייערע עלטערען, ווי זיי טרעטען איבער'ן פּראָלע־טאַריאַט.

נור די מערסענאַרים האָבען עס ניט געפונען אַלס זעהר לייכט צו ווערען זיך געגען די אָפּגרונד־מענשען און אין דער זעלבער צייט קעמפּפען מיט די געגנאָסען. שיקאַגאָ האָט אויפ־געהאַלטען איהר טראַדיציע, און כאָטש אַ גאַנצער דור רעוואָלו־ציאָנערען זיינען פאַרטיליגט געוואָרען, האָבען זיי אָבער מיטגע־נומען מיט זיך אין קבר אַ גאַנצען דור פון זייערע שונאים. נאַ־טירליך, האָט דער אייזערנער קנאָפּעל ניט ארויסגעגעבען די ריכ־טיגע צאָהל, נור אַמוועניגסטען זיינען הונדערט און דרייסיג טוי־זענד מערסענאַרים גע'הרג'עט געוואָרען. נור די קאַמעראַדען האָ־בען ניט געהאַט קיין שאַנס. אנשטאַט וואָס דאָס גאַנצע לאַנד זאָל געווען רעוואָלטירען מיט זיי צוזאַמען. זיינען זיי געשטאַנען אַליין אין קאַמפּף, און די גאַנצע מאַכט פון דער אָליגאַרכיע האָט געקענט געשיקט ווערען געגען זיי, ווען נויטיג. עס זיינען אַזוי אויך אריינגעשיקט געוואָרען הונדערטער טויזענטער מערסענאַרים קיין שיקאַגאָ דורך דער צייט.

און עס זיינען דאָך געווען אַזוי פיעל אָפּגרונד־מענשען! ווערענדיג מיעד צו הרג'ענען, האָבען די סאָלדאַטען אָנגעפאַנגען זיי צוזאַמענצוטרייבען, מיט'ן געדאַנק זיי צו פאַרטרייבען, ווי בהמות אין מישיגען אָזערע. גאַרמהווייטה און איך האָבען זיך

געטראָפן מיט'ן יונגען אָפיציער פּונקט ביים אָנפאַנג פון דער נייער באַוועגונג. די טרייבעניש איז געווען אַ דורכפאַל צוליעב דער גלענצענדער ארבייט פון די געזאַסען. אנשטאט די אונ־געהויער גרויסע מחנה, וואָס די מערסענאַרים האָבען געהאַט צו־נויפגעטריבען. האָבען זיי אריינגעטריבען ניט מעהר ווי פערציג טויזענד אומגליקליכע אין דער אָזערע. יעדעס מאָל, וואָס זיי האָבען ארומגערינגעלט אַ גרויסע מאַסע און מען האָט זיי גע־טריבען פון די גאַסען צום וואַסער, פלעגען די קאַמעראַדען מאַכען אַ שפּאַלטונג, און די מאַסע פלעגט זיך צולויפען דורך די נייע וועגען, וואָס זיי האָבען אויפגעעפענט.

איך און גארטהווייטה האָבען געזעהן אַ ביישפּיעל פון דער טרייבעניש נאָכדעם ווי מיר האָבען באַגעגענט דעם יונגען אָפּי־ציער. די מאַסע, פון וועלכער מיר זיינען געווען אַ טייל און וועלכע מען האָט געמאַכט זיך אומצוקעהרען צוריק, האָט ניט גע־קענט געהן קיין צפון־זייט, ווייל סאָלדאַטען האָבען פארשטעלט דעם וועג. דאָס זעלבע איז געווען דער פאַל אין מזרח־זייט. די סאָלדאַטען, וועלכע האָבען אונז געראַטעוועט, האָבען פארשפּארט דעם וועג קיין מערב־זייט. דער איינציגער אויסוועג איז געווען קיין דרום, און אהין זיינען זיי געגאַנגען גלייך צו דער אָזערע, ווערענדיג געטריבען פון צפון, מזרח און מערב פון הארמאַטען און אויטאָמאַטישע ביקסען. צי די מאַסע האָט געוואוסט, אַז מען טרייבט זיי צום וואַסער, אָדער דער מאַנסטער האָט זיך גלייך אזוי פארקירעוועט אין אַ זייט, ווייס איך ניט; נור יעדענפאַלס, די מאַסע האָט זיך פארקירעוועט אין אַ זייטען־גאַס, געהענדיג אין מערב־זייט, האָט זיך ווידער פארקירעוועט ביים צווייטען גאַס און איז ווידער געגאַנגען קיין צפון־זייט צו דער גרויסער גהעטאָ.

גארטהווייטה און איך האָבען צו יענער צייט געפּרובירט צו געהן אין מערב־זייט, כדי ארויסצוקומען פונ'ם געגענד פון גאַסען־קאַמפּף, און מיר זיינען ווידער כמעט פארכאַפּט געוואָרען פון דער מאַסע. ווען מיר זיינען צוגעקומען צו דער גאַס, האָבען מיר

געזעהן די שרייענדיגע מאַסען קומען גלייך אויף אונז. גאַרטה־וויטה האָט מיך אָנגעכאַפּט ביים אָרעם און מיר האָבען אָנגע־פאַנגען לויפען, נור באַלד האָט ער מיך אַריינגעשלעפּט אין אַ זייט, ווייל מיר זיינען שיער איבערגעפאָהרען געוואָרען פון עט־ליכע מלחמה־אויטאָמאָבילען, וואָס זיינען געלאָפען צו דעם פּלאַץ. הינטער זיי זיינען געקומען סאָלדאַטען מיט אויטאָמאַטישע ביק־סען. דורך דער צייט, וואָס זיי האָבען זיך אַוועקגעשטעלט אויף זייער פּאָזיציע, איז שוין די מאַסע געוועזען נעבען זיי, און עס האָט אויסגעקוקט ווי די מאַסע וועט זיי באַזיעגען איידער די סאָלדאַטען וועלען קענען עפּעס טהאָן.

איינציגע אָפּגעזונדערטע סאָלדאַטען האָבען עפּעס יאָ געשאָ־סען, נור די ווייט־פאַרשפּרייטע שיסערייען האָבען ניט געקענט צוריקהאַלטען די גרויסע מאַסע, וועלכע איז געקומען אַלץ נעהנ־טער מיט שטורם און צאָרן. עס האָט אויסגעוויזען, אַז די האַר־מאַטען וועלען קיינמאָל ניט אָנפאַנגען צו שיסען. די אויטאָמאָ־בילען, אויף וועלכע די האַרמאַטען זיינען געשטאַנען, האָבען פאַר־שטעלט די גאַס, און די סאָלדאַטען האָבען געמוזט נעהמען זייערע פּאָזיציאָנען צווישען די מענשען און אויף די טראָטואַרען. אַלץ מעהר סאָלדאַטען זיינען צוגעקומען, און צוליעב דער ענגשאַפט האָבען מיר זיך ניט געקענט אָפּטראָגען פון דאָרטען. גאַרטה־וויטה האָט מיך צוגעהאַלטען ביי מיין אָרעם און מיר האָבען זיך צוגעדריקט צו דער פאָדערשטער וואַנד פון אַ געביידע.

די מאַסע איז געוועזען בלויז אַן ערך פינף און צוואַנציג פוס, ווען די האַרמאַטען האָבען אויפגעעפענט זייערע מיילער; נור קיין זאַך געהענדיג אַנטקעגען דעם זייל פון פלאַם און טוידט, האָט ניט געקענט בלייבען לעבען. די מאַסע האָט געהאַלטען אין איין קומען, אָבער זי האָט ניט געקענט מאַכען קיין פאָרטשריט. זי איז אָנגעפאַלען אין אַ קופּע, אַ באַרג, אַן אונגעהויער גרויסע כוואַ־ליע פון טוידטע און פאַרוואונדעטע. די יעניגע, וואָס זיינען געגאַנגען הינטען, האָבען זיך געשטופּט, און די רייה מאַרשירענ־

דיגע פון איין קאַנאַווע ביז דער צווייטער האָט זיך אַנגעשטויסען אויף זיך אַליין. קאַליעטשעטע באַשעפעניִשען, מענער און פרויען, זיינען אויסגעשפּיגען געוואָרען פון דער מאַסע און אַריבערגע־פאַלען, דרעהענדיג און קייקלענדיג זיך פון פאָרענט פון דעם באַרג, ביז זיי זיינען געלעגען נעבען די רעדער פון די אויטאָמאָבילען אָדער ביי די פיס פון די סאָלדאַטען. די סאָלדאַטען האָבען זיי דערשטאָכען מיט זייערע שפּיזען, און איך האָב געזעהן איין אומ־גליקליכען, וועלכער האָט זיך אָנגענומען כח, איז אויפגעשפּרונגען און האָט זיך איינגעפּרעסען מיט זיינע צייהן אין׳ם סאָלדאַט׳ס האַלז. זיי ביידע, דער סאָלדאַט און דער שקלאַף, האָבען אַרונ־טערגעזונקען אינ׳ם שמוץ.

די שיסעריי האָט אויפגעהערט. די אַרבייט איז געווען אָפּ־געטהאָן. די מאַסע איז פאַרהאַלטען געוואָרען פון זיך דורכצו־ברעכען אַ נייעם וועג. די אָפיציערען האָבען געגעבען באַפעהלען צו די סאָלדאַטען, אָפּצורייניגען די רעדער פון די שלאַכט־אויטאָ־מאָבילען. זיי האָבען ניט געקענט פאָהרען ווייטער איבער דעם באַרג הרוגים, און זיי האָבען געהאַט בדעה צו מאַכען די מאַסע געהן צוריק אויף דער זייטען־גאַס. די סאָלדאַטען האָבען אַוועק־געשלעפּט די קערפּערס פון די רעדער, ווען דאָס האָט פּאַסירט. שפּעטער ערשט האָבען מיר אויסגעפונען ווי אַזוי דאָס האָט פּאַ־סירט. אַ קוואַרטאַל ווייטער האָבען אַ הונדערט פון אונזערע גע־נאָסען זיך אויפגעהאַלטען אין אַ געביידע. זיי זיינען געקראָכען פון דאַך צו דאַך, ביז זיי זיינען צוגעקומען צום פּלאַץ, פון וואַנען זיי האָבען אַרונטערגעקוקט אויף די ענג געפּאַקטע סאָלדאַטען. דאַן איז דאָס געווען אַ הריגה פון צווייטען צד.

אָהן אַ שום ווארנונג, זיינען אַראָפּגעפאַלען אונצעהליגע באָמ־בעס פונ׳ם דאַך פון דער געביידע. די אויטאָמאָבילען זיינען צו־פלויגען געוואָרען אויף שטיקלעך, אויך פיעל סאָלדאַטען. אַ האַל־בען קוואַרטאַל נידריגער, האָט אויסגעשאָטען מיט פייער פון אַן אַנדער געביידע. פּונקט ווי די סאָלדאַטען האָבען געפּלאַסטערט

די גאַסען מיט טוידטע שקלאַפען, אַזוי האָבען יעצט זייערע קער־פערס אויסגעפּלאַסטערט די גאַסען. גאַרטהווייטה און איך האָבען געהאַט גרויס מזל. פּונקט ווי מיר האָבען געטהאָן פריהער, אַזוי האָבען מיר אויך יעצט געזוכט שוץ אין אַן אַריינגאַנג. נור דאָס מאָל האָט זיך שוין גאַרטהווייטה געהיט. אַזוי שנעל ווי דאָס קראַכען און דונערען פון די באָמבעס האָט אויפגעהערט, האָט ער אָנגעפאַנגען אַרויסצוקוקען.

— די מאַסע קומט ווידער צוריק, — האָט ער געשריען. — מיר מוזען אַרויסלויפען פון דאַנען!

מיר זיינען געלאָפען, האַלטענדיג זיך ביי די הענט, אויפ׳ן בלוטיגען טראָטואַר, גליטשענדיג זיך, און זיך געאיילט צוצוקומען צו דער זייטען־גאַס. דאָ האָבען מיר געקענט זעהן אייניגע סאָל־דאַטען, וואָס זיינען נאָך געלאָפען. זיי האָט גאָר ניט געטראָפען יעצט. דער וועג איז וואַרשיינליך געוועזען אָפען. מיר האָבען זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ מאָמענט און זיך אומגעקוקט צוריק. די מאַסע איז געקומען לאַנגזאַם. זי איז געווען פאַרנומען, באַוואַ־פענדיג זיך מיט די ביקסען פון די גע׳הרג׳עטע און שיסענדיג די פאַרוואונדעטע. מיר האָבען געזעהן דעם סוף פון׳ם יונגען אָפּי־ציער, וואָס אָט אונז געראַטעוועט. ער האָט זיך אַ צוואַועהטאָג־טער אָנגעשפּאַרט אויף זיין עלענבויגען און האָט גענומען שיסען פון זיין אויטאָמאַטישען רעוואָלווער.

— „אָט יעצט געהט פאַרלאָרען מיין שאַנס צו קריגען אַ העכ־בערען אמט, — האָט גאַרטהווייטה געלאַכט, ווען אַ פרוי איז צוגעלאָפען צום פאַרוואונדעטען, האַלטענדיג אַ קצב׳ס מעסער אין איהר האַנד. — קומט, עס איז ניט דער ריכטיגער וועג. נור מיר וועלען זיך שוין ווי עס איז אויסדרעהען”.

און מיר זיינען אַוועקגעלאָפען צו מזרח־זייט דורך די שטילע גאַסען, זייענדיג צוגעגרייט ביי יעדער דורכשניידענדער גאַס זיך אַנצוטרעפען מיט אַן אומגליק. צו צפון־זייט האָט מיר געזעהן אַ גרויס פייער, וואָס האָט דעם הימעל רויט געמאַכט, און מיר

האָבען גלייך געוואוסט, אז די גרויסע גהעטאָ ברענט. ענדליך בין איך געפּאַקען אויפ'ן טראָטואַר. איך בין געווען מיעד און האָב ווייטער שוין ניט געקענט געהן. איך בין געווען פאַרוואונ־דעט, צואווערהטאָגט און האָב געפיהלט שמערצען אין יעדען אבר; דאָך האָב איך ניט געקענט זיך צוריקהאַלטען פון שמייכלען פון גארטהווייטה'ן, וועלכער האָט זיך געמאַכט א סיגאַרעט און האָט געזאָגט:

— איך וויס, אז איך פאַרנאַכלעסיג א ביסעל מיין רעטונגס־אַרבייט, נור איך קען דאָ אַליין קיין טאַלק ניט דערגעהן. עס איז אין גאַנצען א מיש־מאַש. יעדעס מאָל, ווען מיר האַלטען שוין עפּעס אויף א וועג, פאַסירט עטוואָס און מיר מוזען זיך אומ־קעהרען צוריק. מיר זיינען בלויז אייניגע קוואַרטאַלען פון דער געביידע, ביי וועלכער איך האָב אייך גערעטעט. פריינד און שונאים זיינען צוזאַמענגעמישט. עס איז א תהו־ובהו. מיר קע־נען ניט וויסען, ווער עס איז דאָ אין דער געביידע. אויב איהר פּרובירט אויסצוגעפינען, האָט איהר נאָך א שאַנס צו קריגען א באָמבע אין קאָפּ. ווילט איהר זיך געהן אייער וועג פריעדליך, און איהר פּאַלט אריין צווישען דער מאַסע און די האַרמאַטען הרג'ענען אייך, אָדער איהר פּאַלט אריין צווישען די מערסענאַרים און אייערע גענאָסען ערגעץ פון א דאַך הרג'ענען אייך. און א חוץ דעם אַלעמען, קומט די מאַסע אַליין און הרג'עט אייך אויך.

ער האָט טרויעריג א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ, האָט פאַר־רויכערט זיין סיגאַרעט, און האָט זיך אַוועקגעזעצט נעבען מיר.

— און איך בין אזוי הונגעריג, — האָט ער געזאָגט. — איך וואָלט געקענט עסען שטיינער.

אינ'ם נעקסטען מאָמענט איז ער אויפגעשטאַנען, איז ארויס־געלאָפען אין מיטען גאַס און האָט ארויסגעריסען א ברוקיר־שטיין. ער איז צוריקגעקומען און האָט צובראָכען א פענסטער פון א געוועלב.

— עס איז אַן אונטערשטעטער עטאַזש און ניט זעהר גוט, —

האָט ער ערקלערט, בעת ער האָט מיר געהאָלפען דורכקריכען דורכ'ן לאָך, וואָס ער האָט געמאַכט אינ'ם פענסטער. — נור עס איז דאָס בעסטע, וואָס איך קען טהאָן. איהר שלאָפט זיך איבער א ביסעל און איך וועל א ביסעל ארומקוקען דעם געגענד. איך וועל ענדיגען מיין רעטונגס־אונטערנעהמונג; איך וויל האָבען צייט און גענוג צייט — און עפּעס צו עסען.

עס איז געווען א רימער'ס געוועלב, און גארטהווייטה האָט מיר געמאַכט א געלעגער פון פערד־דעקען אינ'ם פּריוואַטען אָפּיס אין אונטערשטען טייל פון צימער. אלס א צוגאָב צו מיינע לייי־דען, האָב איך נאָך געקראָגען א שרעקליכען קאָפּ־וועהטאָג, און איך בין געווען העכסט צופריעדען, וואָס איך האָב געקענט צו־מאַכען די אויגען און פּרובירען איינשלאָפען.

— „איך וועל צוריקקומען“ — זיינען געווען זיינע לעצטע ווער־טער: „איך האָב ניט קיין האָפנונג צו קריגען אן אויטאָמאָביל, נור איך וועל זיכער ברענגען עפּעס צו עסען“.

און איך האָב גארטהווייטה'ן ניט געזעהן דריי יאָהר צייט. אנשטאָט צוריק צו קומען, האָט מען איהם אָפּגעפיהרט אין א האָספּיטאל מיט איין קויל דורך זיינע לונגען און א צווייטע אין זיין האלז.

פּיער און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

אַ שרעקליכער חלום

אין דער פריהעריגער נאַכט, אויפ'ן צוג, האָב איך אפילו מיינע אויגען ניט צוגעמאַכט, און דערצו נאָך זייענדיג אַזוי פאַר־מאַטערט, בין איך גלייך אַנשלאָפען געוואָרען. ווען איך האָב זיך אויפגעכאַפּט, איז שוין געווען נאַכט. גאַרטהווייטה האָט זיך ניט אומגעקעהרט. איך האָב פאַרלוירען מיין זייגעריל און איך האָב קיין אַהנונג ניט געהאַט, ווי שפּעט עס איז געווען. אַזוי ליגענ־דיג מיט די אויגען צוגעמאַכט, האָב איך נאָך אַלץ געהערט דעם ליאַרם פון שיסעריי און עקספּלאָזשענס. דער גיהנום האָט נאָך אַלץ געברענט. איך בין דורכגעקראָכען צו דעם פאָדערשטען טייל פון דער געביידע. די שיין, וואָס האָט אָפּגעשלאָגען פון דעם רוי־טען הימעל פון די פיעל פייערען, האָט באַלויכטען די גאַס, אַזוי ווי עס וואָלט געווען טאָג. מען וואָלט געקענט לייכט לעזען די דריבנעסטע שריפט. עטליכע קוואַרטאַלען נידריגער האָט זיך גע־הערט דאָס קנאַקען פון קליינע האַנד־באָמבעס און דאָס זשומען און טראַסקען פון די האַרמאַטען, און פון דער ווייטקייט האָט זיך דערטראָגען דער רעש פון אייניגע גרויסע עקספּלאָזשענס. איך בין צוריקגעקראָכען צו מיין געלעגער און בין איינגעשלאָפען.

ווען איך האָב זיך דאָס צווייטע מאָל אויפגעכאַפּט, האָט אַ געלע ליכט אַריינגעשיינט אין צימער. עס איז געווען דער זונען־אויפגאַנג פונ'ם צווייטען טאָג. איך בין צוגעקראָכען צום פאָ־דערשטען טייל פון קלייט. אַ רויכיגער דעק, באַלויכטען אין איי־ניגע פּלעצער, האָט פאַרדעקט דעם גאַנצען הימעל. אויפ'ן צוויי־טען זייט גאַס האָט זיך געשלעפּט אַן אומגליקליכער שקלאַף. ער

האָט געהאַלטען איין האַנד שטייף צוגעדריקט צו זיין זייט, און ער האָט איבערגעלאָזט נאָך זיך אַ בלוטיגען סליאַד. זיינע אויגען האָבען אַרומגעקוקט איבעראַל, און זיי האָבען אויסגעדריקט שרעק און פאַרצווייפלונג. איינמאָל האָט ער געקוקט גלייך אויף מיר, און אויף זיין געזיכט איז געווען פאַרשפּרייט דער שטומער פּאַטאָס פון אַ פאַרוואונדעטער און געיאָגטער חיה. ער האָט מיך געזעהן, נור עס איז גאָר קיין געמיינשאַפטליכס ניט געווען צווישען אונז, אויך ניט קיין סימפּאַטיע, אַמוועניגסטען ער האָט, ווייזט אויס, אַזוי געפיהלט, ווייל ער האָט זיך ווי איבערגעשראָקען און ער האָט זיך ווייטער געשלעפּט. ער האָט קיין הילף ניט געקענט ערוואַרטען. ער איז געווען אַ שקלאַף אין דער גרויסער שקלאַפען־יאַגד, וואָס די לאָרדען פון דער געזעלשאַפט האָבען געמאַכט. אַלעס, אויף וואָס ער האָט געקענט האָפען, און אַלעס, וואָס ער האָט געזוכט, איז געווען עפּעס אַ לאָך, אין וועלכער ער זאָל קענען פאַרקריכען און זיך באַהאַלטען, פּונקט ווי אַ חיה. דאָס קלינגען פון אַ פאַרבייפאָהרענדען אַמבולאַנס האָט איהם ווי אויפגעוואַכט. אַמבולאַנסען זיינען פאַר אַזעלכע, ווי ער. מיט אַ שמערצליכען אויסגעשריי האָט ער זיך אַריינגעוואָרפען אין אַ טיר פון אַ געביידע, נור אַ מינוט שפּעטער איז ער צוריק געווען אין דרויסען און פאַרצווייפעלט אַוועקגעגאַנגען הינקענדיג.

איך בין צוריקגעגאַנגען צו די פערד־דעקען און האָב געוואַרט נאָך אַ שטונדע פאַר גאַרטהווייטה'ן. מיין קאָפּוועהטאָג איז נאָך ניט איבערגעגאַנגען. פאַרקעהרט, עס איז נאָך ערגער געוואָרען. בלויז מיט דער העכסטער אָנשטרענגונג האָב איך געקענט עפענען מיינע אויגען און קוקען אויף עפּעס. און מיט'ן עפענען די אויגען און קוקען אויף עפּעס, האָב איך געליטען שרעקליכע שמערצען. אין מיין מוח האָט מיר שרעקליך געקלאַפּט. שוואַך, ווי איך בין געווען, האָב איך זיך צוגעשלעפּט צום צובראָכענעם פענסטער, בין דורכגעקראָכען און בין געגאַנגען אויפ'ן גאַס, פּראָבירענדיג אויסצומיידען די טוידטע קערפּערס. און פון דאַן אָן האָב איך

געלעבט מיין שרעקליכען חלום. מיין עראינערונג וועגען אַלעס, וואָס האָט פּאַסירט אין די נעקסטע שטונדען, איז ווי די עראי־נערונג, וואָס אַ מענש האָט פון אַ שרעקליך־דריקענדען חלום. פיעל פּאַסירונגען זיינען איינגעקריצט אין מיין מוח, נור צווישען די אונפּאַרגעסליכע בילדער זיינען דאָ פּעריאָדען פון אונבאוואוסט־הייט. וואָס עס האָט פּאַסירט אין די פּעריאָדען וויים איך ניט און וועל ניט וויסען.

איך געדענק, אַז איך האָב זיך אָנגעשטויסען ביים עק גאַס אָן איימיצענס פּיס. דאָס איז געווען דער אָרימער, אומגליקליכער מענש, וואָס האָט זיך געשלעפּט פאַרביי מיין באהעלטעניש. ווי דייטליך איך געדענק זיינע צוקאַליעטשעטע הענט, ווי זיי זיינען געלעגען אויפ׳ן גאַס — הענט, וואָס האָבען אויסגעקוקט מעהר ווי קלויען, איידער הענט, צודרעהט און צוקאַרטשעט פון דער אַרבייט, וואָס ער האָט געטהאָן אַלע זיינע יאָהרען, און די מאָזאָליעס אויף זיינע הענט זיינען געווען אַ האַלבע צאָל דיק. און ווען איך האָב זיך אויפגעהויבען און זיך געלאָזט געהן, האָב איך אריינגעקוקט אין דעם געזיכט פון דער זאַך, און האָב געזעהן, אַז עס לעבט נאָך, ווייל די אויגען, זעהר דונקעל באַלויכטען, האָבען געקוקט אויף מיר און האָבען מיך געזעהן.

נאָך דעם איז געווען אַ פּוסטקייט. איך האָב גאָר ניט גע־וואוסט, איך האָב גאָר ניט געזעהן, איך האָב זיך בלויז געשלעפּט, זוכענדיג אַ רעטונגס־פּלאַץ. דאַן האָב איך געזעהן אין מיין חלום׳־דיגען צושטאַנד אַ שטילע גאַס פול מיט טוידטע. איך בין אריינ־געקומען אין דער גאַס פּלוצלינג, פּונקט ווי אַ וואַנדערער אין פעלד קומט פּלוצלינג אָן צו אַ פליסענדען שטראָם. דער איינ־ציגער חלוק איז, וואָס דער שטראָם, אויף וועלכען איך האָב גע־קוקט, האָט ניט געפלאָסען. דער שטראָם איז געווען פאַרגלי־ווערט פונ׳ם טוידט. פון איין זייט גאַס צו דער צווייטער, און אויך פאַרדעקענדיג די טראָטואַרען, איז ער געלעגען, גלייך אויס־געשפּרייט, און נור אין איינציגע פּלעצער איז געווען אַ בערגעל

פון טוידטע, וואָס האָט געשטיגען איבער דער אויבערפלעך. אָרי־מע, אומגליקליכע אָפגרונד־מענשען — געיאָגטע שקלאַפען — זיי זיינען געלעגען פונקט ווי קאַליפאָרניע׳ס קראַליקעס נאָך אַ יאַגד. (1) איך האָב געקוקט ערגעץ אַרויף און אַראָפּ פון דער גאַס. קיין זאַך האָט זיך ניט באַוועגט. קיין שטים האָט זיך ניט געהערט. די שטילע געביידען האָבען אַרונטערגעקוקט פון זייערע פיעל פענסטער אויף דער סצענע. און איינמאָל, און בלויז איינמאָל, האָב איך געזעהן אַן אָרעם, וואָס האָט זיך באַוועגט אין דעם טוידטען שטראָם. איך קען שווערען, אַז איך האָב איהם געזעהן זיך באַוועגען, מיט אַ מאָדנער, שמערצליכער, גסיסה׳דיגער באַוועגונג, און נאָך איהם האָט זיך אויפגעהויבען אַ קאָפּ, אַ שוידערליך פאַרבלוטיגטער, וואָס האָט גערעדט עפּעס אונפאַרשטענדליכעס צו מיר און איז צוריק אַנידערגעפאַלען, און דאַן זיך שוין מעהר ניט גערירט.

איך געדענק אַן אַנדער גאַס, מיט שטילע געביידען פון ביידע זייטען, און מיין שרעק, וועלכער האָט מיך געבראַכט צום באַוואוסטזיין, ווען איך האָב ווידער דערזעהן די מענשען פון׳ם אָפּגרונד, נור דאָס מאָל אין אַ שטראָם, וואָס האָט געפלאָסען און איז געקומען נעהנטער צו מיר. און דאַן האָב איך געזעהן, אַז עס איז ניטאָ פאַר וואָס מורא צו האָבען. דער שטראָם האָט געפלאָסען גאַנץ לאַנגזאַם, און עס האָבען זיך געהערט פון איהם קרעכצען און יאָמערען, קולות, פלאַפּלערייען פון אַלטע, היסטערישע געשרייען און משוגעת; ווייל דאָס זיינען געוועזען די גאָר יונגע און די אַלטע, די שוואַכע און די קראַנקע, די הילפלאָזע און די האָפנונגסלאָזע, מיט איין וואָרט, דאָס אָפּפאַל פון דער געטאָ. די גרויסע שרפה פון דער גאַנצער געטאָ אין צפון־זייט האָט זיי געטריבען אינ׳ם גיהנום פון גאַסען־שלאַכט, און וואוהין זיי זיינען געגאַנגען, און וואָס עס איז געוואָרען מיט זיי האָב איך ניט געוואוסט און האָב עס אויך קיינמאָל ניט אויסגעפונען. (2)

איך געדענק עטוואָס פון צוברעכען אַ פענסטער און באַ־

האַלטען זיך אין אַ פאַבריק פון אַ מאַסע, וועלכע סאָלדאַטען האָבען געיאָגט. אויך איינמאָל, ווען אַ באָמבע האָט געפּלאַצט נעבען מיר, ערגעץ אין אַ שטילער גאַס, וואו, וויפיעל איך האָב מיך אַרומגעקוקט, האָב איך קיין לעבעדיגען מענשען ניט גע־קענט זעהן. נור מיין נעקסטע דייטליכע עראינערונג פאַנגט זיך אָן מיט׳ן שאָס פון אַ ביקס און אַ פּלוצלינגדיגען באַוואוסטזיין, אַז אַ סאָלדאַט, זיצענדיג אין אַן אויטאָמאָביל, שיסט אויף מיר. די קויל האָט מיך ניט געטראָפען, און אינ׳ם נעקסטען מאָמענט האָב איך אויסגעשריען די סיגנאַלס. מיין עראינערונג פון פאָה־רען אינ׳ם אויטאָמאָביל איז זעהר פאַרדונקעלט, כאָטש אַ פּאַסי־רונג, וועלכע איך האָב בייגעוואוינט, בעת איך בין געפאָהרען, שטעהט מיר אפילו יעצט פאַר די אויגען. דער קנאַל פונ׳ם ביקס פון דעם סאָלדאַט, וואָס איז געזעסען נעבען מיר, האָט מיך גע־מאַכט עפענען מיינע אויגען, און איך האָב געזעהן דזאַרדזש מיל־פאָרד אַרונטערפאַלענדיג צום טראָטואַר. אפילו דאַן האָט דער סאָלדאַט אויסגעשאָסען נאָך אַ מאָל, און מילפאָרד האָט זיך איינ־געבויגען אין צווייען. דאַן האָט זיך זיין קערפּער אויסגעגלייכט און איז געפאַלען אויסגעשטרעקט. דער סאָלדאַט האָט אויסגע־דריקט זיין צופריעדענהייט, און דער אויטאָמאָביל איז אַוועק־געפאָהרען.

די נעקסטע זאַך, וואָס איך האָב געוואוסט, איז, אַז איך בין אויפגעוועקט געוואָרען פון אַ טיעפען שלאָף, פון אַ מאַן, וועלכער איז אַרומגעגאַנגען נעבען מיין בעט. זיין פּנים איז געווען אויס־געצעהרט, און דער שוויים האָט זיך געקייקעלט פון זיין נאָז און שטערען. איין האַנד האָט ער שטייף געהאַלטען צו זיין ברוסט, און דאָס בלוט האָט געקאַפּעט פון איהם אויף דעם דיל. ער האָט געטראָגען אַ יוניפאָרם פון די מערסענאַרים. פון דרויסען האָב איך געקענט הערען, ווי דורך דיקע ווענט, אַ פאַרשטיקט קול פון פּלאַצענדיגע באָמבעס. איך בין געווען אין אַ געביידע, וואָס האָט געפיהרט אַ קאַמף מיט אַן אַנדער געביידע.

אַ דאָקטאָר איז אַריינגעקומען צו באַהאַנדלען די פּאַרוואונדעטע סאָלדאַטען, און דאַן האָב איך אויסגעפונען, אַז עס איז געווען צוויי אַ זייגער נאָכמיטאָג. מיין קאָפּוועהטאָג איז נאָך ניט פאַרלייכטערט געוואָרען, און דער דאָקטאָר האָט זיך אָפּגעשטעלט ביי מיין בעט מיר צו געבען אַ שטאַרקען מעדיצין, וואָס וועט אַ ביסעל מיר ערלייכטערען. איך בין ווידער אנשלאָפען געוואָרען, און די נעקסטע זאַך, וואָס איך האָב געוואוסט, איז, אַז איך בין געווען אויף דער געביידע. דער קאַמפּף אַרום אונז האָט אויפגעהערט, און איך האָב צוגעקוקט ווי די באַלונען אַטאַקירען די פעסטונגען. איימיצער האָט געהאַט זיין אָרעם אַרום מיר און איך האָב זיך אָנגעשפּאַרט אָן איהם. עפּעס איז מיר פּלוצלינג איינגעפאַלען, אַז דאָס איז געווען ערנסט, און איך האָב זיך געוואונדערט, וואָס זיינע האָר און ברעמען זיינען געווען צוגעסמאַליעט.

עס איז געווען בלויז אַ צופאַל, וואָס מיר האָבען זיך צוזאַמענגעטראָפען אין דער שרעקליכער שטאָדט. ער האָט קיין אהנונג ניט געהאַט, דאָס איך בין אוועקגעפאָהרען פון ניו יאָרק, און דורכגעהענדיג דאָס צימער, אין וועלכען איך בין געשלאָפען, האָט ער זיך פון אָנפאַנג ניט געוואָלט גלויבען, אַז איך בין דאָס געלעגען דאָרטען. מעהר האָב איך שוין כמעט גאָר ניט געזעהן פון דער שיקאַגאָ'ר קאָמונע. נאָכ'ן זעהן די באַלונען אַטאַקירען די פעסטונגען, האָט מיך ערנסט אַראָפּגעפיהרט אינוועניג אין דער געביידע, וואו איך בין געשלאָפען דעם גאַנצען נאָכמיטאָג און אויך די גאַנצע נאַכט. דעם דריטען טאָג האָבען מיר פאַרבראַכט אין דער געביידע, און אויפ'ן פיערטען טאָג האָט ערנסט געקראָגען ערלויבניש און אַן אויטאָמאָביל פון די בעאַמטע און מיר זיינען אוועקגעפאָהרען פון שיקאַגאָ.

מיין קאָפּוועהטאָג איז פאַרשוואונדען, נור מיין קערפּער און נשמה זיינען געווען מיעד. איך בין געלעגען אָנגעשפּאַרט אויף ערנסט'ן אין אויטאָמאָביל, און מיט געפיללאָזע בליקען האָב איך

געקוקט אויף די סאָלדאַטען, וואָס האָבען געהאַט די אויפגאַבע אַרויסצופיהרען אונזער אויטאָמאָביל פון שטאָדט. דער קאַמפף איז נאָך אָנגעגאַנגען, אָבער בלויז אין אָפּגעזונדערטע געגענדען. אין אייניגע פּלעצער זיינען נאָך גאַנצע געגענדען געווען אין באַזיץ פון די קאַמעראַדען, נור אַזעלכע געגענדען זיינען געווען אַרומ־גערינגעלט און געהיט פון אַ גרויסער צאָהל סאָלדאַטען. די קאַמע־ראַדען זיינען אין הונדערטער אַזעלכע נעצען געהאַלטען געוואָרען ביז מען האָט זיי אונטערטעניגט, און אונטערטעניגקייט האָט גע־מיינט טוידט, ווייל קיין רחמנות האָט מען ניט געוויזען קיינעם, און זיי האָבען העלדיש געקעמפּפט ביז צום סוף. (3)

ווען מיר זיינען צוגעקומען צו אַזעלכע נאָכבאַרשאַפטען, האָ־בען אונז די וועכטער אָנגעצייגט אַן אַנדער וועג. איינמאָל איז דער איינציגער וועג צווישען צוויי שטאַרקע פּאָזיציעס פון די געגנאָסען געווען דורך אַן אָפּגעברענטען געגענד, וואָס איז געווען צווישען זיי. פון ביידע זייטען האָבען מיר געקענט הערען דעם ליאַרם פון מלחמה, בעת דער אויטאָמאָביל האָט זיך קוים דורכגע־שפּאַרט דורך די רויכערדיגע רואינען און די וויעגענדע ווענט. גאַנץ אָפט זיינען די גאַסען געווען פאַרשפּאַרט פון בערג חרובות, וועלכע האָבען אונז געצוואונגען צו פאָהרען אויף אַנאַנדער וועג. מיר זיינען געווען אין אַ לאַבירינט פון חורבן, און מיר האָבען זיך געשלעפּט זעהר לאַנגזאַם.

די פּיה־הויף, די גהעטאָ־פאַבריקען און אַלעס זיינען געווען רויכערדיגע רואינען. ווייט אַוועק רעכטס האָט אַ רויכערדיגער נעבעל פאַרשטעלט דעם הימעל — די שטאָדט פּולמאַן, האָט אונז דער סאָלדאַט, וואָס האָט געטריבען דעם אויטאָמאָביל גע־זאָגט, אָדער בעסער געזאָגט, וואָס איז אַ מאָל געווען די שטאָדט פּולמאַן, ווייל זי איז יעצט אין גאַנצען פאַרניכטעט געוואָרען. ער איז געפאָהרען מיט זיין אויטאָמאָביל דעם דריטען טאָג, פיהרענ־דיג באַפעהלען אַהין. דער ערגסטער קאַמפף איז אויסגעפאָכטען געוואָרען דאָרטען, האָט ער געזאָגט. פיעל גאַסען האָט מען ניט

געקענט דורכפאָהרען איבער די בערג טוידטע, וואָס זיינען דאָרטען געלעגען.

אויסקירעווענדיג זיך פון א שאָקלענדיגער וואַנד אינ'ם סטאָקיארד געגענד, האָט דער אויטאָמאָביל געמוזט זיך אָפּשטעלען, צוליעב א באַרג טוידטע. עס האָט אויסגעקוקט, ווי ים־כוואַליע. מיר האָבען פארשטאַנען, ווי אַזוי דאָס האָט פּאַסירט. ווען די מאַסע איז ארויסגעקומען פון דער זייטען־גאַס, האָבען זיי די הארמאַטען, וואָס זיינען געשטאַנען אויף דער הויפּט־גאַס, דערשאָסען גלייך אויפ'ן אָרט. נור די סאָלדאַטען האָט גלייך אויפ'ן אָרט, ווייזט אויס, געטראָפען אַן אומגליק. א באָמבע האָט געמוזט פּלאַצען צווישען זיי, ווייל די מאַסע, וועלכע איז אויף א ווייַלע אָפּגעשטעלט געוואָרען פון דער כוואַליע, וועלכע די טוידטע און שטאַרבענדע האָבען געמאַכט, איז, ווייזט אויס, אריבערגעקראָכען פון אויבען, און דער קאַמפּף האָט זיך פאָרטגעזעצט. די סאָלדאַטען און די שקלאַפען זיינען געלעגען צוזאַמען, צוריסענע, צוקוועטשטע, אויסגעמישט מיט די חורבות פון די אויטאָמאָבילען און הארמאַטען.

ערנסט איז ארויסגעשפרונגען פון אויטאָמאָביל. ער האָט באַמערקט א פּאָר באַקאַנטע אַקסלען און א בוימוואָלענע העמד, און א לאָק זילבערנע האָר. איך האָב ניט געקוקט אויף איהם און ערשט, ווען איך האָב זיך אומגעקעהרט און מיר זיינען געפאָהרען שנעל, האָט ער געזאָגט:

— דאָס איז געווען בישאָפּ מאָרהויז.

באַלד זיינען מיר געווען אויפ'ן גרינעם פעלד, און איך האָב געוואָרפען א לעצטען בליק אויפ'ן רויכיגען הימעל. פון ווייטענס האָט זיך נאָך געהערט דער דומפּפער קלאַפּען פון עקספּלאָזשענס. דאַן האָב איך אומגעדרעהט מיין פּנים אויף ערנסט'ס ברוסט און האָב שטיל געוויינט אויף דער פארלוירענער ארבייטער־זאַך. ערנסט'ס אָרעם, וואָס האָט מיך ארומגענומען, האָט מיר אויסגעדריקט פיעל ליעבע.

— דאָס מאָל האָבען מיר פארלוירען, טייערע מיינע, — האָט ער געזאָגט, — אָבער ניט אויף אימער. מיר האָבען געקראָגען ער־פאהרונג. מאָרגען וועט די ארבייטער־זאך ווידער אויפשטעהן, שטארק, קלוג און דיסציפּלינירט.

דער אויטאָמאָביל איז צוגעפאָהרען צו אַן אייזענבאהן־סטאַנ־ציע. דאָ האָבען מיר געקענט נעהמען אַ צוג צו פאָהרען קיין ניו־יאָרק. בעת מיר האָבען געווארט אויף דער פּלאַטפאָרם, זיינען דריי צוגען פארבייגעלאָפען קיין שיקאַגאָ. זיי זיינען געווען גע־פּאַקט מיט אָפּגעריבענע, פּראָסטע ארבייטער, מענשען פונ׳ם אָפּ־גרונד.

— אַ שקלאַפען־זאַמלעריי צוריק אויפצובויען שיקאַגאָ, — האָט ערנסט געזאָגט. — פארשטעהסט דאָך, די שיקאַגאָ׳ר שקלאַ־פען זיינען אַלע אויסגע׳הרג׳עט געוואָרען.

פינף און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

די טעראָריסטען

ערשט נאָכדעם ווי איך און ערנסט זיינען צוריקגעקומען קיין ניו יאָרק און ערשט וואָכען שפּעטער, האָבען מיר געקענט ריכטיג אָפּשעצען דעם אומגליק, וואָס איז אונז באַפאַלען. די לאַגע איז געווען אַ ביטערע און אַ בלוטיגע. אין פיעל פּלעצער איבער'ן גאַנצען לאַנד האָבען פּאַסירט שקלאַפען־אויפשטאַנדען און הריגות. די צאָהל פון די מאַרטירער'ער האָט זיך זעהר פיעל פאַרגרעסערט. אונצעהליגע הינריכטונגען האָבען שטאַטגעפונען איבעראַל. די בערג און פּוסטע געגענדען זיינען געווען איבערפילט מיט אויס־וואורפען (לויט געזעץ) און אַנטרונענע, וועלכע זיינען געיאָגט גע־וואָרען אָהן רחמנות. אונזערע שוץ־פּלעצער זיינען געווען גע־פּאַקט מיט קאַמעראַדען, פאַר וועמען גרויסע באַלוינונגען זיינען צוגעזאָגט געוואָרען, אויב איימיצער וועט זיי אַרויסגעבען. דורך אינפאָרמאַציעס, וואָס מען האָט געקראָגען דורך די שפּיאָנען, זיינען צעהנדליגע פון אונזערע שוץ־פּלעצער איבערגעפאַלען געוואָרען פונ'ם אייזערנעם קנאַפּעל'ס סאָלדאַטען.

פיעל גענאָסען האָבען זיך פאַרלוירען, און זיי האָבען באַ־צאָהלט זייערע שונאים מיט טעראָריסטישע טאַקטיק. דער צוריק־שטויס, וואָס זיי האָבען געקראָגען, האָט זיי געמאַכט פאַרצווייַ־פעלט און האָפנונגסלאָז. פיעל טעראָריסטישע אָרגאַניזאַציעס, וואָס האָבען מיט אונז קיין שום שייכות ניט געהאַט, זיינען אויפגע־שפּרונגען און האָבען אונז פאַראורזאַכט זעהר פיעל צרות. (1) די

פאַרפיהרטע מענשען האָבען אויפגעאָפּפערט זייערע לעבענס אומ־זיסט, גאַנץ אָפט האָבען זיי געשטערט אונזערע פּלענער און צו־ריקגעהאַלטען אונזער אָרגאַניזאַציע.

און דורך דעם אַלעמען האָט זיך דער אייזערנער קנאַפּעל גע־טהאָן זיין אַרבייט. איבערלעגענדיג זיך און קאַלטבלוטיג, אויפ־טרייסלענדיג די גאַנצע געזעלשאַפטליכע געביידע, זוכענדיג די גע־נאָסען, אויסרייניגענדיג די מערסענאַריס, די אַרבייטער־קליקעס און אַלע זיינע געהיימע אָרגאַניזאַציעס, באַשטראָפענדיג יעדען אָהן רחמנות און אָהן בייזקייט, פאַרטראָגענדיג שטילערהייט אַלע שטראָ־פען, מיט וועלכע מען האָט איהם צוריקגעצאָהלט, און פאַרריכטענ־דיג זיינע קעמפּפענדיגע רייהען אַזוי שנעל ווי זיי זיינען דורכגע־בראָכען געוואָרען. און געהענדיג האַנד אין האַנד מיט דעם, זיינען ערנסט און אַנדערע פיהרער געווען שטאַרק פאַרנומען מיט דער אַרבייט פון אויפס־נייע אָרגאַניזירען די אַרמעען פון דער רעוואָלוציע. מיר קענען האָבען אַ באַגריף פון דער גרויסקייט פון דער אַרבייט, ווען מיר נעהמען אין

(דאָס איז די ענד פון עוועווערהאַרד'ס מאַנוסקריפּט. ער ווערט אי־בערגעהאַקט אין מיטען פון אַ זאַץ. זי האָט, ווייזט אויס, געקראָגען אַ ווארנונג, אַז די מערסענאַריס קומען, ווייל זי האָט געהאַט צייט צו באַהאַלטען דעם מאַנוסקריפּט אויף אַ זיכערען פּלאַץ, איידער זי איז אַנטלאָפען אָדער געכאַפּט געוואָרען. עס איז צום באַדויערען, וואָס זי האָט ניט געלעבט לאַנג גענוג צו ענדיגען איהר ערצעהלונג, ווייל דאַן וואָלט אָהן צווייפעל אויפגעדעקט געוואָרען די געהיימניס, וואָס האָט איינגעוויקעלט ערנסט עווערהאַרד'ס היגריכטונג אַריבער זיעבען הונ־דערט יאָהר צוריק.)

באַמערקונגען

ערשטער קאַפּיטעל

(1) די צווייטע רעוואָלוציע איז געווען מייסטענס דאָס ווערק פון ערנסט עווערהאַרד, כאָטש ער איז, נאַטירליך, געשטאַנען אין ענגער פאַרבינדונג מיט די איוראָפּאישע פיהרער. דער אַרעסט און די הינריכטונג פון עווערהאַרד האָט געמאַכט אַ גרויסען רושם אין דעם פריהלינג פון יאָהר 1932. דאָך האָט ער אַלעס, אַלעם אַזוי סיסטעמאַטיש צוגעגרייט פאַר דער רעוואָלוציע, אַז זיינע קאַמעראַדען מיטפאַרשווערער האָבען געקענט אָהן וועלכע־עס־איז שוועריגקייטען אויספיהרען אַלע זיינע פּלענער. ערשט נאָך עווערהאַרד׳ס הינריכטונג האָט זיך זיין פרוי באַזעצט אין „ווייקרעביק־לאַדזש”, אַ קליינע הויז אין די סאַנאַמאַ־בערג פון קאַליפאָרניא.

(2)זי מיינט אָהן צווייפעל די שיקאַגאָ קאָמונע.

(3) מיט׳ן גאַנצען רעספּעקט צו עווים עווערהאַרד, מוזען מיר ערקלערען. אַז ערנסט עווערהאַרד איז בלויז געווען איינער פון פיעל פעהיגע פיהרער, וועלכע האָבען געפּלאַנט די צווייטע רעוואָלוציע, און מיר היינט־צו־טאָג, צוריקקוקענדיג איבער די פיעל יאָהונדערטער, קענען מיט זיכערהייט זאָגען, אַז וואָלט ער אפילו געווען לעבען געבליבען, וואָלט די צווייטע רעוואָלוציע זיך נִיט געענדיגט וועניגער אונגליקליך פאַר די רעוואָלטירענדיגע מאַסען, ווי זי איז עס געווען.

(4) די צווייטע רעוואָלוציע איז ווירקליך געווען אַן אינטערנאַציאָנאַלע. עס איז געווען אַ קאָלאָסאַלער פּלאַן — צו קאָלאָסאַל געפּלאַנט צו ווערען פון איין מאַן, זאָגאַר אַ געניוס. די אַרבייטער און די אָליגאַרכען פון דער וועלט זיינען געווען פאָרבאַרייטעט פאַר׳ן סיגנאַל. דויטש־

לאַנד, איטאַליען, פראַנקרייך און גאַנץ אויסטראַליען זיינען געווען אַרביי־טער־לענדער — סאָציאַליסטישע שטאַאטען. זיי זיינען געווען גרייט צו געבען זייער שטיצע צו דער רעוואָלוציע. זיי האָבען עס געטאָן גאַנץ גאַלאַנט; און דאָס איז געווען די אורזאַך, וואָס נאָך דעם, ווי די צווייטע רעוואָלוציע איז אונטערדריקט געוואָרען, זיינען זיי אויך צודריקט גע־וואָרען פון די פאַראייניגטע אָליגאַרכיען פון דער וועלט, און אָנשטאָט די סאָציאַליסטישע, זיינען די אַריסטאָקראַטישע רעגיערונגען איינגע־פיהרט געוואָרען.

(5) דזשאהן קאָנניגהעם, דער פאָטער פון עווים עווערהאַרד, איז געווען אַ פראָפעסאָר אינ׳ם סטייט־אוניווערזיטעט פון בערקלי, קאַליפאָר־ניע. ער האָט געשאַפען פיעל אויפ׳ן געביעט פון פיזיק און אַ חוץ דעם, האָט ער אַליין געפאָרשט זעהר פיעל און עקספערימענטירט, און האָט זיך אויסגעצייכענט, אַלס אַ גרויסער וויסענשאַפטס־מאַן. דאָס וויכטיגסטע, וואָס ער האָט בייגעשטייערט צו דער וויסענשאַפט, איז געווען זיין שטו־דיום פונ׳ם „עלעקטראָן„ און זיין אויסגעצייכענט ווערק וועגען „די געטליכקייט פון שטאָף און ענערגיע״, אין וועלכע ער האָט פעסטגעשטעלט אָהן צווייפעל און אויף אייביג, אַז שטאָף און ענערגיע זיינען איינס און דאָס זעלבע. די אידעע איז אויך פריהער אויסגעדריקט. אָבער ניט פעסטגעשטעלט געוואָרען פון סיר אָליווער לאָדזש און אַנדערע פאָרשער אינ׳ם נייעם פעלד פון ראַדיאָ־אַקטיוויטעט.

(6) אין יענע צייטען איז געווען דער שטייגער פון מענשען זיך צו שלאָגען פאַר גרויסע סומען געלד. זיי פלעגען זיך שלאָגען מיט די הענט. אויב איינער איז געבליבען באַוואוסטלאָז אָדער דער׳הרג׳עט, פלעגט דער צווייטער קריגען ז׳אָס געלד.

(7) מיט דער אָנקלאָרער באַמערקונג מיינט זי אַ בלינדען נעגער, אַ מוזיקאַנט, וועלכער האָט געמאַכט אַ רושם אין דער צווייטער העלפט פונ׳ם נײנצעהנטען יאָהרהונדערט.

(8) פריעדריך ניטשע, דער משוגענער פילאָזאָף פונ׳ם נײנצעהנטען יאָהרהונדערט, וועלכער האָט געגריפען שטיקלעך אמת, נור איידער ער איז פאַרטיג געוואָרען מיט זיין אַרבייט פון אַרומדרעהען זיך אַרום דעם גרויסען צירקעל פון מענשליכען געדאַנק, איז ער משוגע געוואָרען.

(9) אַ באַריהמטער לעהרער אין דעם לעצטען טייל פון נײַנצעהנטען יאָהרהונדערט. ער איז געווען פּרעזידענט פון סטאַנפאָרד אוניווערזיטעט, אַ פּריוואַטער אַנשטאַלט פון יענער צייט.

(10) אַן אידעאַליסטישער פילאָזאָף, וועלכער האָט פאַר אַ לאַנגע צייט געבראַכט אין אַ פאַרלעגענהייט די פילאָזאָפען פון יענער צייט מיט זיין אָפּלייקענען די עקזיסטענץ פון מאַטעריע. נור זיינע גאַנץ קלוגע אַרגומענטען זיינען צושמעטערט געוואָרען, ווען די נייע וויסענשאַפט־ליכע פאַקטען זיינען גענעראַליזירט געוואָרען אויף אַ פילאָזאָפישען שטייגער.

(11) די גרויסע ערד־ציטערניש אין 1906, וואָס האָט פאַרניכטעט סאַן־פראַנציסקאָ.

(12) אין דעם פעריאָד זיינען פיעל גייסטליכע ענטזאָגט געוואָרען פון זייערע שטעלען, ווייל זיי האָבען געפּרעדיגט לעהרען, וועלכע זיינען ניט געפעלען געוואָרען. איבערהויפּט האָט דאָס פּאַסירט, ווען זייערע רעדען זיינען געווען אָנגעשטעקט מיט סאָציאַליזם.

(13) געדונגענע שומרים, וואָס האָבען געהיט דעם פּאַלאַץ פון לואי דעם זעכצעהנטען, אַ פראַנצויזישער קעניג, ועמען זיינע אונטערטאַנען האָבען דעם קאָפּ אַרונטערגענומען.

צווייטער קאַפּיטעל

(1) צו יענער צייט פלעגט געמאַכט ווערען אַ גרויסער אונטערשייד צווישען געבוירענע אין אַמעריקא און געבוירענע אין אַנדערע לענדער, וואָס פלעגען עמיגרירען קיין אַמעריקא.

(2) דער בוך פלעגט ווערען געדרוקט אין געהיים דורך די דריי הונדערט יאָהר פונ'ם אייזערנעם קנאַפּעל. עס זיינען יעצט דאָ עטליכע קאָפּיעס פון פאַרשיעדענע אויסגאַבען פון דעם בוך אין דער נאַציאָנאַלער ביבליאָטעק אין ארדיס.

(3) אין יענע צייטען האָבען גרופּען רייכע מענשען קאָנטראָלירט

אַלע מיטלען פון פאַרקעהר, און פאַר'ן באַנוצען זיך מיט דעם פלעגט דאָס פובליקום צאָהלען געלד.

(4) די קריעגערייען זיינען פאָרגעקומען זעהר אָפט אין יענע אונזיניגע צייטען. פיעל מאָל האָבען זיך די אַרבייטער ענטזאַגט צו אַר־בייטען. און אַמאָל פלעגען די קאַפּיטאַליסטען זיי ניט ערלויבען צו אַרבייטען. אין דער ווילדקייט פון אַזעלכע קריעגערייען פלעג פיעל אייגענטום, אויך מענשענלעבענס פאַרניכטעט ווערען. דאָס אַלעס איז אונז אונבאַגרייפליך — אַזוי אונבאַגרייפליך ווי אַן אַנדער מנהג פון יענער צייט, די געוואוינהייט פון די נידעריגע קלאַסען צו צוברעכען די מעבעל, ווען זיי פלעגען זיך צוקריעגען מיט זייערע פרויען.

(5) פּראָלעטאַריאַט — אַ וואָרט גענומען פון לאַטיין. דער נאָמען וואָס סערוויוס טוליוס האָט געגעבען אין זיין צענזוס צו די יעניגע, וועמעס איינציגע ווערט פאַר דעם שטאַאט איז געווען, וואָס זיי האָבען אויפגעבראַכט קינדער. אין אַנד'ערע ווערטער, זיי זיינען ניט געווען פון קיין וויכטיגקייט ניט פאַר רייכטום, שטאַנד, אָדער אויסערגעוועהנ־ליכע פעהיגקייטען.

(6) אַ קאַנדידאַט אין די עלעקשאַנס פון קאַליפאָרניע אין יאָהר 1906 לויט קריסטליכער רעכנונג, אויפ'ן סאָציאַליסטישען טיקעט, אַן ענגליש געבוירענער, אַ שרייבער פון פיעל פּאָליטיש־עקאָנאָמישע און פילאָזאָפישע ביכער, און איינער פון די סאָציאַליסטישע פיהרער פון יענער צייט.

(7) עס זיינען ניטאָ קיין שרעקליכערע בלעטער אין דער היסטאָריע אַלס די באַהאַנדלונג פון קינדער און פרויען־שקלאַפען אין די ענגלישע פאַבריקען אין צווייטען העלפט פונ'ם אַכטצעהנטען יאָהרהונדערט לויט'ן קריסטליכען רעכנונג. און אין אַזאַ אינדוסטריעלען גיהנום זיינען אויפ־געוואַקסען די גרעסטע פאַרמעגענס פון יענער צייט.

(8) עווערהאַרד וואָלט געקענט געבען אַ בעסערען ביישפּיעל פון דער אויסדריקליכער פאַרטיידיגונג פון שקלאַפעריי דורך דער קירך פאַר דער מלחמה. באַקאַנט אונטער דעם נאָמען „דער בירגער־קריעג„. פיעל אַזעלכע ביישפּיעלען גיבען מיר די אַרויסגענומענע דאָקומענטען פון יענער צייט. אין 1835, לויט דעם קריסטליכען רעכנונג, האָט די אַלגע־

מיינע פערזאַמלונג פון דער פּרעסביטעריאַנער קירך באַשלאָסען, אַז שקלאַ־פעריי ווערט אנערקענט איןביידע, דעם אַלטען און נייעם טעסטאַמענט, און ווערט ניט פאַרדאַמט פון גאָט. די טשאַרלעסטאָן באַפּטיסטישע געזעלשאַפט האָט אַרויסגעגעבען דאָס פאָלגענדע אין 1835 : „דאָס רעכט פון בעלי־בתים זיך צו באַנוצען מיט דער צייט פון זייערע שקלאַפען איז אויסדריקליך אנערקענט געוואָרען פונ׳ם באַשעפער פון אַלעם, וועלכער האָט געוויס דאָס רעכט צו געבען רעכט פון באַזיץ איבער יעדער זאַך, וועמען עס געפעלט איהם צו געבען.„ דער גייסטליכער, ד. סיימאַן, דירעקטאָר פון דער גאָטעס־לעהרע און פּראָפעסאָר אין דעם רענדאָלף־מייקאָן מעטאָדיסדישען קאָלעדזש פון ווירדזשיניא, האָט געשריבען : „אויסצוגען פון די הייליגע שריפטען באַווייזען אונוווידערלעגבאַר דאָס רעכט פון באַזיצען שקלאַפען, צוזאַמען מיט אַלעס, וואָס געהט מיט מיט דעם רעכט. דאָס רעכט צו קויפען און פאַרקויפען ווערט געגעבען. אין אַלגעמיין, אַלזאָ, צי מיר זוכען אין דעם אידישען געזעץ, וואָס איז געגעבען געוואָרען פון גאָט אַליין, אָדער די אַלגעמיין־אָנגענומענע פּראַקטיק פון דער מענשהייט אין אַלע צייטען, אָדער דער געבאָט אין דעם נייעם טעסטאַמענט און אויך דער מאָראַלער געזעץ, מוזען מיר קומען צום שלוס, אַז שקלאַפעריי איז ניט אונמאָראַליש. האָבענדיג פעסטגעשטעלט דעם איינצעלנעם פּונקט, אַז די ערשטע אַפריקאַנער שקלאַפען זיינען געזעצליך געבראַכט געוואָרען אַהער, איז דאָס רעכט צו פאַרהאַלטען זייערע קינדער, נאַטירליך, אַן אונבאַשטרייטבאַרער, דארום אנערקענען מיר, אַז די שקלאַפעריי, וואָס עקזיסטירט אין אַמעריקא, איז געגרינדעט אויף יושר.

איז עס דארום ניט מערקווירדיג, וואָס די זעלבע פאַרטיידיגונג זאָל באַנוצט ווערען פון דער קירך אַ דור שפּעטער אין פאַרטיידיגונג פון קאַפּיטאַליסטישען אייגענטום ? אין דעם גרויסען מוזעאום אין אָסגאָרד איז דאָ אַ בוך מיט׳ נאָמען „לעהרען און זייער אָנווענדונג„, געשריבען פון הערי וועןדייק. דאָס בוך איז געדרוקט געוואָרען אין 1805. פונ׳ם בוך פאַרשטעהען מיר, אַז זיין פאַרפאַסער איז געוועזען אַ גייסטליכער. דאָס בוך איז אַ גוטער ביישפּיעל פון וואָס עווערהאַרד פלעגט רופען „בורזשואַזנער געדאַנק„. באַמערקט די עהנליכקייט צווישען די אויס־

דריקען פון די טשרלעסטאָן באַפּטיסטישע געזעלשאַפט און דאָס פאָלגענדע, גענומען פון וועז־דייקס בוך 70 יאָהר שפּעטער: „די ביבעל לערענט אונז, אַז גאָט באַזיצט די וועלט. ער גיט יעדען מענשען, וויפיעל עס געפעלט איהם און אין איינקלאַנג מיט אַלגעמיינע געזעצען.„

(9) אין יענע צייטען פלעגען זיין פיעל טויזענטער פון די אָרימע סוחרים, אונטער׳ן נאָמען פעדלערס (הויזירער). זיי פלעגען טראָגען זייער גאַנצע סחורה פון איין טיר צו דער צווייטער. עס איז געווען די ערגסטע פאַרשווענדונג פון ענערגיע. פאַרשפּרייטונג פון סחורה איז געווען אַזוי ניט שכל׳דיג, ווי די גאַנצע סיסטעם פון דער געזעלשאַפט.

דריטער קאַפּיטעל

(1) אַ וואָרט, וואָס איז באַנוצט געוואָרען צו באַשרייבען רואי־נירטע, איינגעפאַלענע און צובראָכענע הייזער, אין וועלכע פיעל אַרבייטער פלעגען וואוינען. זיי פלעגען אומער צאָהלען דירה־געלד און, נעהמענדיג אין אנבאַטראַכט דעם ווערטה פון די הייזער, זיינען דאָס געווען אונגעהויערע סומען, וואָס זיי האָבען געצאָהלט די בעלי־בתים פון די הייזער.

(2) אין יענע צייטען איז גנבה זעהר פיעל אָנגענומען. יעדער האָט גע׳גנב׳עט אייגענטום פונ׳ם צווייטען. די רייכע האָבען גע׳גנב׳עט געזעצליך, אָדער זיי פלעגען עס מאַכען געזעצליך, בעת די אָרימערע קלאַסען פלעגען גנב׳ענען אונגעזעצליך. מיט קיין זאַך איז מען ניט געווען זיכער סיידען מען האָט עס געהיט. אונגעהויערע מאַסען מענשען פלעגען זיין באַשעפטיגט אַלט וועכטער צו באַשיצען אייגענטום. די הייזער פון די רייכע פלעגען זיין אַ קאָמבינאַציע פון אייזערנע קאַסטענס און פעסטונגען. דאָס, וואָס אונזערע קינדער האָבען ליעב נאָך היינט צו טאָג צוצונעהמען זאַכען פון אַנדערע קינדער, ווערט באַטראַכט אַלס אַן איבער־

בליובונג פון דעם גנבה־אינסטינקט, וואָס איז אין יענער צייט געווען אַלוועלטליך.

(3) די אַרבייטער פלעגען גערופען ווערען צו דער אַרבייט און ענטלאסען ווערען פון דער אַרבייט דורך אַ ווילדען, שרייענדיגען נערוועז־רייסענדען פייפעריי פון דאַמפף־פייפער.

(4) די אויפגאַבע פון דעם סאָרט אַדוואָקאַטען איז געווען צו העל־פען, דורך געמיינע מעטאָדען, די געלד־כאַפּעריי פון די געזעלשאַפטען. עס איז דאָ פאַרשריבען, אַז טעאָדאָר רוזוועלט, צו יענער צייט פּרעזידענט פון די פאַראייניגטע שטאַאטען, האָט געזאָגט אין 1905 אין זיין רעדע צו די גראַדואירטע האַרוואַרדער סטודענטען: מיר אַלע ווייסען, אַז עס איז אמת, דאָס פיעל פון די העכסט־איינפלוסרייכע מיטגליעדער פון דער פּראָפעסיע מאַכען עס אַלס זייער אויפגאַבע צו פּלאַנעווען דרייסטע און געניויע פּראָיעקטען, דורך וועלכע זייערע רייכע קליענטען, איינצעלנע אַדער געזעלשאַפטען, זאָלען קענען אויסמיידען די געזעצען, וועלכע זיינען געשאַפען געוואָרען אין די אינטערעסען פון פּובליקום, צום נוצען פון די גרויסע פאַרמעגענס.

(5) דאָס איז אַ כאַראַקטעריסטישער ביישפּיעל פונ'ם מערדערישען קאַמפּף, וואָס איז אָנגעגאַנגען אין דער גאַנצער געזעלשאַפט. מענשען האָבען געפרעסען איינער דעם צווייטען ווי הונגעריגע וועלף. די גרויסע וועלף האָבען געפרעסען די קליינע און דזשעקסאָן איז געווען דער קלענסטער פון די קליינע וועלף.

(6) עס איז גאַנץ אינטערעסאַנט צו באַמערקען די שטאַרקע ווער־טער, וועלכע פלעגען באַנוצט ווערען צו יענער צייט, אַלס אַ באַווייז פון יענעם לעבען, וועלכען מען האָט כאַראַקטעריזירט אַלס „רויט פון ריי־סענדיגע נעגעל און בייסענדיגע צייהנער„. מיר מיינען ניט סמיטה'ן, נור ערנסט עווערהאַרד'ס אויסדרוק: „אַרויסגעכריפּעט„.

(7) מיט דעם באַציהט ער זיך אויפ'ן סאָציאַליסטישען וואוט, וואָס איז געצויגען געוואָרען אין די פאַראייניגטע שטאַאטען. דער וואוקס פון דעם וואוט האָט זעהר קלאָר געוויזען דעם שנעלען וואוקס פון דער רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי. דער פּאַרטיי'ס גאַנצער וואוט אין יאָהר 1888

איז געווען 2068, אין 1902 איז עס געווען 127,713, אין 1904 — 435,040, אין 1908 — 1,108,427, און אין 1910 — 1,688,211.

(8) אינ'ם שרעקליכען וואָלף־קאַמפּף פון יענע דורות איז קיין מענש ניט געווען זיכער אויף שטענדיג, קיין אונטערשייד ניט, וויפיעל רייכטום אַ מענש האָט געהאַט. אוים מורא פאַר'ן וואוילזיין פון זייערע פאַמיליעס האָבען מענשען אויסגעטראַכט דעם פּלאַן פאַר פאַרזיכערונג אין דעם יעצטיגען ענטוויקעלטען פעריאָד קוקט אוים אַזאַ מין פּלאַן אונזיניג און אַלטמאָדיש. נור אין יענע צייטען אין אַ פאַרזיכערונג געווען אַ זעהר ערנסטע פראַגע. די קאָמישע זייט דערפון איז געווען, וואָס גאַנץ אָפּט זיינען די פאַרזיכערונגס־געלדער באַרויבט און פאַרהולטעוועט געוואָרען פון די זעלבע בעאַמטע, וועמען מען האָט אנפאַרטרויט די פאַר־וואַלטונג פון די געלדער.

פיערטער קאַפּיטעל

(1) נאָך איידער עווינ עווערהאַרד איז געבאָרען געוואָרען, האָט דזשאהן סטוארט מיל, אין זיין ווערק „פרייהייט„ געשריבען: „וואו עס געפינט זיך אַ העכערער קלאַס, שפּרינגט אַ גרויסע טייל פון דער מאָראַל אַרוים פון זיינע קלאַס־אינטערעסען און פון דעם געפיהל, אַז ער שטעהט העכער פון אַלע אַנדערע קלאַסען.„

(2) די צייטונגען אין 1902 האָבען רעפּאָרטעט, אַז דער פּרעזידענט פונ'ם האַרט־קויהלען טראַסט האָט ערקלערט ווי פאָלגט: „די רעכט און אינטערעסען פונ'ם אַרבייטער וועלען באַשיצט ווערען פון קריסטען, וועמען גאָט אין זיין שטענדיגער קלוגהייט האָט געגעבען דאָס רעכט פון באַזיץ פון די אינטערעסען פונ'ם לאַנד.

(3) דאָס וואָרט געזעלשאַפט ווערט דאָ באַנוצט אין דעם זין פון יענער צייט, אין אַ באַגרענצטער פאָרם. ער האָט אָנגעצייגט די רייכע לעדיג־געהער, וואָס האָבען נים געאַרבייט, און האָבען זיך אָנגעפרעסען

פון די האָניג־פעסער פון די אַרבייטער. ניט די געשעפטסלייט ווי אויך ניט די אַרבייטער האָבען געהאַט צייט אָדער געלעגענהייט צו זיין אין דער הויכער געזעלשאַפט. די הויכע געזעלשאַפט איז געווען דער אויפטו פון די לעדיג־געהענדיגע רייכע, וועלכע האָבען ניט געאַרבייט און דאָס איז געווען זייער צייט־פאַרטרייב.

(4) אינ׳ם „אויטלאָק,, אַ קריטישער וועכענטליכער זשורנאַל, אינ׳ם נומער פונ׳ם 18טען אויגוסט, 1906, ווערט דערצעהלט פון די אומ־שטענדען פון אַן אַרבייטער, וואָס האָט פאַרלוירען זיין אָרעם. די אייג־צעלהייטען פון דעם פאַל זיינען עהנליך צו דזשעקסאָנ׳ס פאַל, וועלכען עווים עווערהאַרד גיט איבער.

פינפטער קאַפּיטעל

(1) אין יענע צייטען איז נאָך געווען דער מנהג אָנצופילען די וואוין־צימערען מיט אַנטיק־זאַכען. זיי האָבען נאָך ניט געהאַט ענטדעקט די איינפאַכקייט פון לעבען. אַזעלכע צימערען זיינען געווען מוזעאומס, אָרום וועלכע מען האָט געדאַרפט אונאויפהערליך אַרבייטען, אום צו האַלטען זיי ריין. שטויב איז געווען דער הערר איבער׳ן גאַנצען הויז־געזינד. עס זיינען געווען טויזענטער אופנים, ווי דעם שטויב אריינ־צונעהמען, און בלויז עטליכע אופנים, ווי פון איהם פטור צו ווערען.

(2) דאָס ברעכען פון צוואות איז געווען אַ מאָדנע באַשעפטיגונג אין יענעם פעריאָד. מיט׳ן אָנזאַמלונג פון גרויסע פאַרמעגענס, פלעגט עס זיין אַ גרויסע פראַגע פאַר די זאַמלערס, ווי אַזוי לויז צו ווערען פון זיי נאָך זייער טוידט. מאַכען צוואות און ברעכען צוואות איז גע־וואָרען אַ באַשעפטיגונג, פונקט ווי מאַכען ביקסען. די קליגסטע אַדוואָ־קאַטען פלעגען אַריינגערופען ווערען צו מאַכען צוואות, וואָס זאָלען ניט קענען געבראָכען ווערען. נור די צוואות פלעגען אימער געבראָכען ווערען און זעהר אָפט פון דיזעלבע אַדוואָקאַטען, וואָס האָבען זיי געשריבען. דאָך האָט די איינרעדעניש, אַז מען קען יאָ שרייבען אַ צוואה, וואָס זאָל ניט געבראָכען ווערען, געהאַלטען אַ זעהר לאַנגע צייט; און אַזוי, דורך

דורות און דורות, פלעגען קליענטען און אדוואקאטען זיך נארען. זיי זיינען געווען גענארט אין דעם פונקט ווי די אלכעמיסטען אין זייער זוכען פון אן אלוועלטליכען אויפלעזונגס־מיטעל.

(3) זאנדערבארע און ערשטוינענדע ליטעראטור, וועלכע האט גע־געבען דעם ארבייטער־קלאס א פאלשען באגריף פון דעם לעדיג־געהענ־דיגען קלאס.

(4) די מענשען פון יענע צייטען זיינען געווען בוכשטעבליך שקלאפען פון פראזען. זייער נידריגער שקלאפען־אינסטינקט איז אונז אונבאגרייפליך. עס איז געווען פאר זיי מעהר כשוף אין ווארט ווי אין שווארץ־קינסטלעריי. אזוי שטומפיג און אהן ארדנונג איז געווען זייער פארשטאנד, אז איין ווארט האט געקענט מאכען צו נישט די גענערא־ליזירונג פון ערנסטען דענקען פון איינעמס גאנצען לעבען. אזא ווארט איז געווען „אויטאפיע„. מיט׳ן ארויסרעדען פון דעם ווארט האט מען געקענט פארדאמען יעדען פלאן פון עקאנאמישער פארבעסערונג אדער ענדערונג, קיין אונטערשייד ניט, ווי קלוג און באשיידען דער פלאן איז געווען. גרויסע טיילען פון דער באפעלקערונג פלעגען ווערען משוגע איבער אזעלכע זאכען ווי „אן עהרליכער דאלאר״ און — „א פולער מיטאג־קארב„. דאס אויסטראכטען פון אזעלכע פראזען איז געווען פאר־רעכענט, אלס א געניאליטעט.

(5) פון אנפאנג זיינען זיי געווען פריוואט־שפיאנען; נור זעהר שנעל זיינען זיי געווארען די געדונגענע בויאנעס פון די קאפיטאליסטען. און ענדליך האבען זיי זיך ענטוויקעלט אין „די פארקויפטע נשמות פון דער אליגארכיע„.

(6) פאטענטירטע מעדיצינען זיינען געווען פאטענטירטע ליגענס; ווי די קמיעות און איינבילדונגען פון מיטעלאלטער, האבען זיי באשווינ־דעלט די גלויביגע מענשען. דער איינציגער אונטערשייד איז געווען, וואס פאטענטירטע מעדיצינען האבען געקאסט טייערער און זיינען געווען פיעל מעהר שעדליך.

(7) זאגאר אזוי שפעט ווי 1912 האט די גרויסע מאסע געגלויבט, אז זיי רעגיערען דאס לאנד דורכ׳ן באלאט. אין דער ווירקליכקייט איז דאס לאנד רעגיערט געווארען פון וואס מען האט גערופען „פאליטישע

מאַשינען„. פון אָנפאַנג־פלעגט דער מאַשין־באָס (פיהרער) אויספּרעסען מאַסען געלד פון די קאַפּיטאַליסטען פאַר מאַכען גינסטיגע געזעצען פאַר זיי; נור אין אַ קורצער צייט האָבען די קאַפּיטאַליסטען אויסגעפונען, אַז עס לוינט זיך זיי בעסער צו באַזיצען די קאַפּיטאַליסטישע מאַשינען און צו דינגען די מאַשין־באָסעס. (מאַשין, אין דעם זין, ווערט באַנוצט אַלס אַ פּאָליטישע באַנדע, אין וועלכער אַלעס ווערט אָפּגעטאָן גלאַטיג, פּונקט ווי אַ מאַשין־אַרבייט. — איבערזעצער).

(8) ראָבערט האָנטער האָט אָנגעצייגט אין זיין בוך „אָרימקייט„ געשריבען אין 1906, אַז צו יענער צייט זיינען געוועזען צעהן מיליאָן אָרימע לייט אין די פאַראייניגטע שטאַאטען.

(9) אינ׳ם צענזוס פון 1900 איז די צאָהל פון קינדער־אַרבייטער געוועזען 1,752,187.

(10) אום אָנצוצייגען די געדאַנקען־ווענדונג פון יענער צייט, נעהמען מיר אַרויס דעם פאָלגענדען פּירוש פון „דעם ציניקער׳ס ווערטער־בוך„ געשריבען אין 1906 פון אמבראָוז ביערס, אַ באַוואוסטער מיזאַנטראָפּ פון יענעם פּעריאָד: „בליי—אַן אַרגומענט, וואָס די צוקונפט גרייט צו אַלס אַן ענטפער צו די פאָדערונגען פון אַמעריקאַנער סאָציאַליסטען.„

זעקסטער קאַפּיטעל

(1) באָטש פּונקט ווי עווערהאַרד, האָבען זיי זיך ענטזאגט פאָרצושטעלען דעם כאַראַקטער פון דעם, דאָך האָבען זיך געפונען מענשען, אפילו פאַר זיין צייט, וועלכע האָבען באַמערקט דעם שאָטען. דזשאהן קאלהון האָט געזאָגט: „אַ מאַכט האָט זיך ענטוויקעלט אין דער רעגיערונג. וואָס איז גרעסער פון דעם פאָלק זעלבסט, באַשטעהענדיג פון פיעל פאַרשיעדענע מעכטיגע אינטערעסען, פאַראייניגט אין איין מאַסע און ווערען געהאַלטען אייניג דורך דער צוזאַמענהענגענדער מאַכט פונ׳ם גרויסען געלד־איבערפלוס אין די באַנקען.„ און דער גרויסער מענשענפריינד, איבערהעם לינקאָלן, האָט געזאָגט, פּונקט איידער מען האָט

איהם ערמאָרדעט: „איך זעה אין דער נאָהענטער צוקונפט אַן אָנקומענ־דיגען קריזיס, וואָס צורודערט מיינע נערוועז און מאַכט מיך שווינדלען פאַר דער זיכערהייט פון מיין לאַנד... קערפערשאַפטען זיינען אַרויף אויפ'ן טראָן, אַ פעריאָד פון פאַרדאָרבענהייט אין די הויכע פלעצער וועט נאָכפאָלגען, און די געלד־אינטערעסען פונ'ם לאַנד וועלען פרובירען צו פאַרלענגערען זייער הערשאַפט מיט'ן אָנהאַלטען די פאָראורטייל פון די מענשען ביז דאָס רייכטום וועט אָנגעזאַמעלט ווערען פון אייניגע און די רעפובליק וועט פאַרניכטעט ווערען."

(2) דער בוך „עקאָנאָמיע און בילדונג" איז געדרוקט געוואָרען אין יענעם יאָהר. דריי עקזעקפּליאַרען געפינען זיך נאָך; צוויי אין אדריס, און איינער אין אסגארד.

ער האָט באַהאַנדעלט איין פאַקטאָר פונ'ם אָנהאַלטען פון דער עק־זיסטירענדיגער אָרדנונג, נעמליך, די קאַפּיטאַליסטישע פאַרקריפּלונג פון די אוניווערזיטעטען און די פאָלקס־שולען. עס איז געווען אַ לאָגישע און פאַרניכטענדיגע אָנקלאַגע פון דער גאַנצער סיסטעם פון בילדונג, וועלכע האָט ענטוויקעלט בלויז אַזעלכע אידעען אין די מוחות פון די סטודענטען, וועלכע זיינען גינסטיג פאַר דער קאַפּיטאַליסטישער הער־שאַפט, און אויסגעשלאָסען אַלע געגנערישע אידעען. דער בוך האָט גע־מאַכט אַ פוראָר, און איז גלייך אונטערדריקט געוואָרען פון דער אָלי־גאַרכיע.

זיבעטער קאַפּיטעל

(1) מיר קענען ניט געפינען קיין שפור פון אַן אָרגאַניזאַציע, וועמעס נאָמען עס פאַנגט זיך אָן מיט די ראשי תבות.

(2) עס האָט בלויז גענומען אייניגע מינוטען אַריבערצופאָהרען מיט אַ שיף פון בערקלי קיין סאַן־פראַנציסקאָ. די און נאָך אַנדערע האַפען־שטעדט זיינען אין דער ווירקליכקייט געווען איין שטאָדט.

(3) אָסקאַר ווײַלד, איינער פון די מייסטערס פון שפּראַך אין דעם נײַנצעהנטען יאָהרהונדערט לויט'ן קריסטליכען רעכנונג.

אכטער קאפיטעל

(1) אין אראפלאזען פונ'ם פארקויף־פרייז צו קאסט־פרייז און זאגאר נידריגער פון קאסט אויף אזא אופן האט א גרויסע קאמפאניע געקענט אויסשטעהן פארלוסט פאר א לענגערער צייט אלס א קלענערע קאמפאניע און איהר ארויסטרייבען פון דער געשעפט־וועלט. א געוועהנליכע קאנקורענטען־אויפטו אין יענער צייט.

(2) פיעל פראבען זיינען געמאכט געווארען דורך דער פעריאדע צו ארגאניזירען דעם אויסשטארבענדען ערד־ארבייטער־קלאס אין א פאליטישער פארטיי, וועמעס צוועק איז געוועזען צו פארניכטען די טראסטס דורך ראדיקאלע, שטארק־ווירקענדיגע געזעצען. אלע אזעלכע פראבען האבען זיך אויסגעלאזען מיט גאר נישט.

(3) דער ערשטער ערפאלגרייכער גרויסער טראסט — כמעט א נאנצען דור פריהער פון אלע אנדערע טראסטס.

(4) עווערהארד האט געהאט רעכט אין די וויכטיגע איינצעלהייטען, כאטש דער טאג פון דעם פארשלאגען פונ'ם געזעץ איז נישט ריכטיג. דער געזעץ איז פארגעשלאגען געווארען דעם 30טען יוני, און נישט דעם 30טען יולי. דער קאנגרעס־רעקארד געפינט זיך אין ערדיס, און צייגט אן די פאלגענדע טעג וועגען ביל: יוני דעם 30טען, דעצעמבער 9, 15, 16, 17, אין יאהר 1902 און יאנואר 7 און 14, אין 1903. די אונוויסענהייט פון די געשעפטס־לייט ביים מיטאג איז נישט געווען עטוואס אויסערגעוועהנליכעס. זעהר ווייניג מענשען האבען עטוואס געוואוסט פון דעם געזעץ. י. אונטערמאן, א רעוואלוציאנער, אין יולי, 1903, האט אפגעדרוקט א פאמפלעט אין זשיראַרד, קענזעס, וועגען דעם מיליץ־געזעץ. דער פאמפלעט האט געהאט א קליינע צירקולאציע צווישען די ארבייטער; נור די צושיידונג פון די קלאסען איז שוין געווען אזוי שטארק, דאס די מיטעל־קלאס־מענשען קיינמאל נישט געהערט וועגען דעם, און זיינען געבליבען אונוויסענד וועגען דעם געזעץ.

---

(1) עווערהארד צייגט דאָ אָן קלאָר די אורזאַך פון אַלע אַרבייטער־צרות פון יענער צייט. איג'ם צוטיילונג פון דער פאראייניגטער פראָדוקציע, האָט קאַפּיטאַל געוואָלט אַלעס, וואָס מען האָט געקענט אַרויס־רייסען, און די אַרבייטער אויך דאָס זעלבע. דער קריעג איבער דער חלוקה האָט קיינמאָל ניט געקענט אויפהערען. אַזוי לאַנג, ווי די סיס־טעם פון קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע האָט עקזיסטירט, האָבען די אַרבייטער און די קאַפּיטאַליסטען זיך געקריעגט איבער דער חלוקה. אונז קוקט עס אויס ווי אַ לעכערליכער ספּעקטאַקעל, אָבער מיר מוזען ניט פאַרגעסען, אַז מיר האָבען אַ זיעבען הונדערט יעהריגען פאָרצוג איבער די מענשען, וואָס האָבען געלעבט אין יענער צייט.

(2) טעאָדאָר רוזוועלט, פּרעזידענט פון די פאַראייניגטע שטאַאטען, האָט, עטליכע יאָהר פאַר דער צייט, געמאַכט די פאָלגענדע עפענטליכע ערקלערונג: „מעהר ליבעראַלער און געגענזייטיגער אויסטויש פון סחורה איז נויטיג, כדי די איבער־פּראָדוקציע פון די פאַראייניגטע שטאַאטען זאָל קענען פאַרקויפט ווערען אויף אַ צופרידענשטעלענדען אופן צו אַנדערע לענדער." נאַטירליך, די איבער־פּראָדוקציע, פון וועלכע ער האָט גערעדט, איז געווען דער פּראָפיט פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם, וועלכע די קאַפּיטאַליסטען האָבען ניט געקענט געברויכען. עס איז אויך געווען אין ד'ער צייט, וואָס דער סענאַטאָר מאַרק האַננאַ האָט געזאָגט: „די יעהרליכע פּראָדוקציע פון די פאַראייניגטע שטאַאטען איז אַ דריטעל גרעסער ווי ד'ער געברויך." אַן אַנדער סענאַטאָר, טשאַנסי דעפּיו, האָט געזאָגט: „די אַמעריקאַנער פּראָדוצירען יעדען יאָהר צוויי ביליאָן מעהר ווי זיי קענען געברויכען."

(3) קאַרל מאַרקס, דער גרויסער אינטעלעקטועלער ריעז פון סאָציאַליזם, אַ דייטשער איד פון'ם נייגצעהנטען יאָהרהונדערט, אין דער זעלבער צייט, וואָס דזשאָהן סטואַרט מיל האָט געלעבט. עס צייגט אויס אונגלויבליך, אַז גאַנצע דורות זיינען פאַרשוואונדען נאָך דער אַרויס־געבונג פון מאַרקס'עס עקאָנאָמישע ענטדעקונגען, אין וועלכער צייט

ער איז אָפּגעשפּאָטעט געוואָרען פון דער וועלט׳ס אנערקענטע דענקער און געלערענטע פאַר זיינע ענטדעקונגען.

(4) לויט די בעסטע קוועלען, איז דאָס געווען דאָס ערשטע מאָל, וואָס דער נאָמען איז באַנוצט געוואָרען אָנצוצייגען די אָליגאַרכיע.

5) די צוטהיילונג פון דער געזעלשאַפט, וואָס עוועראַרד גיט אָן, איז די זעלבע, וועלכע לוסיען סעניעל, אַ גרויסער סטאַטיסטיקער פון יענער צייט, האָט אָנגעגעבען. זיין רעכנונג פון די מיטגליעדער פון דיזע פאַרשיעדענע אָבטיילונגען לויט זייערע באַשעפטיגונגען, איז אין צענזוס פון די פאַראייניגטע שטאַאטען פון 1900, ווי פאָלגט: פּלוטאָקראַטישער קלאַס 250,251; מיטעל-קלאַס 8,429,84; און פּראָלעטאַרישער קלאַס 20,393,137.

6) זאָגאַר אזוי שפּעט, ווי 1907, האָט מען געדענקט, אַז 11 גרופּען האָבען געהערשט איבער׳ן לאַנד. נור דיזער נומער איז פאַרקלענערט געוואָרען דורך דער פאַראייניגונג פון פינף אייזענבאַהן-גרופּען אין איין מעכטיגער פאַראייניגונג פון אלע אייזענבאַהנען. דיזע פינף גרופּען, צוזאַמען מיט זייערע פינאַנציעלע און פּאָליטישע בונדעס-גענאָסען זיינען געווען (1) דזשיימס דזש. היל און זיין קאָנטראָל פון דער דרום-מערב-באַהן; (2) די פּענסילוואַניא באַהנען-גרופּע. שיף, דער פינאַנציעלער פאַרוואַלטער, מיט גרויסע באַנק-פירמעס אין פילאַדעלפיא און ניו יאָרק; (3) הערימאַן, מיט פריק׳ן אַלס בעל־יועץ, און אָדעלל, אַלס פּאָליטישער ילוטענאַנט, קאָנטראָלירענדיג די מיטלענדישע, צפון-מערב׳דיגע און צפון׳דיגע פּאַסיפישען ברעג פּארקעהר-ליניען; (4) די גילד־פאַמיליע אייזענבאַהן-אינטערעסען; (5) און די מויאַך און לידס, באַוואוסט אַלס די „ראָק-איילענד-באַנדע"; דיזע שטאַרקע אָליגאַרכיען זיינען אַרויסגעקומען פונ׳ם קאָנקורענץ-קאַמפף און האָבען געריזט אויפ׳ן אונפאַרמיידליכען וועג צו פאַראייניגונג.

7) לאַבבי — אַ זאָנדערבאַרע אינסטיטוציאָן כאַבאַרעווען, אָנצושטעקען און צו פאַרדאַרבען די געזעץ-מאַכער, וועלכע האָבען כלומר׳שט רעפּרעזענטירט דאָס פאָלק.

8) אַ צוואַנציג יאָהר פאַר דיזער צייט, וואָס עוועראַרד האָט געהאַלטען דיזע רעדע, האָט די ניו יאָרקער סוחרים־געזעלשאַפט אַרויס-

געגעבען אַ רעפּאָרט, פון וועלכען דאָס פאָלגענדע איז ענטנומען: „די אייזענבאַהנען האָבען אַבסאָלוטען קאָנטראָל איבער אַ מעהרהייט פון די שטאַאטס־לעגיסלאַטורען אין די פאראייניגטע שטאַאטען; זיי מאַכען און וואַרפען אַראָפּ סענאַטאָרען, קאָנגרעס־לייט און גובערנאַטאָרס, און אין דער ווירקליכקייט דיקטירען זיי די רעגיערונגס־האַלטונג פון די פאַראייניגטע שטאַאטען.”

9) ראקעפעלער האָט אָנגעפאַנגען זיין קאריערע אַלס אַ מיטגליעד פון דעם פּראָלעטאַריאַט און דורך זיין ביטרעקייט און שפּאָרזאַמקייט איז ער געווען ערפאָלגרייך אין זיין אָרגאַניזאַציע פונ׳ם ערשטען פאָלקאָמענעם טראָסט, נעמליך, דער טראָסט באַוואוסט אַלס „סטענדערד אויל”. מיר קענען זיך ניט צוריקהאַלטען פון צו געבען דעם פאָלגענדען מערקווירדיגען היסטאָרישען בלאַט פון יענער צייט, אום צו צייגען ווי די נויטווענדיג־קייט פון האָבען וואו אַוועקצולעגען דאָס געלד פונ׳ם סטענדערד־אויל־איבערפלוס האָט צודריקט קליינע קאַפּיטאַליסטען און האָט פאַראורזאַכט אַ פריהערען שטורץ פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם. דייוויד גרעהעם פיליפּס איז געווען אַ ראַדיקאַלער שרייבער פון יענער פעריאָדע, און דיזער אויסצוג זיינער איז ענטנומען פון אַ קאָפּיע פון דער „סאַטורדיי איווניננ פּאָסט”, דאַטירט דער 4טען אָקטאָבער, 1912. דאָס איז די איינ־ציגע קאָפּיע פון דיזען זשורנאַל, וואָס געפינט זיך אין אונזער ביבליאָ־טעק. און דאָך, פון דיזען זשורנאַל׳ס אויסזעהן און אינהאַלט, קענען מיר בלויז ציהען דעם שלוס, אַז עס איז געווען אַ פּאָפּולערער פעריאָדי־שער זשורנאַל מיט אַ גרויסער צירקולאַציע. דער אויסצוג איז ווי פאָלגט:

„מיט אַ צעהן יאָהר צוריק איז ראקעפעלער׳ס איינקונפט אָנגעגעבען געוואָרען אַלס דרייסיג מיליאָן פון איינעם פון די גרויסע אויטאָרי־טעטען. דאָס אז געווען דאָס העכסטע, וואָס ער האָט געקענט מאַכען פון זיין אויל־אינדוסטריע. און דאָ זיינען אַריינגעפלאָסען יעדען מאָנאַט אונגעהויערע סומען געלד — פון 2.000,000 אַ מאָנאַט בלויז פאַר דזשאהן דייוויסאָן ראקעפעלער אַליין. די פּראָבלעם פון פאַרטאָן דאָס געלד איז געוואָרען אַלץ ערנסטער. דער אויל־איינקונפט איז געוואָרען גרעסער, גרעסער, און די צאָהל פון זיכערע געשעפטען אַריינצולעגען דאָס געלד איז געוואָרען באַגרענצטער, זאָגאַר מעהר באַגרענצט ווי עס

איז יעצט. עס איז ניט געווען צוליעב אַ ספּעציעלער יאָגעניש נאָך געלד, נאָך פּראָפיטען, פאַרוואָס די ראקעפעלערס האָבען זיך גענומען צו אַנדערע געשעפטען. זיי זיינען געצוואונגען געווען, ווערענדיג צו־געשטיקט פון דיזער כוואַליע פון רייכטום, וועלכען זייער מאָנאָפּאָל האָט צוגעצויגען ווי אַ מאַגנעט. זיי האָבען אָנגעשטעלט אַ שטאַב פון געשעפטס־זוכער. מען זאָגט, אַז דער עלטסטער פון דיזען שטאַב קריגט אַ שכירות פון $125,000 אַ יאָהר.

דער ערשטער אַרויספּאָהר אין אַנדערע געשעפטען איז געווען אין דעם אייזעבאַהן־פעלד. ארום 1895 האָבען זיי קאָנטראָלירט אַ פינפטעל פון די באַהנען אין לאַנד. און אָט וואָס זיי פאַרמאָגען יעצט אָדער האָבען אַ הערשענדע קאָנטראָל! זיי זיינען שטאַרק פארטראָטען אַין די ניו יאָרקער אייזענבאַהנען, דרום׳דיגע, צפונ׳דיגע, מעריב׳דיגע, אין אַלע אַ חוץ איין אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע, אין וועלכער זיי האָבען בלויז עט־ליכע מיליאָנען. זיי זיינען פארטראָטען אין די מעהרסטע פון די אייזענ־באַהנען, וואָס פארשפּרייטען זיך פון שיקאַגאָ. זיי באַהערשען אייניגע אייזענבאַהן־סיסטעמען, וואָס לויפען צום פּאַסיפישען ברעג. זייער וואהל־קראַפט מאַכט עס הערר מאָרגאַן׳ען אַזוי מעכטיג, באָטש, מען מעג צולעגען, אַז זיי דאַרפען האָבען זייער פאַרשטאַנד מעהר ווי ער דאַרף האָבען זייער וואַהל־קראַפט — יעצט, און די פאַראייניגונג פון די צוויי שטעל׳ט צוזאַמען דאָס, וואָס ווערט אָנגערופען „די קאָמונע־אינטערעסען.“

„נור אייזענבאַהנען אַליין האָבען ניט געקאָנט אַריינזאַפען די אַלע שטאַרקע געלד־שטראָמען. אין דער יעצטיגער צייט האָבען זיך ראַ־קעפעלער׳ס צוויי און אַ האַלב מיליאָן פאַרגרעסערט צו פיער, פינף און זעקס מיליאָן דאָלאר אַ מאָנאַט, אייגענטליך 75 מיליאָן דאָלאר אַ יאָהר. דער אויל־פאַרקויף איז יעצט אין גאַנצען פּראָפיט. און די אויפּסניי אַריינגעלעגטע געלטער האָבען אויך בייגעטראָגען זייער חלק צו פאַר־גרעסערען די איינקונפט.

„די ראקעפעלערס האָבען אַריינגעטראָטען אין דעם גאַז און עלעק־טריציטעט־געשעפט, ווען יענע אינדוסטריען האָבען זיך ענטוויקעלט און זיך אַוועקגעשטעלט אויף אַ פעסטען באָדען. און יעצט מוזען די אַמערי־

קאַנער מענשען אָנפּאַנגען רויבער צו מאַכען די ראקעפעלערס אַזוי שנעל ווי די זון געהט אונטער, קיין אונטערשיעד ניט מיט וואָס. זיי באַ־לייכטען זייערע הייזער. זיי האָבען אָנגעפּאַנגען פאַרבאָרגען געלד אויף לאַנד. מען זאָגט, אַז ווען די פּראָספּעריטי (גוטע צייט) מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט געגעבען די לאַנד־באַזיצער אַ געלעגענהייט אָפּצוצאָהלען זייערע חובות, האָט דזשאהן ד. ראקעפעלער כמעט געוויינט; אַכט מיליאָן. וועלכע ער האָט געדענקט וועלען איהם אַריינטראָגען פּראָצענט פאַר שעהנע עטליכע יאָהר, זיינען פּלוצים אָנגעוואָרפען געוואָרען פאַר זיין שוועל און זיי האָבען זיך געבעטען פאַר אַ נייער היים. דער אונערוואַרטעטער צולעג צו זיינע צרות, וואָס ער האָט געהאַט אין געפינען פּלעצער פאַר די קינדער פון זיין קעראָסין־געשעפט, און זייערע קינדער, און די קינדער'ס קינדער איז שוין געווען אַ ביסעל צופיעל פאַר'ן וואָהלזיין פון אַ מענשען מיט אַ שלעכטער פאַרדייאונג...

„די ראקעפעלערס זיינען אַריינגעטראָטען אין די מינען־געשעפטען — אייזען, קוילען, קופּער און בליי; אין אַנדערע אינדוסטריעלע גע־זעלשאַפטען, אין גאַסען־באַהנען, אין נאַציאָנאַלע, שטאַאטליכע און שטאָד־טישע פאַרזיכערונגס־פּאַפּיער'ען; אין דאַמפּף־שיפען און טעלעגראַף־קאָמפּאַניעס; אין די לאַנד־באַזיץ־געשעפטען, ווי האָטעלס און פּריוואַט־וואָהנונגען; אין לעבענס־פאַרזיכערונג און אין באַנק־געשעפטען. עס איז כמעט ניט געבליבען איין אינדוסטריע, אין וועלכע זייערע מיליאָנען האָבען זיך ניט געפונען...

„די ראקעפעלער־באַנק — די נאַציאָנאַלע שטאָדט־באַנק — איז די גרעסטע באַנק אין די פאַראייניגטע שטאַאטען. עס זיינען דאָ בלויז צוויי גרעסערע באַנקען אין דער וועלט, די ענגלישע און די פראַנצויזישע די דעפּאָזיטס באַטרעפען דורכשניטליך אַ הונדערט מיליאָן אַ טאָג; און די באַנק הערשט איבער'ן לייה־מאַרק פון וואָל־סטריט און די בירזשע. אָבער דאָס איז ניט די איינציגע; די באַנק איז בלויז די הויפּט פון אַ רייהע ראקעפעלער־באַנקען און טראָסט־קאָמפּאַניעס, פערצעהן פון וועלכע געפינען זיך בלויז אין ניו יאָרק אַליין, און זיי האָבען מעכטיגע און איינפלוסרייכע באַנקען אין יעדען געלד־צענטער פונ'ם לאַנד.

„דזשאהן ד. ראקעפעלער פאַרמאָגט סטענדערד־אויל־אַקציעס, וואָס

האָבען די ווערט צווישען פיער און פינף הונדערט מיליאָן. ער האָט אַ הונדערט מיליאָן אין׳ם שטאָהל־טראָסט. כמעט נאָך אַמאָל אַזוי פיעל אין איין מעריב׳דיגע אייזענבאַהן, אַ העלפט דערפון אין אַ צווייטער און זאָ ווייטער ביז אַ מענשענ׳ס מח נעהמט שווינדלען פון אויסרעכענען זיי אַלע. זיין איינקונפט לעצטעס יאָהר איז געווען אַרום $100,000,000 — איך צווייפעל, אויב דער איינקונפט פון אַלע ראָטהשילדס צוזאַמען האָט געגרייכט די סומע. און זי שטייגט פון טאָג צו טאָג.״

צעהנטער קאַפּיטעל

1) די שוואַרצע־הונדערט זיינען געווען רעאַקציאָנערע פּעבלען, וועלכע זיינען אָרגאַניזירט געוואָרען ביי דער אויסשטאַרבענדער אַריס־טאָקראַטיע אין דער רוסישער רעוואָלוציאָן. דיזע רעאַקציאָנערע גרופּען האָבען אַטאַקירט רעוואָלוציאָנערע גרופּען, און, ווען נויטיג, האָבען זיי זיך געבונטעוועט און צושטערט אייגענטהום, אום צו געבען דער אַריס־טאָקראַטיע אַ תירוץ אַרויסצורופען די קאָזאַקען.

2) אונטער דעם קאַפּיטאַליסטישען רעזשים זיינען דיזע פּעריאָדען פון שלעכטע צייטען געווען אונפערמיידליך כאָטש לעכערליך אין אונ־זערע אויגען. פּראָספּריטי האָט אימער־צו געבראַכט אַ שלעכטע צייט. דאָס איז, נאַטירליך, געקומען פון די גרויסע אונבראויכבאַרע פּראָ־פיטען, וואָס האָבען זיך אָנגעזאַמעלט.

3) סטרייק־ברעכער — דיזע זיינען געווען, לויט זייער צוועק און פּראַקטיק אין אַלעס, אַ חוץ זייערע נעמען, די פּריוואַט סאָלדאַטען פון די קאַפּיטאַליסטען. זיי זיינען געווען פּאַרטרעפליך אָרגאַניזירט און גוט באַוואָפענט, און זיינען אימער צו געווען גרייט אריינגעוואָרפען צו ווערען אין ספּעציעלע באַהנען און פאָהרען אין וועלכען עס איז טייל פונ׳ם לאַנד, וואו ארבייטער זיינען אַרויס אויף אַ סטרייק אָדער אַרויסגעוואָרפען געוואָרען פון די פאַבריקען בלויז אין יענע משו־געגע צייטען האָט געקענט זיין אַזאַ שטוינענדער ספּעקטאַקעל ווי איינער אַ פאָלי, אַ בעריהמטער קאָמאַנדיער פון סטרייק־ברעכערס, וועלכער האָט אין 1906 דורכגערייזט דיפּאַראַיניגטע שטאַאַטען פון ניו יאָרק ביז

סאַן פראַנציסקאָ אין ספּעציעלע באַהנען מיט אַן ארמע פון פינף און צוואַנציג הונערט מענער, גוט באַוואָפּענט און אויסגעשטאַטעט. אום צו ברעכען אַ סטרייק פון די גאַסען־באַהן־ארבייטער אין סאַן פראַנציסקאָ. אַזאַ מין האַנדלונג איז געווען אויסדריקליך געגען די געזעצען פון לאַנד. דער פאַקט, אַז דיזע האַנדלונג ווי אויך פיעל אַנדערע זיינען געבליבען אונבאַשטראָפט, צייגט, ווי שטאַרק די ריכטער זיינען געווען אין די הענד פון דער פּלוטאָקראַטיא.

4) בול־פּען — אין אַ סטרייק פון מיינערס אין איידעהאָ. אין דעם לעצטען טייל פון 19טען יאָהר־הונדערט האָט פּאַסירט, דאָס פיעל סטרייקערס זיינען אריינגעשליידערט געוואָרען אין די בול־פּענס פון דיפּאָלדאַטען. דיזע האַנדלונג ווי אויך דער נאָמען האָט אָנגעהאַלטען אינ'ם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט.

5) בלויז דער נאָמען, אָבער ניט די אידעע איז געווען אימפּאָר־טירט פון רוסלאַנד. די שוואַרצע מאות האָבען זיך ענטוויקעלט פון די קאַפּיטאַליסטישע שפּיאָנען, און זייער נוץ אין אַרבייטער־קאַמפּפען איז דעמאָנסטרירט געוואָרען אינ'ם נייצעהנטען יאהר־הונדערט. וועגען דעם איז קיין צווייפעל ניטאָ. אַזאַ בעריהמטער אויטאָריטעט פון יענער צייט, ווי קאַרראָל ד. רייט, פאַראייניגטע שטאַאַטען אַרבייטס־קאָמישיאָנער, איז פאַראנטוואָרטליך פאר דיזער באַשטעטיגונג. פון זיין בוך מיט'ן נאָמען „די אַרבייטער־קאַמפּפען“ איז גענומען דער אויסצוג: אין מאַנכע פון די גרויסע היסטאָרישע סטרייקס האָבען די בעלי־בתים זעלבסט געריצט און פאַראורזאַכט געוואַלד־טהאַטען. די פאַבריקאַנטען האָבען בכיון פאַראורזאַכט סטרייקס, אום צו פּטר'ן אָנגעזאַמעלטע סחורה; און פראַכט־וואַגאָנען זיינען אונטערגעצונדען געוואָרען פון די בעלי־בתים'ס שפּיאָנען דורך די אייזען־באַהן־סטרייקס, כדי צו פאַרגרעסערען די אונאָרדנונג. פון די שפּיאָנען האָבען זיך די שוואַרצע מאות ענט־וויקעלט; און זיי זיינען עס שפּעטער געוואָרען די שרעקליכסטע וואַפען פון דער אליגאַרכיע, די אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרען.

6 וואָל־סטריט — גערופען נאָך אַ נאָמען פון אַ פארצייטיגער ניו יאָרקער גאַס וואו די בירזשע האָט זיך געפונען, און וואו פאַרשיעדענע אונהערליכע געשעפטען זיינען געפיהרט געוואָרען.

עלפטער קאַפּיטעל

1) „מייפלאַוער" — איינע פון די ערשטע שיפען, וואָס האָט געבראַכט קאָלאָניסטען קיין אַמעריקא, נאָך דער ענטדעקונג פון דער נייער וועלט. די, וואָס האָבען ארויסגעשטאַמט פון זיי. האָבען פאַר אַ לענגערע צייט געשטאָלצירט מיט זייערע אור־עלטערען; נור מיט דער צייט האָט זיך זייער בלוט אַזוי צומישט, אַז עס האָט געפלאָסען אין די אָדערען פון כמעט אַלע אַמעריקאַנער.

צוועלפטער קאַפּיטעל

(1) אַ מעקסיקאַנער מאכל, וואָס ווערט גאַנץ אָפט דערמאָהנט אין דער ליטעראַטור פון יענער צייט.. מיר ווייסען ניט ווי עס צוגריייטען.

דרייצעהנטער קאַפּיטעל

(1) וויליאַם רענדאָלף הורסט — אַ יונגער קאַליפאָרניער מיליאָנער, וועלכער איז געוואָרען דער מעכטיגסטער צייטונגס־אייגענטימער אין לאַנד. זיינע צייטונגען זיינען ערשיענען אין אַלע גרויסע שטעדט און זיי פלעגען אַפּעלירען צו דער אונטערגעהענדער מיטעל־קלאַס און צום פּראָלעטאַריאַט. אַזוי צאָהלרייך זיינען געווען זיינע נאָכפאָלגער, אַז ער האָט געקראָגען די אויבערהאַנד אין דער אַלטער דעמאָקראַטישער פּאַרטיי. ער האָט אָנגענומען אַן אונגאָרמאַלע שטעלונג, מיט זיין פּרעדיגען אַ שוואַכען סאָציאַליזם געמישט מיט אַן אונבאַשרייבליכען סאָרט קליין־בורזשואַזנעם קאַפּיטאַליזם. ער איז געווען אַ מין אויל מיט וואַסער, און ער האָט געהאַט קליינע שאַנסען, כאָטש פאַר אַ שטיקעל צייט האָט ער פאַראורזאַכט די פּלוטאָקראַטיע אַ שעהן ביסעל קאָפּ־דרעהעניש.

(2) די קאָסטען פון אַדווערטייזען אין יענע משוגענע צייטען זיינען געווען שטוינענד. בלויז די קליינע קאַפּיטאַליסטען פלעגען קאָנקורירען און דערפאַר פלעגען זיי אַדווערטייזען. ווי אָבער עס האָט זיך אָרגאַניזירט אַ טראַסט, איז קיין קאָנקורענציע ניט געווען, האָבען זיי, נאַטירליך, ניט באַדאַרפט אַדווערטייזען.

(3) די פאַרניכטונג פון די רוימישע לאַנד-באַזיצער איז ניט אַנגע־גאַנגען אַזוי שנעל ווי די פאַרניכטונג פון די אַמעריקאַנער לאַנד-באַזיצער און קליינע קאַפּיטאַליסטען. אינ׳ם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט איז געווען אַ באַוועגונגס-קראַפט, בעת אין פאַרצייטיגען רוים איז דאָס ניט געווען דער פאַל. פיעל פאַרמערס, געטריבען פון אַ שטאַרקער לוסט צו באַזי־צען די ערד, און וועלענדיג צייגען וואָס פאַר חיות זיי קענען ווערען, האָבען געפּרובירט זיך אויסצודרעהען פון די עקספּראָפּריאַטאָרס דורך צוריקציהען זיך פונ׳ם האַנדעלס-פּלאַץ. זיי האָבען גאָר ניט פאַרקויפט. צווישען זיך האָבען זיי אָנגעפיהרט אַ פאַרצייטיגען אויסטויש פון סחורות. זייער אָפּגעזונדערטקייט און שוועריגקייטען זיינען געווען שוידערליך, נור זיי האָבען אָנגעהאַלטען זייער טאַקטיק. עס איז געוואָ־רען אַ באַוועגונג. נור זיי זיינען זעהר ליכט באַזיעגט געוואָרען. די פּלוטאָקראַטיע, קאָנטראָלירענדיג די רעגיערונג, האָט געהעכערט זייערע צינ־זען און די מענשען, ניט האַנדלענדיג מיט קיינעם, האָבען זיי, נאַטירליך, קיין געלד ניט געהאַט. און צום סוף איז זייער לאַנד פאַרקויפט געוואָ־רען צו צאָהלען צינזען.

(4) פאַר אַ גאַנץ לאַנגער צייט האָט זיך דיזעס מורמלען געלאָזט הערען. אַזוי וויים צוריק ווי 1906 האָט לאָרד אויבורי, אַן ענגלישמאַן, געזאָגט דאָס פאָלגענדע אין זיעם הויז אָוו לאָרדס: „די אונרוהען אין אייראפּא, די פאַרשפּרייטונג פון סאָציאַליזם, און דער שלעכטס-פאַרבערויז־טענדער אַנאַרכיזם, זיינען התראות צו די רעגיערונגען און די הערשענדע קלאַסען, אַז דעם אייראפּעאישען אַרבייטער׳ס אומשטענדען זיינען אונער־טרעגליך, און אום צו פאַרמיידען אַ רעוואָלוציע, מוזען מיר נעהמען שריטע צו פאַרהעכערען דעם לוין, פאַרקלענערען די אַרבייטס-שטונדען און פאַרקלענערען דעם פּרייז פון די לעבענס-נויטווענדיגקייטען.“ דער „וואָלל־סטריט-זשורנאַל“, שרייבענדיג וועגען לאָרד אויבורי׳ס רעדע, האָט

געזאָגט: „די ווערטער זיינען אַרויסגעזאָגט געוואָרען פון אַן אַריסטאָ־קראַט און אַ מיטגליעד פון דער קאָנסערוואַטיווער קערפּערשאַפט אין אייראָפּא. דעסטאָ מעהר באַדייטענד זיינען זיי. זיי ענטהאַלטען מעהר ווערטהפולע פּאָליטישע עקאָנאָמיע, ווי אין פיעל ביכער. זיי זאָגען אָן אַ ווארנונג: „פּאַסט אויף, הערען פון דער אַרמיי און פלאָטע!“ צו דער זעלבער צייט שרייבט סידני ברוקס, אַן אַמעריקאַנער, אין האַרפּער'ס מאַגאַזין: „איהר וועט ניט הערען דעם נאָמען פון סאָציאַליזם אין וואַשינגטאָן. וואָרום זאָלט איהר יא הערען? די פּאָליטישענס זיינען אימער די לעצטע מענשען אינ'ם לאַנד צו זעהן, וואָס עס פּאַסירט פאַר זייערע אויגען. זיי וועלען מיך אויסלאַכען, ווען איך פּראָפעצייע, און איך בין זיכער, אַז עס איז אַזוי, דאָס ביי די נעקסטע פּרעזידענט־וואַהלען וועלען די סאָציאַליסטען ציהען איבער אַ מיליאָן שטימען.“

(5) עס איז געוועזן אין אָנפאַנג פונ'ם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט, ווען די אינטערנאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציע האָט אויסגעדריקט די שטעלונג פון די סאָציאַליסטען אין דער מלחמה־פראַגע. אין קורצען איז זייער לעהרע געוועזן ווי פאָלגט: „וואָרום זאָלען די אַרבייטער פון איין לאַנד קעמפּפען מיט די אַרבייטער פון אַ צווייטען לאַנד פאַר'ן בענעפיט פון זייערע קאַפּיטאַליסטישע בעלי־בתים?“ דעם 21טען מאַי, 1905, ווען אַ מלחמה האָט געהאַלטען ביים אויסברעכען צווישען עסטרייך און איטאַליען, האָבען די סאָציאַליסטען פון איטאַליען, עסטרייך און אונגאַרן געהאַלטען אַ קאָנפערענץ אין טריעסט, און האָבען געסטראַשעט מיט אַ גענעראַל־סטרייק פון די אַרבייטער פון ביידע לענדער אין פאַל די מלחמה ברעכט אויס. דאָס זעלבע האָבען זיי געטהאָן אַ יאָהר שפּעטער, ווען די „מאַראָקאָ־אַנגעלעגענהייט“ האָט שיער געבראַכט צו אַ מלחמה צווישען פראַנקרייך, דייטשלאַנד און ענגלאַנד.

פערצעהנטער קאַפּיטעל

(1) „אונזער וואָהלטעטיגער פעאָדאַליזם“ — אַ בוך, וואָס איז געדרוקט געוואָרען אין 1902, פון וו. דזש. גהענט. מען האָט געגלויבט

פאַר אַ לאַנגער צייט, אַז גהענט האָט געגעבען די גרויס־אַמעריקאַנער קאַפּיטאַליסטען די אידעע פון אַן אָליגאַרכיע. דיזער גלויבען האַלט אָן דורך די גאַנצע דריי הונדערט יאָהר פון דעם אייזערנעם קנאַפּעל, אין דער ליטעראַטור, און זאָגאַר אויך אין דער ליטעראַטור פונ׳ם ערשטען יאָהר־הונדערט פון ברודערשאַפט פון מענשען. היינט וויסען מיר, אַז עס איז ניט אמת, נור אונזער וויסען פאַרקלענערט ניט דעם פאַקט, דאָס גהענט איז איינער פון די מעהרסטע געשימפּפטע אונשולדיגע מענשען אין דער גאַנצער היסטאָריע.

(2) אַלס אַ ביישפּיעל פון די ריכטערס אורטיילען, וואָס זיינען געווען דאַגעגען די אַרבייטער, קענען מיר אָנגעבען די פאָלגענדע פאַלען: עס איז געווען אַ באַוואוסטער פאַקט, אַז קינדער זיינען באַשעפטיגט געוואָרען אין די קוילען־מינען. אין 1905 זיינען די אַרבייטער געווען ערפאָלגרייך אין דורכפיהרען אַ געזעץ אין פּענסילווייניע, אַז אַ דאָקומענט, באַשטעטיגענדיג דעם קינד׳ס יאָהרען און זיין בילדונג מוז געבראַכט ווערען צוזאַמען מיט׳ן פאָטער׳ס שבועה. דאָס איז גלייך ערקלערט געוואָרען אונקאָנסטיטוציאָנעל פון די ריכטער פון לוזערן קאונטי, שטיצענדיג זיך אויפ׳ן פערצעהנטען אַמענדמענט (פאַרבעסערונג) וועלכער פאַרבאָט אונטערשיידען צווישען מיטגליעדער פון דעם זעלבען קלאַס — נעמליך. קינדער איבער פערצעהן יאָהר אַלט און די יעניגע אונטער פערצעהן. די שטאַאטס־ריכטער האָבען באַשטעטיגט דעם אורטייל. די ניו יאָרקער געריכט פון ספּעציעלע זיצונגען האָט אין 1905 ערקלערט אַלס אונקאָנסטיטוציאָנעל דעם געזעץ, וועלכער האָט פאַרבאָטען יונגע קינדער און פרויען צו אַרבייטען אין פאַבריקען נאָך 9 אַזייגער ביינאַכט, אָנגעבענדיג אַלס אורזאַך, אַז אַזאַ געזעץ איז „קלאַסען־געזעץ“. נאָך אַ ביישפּיעל: די בעקערס, אין יענע צייטען, פלעגען אַרבייטען זעהר שווער. ד ניו יאָרקער לעגיסלאַטור האָט דורכגעפיהרט אַ געזעץ, פאַרבאָטענדיג די בעקערס צו אַרבייטען מעהר פון צעהן שטונדען אַ טאָג. אין 1906 האָט דער העכסטער שטאַאטס־געריכט ערקלערט דיזען געזעץ אונקאָנסטיטוציאָנעל. אַ טייל פונ׳ם אורטייל האָט זיך אַזוי געלעזען: „עס איז ניטאָ קיין שכל׳דיגע אורזאַך זיך אַריינצומישען אין די רעכט פון פּערזאָנען צו מאַכען אַ קאָנטראַקט

דורכ׳ן באַגרענצען די אַרבייטס־שטונדען אין דער בעקער־באַשעפטיגונג.״

(3) דזשיימס פּאַרלי, אַ באַריהמטער סטרייק־ברעכער פון יענער פּעריאָד, אַ מוטהיגער און זעהר פעהיגער, נור אונמאָראַלישער מענש. ער האָט געשטיגען הויך אונטער דער הערשאַפט פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל און איז ענדליך געוואָרען אַ מיטגליעד פון דעם אָליגאַרכיע־קלאַס. האַננאַה דזשענקינס, וועמעס מאַן פּאַרלי׳ס סטרייק־ברעכערס האָבען גע׳הרג׳עט צוריק מיט דרייסיג יאָהר, האָט איהם ערמאָרדעט אין 1932.

(4) עווערהאַרדט׳ס סאָציאַלע פּאָרזיכט איז געווען וואונדערבאַר. ער האָט אַזוי לייכט פאָראויסגעזעהן דאָס אויפשטהן פון די אויסדער־וועהלטע יוניאָנס, דאָס אויפשטייגען און די אָפּשוואַכונג פון די אַרביי־טער־קליקעס, און דעם קאַמפּף צווישען די פּאַרפוילטע אָליגאַרכיען און די אַרבייטער־קליקעס פּאַר׳ן קאָנטראָל פון דער רעגיערונגס־מאַשין.

(5) מיר מוזען שטוינען איבער עווערהאַרדט׳ס וואונדערבאַרען פּאָרזיכט. נאָך איידער די אָליגאַרכיען האָבען גאָר געטראַכט וועגען אויפבויען אַזעלכע וואונדער־שטעדט ווי אַרדיס און אסגארד, האָט עווערהארדט שוין געזעהן יענע שטעדט אין זייער אונפּאַרמיידליכער נויטווענדיגקייט.

(6) און זינט יענעם טאָג פון נביאות, זיינען פאַראיבער די דריי הונדערט יאָהר פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל און די פיער הונדערט יאָהר פון דער ברודערשאַפט פון מענשען; און היינט טרעטען מיר אויף וועגען און וואוינען אין די שטעדט, וואָס די אָליגאַרכען האָבען אויפ־געבויט. עס איז אמת, אַז מיר בויען זאָגאָר יעצט נאָך מעהר וואונדער־באַרע שטעדט, נור די אָליגאַרכישע שטעדט וועלען לאַנג געדויערען, און איך שרייב די צייל‎ען אין ארדיס, איינע פון די וואונדערבאַרסטע שטעדט, וואָס איז ווען געבויט געוואָרען.

פופצעהנטער קאַפּיטעל

(1) אַלע אייזענבאַהנען־יוניאָנס האָבען אַריינגעטראָטען אין דער קאָמבינאַציע מיט די אָליגאַרכיען, און עס איז אינטערעסאַנט צו באַמער־קען, דאָס אַן אייזענבאַהן־יוניאָן איז געווען די ערשטע, וואָס האָט זיך באַנוצט מיט דיזען פּרינציפּ פון כאַפּ־לאַפּ־חלוקה, נאָך אין 19טען יאָהרהונדערט. פּ. מ. אַרטהור איז געווען דער הויפּט־פיהרער פון דיזער יוניאָן פאַר צוואַנציג יאָהר. נאָך דעם סטרייק אויף דער פּענסילווייניא־אייזענבאַהן, האָט ער אויסגעאַרבייט אַ פּלאַן פאַר די לאָקאָמאָטיוו־איג־זשעניערען צו מאַכען פּונקטען מיט דער אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע בלויז פאַר זייערע אייגענע אינטערעסען און זיך גאָר ניט זאָרגען פאַר די איבעריגע אַרבייטער. דער פּלאַן איז געווען העכסט ערפאָלגרייך, און, נאַטירליך, עגאָאיסטיש, און פון דעם איז אַרויסגעקומען דאָס וואָרט „אַרטהוריזאַציאָן”, וואָס האָט געמיינט כאַפּ־לאַפּ־חלוקה פון אַרבייטער־יוניאָנס. איבער דעם וואָרט „אַרטהוריזאַציאָן” האָבען זיך די עטימאָ־לאָגען לאַנג געבראָכען דעם קאָפּ. נור איך האָף, אַז יעצט איז זיי קלאָר פון וואַנען דאָס וואָרט איז גענומען געוואָרען.

זעכצעהנטער קאַפּיטעל

(1) אַלבערט פּאקאק, אַ צווייטער באַריהמטער סטרייק־ברעכער פון יענע יאָהרען, וואָס האָט ביז צום לעצטען טאָג פון זיין לעבען געהאַלטען די קוילען־גרעבער ביי זייער אַרבייט. זיין זוהן האָט איהם נאָכגעפאָלגט און פאַר פינף דורות האָט די מערקווירדיגע שקלאַפען־טרייבענדיגע משפחה געהערשט איבער די מיינערס. דער עלטסטער פּאקאק, וועלכער איז געווען באַוואוסט אַלס פּאקאק דער ערשטער, פלעגט געשילדערט ווערען ווי פאָלגט: „אַ לאַנגער. דאַרער, דער קאָפּ אַרומ־גערינגעלט מיט ברוינע און זילבער־גרויע האָר, מיט גרויסע באַקען־ביינער און אַ שווערע מאָרדע... אַ בלייך פּנים, מאַטע, גרויע אויגען,

אַ מעטאַלענע שטימע, און אין אַלגעמיין אַן אָפּגעלאָזטער מענש. ער האָט געהאַט אָרימע עלטערן און ער האט אנגעפאַנגען זיין קאַריערע אַלס אַ דינער אין אַ שענק. דאַן איז ער געוואָרען אַ פּריוואַט־דעטעקטיוו פאַר אַן אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע, ביז ער האָט זיך ארויפגעאַרבייט צו אַ פּראָפעסיאָנעלן סטרייק־ברעכער. פּאַקעק דער פינפטער איז גע'הרג'עט געוואָרען אין אַ קליינעם אויפשטאַנד פון קוילען־גרעבער אין אינדיאַנאַ אינ'ם יאָהר 2073.

(2) די קעמפּפענדע גרופּען זיינען געווען מוסטירט נאָך די קעמפּפענדע אָרגאַניזאַציעס פון דער רוסישער רעוואָלוציע, און להכעים די טהעטיגקייט פונ'ם אייזערנעם קנאַפּעל, האָבען די גרופּען עקזיסטירט דורך די גאַנצע דריי הונדערט יאָהר פון זיין עקזיסטענץ. צוזאַמענגעשטעלט פון מענער און פרויען, באַגייסטערטע מיט ערהאַבענע אידעען און ניט מורא האָבענדיג פאַר'ן טוידט, האָבען די קעמפּפענדע גרופּען אויסגעאיבט אַ גרויסען איינפלוס און האָבען אַ ביסעל געשטילט די ווילדע ברוטאַליטעט פון די הערשער. ניט נור האָבען זיי זיך אָפּגעגעבען מיט קעמפּפען געגען די געהיימע אַגענטען פון דער אָליגאַרכיע. די אָליגאַרכיען זעלבסט זיינען געווען געצוואונגען זיך צוצוהערען צו די דעקרעטען פון די גרופּען, און גאַנץ אָפט, ווען זיי האבען ניט געפאָלגט, זיינען זיי באַשטראָפט געוואָרען מיט'ן טויט — און דאָס זעלבע האָט פּאַסירט מיט זייערע אונטעראָרדענטע, מיט די אָפיציערען פון דער אַרמעע און די פיהרער פון די ארבייטער־קליקעס.

די אָרגאַניזירטע ראַכע־נעהמערס האָבען אויסגעטיילט גערעכטיגקייט אין אַ פולער מאָס, נור די מערקווירדיגסטע זאַך וועגען זיי איז געווען זייער אונליידענשאַפטליכער און געזעצליכער פּראָצעס. זיי האָבען ניט געהאַט קיין געאיילטען משפּט. ווען איינער איז געפאַנגען געוואָרען, האָט מען איהם געגעבען אַן עהרליכען פּראָצעס און אַ געלעגענהייט זיך צו פאַרטיידיגען. נויטווענדיגערווייזע זיינען פיעל מענער פּראָצעסירט געוואָרען און געפונען געוואָרען שולדיג דורך שטעל־פאַרטרעטונג, אַזוי ווי אין דעם פאַל פון גענעראַל לאַמפּטאָן. דאָס האָט פּאַסירט אין 2138. ער איז פיליכט געווען דער בלוט־דורשטיגסטער און ערגסטער פון אַלע פאַרקויפטע נשמות, וואָס האָבען ווען עס איז געדיענט דעם אייזערנעם

קנאַפּעל. ער איז אַנגעזאָגט געוואָרען פון די קעמפּפענדע גרופּען, אַז זיי האָבען איהם פּראָצעסירט, איהם געפונען שולדיג און פאַראורטיילט איהם צום טויט — און דאָס איז געווען נאָכדעם ווי זיי האָבען איהם געוואָרענט דריי מאָל, ער זאָל אויפהערען זיין ברוטאַלע האַנדלונג געגען דעם פּראָלעטאַריאַט. נאָך זיין פאַראורטיילונג האָט ער זיך אַרומגערינגעלט מיט אַ טויזענד באַשיצונגס־מיטלען. יאָהרען זיינען פאַרגאַנגען און אומזיסט האָבען די קעמפּפענדע גרופּען געפּרובירט אויסצופיהרען זייער אורטייל. איין קאַמעראַד נאָכ'ן צווייטען, מענער און פרויען, זיינען דורכגעפאַלען פּרובירענדיג איהם צו הרג'ענען, און זיינען אומגעבראַכט געוואָרען אויף אַ שוידערליכען אופן פון דער אָליגאַרכיע. גענעראַל לאַמפּטאָן האָט עס צוריק איינגעפיהרט קרייציגונג אַלס אַ געזעצליכע הינריכטונגס־מעטאָדע. נור צום סוף האָט דער פאַראורטיילטער מאַן געקראָגען זיין תליון אין דער געשטאַלט פון אַ דעליקאַטנע זיעבצעהן־יעהריגע מיידעל מיט'ן נאָמען מאַדעלין פּראַווענס, וועלכע, אום אויסצופיהרען איהר טהאַט, האָט געדיענט אין זיין פּאַלאַץ צוויי יאָהר אַלס אַ נעהטאָרין. זי איז געשטאָרבען אָפּגעזונדערט פון יעדען נאָך שרעקליכע יסורים; נור היינט שטעהט זי אין אַן אונצושטערבאַרע בראָנזענע סטאַטוע אין דעם פּאַנטהעאָן פון ברודערשאַפט אין דער וואונדער־שטאָדט סערלעס.

מיר, וועלכע פון אונזער איינענער ערפאַהרענהייט ווייסען גאָר ניט וועגען בלוט־פאַרגיסונג, מוזען ניט שלעכט אורטיילען די העלדען פון די קעמפּפענדע גרופּען. זיי האָבען אָפּגעגעבען זייער לעבען פאַר דער מענשהייט, קיין אָפּפער איז ניט געווען צו גרויס פאַר זיי צו ברענגען, און די נויט האָט זיי געטריבען צו בלוטיגע טאַטען אין אַ בלוטיגער פּעריאָד. די קעמפּפענדע גרופּען זיינען געווען דער איינציגער דאָרן אין די זייטען פונ'ם אייזערנעם קנאַפּעל, וואָס דער אייזערנער קנאַפּעל האָט קיינמאָל ניט געקענט פּטר'ן. עווערהאַרדט איז געווען דער פאָטער פון דער מאָדנער אַרמעע. און איהרע ערפאָלגען און עקזיסטענץ פאַר דריי הונדערט יאָהר צייגט ווי קלוג ער האָט איהר אָרגאַניזירט און וואָס פאַר אַ פעסטען פונדאַמענט ער האָט געלייגט, אויף וועלכע צוקינפטיגע דורות זאָלען בויען. אין איינציגע אופנים, ניט אַכטענדיג אויף זיינע

גרויסע עקאנאמישע און ביאלאגישע בייטרעגע, און זיין ארבייט אלס פיהרער אין דער רעוואלוציע מוז זיין ארגאניזירונג פון די קעמפפענדע גרופען ווערען פארערכענט אלס זיין קרוינענדע ארבייט.

זיבעצעהנטער קאפיטעל

(1) דיזעלבע אומשטענדען האבען עקזיסטירט אינ'ם נייצעהנ־טען יאהר־הונדערט אונטער דער ברוטאלער הערשאפט אין אינדיען. די איינגעבוירענע זיינען אויסגעשטארבען פון הונגער מיליאנען־ווייז, בעת זייערע הערשער האבען זיי בארויבט פון זייערע פארדיענסטען און עס אויסגעבראכט אויף די פראכטפאלע פאראדען און אלערליי נארישקייטען. מיר, אין דעם יעצטיגען געבילדעטען צושטאנד, מוזען רויט ווערען פון שאנדע פאר די האנדלונגען פון אונזערע אור־עלטערען. אונזער איינציגע טרייסט איז א פילאזאפישע. מיר מוזען אננעהמען דעם קאפיטאליסטישען שטאפעל אין סאציאלער עוואלוציע פונקט ווי די פריהערדיגע אפען־עפאכע. דער מענש האט געמוזט דורכגעהן דורך די אלע שטאפלען דורך זיין אויפהויבען זיך פון דער בלאטע און דעם שלאם פון דעם ניעדריגען ארגאנישען לעבען. און עס איז נאטירליך געווען אונפארמיידליך, אז פיעל וועניג פון דער בלאטע זאל זיך צו־קלעפען צו איהם און ניט אזוי לייכט ארונטערפאלען.

(2) די מענשען פונ'ם אפגרונד — די פראזע איז באשאפען געווא־רען פון ה. ג. וועלס אין דעם שפעטערען טייל פון נייצעהנטען יאהר־הונדערט. וועלס איז געווען א סאציאלאגישער נביא, קלוג, נארמאל, און האט געהאט א ווארימע מענשליכע הארץ. פיעל פראגמענטען פון זיינע ווערק זיינען ארונטערגעקומען צו אונז, צוויי פון זיינע גרעסטע ווערק: „ערוואַרטונג" און „פראגרעסירענדיגע מענשהייט", זיינען פארבליבען גאנץ. נאך לאנג בעפאר די אליגארכיען און פאר עווער־הארד'ען האט וועלס טהעאריזירט וועגען דעם בויען פון וואונדער־שטעדט, כאטש אין זיינע שאפונגען דערמאנט ער זיי אלס „פארגניגענס־שטעדט".

(3) עווים עווערהאַרד האָט ערוואַרטעט. אַז איהר ערצעהלונג וועט געלעזען ווערען אין יענער צייט, און דערפאַר האָט זי ניט געשריבען וועגען רעזולטאַטען פונ'ם פּראָצעס פאַר הויך־פאַרראַט. פיעל אַנדערע אַזעלכע פאַלען קומען פאָר אינ'ם מאַנוסקריפּט. צוויי און פופציג סאָציאַליסטישע קאָנגרעס־לייט זיינען פּראָצעסירט און געפונען געוואָרען שולדיג. איין זאַך איז מאָדנע: קיינער פון זיי איז ניט באַשטראָפט געוואָרען מיט'ן טויט. עווערהאַרד און עלף אַנדערע, צווישען וועלכע טהעאָדאָר דאננעלסאָן און מעטהיו קענט זיינען אויך געווען, האָבען געקראָגען פון דרייסיג ביז פינף און פערציג יאָהר, בעת אַרטהור סימפּסאָן איז געשטאָרבען פון הונגער און איינזאַמקייט, און די בייזע בעהאַנדלונג זיינע האָט ער געקראָגען איבער זיין אונקאָמפּראָמיסליבען כאַראַקטער און פאַר זיין טאַקטלאָזער פייערדיגער שנאה פאַר אַלע מענשען, וואָס האָבען געדיענט דעם דעספּאָטישען אייזערנעם קנאַפּעל. ער איז געשטאָרבען אין קאַבאַנאַס, קובאַ, וואו דריי פון זיינע קאַמעראַדען זיינען אויך געווען איינגעשפּאַרט. די צוויי און פופציג סאָציאַליסטישע קאָנגרעס־לייט זיינען געווען איינגעשפּאַרט אין מיליטערישע פעסטונגען, וואָס זיינען געווען צושפּרייט איבער'ן גאַנצען לאַנד. אַזוי זיינען דו־באָיס און וואודס געהאַלטען געוואָרען אין פּאָרטאָ ריקאָ, און עווערהאַרד און מעררי וועטהער זיינען געווען פאַרשפּאַרט אין אַלקאַטראַז, אַן אינזעל לעבען סאַן פראַנציסקאָ, וואָס האָט שוין לאַנג געדיענט אַלס אַ מיליטערישע פעסטונג.

(4) עווים עווערהאַרד וואָלט באַדאַרפט איבערלעבען פיעל דורות איידער זי וואָלט געקענט אויסגעפינען דעם סוד. עטוואָס וועניגער ווי הונדערט יאָהר צוריק, און שפּעטער פון זעקס הונדערט יאָהר נאָך איהר טויט, איז דער דאָקומענט פון פּערוויס' מודה זיין זיך אויף זיין זינד ענטדעקט געוואָרען אין די געהיימע אַרכיוועו פונ'ם וואַטיקאַן (פּאַבסט'ס פּאַלאַץ). עס וועט פיליכט זיין אינטערעסאַנט צו דערצעהלען עטוואָס מעהר וועגען דעם דונקעלען דאָקומענט, וועלכער איז איבערהויפּט אינטערעסאַנט בלויז פאַר'ן היסטאָריקער.

פּערוויס איז געווען אַן אַמעריקאַנער, וואָס האָט געשטאַמט פון פראַנצויזען, וועלכער איז אין 1913 געזעסען פאַרשפּאַרט אין דעם ניו

יאָרקער געפענגעניש וואַרטענדיג פראָצעסירט צו ווערען פאַר מאָרד. פון זיין מודה זיין זיך געפינען מיר אויס, אַז ער איז געווען אַ פאַרברעכער. ער איז געווען אַ היציגער, ליידענשאַפטליכער און געפיהלפולער. אין אַ משוגענעם אָנפאַל פון איופערזוכט האָט ער געטויט זיין פרוי — אַ גאַנץ געוועהנליכע פאַסירונג אין יענע צייטען. פערוויים איז געווען באַהערשט פון אַ מורא פאַר'ן טוידט, וועגען וועלכען ער רעדט זעהר פיעל אין זיין וידוי. זיך אויסצודרעהען פונ'ם טוידט, וואָלט ער געטהאָן אַלעס און די פאָליציי־אַגענטען האָבען איהם צוגעגרייט פאַרזיכערענדיג איהם, אַז ער וועט זיך ניט קענען אויסדרעהען פון פאַראורטיילט צו ווערען צום טוידט, אויב זיין פראָצעס וועט פאָרקומען. אין יענע צייטען פלעגט דער פאַראורטיילטער מאַן אָדער פרוי אַוועקגעזעצט ווערען אויף אַ ספעציעל־געבויטען עלעקטרישען שטוהל, און אונטער דער אויפזיכט פון פעהיגע דאָקטוירים, איז דער מענש פאַרניכטעט געוואָרען פון אַן עלעקטרישען שטראָם. דאָס פלעגט אָנגערופען ווערען עלעקטריזירען, און עס איז געווען זעהר פאָפולער אין יענע צייטען. אַנעסטהעזיע (איינשלעפערען מיט אַ שטאַרקען מעדיצין — איבערז.) איז ערשט שפעטער איינגעפיהרט געוואָרען.

דער פערוויים, אַ גוטער בטבע, נור פון אויבען־אויף, וואהרשיינליך, אַ חיה, ליגענדיג אין געפענגניש און ערוואַרטענדיג אַ שטראָף ניט ווייניגער פונ'ם טוידט, איז איבערגערעדט געוואָרען פון די אַגענטען פונ'ם אייזערנעם קנאַפעל צו וואַרפען די באָמבע אינ'ם רעפרעזענטאַנטען־הויז. אינ'ם דאָקומענט איז בפירוש פאַרשריבען, אַז מען האָט איהם געזאָגט, אַז די באָמבע איז אַ שוואַכע און אַז קיין לעבענס וועלען ניט פאַרלוירען געהן. דאָס איז אין איינקלאַנג מיט'ן פאַקט, וואָס די באָמבע איז געווען אַזוי שוואַך, אַז כאָטש זי האָט עקספלאָדירט ביי עווערהאַרד'ס פיס, האָט זי איהם ניט גע'הרג'עט.

פערוויים איז אַריינגעשמוגעלט געוואָרען אין אַ גאַלעריי, וועלכע איז כלומר'שט געווען צוגעשלאָסען צוליעב פאַרריכטונגען. ער האָט באַדאַרפט אויסקלייבען דעם מאָמענט ווען צו וואַרפען די באָמבע, און ער איז זיך גאַנץ נאַאיוו מודה אַז ער האָט זיך אַזוי שטאַרק פאַראינטערעסירט

אין עוועראַרד'ס רעדע און דעם גאַנצען טומעל, וואָס האָט נאָכגעפאָלגט, אַז ער האָט שיער פאַרגעסען אויסצופיהרען זיין שליחות.

ניט נור איז ער באַפרייט געוואָרען פון געפענגניש פאַר זיין האַנדלונג, נור ער איז באַזאָרגט געוואָרען מיט אַ לעבענס־לענגליכען איינקונפט. ער האָט אָבער ניט לאַנג אויסגעהאַלטען. אין דעם יאָהר 1914 איז ער קראַנק געוואָרען אויף האַרץ־קראַנקהייט און האָט בלויז געלעבט דריי טעג. דאַן האָט ער עס געשיקט נאָך אַ קאַטוילישען פריעסט, פאָטער פעטער דורבאַן, און פאַר איהם האָט ער זיך מודה געווען. אַזוי וויכטיג האָט דאָס דער פריעסט אָנגענומען, אַז ער האָט עס אויגעפשריבען און עס באַשטעטיגט דורך אַ שבועה. וואָס עס האָט פאַסירט נאָך דעם, קענען מיר זיך בלויז פאָרשטעלען. דער דאָקומענט איז געווען וויכטיג גענוג געשיקט צו ווערען קיין רוים. מסתמא האָבען זיך מעכטיגע איינפלוסרייכע מענשען אריינגעמישט, און דערפאַר איז ער אונטערדריקט געוואָרען. גאַנצע יאָהר־הונדערטער זיינען אַוועק און די וועלט האָט קיין אַהנונג ניט געהאַט פון דעם דאָקומענט. ערשט שפּעטער אין לעצטען יאָהר־הונדערט האָט לארבוא, דער בריליאַנטענער איטאַליענישער געלעהרטער דורך אַ צופאַל געפונען דער דאָקומענט אין זיינע פאָרשונגען אין וואַטיקאַן.

היינט איז קיין שום צווייפעל ניטאָ, אַז דער אייזערנער קנאַפעל איז געווען פאראַנטוואָרטליך פאַר דער באָמבע, וואָס האָט עקספלאָדירט אין רעפּרעזענטאַנטען־הויז אין 1913. זאָגאַר אויב דער פּערוויס־דאָקומענט זאָל קיינמאָל ניט געווען געפונען ווערען, וואָלט מען אויך ניט געקאָנט צווייפלען אין דעם, ווייל די האַנדלונג, וועלכע האָט פאַרשיקט צוויי און פופציג קאָנגרעסלייט אין געפענגעניש, איז געווען עהנליך צו פיעל אַנדערע טאַטען פון דער אָליגאַרכיע און פאַר זיי פון די קאַפּיטאַליסטען.

נעהמט, למשל, דעם קלאַסישען ביישפּיעל פון דעם שוידערליכען געזעצליכען מאָרד פון די אונשולדיגע זאָגענאַנטע היימאַרקעט־אַנאַרכיסטען אין שיקאַגאָ אינ'ם ניינצעהנטען יאָהרהונדערט. אין אַ באַזונדערען קלאַס שטעהט די טאַט פון פאַרברענען קאַפּיטאַליסטישען אייגענטום פון די קאַפּיטאַליסטען זעלבסט. פאַר אַזעלכע פאַרברעכענס פלעגען אונשולדיגע מענשען באַשטראָפט ווערען — „טראַנספּערירט ווערען" — פלעגט מען עס אָנרופען אין יענע צייטען.

דורך די אַרבייטער־אונרוהען אין׳ם ערשטען טייל פון צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט זיינען עהנליכע, אָדער מעהר בלוטיגע טאַטען אָפּגעטהאָן געוואָרען פון די קאַפּיטאַליסטען געגען דער מעריב׳דיגער פעדעראַציע פון קוילען־גרעבער. די אייזענבאַהן־סטאַנציע פון אינדעפּענדענס איז צושטערט געוואָרען פון קאַפּיטאַליסטישע אַגענטען. דרייצעהן מענער זיינען גע׳הרג׳עט געוואָרען און פי׳על מעהר זיינען פאַרוואונדעט געוואָ־רען. און דאַן האָבען די קאַפּיטאַליסטען, קאָנטראָלירענדיג דעם געזעץ און ריכטער־מאַשינעריע פונ׳ם שטאַאט קאָלאָראַדאָ באַשולדיגט די קוילען־גרעבער מיט דעם פאַרברעכען. און עס האָט שוין געהאַלטען ניט ווייט פון פאַראורטיילען זיי. ראמיינס, איינער פון די קאַפּיטאַליסטישע געצייג אין דער טאַט, איז פונקט ווי פערוויים געווען פאַרשפּאַרט אין אַ געפענ־געניש פון אַנ׳אַנדער שטאַאט, קענזעס, ערוואַרטענדיג אַ פּראָצעס, און ער איז איבערגערעדט געוואָרען פון קאַפּיטאַליסטישע אַגענטען. נור אין זיין פאַל איז זיין ווידוי אַנאָנסירט געוואָרען אין זיין אייגענער צייט.

דאַן, אין דער זעלבער פעריאָד, האָט פּאַסירט דער פאַל פון מאָיער און הייוואוד, צוויי שטאַרקע, בראַווע אַרבייטער־פיהרער. איינער איז געווען פּרעזידענט און דער צווייטער סעקרעטער פון דער מעריב׳דיגער פעדעראַציע פון מיינערס. דער עקס־גובערנאַטאָר פון איידהא איז ער־מאָרדעט געוואָרען אויף אַ געהיימען אופן. די סאָציאַליסטען און מיינערס האָבען אָפּען באַשולדיגט די מינען־אייגענטימער מיט דעם פאַרברעכען. דאָך, איבערטרעטענדיג די נאַציאָנאַלע און שטאַאטס־קאָנסטטוציאָנען, און דורך אַ קאָנספּיראַציע פון די גובערנאַטאָרען פון איידעהאָ און קאָלאָדאַראָ, זיינען מאָ׳ער און הייוואוד אַרויסגע׳גנב׳עט געוואָרען, אַריינגעוואָרפען געוואָרען אין געפענגניש און אָנגעקלאָגט געוואָרען אין מאָרד. דער פאַל האָט עס אַרויסגערופען פון יודזשין וו. דעבס, דאַמאָלסדיגער נאַציאָנאַלער פיהרער פון די אַמעריקאַנער סאָציאַליסטען, די פאָלגענדע ווערטער:

„די אַרבייטער־פיהרער, וועלכע מען קען ניט אונטערקויפען אָדער איבערשרעקען, מוזען געכאַפּט און ערמאָרדעט ווערען. דער איינציגער פאַרברעכען פון מאָיער און הייוואוד איז, וואָס זיי זיינען געווען טריי צו דעם אַרבייטער־קלאַס. די קאַפּיטאַליסטען האָבען צוגע׳גנב׳עט אונזער לאַנד, זיי האָבען פאַרדאָרבען אונזער פּאָליטיק, זיי האָבען זיך אויסגע־

לאַכט פון אונזערע געזעצען, און זיי האָבען אונז געטראָטען מיט זייערע פיס. און יעצט האָבען זיי בדעה צו ערמאָרדען אַלע די יעניגע, וואָס ווילען זיך ניט אונטערוואַרפען צו זייער ברוטאַלער הערשאַפט. די גור־בערנאַטאָרען פון קאָלאָראַדאָ און איידעהאָ פיהרען בלויז אויס די בע־פעהלען פון זייערע בעלי־בתים, די פלוטאָקראַטיע. דער אויסגעשריי איז: „אַרבייטער געגען דער פלוטאָקראַטיע”. אויב זיי ווען דערלאַנגען דעם ערשטען טויטליכען קלאַפּ, וועלען מיר אָבער שלאָגען צום לעצט.”

אכצעהנטער קאַפּיטעל

(1) די לעבערליכע בילד אילוסטרירט דעם אונמענשליכען אויפ־פיהרען זיך פון די לאָרדען. בעת מענשען האָבען געשמאַכט פון הונגער, זיינען שוים־הינטלעך באַדיענט געוואָרען פון דיענער. דאָס איז געווען אַ גאַנץ ערנסטער מאַסקאַראַד פאַר עווים עווערהאַרד. לעבען און טוידט און אויך די רעוואָלוציע איז געשטאַנען אין קאָן. דאַרום מוז דאָס בילד אָנגענומען ווערען אַלס אַן אמת בילד. דאָס גיט אונז אַ קלאָרען באַגריף פון יענע צייטען.

(2) פּולמאַן — דער נאָמען פון די פּראַכטפאָלע אייזענבאַהן־וואַגאָנען פון יענער פּעריאָד, און זייער נאָמען איז געווען נאָך דעם מאַן, וועלכער האָט זיי צום ערשטען געבויט.

(3) ניט אַכטענדיג אויף שטענדיגע און גרויסע סכנות, האָט אַננאַ ראָלסטאָן דערלעבט די עלטער פון 91 יאָהר. פּונקט ווי די פּאַקאַקס האָבען זיך אויסגעלאַכט פון די תליונים פון די קעמפּפענדע גרופּען, אַזוי האָט זי זיך אויסגעלאַכט פון די תליונים פונ'ם אייזערנעם קנאַפּעל. זי איז גע־ווען מזל'דיג און האָט זיך געפּיהלט זיכער צווישען געפאַהרען. זי זעלבסט איז געווען אַ תליון פון די קעמפּפענדע גרופּען, און באַוואוסט אַלס די רויטע בתולה, איז זי געווען איינע פון די באַגייסטערענדע פיגורען פון דער רעוואָלוציע. ווען זי איז געווען אַן אַלטע פרוי פון ניין און זעכציג יאָהר, האָט זי געשאָסען דעם בלוט־הונד האלקלאף, ווען ער איז

געוועז אַרומגעריגגעלט פון זיינע באַוואָפּענטע באַגלייטער, און אַליין איז זי אַנטלאָפען אונבאַשעדיגט. צום סוף איז זי געשטאָרבען בשלום, פון אַלטקייט, אין אַ געהיימען רעטונגס־פּלאַץ פון די רעוואָלוציאָנערען אין די אזארג־בערג.

(4) נאָכזוכענדיג אַזוי פיעל, ווי מעגליך, דורך דעם גאַנצען מאַטעריאַל פון 'ענע צייטען, וואָס מיר האָבען יעצט, קענען מיר ניט געפינען קיין שפור פון ביעדענבארד, וועלכען זי דערמאָהנט דאָ. עס ווערט אין ערגעץ ניט דערמאָהנט וועגען איהם אויסער אין דעם עווער־האַרד־מאַנוסקריפּט.

(5) או'ב דער נייגיעריגער רייזענדער וועט זיך אָבקעהרען אין דרום זייט פון גלען־עללען, וועט ער זיך געפינען אויף אַ בולוואַרד, וועלכער איז דאָס זעלביגע ווי דער פּאָסט־וועג פון זיעבען הונדערט יאָהר צוריק. אַ פערטעל מייל פון גלען־עללען, באַלד נאָך דער צווייטער בריק, וועט ער בעמערקען אַ שפּאַלט אי'ן דער ערד, וואָס לויפט ווי אַ וואונד איבער'ן לאַנד צו אַ גרופּע באַוואַלדעטע בערגלעך. דער שפּאַלט איז דער צייכען פונ'ם פּארצייטיגען גרענעץ, וואָס אין די צייטען פון פּרי־וואַט־אייגענטום האָט אָבגעטיילט די פאַרם פון איינעם אַ אַשאַוועי. אַ פראַנצויזי'שער פּיאָנער פון קאַליפאָרניע, וועלכער איז געקומען פון זיין געבורט־לאַנד אין יענע געלד־זוכעניש־צייטען. די באַוואַלדעטע בערגלעך זיינען דיזעלביגע, וואָס עווים עווערהאַרד האָט באשריבען.

די גרויסע ערד־ציטערניש פון 2368 האָט אָבגעבראָכען אַ זייט פון איינעם פון די בערג און עס אריינגעוואָרפען אינ'ם לאָך, וואו די עווערהאַרדס האָבען זיך באַהאַלטען. זינט דיזער מאַנוסקריפּט איז געפונען געוואָרען, האָט מען דאָרטען געגראָבען, און די הויז, די צוויי הויל־צימערען, און די גאַנצע אָנגעזאַמעלטע מיסט פון אַ לאַנגער וואָוינונג איז ענטדעקט געוואָרען. פיעל ווערטהפולע אַנטיקען זיינען געפונען געוואָרען, צווישען וועלכע ב'עדענבאַרד'ס רויך־זאַפּער, וואָס איז דערמאָנט געוואָרען אינ'ם מאַנוסקריפּט, איז אויך געפונען געוואָרען. סטודענטען וואָס זיינען פאראינטערעסירט אין אַזעלכע זאַכען, זאָלען לעזען די בראָשורע פון אַרנאָלד בענטהאַם, וועלכע וועט געדרוקט ווערען קירצליך.

אַ מייל אין צפון־מערב־זייט פונ'ם פּלאַץ איז די ווייק־ראָבין־לאָדזש

ביים פאַראייניגונג פון ווילד־וואַסער און סאַנאַמאַ־שטראָם. אין ווייק־ראַבין־לאַדזש האָט עווים עווערהאַרד געוואוינט שפּעטער קורצע פּעריאָדען, ווען, פאַרקליידט אַלס אַן אַגענט־פּראָוואָקאַטאָר פון׳ם אייזערנעם קנאַפּעל, האָט זי געקענט שפּיעלען איהר ראָלע אונגעשטערט צווישען מענשען און וויכטיגע פּאַסירונגען. די אָפּיציעלע ערלויבניש צו וואוינען אין ווייק־ראַבין־לאַדזש איז נאָך דאָ אין די רעקאָרדס, און אונטערגעשריבען פון אַזאַ פּערזענליכקייט ווי וויקסאָן, איינער פון די קלענערע אָליגאַרכיען דערמאָנט אין דעם מאַנוסקריפּט.

ניינצעהנטער קאַפּיטעל

(1) פאָרשטעלונג איז געווען אַ קונסט דורך יענער פּעריאָד. די רעוואָלוציאָנערען האָבען אויפגעהאַלטען אַקטיאָרען־שולען אין אַלע זייערע שוץ־פּלעצער. זיי האָבען אָפּגעלאַכט פון אַזעלכע נעבען־זאַכען ווי פּאַרוקען, פאַלשע בערד, באַלשע ברעמען, און אַזעלכע זאַכען, וואָס די טעאַטער־אַקטיאָרען באַנוצען אין זייער קונסט. די רעוואָלוציאָנערע שפּיעל איז געווען אַ שפּיעל אויף לעבען און טוידט, און אַזעלכע פּשוט׳ע נעבען־זאַכען זיינען בלויז געווען אַ נעץ. די פאָרשטעלונג האָט באַדאַרפט זיין אַ פונדאַמענטאַלע, אַ דורכדרינגענדע, אַ טייל פון דעם מענשען׳ס וועזען, אַ מין צווייטע נאַטור. די רויטע בתולה, זאָגט מען, איז געווען אַ קינסטלערין אין דעם פאַך. און דערפאַר, גלויבט מען, האָט זי געלעבט אַזוי לאַנג.

(2) פאַרשווינדען איז געווען איינע פון די שוידערליכסטע פּאַסירונגען פון יענער צייט. אַלס אַ טעמאַ אין דער ליטעראַטור זעהען מיר עס גאַנץ אָפט. דאָס איז געווען אַן אונפאַרמיידליכע פאָלגע פון יענער אונטעראירדישער מלחמה, וואָס האָט געבושעוועט דורך יענע דריי יאָהרהונדערטער. די ערשיינונג האָט פּאַסירט אַזוי אָפט צווישען די אָליגאַרכיען אָדער די אַרבייטער־קליקעס פּונקט ווי צווישען די רעוואָלוציאָנערען. אָהן אַ וואַרנונג, אָהן אַ שום סליאַד זיינען מענער, פרויען

און קינדער זאָגאַר פארשוואונדען געוואָרען און מען האָט מעהר ניט געהערט פון זיי.

(3) דו־באָיס, דער יעצטיגער אויפזעהער אין דער ביבליאָטעק אין ארדיס, שטאַמט אַרויס פון דעם רעוואָלוציאָנערען פּאַר פּאָלק.

(4) אַ חוץ די אַרבייטער־קליקע, האָט זיך אויך ענטוויקעלט אַ מיליטערישע קליקע. אַן אַרמעע פון פּראָפעסיאָנעלע סאָלדאַטען איז געגרינדעט געוואָרען, וועמעס אָפיציערען זיינען געווען מיטגליעדער פון דער אָליגאַרכיע און באַוואוסט אַלס מערסענאַרים (פּאַרקויפטע נשמות). די אַרמעע האָט פּאַרנומען דעם פּלאַץ פון די מיליץ, וועלכע האָט זיך אַרויסגעצייגט אונפּראַקטיש אונטער'ן נייעם רעזשים. אויסער דער געהיים־פּאָליציי פון דעם אייזערנעם קנאַפּעל, האָבען זיי אויך עטאַבלירט אַ געהיים־פּאָליציי פון די מערסענאַרים, וועלכע האָט געדיענט אַלס אַ פּאַר־בינדענדע קייט צווישען דער פּאָליציי און דער מיליטער.

(5) ערשט נאָך דער אונטערדריקונג פון דער צווייטער רעוואָלוציע, זיינען די „פּריסקאָ־רויטע" ווידער געווען ערפּאָלגרייך, און עס האָט אָנגעהאַלטען פּאַר צוויי דורות. דאָן איז אַן אַגענט פון דעם אייזערנעם קנאַפּעל געוואָרען אַ מיטגליד פון דער גרופּע, האָט דורכגעדרונגען זייערע סודות און זי חרוב געמאַכט. דאָס האָט פּאַסירט אין 2002. די מיטגלידער זיינען אומגעבראַכט געוואָרען איינציגווייז, יעדער דריי וואָכען, און זייערע קערפּערס פּלעגען אויפגעהאַנגען ווערען אין דער אַרבייטער־געטאָ פון סאַן־פּראַנציסקאָ.

(6) בענטאָן־האַרבאָר שוץ־פּלאַץ איז געווען אַ אונטעראַירדישע וואוינונג, וועמענס אַריינגאַנג איז געווען קלוג געפּלאַנעוועט, ווייל עס האָט אויסגעקוקט ווי אַ ברונען. עס עקזיסטירט נאָך יעצט און איז נאָך אין אַ גוטען צושטאַנד, און דער נייגעריגער באַזוכער קען נאָך היינט געהן דורך די פּיעל לאַבירינטען צום פּאַרזאַמלונגס־זאַל, וואו די סצענע, וואָס עווערהאַרד באַשרייבט, האָט זיכער פּאַסירט. ווייטער זיינען די צעלען, וואו די אַרעסטירטע זיינען געזעסען, און דער טוידטען־קאַמער. נאָך ווייטער איז דאָס בית־עולם — לאַנגע, שלענגעלדיגע גאַ־לערעען אויסגעהאַקט אין די שטיינער, וואו שורות'ווייז ליעגען די

רעוואָלוציאָנערען, פונקט ווי זייערע קאַמעראַדען האָבען זיי לאַנג צוריק אָוועקגעלעגט.

צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

(1) צו יענער צייט איז פּאָליגאַמי נאָך אָננגעגאַנגען אין טירקיי.

(2) דאָס איז ניט קיין באַריהמעריי פון עווים עווערהאַרד. די סאַמע בעסטע פון דער אַרטיסטישער און אינטולעקטועלער וועלט זיינען געווען רעוואָלוציאָנערען. אַ חוץ אייניגע מוזיקער, זינגער און אַ פּאָר אָליגאַרכען, זיינען אַלע גרויסע שעפער פון יענער פּעריאָד, ווענעמס נעמען זיינען אויך באַוואוסט היינט צו טאָג געווען רעוואָלוציאָנערען.

(3) זאָגאַר אַזוי שפּעט ווי אין יענער פּעריאָד פלעגען סמעטענע און פּוטער געמאַכט ווערען פון קוה־מילך. די לאַבאָראַטאָריע־פּאַרבאַריי־טעטע שפּייזען זיינען נאָך ניט באַוואוסט געווען.

(4) אין דער גאַנצער ליטעראַטור און אַלע דאָקומענטען פון יענער צייט ווערט אָפט דערמאָהנט דער נאָמען פון פּאָעט רודאָלף מענדעלהאַל. זיינען קאַמעראַדען האָבען איהם גערופען „דער פלאַם". ער איז אָהן צווייפעל געווען אַ גרויסער טאַלאַנט: דאָך אַ חוץ קליינע פראַגמענטען פון זיינע ליעדער, וועלכע זיינען ציטירט אין די ביכער פון אַנדערע שרייבער, איז פון זיינע שריפטען גאָר ניט פאַרבליבען. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט איהם פאַרניכטעט אין 1228.

(5) דער פאַל פון דעם יונגען־מאַן איז ניט געווען אויסערגעוועהנ־ליך. פיעל יונגע אָליגאַרכען, אָדער צוליעב אַ געפיהל פון גערעכטיגקייט, אָדער זייענדיג באַגייסטערט פון דער פראַכט פון דער רעוואָלוציע, האָבען אויפגעאָפּפערט זייער לעבען פאַר דער רעוואָלוציע. אויף אַן ענליכען שטייגער האָבען פיעל קינדער פון דעם רוסישען אָדעל געשפּיעלט זייער ראָלע אין דער פריהערדיגער און לאַנג־פאַרצויגענער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד.

איין און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

(1) די מערסענאַרים האָבען אין די לעצטע יאָהרען פון דעם אייזערנעם קנאַפּעל געשפּיעלט אַ וויכטיגע ראָלע. זיי זיינען געווען דער באַלאַנס אין די קאַמפּפען צווישען די אַרבייטער־קליקעס און די אָליגאַרכען, און זיי פלעגען צולעגען זייער מאַכט אַט צו איין זייט, אַט צו דער צווייטער, וועדליג עס האָט זיך געלוינט זייערע אינטריגען און קאָנספּיראַציעס.

(2) אַרדיס איז געגרינדעט געוואָרען אין 1942, וועהרענד אסגארד איז ערשט געגרינדעט געוואָרען אין 1984. עס האָט גענומען צוויי און פופציג יאָהר צו בויען די שטאָדט, און דורך דער צייט זיינען אַ האַלב מיליאָן שקלאַפען געווען באַשעפטיגט. פיעל מאָל האָט די צאָהל דערגרייכט אַ מיליאָן — ניט רעכענענדיג די טויזענדער און טויזענדער אַנדערע אַרבייטער און קינסטלער.

(3) צווישען די רעוואָלוציאָנערען האָבען זיך געפונען פיעל כירורגען, און זיי זיינען געווען וואונדערבאַר־פעהיג אין דער קונסט. ווי עווים עווערהאַרד דריקט זיך אויס, האָבען זיי בוכשטעבליך געקענט איבערמאַכען אַ מענשען. ביי זיי איז געווען אַ קלייניגקייט אַראָפּצונעהמען אַ וואונד־צייכען. זיי האָבען געקענט איבערבייטען די געזיכטסציגע מיט אַזעלכע מיקראָסקאָפּישע איינצעלהייטען, אַז קיין סימן פון זייער אַרבייט איז ניט געבליבען. דער נאָז איז געווען זייער ליעבלינגס־אָרגאַן, אויף וועלכען זיי האָבען געטהאָן זייער אַרבייט. הויט־צוזעצונגען און איבערפּלאַנצען האָר זיינען געווען אַלטעגליכע אָפּעראַציעס. די נייע אויסדריקע אויף געזיכטער, וואָס זיי פלעגען אויסבילדען, איז געווען ווי מיט כשוף. אויגען און ברעמען, ליפּען, מיילער, און אויערען פלעגען גענצליך געביטען ווערען. דורך וואונדערבאַרע אָפּעראַציעס אויפ׳ן צונג, נאָז, האַלז און דעם גאָרגעל פלעגען זיי פאַרענדערען דעם מענשענ׳ס אויסשפּראַך. שוידערליכע צייטען רופען אַרויס אַ געברויך פאַר שוידערליכע מיטלען, און די כירורגען פאַר דער רעוואָלוציע האָבען געטהאָן נאָבעלע אַרבייט. זיי פלעגען אויך קענען מאַכען אַ מענשען

העכער מיט פיער אָדער פינף אינטשעס און איהם אויך נידריגער מאַכען מיט צוויי אינטשעס. די גאַנצע קונסט עקזיסטירט היינט ניט און מיר געברויכען איהר אויך ניט.

צוויי און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

(1) שיקאַגאָ איז געווען דער אינדוסטריעלער גיהנום פונ'ם נייני־צעהנטען יאָהרהונדערט. אַ מאָדנער אַנעקדאָט וועגען דזשאהן בוירנס ווערט דערצעהלט נאָך היינט־צו־טאָג. דזשאהן בוירנס איז געווען אַ גרויסער ענגלישער אַרבייטער־פיהרער און צו איין צייט אַ מיטגליעד פונ'ם ענגלישען מיניסטעריום. ווען ער האָט אַ מאָל באַזוכט שיקאַגאָ, מאַכענדיג אַ רייזע איבער די פאַראייניגטע שטאַאטען, האָט איהם אַ צייטונגס־רעפּאָרטער געפרעגט אַ מיינונג וועגען דער שטאָדט. 'שיקאַגאָ", האָט בוירנס געענטפערט, „איז אַ קליינע אויסגאַבע פונ'ם גיהנום". אַ קורצע צייט שפּעטער, ווען ער האָט באַשטיגען די שיף צוריקצופאָהרען קיין ענגלאַנד, האָט איהם אַן אַנדער רעפּאָרטער אָפּגעשטעלט און גע־פרעגט. צי ער האָט געביטען זיין מיינונג וועגען שיקאַגאָ. „יאַ, איך האָב געביטען מיין מיינונג", איז געווען זיין ענטפער, „מיין יעצטיגע מיינונג איז, אַז דער גיהנום איז אַ קליינע אויסגאַבע פון שיקאַגאָ".

(2) דער צוג איז געווען באַריהמט אַלס דער שנעלסטער אין דער וועלט. עס איז געווען אַ באַריהמטער צוג.

פיער און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

(1) אין יענע צייטען איז דאָס לאַנד געווען אַזוי וועניג באַזעצט, דאָס ווילדע חיות זיינען אָפט געווען אַ געפאַהר. אין קאַליפאָרניא איז געווען דער מנהג פון קראָליק־טרייבעריי. אין אַ באַשטימטען טאָג פלעגען אַלע פאַרמערס פון אַ געגענד זיך פאַרזאַמלען און דאַן פאָרמירען

שורות, אַרומרינגלענדיג אַ געוויסע שטרעקע, טרייבענדיג די קראַליקעס אין זייערע טויזענדער אין אַ פאַרבאַריטעטען פאַרצאַמונגס־פּלאַץ, וואו מענער און אינגלעך פלעגען זיי דערשלאָגען צום טוידט.

(2) עס איז ניט געווען באַשטימט פאַר אַ לאַנגער צייט, צי די פאַרברענונג פון דער צפון־זייט געטאָ איז געווען צופעליג, צי די מער־סענאַרים האָבען עס געטהאָן; נור עס איז יעצט זיכער באַשטעטיגט, דאָס די געטאָ איז אונטערגעצונדען געוואָרען פון די מערסענאַרים אויפ'ן באַפעהל פון זייערע בעאַמטע.

(3) איניגע געביידען האָבען אויסגעהאַלטען אַ וואָך צייט, און איינע האָט אויסגעהאַלטען עלף טעג. יעדע געביידע האָט געמוזט גע־שטורעמט ווערען ווי אַ פעסטונג, און די מערסענאַרים האָבען געמוזט קעמפּפען פון איין עטאַזש צום צווייטען. דאָס איז געווען אַ קאַמפּף צום טוידט. איינער האָט אויפ'ן צווייטען קיין רחמנות ניט געהאַט און די רעוואָלוציאָנערען האָבען געהאַט די אויבער־האַנד מיט דעם, וואָס זיי זיינען אימער געשטאַנען פון אויבען. בעת די רעוואָלוציאָנערען זיינען אַלע פאַרניכטעט געוואָרען, האָבען זיי זיך אַם ווענינסטען נוקם געווען. דער שטאָלצער שיקאַגאָער פּראָלעטאַריאַט האָט אויפגעהאַלטען זיין טראַדיציע, ווייל ער האָט אויסגע'הרג'עט פּונים שונא פּונקט אַזוי פיעל, וויפיעל זיינע מיטגליעדער זיינען גע'הרג'עט געוואָרען.

פינף און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

(1) די יאָהר־ביכער פון דער קורצער פּעריאָד פון פאַרצווייפלונג זיינען פול מיט געשיכטען פון בלוט און טוידט. נקמה איז געווען דער לייטענדער מאָטיוו און די מיטגליעדער פון די טעראָריסטישע אָרגאַני־זאַציעס האָבען ניט געשאַנעוועט זייער לעבען און זיינען געווען האָפ־נונגסלאָז וועגען דער צוקונפט. די דאָניוטס, דער נאָמען איז גענומען פון דער מאָרמאָנישער מיטאָלאָגיע, זיינען אָרגאַניזירט געוואָרען אין די מערב־בערג פון לאַנד און האָבען זיך פאַרשפּרייט איבער'ן גאַנצען פּאַסיפישען ברעג פון פּאַנאַמאַ ביז אַלאַסקאַ. די וואַלקירעס זיינען

געווען פרויען. זיי זיינען געווען די שוידערליכסטע פון אַלע. קיין פרוי, וואָס האָט ניט פאַרלוירען קיין נאָהענטע קרובים דורך דער אָליגאַרכיע, האָט געקענט אַריינטרעטען אַלס מיטגליעד אין דער אָרגאַניזאַציע. זיי פלעגען פייניגען זייערע אַרעסטאַנטען ביז צום טויד. אַנ׳אַנדער באַריהמטע פרויען־אָרגאַניזאַציע איז געווען די מלחמה־אַלמנות, אַן אָרגאַניזאַציאָן עהנליך צו די וואַלקירס, איז געווען די בערסערקעס. די מענער האָבען פשוט געהאַלטען זייער לעבען פאַר הפקר, און זיי האָבען עס געגצליך פאַרניכטעט די מערסענאַרי־שטאָדט בעלאַנאַ, מיט איהר באַפעלקערונג פון אַריבער הונדערט טויזענד נפשות. די בעלאַמיטס און העלאַמיטס זיינען געווען אַ צווילינג שקלאַפען־אָרגאַניזאַציעס, וועהרענד אַ נייע רעליגיעזע סעקטע, וואָס האָט ניט לאַנג עקזיסטירט, האָט זיך אָנגערופען מיט דעם נאָמען „גאָט׳ס צאָרן״. אום צו ציינען דאָס משוגעת און צומישעניש פון יענע צייטען, וועלען מיר בלויז דערמאָנען די פאָלגענדע: די בלוטענדע הערצער, די קינדער פון פריה־מאָרגען, די מאָרגענשטערען, די פלאַמינגאָס, די דרייעקענדיגע, די דריי־שטאַנגען, די רובאַניקס, די ראַכע־נעהמערס, די קאמאנטשעס און די ערעבוזיטס.